

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2021

Utgiftskapitler: 600–667, 2470, 2541–2543, 2620–2686

Inntektskapitler: 3600–3642, 5470, 5571, 5607, 5701–5705

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2021

Utgiftskapitler: 600–667, 2470, 2541–2543, 2620–2686

Inntektskapitler: 3600–3642, 5470, 5571, 5607, 5701–5705

Innhold

Del I	Innledende del	9	6.2.1	Inntektssikring for de i yrkesaktiv alder	94
1	Regjeringens mål for arbeids- og velferdspolitikken	11	6.2.2	Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne	96
2	Profil og satsingsområder	14	6.2.3	Pensjon	98
2.1	Samlet budsjettforslag fordelt på programområder og programka- tegorier	14	6.2.4	Det sosiale sikkerhetsnettet	105
2.2	Koronapandemien har store konsekvenser for arbeidsmarked og arbeidsliv	15	6.3	Et sikkert og seriøst arbeidsliv	108
2.3	Satsinger og hoved- prioriteringer	16	6.3.1	Fleksibilitet og trygge rammer i arbeidslivet	109
3	Sysselsetting, levekår og utviklingen i sentrale inntektssikringsordninger	26	6.3.2	Seriøse og anstendige arbeids- vilkår	111
3.1	Innledning	26	6.3.3	Innsats mot arbeidslivs- kriminalitet	113
3.2	Situasjonen i arbeidsmarkedet	26	6.3.4	Sikkerhet i petroleumssektoren ...	115
3.3	Arbeidsmiljøtilstanden	35		<i>Programkategori 09.00 Administrasjon</i>	118
3.4	Lavinntekt og levekår	36		Kap. 600 Arbeids- og sosialdepartementet ..	118
3.5	Helserelaterte ytelser	39		Kap. 3600 Arbeids- og sosialdepartementet ..	119
3.6	Pensjon	45		Kap. 601 Utredningsvirksomhet, forskning mv.	120
3.7	Utvikling i folketrygdens utgifter	48		<i>Programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken</i>	129
3.8	Kommunale stønader	52		Kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen	129
4	Anmodningsvedtak	55		Kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten	131
5	Oversiktstabeller	69		Kap. 3605 Arbeids- og velferdsetaten	139
5.1	Utgifter og inntekter fordelt på kapitler	69		Kap. 606 Trygderetten	140
5.2	Bruk av stikkordet kan overføres	73		<i>Programkategori 09.20 Tiltak for bedrede levekår mv.</i>	142
Del II	Budsjettforslag	75		Kap. 621 Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering	142
6	Arbeids- og sosial- departementets budsjett- forslag for 2021	77		<i>Programkategori 09.30 Arbeidsmarked</i>	150
6.1	Et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting	78		Kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak	150
6.1.1	Bidra til et velfungerende arbeids- marked med god utnyttelse av arbeidskraften	79		Kap. 3634 Arbeidsmarkedstiltak	157
6.1.2	Innsats for å motvirke frafall og sykefravær i arbeidslivet	83		Kap. 635 Ventelønn	157
6.1.3	Inkludering av utsatte grupper i arbeidsmarkedet	87		Kap. 3635 Ventelønn mv.	158
6.2	Økonomisk og sosial sikkerhet	94		<i>Programkategori 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet</i>	159
				Kap. 640 Arbeidstilsynet	161
				Kap. 3640 Arbeidstilsynet	164
				Kap. 642 Petroleumstilsynet	165
				Kap. 3642 Petroleumstilsynet	167
				Kap. 5571 Sektoravgifter under Arbeids- og sosialdepartementet	168
				Kap. 643 Statens arbeidsmiljøinstitutt	168
				Kap. 646 Pionerdykkere i Nordsjøen	170
				Kap. 648 Arbeidsretten, Riksmekleren mv.	171
				Kap. 649 Treparts bransjeprogrammer	172

<i>Programkategori 09.50</i>	
<i>Pensjoner mv. under Statens pensjonskasse ....</i>	173
Kap. 611 Pensjoner av statskassen	175
Kap. 612 Tilskudd til Statens pensjonskasse	176
Kap. 613 Arbeidsgiveravgift til folketrygden	181
Kap. 614 Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	181
Kap. 3614 Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	183
Kap. 5607 Renter av boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	183
Kap. 615 Yrkesskedeforsikring	184
Kap. 3615 Yrkesskedeforsikring	185
Kap. 616 Gruppelivsforsikring	185
Kap. 3616 Gruppelivsforsikring	186
Kap. 2470 Statens pensjonskasse	186
Kap. 5470 Statens pensjonskasse	190
<i>Programkategori 09.60 Kontantytelser .....</i>	
Kap. 660 Krigspensjon	191
Kap. 664 Pensjonstrygden for sjømenn	193
Kap. 665 Pensjonstrygden for fiskere	195
Kap. 666 Avtalefestet pensjon (AFP)	196
Kap. 667 Supplerende stønad til personer over 67 år	198
<i>Programkategori 29.20 Enslige forsørgere .....</i>	
Kap. 2620 Stønad til enslig mor eller far	201
<i>Programkategori 29.50</i>	
<i>Inntektssikring ved sykdom og uførhet .....</i>	204
Kap. 2650 Sykepengene	205
Kap. 2651 Arbeidsavklaringspenger	212
Kap. 2655 Uførhet	216
<i>Programkategori 29.60</i>	
<i>Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv. ....</i>	
Kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv.	221
<i>Programkategori 29.70 Alderdom .....</i>	
Kap. 2670 Alderdom	227

<i>Programkategori 29.80</i>	
<i>Forsørgertap og eneomsorg for barn mv. ....</i>	232
Kap. 2680 Etterlatte	232
Kap. 2686 Stønad ved gravferd	235
<i>Programkategori 29.90 Diverse inntekter .....</i>	
Kap. 5701 Diverse inntekter	237
<i>Programkategori 33.30 Arbeidsliv .....</i>	
Kap. 2541 Dagpenger	240
Kap. 5705 Refusjon av dagpenger	243
Kap. 2542 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv.	244
Kap. 2543 Midlertidige stønadsordninger for selvstendig næringsdrivende, frilansere og lærlinger	245
Kap. 5704 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs	246
Del III Omtale av særlege tema	247
7 Fornye, forenkle og forbedre ...	249
8 FN sine berekraftsmål	251
9 Likestilling og mangfold	261
10 Omtale av klima- og miljørelevante saker	270
11 Samfunnstryggleik	272
12 Grunnbeløp, pensjon, trygd og stønader	275
13 Standardiserte nøkkeltal for nettobudsjetterte verksemdar – STAMI	278
Forslag	283

Figuroversikt

Figur 3.1	Arbeidsledighet	28	Figur 3.10	Mottakere av helse-relaterte ytelser som andel av befolkningen i alderen 18–66 år. Bosatte personer født i Norge og alle bosatte. 2001–2019. Pst.	44
Figur 3.2	Sysselsettingsutvikling i utvalgte næringer. Sesongjusterte kvartalstall, nasjonalregnskapet. Indeks 3. kvartal 2013=100	29	Figur 3.11	Utviklingen i antall alderspensjonister i folketrygden, middelbestand. Tusen. Historiske tall 1980–2019. Framskrivninger 2020–2050	45
Figur 3.3	Sysselsatte i pst. av befolkningen for ulike aldersgrupper og kjønn, AKU. Indeks. 2000 = 100	30	Figur 3.12	Utgiftsvirkning av pensjonsreformen målt i fast G. mrd. 2020-kroner (G = 100 853 kroner)	47
Figur 3.4	Sysselsatte innvandrere 20–66 år med under ett års botid i Norge (per november). Registrert ledighet i pst. av arbeidsstyrken 15–74 år etter landgrupper, 2. kvartal 2020	31	Figur 3.13	Realvekst i median samlet inntekt etter skatt. Pst. 2008–2018	47
Figur 3.5	Utviklingen i unge under utdanning og i NEET-raten	33	Figur 3.14	Utgifter til økonomisk sosialhjelp og antall stønadsmottakere gjennom hele året. Antall i tusen. Utgifter i mrd. i faste 2019-kroner. 2002–2019	53
Figur 3.6	Lønnstakere etter alder. Pst. av befolkningen i samme aldersgruppe. Bosatte 60–74 år. 2. kvartal 2010–2020	34	Figur 6.1	Arbeids- og sosialdepartementets mål for sektoren	77
Figur 3.7	Antall legemeldte sykefraværstilfeller. Totalt og utvalgte diagnoser. Perioden 8. mars – 10. mai 2020	40	Figur 6.2	Forventet yrkesaktivitet i årsverk etter fylte 50 år	87
Figur 3.8	Estimat på antall tapte årsverk knyttet til mottak av helse-relaterte ytelser (venstre akse) og som andel av befolkningen 18–66 år (høyre akse). Antall i tusen. Andel i pst. Årsgjennomsnitt 2001, 2005, 2009–2019	42	Figur 6.3	Antall sykepengedager betalt av folketrygden utover arbeidsgiverfinansiert periode per lønnstaker per år. Ikke justert og justert for sykepengegrad. Årstall 2001–2019	207
Figur 3.9	Antall mottakere av helse-relaterte trygdeytelser 18–66 år (venstre akse) og mottakere som andel av befolkningen 18–66 år (høyre akse), korrigert for at man kan motta mer enn en ytelse samtidig. Antall i tusen. Andel i pst. Tall ved utgangen av året 2001–2019	43	Figur 6.4	Utvikling i sykepenger, januar–juni 2018–2020, mill. kroner	209
			Figur 6.5	Mottakere av uføretrygd. Antall ved utgangen av året (venstre akse) og som andel av befolkningen 18–67 år (høyre akse). Antall i tusen. Andel i pst. 2001–2019	218

Oversikt over bokser

Boks 2.1	Regjeringens viktigste prioriteringer i arbeids- og velferdspolitikken	17	Boks 6.2	Et bredt samarbeid for å utvikle nye løsninger	81
Boks 2.2	Igangsatte oppfølgingstiltak	25	Boks 6.3	Virkemidlene i IA-avtalen	84
Boks 3.1	De største helseutfordringene blant yrkesaktive	36	Boks 6.4	Inkluderingsdugnaden	88
Boks 3.2	Lavinntekt som indikator på fattigdom og levekårsproblemer ..	38	Boks 6.5	Etatssamarbeidet mot arbeidslivskriminalitet	113
Boks 6.1	Tilknytningsformer i arbeidslivet .	79	Boks 6.6	Hovedgrupper av arbeids- markedtiltak	151

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2021

Utgiftskapitler: 600–667, 2470, 2541–2543, 2620–2686

Inntektskapitler: 3600–3642, 5470, 5571, 5607, 5701–5705

*Tilråding fra Arbeids- og sosialdepartementet 21. september 2020,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

Del I
Innledning del

1 Regjeringens mål for arbeids- og velferdspolitikken

Høy sysselsetting og lav arbeidsledighet er sentrale mål for regjeringens økonomiske politikk og er avgjørende for å sikre et bærekraftig velferds-samfunn. Regjeringen vil ha et samfunn der det er muligheter for alle, og hvor alle som kan får delta i arbeidslivet og ta del i velstandsutviklingen.

Det er fastsatt følgende overordnede mål for arbeids- og velferdspolitikken:

1. Et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting
2. Økonomisk og sosial sikkerhet
3. Et sikkert og seriøst arbeidsliv

Gjennom en aktiv arbeids- og velferdspolitikker regjeringen til rette for å inkludere flere i arbeidslivet. Regjeringen vil bidra til at ledige og permitterte raskt kan komme tilbake til arbeid og at utsatte grupper ivaretas gjennom styrking av bl.a. inkluderingsdugnaden og ungdomsinnsatsen. Arbeidsmarkedspolitikken skal bidra til et velfungerende arbeidsmarked med omstillings-evne og fleksibilitet for arbeidstakere og arbeidsgivere.

Økonomisk og sosial sikkerhet gjennom gode velferds- og inntektssikringsordninger er viktig både for den enkelte og for arbeidslivets omstillingsevne. For å trygge gode velferdsordninger, må vi lykkes med å inkludere flere av dem som står utenfor arbeidslivet. Gode arbeidsinsentiver er avgjørende for å sikre høy sysselsetting. Utenforskap svekker ikke bare velferdsstatens bærekraft, men forsterker også fattigdomsproblemer og kan gi varige integreringsutfordringer.

Koronapandemien og tiltakene for å møte denne har hatt og har store konsekvenser for norsk arbeids- og samfunnsliv. Regjeringens arbeid er nå rettet mot å håndtere disse på en best mulig måte, og samtidig legge til rette for en god langsiktig utvikling. Regjeringen iverksatte en rekke midlertidige endringer i inntektssikringsordningene da mange virksomheter måtte stenge eller sterkt redusere sin aktivitet i mars 2020 for å begrense spredningen av koronaviruset. Hensikten var å hjelpe arbeidstakere og bedrifter gjennom en vanskelig situasjon. De midlertidige ordningene har fortløpende blitt vurdert og tilpasset

utviklingen, for å stimulere til at flere kommer tilbake til jobb etter hvert som smitten har kommet under kontroll.

Aldring av befolkningen gir markert høyere utgifter til pensjoner, og det blir færre til å bære kostnadene. Avgangsalderen fra arbeidslivet må økes, samtidig som sysselsettingen for alle i yrkesaktiv alder må opp. Regjeringen vil trygge framtidens pensjoner gjennom en ansvarlig økonomisk politikk og fullføre pensjonsreformen med et pensjonssystem som bidrar til at flere står lenger i arbeid.

Regjeringen legger til rette for et arbeidsliv med trygghet og fleksibilitet for arbeidstakere, seriøse arbeidsgivere og et velfungerende og effektivt trepartssamarbeid. Regjeringen styrker sin innsats mot useriøse virksomheter og arbeidslivskriminalitet. Dette er nødvendig for at seriøse virksomheter ikke skal tape i konkurranse med useriøse. Et velfungerende arbeidsliv er en forutsetning for helsefremmende arbeid og for å hindre frafall og inkludere flere.

Et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting

Arbeidsmarkedspolitikken må ses i sammenheng med andre politikkområder som helse- og utdanningspolitikken, og er en viktig del av den økonomiske politikken.

Arbeidstilbudet må tilpasses endringer i etterspørselen etter arbeidskraft. Mange bedrifter kan, som følge av koronapandemien, stå overfor en langvarig reduksjon i etterspørselen. Ikke alle bedrifter vil komme tilbake på samme nivå som før krisen. Samtidig går noen bransjer bra og trenger arbeidskraft. Det er viktig å sikre tilgang på arbeidskraft for virksomhetene som trenger den.

En stor og kompetent arbeidsstyrke er vår viktigste ressurs. Utvikling av arbeidsstyrkens kompetanse stiller krav til arbeidstakere og arbeidsgivere, til virkemidlene i arbeidsmarkedspolitikken og til samarbeid med utdanningsmyndighetene og partene i arbeidslivet.

Alle som kan jobbe må få muligheten til det. Arbeidsmarkedspolitikken skal bidra til et velfungerende arbeidsmarked med god utnyttelse av

arbeidskraften. Det må legges til rette for opplæringstilbud som bidrar til at flere får den kompetansen som morgendagens arbeids- og næringsliv trenger, og som bl.a. sikrer tilgang på arbeidskraft med relevant yrkesfaglig bakgrunn.

Enkelte grupper opplever særlige utfordringer med å få innpass i arbeidslivet, og har behov for bistand som styrker deres muligheter til å komme i jobb. Regjeringen arbeider for bred deltakelse i arbeidslivet. Inkluderingsdugnaden legger til rette for at flere med nedsatt funksjonsevne og/eller hull i CV-en skal kunne delta i arbeid. Samarbeid med relevante aktører og satsing på virkemidler som gjør det enklere for arbeidsgivere å ansette personer i målgruppen, er en viktig del av dette arbeidet.

Regjeringens ungdomsinnsats bidrar til at unge som har behov for bistand fra Arbeids- og velferdsetaten, raskt får hjelp til å komme i arbeid eller utdanning. Regjeringens integreringsløft legger bl.a. til rette for at innvandrere kommer i jobb og blir aktive deltakere i samfunnet.

En mest mulig effektiv forvaltning frigjør ressurser til oppfølging av dem som trenger det mest. Det er derfor viktig å automatisere og digitalisere arbeidsoperasjoner som egner seg for dette. Et brukervennlig nav.no og en målrettet satsing på IKT i Arbeids- og velferdsetaten vrir flere ressurser til hjelp som er tilpasset den enkeltes behov og som bidrar til raskere overgang til arbeid.

Blant personer som står utenfor arbeidslivet i Norge, er det mange som mottar offentlige ytelser. Risikoen for varig utenforskap øker med lengden på fraværet. Det økonomiske tilbakeslaget vi nå opplever forsterker denne risikoen.

Regjeringen og partene i arbeidslivet har inngått avtale om et mer inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen 2019–2022) med mål om å bidra til høy sysselsetting gjennom å forebygge og redusere sykefravær og frafall fra arbeidslivet.

Økonomisk og sosial sikkerhet

Velferdsordningene, insentiver til omstilling og inkludering av flere i arbeid må spille sammen. En forsterket arbeidslinje og krav til aktivitet i velferdsordningene er viktige virkemidler for å stimulere til økt arbeidsinnsats i befolkningen. Det demper økningen i framtidige kostnader og bidrar til å sikre mer bærekraftige velferdsordninger.

Godt utbygde velferdsordninger bidrar også til å stabilisere den økonomiske utviklingen. I en nedgangskonjunktur faller husholdningenes og bedriftenes inntekter, men en del av dette inntekt-

stapet kompenseres av velferdsordningene. Det bidrar til å redusere fallet i etterspørselen, som igjen bidrar til en mer stabil økonomisk utvikling. Denne stabiliserende effekten av inntektssikringsordningene har vært tydelig under koronapandemien. Folketrygdens regelstyrte utgifter har økt som følge av lavere aktivitet og høyere ledighet. Omfattende midlertidige endringer i ordningene har styrket velferdsordningenes rolle som stabilisator ytterligere.

En stor andel av dem som står utenfor arbeidslivet mottar en helserelatert ytelse, som arbeidsavklaringspenger og uføretrygd. Særlig bekymringsfull er den samlede veksten i disse to ytelsene blant personer under 30 år i løpet av de siste tjue årene. Det er viktig at unge mennesker med svak tilknytning til arbeidslivet får riktig oppfølging. Spesielt bør ikke oppfølgingen knyttes for tett til diagnostisering av sykdom dersom det ikke er helseproblemer som er deres grunnleggende utfordring. Tett og god oppfølging er uansett viktig for å hjelpe utsatte unge inn i arbeid eller utdanning.

De siste års endringer i inntektssikringsordningene har gått i retning av å kombinere trygd og arbeid. Plikt for kommunene til å stille vilkår om aktivitet til sosialhjelpsmottakere under 30 år ble innført i 2017. Endringene i regelverket for arbeidsavklaringspenger, som trådte i kraft i hhv. 2018 og 2020, skal gi bedre og mer målrettede stønadsløp, øke insentivene for arbeid og gjøre overgangen tilbake til arbeid enklere.

Behovet for å sikre velferdsordningene gjennom inkludering av flere i arbeidslivet forsterkes av en utvikling der en aldrende befolkning vil føre til en lavere andel yrkesaktive og økte utgifter til pensjon, helsetjenester og omsorgstjenester.

Regjeringens mål er et samfunn med små forskjeller. Regjeringen vil redusere fattigdom og bidra til sosial mobilitet ved å inkludere flere i arbeidslivet og redusere risikoen for at levekårsutfordringer går i arv. Arbeid gir inntekt og bedrer levekårene og livsmulighetene til enkeltpersoner og familier. Kompetanse og utdanning øker mulighetene på arbeidsmarkedet.

Mange som står utenfor arbeidslivet har levekårsutfordringer knyttet til helse, bolig eller andre sosiale forhold. De trenger samordnet bistand fra arbeids- og velferdsforvaltningen og andre hjelpeinstanser. Det sosiale sikkerhetsnett skal bidra til at alle får nødvendig bistand til å kunne delta i arbeidslivet og på andre arenaer i samfunnet. Innsatsen mot fattigdom, og for et sterkere sosialt sikkerhetsnett, omfatter også tiltak under andre departementer.

Ideelle organisasjoner og sosiale entreprenører er viktige aktører med et mangfold av virkemidler som bidrar til å løse sosiale utfordringer i samfunnet, bl.a. ved å få flere inn i arbeidslivet og hindre at mennesker faller utenfor sosiale arenaer.

Regjeringen vil sikre alle en trygg og verdig alderdom, og folketrygdens alderspensjon skal gi et rimelig inntektsnivå i forhold til tidligere inntekt og med en god minstesikring. Et arbeid med å reformere pensjonssystemet har pågått siden Pensjonskommisjonen ble nedsatt i 2001.

Fra 2006 er det lovfestet obligatorisk tjenstepensjon til alle arbeidstakere, som tillegg til alderspensjon fra folketrygden. Det er viktig at også tjenstepensjonene er utformet slik at de støtter opp under målene med pensjonsreformen samt legger til rette for mobilitet mellom privat og offentlig sektor. Omlegging av pensjonsordningen for offentlig ansatte, som innebærer at offentlig sektor i framtiden fullt ut vil være omfattet av pensjonsreformen, gir økte insentiver til å stå lenger i arbeid også for offentlig ansatte.

For å sikre økonomisk bærekraft i velferdssamfunnet og et robust og forutsigbart pensjonssystem, må hovedprinsippene i pensjonsreformen ligge fast over tid. På enkelte punkter er det imidlertid behov for å videreutvikle innretningen av pensjonssystemet for å sikre måloppnåelsen. Regjeringen har på den bakgrunn nedsatt et utvalg som skal beskrive pensjonssystemet og evaluere om de langsiktige målene i reformen vil kunne nås.

Et sikkert og seriøst arbeidsliv

Regjeringen arbeider for et arbeidsliv som gir trygge rammer for både arbeidstakere og seriøse arbeidsgivere. Regjeringen vil vektlegge og bygge videre på et velfungerende og effektivt trepartssamarbeid.

Regjeringen fører en aktiv politikk for å bekjempe arbeidslivskriminalitet. Dette er avgjørende for at seriøse virksomheter ikke skal tape i

konkurransen med useriøse, og for at arbeidstakere skal ha forsvarlige arbeidsforhold. Innsatsen mot useriøse aktører i utsatte bransjer skal intensiveres i nært samarbeid med bransjene selv, og et samordnet og bredt myndighetssamarbeid bidrar til en helhetlig innsats mot arbeidslivskriminalitet. Regjeringen vil også videreutvikle samarbeidet på europeisk nivå.

Arbeidslivet er mer mangfoldig enn før, og påvirkes av konjunktursvingninger og andre endringer. Koronapandemien har også konsekvenser for arbeidsmiljøet, både på arbeidsplasser der smitteverntiltak må settes inn og knyttet til endrede arbeidsformer som økt bruk av hjemmearbeid mv.

Regjeringen fortsetter arbeidet med å modernisere og tilpasse regelverket til framtidens arbeidsliv. Regjeringen legger til grunn at hovedregelen er og skal være fast ansettelse. For at arbeidsmarkedet skal fungere hensiktsmessig, er det likevel viktig at virksomhetene har mulighet til å dekke fravær og uforutsette arbeidstopper gjennom midlertidig ansettelse og innleie av arbeidskraft. Regjeringen styrker samtidig innsatsen for et seriøst arbeidsliv gjennom en styrking av Arbeidstilsynet og Petroleumsstilsynets oppfølging av virksomhetene.

Norge har og skal ha en høy standard på arbeidsmiljøet. Utfordringer i utsatte bransjer og næringer følges opp gjennom styrket tilsyn, veiledning og kunnskapsformidling. IA-avtalen (2019–2022) har bl.a. satt nasjonale mål, hvor innsatsen skal rettes inn mot de bransjer og sektorer som har potensial for å redusere sykefravær og frafall. IA-avtalen setter arbeidsplassen i sentrum, og tiltakene som iverksettes skal være kunnskapsbaserte. Et mer målrettet og kunnskapsbasert forebyggende arbeidsmiljøarbeid i virksomhetene vil bidra til et helsefremmende arbeidsliv, som samtidig ivaretar et viktig konkurransefortrinn for norske virksomheter. Dette bidrar til et godt og ryddig arbeidsliv for alle, og er viktig for å nå de samfunnsmessige målene om økt inkludering og redusert frafall fra arbeidslivet.

2 Profil og satsingsområder

2.1 Samlet budsjettforslag fordelt på programområder og programkategorier

Betegnelse	mill. kr		
	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
<i>Programområde 09 Arbeid og sosiale formål</i>			
09.00 Administrasjon	612,9	593,4	-3,2
09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken	13 127,5	13 561,1	3,3
09.20 Tiltak for bedre levekår mv.	374,0	373,0	-0,3
09.30 Arbeidsmarked	9 094,2	10 129,2	11,4
09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet	1 212,4	1 268,3	4,6
09.50 Pensjoner mv. under Statens pensjonskasse	6 126,3	10 113,0	65,1
09.60 Kontantytelser	3 352,0	3 590,7	7,1
Sum før lånetransaksjoner	33 899,2	39 628,6	16,9
Lånetransaksjoner	10 300,0	5 100,0	-50,5
Sum Arbeid og sosiale formål	44 199,2	44 728,6	1,2
<i>Programområde 29 Sosiale formål, folketrygden</i>			
29.20 Enslige forsørgere	2 574,6	2 513,0	-2,4
29.50 Inntektssikring ved sykdom, arbeidsavklaring og uførhet	174 671,5	181 209,3	3,7
29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.v.	10 378,7	10 822,4	4,3
29.70 Alderdom	244 300,0	251 190,0	2,8
29.80 Forsørgertap m.v.	2 217,1	2 187,0	-1,4
Sum før lånetransaksjoner	434 141,8	447 921,7	3,2
Lånetransaksjoner	0,0	0,0	0,0
Sum Sosiale formål, folketrygden	434 141,8	447 921,7	3,2
<i>Programområde 33 Arbeidsliv, folketrygden</i>			
33.30 Arbeidsliv	9 889,8	19 576,0	97,9
Sum før lånetransaksjoner	9 889,8	19 576,0	97,9
Lånetransaksjoner	0,0	0,0	0,0
Sum Arbeidsliv, folketrygden	9 889,8	19 576,0	97,9
Sum Arbeids- og sosialdepartementet	488 230,9	512 226,3	4,9

Arbeids- og sosialdepartementets samlede budsjettforslag for 2021 er på 512,2 mrd. kroner. Budsjettforslaget innebærer en samlet vekst i utgiftene inkludert lånetransaksjoner på om lag 24 mrd. kroner, eller 4,9 pst. sammenlignet med Saldert budsjett 2020.

Budsjettforslaget for 2021 for de G-regulerte ytelsene inkluderer anslått effekt av reguleringen av folketrygdens grunnbeløp per 1. mai 2021 og overhenget fra trygdeoppgjøret fra 2020. Som følge av dette øker utgiftsanslaget for 2021 med til sammen 6,7 mrd. kroner.

Våren 2020 ble det besluttet å utsette årets lønnsoppgjør for det statlige tariffområdet til høsten 2020. Som følge av dette er virkninger for

2021-budsjettet av inneværende års lønnsoppgjør for ansatte i det statlige tariffområdet foreløpig ikke innarbeidet i departementenes budsjetttrammer. Regjeringen vil komme tilbake til virkninger for 2021-budsjettet av oppgjøret.

Endringene sammenlignet med Saldert budsjett 2020 påvirkes av at utviklingen i 2020 har avveket fra det som lå til grunn for budsjettforslaget for 2020. Dette skyldes flere forhold, men spesielt konsekvensene av koronapandemien. For å illustrere dette, sammenligner tabellen under forslaget til budsjett for 2021 med siste anslag på regnskap for 2020 for utgifter til folketrygden og Saldert budsjett 2020.

Utgifter under folketrygden i mill. kroner¹

Betegnelse	Saldert budsjett 2020	Anslag på regnskap 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21 fra saldert budsjett	Pst. endr. 20/21 fra anslag på regnskap
<i>Sosiale formål, folketrygden</i>					
Sykepenger	44 812,0	49 602,0	45 225,3	0,9	-8,8
Arbeidsavklaringspenger	29 052,0	30 523,0	31 926,0	9,9	4,6
Uføretrygd	100 807,5	100 069,0	104 058,0	3,2	4,0
Alderspensjon	244 300,0	241 100,0	251 190,0	2,8	4,2
Annet ²	15 170,3	15 331,6	15 522,4	2,3	1,2
<i>Dagpenger</i>	8 964,8	46 149,0	18 386,0	105,1	-60,2
Sum	443 106,6	482 774,6	466 307,7	5,2	-3,4

¹ Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv. er ikke inkludert i denne oversikten.

² Annet inkluderer stønad til enslig mor og far, grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv., etterlatte og stønad ved gravferd.

En oversikt over realveksten for sentrale ytelser i folketrygden under Arbeids- og sosialdepartementet er gitt i tabellen *Utviklingen i folketrygdens ytelser etter stønadstype 2009–2021* under punkt 3.7 Utvikling i folketrygdens utgifter.

2.2 Koronapandemien har store konsekvenser for arbeidsmarked og arbeidsliv

Koronapandemien har preget norsk økonomi og arbeidsmarkedet sterkt i 2020. Inngrepene som var nødvendige for å begrense smittespredningen, ga betydelige utslag i arbeidsmarkedet,

og har hatt store konsekvenser for enkeltpersoner og bedrifter. Regjeringen har gjort midlertidige endringer i flere av folketrygdens ordninger for å bidra til å redusere arbeidsgivers utgifter ved permittering, sykefravær og omsorg for barn. Det ble også gjort endringer som styrker inntektssikringen for ledige og permitterte, og innført nye midlertidige ordninger for selvstendig næringsdrivende, frilansere og lærlinger som mistet sitt inntektsgrunnlag. Det er også gitt utvidede rettigheter til omsorgspenger, og foretatt en rekke midlertidige endringer i regelverket for bl.a. sykepenger, arbeidsavklaringspenger og kvalifiseringsprogrammet. Arbeids- og velferdsetaten har levert endringer og nyutvikling i IKT-løsninger for

å sikre utbetalinger til livsopphold til de som ble rammet.

Parallelt med de gradvise lettelsene i smitteverntiltakene har mange permitterte kunnet gå tilbake til jobb. Pandemien vil likevel påvirke arbeidsmarkedet i 2021. Selv om arbeidsledigheten har falt fra et historisk høyt nivå i vår, er den fortsatt høy, og mange arbeidstakere er fremdeles permitterte. Det forventes et høyere ledighetsnivå i 2021 enn i 2019 og starten av 2020.

Arbeidsmarkedspolitikken må nå innrettes med sikte på at flest mulig skal kunne delta i arbeidslivet også i tiden framover, bl.a. ved å legge til rette for at arbeidsledige kan ta arbeid innenfor nye yrker, gjennom omskolering og opplæring.

Jo dypere og mer langvarig lavkonjunkturen er, desto større vil de negative konsekvensene være, særlig for de som er mest sårbare i arbeidsmarkedet. De som stod utenfor arbeidslivet før koronapandemien, og som fortsatt står utenfor, vil oppleve større konkurranse om færre ledige jobber. Dette vil bl.a. gjelde målgruppene for inkluderingsdugnden. Innsatsen må derfor innrettes slik at de ikke skyves lenger unna arbeidsmarkedet, men får den bistanden de trenger for å komme i jobb.

Mange unge har lave formelle kvalifikasjoner og liten arbeidserfaring. De kan ha større problemer med å komme tilbake i jobb, og er nå mer utsatt for langvarig ledighet enn før koronapandemien. Også innvandrere som står uten arbeid, særlig de med svake norskkunnskaper og lav formell utdanning, kan være i faresonen for langvarig arbeidsledighet. Alle disse gruppene vil trenge mer bistand fra Arbeids- og velferdsetaten enn før krisen.

De mange endringene i eksisterende ordninger, og innføringen av nye midlertidige ordninger innenfor Arbeids- og velferdsetatens ansvarsområde, har ført til en rekke omprioriteringer i etaten. Ettervirkningene av dette vil også prege etatens prioriteringer i 2021. Etaten må håndtere restanser som har bygget seg opp pga. omprioritering av ressurser, bl.a. til saksbehandling av dagpenger. De midlertidige løsningene som er utviklet, må også forvaltes slik at de raskt kan gjenopptas dersom det skulle bli nødvendig.

Smitteverntiltakene som er iverksatt i mange bedrifter vil også kunne få innvirkning på arbeidsmiljøforhold og arbeidets innretning, både på kort og på lengre sikt. Pandemien har bidratt til at digitaliseringen av arbeidslivet har skutt fart, med mange positive følger, men også endringer som for mange vil kunne være utfordrende. Bl.a. har arbeidets organisering i mange virksomheter endret seg betydelig, med det utfall at også arbeidsmiljøene er i endring. I perioder vil smitte-

utbrudd og nødvendige smitteverntiltak kunne gi økt arbeidspress fordelt på færre arbeidstakere på enkelte arbeidsplasser. Økt bruk av hjemmekontorløsninger kan for noen arbeidstakere medføre økt fleksibilitet og bidra til en enklere hverdag, men på den andre siden kan hjemmearbeid, særlig i perioder med stort arbeidspress, lett viske ut skillet mellom arbeid og fritid.

Koronapandemien har også bidratt til økt usikkerhet knyttet til arbeidsmiljø og sikkerhet i petroleumsnæringen. I denne situasjonen er det viktig at selskapene ivaretar sitt ansvar for forebyggende arbeid og tilpasset oppfølging av risiko.

Myndighetene må tilpasse tiltak og virkemidler til et arbeidsliv i endring. Samtidig må oppfølgingen av bransjer som er utsatt for useriøsitet styrkes.

Regjeringen legger til grunn at gjenåpningen av samfunnet fortsetter, selv om det fortsatt er usikkerhet om den videre utviklingen av pandemien og smittesituasjonen. De fleste av de midlertidige tiltakene avvikes i løpet av høsten eller ved utgangen av året, jf. Prop. 142 S (2019–2020). Dersom det igjen blir nødvendig å iverksette inngripende smitteverntiltak, lokalt eller nasjonalt, vil regjeringen løpende vurdere behovet for nye tiltak eller for å forlenge eksisterende tiltak for arbeidstakere og arbeidsgivere. Regjeringen vil følge situasjonen nøye og ved behov komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

2.3 Satsinger og hovedprioriteringer

Koronapandemien og tiltakene for å møte denne har hatt og har store konsekvenser for norsk arbeids- og samfunnsliv. Regjeringen har ført en kraftfull politikk og innført omfattende tiltak for å dempe konsekvensene av pandemien. Regjeringens arbeid er nå rettet mot å håndtere situasjonen på en best mulig måte, og samtidig legge til rette for en god, langsiktig utvikling. Det overordnede målet for arbeids- og velferdspolitikken er høy sysselsetting og et omstillingsdyktig arbeidsliv. Gode inntektssikringsordninger gir økonomisk trygghet for den enkelte og bidrar dermed også til å understøtte omstillingsevnen. Ordningene bidrar til å utjevne inntektsforskjeller. Pandemiutbruddet har vist betydningen av gode velferdsordninger som automatiske stabilisatorer. Inntektssikring og trygghet for dem som står utenfor arbeidslivet, må avveies mot gode insentiver til arbeid. Et sikkert og seriøst arbeidsliv er en forutsetning for at seriøse virksomheter ikke skal tape i konkurranse med useriøse. Innsatsen rettet mot utsatte næringer,

bransjer og virksomheter styrkes, og ved å bekjempe useriøsitet og arbeidslivskriminalitet vil regjeringen gjøre det enklere for de seriøse aktørene i arbeidslivet.

Arbeids- og sosialdepartementets budsjettforslag bygger opp under et velfungerende arbeidsmarked og et mer inkluderende arbeidsliv som skal stimulere til arbeid og selvforsørgelse.

Regjeringens tiltak og virkemidler skal møte de langsiktige utfordringene knyttet til å

- Øke sysselsettingsgraden
- Skape et sikkert, seriøst og mer inkluderende arbeidsliv
- Sikre gode velferdsordninger

Samtidig skal regjeringens tiltak og virkemidler møte dagens utfordringer knyttet til koronasituasjonen på en god måte. Tiltak under Arbeids- og sosialdepartementet har bidratt til å dempe konsekvensene for berørte virksomheter, til å sikre inntekt for de som har mistet inntekt som følge av pandemien og smitteverntiltak, og til å hindre unødvendige oppsigelser. Nå er det viktig å legge til rette for å skape mer og inkludere flere, ikke minst gjennom å legge til rette for et effektivt privat næringsliv. Regjeringen prioriterer tiltak og virkemidler som fremmer arbeid, aktivitet og omstilling.

Et sentralt mål med pensjonsreformen er at flere står lenger i arbeid. En fullføring av pen-

sjonsreformen er derfor viktig. Regjeringen har iverksatt en inkluderingsdugnad og forsterker innsatsen for å få flere med nedsatt funksjonsevne og/eller hull i CV-en inn i arbeidslivet. Arbeidet i sysselsettingsutvalget ble forsinket pga. koronautbruddet, men utvalget skal etter planen legge fram rapport med forslag om tiltak for å øke sysselsettingen før årsskiftet i 2020. Regjeringen har videre satt ned et partssammen satt utvalg som skal vurdere ulike tilknytningsformer og virksomhetsorganisering i arbeidslivet. Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv for perioden 2019–2022 skal bidra til høy sysselsetting gjennom å forebygge og redusere sykefravær og frafall fra arbeidslivet. Koronapandemien har påvirket arbeidet med utviklingen av nye tiltak, som har blitt forsinket.

Velferdsordningene må være bærekraftige, og utformes slik at de gir gode incentiver til inntektsgivende arbeid for dem som helt eller delvis kan arbeide. Forvaltningen må effektiviseres og gjøres mer brukerorientert gjennom digitalisering. Gjennom modernisering av IKT-systemene blir det utviklet gode digitale tjenester til brukerne, og det kan frigjøres ressurser til å gi individuell bistand til dem som trenger det.

I det følgende gis en overordnet omtale av de viktigste satsingene og prioriteringene for 2021 på Arbeids- og sosialdepartementets ansvarsområde.

Boks 2.1 Regjeringens viktigste prioriteringer i arbeids- og velferdspolitikken

- Regjeringen foreslår å styrke arbeidsmarkedstiltakene rettet mot arbeidssøkere med 825 mill. kroner i 2021, inkludert personellressurser i Arbeids- og velferdsetaten. Beregningsteknisk tilsvarer det om lag 7 000 tiltaksplasser. Den styrkede innsatsen vil bidra til å få ledige raskere i jobb og skal motvirke at ledigheten blir varig høyere som følge av koronakrisen. Satsingen gir rom for å styrke inkluderingsdugnaden og ungdomsinnsatsen, herunder oppfølgingen av unge mottakere av arbeidsavklaringspenger.
- Regjeringen foreslår en ettårig bevilgningsøkning på 500 mill. kroner til Arbeids- og velferdsetaten som følge av ettervirkningene av koronahåndteringen.
- Ordningen med varig tilrettelagt arbeid (VTA) styrkes med om lag 300 plasser i 2021, en bevilgningsøkning på 39 mill. kroner.
- Regjeringen foreslår å styrke innsatsen rettet mot unge utenfor arbeid og utdanning. Den foreslåtte styrkingen av arbeidsmarkedstiltakene og videreføringen av den midlertidige oppbemanningen ved NAV-kontorene vil gi rom for å intensivere ungdomsinnsatsen i Arbeids- og velferdsetaten. I tillegg kommer innsats på Kunnskapsdepartementets og Barne- og familiedepartementets område.
- I forbindelse med inkluderingsdugnaden foreslår regjeringen å styrke oppfølgingen av personer med psykiske lidelser og/eller rusproblemer med 50 mill. kroner i 2021. Satsingen innebærer også iverksettelse av forsøk med individuell jobbstøtte for unge, IPS-ung. Dette er med på å styrke tilbudet til unge mottakere av arbeidsavklaringspenger.

Boks 2.1 forts.

- Det foreslås å styrke driftsbevilgningen til Arbeids- og velferdsetaten med 11,5 mill. kroner for å etablere opplæringskoordinatorstillinger i Arbeids- og velferdsetaten. Opplæringskoordinatorne skal legge til rette for at flere av etatens brukere får hensiktsmessige kvalifiseringstilbud, og skal bidra til et styrket samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og fylkeskommunen.
- Det foreslås en satsing på seriøst arbeidsliv. Arbeidstilsynet foreslås styrket med 38 mill. kroner og Petroleumsstilsynet med 14 mill. kroner. Oppfølging av useriøsitet og arbeidslivskriminalitet styrkes gjennom økt tilsynsoppfølging. Arbeidstilsynet og Petroleumsstilsynet har bl.a. fått nye tilsynsoppgaver knyttet til håndheving og kontroll med innleiereglene. Styrkingen innebærer også oppfølging av sikkerhet og arbeidsforhold i petroleumsnæringen og leverandørindustrien.
- Regjeringen foreslår å forlenge den midlertidige ordningen som gjør det lettere å ta opplæring og samtidig beholde retten til dagpenger fram til 1. juli 2021. Effekten på utgifter til dagpenger er anslått til om lag 100 mill. kroner.
- Regjeringen foreslår å skjerpe sanksjonene i dagpengeordningen fra 1. januar 2021, ved å øke varigheten på forlenget ventetid og tidsbegrenset bortfall av dagpenger under arbeidsløshet ved selvforskyldt ledighet, samt for dem som takker nei til arbeid eller arbeidsmarkedstiltak.
- Ordningen med aktivitetshjelpemidler for personer over 26 år styrkes med 30 mill. kroner som en midlertidig bevilgningsøkning i 2021.
- For å tilby nye og gode tjenester til både arbeidsgivere og personbrukere knyttet til bl.a. dagpenger, arbeidsavklaringspenger og de arbeidsrettede tjenestene i Arbeids- og velferdsetaten, foreslår regjeringen å bevilge 60 mill. kroner til oppstart av et prosjekt for å utfase IKT-systemene Arena/Abetal. Denne bevilgningen vil først utløses når Stortinget har tatt en investeringsbeslutning for prosjektet. Regjeringen vil komme tilbake til saken i forbindelse med revidert nasjonal budsjett for 2021.
- Bevilgningen til Statens pensjonskasse foreslås økt med 30 mill. kroner slik at arbeidet med administrative forberedelser til innføring av ny offentlig tjenestepensjon kan fortsette.
- For å legge til rette for kvalitativt bedre tolketjenester, økt forutsigbarhet for brukerne og bedre muligheter for å ivareta prioriterte oppdrag, foreslås det å øke driftsbevilgningen til Arbeid- og velferdsetaten med 32 mill. kroner. 15,8 mill. kroner er dekt inn gjennom en overføring av midler fra tolking i regi av frilanstolker. Dette innebærer en nettoøkning på 16 mill. kroner til formålet.

2.3.1 Arbeidsmarkedspolitikken

Den aktive arbeidsmarkedspolitikken skal stimulere til god tilgang på arbeidskraft, motvirke avgang fra arbeidslivet til varige trygdeytelser, og redusere og forebygge arbeidsledighet.

For å bidra til lav ledighet og høy yrkesdeltakelse, må de arbeidsmarkedspolitiske virkemidlene tilpasses situasjonen i arbeidsmarkedet.

Koronapandemien har preget norsk økonomi og arbeidsmarkedet sterkt i 2020. Enkelte bransjer er særlig rammet. Selv om arbeidsledigheten har falt fra et historisk høyt nivå i vår, er den fortsatt høy, og mange arbeidstakere er permitterte. I en situasjon med høy ledighet må arbeidsmarkedspolitikken innrettes særlig med sikte på å unngå økning i langtidsledigheten, og sikre at

utsatte grupper får den bistanden de trenger for å komme i arbeid. Det legges til rette for at arbeidsledige kan ta arbeid innenfor nye yrker, gjennom omskolering og opplæring.

Regjeringens inkluderingsdugnad skal bidra til at flere med nedsatt funksjonsevne og/eller hull i CV-en kommer over i ordinære jobber. Lavere etterspørsel etter arbeidskraft og høyere generell arbeidsledighet gjør denne utfordringen mer krevende. Det er derfor desto viktigere at utsatte grupper får den bistanden de trenger for å komme i jobb. Inkluderingsdugnadens målsettinger ligger fast. Innsatsen for unge forsterkes.

Arbeidsmarkedspolitikken omtales nærmere under hovedmålet om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting.

Arbeidsmarkedstiltak

Arbeidsledigheten steg kraftig i 1. halvår 2020 som følge av utbruddet av koronaviruset og innføring av smitteverntiltak. Ledigheten har gått markert ned de siste månedene, og den anslås å falle videre i 2021. Det legges til grunn at ledighetsnivået i gjennomsnitt vil være høyere neste år enn i 2019 og starten av 2020. Regjeringen foreslår derfor å øke tiltaksnivået i 2021. Det vil redusere risikoen for at arbeidsledigheten fester seg på et høyt nivå, og bidra til at flere får tilbud om bistand for å komme i jobb.

Jo lenger helt ledige blir stående uten jobb, jo større er risikoen for å falle varig ut av arbeidsmarkedet. De som sto utenfor arbeidslivet før koronapandemien, og som fortsatt står utenfor, vil oppleve hardere konkurranse om færre ledige jobber. Denne gruppen vil trenge mer bistand fra Arbeids- og velferdsetaten enn før krisen. Studier og erfaring viser at godt tilpassede arbeidsmarkedstiltak har positiv effekt på overgang til arbeid.

Noen grupper er særlig utsatte i arbeidsmarkedet. En betydelig andel av tiltaksplassene tildeles personer med nedsatt arbeidsevne. Blant unge og innvandrere fra land utenfor EØS-området, er det grupper som stiller svakere på arbeidsmarkedet. Det samme gjelder personer som har stått lenge uten arbeid. Når arbeidsledigheten er høy, kan situasjonen bli enda vanskeligere for disse gruppene. De er derfor særskilt prioritert for deltagelse i arbeidsmarkedstiltak. Innsatsen for disse gruppene støttes også av inkluderingsdugnaden.

Arbeidsmarkedstiltak er en sentral del av ungdomsinnsatsen fra Arbeids- og velferdsetaten, og vil også være en viktig del av regjeringens innsats for unge i 2021.

Varig tilrettelagt arbeid (VTA) er tiltak for personer som mottar, eller i nær framtid ventes å få innvilget uføretrygd, og som har behov for spesiell tilrettelegging og tett oppfølging. Tiltaket kan arrangeres i skjermede virksomheter eller i ordinært arbeidsliv. Regjeringen foreslår å fortsatt styrke innsatsen for denne gruppen ved å øke bevilgningen til VTA i 2021. Samlet innebærer det en sterk vekst i antall VTA-plasser i perioden 2018–2021.

Se hovedmålet om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting og programkategori 09.30 Arbeidsmarked for nærmere omtale av arbeidsmarkedstiltakene.

Endringer i permitteringsregelverket

For å møte situasjonen med høy ledighet og mange permitterte som følge av koronapande-

mien, ble det gjort midlertidige endringer i permitteringsregelverket i 2020. For nærmere omtale av endringene vises det til hovedmålet om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting og programkategori 33.30 Arbeidsliv.

I Prop. 142 S (2019–2020) har regjeringen foreslått å utvide permitteringsperioden fra 26 til 52 uker i løpet av en 18-månedersperiode, med virkning fra 1. november 2020. Regjeringen foreslår også å innføre en arbeidsgiverperiode II på fem dager etter 30 ukers permittering fra 1. januar 2021. Se hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting og programkategorien 33.30 Arbeidsliv for nærmere omtale av permitteringsordningen.

Endringer i dagpengeregelverket

Som et midlertidig tiltak i en situasjon med svært mange permitterte og ledige ble det fra 20. april og fram til 31. desember 2020 innført en ordning som gjør det lettere å ta opplæring og samtidig beholde retten til dagpenger, jf. omtale i Prop. 117 S (2019–2020) og Prop. 127 S (2019–2020). Regjeringen arbeider nå med å utforme et forslag til et nytt permanent regelverk for å kunne ta utdanning mens man mottar dagpenger. I påvente av en permanent ordning, foreslår regjeringen å forlenge den midlertidige ordningen fram til 1. juli 2021.

Det er rimelig at personer som selv kan lastes for at de er blitt arbeidsløse, eller for at de forblir uten arbeid, selv bærer en stor del av den økonomiske byrden ved å være uten arbeidsinntekt. For å ytterligere understreke ansvaret for egen arbeidsløshet, foreslår regjeringen å skjerpe sanksjonene i dagpengeordningen fra 1. januar 2021. Det foreslås å øke varigheten på forlenget ventetid og tidsbegrenset bortfall av dagpenger under arbeidsløshet ved selvforskyldt ledighet, også for dem som takker nei til arbeid eller arbeidsmarkedstiltak. Dette vil underbygge insentivene til ønsket atferd i arbeidsmarkedet, herunder aktiv arbeidssøking og tiltaksdeltakelse. Forlenget ventetid og tidsbegrenset bortfall økes fra tolv til 18 uker ved førstegangs sanksjonsbetingede forhold.

Det er gjort flere midlertidige endringer i dagpengeregelverket som følge av koronapandemien. For nærmere omtale vises det til hovedmålet om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting og programkategori 33.30 Arbeidsliv.

2.3.2 Arbeids- og velferdsetaten

I mars 2020 ble det gjennomført en rekke tiltak for å begrense spredningen av koronaviruset. I for-

lengelsen av dette vedtok Stortinget flere midlertidige endringer i eksisterende ordninger og innføring av nye midlertidige ordninger innenfor Arbeids- og velferdsetatens ansvarsområde.

Så langt i 2020 har dette ført til en rekke omprioriteringer i Arbeids- og velferdsetaten. Ettervirkningene av dette vil også prege etatens prioriteringer i 2021. Det er behov for økte ressurser hos Arbeids- og velferdsetaten for å oppnå en normalsituasjon når det gjelder saksbehandlingstider i ytelsesforvaltningen og håndtering av restanser på flere områder. Oppfølging av arbeidssøkere vil intensiveres. Det vil også være behov for å avvikle/forvalte IKT-løsninger laget for implementering av koronarelaterte tiltak. Det foreslås derfor en ettårig bevilgningsøkning på 500 mill. kroner til etaten i 2021.

Se programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken for nærmere omtale.

2.3.3 Satsing på seriøst arbeidsliv – styrking av Arbeidstilsynet og Petroleums-tilsynet

De fleste i Norge arbeider under gode og forsvarlige arbeidsforhold, men selv om helhetsbildet er bra er det likevel utfordringer i enkelte yrker og næringer. I 2020 har arbeidslivet vært preget av de tiltakene som ble satt i verk pga. koronapandemien, hvor enkelte bransjer og virksomheter er blitt særlig hardt rammet.

Regjeringen foreslår en satsing på seriøst arbeidsliv ved å styrke Arbeidstilsynet og Petroleums-tilsynets driftsbevilgninger med hhv. 38 mill. kroner og 14 mill. kroner.

Et seriøst arbeidsliv er viktig for både arbeidstakere og virksomheter. Lovbrudd og manglende håndheving vil kunne få negative konsekvenser for arbeidstakeres rettigheter og arbeidsmiljøforhold. Det vil også kunne føre til konkurransevridende konsekvenser for seriøse virksomheter.

Tilsyn med arbeidslivskriminalitet og useriøsitet er komplekse og ressurskrevende områder. Det er derfor viktig at tilsynene har tilstrekkelig ressurser til oppfølging, håndheving og kontroll. Tilsynene har bl.a. fått nye virkemidler for å hindre bruk av ulovlig innleie, og håndheving og kontroll med innleie- og likebehandlingsreglene er en ny oppgave for tilsynene. Styrkingen innebærer i tillegg økt tilsynsoppfølging på Svalbard.

Videre innebærer styrkingen også en oppfølging av sikkerhet og arbeidsforhold i petroleumsvirksomheten og leverandørindustrien. Over tid har HMS-nivået i petroleumsvirksomheten

utviklet seg i en positiv retning. Et fortsatt høyt sikkerhetsnivå kan likevel ikke tas for gitt. Det må jobbes kontinuerlig for stadig forbedring og tilpassning til skiftende utfordringer.

Oljepris- og konjunktursvingninger, koronapandemien og andre omstillinger og endringer i petroleumsnæringen vil kunne påvirke dagens risikonivå både på kort og lang sikt. Det er viktig at sikkerheten opprettholdes også i denne situasjonen.

Styrkingen vil også følge opp Stortinget anmodningsvedtak nr. 688, 12. juni 2020, jf. Prop. L 113 (2020–2021) Midlertidige endringer i petroleumsskatteloven, Innst. 351 L (2019–2020).

Samlet foreslås en styrking på 52 mill. kroner til innsats mot arbeidslivskriminalitet og satsing på et seriøst og sikkert arbeidsliv.

Se også omtale under kap. 640 Arbeidstilsynet, kap. 642 Petroleumstilsynet og under hovedmål om et sikkert og seriøst arbeidsliv, herunder omtalen av innsatsen mot arbeidslivskriminalitet.

2.3.4 Aktivitetshjelpemidler for personer over 26 år

Utgiftene til ordningen med aktivitetshjelpemidler for personer over 26 år har vært økende siden ordningen ble innført fra 1. juli 2014. For at flere personer som oppfyller vilkårene for ordningen skal få tildelt aktivitetshjelpemidler, foreslås det å styrke ordningen med 30 mill. kroner som en midlertidig bevilgningsøkning i 2021.

2.3.5 Styrking av tolketjenesten for hørselshemmede, døve og døvblinde

Tolking for hørselshemmede, døve og døvblinde utføres både av fast ansatte tolker ved NAV Hjelpemiddelsentral og av frilanstolker. Retten til tolk er hjemlet i folketrygdloven. Det har over tid vært misnøye på tolkeområdet, både blant brukere og tolker. Brukerorganisasjonene har bl.a. påpekt at tjenesten ikke er forutsigbar, fordi ikke alle innmeldte tolkeoppdrag blir dekt og at tolketjenestene ikke er av god nok kvalitet.

For å legge til rette for kvalitativt bedre tolketjenester, økt forutsigbarhet for brukerne og bedre muligheter for å ivareta prioriterte oppdrag, foreslås det at driftsbevilgningen til Arbeids- og velferdsetaten økes med 31,8 mill. kroner. Dette innebærer at antall fast ansatte tolker kan økes med inntil 34 årsverk fra 2021. 15,8 mill. kroner av styrkingen er dekt inn gjennom en overføring fra bevilgningene som dekker utgifter til tolking i regi av frilanstolker. Dette innebærer en nettoøkning på 16 mill. kroner til formålet.

2.3.6 Grunnstønad til glutenfri kost

Grunnstønad etter folketrygdloven kapittel 6 skal kompensere for nødvendige, varige og løpende ekstrautgifter som funksjonshemmede og kronisk syke har.

Etter folketrygdloven har det som hovedregel vært en forutsetning for å få grunnstønad til fordyret kosthold at nødvendigheten av spesialdiett for den aktuelle sykdomsdiagnosen er vitenskapelig dokumentert og alminnelig anerkjent i medisinsk praksis. Ut fra tilgjengelig informasjon og forskning, er vurderingen at non-cøliakisk glutensensitivitet ikke er objektivt diagnostiserbart, og det finnes ingen egen diagnosekode i ICD-10-systemet. Helsedirektoratet vurderer at det per i dag ikke finnes noen etablert eller enhetlig spesialdiett for non-cøliakisk glutensensitivitet som er anerkjent i medisinsk praksis. Det er således et medisinsk skille mellom den kroniske betennelsesykdommen cøliaki, hvor glutenfritt kosthold er den eneste form for behandling, og non-cøliakisk glutensensitivitet.

Det foreslås derfor at grunnstønad til fordyret kosthold ikke lenger gis til personer med non-cøliakisk glutensensitivitet, og at det særlige unntaket for denne gruppen som ble innført fra 1. mars 2019 oppheves. Endringen iverksettes fra 1. juni 2021. Endringen anslås å gi en innsparing på 18,7 mill. kroner i 2021, med en helårseffekt på 32 mill. kroner.

Se nærmere omtale under hovedmål om økonomisk og sosial sikkerhet og programkategori 29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv.

2.3.7 Nominell videreføring av tilskuddssatser i folketrygden

Satser for grunn- og hjelpestønad samt enkelte satser på hjelpemiddelområdet under kap. 2661 foreslås videreført nominelt. Samlet utgjør dette en innsparing på Arbeids- og sosialdepartementets budsjett på 167,8 mill. kroner.

2.3.8 Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen

Regjeringen bygger sin politikk på en effektiv bruk av fellesskapets ressurser. Som i næringslivet er det også i offentlig forvaltning et potensial for økt effektivitet. Regjeringen har derfor innført en avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform, og forutsetter at alle statlige virksomheter gjennomfører tiltak for å bli mer effektive. Reformen

vil gi insentiver til mer effektiv statlig drift og skape handlingsrom for prioriteringer i statsbudsjettet. Virksomhetene har også god anledning til å planlegge og gjennomføre tiltak for å effektivisere driften når reformen er et årlig krav. Deler av gevinsten fra mindre byråkrati og mer effektiv bruk av pengene overføres til fellesskapet i de årlige budsjettene. Den årlige overføringen settes til 0,5 pst. av alle driftsutgifter som bevilges over statsbudsjettet. For Arbeids- og sosialdepartementet innebærer det at driftsutgifter reduseres med 72,4 mill. kroner.

2.3.9 Økt barnetrygd og forholdet til sosialhjelp

I Granavolden-plattformen fastslås det at barnetrygden for barn fra null til fylte seks år skal økes i stortingsperioden, og at regjeringen vil sørge for at dette også kan komme familier som er avhengige av økonomisk sosialhjelp til gode. Dette ble fulgt opp i statsbudsjettet for 2020. Under Barne- og familiedepartementets kap. 845 Barnetrygd, post 70 Tilskudd, foreslår regjeringen å øke barnetrygden for barn opp til fylte seks år med ytterligere 300 kroner per måned med virkning fra 1. september 2021. Dette utgjør en årlig økning på 3 600 kroner. For å tydeliggjøre at kommunene skal la dette komme sosialhjelpsmottakere til gode, vil de statlige veiledende satsene for økonomisk stønad til livsopphold for kategorien barn 0–5 år bli økt tilsvarende fra samme tidspunkt.

2.3.10 IKT-modernisering i Arbeids- og velferdsetaten

IKT-moderniseringen i Arbeids- og velferdsetaten innebærer et langsiktig utviklingsløp, og har så langt bestått av tre prosjekter. Modernisering av etatens IKT-systemer er nødvendig for å skifte ut svært gamle systemer som ikke tilfredsstillt krav til sikkerhet og brukervennlige tjenester. Systemene medfører unødvendig mye manuell behandling i ytelsesforvaltningen og gjør det vanskelig å implementere politiske reformer. Målet er å utvikle gode selvbetjeningsløsninger for brukerne, gi innsyn i egen sak og muligheter for digital kommunikasjon med forvaltningen.

Prosjekt 1 og Prosjekt 2 er avsluttet. Prosjekt 3 startet opp i 2019 og fortsetter i 2021 med en forskyvning fra 2019, jf. Prop. 117 S (2019–2020). I Prosjekt 3 utvikles det nye løsninger for sykepenger, pleiepenger, omsorgspenger m.m. I tillegg til forskyvning av bevilgningen fra 2019, vil det også bli en forskyvning fra 2020. Forskyvning fra 2020

følger bl.a. av at etaten har måttet trekke på ressurser fra Prosjekt 3 knyttet til koronapandemien, og er basert på anslått mindreforbruk i 2020. Basert på endelig mindreforbruk for 2020, vil det bli foretatt nødvendige justeringer i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2021. Forskyvning til 2021 vil ikke gjøre Prosjekt 3 dyrere, men vil gi god effektivitet for prosjektet i tråd med opprinnelig omfang av prosjektet (inkl. opsjoner).

IKT-moderniseringen og utviklingen av moderne systemløsninger videreføres med oppstart av et prosjekt for utfasing av systemene Arena/Abetal. Disse systemene håndterer i dag bl.a. vesentlige ytelsesområder som dagpenger og arbeidsavklaringspenger. I prosjektet er det også planlagt å modernisere tjenesteyting og forvaltning av arbeidsmarkedstiltakene. Regjeringen foreslår å bevilge 60 mill. kroner til dette i 2021. Denne bevilgningen vil først utløses når Stortinget har tatt en investeringsbeslutning for prosjektet. Regjeringen vil komme tilbake til saken i forbindelse med revidert nasjonal budsjett for 2021.

For 2021 foreslås en bevilgning på 439,5 mill. kroner til Prosjekt 3 og utfasing av Arena/Abetal i IKT-moderniseringen i Arbeids- og velferdsetaten.

Se programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken for nærmere omtale.

2.3.11 Administrative forberedelser i Statens pensjonskasse for innføring av nye samordningsregler og ny offentlig tjenestepensjon

Nye regler for samordning av offentlig tjenestepensjon med alderspensjon fra folketrygden beregnet med ny opptjeningsmodell ble vedtatt av Stortinget 4. juni 2018, jf. Prop. 61 L (2017–2018) og Innst. 343 L (2017–2018). Samordningsreglene trer i kraft fra 2021 når årskullet født i 1954 fyller 67 år. Dette kullet vil da motta offentlig tjenestepensjon samordnet med alderspensjon fra folketrygden delvis beregnet med ny opptjeningsmodell. Statens pensjonskasse vil i 2021 fortsette arbeidet med de administrative forberedelser slik at de kan forvalte det nye regelverket på en effektiv og korrekt måte. Dette bidrar til rettssikkerhet og trygghet for medlemmene i Statens pensjonskasse.

Statens pensjonskasse vil i 2021 fortsette arbeidet med de administrative forberedelser knyttet til ny offentlig tjenestepensjon. Forslag til lovvedtak om den nye tjenestepensjonen ble fremmet 10. april 2019 ved Prop. 87 L (2018–2019). Stortinget har vedtatt lovendringene, jf. behandlingen av Innst. 314 L (2018–2019) og lovvedtak

72 (2018–2019). Den nye tjenestepensjonen vil få virkning for utbetalt pensjon når 1963-kullet fyller 62 år, dvs. fra 2025. De samlede forberedelser i Statens pensjonskasse er omfattende, kostnads- og tidkrevende. Departementet vil på egnet måte orientere Stortinget om status i de videre administrative forberedelser. Bevilgningen til Statens pensjonskasse foreslås økt med 30 mill. kroner slik at arbeidet med administrative forberedelser til innføring av ny offentlig tjenestepensjon, kan fortsette.

Det vises til nærmere omtale under programkategori 09.50.

2.3.12 Pensjonsreformen

For å styrke bærekraften i pensjonssystemet og sikre en god fordeling av byrder og goder mellom generasjoner, ble pensjonsreglene lagt om fra 2011. Det nye pensjonssystemet er økonomisk bærekraftig og gir gode incentiver til arbeid. Regjeringen vil trygge framtidens pensjoner gjennom en ansvarlig økonomisk politikk, og fortsetter å gjennomføre pensjonsreformen. Hovedprinsippene i pensjonsreformen ligger fast, men på enkelte punkter kan det imidlertid være behov for å videreutvikle innretningen av pensjonssystemet. Regjeringen nedsatte 12. juni et utvalg som skal beskrive pensjonssystemet og evaluere om de langsiktige målene i reformen vil kunne nås. Utvalget skal videre se på mulige justeringer for å sikre pensjonssystemets økonomiske og sosiale bærekraft. Utvalget består av representanter utpekt av de politiske partiene som gjennom stortingsforlik eller regjeringsdeltakelse har stilt seg bak pensjonsreformen, samt fagekspertter. Partene i arbeidslivet og bl.a. representanter for pensjonistene, samt ungdomsorganisasjonene til alle partiene som er representert på Stortinget, er invitert til å gi innspill til utvalgets arbeid gjennom et råd og et ungdomspanel. Utvalget skal legge fram sin utredning med tilrådinger innen 1. mars 2022.

Stortinget vedtok 5. juni 2019 nye pensjonsordninger i offentlig sektor, i tråd med avtalen mellom regjeringen og partene i offentlig sektor 3. mars 2018. Som i dag vil reglene være like for kvinner og menn, og sikre en livsvarig utbetaling av pensjon. De nye ordningene gir bedre incentiver til å stå lenger i jobb, gjør det lettere for offentlig ansatte å kompensere for effekten av levealdersjusteringen og gjør det enklere å bytte jobb mellom offentlig og privat sektor. Ny AFP utformes etter mønster av ny AFP i privat sektor. Ny alderspensjon utformes som en påslagsordning hvor:

- alle år i jobb fram til 75 år gir pensjonsopp-
tjening
- pensjonen skal beregnes uavhengig av folke-
trygden
- pensjonen kan tas ut fleksibelt fra 62 år og kan
kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjo-
nen reduseres.

Opptjening av pensjon etter de nye ordningene gjelder fra 2020 men utbetalingene fra de nye ordningene kommer fra 2025. De nye ordningene omfatter årskull født fra og med 1963.

2.3.13 IA- avtalen 2019–2022

I desember 2018 ble regjeringen ved arbeids- og sosialministeren og partene i arbeidslivet, enige om en intensjonsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv for perioden 2019–2022 (IA-avtalen 2019–2022). Det overordnede målet med avtalen er å legge til rette for at så mange som mulig kan arbeide så mye som mulig, så lenge som mulig. IA-avtalen skal bidra til høy sysselsetting gjennom å forebygge og redusere sykefravær og frafall fra arbeidslivet.

Avtalen gjelder for hele arbeidslivet og setter arbeidsplassen i sentrum. I tråd med dette er virkemidlene tilgjengelige for hele arbeidslivet. Virkemidler til en målrettet innsats mot bransjer og sektorer som har potensial for å redusere sykefravær og frafall, skal prioriteres.

Koronapandemien har påvirket arbeidet med utviklingen av nye tiltak. Avtalt oppfølging har blitt forsinket, og en rekke tiltak er ennå ikke ferdigstilt.

Det vises til nærmere omtale under hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting.

2.3.14 Stortingsmelding om utenforskap og inkludering i arbeids- og samfunnsliv

Regjeringen har i sin regjeringsperiode tatt mange initiativ for å hindre at enkeltpersoner og familier faller utenfor arbeids- og samfunnsliv. Disse utfordringene krever like fullt en kontinuerlig og fornyet innsats. Samfunnet endrer seg, og årsakene til utenforskap er ofte sammensatte og gjensidig forsterkende. En politikk for å forebygge utenforskap må derfor omfatte et bredt spekter av politikkområder. Regjeringen tar sikte på å legge fram en stortingsmelding med en helhetlig politikk for å forebygge utenforskap og fremme inkludering av flere i arbeids- og samfunnsliv våren 2021.

2.3.15 Feilpraktiseringen av folketrygdens oppholdskrav for rett til sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger, ved opphold i andre EØS-land

Et betydelig antall personer har, som følge av Arbeids- og velferdsetatens feilpraktisering av adgangen til å motta sykepenger, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger ved opphold i et annet EØS-land, fått urettmessige tilbakebetalingskrav. Enkelte har også blitt anmeldt og dømt for trygdesvindler, uten at forholdet mellom folketrygdloven og EØS-retten har blitt vurdert av påtalemyndigheten eller domstolene.

Etter folketrygdloven kan sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger normalt ikke utbetales til personer som oppholder seg utenfor Norge. Arbeids- og velferdsetaten har i sin praksis lagt til grunn at disse bestemmelsene også gjelder ved opphold i et annet EØS-land. Det følger imidlertid av artikkel 21 i trygdeforordningen at man ikke kan stanse utbetalinger av slike ytelser utelukkende med den begrunnelse at mottakeren bor eller oppholder seg i et annet EØS-land enn det landet som utbetaler ytelsen.

Regjeringen oppnevnte 8. november 2019 et utvalg under ledelse av professor Finn Arnesen, som har gransket saken med sikte på å avdekke hvordan feiltolkningen kan ha oppstått og blitt videreført i så lang tid – både i trygdeforvaltningen og i straffesakssporet.

Funn og læringspunkter fra granskingsutvalget

Granskingsutvalget overleverte sin utredning, NOU 2020:9 Blindsonen 4. august 2020. Utvalget har lagt frem en rekke viktige funn og læringspunkter knyttet til denne saken og for arbeidet med EØS-saker generelt.

Utvalget ser saken som en systemsvikt og retter kritikk mot alle de involverte aktørene. I utredningen er det lagt til grunn at Arbeids- og velferdsetaten har hovedansvaret for feiltolkningen og feilpraktiseringen. Samtidig understreker utvalget at også Arbeids- og sosialdepartementet, Trygde retten, påtalemyndigheten, advokater, domstolene og academia har et betydelig ansvar. Fellesnevnen ligger i manglende bevissthet og oppmerksomhet om problemstillingen. Utvalget mener at EØS-rettens betydning for folketrygdens ordninger har befunnet seg i blindsonen til alle involverte. Det er ikke stilt de nødvendige spørsmålene som skulle til for å avdekke at reglene om å ta med pleiepenger, arbeidsavklaringspenger og

sykepenger til andre EØS-land ble tolket og anvendt feil.

Utvalgets funn kan grupperes i følgende kategorier:

- Behov for oppmerksomhet på og synliggjøring av EØS-rettens betydning for trygdeområdet
- Behov for styrket EØS-kompetanse
- Behov for styrket styring og kommunikasjon

Basert på de funnene utvalget har gjort, har de lagt frem en rekke læringspunkter som gir grunnlag for forbedringsarbeid både i departementet, i underliggende etater og hos andre aktører.

Arbeids- og sosialdepartementet er i gang med vurdering og oppfølging av anbefalinger fra utvalget og annet forbedringsarbeid på departementets ansvarsområde. Departementet har i denne forbindelse hatt utredningen ute på høring, med høringsfrist 21. september 2020. Innspillene vil bli vurdert i departementets videre oppfølging av saken. Arbeidet med flere av utvalgets lærings- og oppfølgingspunkter som gjelder departementet, er igangsatt.

Et sentralt tiltak i oppfølgingen av saken, er at regjeringen 23. juni 2020 satte ned et lovutvalg, ledet av professor Halvard Haukeland Fredriksen. Utvalget skal foreta en gjennomgang av trygdelovgivningen og forholdet til internasjonale avtaler med betydning for trygdekoordinering. Lovutvalget skal ferdigstille sitt arbeid innen sommeren 2021. Her vil det bl.a. gis vurderinger og forslag til hvordan man kan sikre at lovverket er tilgjengelig og gir en god nok fremstilling av rettstilstanden. Regjeringen vil på bakgrunn av lovutvalgets tilrådninger komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

EØS-retten er dynamisk. Praksis og forståelse av regelverket vil endres som følge av kjennelser i trygderetten, i norske domstoler, i EFTA- og EU-domstolen m.m. I slike tilfeller vil det bl.a. måtte vurderes om nasjonalt regelverk skal legges om.

Departementet legger til grunn at det vil være økt oppmerksomhet om EØS-rettslige spørsmål framover og at det vil komme kjennelser som utfordrer gjeldende praksis. Departementet har økt kapasiteten på området, bl.a. for å bedre følge rettsutviklingen, utrede konsekvenser av nye kjennelser og utrede EØS-konsekvenser av endring i regelverk. Arbeids- og velferdsetaten skal løpende følge kjennelser på området og kjennelser som utfordrer gjeldende praksis skal vurderes med sikte på endring av praksis, eventuelt tas videre i rettssystemet. I tillegg vil departementet og Arbeids- og velferdsdirektoratet vurdere nærmere spørsmål som følger av EØS-dommer. Som et eksempel vises til at det er varslet en gjennom-

gang av den norske garantipensjonsordningen på bakgrunn av en dom i EU-domstolen som gjelder den svenske garantipensjonen.

Oppfølging av de berørte

Oppfølgingen av de berørte er prioritert. Den siste oppdateringen fra Arbeids- og velferdsdirektoratet viser at om lag 1100 personer er rammet av urettmessige tilbakebetalingskrav siden 2012. Av disse har 860 personer fått omgjort urettmessige vedtak om tilbakekreving. Om lag 3000 personer kan være rammet av urettmessig avslag, stans eller avkortning. Arbeidet med å rette opp disse sakene pågår, og 1160 personer har fått omgjort sitt vedtak. Totalt har Arbeids- og velferdsetaten utbetalt ca. 63 mill. kroner, og i tillegg er det slettet gjeld på ca. 55 mill. kroner.

Arbeids- og velferdsetaten arbeider med sikte på at de innen utgangen av 2020 skal ferdigbehandle alle saker for perioden etter 1. juni 2012.

Arbeids- og velferdsetaten har lagt ned en stor innsats for å rette opp overfor de berørte. Regjeringen har etablert et særlig rettshjelpiltak. De som vil klage på de nye vedtakene eller ønsker å fremme krav om erstatning, kan benytte seg av fritt rettsråd som er opprettet for disse sakene. Klager på erstatningsvedtak blir behandlet av en egen, nyopprettet nemnd. Her tilbys det også fritt rettsråd.

Med hensyn til straffesakene, har Høyesterett besluttet at det skal innhentes en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen. Høyesterett anmodet 30. juni 2020 EFTA-domstolen om en rådgivende uttalelse.

For noen berørte vil det ta tid å få satt et endelig punktum. Setteriksadvokaten har stilt alle relevante straffesaker i bero inntil det foreligger en avklarende avgjørelse i Høyesterett. Regjeringen tar til etterretning at setteriksadvokaten mener det er behov for en juridisk avklaring av rettstilstanden for straffesakene og at dette kan ta tid.

De som urettmessig har vært utsatt for straffeforfølgning, vil ha krav på erstatning etter de ordinære reglene i straffeprosessloven. Det innebærer at de som frifinnes ved ny domstolsbehandling vil kunne søke om erstatning etter straffeforfølgning. De vil i disse sakene ha krav på fritt rettsråd uten behovsprøving. Etter reglene i straffeprosessloven kan det gis erstatning både for økonomisk tap og for ikke-økonomiske belastninger, såkalt oppreisning.

Arbeids- og velferdsetatens behandling av saker fra tiden før 1. juni 2012 vil bli igangsatt når Høyesteretts avklaring av det rettslige spørsmålet foreligger.

Boks 2.2 Igangsatte oppfølgingstiltak

- Arbeids- og velferdsdirektoratet ble styrket med 40 mill. kroner for oppfølging av saken i 2020. Dette har gitt Arbeids- og velferdsetaten mulighet til å planlegge med høyere kapasitet enn opprinnelig lagt til grunn for 2020. Også Trygderetten er styrket i 2020, med 5 mill. kroner.
- Regjeringen har etablert et særskilt retts- hjelptiltak knyttet til Arbeids- og velferdsetatens feilaktige praktisering av EUs trygde- forordning.
- Det er etablert en særskilt ordning for erstat- ningssakene som springer ut fra EØS-saken.
- Det er opprettet en egen nemnd som behan- dler klager på behandlingen av erstatningskrav som springer ut av EØS-saken.
- Arbeids- og velferdsdirektoratet og Riksadvoka- ten har igangsatt et arbeid for å bedre dia- logen, bl.a. gjennom å avholde møter på topp- ledernivå årlig.
- Arbeids- og sosialdepartementet arbeider med å tydeliggjøre rolle og ansvar i EØS-rela- terte saker, utvikle og styrke kompetansen på området og forsterke kvalitetssikringen i regelverksutvikling.
- Departementets arbeid med å sikre at EØS- retten kommer tydeligere og mer systema- tisk frem i utredninger og lovforarbeider er i gang.
- Departementet har gitt Arbeids og velferdsdi- rektoratet og Trygderetten i oppdrag å følge opp anbefalingene fra granskningsutvalget.
- EØS-rettslige tas inn i styringsdialogen, her- under risikovurderinger.
- EØS-kompetansen i Arbeids- og sosialdepar- tementet, Arbeids- og velferdsetaten og Tryg- deretten skal styrkes. I den forbindelse anset- ter nå Arbeids- og sosialdepartementet flere jurister for å styrke departementets kapasitet og kompetanse på EØS-rettslige spørsmål.
- Departementene ser nå nærmere på tilgjæn- geligheten av EØS-regelverket, rutineene for høring og oversettelse av EØS-regelverk, oppfølgingen av rettspraksis fra EU-domsto- len og EFTA-domstolen, samordningen mel- lom departementene, samt kompetansebeho- vet med hensyn til EØS i departementene og i forvaltningen for øvrig.

3 Sysselsetting, levekår og utviklingen i sentrale inntektssikringsordninger

3.1 Innledning

Høy sysselsetting og høy samlet produktivitet er grunnlaget for høy verdiskaping. En omfattende offentlig finansiert velferdsstat er avhengig av høy yrkesdeltakelse. Derfor er det viktig å snu tendensen til fallende sysselsettingsandel for viktige grupper og sikre høy sysselsetting på lang sikt. Sammenlignet med mange andre OECD-land er yrkesdeltakelsen blant kvinner og seniorer fortsatt forholdsvis høy, mens sysselsettingen for menn i alderen 25–54 år er lavere enn gjennomsnittet for OECD.

Det er stor usikkerhet knyttet til konsekvensene av koronapandemien. Tidligere erfaringer, både fra Norge og utlandet viser at kraftige tilbakeslag i økonomien kan påvirke sysselsettingen over lang tid. Selv om oppgangen i ledighet reverseres, kan flere ha forlatt arbeidsstyrken på varig basis. De langsiktige utfordringene knyttet til høy sysselsetting er følgelig ikke mindre enn tidligere. Utviklingen de nærmeste årene kan heller forsterke dem dersom arbeidsledigheten ikke normaliseres raskt. Langvarig høy ledighet kan øke sannsynligheten for at arbeidsledige mister ferdigheter eller motivasjonen til å søke jobb. Risikoen for at det økonomiske tilbakeslaget vi nå opplever får langvarige konsekvenser for sysselsettingen, er trolig større jo dypere og mer langvarig lavkonjunkturen blir.

Den demografiske utviklingen påvirker utfordringene til de rettighetsbaserte ordningene i folketrygden. Vi lever stadig lenger, og befolkningsframskrivninger peker på at denne utviklingen vil fortsette. Det blir gradvis færre i yrkesaktiv alder per pensjonist i Norge. Det innebærer at en stadig større andel av samfunnets ressurser må gå til å sikre en trygg og verdig alderdom, noe som stiller offentlige finanser, pensjonssystemet og de øvrige velferdsordningene overfor store utfordringer i årene framover.

Det er for mange i yrkesaktiv alder som i perioder står utenfor arbeidslivet og mottar offentlige ytelser. Særlig er bruken av helserelevante ytelser høy sammenlignet med andre OECD-land. Perso-

ner med svake kvalifikasjoner, personer med helseproblemer, en del unge og noen innvandrergupper har problemer med å få eller beholde jobber. Unge uten videregående opplæring risikerer å få en ustabil yrkeskarriere med mye ledighet og lav pensjonsopptjening. Det er også en utfordring for noen grupper innvandrere å bli integrert i arbeidsmarkedet.

Det største sosiale skillet i Norge går mellom de som har jobb og de som står utenfor arbeidslivet. Det er tendenser til økende inntektsforskjeller og økt andel med vedvarende lavinntekt, selv om forskjellene og forekomsten av lavinntekt er mindre i Norge enn i andre land. Norge er blant landene i verden med høyest levestandard og inntektsnivå, noe som betyr at grensen for lavinntekt ligger relativt høyt i Norge. Gratis eller subsidierte offentlige tjenester bidrar også til at situasjonen til personer med lavinntekt i Norge er bedre enn i mange andre land. Skattesystemet, omfattende velferdsordninger og offentlige tjenester bidrar til å redusere forskjeller i levekår.

Arbeidsmiljøstandarden i Norge er høy. Det er likevel helse- og sikkerhetsmessige utfordringer i enkelte bransjer og yrker. Arbeidslivskriminalitet er også fortsatt et stort problem, med negative konsekvenser for berørte arbeidstakere, virksomheter og samfunnet for øvrig. Målrettede og kunnskapsbaserte tiltak, tilpasset regulering, kontroll og samarbeid mellom myndigheter og arbeidslivets parter bidrar til å redusere utfordringene i arbeidslivet.

3.2 Situasjonen i arbeidsmarkedet

Koronapandemien har gitt betydelige utslag i arbeidsmarkedet

Utbruddet av koronapandemien og de påfølgende smitteverntiltakene førte til at aktiviteten i norsk økonomi falt brått. Lavere etterspørsel fra våre handelspartnere og lave oljepriser, som også henger sammen med pandemien, bidrar også til å trekke ned aktiviteten. Utslagene i arbeidsmarkedet har vært svært store. I løpet av de første fire

ukene etter smitteverntiltakene ble innført i midten av mars, ble antallet registrerte arbeidssøkere mer enn firedoblet. Den betydelige oppgangen i arbeidsledigheten kom i hovedsak som følge av permitteringer, men også ordinære ledige økte, se figur 3.1A.

Ved inngangen til 2020 var arbeidsledigheten svært lav i Norge, og den gjennomsnittlige registrerte ledigheten over året hadde ikke vært lavere på over ti år. Nedstengingen av samfunnet som følge av koronaviruset førte til at antall registrerte helt ledige økte med over 235 000 fra februar til mars, eller fra 2,3 pst. til 10,7 pst. av arbeidsstyrken. Summen av arbeidssøkere, dvs. helt ledige, delvis ledige og arbeidssøkere på tiltak, nådde en topp i uke 15. Totalt 432 700 var da registrert som arbeidssøkere, tilsvarende 15,4 pst. av arbeidsstyrken.

Oppgangen i arbeidsledigheten fra mars kan i stor grad knyttes til permitteringer, de fleste helt permitterte, men en del var også delvis permitterte. Smitteverntiltak og strenge restriksjoner førte til at mange bedrifter måtte stenge helt ned, men også lavere etterspørsel og stor usikkerhet førte til at flere bedrifter permitterte ansatte. I tillegg kan de midlertidige utvidelsene i permitteringsordningen ha bidratt til at virksomheter permitterte raskere og i et større omfang enn tidligere. Permitterte utgjør nå en betydelig større andel av arbeidssøkerne enn før krisen inntraff, med 42 pst. i august mot bare 5 pst. i februar.

Etter hvert som samfunnet gradvis har gjenåpnet, har antallet arbeidssøkere falt betydelig. Nedgangen skyldes både at det har kommet færre nye arbeidssøkere inn i ledighetsstatistikken, og at mange har kommet raskt tilbake i arbeid igjen. Nedgangen har vært størst blant permitterte. Arbeidsledige som ikke er permittert utgjør dermed en stadig større andel av de ledige. Flere helt permitterte har også gått delvis tilbake i jobb. Sammensetningen av de ledige har dermed endret seg gjennom krisen.

Til tross for at oppgangen i permitterte og ledige har snudd til rask nedgang, er arbeidsledigheten fremdeles høy. Ved utgangen av august var det registrert i overkant av 122 000 helt ledige, tilsvarende 4,3 pst. av arbeidsstyrken. Bruttoledigheten, dvs. summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak, var knapt 133 000 personer, eller 4,7 pst. av arbeidsstyrken. I tillegg utgjorde delvis ledige 83 600 personer.

Utslagene i AKU-ledigheten var ikke særlig store i begynnelsen av koronapandemien. Det skyldes i hovedsak at permitterte først regnes

som arbeidsledige når de har vært permittert i tre måneder i AKU. I AKU-tallene for juni, dvs. for tremånedersperioden mai–juli som til en viss grad fanger opp den store oppgangen i antall permitteringer, var det derimot en tydelig effekt, jf. figur 3.1B. AKU-ledigheten utgjorde 5,2 pst. i denne perioden, og hadde økt med nærmere 50 000 personer fra tremånedersperioden januar–mars. Rene månedstall fra AKU viser at både antall sysselsatte til stede på jobb og utførte ukeverk har økt fra bunnen i mars til juli. Selv om det er stor usikkerhet knyttet til de rene månedstallene fra AKU, er denne utviklingen i tråd med annen løpende statistikk som bekrefter at permitterte vender tilbake i jobb, og at arbeidsmarkedet er i bedring.

Det er blitt store regionale forskjeller i arbeidsmarkedet. Ledigheten er klart høyest i Oslo, etterfulgt av Viken. Nordland har lavest ledighet med en ledighetsprosent på bare om lag halvparten av nivået i Oslo. På kommunenivå er forskjellene enda større. Det henger sammen med til dels svært ulik næringsstruktur i enkeltkommuner.

Det er også store yrkesvise forskjeller. Smitteverntiltakene førte til at jobber som innebærer fysisk nærkontakt var klart mest utsatt for permittering og ledighet i starten av perioden. Også aktivitet basert på store forsamlinger og reiser ble rammet. Men etter hvert spredde konsekvensene av virusutbruddet seg til større deler av økonomien, bl.a. gjennom svakere etterspørsel fra norske husholdninger og bedrifter fra utlandet. I takt med høyere innenlandsk forbruk og gradvis lemping av smitteverntiltakene har derimot ledigheten falt kraftig i mange yrker de siste månedene. De yrkesvise forskjellene har dermed endret seg gjennom krisen. Arbeidsledigheten har økt mest, og er klart høyest, innen reiseliv og transport. Oppgangen i ledigheten har også vært høy innen butikk- og salgsarbeid samt serviceyrker, der bl.a. frisørtjenester og kultur- og underholdningsvirksomhet inngår. Men her har også nedgangen vært betydelig, og andelen ledige i begge disse yrkene ligger nå under ledighetsandelen i bl.a. industrien.

Kvinner, unge og innvandrere var mest utsatt for permitteringer den første perioden av krisen. Kvinner er overrepresentert i deler av tjenestesektoren som umiddelbart ble rammet av nedstengingen. Mange av bransjene som var særlig utsatt for ledighet og permitteringer i starten kjennetegnes også av å ha mange unge og innvandrere i jobb. Etter hvert som konsekvensene av virusutbruddet spredde seg til flere næringer,

har forskjellene avtatt. Andelen menn har økt blant de permitterte og det har vært en tendens til økende alder blant de som er utsatt for ledighet.

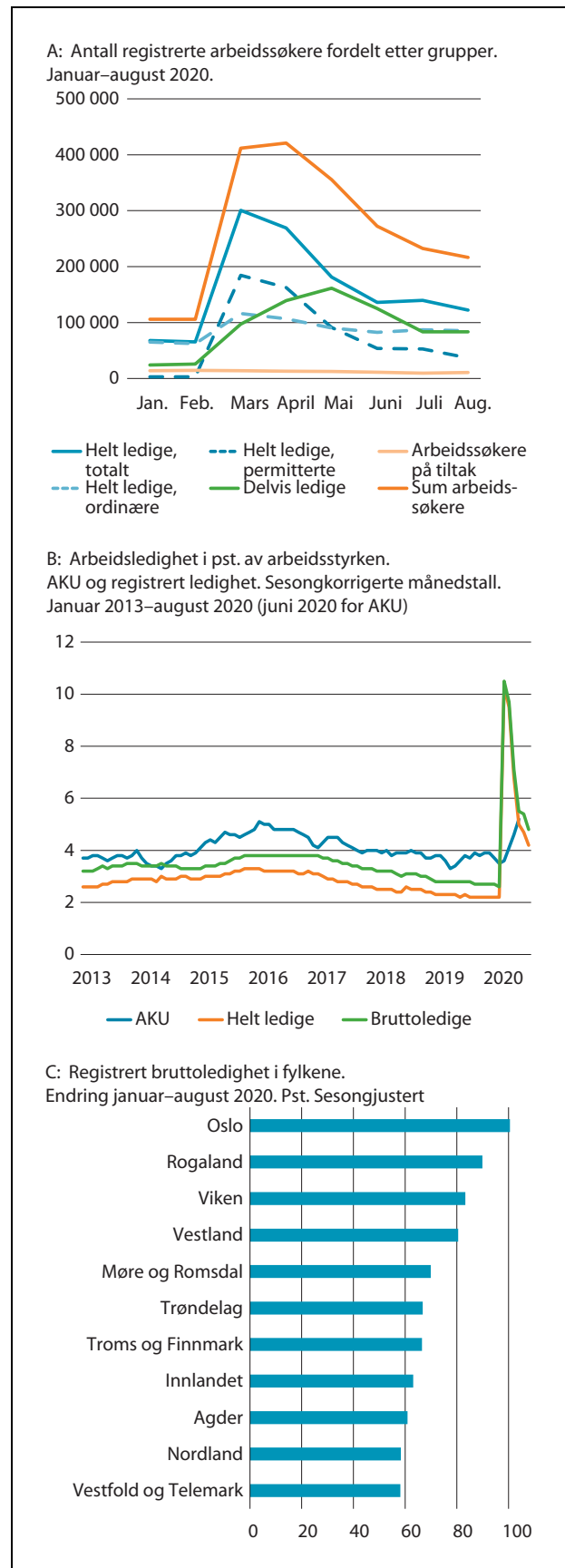
Blant alle arbeidstakere finner Alstadsæter et al. (2020) at risikoen for permittering eller oppsigelse gjennom krisens første fase er høyere jo lavere utdanning, inntekt, timelønn og sosial klassebakgrunn en lønnstaker har.¹

Ettersom den store ledighetsøkningen kom i midten av mars, har flertallet av arbeidssøkerne i august vært registrert som arbeidssøkere mellom tre og seks måneder. Andelen langtidsledige, dvs. personer som har vært arbeidsledige i mer enn seks måneder, har holdt seg stabil de siste tre årene. Den betydelige innstrømmingen av nye ledige i mars førte til et fall i andelen langtidsledige. Men etter hvert som flere av de nye ledige har kommet tilbake i jobb har andelen langtidsledige økt, og nivået er nå nær nivået før koronakrisen. Ifølge Arbeids- og velferdsetaten utgjør gruppen langtidsledige en fjerdedel av alle registrerte arbeidsledige. Eldre og personer med kort utdanning kommer ikke like raskt tilbake i arbeid som andre arbeidsledige, og er derfor overrepresentert blant langtidsledige.

De senere årene har innvandrere utgjort om lag 40 pst. av alle registrert helt ledige.

Utslagene i sysselsettingen har vært store. I 2. kvartal 2020 var det 47 000 færre sysselsatte enn på samme tid i fjor, ifølge nasjonalregnskapet. Det tilsvarer en nedgang på 1,7 pst. Fra 1. til 2. kvartal ble det om lag 37 000 færre sysselsatte, sesongjustert. Ifølge registertall har nedgangen i antall lønnstakere det siste året vært kraftigst blant de yngste (under 25 år) og eldste (over 67 år), som til sammen stod for om lag halvparten av fallet fra 2. kvartal 2019 til 2. kvartal 2020. Siden permitterte har et arbeidsforhold, og regnes som sysselsatte de tre første månedene av permitteringen, inngår de fleste permitterte som sysselsatte i statistikken for 2. kvartal.

¹ Alstadsæter, A., Bratsberg, B., Eielsen, G., Kopczuk, W., Markussen, S., Raaum, O. og Røed, K. (2020). *The first weeks of the coronavirus crisis: Who got hit, when and why? Evidence from Norway*. NBER Working Paper No. 27131.

Figur 3.1 Arbeidsledighet

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Arbeids- og velferdsdirektoratet.

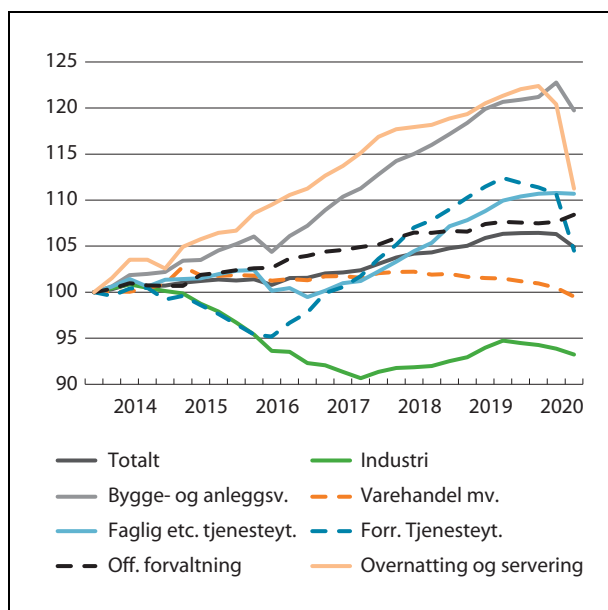
Da koronakrisen inntraff hadde allerede veksten i sysselsettingen dempet seg gjennom fjoråret, etter tre år med sterk vekst. Oppgangen fram til i fjor var bredt basert. Sysselsettingen økte i hele landet og i de fleste næringer, jf. figur 3.2. Tilsvarende har koronakrisen rammet bredt, og de fleste næringer har hatt redusert sysselsetting. Fallet har vært størst innen overnattings- og serveringsvirksomhet, men også innen kultur, underholdning og annen tjenesteyting, samt forretningsmessig tjenesteyting har antall sysselsatte gått kraftig ned, ifølge nasjonalregnskapet for 2. kvartal.

I tillegg til økt ledighet og redusert sysselsetting, reflekterer også fallet i ledige stillinger at etterspørselen etter arbeidskraft er redusert. I perioden fra mars til august var det i gjennomsnitt 25 pst. færre utlyste stillinger per virkedag sammenlignet med samme periode i fjor. Innen jordbruket har mindre flyt av arbeidskraft over landegrensene ført til mangel på arbeidskraft, og antallet nye ledige stillinger har økt mye.

Jobbstrømmene i arbeidsmarkedet er fremdeles betydelige. Hvert år er det mange jobber som opprettes og mange som opphører, uavhengig av konjunktursituasjonen. Bak en nedgang på nærmere 130 000 arbeidsforhold (jobber) fra 2. kvartal i fjor til 2. kvartal i år, skjuler det seg en bruttovekst på 270 000 nye jobber og et opphør på om lag 400 000 jobber, ifølge tall fra SSB. Over 80 pst. av jobbnedgangen i 2. kvartal kom i privat sektor. Det meste av nedgangen har skjedd fra 1. til 2. kvartal, og kan derfor knyttes til koronakrisen. Mobiliteten i arbeidsmarkedet er enda større når det gjelder arbeidstakeres bevegelser inn i og ut av virksomheter, såkalte arbeidskraftsstrømmer. Arbeidskraftsstrømmer fanger opp at mange skifter jobb fra en virksomhet til en annen, at unge går inn i etablerte jobber, at eldre pensjonerer seg og at syke faller ut av jobb. Jobbnedgangen i 2. kvartal skyldes både færre nyansettelser og flere avsluttede ansettelser. For de yngste under 25 år var det spesielt stor nedgang i nyansettelser. Det kan henge sammen med at det etter koronautbruddet ble mindre behov for fleksibel arbeidskraft innenfor bl.a. varehandel, samt overnatting og servering. Blant dem over 67 år skyldtes jobbnedgangen først

og fremst en stor økning i avsluttede arbeidsforhold, som ifølge SSB kan forklares ved at en del eldre har valgt å pensjonere seg tidligere.

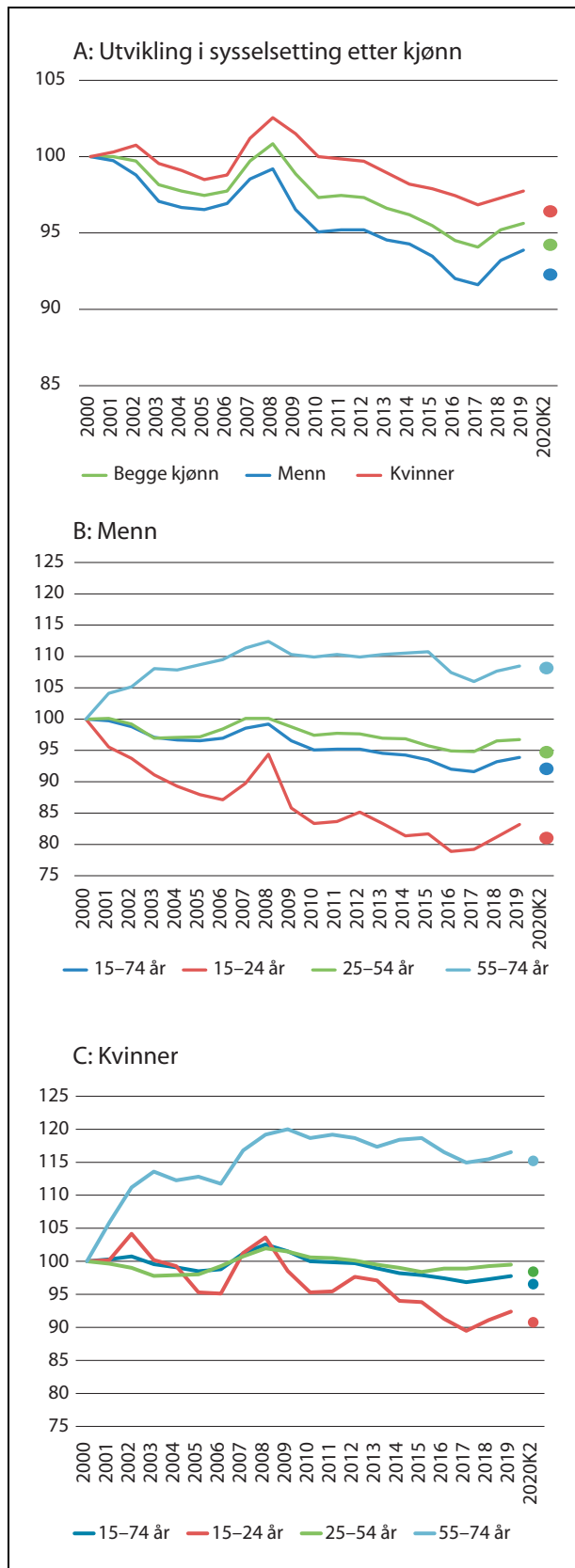
Etter en langvarig nedadgående tendens, økte sysselsettingsandelen fra midten av 2017 og fram til slutten av 2019, jf. figur 3.3. I 4. kvartal 2019 var 67,9 pst. av alle i alderen 15–74 år sysselsatt. Det er 1,2 prosentenheter høyere enn to år tidligere, og om lag på nivå med andelen før den begynte å falle som følge av oljekrisen i 2014. Konjunktursvingninger har normalt stor betydning for utviklingen i sysselsettingsandelene, og sysselsettingsandelen har også falt så langt i 2020.

Figur 3.2 Sysselsettingsutvikling i utvalgte næringer. Sesongjusterte kvartalstall, nasjonalregnskapet. Indeks 3. kvartal 2013=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I tillegg til konjunkturutviklingen, påvirker demografiske trekk utviklingen i sysselsettingen. Gjennom mange år har en aldrende befolkning trukket den gjennomsnittlige sysselsettingsandelen ned, og ifølge de siste befolkningsframskrivingene fra SSB vil denne tendensen bli sterkere enn hva den har vært i de siste årene. Også en større andel innvandrere i befolkningen har bidratt til å trekke ned andelen som er i arbeid.

Figur 3.3 Sysselsatte i pst. av befolkningen for ulike aldersgrupper og kjønn, AKU. Indeks. 2000 = 100

Årsgjennomsnitt i pst. 2000–2019. Tall for 2. kvartal for 2020.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Arbeidstid og tilknytningsformer

Om lag tre av fire sysselsatte arbeider heltid. I enkelte næringer og yrker er deltidsandelen særlig høy, og deltid er i større grad enn heltid knyttet til turnusarbeid. Fortsatt er det langt flere kvinner enn menn som jobber deltid, men mønsteret er likevel slik at i næringer det er mye deltid for kvinner er det også mye deltid for menn. Over tid har forskjellen mellom menn og kvinner avtatt, noe som bl.a. må ses i sammenheng med en betydelig økning i utdanningsnivået blant kvinner. For kvinner i yngre aldersgrupper har det vært en markant reduksjon i deltidsandelen over tid, samtidig som det har vært en viss økning i deltidsandelen for menn. Fra 2013 til 2019 har det blitt over 75 000 flere heltidssysselsatte kvinner, ifølge AKU. I samme periode har andelen deltidssysselsatte kvinner sunket fra 40 pst. til 36 pst.

Deltid er mer utbredt blant innvandrere, personer med kortere utdanning, og blant de yngste og eldste. Høy deltidsandel blant ungdom skyldes i hovedsak at en stor andel har utdanning som sin hovedaktivitet, mens de jobber deltid ved siden av skolegang. Omfanget er større blant kvinner enn menn fordi kvinner i større grad fortsetter i høyere utdanning, mens flere menn starter å jobbe heltid i ung alder. Blant de eldste er helsesituasjon og muligheten til å kombinere pensjon og arbeid viktige forklaringer. Dette mønsteret gjenspeiles i tallene. Av de som jobber deltid, oppgir bare noe over 60 pst. at de har sysselsetting som hovedsakelig virksomhet. Nær 25 pst. oppgir skolegang som hovedbeskjeftigelse, mens 7 pst. oppgir at de er alderspensjonister, førtidspensjonister eller uføre, ifølge AKU.

Andelen midlertidig ansatte har falt de siste årene. I 2. kvartal 2020 var 7,5 pst. av de sysselsatte i alderen 15–74 år midlertidig ansatt, ifølge AKU. Det er 0,3 prosentenheter lavere enn 2. kvartal i fjor og 1,5 prosentenheter lavere enn toppen i tilsvarende kvartal i 2016. Nedgangen har vært størst for kvinner de siste årene, men fortsatt er andelen høyere for kvinner enn for menn. Andelen midlertidig ansatte avtar sterkt med alder. Blant unge under 25 år er 25 pst. midlertidig ansatt, mens andelen er om lag 12 pst. i gruppen 25–29 år og bare i overkant av 3 pst. i aldersgruppen 40–54 år.

Arbeidsmarkedssituasjonen for innvandrere

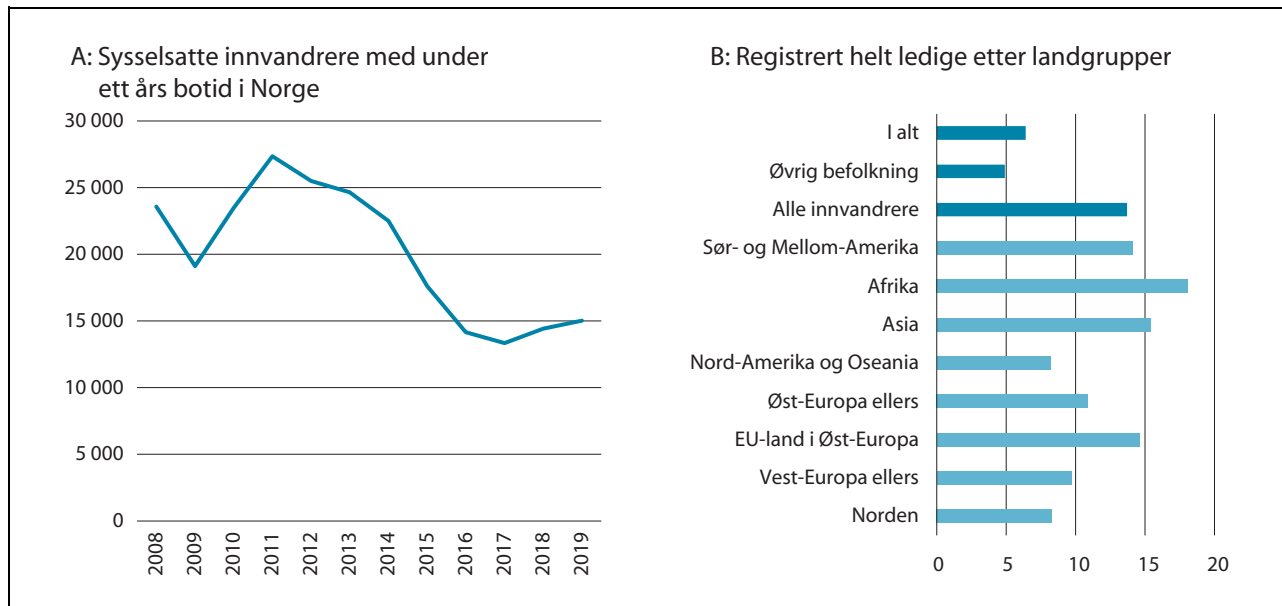
Arbeidsinnvandringen økte sterkt etter EØS-utvidelsene på 2000-tallet og nådde, etter et markert fall i kjølvannet av finanskrisen, en topp i 2011. De

siste årene har nivået vært noe lavere og variert med konjunktorene.

Dette mønsteret gjenspeiles i utviklingen i antall sysselsatte innvandrere med under ett års botid i Norge, jf. figur 3.4.A. Figuren illustrerer nedgangen i årlig brutto arbeidsinnvandring til et

lavere nivå de seneste fire årene fram til 2019. Med koronakrisen har innvandringen nærmest stoppet opp. Også mange sesongarbeidere ble hindret i å komme til Norge. Fra 2. kvartal 2019 til 2. kvartal 2020 har antallet ikke-bosatte lønnsstakere falt med nærmere 20 pst.

Figur 3.4 Sysselsatte innvandrere 20–66 år med under ett års botid i Norge (per november). Registrert ledighet i pst. av arbeidsstyrken 15–74 år etter landgrupper, 2. kvartal 2020

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Innvandrere deltar i mindre grad i arbeid enn den øvrige befolkningen. Forskjellen har likevel blitt mindre, og de siste årene fram til 2019 økte den prosentvise sysselsettingen blant innvandrere mer enn i majoritetsbefolkningen, og særlig for personer fra Afrika og Asia.

Ved utgangen av 2019 var sysselsettingsandelen om lag 67 pst. blant innvandrere i aldersgruppen 20–66 år, og i underkant av 79 pst. i majoritetsbefolkningen. En justering for at innvandrerbefolkningen er yngre enn majoritetsbefolkningen, og for at det har kommet flere menn enn kvinner, ville økt forskjellen noe.

Det er store variasjoner i sysselsettingen blant innvandrere etter landbakgrunn, kjønn og botid i Norge. Andelen i jobb er forholdsvis høy blant innvandrere fra land i Europa og Nord-Amerika, som i stor grad har kommet som arbeidsinnvandrere, og lav blant innvandrere fra land i Afrika og Asia som har kommet som flyktninger eller ved familiegjenforening. Sysselsettingen er særlig lav blant kvinner i denne gruppen.

Ifølge Alstadsæter et al. (2020) var innvandrere mer utsatt for permitteringer og oppsigelser enn norskfødte gjennom den første fasen av koro-

nakrisen. Det skyldes til en viss grad at innvandrere jobber i næringer og bedrifter som i større grad har vært utsatt for ledighet og permitteringer. Men selv når det kontrolleres for ulike næringsstruktur, inntekt, utdanning mv., har det vært en betydelig forskjell i ledigheten mellom innvandrere og majoritetsbefolkningen. Den registrerte ledigheten blant innvandrere har økt markert, fra rundt 5 pst. i 2. kvartal 2019 til nærmere 14 pst. i 2. kvartal 2020, ifølge tall fra SSB. Ledigheten er dermed klart høyere blant innvandrere enn for den øvrige befolkningen, selv om det er store forskjeller mellom ulike landgrupper, jf. figur 3.4B. Innvandrere fra Afrika hadde høyest andel arbeidsledige i 2. kvartal med over 18 pst., mens innvandrere fra Norden og Nord-Amerika og Oseania hadde lavest ledighet med om lag 8 pst.

Arbeidsmarkedssituasjonen for unge

Arbeidsmarkedet for unge er normalt preget av store svingninger som følger konjunkturutviklingen. I perioder med høy økonomisk vekst kommer flere unge i arbeid, gjerne på deltid i kombinasjon

med utdanning. Det så vi også da konjunktorene snudde fra slutten av 2016. I perioder med svak utvikling i etterspørselen etter arbeidskraft blir unge gjerne mer berørt enn eldre aldersgrupper.

Koronapandemien har ført til et markert fall i sysselsettingen, og som i tidligere nedgangskonjunkturer har utslagene vært størst for de yngste. Det ble i Prop. 127 S. (2019–2020) signalisert at regjeringen vil følge utviklingen nøye og komme tilbake til Stortinget med en samlet vurdering av situasjonen for ungdom i Prop. 1 S (2020–2021). Det vises til omtale av regjeringens innsats for unge i hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting, del 2, punkt 6.1.

Når mulighetene til jobb avtar, forlater gjerne unge arbeidsstyrken for en periode til fordel for utdanning, jf. figur 3.5A. Samtidig har unge kortere ansiennitet og er ofte mer utsatt når bedriftene må nedbemanne. Derfor har også utslagene i arbeidsledigheten vært store for denne aldersgruppen, særlig i starten av krisen. Mange unge jobber i reiselivsbransjen, restaurantnæringen og i butikker. Det er alle bransjer som var de første til å permittere da krisen inntraff.

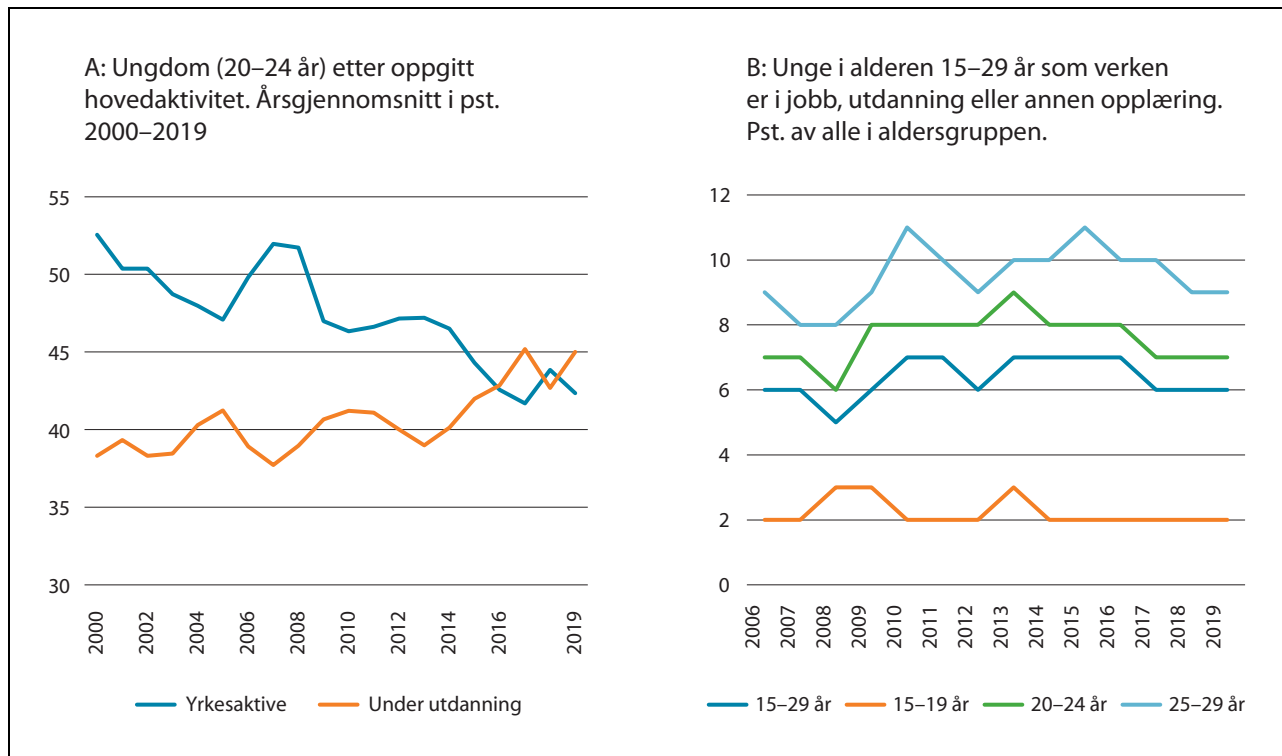
Samtidig som koronapandemien har gitt kraftige utslag i arbeidsmarkedet og færre sysselsatte, har sysselsettingen blant unge også vist en langvarig nedadgående trend. Det må ses i sammenheng med at det har vært en økning i andelen unge som er under utdanning, jf. figur 3.5A. Samtidig har det blitt færre jobber for lavt kvalifiserte og konkurransen om jobbene som krever lite utdanning har blitt større. Perioder med stor arbeidsinnvandring har økt denne konkurransen ytterligere, og kan ha ført til fortrengning av unge i arbeidsmarkedet.

Land som har lav samlet ledighet har gjennomgående også lav ungdomsledighet, og omvendt.

Ungdomsledigheten i Norge er forholdsvis lav i internasjonal sammenheng. Som i alle andre land er unge likevel en mer utsatt gruppe i arbeidsmarkedet, og ungdomsledigheten er betydelig høyere enn arbeidsledigheten i befolkningen for øvrig. Ved utgangen av august var den registrerte ledigheten 6,0 pst. i aldersgruppen 20–24 år og 5,7 pst. blant 25–29-åringene. Den høye arbeidsledigheten blant unge kan gi opphav til langvarige negative konsekvenser for deltakelse i arbeidslivet og øker faren for langvarig utenforskap.

En spesiell oppmerksomhet er knyttet til unge under 30 år som verken er under utdanning eller i arbeid, den såkalte NEET-gruppen («Not in Employment, Education or Training»). NEET-raten er høyest for de eldste i aldersgruppen, og lav blant dem under 20 år. Hovedbildet er at det har vært små bevegelser i NEET-raten det siste tiåret, jf. figur 3.5B. Registerbaserte tall for NEET-gruppen viser et høyere nivå, men samme utvikling over tid. Utviklingen så langt i 2020 tyder derimot på at andelen unge utenfor arbeidsmarkedet har økt betraktelig i år.

NEET-gruppen er sammensatt. Den består bl.a. av ledige, unge med alvorlige helseproblemer, personer som er hjemme med barn og personer som tar en pause fra arbeid og skole. Selv om deler av NEET-gruppen kun er midlertidig utenfor utdanning eller arbeid, er det også godt dokumentert at flere i gruppen har problemer med å få fotfeste i arbeidslivet. Noen blir gående ledige over tid og mange gir etter hvert opp jobbsøkingen og faller utenfor arbeidsstyrken. Også unge med helseproblemer har høy sannsynlighet for å forbli utenfor over lang tid. Innvandrere, personer med lav utdanning og personer som mottar helserelaterte ytelser er overrepresentert i NEET-gruppen.

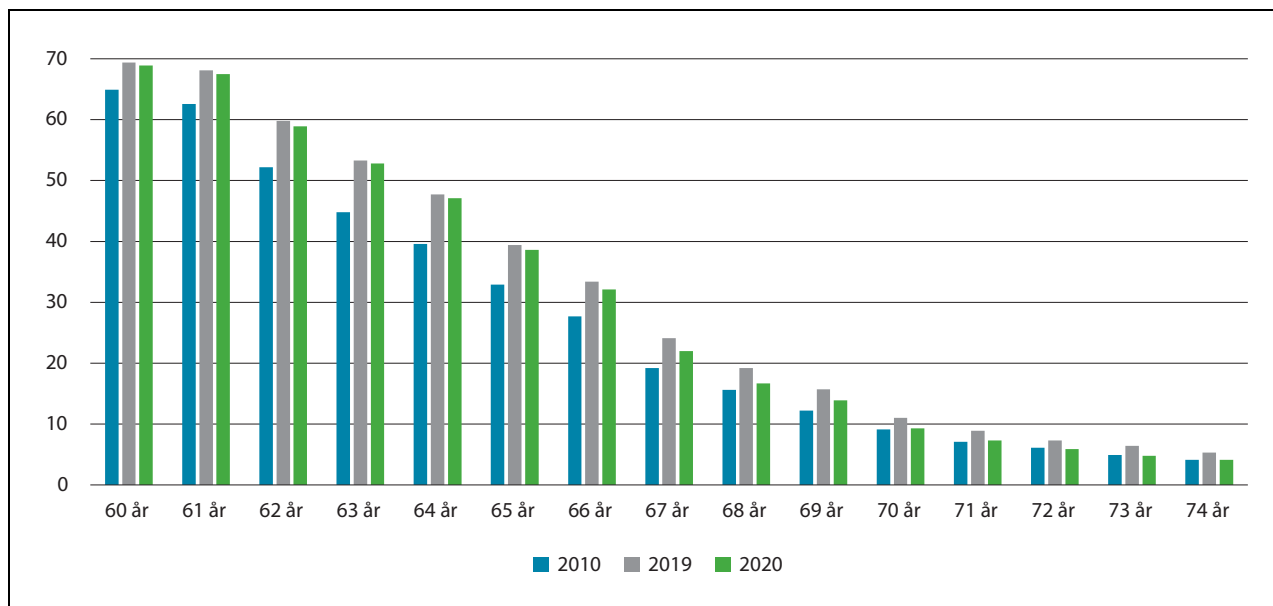
Figur 3.5 Utviklingen i unge under utdanning og i NEET-raten

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Arbeidsmarkedssituasjonen for eldre

Eldre har i stadig større grad deltatt i arbeidslivet de siste 15–20 årene. Andelen lønnstakere har økt for alle årskull i alderen 60–74 år fra 2010 til 2020, se figur 3.6. Kombinasjonen av bedre helse, høyere utdanning og et gjennomgående godt arbeidsmarked er viktige forklaringer. Pensjonsreformen har også bidratt til å øke yrkesaktiviteten, og særlig i den delen av privat sektor som omfattes av AFP. De første årene etter 2010 var økningen spe-

sielt stor for aldersgruppen 62–66 år. Siden 2015 har økningen vært spesielt stor for aldersgruppen 67–68 år. De siste årene har det også vært en økning i gjennomsnittlig avtalt arbeidstid for de eldste aldersgruppene. Fra 2019 til 2020 har det vært en nedgang i andelen lønnstakere i alle aldersgrupper. Som for de fleste grupper i samfunnet, har koronakrisen ført til økt arbeidsledighet blant eldre over 60 år, men økningen er noe mindre enn for yngre aldersgrupper.

Figur 3.6 Lønnstakere etter alder. Pst. av befolkningen i samme aldersgruppe. Bosatte 60–74 år. 2. kvartal 2010–2020

Kilde: Arbeids- og velferdsetatens Aa-register 2010–2014, fra og med 2015 a-ordningen

Eldre arbeidstakere bytter jobb i mindre grad enn yngre. Samtidig har eldre arbeidsledige større vanskeligheter enn yngre med å komme tilbake i jobb, jf. *Arbeid og velferd nr. 2 – 2016*. Norsk seniorpolitisk barometer viser at eldre arbeidssøkere gjennomgående vurderes som mindre attraktive enn yngre arbeidssøkere. Samtidig viser undersøkelsen at arbeidsgivernes grense for når en kompetent arbeidssøker er å betrakte som eldre, og derfor vurderes som mindre aktuell for å innkalles til intervju, har økt noe det siste tiåret.

Sysselsetting blant funksjonshemmede

Ifølge AKU for 2. kvartal 2020 oppga i underkant av 18 pst. av befolkningen i alderen 15–66 år, tilsvarende 640 000 personer, å ha en funksjonshemming, dvs. varige helseproblemer som kan medføre begrensninger i det daglige liv. Andelen reduseres med 5–6 prosentenheter dersom en bare ser på de som har svart at de er funksjonshemmet to år på rad, ifølge en undersøkelse i regi av IA-faggruppen.

Andelen sysselsatte med nedsatt funksjonsevne endret seg lite fra midten av forrige tiår og fram til 2019. I år har derimot andelen falt. Sysselsettingen blant de som oppgir å ha en funksjonshemming var i overkant av 40 pst. i alderen 15–66 år i 2. kvartal 2020, en nedgang på over 3 prosentenheter fra 2. kvartal 2019. For befolkningen i alt i denne aldersgruppen var nedgangen på 0,7 pro-

sentenheter i samme periode. Den siste målingen er mer usikker enn normalt, og trolig er sysselsettingsandelen i alt noe overvurdert fordi mange av de som ble permittert i mars og april inngikk som sysselsatte i 2. kvartal. Flere analyser har likevel vist at koronakrisen har rammet utsatte grupper hardest.

Nær 45 pst. av sysselsatte funksjonshemmede jobber deltid. Nær 40 pst. mottar samtidig ulike stønader, først og fremst helserelaterte stønader. Den samme undersøkelsen viser at i underkant av 60 pst. av de ansatte med funksjonshemming har fått tilpasset arbeidssituasjonen sin. Denne andelen har økt noe over tid. Det kan være tilpasninger knyttet til fysisk tilrettelegging av arbeidsplassen, men også endringer i arbeidsoppgavene eller i arbeidstiden.

I underkant av 30 pst. av funksjonshemmede som ikke er i arbeid, eller 105 000 personer, oppgir at de ønsker arbeid. Langt fra alle disse oppfyller vilkårene for å bli regnet som arbeidssøker i AKU. Antallet har endret seg lite over tid.

Personer med nedsatt arbeidsevne

Personer som oppgir i AKU at de har en funksjonshemming overlapper i noen grad med gruppen av personer som er registrert med nedsatt arbeidsevne i Arbeids- og velferdsetaten. Nedsatt arbeidsevne er en betegnelse som benyttes for personer som pga. sykdom, skade eller andre

hindringer har behov for ekstra oppfølging fra NAV-kontoret for å få eller beholde arbeid. Denne gruppen omfatter personer som har gjennomført en arbeidsevnevurdering i arbeids- og velferdsforvaltningen som konkluderer med et betydelig behov for innsats for at personen skal komme i jobb.

Antall personer med nedsatt arbeidsevne har falt etter en topp i 2011. Etter en særlig markert nedgang fra 2017 til begynnelsen av 2019, har antallet økt noe fra juni i fjor til i år, mens andelen har holdt seg uendret i samme periode. I juni 2020 var 182 800 personer registrert med nedsatt arbeidsevne, tilsvarende 5,3 pst. av befolkningen i alderen 18–66 år. Ifølge Arbeids- og velferdsetaten var det en liten økning i antall tilfeller i mars, som trolig kan knyttes til koronapandemien.

Av de som var registrert med nedsatt arbeidsevne ved utgangen av 2. kvartal mottok 63 pst. arbeidsavklaringspenger, omtrent som i samme periode i fjor. Mer enn halvparten av de som blir registrert med nedsatt arbeidsevne kommer fra et arbeidsforhold med sykemelding. Mange med nedsatt arbeidsevne kommer over i jobb, men det er også mange som blir uføretrygdet. Av de som sluttet å være registrert med nedsatt arbeidsevne i 3. kvartal 2019, var det noen flere som var i jobb (43 pst.) enn som mottok uføretrygd (37 pst.) seks måneder senere.

3.3 Arbeidsmiljøtilstanden

De fleste i Norge arbeider under gode og forsvarlige arbeidsforhold. Sammenlignbare tall fra Eurofound (EWCS 2015) viser at norske arbeidsforhold er jevnt over bedre enn i andre land. Statistisk sentralbyrås (SSB) levekårsundersøkelse om arbeidsmiljø (LKU-A 2019) viser at 9 av 10 arbeidstakere er tilfreds med jobben sin. Men selv om helhetsbildet er bra er det ikke alltid sammenfall mellom høy trivsel og høy sikkerhet. Det er fortsatt utfordringer i enkelte bransjer og yrker, og deler av arbeidslivet er preget av høyt sykefravær og tidlig avgang.

Koronapandemien, og tiltakene som er igangsatt vil også på kort og lengre sikt kunne få innvirkning på arbeidsmiljøtilstanden. Det er særlig tiltak i arbeidslivet for å bidra til å begrense smittespredningen som i denne situasjonen potensielt vil kunne ha innvirkning på arbeidets innretning og arbeidsmiljøforhold. Smitteutbrudd og nødvendige smitteverntiltak vil i perioder bl.a. kunne gi økt arbeidspress fordelt på færre arbeidstakere på enkelte arbeidsplasser. Utstrakt bruk av hjemme-

kontorløsninger o.l. kan i noen tilfeller medføre en økt fleksibilitet for arbeidstakerne, og bidra til en enklere hverdag for mange som opplever tidspress grunnet omsorgsoppgaver mv. På den annen side vil også hjemmearbeid, særlig i perioder med høyt arbeidstrykk, lettere kunne viske ut grensene mellom arbeid og fritid, noe som vil kunne oppleves som en svekkelse av opplevd fleksibilitet.

Pandemien har bidratt til at digitaliseringen av arbeidslivet har skutt fart, med mange positive følgekonsekvenser, men også endringer som for mange vil kunne være utfordrende. Bl.a. har arbeidets organisering i mange virksomheter endret seg betydelig, med det utfall at også arbeidsmiljøene er i endring. Eventuelle langvarige virkninger av dette kjenner vi enda ikke. Gode arbeidsmiljøforhold har vært en av bærebjelkene i et bærekraftig norsk arbeidsliv, og det vil være viktig å opprettholde en høy arbeidsmiljøstandard også i den videre utviklingen av arbeidslivet framover.

Generelt har den demografisk, teknologisk og global utvikling ført til at behovet og muligheten for større fleksibilitet i arbeidslivet har økt. Endringer i nærings- og yrkessammensetning gir også behov for omstilling. Samtidig har Norge, sammenlignet med andre land, fortsatt et stabilt og trygt arbeidsliv.

Veksten i tjenesteytende sektor har ført til at stadig flere jobber i yrker preget av kunde-, bruker- og pasientrelasjoner med utfordringer knyttet til emosjonelle krav, rollekonflikter og i enkelte yrkesgrupper; vold og trusler. Undersøkelser² viser bl.a. at utdannede innen helse-, sosial- og idrettsfag er blant de mest utsatte for vold og trusler. Også utdannede innen samferdsel, sikkerhet og servicefag, samt lærere og pedagogisk utdannede er mer utsatt enn landsgjennomsnittet. Kvinner er også gjennomgående mer utsatt enn menn.

Videre er fortsatt flere av de tradisjonelle fysiske, kjemiske og mekaniske arbeidsmiljøeksponeringene utbredt i mange yrker.

Statens arbeidsmiljøinstituttts overvåkningsdata indikerer at 23 pst. av alle sykefraværstilfellene i løpet av et år kan tilskrives mekaniske eksponeringer og 16 pst. kan tilskrives psykososiale risikofaktorer på arbeidsplassen. Om lag 35 pst. av de med minst ett sykefravær på mer enn 14 dager siste år oppgir at fraværet var arbeidsrelatert.³

² Hagen, I.M. (2019). *Vold og trusler – et stort arbeidsmiljøproblem i helse- og sosialsektoren. En kunnskapsoppsummering*. Oslo: Fafo.

³ Faktaboka om arbeidsmiljø og helse 2018, STAMI.

Boks 3.1 De største helseutfordringene blant yrkesaktive

Faktaboka om arbeidsmiljø og helse 2018, utgitt av Statens arbeidsmiljøinstitutt, gir en oversikt over status og utviklingstrekk på det norske arbeidsmiljøområdet. Ny faktabok skal etter planene utgis medio 2021.

De største helseutfordringene blant norske yrkesaktive, både når det gjelder omfang og kostnader i form av redusert helse, sykefravær og uførhet, er muskel- og skjelettlidelser og lettere psykiske plager som angst og depresjon.

Forekomsten av muskel- og skjelettlidelser har ikke endret seg de siste 20 årene, mens forekomsten av psykiske plager har økt noe siden 2009.

Psykiske lidelser har de senere årene blitt mer utbredt som medisinske diagnoser i tilknytning til både sykefravær og uføretrygd.

Arbeidsskader antas å utgjøre om lag 11 pst. av alle skadetilfeller i Norge, og det er særlig høy skaderisiko blant unge menn og utenlandske arbeidstakere. Det er fortsatt knyttet noe usikkerhet til datagrunnlaget for arbeidsskader, bl.a. grunnet underrapportering i enkelte næringer. Tallet på arbeidsskadedødsfall har gått betydelig ned i et lengre tidsperspektiv. For 2019 har Arbeidstilsynet registrert 29 arbeidsskadedødsfall, mot 27 i 2018, for det landbaserte arbeidslivet. Tall fra Risikonivå i norsk petroleumsvirksomhet (RNNP 2019) viser at det på norsk sokkel ble meldt 230 rapporteringspliktige personskader til Petroleumstilsynet, mot 196 i 2018 og 204 i 2017. 32 av disse skadene ble klassifisert som alvorlige i 2019 mot 25 i 2018 og 29 i 2017. Siden 2010 har det vært to dødsulykker i norsk petroleumsvirksomhet.

For nærmere omtale av sikkerheten i petroleumssektoren, se hovedmål om et sikkert og seriøst arbeidsliv.

For nærmere omtale av forebyggende arbeidsmiljøarbeid, se omtale under hovedmål om et omsillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting.

3.4 Lavinntekt og levekår

Det store flertallet i den norske befolkningen har høy levestandard og gode levekår. Gjennom de

siste tiårene har det vært en betydelig velstandsøkning og de fleste har hatt en betydelig realinntektsvekst og forbruksvekst.

Ser vi de siste fem årene under ett (2013–2018⁴), har realinntektsveksten til norske husholdninger vært svakt negativ, og medianinntekt etter skatt for husholdninger var i alt 0,2 pst. lavere i 2018 enn i 2013.

Etter en betydelig realinntektsnedgang i 2016, fikk husholdningene en liten vekst i realinntektene i 2017, og de holdt seg på samme nivå i 2018. Inntektsutviklingen til husholdningene med de laveste inntektene har vært svakere enn i resten av befolkningen. Tall fra SSB viser at det har vært en nedgang i realinntekten på 0,6 pst. for den tildelen med lavest inntekt fra 2013 til 2018. Småbarnsfamilier, enslige foreldre med barn under 18 år og unge aleneboende er grupper som har hatt en svak inntektsutvikling de siste årene. Koronakrisen har hatt stor innvirkning på det norske arbeidsmarkedet, men vi vet ikke enda hvilken betydning dette vil ha for husholdningers inntekter på sikt. Det er likevel nærliggende å tro at flere vil kunne få svakere arbeidstilknytning eller tap av arbeid, med medfølgende tap av inntekt. Utfordringene vil kunne bli størst for allerede utsatte grupper i arbeidsmarkedet, bl.a. unge og personer med nedsatt arbeidsevne. Dette vil kunne slå ut på omfang av lavinntekt og ulikhet. Det er også en risiko for at flere vil kunne få økonomiske problemer, herunder problemer med å betale gjeld fremover.

Norge er blant landene i verden med minst forskjeller i inntekter og levekår, men også her har inntektsulikheten økt noe siden midten av 1980-tallet. Utviklingen i retning av noe større forskjeller skyldes flere forhold. Kapitalinntektene har økt, og dette er inntekter som i stor grad tilfaller husholdningene på toppen av inntektsfordelingen. Endringer i fordelingen av lønnsinntekt har også trukket i retning av større ulikhet, mens utviklingen for næringsinntekt ser ut til å ha trukket ned. Skatter og overføringer bidrar sammen til betydelig omfordeling, og bidraget har vært ganske stabilt de siste 30 årene. Økningen i antall personer med innvandrerbakgrunn,⁵ som har større inntektsforskjeller enn majoritetsbefolkningen, har bidratt til å trekke inntektsulikheten noe opp.

Formue utgjør en viktig del av husholdningenes økonomiske ressurser. Som i andre land er

⁴ Nyeste tall fra SSB

⁵ Med innvandrerbakgrunn menes personer som selv har innvandret til Norge eller norskfødte personer med innvandrerforeldre.

formue skjevere fordelt i Norge enn inntekter, og ulikheten i fordelingen av formue har økt noe over tid. Inntektsulikheten har imidlertid endret seg lite fra 2017 til 2018.

Fordeling av inntekt og formue har betydning for den enkeltes levekår, men levekår og livskvalitet må vurderes langs flere dimensjoner enn de rent økonomiske. I Meld. St. 13 (2018–2019) *Muligheter for alle – Fordeling og sosial bærekraft* er det en bred gjennomgang av utviklingen i fordelingen av inntekt og formue og andre forhold som har betydning for ulikhet og muligheter i befolkningen, herunder helse, utdanning, sosiale nettverk, innflytelse og deltakelse i sivilsamfunn og demokratiske prosesser. Offentlig finansierte velferdstjenester som barnehage, skole og utdanning og helse- og omsorgstjenester bidrar til å fremme likhet i muligheter. Verdien av offentlige tjenester utgjør en større andel av inntekten for personer med lav inntekt enn for personer med høy inntekt. Offentlig finansierte velferdstjenester bidrar dermed til å redusere forskjeller i levekår.

Høy sysselsetting, universelle velferdsordninger og offentlige velferdstjenester bidrar til at omfanget av fattigdom og lavinntekt er mindre enn i de fleste andre land. En andel av befolkningen har likevel økonomiske ressurser som avviker betydelig fra det generelle inntektsnivået i samfunnet. Noen har så lav inntekt og levestandard at dette begrenser deres forbruksmuligheter og deltakelse i samfunnet. Inntekt er en sentral indikator på fattigdom, men det er også andre levekårsfaktorer som ikke fanges opp av inntektsmålet alene. Et rent inntektsbegrep inkluderer kontantinntekter og stønader, men fanger bl.a. ikke opp verdien av offentlige tjenester. En mye brukt indikator på fattigdom og levekårsproblemer er likevel andelen personer med inntekt under et gitt nivå. Andelen med lavinntekt og sammensetningen av lavinntektsgruppen påvirkes i stor grad av hvordan en definerer lavinntekt, se boks 3.2.

Andelen med vedvarende lavinntekt har vært relativt stabil siden slutten av 1990-tallet og på 2000-tallet, men har økt siden 2010. Selv om det over tid har vært en betydelig inntektsvekst i gjennomsnitt også i lavinntektsgruppen, har veksten i medianinntekten vært noe høyere. Fra 2013 til 2018 har realinntektsveksten vært svak, og tidelen med lavest inntekter har hatt en nedgang i realinntekten. En annen vesentlig forklaring på økningen i lavinntekt er befolkningsvekst som følge av innvandring. Dette er fordi andelen av innvandrerguppen som har lavt inntektsnivå er større enn i befolkningen ellers.

Økningen må også ses i sammenheng med svekkelsen i arbeidsmarkedet fra 2012 og noen år framover, da lavinntekt henger tett sammen med lav yrkesaktivitet. I treårsperioden 2016–2018 hadde 9,8 pst. av befolkningen, om lag 486 000 personer, en inntekt under 60 pst. av mediangjennomsnittet. Dette er en økning på 0,2 prosentpoeng fra forutgående treårsperiode, tilsvarende om lag 18 000 personer.

Forekomsten av vedvarende lavinntekt er høyere blant yngre som bor alene, enslige forsørgere, barnerike familier, personer med innvandrerbakgrunn og blant aleneboende minstepensjonister enn i befolkningen for øvrig. Sammensetningen av lavinntektsgruppen har endret seg over tid. Endrede familiemønstre, med flere enslige forsørgere og aleneboende over tid, har isolert sett bidratt til økt forekomst av lavinntekt, ettersom éнинntektshusholdninger er mer utsatt for lavinntekt enn husholdninger med to inntekter. Andelen med lavinntekt har økt blant barnefamilier med små barn og enslige forsørgere, og dette må ses i sammenheng med inntektsutviklingen for disse gruppene samt økningen i antall personer med innvandrerbakgrunn. Forekomsten av lavinntekt blant ungdom og unge voksne har også økt. Utviklingen skyldes at flere unge har fått en svakere tilknytning til arbeidsmarkedet.

Forekomsten av vedvarende lavinntekt blant personer med innvandrerbakgrunn ligger fortsatt på et høyt nivå. 29 pst. av alle personer med innvandrerbakgrunn hadde, målt ut fra EU-60, vedvarende lavinntekt i treårsperioden 2016–2018.

Denne andelen har vært stabil de siste årene. Forekomsten av lavinntekt blant personer med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika og Latin-Amerika, samt Øst-Europa, er enda noe høyere. Forekomsten av lavinntekt blant personer med innvandrerbakgrunn varierer ut fra landbakgrunn, migrasjonsårsak og botid. Mange nyankomne har svak tilknytning til arbeidsmarkedet. I denne gruppen er det mobilitet ut av lavinntekt, etter hvert som en del av disse får en mer etablert tilknytning til arbeidsmarkedet. Noen grupper har høy forekomst av lavinntekt til tross for lang botid. Dette gjelder bl.a. personer med bakgrunn fra Somalia, Irak, Syria og Afghanistan.

Det har over en tid vært en økning i andelen barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt. Utviklingen er bl.a. forklart av et større innslag av barnefamilier med innvandrerbakgrunn og samtidig svak yrkestilknytning. Det har også vært en økning i lavinntekt blant barn i den øvrige befolkningen, hovedsakelig blant barn som lever med enslige forsørgere. Barn med bakgrunn fra landgrup-

Boks 3.2 Lavinntekt som indikator på fattigdom og levekårsproblemer

Det er vanlig å bruke relativ lavinntekt som en indikator på fattigdom. Det tas da utgangspunkt i det generelle inntektsnivået i befolkningen. Lavinntektsgrensen settes i et bestemt forhold til medianinntekten, vanligvis 60 pst. eller 50 pst. av medianinntekten. Medianinntekten er den inntekten som deler befolkningen i to like store deler, der den ene halvparten har lavere inntekt enn medianinntekten, og den andre halvparten har høyere inntekt. EU bruker 50 pst. eller 60 pst. (EU-50 og EU-60), og OECD 50 pst. (OECD-50), av medianinntekten som indikator på andel personer i risiko for fattigdom («at-risk-of-poverty»). EU og OECD vekter også stordriftsfordeler ulikt. Norge har ingen fastsatt lavinntektsgrense, og OECDs og EUs grenser brukes derfor ofte når omfanget av lavinntekt skal kartlegges. EU-60-målet er mest brukt i Norge.

Inntektsbegrepet omfatter de fleste kontante inntekter husholdningene mottar, dvs. summen av alle yrkesinntekter, kapitalinntekter og offentlige stønader, fratrukket skatt. Det er som nevnt en del faktorer som påvirker husholdningens økonomiske ressurser, men som ikke omfattes av inntektsbegrepet. Dette gjelder bl.a. verdien av offentlige tjenester, hjemmeproduksjon og verdien av egen bolig.

Studenthusholdninger holdes ofte utenfor, både fordi studier er en forbigående fase og fordi studielån ikke regnes som inntekt i inntektsundersøkelsen.

For å kunne sammenligne inntekten til husholdninger med ulik størrelse og sammensetning, justeres husholdningsinntekten ved hjelp

av en såkalt ekvivalensskala for å ta høyde for stordriftsfordeler. Ifølge EUs ekvivalensskala trenger en familie med to voksne og to barn en inntekt tilsvarende 2,1 ganger inntekten til en enslig for å ha samme levestandard.

Det er vanlig å ta utgangspunkt i lavinntekt over tid for å unngå at kortsiktige svingninger i inntekten slår ut i indikatorene. Langvarig lavinntekt øker risikoen for fattigdom og levekårsproblemer. Eurostat publiserer tall der en husholdning regnes for å leve med vedvarende lavinntekt dersom inntekten er lavere enn 60 pst. av medianinntekten i målingsåret, samt i to av de tre foregående årene. Som en indikator på fattigdom tas det i Norge utgangspunkt i vedvarende lavinntekt målt som at gjennomsnittsinntekten i en treårsperiode ligger under en lavinntektsgrense satt ved 60 pst. av medianinntekten med EUs ekvivalensskala (EU-60).

Det er i de senere årene presentert flere studier der en har forsøkt å ta hensyn til verdien av offentlige tjenester ved målingen av lavinntekt. Studiene bruker et utvidet inntektsbegrep som i tillegg til registrert kontantinntekt omfatter anslag for verdien av offentlige tjenester. I en studie fra 2017 anslo Aaberge mfl.¹ at andelen med lavinntekt i Norge nærmere halveres dersom verdien av kommunale tjenester regnes med.

¹ Aaberge, R., Langørgen, A., & P. Lindgren (2017). The distributional impact of public services.

per der familiene er store og yrkesaktiviteten blant mødre er lav, er klart overrepresentert i lavinntektsguppen. I perioden 2016–2018 levde om lag 111 000 barn (11,3 pst. av alle barn) i husholdninger med vedvarende lavinntekt målt med EU-60. Dette var en økning på 0,6 prosentpoeng fra foregående treårsperiode. Det tilsvarer om lag 5 000 barn. Av alle barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt har 57,2 pst. innvandrerbakgrunn.

Samtidig har forekomsten av lavinntekt i andre grupper, bl.a. blant alderspensjonister, gått betydelig ned. Pensjonister har hatt relativt god inntektsvekst de senere årene. Dette skyldes bl.a. økt yrkesaktivitet blant eldre og høyere pensjons-

grunnlag blant nye pensjonistkull. Regjeringen har gjennomført flere tiltak for å styrke pensjonistenes økonomi de siste årene. Grunnpensjonen til gifte og samboende pensjonister er økt med om lag 4 000 kroner per pensjonist, som tilsvarer en økning på om lag 1,6 pst. for en person med gjennomsnittlig pensjonsnivå. Videre har minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister økt med 4 000 kroner i tre omganger, senest med virkning fra 1. september 2019. Uten disse økningene ville minste pensjonsnivå for enslige vært om lag 6 pst. lavere enn gjeldende sats. Minste pensjonsnivå for gifte og samboende har også økt. Regjeringen har gjennomført betydelige skattelettelser som også

har kommet pensjonistene til gode. Aleneboende minstepensjonister er imidlertid fremdeles overrepresentert i lavinntektsgruppen.

Levekårsundersøkelsene viser at lavinntekts-husholdninger i større grad enn andre husholdninger rapporterer om materielle og sosiale mangler. Personer med lavinntekt har oftere dårlig helse, bor oftere alene og har mindre sosial kontakt enn andre. Barn i lavinntektshusholdninger opplever først og fremst at de ikke har tilgang til de samme sosiale godene i form av fritidsaktiviteter, skoleaktiviteter og ferie som andre barn.

Eurostat har utviklet en indikator for risiko for fattigdom og sosial ekskludering («at-risk-of-poverty» or social exclusion, AROPE) som dekker flere levekårsfaktorer. Indikatoren fanger både opp de som bor i husholdninger med (årlig) lavinntekt, de som tilhører husholdninger med lav arbeidsintensitet og de som av økonomiske grunner har betydelige materielle mangler. Ifølge AROPE-indikatoren er andelen av befolkningen med risiko for fattigdom og sosial ekskludering i Norge blant de laveste i Europa. Om lag 16 pst. av befolkningen i Norge er i risikozonen for fattigdom eller sosial ekskludering, mot omtrent 22 pst. i EU som gjennomsnitt.

Det er stor forskjell på å ha en gitt kontantinntekt i et land der sentrale velferdstjenester er gratis eller subsidierte, og å ha den samme inntekten i et land der slike tjenester må kjøpes i det private markedet. Situasjonen til personer med lavinntekt er derfor enklere i Norge og andre land med godt utbygde offentlige tjenester enn i land uten slike. Som følge av et generelt høyt inntektsnivå er dessuten lavinntektsgrensen høyere i Norge enn i de fleste andre land, og lavinntektsgruppen vil ha en høyere levestandard enn i land med et lavere gjennomsnittlig inntektsnivå.

3.5 Helserelevante ytelser

Koronapandemiens påvirkning på helserelevante ytelser

Koronapandemien, og regjeringens tiltak for å bekjempe den, har preget mottaket av helserelevante ytelser i tiden etter utbruddet. For å begrense risikoen for smittespredning er det innført flere midlertidige utvidelser i regelverket for sykepenger og omsorgspenger. Folketrygden har også midlertidig påtatt seg økt finansieringsansvar for sykefravær som følge av pandemien for å redusere de økonomiske konsekvensene for arbeidsgivere og norsk næringsliv som følge av økt fravær. For at mottakere av arbeidsavklarings-

penger ikke skal bli skadelidende av redusert mulighet for aktivitet, er det innført midlertidige utvidelser i regelverket for arbeidsavklaringspenger. For en nærmere omtale av disse regelendringene, se Del II, programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom og uførhet.

De midlertidige regelendringene har ført til en stor økning i folketrygdens utgifter til de helserelevante ytelsene. Samtidig tyder statistikk og regnskapstall for 1. halvår 2020 på at langt færre enn først antatt har blitt syke.⁶ I tillegg tyder undersøkelser på at arbeidsgivere i stor grad har lagt til rette for hjemmekontor,⁷ noe som trolig også har bidratt til å holde smittetrykket og bruken av både sykepengedager og omsorgspengedager lavere enn forventet. Koronapandemien har også ført til en kraftig økning i antall permitterte og arbeidsledige.

Langvarig ledighet kan gi negative konsekvenser for videre tilknytning til arbeidslivet og øker sannsynligheten for overgang til helserelevante ytelser. Utviklingen i arbeidsmarkedet kan påvirke det legemeldte sykefraværet på ulike måter (se nærmere omtale under Utviklingen i de helserelevante ytelsene de siste tiårene).⁸ Dersom det viser seg at gjennomsnittlig varighet i det legemeldte sykefraværet øker og flere bruker opp sykepengerrettighetene sine, kan dette igjen føre til en økning i overgangen til arbeidsavklaringspenger og uføretrygd. Dette kan bety at det er fare for negative ettervirkninger av pandemien på disse ytelsene også i årene framover.

Ifølge Statistisk sentralbyrå økte den sesongjusterte sykefraværprosenten (ikke influensa- og koronajustert) med om lag 8 pst. i årets første kvartal. Økningen kom hovedsakelig i mars og kan relatertes til covid-19 og andre luftveissykdommer som trolig lett kan forveksles med covid-19, jf. figur 3.7. Det ser ut til at de fleste koronarelevante sykefraværene er kortvarige. Godt over 80 pst. har under tre ukers varighet. I årets andre kvartal ble det registrert en tilsvarende reduksjon som økningen kvartalet før.

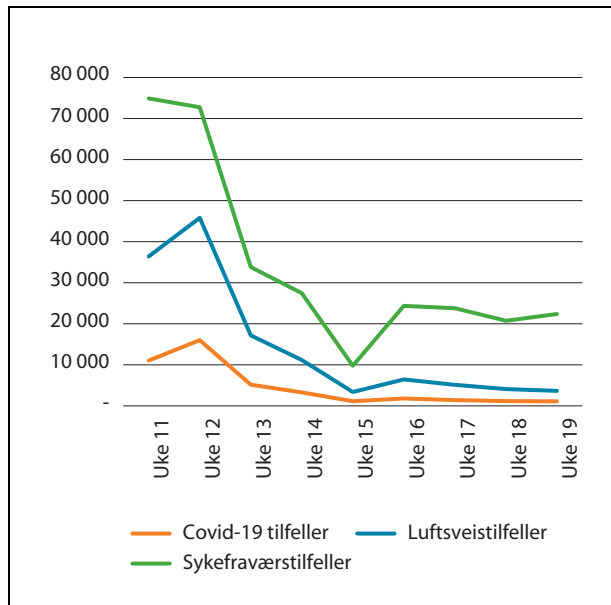
⁶ Ihht. midlertidig forskrift om unntak fra folketrygdloven og arbeidsmiljøloven i forbindelse med covid-19-pandemien, kan arbeidsgivere fremme refusjonskrav for sykepenger og omsorgspenger inntil ni måneder etter den måneden lønnen ble utbetalt. Det antas derfor et visst etterslep i registreringen av saker, og i utbetalingene fra Arbeids- og velferdsetaten.

⁷ <https://opinion.no/2020/04/ny-uke-med-hjemmekontor-for-norge>

⁸ Nossen, J. P. (2014). Utviklingen i sykefraværet: betydningen av arbeidsmarkedet, gradering og regelendringer. *Arbeid og velferd* 2/2014. Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Nedgangen må ses i sammenheng med at mange arbeidstakere på dette tidspunkt var blitt permittert eller hadde mistet jobben. Økt bruk av hjemmekontor har trolig også bidratt til lavere sykefravær.

Til sammenlikning viser sesong-, influensa- og koronajusterte tall at sykefraværet var nokså stabilt i hele perioden.

Figur 3.7 Antall legemeldte sykefraværstilfeller¹. Totalt og utvalgte diagnoser. Perioden 8. mars – 10. mai 2020

¹ Sykefraværstilfellene bør tolkes med varsomhet. Statistikk er ikke å anse som offisiell statistikk fra Arbeids- og velferdsetaten, men heller indikatorer som kan belyse effekten covid-19 har i samfunnet målt gjennom sykmeldinger fra helsevesenet.

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Før koronakrisen slo til hadde utviklingen i antall omsorgspengedager justert for omsorgspengegrad holdt seg relativt stabil. Som følge av nedstengningen av skoler og barnehager i mars, økte både antall omsorgspengedager og antall mottakere kraftig. Pga. innføringen av et nytt IT-system for refusjon av omsorgspenger til arbeidsgivere, kan det imidlertid ikke utarbeides fullstendig statistikk over bruken av ytelsen på nåværende tidspunkt. Foreløpige statistikk- og regnskapstall tyder imidlertid på et langt lavere uttak av omsorgsdager enn forventet. Trolig har flere enn først antatt hatt mulighet til å kombinere hjemmekontor med hjemmeskole og stengte barnehager. Videre har flere foreldre vært hjemme pga. økningen i permitteringer og arbeidsledighet.

Tiltakene som ble innført i forbindelse med koronapandemien har ført til at mottakere av arbeidsavklaringspenger har fått forlenget ytelsen. I perioden april til juni fattet Arbeids- og velferdsetaten om lag 10 500 vedtak om forlengelse av arbeidsavklaringspenger i henhold til de midlertidige forskriftsendringene som følge av virusutbruddet. I denne perioden var det forlengelsesvedtak til de mottakerne som var nær ved å nå maksimal varighet etter det ordinære regelverk som ble prioritert. Mange av de som fikk forlenget sin stønadperiode, vil likevel gå ut av ordningen uten å ha behov for hele eller deler av forlengelsen. Av gruppen som fikk forlenget sin ordinære stønadperiode, vil mange også bli vurdert opp mot forlengelse av stønadperioden etter unntaksbestemmelsen i loven, eller mot fortsatt arbeidsavklaringspenger i påvente av avklaring mot uføretrygd eller som arbeidssøker. Det er derfor usikkert i hvor stor grad de 10 500 vedtakene om forlengelse har bidratt til reduksjon i antall avganger fra arbeidsavklaringspenger i 2. kvartal.

Utvidelsen av stønadperioden for arbeidsavklaringspenger i forbindelse med koronapandemien har trolig også bidratt til at inngangen av nye saker til uføretrygdbehandling i perioden mars til juni har vært noe lavere enn tidligere år. Gjennomsnittlig per måned var inngangen i denne perioden 2 973 saker, mot 3 478 i samme periode i 2019 og 3 818 i samme periode i 2018.

Utviklingen i de helserelaterte ytelsene de siste tiårene

Andelen mottakere av helserelaterte ytelser⁹ i Norge ligger høyt sammenlignet med de fleste andre land.¹⁰ Sykefraværet og uføreandelen er klart høyere enn i sammenlignbare land. De helserelaterte ytelsene skal sikre økonomisk trygghet når evnen til selvforsørging er bortfalt eller redusert som følge av sykdom, skade eller lyte. Mange stønadsmottakere er dermed dels et uttrykk for et generøst velferdssamfunn med mål om sosial og økonomisk utjevning. Videre fører en høy andel sysselsatte også til at flere har rett til inntektsrelaterte ytelser, og det påvirker hvilket nivå de kan få på ytelsene. I hvilken grad det er tilgjengelig arbeid for personer med nedsatt arbeids- eller inntektsevne, har også betydning for bruken av helserelaterte ytelser. Den høye ande-

⁹ Sykepenger, arbeidsavklaringspenger og uføretrygd regnes her som helserelaterte trygdeytelser.

¹⁰ NOU 2019:7 Arbeid og inntektssikring – Tiltak for økt sysselsetting

len som mottar en helsereelatert ytelse kan dermed også være et uttrykk for at personer med hel-seproblemer har utfordringer med å få innpass i arbeidslivet.

Flere av dem som mottar en helsereelatert ytelse har et arbeidsforhold som de enten har midlertidig fravær fra, eller som de kombinerer med en gradert trygdeytelse. Antall mottakere av helsereelaterte ytelser gjenspeiler derfor ikke antall personer som står utenfor arbeidslivet. Mange mottar dessuten en ytelse bare deler av året, og mange går tilbake til arbeid etter en stund, særlig tidlig i stønadsforløpet. I sykepengeordningen er gjennomstrømmingen av mottakere stor,¹¹ og de aller fleste sykepengemottakere er også i et arbeidsforhold. Halvparten av alle som ble sykmeldt i 2018, kombinerte arbeid og sykepenge gjennom bruk av gradert sykmelding. Av alle avsluttede tilfeller i 2018 var nesten ni av ti registrert i arbeid (enten kun i arbeid eller i arbeid kombinert med ytelse) seks måneder etter en avsluttet sykmeldingsperiode. Også på arbeidsavklaringspenger er gjennomstrømmingen relativt høy. De fleste som mottar arbeidsavklaringspenger, mottar dette i under 2 år,¹² og 33,1 pst. av mottakerne av arbeidsavklaringspenger var i arbeid på ett eller flere tidspunkt i løpet av 2019, en nedgang på 1 prosentpoeng fra 2018. Av de som sluttet å motta arbeidsavklaringspenger i 2. kvartal 2019, var 39,1 pst. i arbeid seks måneder senere. Av disse var 43,2 pst. kun i arbeid og 56,8 pst. kombinerte arbeid med en ytelse – i mange tilfeller uføretrygd. Uføretrygd er en varig ytelse som gis inntil fylte 67 år, og de aller fleste som slutter å motta ytelsen går over til alderspensjon

eller dør. En del mottakere av uføretrygd vil i perioder kunne arbeide noe ved siden av uføretrygden. I løpet av 2018 var 20 pst. av mottakerne av uføretrygd i arbeid på ett eller flere tidspunkt.

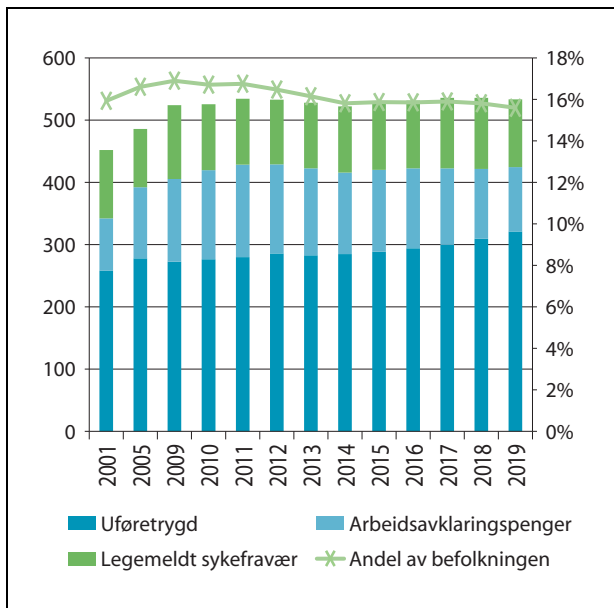
Den samfunnsmessige betydningen av mottak av helsereelaterte ytelser i befolkningen kan illustreres ved å se på tapte årsverk som følge av mottak av disse ytelsene. I figur 3.8 er det gitt et estimat på utviklingen i denne størrelsen. Med tapte årsverk knyttet til mottak av helsereelaterte ytelser menes her hvor mange ekstra årsverk det ville utgjort dersom alle som mottok sykepenge pga. legemeldt fravær, eller som mottok arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd, i stedet hadde vært i heltidsarbeid. I motsetning til statistikken over antall mottakere, tar denne beregningen hensyn til hvor stor andel av en full ytelse hver person mottar og hvor stor andel av året personen mottar denne ytelsen. Tallene gir et mål på en teoretisk arbeidskraftreserve, og kan ikke tolkes som et realistisk anslag på hvor mange som kan komme i arbeid. Det er ikke tatt hensyn til hvor mye en person arbeidet før mottaket av den helsereelaterte ytelsen startet.

Det er med andre ord mange personer som genererer de tapte årsverkene presentert i figur 3.8. I 2019 tapte i overkant av 1,32 millioner unike personer hele eller deler av arbeidsåret som følge av mottak av helsereelaterte ytelser, mens antall tapte årsverk var i underkant av 534 000.¹³ I gjennomsnitt stod det 2,5 personer bak hvert tapte årsverk. Det er store forskjeller i hvor mange personer som står bak hvert tapte årsverk i de ulike ordningene. Siden de fleste sykefravær er korte, stod det hele 8,1 personer bak hvert tapte årsverk i kategorien sykefravær. For personer som mottar arbeidsavklaringspenger står det 1,6 personer bak hvert tapte årsverk, mens i kategorien uføretrygd står det 1,1 personer bak hvert tapte årsverk.

¹¹ Brage, S., Kann, I.C., og Thune, O. (2013) «Er det slik at få individer står for det meste av sykefraværet?» Arbeid og velferd 3/2013.

¹² Kann, I. C. og Dokken, T. (2019) «Flere har avsluttet arbeidsavklaringspenger etter regelverksendringene i 2018 – De fleste til uføretrygd eller jobb.» Arbeid og velferd 3/2019.

¹³ Til sammenligning var det i overkant av 2,5 millioner sysselsatte årsverk i hele befolkningen i 2019.

Figur 3.8 Estimat på antall tapte årsverk knyttet til mottak av helserelaterte ytelser¹ (venstre akse) og som andel av befolkningen 18–66 år (høyre akse). Antall i tusen. Andel i pst. Årsgjennomsnitt 2001, 2005, 2009–2019

¹ Det som tidligere het attføringspenger, rehabiliteringspenger og tidsbegrenset uførestønad er i figuren slått sammen til arbeidsavklaringspenger.

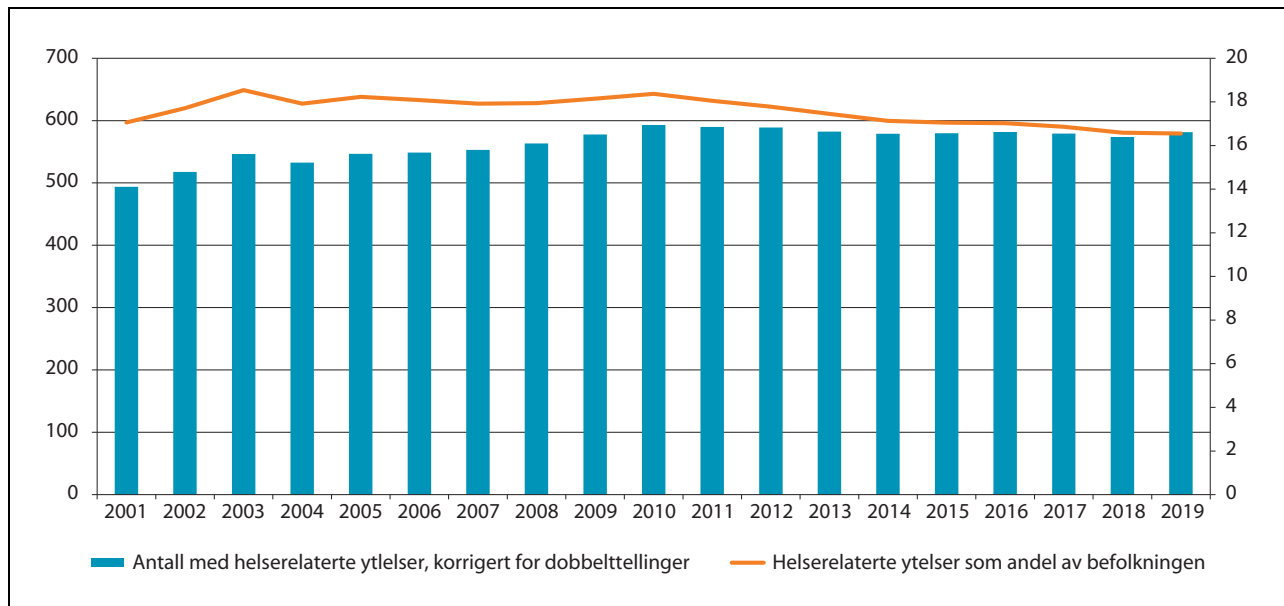
Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Sammenlignet med 2001 har antall tapte årsverk knyttet til mottak av helserelaterte ytelser økt med 18 pst. fram til 2019. Det er tapte årsverk knyttet til mottak av arbeidsavklaringspenger og

uføretrygd som står for økningen, mens antall tapte årsverk knyttet til legemeldt sykefravær er lite endret. Som andel av befolkningen i alderen 18–66 år utgjorde tapte årsverk knyttet til mottak av helserelaterte ytelser 15,6 pst i 2019. Det er 0,3 prosentpoeng mindre enn i 2001. Andelen varierer lite over år, men er i 2019 den laveste i tjuårsperioden vi har tall for.

I perioden 2013–2019 ble andelen tapte årsverk redusert fra 16,2 pst. til 15,6 pst., mens antallet økte svakt. Det betyr at befolkningsveksten var sterkere enn veksten i antall tapte årsverk. Økningen i antall tapte årsverk kom blant uføre og sykmeldte, mens det ble færre tapte årsverk blant mottakere av arbeidsavklaringspenger.

Statistikk over antall og andel mottakere av helserelaterte ytelser gir informasjon om hvor mange som til enhver tid går på en helserelatert ytelse. I figur 3.9 er dette vist ved omfanget ved utgangen av hvert år. Andel mottakere av helserelaterte ytelser i pst. av befolkningen i alderen 18 til 66 år, var 16,6 pst. ved utgangen av 2019. Det er uendret fra 2018. Fra 2001 til 2010, holdt andelen seg stabil på rundt 18 pst. Etter 2010 har andelen gått ned. Antall mottakere av helserelaterte ytelser var ved utgangen av 2019 på om lag 581 000, som er en økning på om lag 8 000 mottakere fra 2018. I perioden 2001 til 2019 har dette antallet økt med om lag 88 000, tilsvarende en økning på 18 pst. Økningen er noe lavere enn hva befolkningsutviklingen skulle tilsi.

Figur 3.9 Antall mottakere av helserelaterte trygdeytelser 18–66 år (venstre akse) og mottakere som andel av befolkningen 18–66 år (høyre akse), korrigert for at man kan motta mer enn en ytelse samtidig. Antall i tusen. Andel i pst. Tall ved utgangen av året 2001–2019

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Andelen av befolkningen som mottar arbeidsavklaringspenger har hatt en nedadgående trend siden 2011. Andelen med uføretrygd gikk klart ned fra 2004 til 2009, med innføringen av tidsbegrenset uførestønad. I de påfølgende årene lå andelen relativt stabilt, men andelen har økt noe de siste årene. Denne økningen må ses i sammenheng med nedgangen i mottak av arbeidsavklaringspenger.¹⁴ Andelen som mottar sykepenger har vært relativt stabil siden 2004. I perioden 2013 til 2019 gikk antall mottakere av helserelaterte ytelser marginalt ned, mens andelen ble redusert fra 17,5 pst. til 16,6 pst.

Det er ikke en enkel forklaring på utviklingen i bruken av helserelaterte ytelser over tid. Etter som det er store forskjeller i mottak av helserelaterte trygdeytelser mellom kjønn, aldersgrupper og befolkningsgrupper, vil endringer i befolkningssammensetningen påvirke utviklingen i andelen som mottar helserelaterte ytelser.

Siden 2001 har det blitt flere i de eldste aldersgruppene i arbeidsdyktig alder i Norge. Siden helsen blir dårligere med alderen bidrar dette isolert

sett til flere på helserelaterte ytelser. Når andelen på helserelaterte ytelser likevel har gått ned, kan det tyde på bedre helse i befolkningen. Hvis det er blitt lettere å være i arbeidslivet med redusert helse sammenlignet med tidligere vil det trekke i samme retning.¹⁵

Det er særlig lavere andel mottakere av helserelaterte ytelser i de eldste aldersgruppene som har trukket den samlede andelen ned. Andelen av befolkningen i alderen 18–29 år som mottar en helserelatert ytelse, er derimot nesten like høy i dag som i 2003. Andelen på arbeidsavklaringspenger er redusert, samtidig som andelen som blir uføretrygdet ved 18-års alder har økt. Noe av økningen i andelen unge uføretrygdede skyldes at flere barn med alvorlige helseproblemer vokser opp og når voksen alder. I tillegg har fjerningen av den tidligere ordningen med tidsbegrenset uførestønad (2004–2010) ført til at flere unge får innvilget uføretrygd på et tidligere tidspunkt i stedet for først å gå på den midlertidige stønaden.¹⁶

¹⁴ Kalstø, Å. M. og Kann, I. C. (2018) «Færre på helserelaterte ytelser – friskere befolkning?», Arbeid og velferd 4/2018

¹⁵ Kalstø, Å. M. og Kann, I. C. (2018) «Færre på helserelaterte ytelser – friskere befolkning?», Arbeid og velferd 4/2018

¹⁶ Bragstad, T. (2018) «Vekst i uføretrygding blant unge», Arbeid og velferd 2/2018.

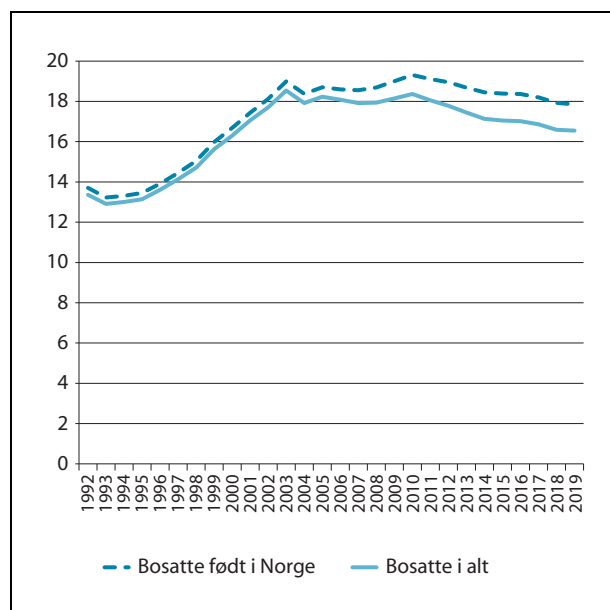
Flere analyser viser at utviklingen i sykefraværet har stor betydning for antall nye mottakere til de øvrige helserelaterte ytelsene.¹⁷ Den klareste nedgangen i antall mottakere så vi 2004, noe som bl.a. må ses i sammenheng med fallet i sykefraværet det samme året. Året etter ble antallet som brukte opp sykepengerrettighetene sine redusert med 22 pst.¹⁸ Når antallet som bruker opp sykepengerrettighetene går ned, blir overgangen til mer langvarige helserelaterte ytelser også redusert. Det gjenspeiles i den samlede utviklingen etter 2004.

Kjennetegn ved mottakere av arbeidsavklaringspenger og uføretrygd illustrerer også den nære sammenhengen mellom utviklingen i de helserelaterte ytelsene. Blant de som startet å motta arbeidsavklaringspenger i 1. kvartal 2020, mottok 54 pst. sykepenger to måneder tidligere. Blant de som sluttet å motta arbeidsavklaringspenger i 2. kvartal 2019, mottok drøyt 38 pst. uføretrygd (uten å kombinere dette med arbeid) seks måneder senere. Den reelle overgangen til uføretrygd var imidlertid høyere ettersom 23 pst. av de som sluttet å motta arbeidsavklaringspenger i det samme tidsrommet gikk over til arbeid i kombinasjon med stønad – i mange tilfeller uføretrygd. Statistikk på nye mottakere av uføretrygd i 1. kvartal 2020 viser dessuten at i overkant av 67 pst. av disse var registrert som mottakere av arbeidsavklaringspenger to måneder forut for uføretrygd.

Analyser gjort av Arbeids- og velferdsdirektoratet¹⁹ viser at nedgangen i andelen av befolkningen som mottar helserelaterte ytelser etter 2004 har kommet på tross av at alderssammensetningen trekker i motsatt retning. Det ser dermed ut til at andre forhold enn endret alderssammensetning i befolkningen forklarer de store endringene i mottak av helserelaterte ytelser de siste 20 årene. Dette kan for eksempel være endringer i befolkningens helse og utdanningsnivå, forhold

på arbeidsmarkedet, endringer i regelverk og endringer i individuell adferd. En studie har undersøkt betydningen av endringer i alderssammensetning og utdanningsnivå for veksten i helserelaterte ytelser fra 1994 til 2006. Studien finner at selv om en økende andel eldre isolert sett har bidratt til veksten, har samtidig økt utdanningsnivå trukket i motsatt retning. Det konkluderes med at disse langt på vei utlikner hverandre, slik at de samlet kan forklare svært lite, om noe, av veksten i mottak av helserelaterte ytelser i perioden. Endringene må derfor forklares av andre forhold.²⁰

Et særtrekk ved den demografiske utviklingen er høy arbeidsinnvandring fra midten av 2000-tallet fram til 2011. Den høye arbeidsinnvandringen har bidratt til å trekke ned andelen som mottar helserelaterte ytelser, fordi innvandringen har vært særlig høy i aldersgrupper med lav trygdetilbøyelighet. I tillegg har nyankomne innvandrere i mindre grad opparbeidet seg trygderettigheter. Figur 3.10 viser at andelen mottakere av helserelaterte ytelser blant bosatte født i Norge i hele perioden har vært større enn andelen blant alle bosatte. Differansen mellom gruppene økte fram til og med 2014, og har deretter vært uendret.

Figur 3.10 Mottakere av helserelaterte ytelser som andel av befolkningen i alderen 18–66 år. Bosatte personer født i Norge og alle bosatte. 2001–2019. Pst.

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

¹⁷ Kann, I.C., Brage, S., Kolstad, A., Nossen, J.P. og Thune, O. (2012) «Har gradert sykmelding effekt på sykefraværet?», *Arbeid og Velferd* 2/2012

Kann, I. C., Bragstad, T. og Thune, O. (2013) «Stadig flere på trygd?», *Arbeid og velferd* 3/2013

Kann, I.C. og Lima, I.A.Å. (2015) «Tiltak i NAV Hedmark ga færre nye mottakere av arbeidsavklaringspenger», *Arbeid og Velferd* 3/2015

¹⁸ Kann, I.C., Thune, O. og Galaasen, A.M. (2013) «Gir lavere sykefravær færre på langtidsytelser?», *Arbeid og Velferd* 3/2013

¹⁹ Kann, I. C., Bragstad, T. og Thune, O. (2013) «Stadig flere på trygd?», *Arbeid og velferd* 3/2013 og Kalstø, Å. M. og Kann, I. C. (2018) «Færre på helserelaterte ytelser – friskere befolkning?», *Arbeid og velferd* 4/2018

²⁰ Bratsberg, B. og Røed, K. (2011) «Kan demografi forklare veksten i uførhet?», *Søkelys på arbeidsmarkedet*, nr. 1–2 2011, s. 321

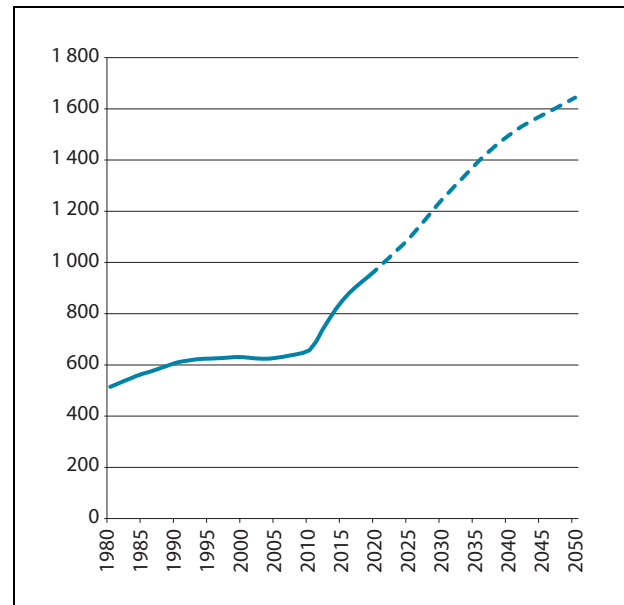
Studier viser at innvandrere på lengre sikt har fallende sysselsetningsandeler og økt overgang til helserelevante ytelser.²¹ I den grad innvandrere bosetter seg permanent i Norge vil innvandringsens effekt på mottak av helserelevante ytelser i befolkningen dermed kunne endre seg over tid.

En rekke analyser utført av Arbeids- og velferdsdirektoratet viser at situasjonen og utviklingen i arbeidsmarkedet har betydning for bruken av helserelevante ytelser i befolkningen. Funn mellom 2000 og 2012 viser for det første en tendens til at færre nye sykefravær ble påbegynt når ledigheten var høy. For det andre økte den gjennomsnittlige varigheten av sykefraværet som startet i perioder hvor antallet nye arbeidsledige økte.²² Andre analyser viser også sammenhenger mellom økt ledighet og hhv. en økning i antall personer med oppbrukte sykepengerettigheter,²³ og redusert sannsynlighet for overgang til arbeid for mottakere av arbeidsavklaringspenger.²⁴ Det foreligger også analyser som peker på at tilgangen til arbeidsavklaringspenger øker når ledigheten øker.²⁵ Tidligere analyser av ordningene attføringspenger, rehabiliteringspenger og tidsbegrenset uførestønad har vist tilsvarende effekter i kjølvannet av finanskrisen i 2008.

3.6 Pensjon

Figur 3.11 viser den historiske utviklingen i antall mottakere av alderspensjon i folketrygden i perioden 1980–2019, samt framskrivninger til 2050. Ved utgangen av 2019 var det 959 000 mottakere av alderspensjon i folketrygden. Antallet har økt sterkt etter 2011 som følge av at en da kunne ta ut

alderspensjon fra 62 år, men veksttakten har vært fallende fram mot 2019. Fram mot 2025 anslås det en vekst i antall alderspensjonister på noe over to pst. per år. Fra 2025 forventes noe høyere vekst som følge av innfasing av ny AFP i offentlig sektor. Etter 2030 faller veksttakten i framskrivningene gradvis til om lag 1 pst. per år i 2050.

Figur 3.11 Utviklingen i antall alderspensjonister i folketrygden, middelbestand. Tusen. Historiske tall 1980–2019. Framskrivninger 2020–2050

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Levealderen i befolkningen øker stadig, og dette bidrar til veksten i antall mottakere av alderspensjon. I 1980 var forventet levealder for menn 72 år, og for kvinner 79 år. I 2019 hadde menns og kvinners forventede levealder økt til hhv. 81 år og 85 år. Forventet levealder anslås i middelalternativet i SSBs befolkningsframskrivninger fra 2020 å øke videre til 89 år for menn og 91 år for kvinner i 2060. Som følge av at flere tar høyere utdanning, kommer mange senere ut i yrkeslivet enn tidligere. Antall yrkesaktive per alderspensjonist og uføretrygdet har sunket fra 3,5 da folketrygden ble etablert i 1967, til 2,2 i 2019, og forventes å reduseres ytterligere til 1,5 i 2060. Denne utviklingen stiller offentlige finanser overfor store utfordringer i de kommende årene, og pensjonsreformen fra 2011 er et viktig bidrag til å sikre framtidens velferdsstat.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har anslått virkninger av pensjonsreformen på folketrygdens utgifter til alderspensjon samlet og fordelt på ulike

²¹ Bratsberg, B., Raaum, O. og Røed, K. (2011) «Yrkesdeltaking på lang sikt blant ulike innvandrergrupper i Norge», Rapport 1/2011, Frischsenteret

Bratsberg, B., Raaum, O. og Røed, K. (2017) «Immigrant labor market integration across admission classes», Nordic Economic Policy Review – Labour Market Integration in the Nordic Countries 2017

²² Nossen, J. P. (2014) «Utviklingen i sykefraværet: betydningen av arbeidsmarkedet, gradering og regelendringer», Arbeid og velferd 2/2014

²³ Lima, I. A. Å. (2016) «Hvordan har økt ledighet påvirket bruken av helserelevante ytelser og økonomisk sosialhjelp?», Arbeid og velferd 2/2016 Økningen er noe lavere enn hva befolkningsutviklingen skulle tilsi.

²⁴ Kann, I. C., Yin, J. og Kristoffersen, P. (2016) «Fra arbeidsavklaringspenger til arbeid», Arbeid og velferd 2/2016

²⁵ Kann, I. C., Yin, J. og Kristoffersen, P. (2016) «Arbeidsavklaringspenger – utviklingen i hvem som kommer inn», Arbeid og velferd 2/2016, og Kann, I. C., Yin, J. og Kristoffersen, P. (2016) «Hvordan har økt ledighet påvirket bruken av helserelevante ytelser og økonomisk sosialhjelp?», Arbeid og velferd 2/2016

komponenter i perioden 2011–2019.²⁶ I figur 3.12 er de ulike komponentene definert som følger:

- Skjermingstillegg er effekten av delvis skjerming av uføres alderspensjon mot levealdersjusteringen.
- Fleksibel pensjon er de samlede endringer i utgifter knyttet til at den enkelte selv kan velge når pensjonen skal tas ut mellom 62 og 75 år. Dette inkluderer følgende effekter:
  - Merutgiftene til personer som tar ut pensjonen før den gamle aldersgrensen på 67 år, og de senere innsparingene etter 67 år ved at denne gruppen får livsvarig lavere alderspensjon.
  - Innsparinger som følge av at enkelte utsetter pensjonsuttaket til etter den gamle aldersgrensen på 67 år og senere merutgifter som følge av at denne gruppen får livsvarig høyere alderspensjon.
- Levealdersjustering innebærer at alderspensjonen blir justert ut fra forventet levealder for hvert årskull. Effekten angir innsparingen som følge av levealdersjusteringen forutsatt uttak av alderspensjon ved 67 år.
- Endret indeksering er innsparing som følge av at pensjoner under utbetaling reguleres lavere enn lønnsveksten.

Reformen har samlet anslagsvis bidratt til å øke utgiftene til alderspensjon i folketrygden med 7,3 mrd. kroner i 2019. Innsparingselementene i pensjonsreformen får økende betydning over tid, bl.a. som følge av levealdersjusteringen, og fra 2015 er det anslått at veksten i utgiftene til alderspensjon har vært lavere med pensjonsreformen enn den ville vært uten reformen. I 2022 er pen-

sjonsutgiftene anslått å bli lavere med pensjonsreformen enn uten.

Effekten av fleksibel pensjon har til nå blitt klart dominert av at mange har tatt ut pensjon før 67 år. Merutgiftene til alderspensjon fra folketrygden pga. fleksibel pensjonering har økt gradvis fra 2011 til 2017. Fra 2018 har disse merutgiftene falt, og er anslått til 19,2 mrd. kroner i 2019. Omfanget av tidlig uttak ser nå ut til å stabiliseres, og som følge av de nøytrale uttaksreglene der tidlig uttak gir lavere årlig pensjon, vil de økte utgiftene i form av tidlig uttak på kort sikt motvirkes av reduserte utgifter på lengre sikt. Denne effekten kommer gradvis, slik at de økte utgiftene i form av tidlig uttak fortsatt vil dominere de nærmeste årene. Få personer har foreløpig utsatt uttaket av pensjon til etter 67 år.

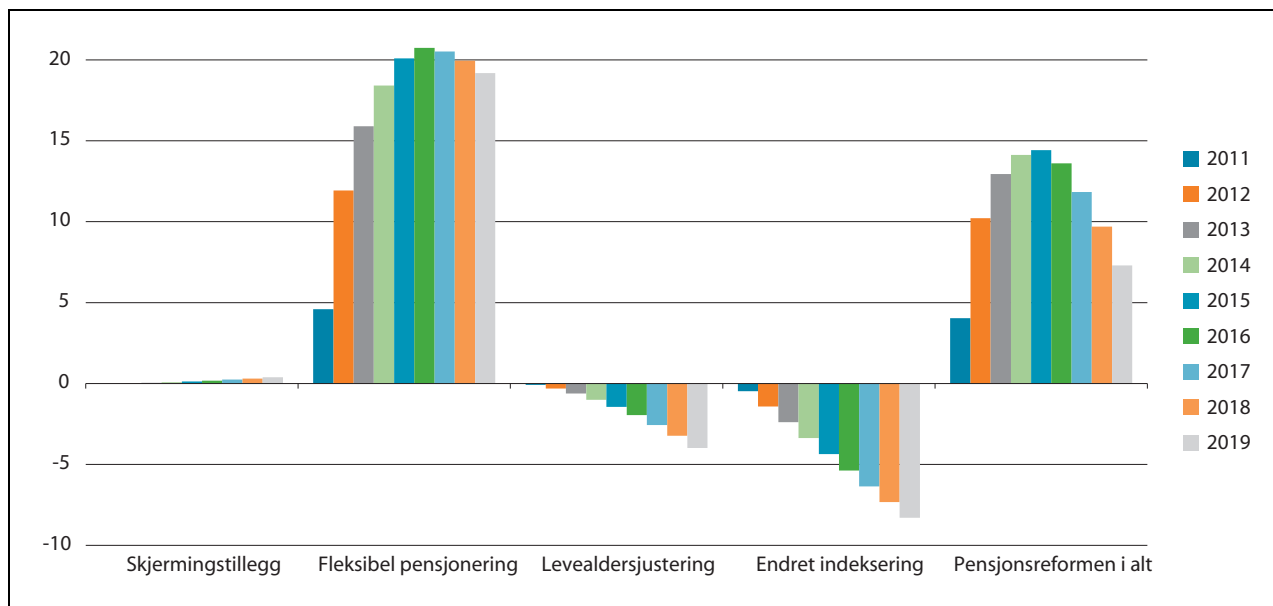
Levealdersjusteringen ved 67 år har foreløpig hatt begrenset effekt da den bare gjelder nye mottakere av alderspensjon fra 2011, og innsparingen reduseres av at de første årskullene er delvis skjermet for effekten av levealdersjusteringen. Innsparingen knyttet til levealdersjustering ved 67 år er anslått til 4,0 mrd. kroner i 2019. Effekten av levealdersjusteringen vil bli sterkere over tid, og yngre årskull vil i betydelig grad bidra til innsparing gjennom levealdersjustering.

Innsparinger av pensjonsreformen de første årene er særlig knyttet til ny regulering av pensjon under utbetaling, som gjelder alle alderspensjonister og isolert sett har bidratt til innsparinger som er anslått til 8,3 mrd. kroner i 2019. Innsparingen må ses i lys av den sterke økningen i utgiftene til alderspensjon som følge av økningen i antall eldre.

Pensjonsreformen tar sikte på å etablere et bærekraftig pensjonssystem som gir en rimelig byrdefordeling mellom generasjonene. Mens levealdersjusteringen vil bidra til betydelige innsparinger fra yngre generasjoner, er bidraget fra dagens eldre i hovedsak knyttet til de nye reglene for regulering av pensjon under utbetaling. Med de utfordringene vi står overfor med finansiering av velferdsordningene er det rimelig at også dagens eldre bidrar til å sikre et bærekraftig pensjonssystem.

²⁶ Anslagene for reformeffektene er revidert fra Prop. 1 S (2019–2020) som følge av forbedret metodikk. Det er store samspillseffekter mellom de ulike komponentene av pensjonsreformen som gjør det krevende å anslå effekten av hver komponent separat. Anslagene er nå beregnet i en mikrosimuleringsmodell, der de ulike komponentene er tatt sekvensielt ut av reformframskrivingen i samme rekkefølge som angitt i figuren.

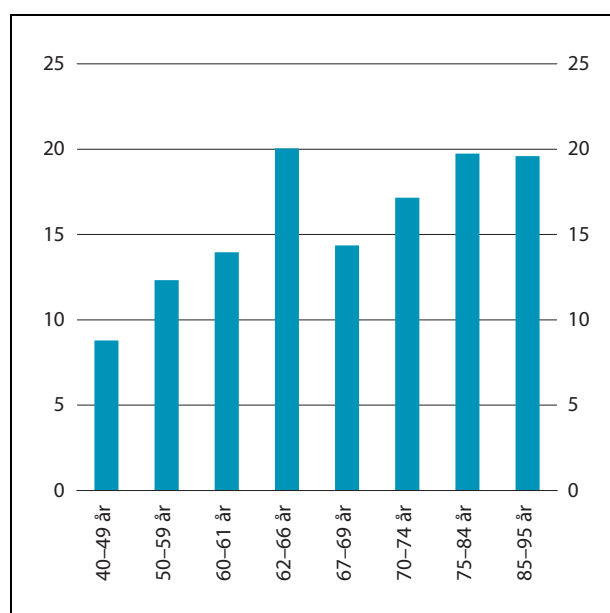
Figur 3.12 Utgiftsvirkning av pensjonsreformen målt i fast G. mrd. 2020-kroner (G = 100 853 kroner)

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Regjeringen har gjennomført flere tiltak for å styrke pensjonistenes økonomi de siste årene. Grunnpensjonen til gifte og samboende pensjonister har blitt økt fra 85 pst. til 90 pst. av grunnbeløpet. Økningen var på om lag 4 000 kroner pr pensjonist, dvs. 8 000 kroner pr pensjonistpar. Minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister har blitt økt med 4 000 kroner i tre omganger, og minste pensjonsnivå til gifte og samboende har blitt økt med 1 000 kroner. I tillegg har pensjonistene fått betydelig skattelette. Samlet skattelette i perioden 2014 til 2020 er på om lag 4,5 mrd. kroner for alderspensjonistene. Disse tiltakene har bidratt til at pensjonistenes kjøpekraft har økt betydelig mer enn det som isolert sett følger av den årlige reguleringen.

Figur 3.13 viser realveksten i median samlet inntekt etter skatt for ulike aldersgrupper i perioden 2008–2018. Figuren viser at den eldre befolkningen har hatt en sterkere økning i kjøpekraften de siste ti årene sammenlignet med utviklingen for de under 62 år. Endringer i sammensetningen av pensjonistene og at nye pensjonister har

bedre pensjonsopptjening bidrar til å forklare veksten for de eldre aldersgruppene.

Figur 3.13 Realvekst i median samlet inntekt etter skatt. Pst. 2008–2018

Kilde: Statistisk sentralbyrå

3.7 Utvikling i folketrygdens utgifter

Her følger en oversikt over utviklingen i realveksten for de sentrale stønadene på Arbeids- og sosialdepartementets ansvarsområde, samt en oversikt over utviklingen i antall mottakere og gjennomsnittlig ytelse. Direkte og indirekte konsekvenser av koronapandemien har medført en kraftig økning i arbeidsledigheten, og sterk økning i utgiftene til dagpenger, sykepenger, omsorgspenger og pleiepenger. Antall mottaker av arbeidsavklaringspenger har gått kraftig ned de siste årene, men virusutbruddet har de siste månedene medført en utflating.

Tabellen *Utviklingen i folketrygdens ytelser etter stønadstype 2010–2021* under viser utviklingen i folketrygdens utgifter i nominell verdi og realvekst i pst. Dagpenger mv. er ikke inkludert i tabellen. Beløpene for perioden 2010–2019 er basert på regnskapstall, mens beløpene for 2020 er anslag på regnskap. For 2021 brukes utgiftsanslag som følger av regjeringens budsjettforslag i Gul bok 2021. Den direkte effekten av regelendringene som har kommet som følge av pandemien er anslått til å gi merutgifter i 2020 på 5,0 mrd. kroner for områdene i tabellen, hvorav 4,6 mrd. kroner gjelder sykepenger (inkl. omsorgspenger), mens resterende gjelder arbeidsavklaringspenger og uføretrygd. Av disse regelverkseffektene ventes det at det fortsatt vil være 1,5 mrd. kroner i merutgifter også i 2021. Det skyldes at regelendringene for arbeidsavklaringspenger gir effekter også framover, samt

merutgifter til feriepenger av sykepenger utbetalt etter de midlertidige reglene i 2020.

Tall for realvekst i tabellen under illustrerer utgiftsendringer utover endringer som skyldes generell prisvekst, lønnsvekst eller andre faste reguleringer som gjelder for de ulike stønadene. Endringer i sykepengeutgiftene skyldes bl.a. endringer i fraværstilbøyeligheten og antall sysselsatte. Økningen i utgiftene til alderspensjon skyldes en økning i antall pensjonister og at nye pensjonister i gjennomsnitt kan ha høyere pensjon enn de som faller fra. For uføretrygd og andre stønader illustrerer tallene hovedsakelig endringer i antall mottakere.

For sykepenger framkommer realveksten ved at utgiftene justeres for lønnsutviklingen. Utgiftene til arbeidsavklaringspenger, uføretrygd, enslige forsørgere og etterlatte justeres for utviklingen i folketrygdens grunnbeløp (G), mens for alderspensjon er det i årene etter 2011 tatt hensyn til at de fleste pensjoner under utbetaling justeres med G fratrukket 0,75 pst. Realveksten viser dermed ikke effekten av at alderspensjon reguleres med en lavere sats enn f.eks. arbeidsavklaringspenger og uføretrygd. Dette vises imidlertid i de nominelle tallene.

Samlet sett har det vært en realvekst i folketrygdens utgifter hvert år siden 2009. Utgiftsveksten i disse rettighetsbaserte ordningene har begrenset handlingsrommet i budsjettpolitikken i betydelig grad, og dette forventes å gjelde også i de kommende årene ved en videreføring av dagens regelverk.

Utviklingen i folketrygdens utgifter etter stønadstype¹ 2009–2021. I nominelle mrd. kroner og gjennomsnittlig årlig realvekst²

Stønadsutgifter	Nominell verdi				Gjennomsnittlig årlig realvekst i pst.		
	2009	2013	2020	2021	2009–2013	2013–2020	2020–2021
Sykepenger	36,3	36,6	49,6	45,2	-3,6	1,8	-10,8
Arbeidsavklaringspenger	30,5	36,5	30,5	31,9	0,5	-5,0	2,3
Uføretrygd	59,5	71,6	100,1	104,1	0,7	2,2	1,7
Alderspensjon	112,8	164,6	241,1	251,2	6,2	3,6	2,7
Stønad til enslig forsørger og etterlatte	6,1	6,1	4,3	4,3	-3,7	-7,2	-3,9
Stønad til merutgifter ³	8,7	8,8	10,7	11,1	-1,4	-0,7	-0,4
Sum	254,0	324,2	436,4	447,7	2,4	2,1	0,8

¹ Det er korrigert for større tekniske endringer i perioden. Feks. er utgiftene til uførepensjon i 2014 og tidligere år justert slik at de er sammenlignbare med bruttoutgiftene til ny uføretrygd fra 2015.

² Stønadsutgiftene følger hovedsakelig kapittelstrukturen, med følgende unntak: Enslige forsørgere omfatter kap. 2620 Stønad til enslig mor eller far, men bidragsforskott er korrigert for inntekter fra bidragspliktige.

³ Stønad til merutgifter består av Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv. (kap. 2661) og Stønad ved gravferd (kap. 2686).

Hovedtrekkene i utviklingen som ligger til grunn for realveksttabellen er:

Sykepenger

Det trygdefinansierte sykefraværet per sysselsatt gikk ned i årene 2010 til 2012, og var deretter stabilt fra 2013 til 2015, etterfulgt av en ny nedgang fra 2016 til 2018. I 2019 økte sykefraværet med 1,1 pst. Sysselsettingsveksten i perioden har bidratt til å trekke realveksten opp, sammen med økt kompensasjonsgrad for sykepenger til selvstendig næringsdrivende. Tallene omfatter også pleiepenger, og pleiepengereformen fra 2017 har trukket disse utgiftene opp. I 2020 ventes realveksten å bli 15,1 pst. i hovedsak som følge av de midlertidige regelverksendringene for sykepenger og omsorgspenger i forbindelse med koronapandemien. Realveksten i folketrygdens sykepengeutgifter anslås til -10,8 pst fra 2020 til 2021. Det tilsvarer en reduksjon på om lag 5,5 mrd. 2021-kroner.

Arbeidsavklaringspenger

Fra og med 1. mars 2010 ble rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad erstattet av den nye ytelsen arbeidsavklaringspenger. Etter en betydelig vekst de første årene, har det fra 2012 vært en reduksjon i antall mottakere av arbeidsavklaringspenger som har gitt lavere utgifter. I 2018 og 2019 var nedgangen i

gjennomsnittlig antall mottakere større enn i foregående år, først og fremst som følge av økt avgang fra ordningen til uføretrygd og til andre statuser. Dette må ses i sammenheng med regelendringene som ble iverksatt fra 1. januar 2018, og særlig innstramningen av vilkårene for unntak fra den generelle, maksimale varigheten. Antall mottakere har flatet ut så langt i 2020 og ventes å øke noe i 2021. De midlertidige regelendringene, generelle forsinkelser i avklaringsløpene og økt arbeidsledighet i forbindelse med koronapandemien bidrar til redusert avgang fra ordningen. Realveksten i folketrygdens utgifter til arbeidsavklaringspenger anslås til 2,3 pst. fra 2020 til 2021, tilsvarende en økning på om lag 0,7 mrd. 2021-kroner.

Uføretrygd

De første årene etter 2010 var utviklingen i antall uføre om lag i tråd med den demografiske utviklingen. I 2013 falt antall mottakere av uføretrygd noe da mange uføre nådde pensjonsalder. Siden 2014 har det vært en økning i antall mottakere. Dette har særlig sammenheng med høy tilgang til uføretrygd fra arbeidsavklaringspenger, og at noe færre uføre har nådd pensjonsalder enn tidligere år. Veksten har vært særlig høy fra 2018 og fremover, som følge av regelendringene for arbeidsavklaringspenger. Utgiftene til uføretrygd har i

stor grad fulgt utviklingen i antall mottakere. Det ventes lavere vekst i antall mottakere i 2021 både som følge av de midlertidige regelverksendringene for arbeidsavklaringspenger i 2020 og at koronapandemien gir forsinkelser i avklaringsløpene for mottakere av arbeidsavklaringspenger. Realveksten i folketrygdens utgifter til uføretrygd anslås til 1,7 pst. fra 2020 til 2021, tilsvarende en økning på om lag 1,8 mrd. 2021-kroner.

Alderspensjon

Fra 2011 ble det mulig å ta ut alderspensjon fra 62 år, mot 67 år tidligere. Mange valgte å ta ut alderspensjon før 67 år, og dette bidro til at utgiftene til alderspensjon økte sterkt i årene etter 2010. Den årlige veksten i antall alderspensjonister under 67 år har vært avtakende, og omfanget av tidlig uttak ser ut til å ha stabilisert seg de siste årene. Utgiftene til alderspensjon vil likevel øke betydelig også i årene som kommer, hovedsakelig som følge av at det blir flere alderspensjonister over 67 år. I 2021 anslås realveksten i folketrygdens utgifter til alderspensjon til 2,7 pst., tilsvarende en økning på om lag 6,5 mrd. 2021-kroner.

Stønader til enslige forsørgere og etterlatte

Utgiftene til overgangsstønad og etterlattepensjon har vært reelt avtakende i hele perioden. Nedgangen for overgangsstønad kan ha sammenheng med økt barnehagedekning, at flere har delt omsorg, og at regelverket for å motta overgangsstønad har blitt strammet inn og gjort mer arbeidsrettet. For etterlattepensjon skyldes nedgangen redusert dødelighet, og at stadig flere enker og enkemenn er i arbeid. Realveksten i folketrygdens utgifter til enslige forsørgere og etterlattepensjon mv. anslås til -3,9 pst. fra 2020 til 2021, tilsvarende en nedgang på om lag 220 mill. 2021-kroner.

Stønader til å dekke merutgifter

Utgiftene til grunn- og hjelpestønad mv. har vært avtakende store deler av perioden. Det var en positiv realvekst mellom 2013 og 2018, bl.a. som følge av økningen i antall eldre i befolkningen, men siden 2018 har realveksten vært negativ. Dette skyldes hovedsakelig avviklingen av hjelpestønadens sats 0 fra 1. juli 2018, samt lavere gjennomsnittlig ytelse for grunnstønad. Realveksten i folketrygdens utgifter til merutgifter anslås til -0,4 pst., fra 2020 til 2021.

Mottakere¹ av sentrale ytelser 2014–2021. Gjennomsnittstall for året (utvalgte stønadsgupper)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Pst.vis endring fra 2014 til 2021
<i>1. Varig inntektssikring</i>									
Alderspensjon	820 100	854 100	881 200	905 300	927 100	948 100	970 800	995 000	21,3
Uføretrygd	309 000	312 100	317 400	322 400	332 500	346 800	356 900	363 300	17,6
Etterlatte- pensjoner ²	30 900	29 700	28 600	27 700	26 900	26 000	25 100	24 300	-21,4
I alt	1 160 000	1 196 000	1 227 300	1 255 400	1 286 500	1 321 000	1 352 800	1 382 500	19,2
<i>2. Midlertidig inntektssikring</i>									
Sykepenges til arbeidstakere	123 900	126 600	124 300	124 800	120 700	129 600	141 600	129 500	4,5
Arbeidsavkla- ringspenger	157 300	150 900	147 400	144 200	132 700	118 600	118 700	122 800	-21,9
Overgangs- stønad til ens- lige forsørgere	19 500	18 400	16 000	13 300	11 800	10 800	10 400	10 200	-47,4
Dagpenger til arbeidsledige	58 800	67 100	75 800	65 900	53 200	46 100	174 400	85 400	45,3
I alt	359 400	363 100	363 400	348 200	318 300	305 000	445 100	347 900	-3,2
<i>3. Kompensasjon for merutgifter</i>									
Grunnstønad	122 400	121 000	119 400	118 100	117 400	119 500	126 000	129 800	6,0
Hjelpestønad	77 300	75 200	73 500	71 800	65 900	61 100	62 400	63 300	-18,1
I alt	199 700	196 200	192 900	189 900	183 200	180 600	188 400	193 100	-3,3

¹ En person kan ha flere stønader. Summen av antall stønadsmottakere i denne tabellen vil derfor være høyere enn det reelle antall personer som får stønad. Tall for 2019 og 2020 er anslag.

² Etterlattepensjoner inkluderer mottakere av pensjon til gjenlevende ektefeller, barnpensjon og pensjon til tidligere familiepleiere.

Gjennomsnittlig ytelse¹ for mottakere av sentrale ytelser, 2014–2021. Tall i 2021-kroner²

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Pst.vis endring fra 2014 til 2021
1. Varig inntektssikring									
Alderspensjon	257 900	257 000	257 200	257 800	256 600	255 200	253 800	252 500	-2,1
Uføretrygd ³	243 200	282 200	283 000	284 300	284 700	285 100	286 200	285 100	17,2
Etterlattepensjoner ⁴	87 700	86 800	84 800	83 400	81 300	80 900	81 300	80 300	-8,4
2. Midlertidig inntektssikring									
Sykepenger til arbeidstakere	325 400	320 800	317 900	315 200	317 700	303 600	306 000	306 200	-5,9
Arbeidsavklaringspenger ⁵	261 200	261 800	261 400	261 400	263 100	259 200	258 600	255 500	-2,2
Overgangsstønad til enslige forsørgere	151 300	156 400	160 900	170 300	166 800	165 300	165 100	165 100	9,1
Dagpenger til arbeidsledige	216 200	220 900	230 700	235 700	221 800	210 400	268 300	213 100	-1,4
3. Kompensasjon for merutgifter									
Grunnstønad	17 500	17 400	17 500	17 500	17 400	15 100	13 200	12 300	-29,7
Hjelpstønad	25 700	25 400	25 300	25 100	25 900	26 600	26 700	26 300	2,1

¹ Gjennomsnittlig ytelse er beregnet som regnskapstall for året dividert med gjennomsnittlig antall mottakere. Tall for 2019 og 2020 er anslag. For de fleste ytelsene vil dette tilsvare årlig ytelse gitt at man mottar ytelsen et helt år. For sykepenger og arbeidsavklaringspenger er gjennomsnittlig antall mottakere beregnet som det gjennomsnittlige antallet som har fått en utbetaling for hver av månedene i året. Ettersom utbetalingene ikke alltid gjelder hele måneder, vil tallene undervurdere årlig ytelse noe for disse to ytelsene.

² Alderspensjon, uføretrygd, etterlattepensjoner, arbeidsavklaringspenger og overgangsstønad til enslige forsørgere er deflatert med veksten i folketrygdens grunnbeløp (G). For sykepenger og dagpenger benyttes gjennomsnittlig årslønnsvekst, mens det for grunnstønad og hjelpstønad omregnes med konsumprisindeksen.

³ Omfatter før 2015 post 70–72 (uførepensjon), fra 2015 post 70.

⁴ Etterlattepensjoner inkluderer pensjon til gjenlevende ektefeller, barnpensjon og pensjon til tidligere familiepleiere.

⁵ Omfatter kap. 2651, post 70 (arbeidsavklaringspenger uten tilleggsstønader).

3.8 Kommunale stønader

Økonomisk sosialhjelp

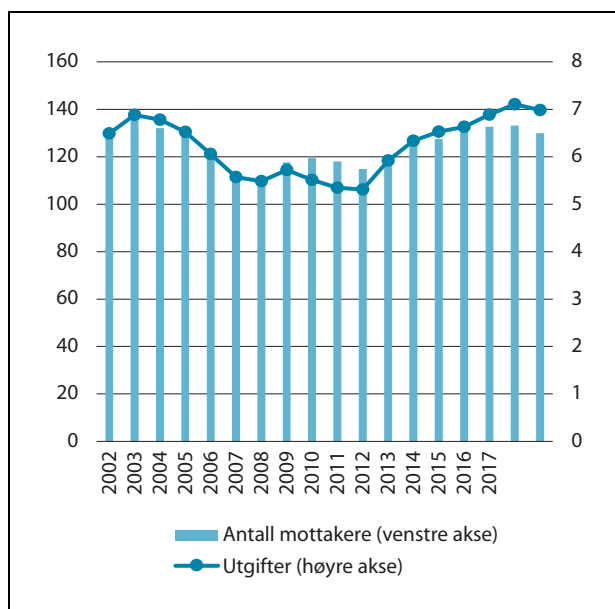
Det var forventet at koronapandemien ville føre til en økning i antall sosialhjelpsmottakere i 2020. Det foreligger ikke tall for antall sosialhjelpsmottakere for 2020 før i juni 2021. Rapporter Arbeids- og velferdsdirektoratet har innhentet fra de største byene og fra fylkene indikerer imidlertid at det

ikke har vært noen stor økning i antall søknader om økonomisk sosialhjelp.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har utarbeidet en veileder for forenklet behandling av vedtak om økonomisk sosialhjelp som følge av koronasituasjonen. Den gir veiledning på hvordan NAV-kontoret kan sikre forsvarlig saksbehandling i en situasjon med større press på de sosiale tjenestene. Videre ble digital søknad om sosialhjelp (DIGI-SOS) gjort tilgjengelig for alle landets kommuner

i løpet av våren. I mai 2020 var det 324 NAV-kontor som hadde tatt i bruk løsningen. Det innebærer at 92 pst. av landets befolkning har digital søknad tilgjengelig. Løsningen har økt tilgjengeligheten til arbeids- og velferdsforvaltningen for de som har behov for å søke om sosialhjelp. Den har også bidratt til å forenkle saksbehandlingen av søknader om økonomisk sosialhjelp.

Figur 3.13 viser utviklingen i antall stønadsmottakere og utgiftene til økonomisk sosialhjelp i løpet av året for perioden 2002–2019. For første gang siden 2012 var det en nedgang i antall mottakere i 2019. Det ble utbetalt totalt 6,98 mrd. kroner i økonomisk sosialhjelp i 2019. Dette var en reduksjon på 1,7 pst. i faste priser sammenlignet med 2018.

Figur 3.14 Utgifter til økonomisk sosialhjelp og antall stønadsmottakere gjennom hele året. Antall i tusen. Utgifter i mrd. i faste 2019-kroner. 2002–2019¹

¹ Tall for 2003 og 2004 inkluderer mottak av introduksjonsstønad for nyankomne innvandrere.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Arbeids- og sosialdepartementet.

I løpet av 2019 mottok i alt 129 900 personer økonomisk sosialhjelp. Det var 3 200 færre som mottok økonomisk sosialhjelp i løpet av 2019 enn i 2018, dvs. en nedgang på 2,4 pst. Fra 2017 til 2018 var veksten på 0,4 pst. Tallet omfatter personer som mottar stønad minst en måned i løpet av året. Dette gjelder både personer som mottar økonomisk sosialhjelp i tillegg til annen inntekt eller stønad, og personer som har stønaden som hovedkilde til forsørgelse. Siden tallene i figur 3.14 illustrerer antall mottakere som mottar sosi-

alhjelp en gang i løpet av året, kan disse tallene ikke sammenlignes med beholdningstall for antall mottakere av helserelevante ytelser eller dagpenger.

Fra 2018 til 2019 ble antall mottakere redusert med 2 500 i aldersgruppen under 30 år, dvs. en nedgang på 5,7 pst. Dette er en forsterkning av nedgangen i 2018, da nedgangen i denne aldersgruppen var på 4,3 pst. Nedgangen er mest markert blant mottakere under 25 år. Det ble fra 2017 innført en plikt for kommunene til å stille vilkår om aktivitet til mottakere av økonomisk stønad under 30 år. Lovendringen evalueres, og endelig rapport vil foreligge innen utgangen av 2020.

I 2019 var andelen innvandrere blant sosialhjelpsmottakerne 44,6 pst. Dette var på samme nivå som i 2017 og 2018. Fram til 2017 økte denne andelen.²⁷ Stabiliseringen etter 2017 kan bl.a. ha sammenheng med redusert tilstrømning av flyktninger til Norge. I 2010 var 31 pst. av sosialhjelpsmottakerne innvandrere. Denne økningen i innvandrersandelen over tid må ses i sammenheng med økt innvandrerbefolkning. I årene 2015 til 2017 skjedde all vekst i antall sosialhjelpsmottakere blant innvandrere, mens det blant befolkningen ellers var en nedgang i antall mottakere. Generelt er innvandrere overrepresentert blant de som ikke har opptjente rettigheter i folketrygden, bl.a. når det gjelder de helserelevante ytelsene. Isolert sett kan dette føre til at en større andel av innvandrerbefolkningen mottar økonomisk sosialhjelp enn blant resten av befolkningen.

Den største gruppen sosialhjelpsmottakere er enslige uten barn. Nær 40 pst. av mottakerne av økonomisk sosialhjelp er enslige menn uten barn, mens 23 pst. er enslige kvinner uten barn. Videre forsørger 26 pst. av mottakerne barn under 18 år. Rundt 12 pst. av mottakerne er par uten barn. Disse andelenene har vært ganske stabile over flere år.

Sosialhjelp var hovedinntekten til 41 pst. av mottakerne. Dette er det samme som i 2018. En stor andel av sosialhjelpsmottakerne mottar økonomisk sosialhjelp som supplement til ytelser fra folketrygden. Om lag 26 pst. av mottakerne hadde trygd eller pensjon som hovedinntekt i 2019. Denne andelen har gått ned over tid.²⁸ Videre

²⁷ I statistikken definerer SSB innvandrer som utenlandsfødte med to utenlandsfødte foreldre, og inkluderer ikke norskfødte med innvandrerbakgrunn. Sistnevnte gruppe utgjør 1,5 pst. av alle sosialhjelpsmottakere.

²⁸ 2008 er det første året for denne tidsserien. Da var det 33,5 pst. som mottok økonomisk sosialhjelp ved siden av trygd/pensjon.

hadde i underkant av 6 pst. av mottakerne introduksjonsstønad som hovedinntekt. Dette er en nedgang på i underkant av to prosentpoeng fra 2018, og bak denne nedgangen ligger en reduksjon på 2 500 mottakere med introduksjonsstønad som hovedinntekt fra 2018 til 2019. Fram til og med 2017 økte andelen med introduksjonsstønad som hovedinntekt for hvert år, fra nær 3 pst. i 2008. En stor del av økningen i antall sosialhjelpsmottakere til og med 2017 skyldtes at flere mottok sosialhjelp ved siden av introduksjonsprogrammet.

Et flertall av sosialhjelpsmottakerne har et midlertidig og forbigående hjelpebehov. Likevel er det en ikke ubetydelig andel av sosialhjelpsmottakerne som mottar stønad over lang tid, som er gjengangere eller har høy grad av stønadsavhengighet. Rundt fire av ti mottakere hadde stønad i seks måneder eller mer i 2019, mens 14 pst. av mottakerne mottok stønad i tolv måneder. I gjennomsnitt fikk sosialhjelpsmottakerne stønad i 5,5 måneder i løpet av 2019. Dette er noe høyere enn i 2018. Yngre mottakere har gjennomgående kortere stønadsperioder enn eldre.

Det er relativt få av sosialhjelpsmottakerne som har arbeidsinntekt som viktigste inntekt. I 2019 var 14 pst. registrert med enten heltids- eller deltidsarbeid som viktigste arbeidsstatus. Denne andelen har vært ganske stabil de siste ti årene, men svakt økende de to siste årene. Av disse er det i overkant av en tredel som arbeider heltid, de øvrige deltid.

Kvalifiseringsstønad

Kvalifiseringsprogrammet med tilhørende kvalifiseringsstønad er en rettighet i alle kommuner. Ved utgangen av 2019 var det om lag 6 700 deltakere i kvalifiseringsprogrammet, en økning fra i underkant av 5 500 ved utgangen av 2018. Antall deltakere i programmet har de senere årene ligget mellom 5 000 og 6 000, som er lavere enn ved innføringen av programmet. Av de som gjennomførte eller planmessig avviklet programmet i 2019, gikk 51 pst. til arbeid (heltid, deltid, med eller uten lønnstilskudd) ved programslutt, to prosentpoeng mer enn i 2018.

4 Anmodningsvedtak

Oversikt over anmodnings- og utredningsvedtak

Nedenfor gis en oversikt over oppfølging av anmodnings- og utredningsvedtak under Arbeids- og sosialdepartementet. Oversikten inkluderer alle vedtak fra stortingssesjonen 2019–2020 og alle vedtak fra tidligere stortingssesjoner hvor rapporteringen ikke ble avsluttet i forbindelse med behandlingen av Prop. 1 S (2019–2020). I enkelte tilfeller kan oppfølgingen av vedtakene være mer omfattende beskrevet under det aktuelle programområdet i proposisjonen. Det vil i disse tilfellene være en henvisning til hvor denne teksten finnes.

I kolonne 4 i tabellen under angis det hvorvidt departementet planlegger at rapporteringen knyttes til anmodningsvedtaket nå avsluttes eller om departementet vil rapportere konkret på vedtaket

også i neste års budsjettproposisjon. Rapporteringen på vedtak som innebærer at departementet skal legge frem en konkret sak for Stortinget f.eks. proposisjon, stortingsmelding, utredning el., vil normalt avsluttes først når saken er lagt fram for Stortinget.

Selv om det i tabellen angis at rapporteringen avsluttes, vil det i en del tilfeller kunne være slik at oppfølgingen av alle sider av vedtaket ikke er endelig avsluttet. Dette kan f.eks. gjelde vedtak med anmodning til regjeringen om å ivareta særlige hensyn i politikktutforming på et område, der oppfølgingen vil kunne gå over mange år. Stortinget vil i disse tilfellene holdes orientert om den videre oppfølgingen på ordinær måte, gjennom omtale av de relevante politikkområdene i budsjettproposisjoner og andre dokumenter.

Oversikt over anmodnings- og utredningsvedtak, ordnet etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtaks nr.	Stikkord	Rapportering avsluttes (Ja/Nei)
2019–2020	255	Informasjonstilgang mv. for utvalget for ekstern gransking av håndtering og praktisering av EUs trygdeforordning	Ja
2019–2020	387	Lønn i minimum 20 dager fra permittering	Ja
2019–2020	388	Inntekt etter dag 20 i permitteringstiden	Ja
2019–2020	389	Inntektssikring for lærlinger	Ja
2019–2020	390	Arbeidsgiverperioden for betaling av sykepenger knyttet til korona-pandemien	Ja
2019–2020	391	Sykepenger til selvstendig næringsdrivende og frilansere	Ja
2019–2020	392	Doble ordningen med omsorgspenger	Ja
2019–2020	393	Redusere arbeidsgiverperioden for betaling av omsorgspenger	Ja
2019–2020	394	Omsorgspenger for selvstendig næringsdrivende og frilansere	Ja
2019–2020	395	Kompensasjon til selvstendig næringsdrivende og frilansere	Ja
2019–2020	399	Aktivitetskrav i sosiale ytelser	Ja

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avsluttes (Ja/Nei)
2019–2020	400	Forlenget periode for tidsavgrensede ytelser	Ja
2019–2020	406	Midlertidig inntektssikring for selvstendig næringsdrivende og frilansere	Ja
2019–2020	420	Overføring av omsorgspenger til den andre foresatte som følge av pandemien	Ja
2019–2020	452	Ytterligere forbedringer i inntektssikringsordningene	Ja
2019–2020	457	Midlertidig endring av dagpengeregelverket	Ja
2019–2020	524	Endringer i folketrygdens bestemmelser om rett til dagpenger	Ja
2019–2020	570	Veiledning og oppfølging av den enkelte bruker i NAV	Ja
2019–2020	571	Søksmålsfristen ved klage over Trygderettens kjennelser til Sivilombudsmannen	Nei
2019–2020	614	Unntak fra plikt om å dekke sykepenger	Ja
2019–2020	626	Juridisk og økonomisk medansvar for transportkjøpere/transportbestillere	Nei
2019–2020	627	Håndhevingsrett til å stanse kjøretøyer	Nei
2019–2020	656	Straff for påvirkning til trygdemisbruk	Nei
2019–2020	658	Omsorgspenger til foreldre som må være borte fra arbeidet deler av dagen	Nei
2019–2020	688	Økt bevilgning til Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet	Ja
2019–2020	689	Flere faste ansatte, rekruttering av lærlinger og videreutvikling av kompetansemiljøer i olje-, gass-, og leverandørindustrien	Nei
2019–2020	698	Rett til kompetanseheving	Nei
2018–2019	129	Manglende rettigheter i ordningen med pleiepenger	Nei
2017–2018	42	Særaldersgrenser for ansatte i staten	Nei
2017–2018	319	Utdanning mens man mottar dagpenger	Nei
2017–2018	321	Overgangsordning for fosterforeldre	Nei
2017–2018	428	Bilstønadsordningen for type 1-biler	Ja
2017–2018	430	Bestillingsordningen av hjelpemidler	Ja
2017–2018	431	Bedre IKT-løsninger på hjelpemiddel-området	Ja
2017–2018	511	Vilkår for aktører med drift av helse- og omsorgstjenester	Nei
2017–2018	547	Endringer i arbeidsmiljøloven om ansettelsesforhold	Ja
2017–2018	595	Virksomhetsoverdragelse og svekkelse av pensjonsvilkår	Nei
2017–2018	821	Kontrollfunksjon for å gjennomføre bestemmelsene i arbeidsmiljøloven	Ja

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avsluttes (Ja/Nei)
2017–2018	898	Utviklingshemmedes muligheter til et andre år på folkehøgskole	Ja
2017–2018	909	Evalueringsordningen av allmenngjøringsordningen	Nei
2017–2018	911	Omfang og særtrekk ved ulike organiseringer	Nei
2016–2017	737	Utsendte arbeidstakere og varslingsreglene	Nei
2016–2017	862	Innleie og Arbeidstilsynets tilsynsrolle	Ja

Stortingssesjon (2019–2020)

Informasjonstilgang mv. for utvalget for eksternt granskning av håndtering og praktisering av EUs trykdeforordning

Vedtak 255, 12. desember 2019

«Stortinget ber regjeringen innføre en instruks, som sikrer at utvalget får tilgang til informasjonen som ansatte i embetsverket og underliggende etater kan ha.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 27 L (2019–2020), Innst. 90 L (2019–2020), Lovvedtak 23 (2019–2020).

Det ble 10. januar 2020 gitt en instruks i form av kongelig resolusjon i tråd med Stortingets vedtak. Instruksen ga ansatte i embetsverket en plikt til å forklare seg for granskingsutvalget.

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp.

Lønn i minimum 20 dager fra permittering

Vedtak 387, 16. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen sikre full lønn (inntil 6G) i minimum 20 dager fra permittering, derav staten dekker fra dag 3 til 20. Dette er en midlertidig ordning inntil videre. Endringen trer i kraft umiddelbart og utbetalingene skjer så raskt Nav får på plass en teknisk løsning.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 53 LS (2019–2020), Lovvedtak 49–54 (2019–2020).

Vedtaket er fulgt opp gjennom innføring av ordningen med lønnskompensasjon, jf. midlertidig forskrift 29. mai 2020 nr. 1102 om lønnskompensasjon til permitterte for å avhjelpe konsekvenser av covid-19. Ordningen sikret full lønn

inntil 6 G fra dag tre til dag 20 i permitteringsperioden. Stønaden kan ytes til alle arbeidstakere som er omfattet av permitteringslønnsloven. Midlertidig forskrift om lønnskompensasjon ble opphevet 31. august 2020. Regjeringens oppfølging av vedtaket ble omtalt i Prop. 127 S (2019–2020).

Inntekt etter dag 20 i permitteringstiden

Vedtak 388, 16. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen innføre en ordning som sikrer personer en inntekt på minimum 80 % av dagpengegrunnlaget opp til 3G og 62,4 % av dagpengegrunnlaget over 3G og opp til 6G etter dag 20 i permitteringstiden. Dette er en midlertidig ordning inntil videre. Endringen trer i kraft umiddelbart og utbetalingene skjer så raskt Nav får på plass en teknisk løsning. Inntektsgrensen for å ha rett på dagpenger reduseres til 0,75 G. Dette er en midlertidig ordning inntil videre. Endringen trer i kraft umiddelbart og utbetalingene skjer så raskt Nav får på plass en teknisk løsning.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 53 LS (2019–2020), Lovvedtak 49–54 (2019–2020).

Vedtaket er fulgt opp. Unntak fra reglene i folketrygdloven ble gitt i midlertidig forskrift 20. mars 2020 nr. 368 om unntak fra folketrygdloven og arbeidsmiljøloven i forbindelse med koronapandemien. De midlertidige reglene gjelder for alle nye søknader om dagpenger, ikke bare permitterte. Regjeringens oppfølging av vedtaket ble omtalt i Prop. 67 S (2019–2020). Regjeringen har i Prop. 142 S (2019–2020) foreslått å videreføre den forhøyede kompensasjonsgraden i dagpengeordningen ut året 2020.

Inntektssikring for lærlinger
Vedtak 389, 16. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen innføre en ordning som sikrer lærlinger som mister lærlingplassen i forbindelse med virusutbruddet en inntektssikring på nivå med lærlingelønnen. Dette er en midlertidig ordning inntil videre. Endringen trer i kraft umiddelbart og utbetalingene skjer så raskt Nav får på plass en teknisk løsning.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 53 LS (2019–2020), Lovvedtak 49–54 (2019–2020).

Vedtaket er fulgt opp. Det er innført en ordning som sikrer lærlinger som ble permitterte eller ledige 100 pst. kompensasjon opp til 1,5 G og 62,4 pst. mellom 1,5 G og 6 G, jf. midlertidig forskrift 20. mars. 2020 nr. 368 om unntak fra folketrygdloven og arbeidsmiljøloven i forbindelse med koronapandemien. Regjeringens oppfølging ble omtalt i Prop. 73 S (2019–2020). Regjeringen har i Prop. 142 S (2019–2020) foreslått at ordningen avvikles for nye tilfeller fra 1. november 2020, men at de som har fått innvilget stønaden, skal kunne motta den i inntil 52 uker.

Arbeidsgiverperioden for betaling av sykepenger knyttet til korona-pandemien
Vedtak 390, 16. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen redusere arbeidsgiverperioden for betaling av sykepenger knyttet til korona-pandemien reduseres til 3 dager. Dette er en midlertidig ordning inntil videre. Endringen trer i kraft umiddelbart og utbetalingene skjer så raskt Nav får på plass en teknisk løsning.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 53 LS (2019–2020), Lovvedtak 49–54 (2019–2020).

Vedtaket er fulgt opp. Kongen i statsråd besluttet 27. mars 2020 at for fravær fra arbeidet som skyldes koronapandemien, skal arbeidsgiver betale sykepenger i et tidsrom på opptil tre kalenderdager, inkludert dager med delvis fravær. Arbeidsgiver utbetaler sykepenger fra 4. til 16. dag og krever refusjon fra trygden. Dette gjelder frem til 31. desember 2020 med mindre Kongen i statsråd eller departementet treffer vedtak om tidligere opphevelse. Regjeringens oppfølging av vedtaket ble omtalt i Prop. 67 S (2019–2020).

Sykepenger til selvstendig næringsdrivende og frilansere

Vedtak 391, 16. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen gi selvstendig næringsdrivende og frilansere sykepenger fra dag 4 av fraværet med samme dekningsgrad som etter gjeldende regler. Dette er en midlertidig ordning inntil videre. Endringen trer i kraft umiddelbart og utbetalingene skjer så raskt Nav får på plass en teknisk løsning.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 53 LS (2019–2020), Lovvedtak 49–54 (2019–2020).

Vedtaket er fulgt opp. Kongen i statsråd besluttet 27. mars 2020 at for sykefravær som skyldes koronapandemien, yter trygden sykepenger til selvstendig næringsdrivende og frilansere fra og med fjerde dag regnet fra og med den dagen arbeidsuførheten oppstod. Dekningsgraden følger folketrygdlovens alminnelige regler. Dette gjelder frem til 31. desember 2020 med mindre Kongen i statsråd eller departementet treffer vedtak om tidligere opphevelse. Regjeringens oppfølging av vedtaket ble omtalt i Prop. 67 S (2019–2020).

Doble ordningen med omsorgspenger
Vedtak 392, 16. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen doble ordningen med omsorgspenger. Dette er en midlertidig ordning inntil videre. Endringen trer i kraft umiddelbart og utbetalingene skjer så raskt Nav får på plass en teknisk løsning.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 53 LS (2019–2020), Lovvedtak 49–54 (2019–2020).

Vedtaket er fulgt opp. Kongen i statsråd besluttet 20. mars 2020 å doble antall dager med omsorgspenger i 2020. Regjeringens oppfølging av vedtaket ble omtalt i Prop. 67 S (2019–2020).

Fra 1. juli 2020 er ordningen med omsorgspenger «nullstilt», slik at alle får full årskvote for årets siste seks måneder, uavhengig av hvor mye av den doble kvoten den enkelte hadde brukt på denne datoen. Endringen er omtalt i Prop. 127 S (2019–2020), Innst. 360 S (2019–2020). Dersom lokale stengninger blir langvarige eller omfattende, kan man risikere at heller ikke den nye årskvoten med omsorgspengedager strekker til. Regjeringen innfører derfor en ny ordning med utvidet rett til omsorgspenger ved lokal stengning av skole eller barnehage, jf. Prop. 142 S (2019–2020).

Redusere arbeidsgiverperioden for betaling av omsorgspenger

Vedtak 393, 16. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen redusere arbeidsgiverperioden for betalingen av omsorgspenger til 3 dager. Dette er en midlertidig ordning inntil videre. Endringen trer i kraft umiddelbart og utbetalingene skjer så raskt Nav får på plass en teknisk løsning.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 53 LS (2019–2020), Lovvedtak 49–54 (2019–2020).

Vedtaket er fulgt opp. Kongen i statsråd besluttet 20. mars 2020 at dersom en arbeidstaker må være borte fra arbeidet av grunn som nevnt i § 4-1, yter arbeidsgiver omsorgspenger i opptil tre stønadsdager. Deretter yter trygden omsorgspengene. Regjeringens oppfølging av vedtaket ble omtalt i Prop. 67 S (2019–2020). Fra og med 1. juli 2020 er ordningen reversert, slik at arbeidsgiver igjen yter omsorgspenger for til sammen ti stønadsdager for kalenderåret 2020. For omsorgspenger utbetalt i perioden fra og med 13. mars til og med 30. juni kan arbeidsgiver kreve refusjon for det antall dager som overstiger tre. Endringen er omtalt i Prop. 127 S (2019–2020), Innst. 360 S (2019–2020).

Omsorgspenger for selvstendig næringsdrivende og frilansere

Vedtak 394, 16. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen innføre en ordning for selvstendig næringsdrivende og frilansere som innebærer utbetaling av omsorgspenger fra og med dag 4, etter samme regler som arbeidstakere og med samme dekningsgrad som for sykepenger for selvstendig næringsdrivende. Dette er en midlertidig ordning inntil videre. Endringen trer i kraft umiddelbart og utbetalingene skjer så raskt Nav får på plass en teknisk løsning.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 53 LS (2019–2020), Lovvedtak 49–54 (2019–2020).

Vedtaket er fulgt opp. Kongen i statsråd besluttet 20. mars 2020 at dersom en frilanser eller selvstendig næringsdrivende må være borte fra arbeidet fordi skole eller barnehage er helt eller delvis stengt som følge av koronapandemien, yter trygden omsorgspenger etter en ventetid på tre dager. 6. april 2020 ble vilkåret om stengt skole eller barnehage fjernet. Regjeringens oppfølging av vedta-

ket ble omtalt i Prop. 67 S (2019–2020). Fra og med 1. juli 2020 ble ventetid på til sammen ti dager for kalenderåret 2020 gjeninnført. For perioden fra og med 13. mars til og med 30. juni er ventetiden tre dager. Dette er i samsvar med ordningen for arbeidstakere.

Kompensasjon til selvstendig næringsdrivende og frilansere

Vedtak 395, 16. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen innføre en midlertidig ordning for selvstendig næringsdrivende og frilansere som nå mister hele eller deler av inntektsgrunnlaget sitt som en følge av koronapandemien. Disse får en kompensasjon der dekningsgraden er om lag 80 % av gjennomsnitt av siste tre års inntekt begrenset oppad til 6G. Kompensasjonen dekkes fra og med 17. dag etter at inntektsbortfallet inntraff. Dette er en midlertidig ordning inntil videre. Endringen trer i kraft umiddelbart og utbetalingene skjer så raskt Nav får på plass en teknisk løsning.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 53 LS (2019–2020), Lovvedtak 49–54 (2019–2020).

Vedtaket er fulgt opp. Inntektssikringsordningen for selvstendig ble opprinnelig gitt ved midlertidig forskrift 8. april 2020 nr. 735 om kompensasjonsytelse for selvstendig næringsdrivende og frilansere som har mistet inntekt som følge av utbrudd av covid-19, fastsatt med hjemmel i koronaloven. Dette ble omtalt i Prop. 73 S (2019–2020). Da koronaloven opphørte, ble ordningen hjemlet i midlertidig lov om kompensasjonsytelse for selvstendig næringsdrivende og frilansere som har mistet inntekt som følge av utbrudd av covid-19, jf. Prop. 116 L (2019–2020).

Aktivitetskrav i sosiale ytelser

Vedtak 399, 16. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen stille aktivitetskrav i sosiale ytelser i bero inntil videre.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 53 LS (2019–2020), Lovvedtak 49–54 (2019–2020).

Vedtaket er fulgt opp. Arbeids- og sosialdepartementet fastsatte 20. mars 2020 forskrifter som fulgte opp lovvedtak 53 (2019–2020) om endringer i folketrygdloven, jf. midlertidig forskrift 20. mars 2020 nr. 368 om unntak fra folketrygdloven og arbeidsmiljøloven i forbindelse med koronapande-

mien. I lys av vedtak 399 ble det presisert i forskriften at ytelser fra folketrygdloven skal kunne utbetales uten hensyn til krav til medvirkning og aktivitet mv. som ikke kan gjennomføres som følge av generelle eller individuelle restriksjoner grunnet koronapandemien. Regjeringen vil presisere forskriften ytterligere slik at det framkommer at de ordinære aktivitetskravene gjelder, men at dette ikke gjelder aktiviteter som ikke kan gjennomføres som følge av generelle eller individuelle restriksjoner grunnet koronapandemien.

Gjennom behandlingen av Innst. 198 L (2019–2020), jf. Prop. 53 LS (2019–2020), ble det inntatt en ny lovbestemmelse i sosialtjenesteloven, § 51 a Forskrifter om unntak ved allmennfarlig smittsom sykdom mv. Denne forskriftshjemmelen ble utvidet ved lov 15. april 2020 nr. 19. Begrunnelsen for utvidelsen var behovet for å kunne gi nødvendige, midlertidige unntak fra bestemmelser om vilkår om aktivitet for tildeling av økonomisk stønad, og tilsvarende unntak fra bestemmelser i kvalifiseringsprogrammet. Se Prop. 72 L (2019–2020).

Forlenget periode for tidsavgrensede ytelser

Vedtak 400, 16. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen sørge for at tidsavgrensede ytelser, som arbeidsavklaringspenger, får forlenget perioden sin slik at manglende avklaring nå ikke fører til at kvoten på tre år avkortes for mottakerne. Dette er en midlertidig ordning inntil videre. Endringen trer i kraft umiddelbart og utbetalingene skjer så raskt Nav får på plass en teknisk løsning.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 53 LS (2019–2020), Lovvedtak 49–54 (2019–2020).

Vedtaket er fulgt opp. Arbeids- og sosialdepartementet fastsatte 20. mars 2020 forskrifter som fulgte opp lovvedtak 53 (2019–2020) om endringer i folketrygdloven, jf. midlertidig forskrift 20. mars 2020 nr. 368 om unntak fra folketrygdloven og arbeidsmiljøloven i forbindelse med koronapandemien. I lys av vedtak 400 ble det regulert at stønadperiodene for arbeidsavklaringspenger etter folketrygdloven § 11-12 (maksimal stønadperiode på tre år – fire år hvis ytelsen er innvilget før 2018 – og unntakene på inntil to år) forlenges med seks måneder med varighet ut 2020. Tilsvarende forlengelse av stønadperiode på seks måneder ble vedtatt for personer som mottar arbeidsavklaringspenger under behandling av søknad om uføretrygd etter folketrygdloven § 11-18. Regjeringen legger nå opp til at disse endringene skal opp-

høre fra og med 1. november 2020, se Prop. 142 S (2019–2020). For personer som er ferdig avklart mot arbeid, men som er i arbeidssøkerprosess etter folketrygdloven § 11-17, ble stønadperioden også forlenget – i første omgang ut juni 2020, deretter ut oktober 2020.

I midlertidig forskrift av 8. mai 2020 nr. 966 er det fastsatt at for deltakere i kvalifiseringsprogrammet som har fravær underveis i programmet pga. koronapandemien, skal ikke stønaden falle bort. Fraværet skal heller ikke medregnes i programets varighet. Dette gjelder for en periode på maksimalt seks måneder. For deltakere i kvalifiseringsprogrammet som nærmer seg slutten av programmet og ikke har fått utsatt programmet pga. koronapandemien, kan det etter en konkret vurdering gis en forlengelse (på inntil seks måneder) dersom dette kan bidra til å nå målet om arbeid.

Videre ble stønadperioden for dagpenger forlenget for dem som ville gått ut maksimal stønadperiode jf. midlertidig forskrift 20. mars 2020 nr. 368 om unntak fra folketrygdloven og arbeidsmiljøloven i forbindelse med koronapandemien. I første omgang ble perioden forlenget ut juni for dem som ville mistet retten til dagpenger etter 29. februar. Stønadperioden ble senere ytterligere forlenget ut oktober. Regjeringens oppfølging av vedtaket ble omtalt i Prop. 67 S (2019–2020).

Midlertidig inntektssikring for selvstendig næringsdrivende og frilansere

Vedtak 406, 19. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen komme så raskt som mulig tilbake til Stortinget med et konkret forslag om at selvstendig næringsdrivende og frilansere bør ha tilgang til midlertidig inntektssikring gjennom økonomisk sosialhjelp, inntil en ny ordning kommer på plass.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 52 S (2019–2020), Innst. 197 S (2019–2020), unntatt kap. 2541, post 70.

Oppfølgingen av anmodningsvedtaket er omtalt i Prop. 117 S (2019–2020). Det vises til forskrift av 8. april 2020 om Midlertidig forskrift om kompensasjonstiltak til selvstendig næringsdrivende og frilansere som har mistet inntekt som følge av virusutbruddet. Den tekniske løsningen for søknader med umiddelbar utbetaling var ved fremleggelsen av revidert nasjonalbudsjett 2020 på plass. Det ble dermed ikke ansett å være behov for en egen forskutteringsordning for perioden

mellom inntektsbortfall og utbetaling av kompensasjon. Videre ble det vist til at bankene viser villighet overfor kunder som er rammet av virusutbruddet, Skatteetaten minner om mulighet for å endre forskuddsskatt og arbeids- og velferdsforvaltningen har publisert en veileder for forenklet saksbehandling av søknad om økonomisk stønad, som gjør at flere vil kunne få slik stønad i en overgangsfase. Anmodningsvedtaket anses med dette som fulgt opp.

Overføring av omsorgspenger til den andre foresatte som følge av pandemien

Vedtak 420, 19. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen midlertidig innføre rett til å overføre omsorgspenger til den andre foresatte for foresatte i familier der personer på regjeringens liste over kritiske samfunnsfunksjoner og nøkkelpersonell, og som må jobbe som følge av pandemien.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 52 S (2019–2020), Innst. 197 S (2019–2020), unntatt kap. 2541, post 70.

Vedtaket er fulgt opp. Kongen i statsråd besluttet 20. mars 2020 at dager med omsorgspenger kan overføres fra en omsorgsperson til en annen i perioder skole eller barnehage er stengt pga. koronapandemien. Ved «nullstilling» av omsorgspengedager 1. juli 2020 ble overføringene reversert, slik at alle har ny årskvotestruktur uavhengig av tidligere overføring. Dersom det blir ny stengning av skoler eller barnehager vil omsorgspersoner igjen kunne overføre dager seg imellom. Dette gjelder frem til 31. desember 2020 med mindre Kongen i statsråd eller departementet treffer vedtak om tidligere opphevelse. Regjeringens oppfølging av vedtaket ble omtalt i Prop. 117 S (2019–2020).

Ytterligere forbedringer i inntektssikringsordningene

Vedtak 452, 31. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen om å komme tilbake med en vurdering av ytterligere forbedringer i inntektssikringsordningene senest i revidert nasjonalbudsjett 2020.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 67 S (2019–2020), Innst. 216 S (2019–2020).

Regjeringen har gjennomført rekke forbedringer i inntektssikringsordningene for å møte

utfordringene som følge av koronapandemien. I Prop. 117 S (2019–2020) gis en gjennomgang av de ulike endringene.

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp.

Midlertidig endring av dagpengeregelverket

Vedtak 457, 31. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet, vurdere en midlertidig endring av dagpengeregelverket. Endringene skal gi adgang til å ta utdanning og opplæring under permittering og ved arbeidsledighet i større grad enn i dag. Endringene forutsetter at fleksibiliteten i arbeidsmarkedet opprettholdes. Mottakere av dagpenger ved oppsigelse har plikt til å prioritere pliktene etter reglene i folketrygdloven § 4-5, for fortsatt rett til dagpenger.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 67 S (2019–2020), Innst. 216 S (2019–2020).

Vedtaket er fulgt opp gjennom å innføre en midlertidig ordning som gjør det lettere å ta opplæring og samtidig beholde retten til dagpenger, jf. omtale i Prop. 117 S (2019–2020). Ordningen ble innført 20. april 2020, og regjeringen foreslår å forlenge ordningen fram til 1. juli 2021.

Endringer i folketrygdens bestemmelser om rett til dagpenger

Vedtak 524, 23. april 2020

«Stortinget ber regjeringen omgående fremme forslag til endringer i folketrygdlovens bestemmelser om rett til dagpenger, § 4-10, eller i forskrift eller på annen måte tydeliggjøre at ofre for menneskehandel og arbeidslivskriminalitet er unntatt fra ventetidsbestemmelsene i folketrygdens bestemmelser om rett til dagpenger i § 4-10.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:32 S (2019–2020), Innst. 183 S (2019–2020).

Reglene om forlenget ventetid i folketrygdloven § 4-10 innebærer at de som selv kan lastes for at de er blitt arbeidsløse, i en periode må bære en del av den økonomiske byrden ved å være uten arbeidsinntekt. Det gis imidlertid ikke forlenget ventetid til personer som har hatt en «rimelig grunn» for å avslutte arbeidsforholdet.

I direktoratets rundskriv om dagpenger er det tatt inn en rekke eksempler på forhold som vanligvis vil anses som «rimelig grunn», og dermed ikke føre til vedtak om forlenget ventetid.

I brev 19. mai 2020 er Arbeids- og velferdsdirektoratet bedt om også ta inn grov arbeidslivskriminalitet og menneskehandel, som eksempel på hva som vanligvis vil anses som «rimelig grunn» for å avslutte et arbeidsforhold.

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp.

Veiledning og oppfølging av den enkelte bruker i NAV

Vedtak 570, 14. mai 2020

«Stortinget ber regjeringen vurdere tiltak for å bedre veiledningen og oppfølgingen av den enkelte bruker i Nav.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:56 S (2019–2020), Innst. 254 S (2019–2020).

Arbeids- og velferdsetaten har de siste årene arbeidet målrettet for å forbedre brukernes møte med forvaltningen både gjennom nye selvbetjeningsløsninger, dialogtjenester og veiledning på nett, telefon og ved oppmøte på NAV-kontor. Dette er i tråd med de tydelige retningsvalgene i Meld. St 33 (2015–2016) NAV i en ny tid – for arbeid og aktivitet og i den nye virksomhetsstrategien som vektlegger bedre brukermøter som en av tre hovedmål for forvaltningen fremover.

Det er derfor de siste årene gjennomført betydelige løft i modernisert systemstøtte, utvikling av kunnskapsgrunnlag og kompetanse i møte med brukernes ulike behov for veiledning, bistand og oppfølging. Strategien legger også vekt på å realisere gevinster som følge av systemutvikling og benytte disse til å styrke NAV-kontorene for bedre oppfølging av den enkelte. Dette arbeidet fortsetter og vektlegges bl.a. i oppfølging av EØS-saken, i inkluderingsdugnaden og ungdomsinnsetningen. Det legges også opp til en betydelig satsing på å skifte ut det gamle systemet Arena, som bl.a. vil innebære bedre systemstøtte og tjenester på store ytelsesområder og i de arbeidsrettede tjenestene, jf. omtale under programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken, kap. 604.

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp.

Søksmålsfristen ved klage over Trygderettens kjennelser til Sivilombudsmannen

Vedtak 571, 14. mai 2020

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til endring i trygderettsloven som avbryter søksmålsfristen til lagmanns-

retten ved klage over Trygderettens kjennelser til Sivilombudsmannen.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:56 S (2019–2020), Innst. 254 S (2019–2020).

Arbeids- og sosialdepartementet gjør i samarbeid med bl.a. Trygderetten en nærmere vurdering av forslaget. Regjeringen vil komme tilbake til saken på egnet måte.

Unntak fra plikt om å dekke sykepenger

Vedtak 614, 26. mai 2020

«Stortinget ber regjeringen sikre at arbeidsgivere unntas fra plikt om å dekke sykepenger for kvinner som ønsker å donere egg.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 34 L (2019–2020), Innst. 296 L (2019–2020), Lovvedtak 104 (2019–2020), Lovanmerkning 1 (2019–2020).

Dette følger av folketrygdloven, slik den lyder i dag. I henhold til § 8-4 tredje ledd bokstav i, har en person som er medlem i folketrygden og som må være borte fra arbeidet fordi vedkommende er donor eller under vurdering som donor, rett til sykepenger. I henhold til § 8-17 første ledd bokstav e, er det trygden som yter sykepenger når arbeidstakeren er donor. I slike tilfeller dekker arbeidsgiver ikke sykepengene. Bestemmelsene er generelt utformet og gjelder for alle typer donasjon med mindre noe annet er uttrykkelig bestemt. Bestemmelsene gjelder også donasjonsformer som av ulike grunner ikke var en relevant problemstilling da de aktuelle bestemmelsene ble vedtatt, og som derfor ikke er omtalt i forarbeidene til bestemmelsen. Anmodningsvedtaket kan med dette anses som fulgt opp.

Juridisk og økonomisk medansvar for transportkjøpere/transportbestillere

Vedtak 626, 28. mai 2020

«Stortinget ber regjeringen utrede innføring av et objektivt juridisk og økonomisk medansvar for transportkjøpere/transportbestillere og komme tilbake til Stortinget på egnet måte. Det objektive ansvaret må inkludere medansvaret for at lønns- og arbeidsvilkårene i sektoren er oppfylt. Utredningen må videre inneholde en vurdering av behovet for et register med virksomheter som oppfyller kravene til å drive med transporttjenester etter modell av for eksempel Renholdsregisteret. Utred-

ningen må også vurdere en avgrensning av oppdragsgivere som skal omfattes av medansvaret.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 60 L (2019–2020), Innst. 293 L (2019–2020), Lovvedtak 105 (2019–2020).

Anmodningsvedtaket er til behandling i departementet. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på et senere tidspunkt.

Håndhevingsrett til å stanse kjøretøyer

Vedtak 627, 28. mai 2020

«Stortinget ber regjeringen utarbeide og legge frem for Stortinget forslag om at Statens Vegvesen skal gis håndhevingsrett til å stanse kjøretøyer etter vedtak fra Arbeidstilsynet.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 60 L (2019–2020), Innst. 293 L (2019–2020), Lovvedtak 105 (2019–2020).

Anmodningsvedtaket er til behandling i departementet. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på et senere tidspunkt.

Straff for påvirkning til trygdemisbruk

Vedtak 656, 8. juni 2020

«Stortinget ber regjeringen vurdere en plikt til å varsle Arbeidstilsynet når arbeidstakere søker om dagpenger og påberoper seg å være utsatt for menneskehandel eller arbeidslivskriminalitet.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:99 (2019–2020), Innst. 348 S (2019–2020).

Anmodningsvedtaket er til vurdering i departementet. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på et senere tidspunkt.

Omsorgspenger til foreldre som må være borte fra arbeidet deler av dagen

Vedtak 658, 8. juni 2020

«Stortinget ber regjeringen vurdere å innføre omsorgspenger gradert ned mot 50 pst., for foreldre som må være borte fra arbeidet deler av dagen.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:100 (2019–2020), Innst. 349 S (2019–2020).

Departementet arbeider med utredning av en slik ordning. En regulering på dette området kre-

ver lovendring, og et ev. forslag til lovendring må sendes på høring. Det er i dag ingenting i regelverket eller i Arbeids- og velferdsforvaltningens rutiner som er til hinder for at fleksibelt uttak av omsorgspengedager avtales på den enkelte arbeidsplass. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte når utredningen er ferdigstilt.

Økt bevilgning til Arbeidstilsynet og Petroleumsstilsynet

Vedtak 688, 12. juni 2020

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om økt bevilgning til Arbeidstilsynet og Petroleumsstilsynet ut over ordinær prisjustering av budsjettet med til sammen minimum 20 mill. kroner i statsbudsjettet for 2021.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 113 L (2019–2020), Innst. 351 L (2019–2020), Lovvedtak 135 (2019–2020).

Anmodningsvedtaket følges opp ved at det i Prop. 1 S (2020–2021) foreslås en bevilgningsøkning på 10 mill. kroner til Arbeidstilsynet og 10 mill. kroner til Petroleumsstilsynet.

Flere faste ansatte, rekruttering av lærlinger og videreutvikling av kompetansemiljøer i olje-, gass-, og leverandørindustrien

Vedtak 689, 12. juni 2020

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et samarbeid med partene i arbeidslivet for flere faste ansatte, krav til rekruttering av lærlinger, samt videreutvikling av sterke kompetansemiljøer med bakgrunn i olje-, gass-, og leverandørindustrien og med overføringsverdi til fornybare industrier.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 113 L (2019–2020), Innst. 351 L (2019–2020), Lovvedtak 135 (2019–2020).

Anmodningsvedtaket er til vurdering i departementet. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på et senere tidspunkt.

Rett til kompetanseheving

Vedtak 698, 25. juni 2020

«Stortinget ber regjeringen nedsette et partssammensatt utvalg for å utrede hvordan arbeidsta-

kere kan opparbeide seg en rett til kompetanseheving gjennom arbeidslivet, og sikre at tillitsvalgte tas med i drøftinger om hvilken kompetanseutvikling virksomheten trenger.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Meld. St. 14 (2019–2020), Innst. 370 S (2019–2020).

Anmodningsvedtaket er til vurdering i departementet. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på et senere tidspunkt.

Stortingssesjon (2018–2019)

Manglende rettigheter i ordningen med pleiepenger

Vedtak 129, 10. desember 2018

«Stortinget ber regjeringen utrede en statlig ordning som sikrer økonomisk trygghet for dem som ikke har opptjent rettigheter i ordningen med pleiepenger. Regjeringen må komme tilbake til Stortinget med forslag om en slik ordning så snart som mulig.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 12 L (2018–2019), Innst. 93 L (2018–2019), Lovvedtak 19 (2018–2019).

Departementet har startet utredningsarbeidet. Regjeringen vil informere Stortinget på egnet måte, og ev. forslag til lovendring vil bli sendt på alminnelig høring.

Stortingssesjon (2017–2018)

Særaldersgrenser for ansatte i staten

Vedtak nr. 42, 4. desember 2017

«Stortinget ber regjeringen vurdere, i samråd med partene i arbeidslivet, om dagens system med særaldersgrenser for ansatte i staten og statlige virksomheter bør endres, i tråd med utviklingen i samfunns- og yrkesliv.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Meld. St. 1 (2017–2018), Innst. 2 S (2017–2018).

I pensjonsavtalen om tjenstepensjon for ansatte i offentlig sektor som ble inngått 3. mars 2018, var det enighet om å gjennomføre en prosess der målet med arbeidet var å avtale pensjonsregler for personer med særaldersgrense. Det går videre fram at hvem som skal ha særaldersgrense og hvilke aldersgrenser som skal gjelde «må avklares i en senere prosess». I påvente av en endelig avtale om pensjon til personer med særaldersgrense har Stortinget vedtatt å videreføre en

tidligpensjonsordning for personer med særaldersgrense for årene fram til fylte 67 år, jf. Prop. 87 L (2018–2019), Innst. 314 L (2018–2019) og lovvedtak 72 (2018–2019). Regjeringen og partene i offentlig sektor har ikke lyktes med å oppnå enighet om nye pensjonsregler for personer med særaldersgrense.

Departementet sendte 23. juni 2020 på høring forslag til endringer i aldersgrenseloven og sykepleierpensjonsloven. Endringene innebærer at personer med særaldersgrense 60, 63 eller 65 år skal få rett til å fortsette i stillingen etter aldersgrensen. Høringsnotatet inneholdt ikke forslag om endringer i rettighetene til pensjon for personer med slik særaldersgrense. Høringsfristen var 25. september, og departementet tar sikte på å fremme et lovforslag i løpet av året.

Utdanning mens man mottar dagpenger

Vedtak nr. 319, 15. desember 2017

«Stortinget ber regjeringen utrede adgang til i større grad å åpne opp for å ta utdanning, herunder utdanning som gir studiepoeng, mens man mottar dagpenger.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 1 S (2017–2018), Innst. 15 S (2017–2018).

Som et midlertidig tiltak i en situasjon med mange permitterte og ledige, har regjeringen fra 20. april innført en ordning som gjør det lettere å ta opplæring som den enkelte selv tar initiativet til, og samtidig beholde retten til dagpenger, jf. oppfølging og omtale av vedtak 457, 31. mars 2020. Regjeringen foreslår å forlenge ordningen fram til 1. juli 2021.

Det arbeides med ulike modeller som grunnlag for et permanent regelverk for å kunne kombinere dagpenger og utdanning. Arbeidet trekker vekslers på flere offentlige utvalg, som Livsoppholdsutvalget (NOU 2018: 13), ekspertutvalget for etter- og videreutdanning (2019: 12) og Sysselsettingsutvalgets ekspertgruppe (2019: 7). Det tas sikte på å sende forslag til nytt regelverk på høring høsten 2020, og ved behov for lovendringer fremme en lovproposisjon for Stortinget våren 2021.

Overgangsordning for fosterforeldre

Vedtak nr. 321, 15. desember 2017

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte, med en ytterligere vurdering av Stortingets anmodningsvedtak

11. mai 2017. Stortinget fastslår at regjeringen i sitt forslag etablerer en overgangsordning for fosterforeldre som mottar dagpenger eller AAP. Stortinget merker seg videre at det ikke er gjennomførbart å utvide ordningen ytterligere innen 1. januar 2018, også fordi det ikke er utredet hvordan ytterligere regelverksendringer knyttet til inntektsbegrepet og dets betydning for avkortning kan utformes.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 1 S (2017–2018), Innst. 15 S (2017–2018).

Regjeringen viser til at fra 1. januar 2018 skal arbeidsavklaringspenger og dagpenger ikke avkortes ved arbeid som fosterforeldre. Regjeringen viser videre til Fosterhjemsutvalget utredning, NOU 2018: 18 Trygge rammer for fosterforeldre, og vil komme tilbake til oppfølgingen av utredningen til Stortinget på egnet måte.

Bilstønadsordningen for type 1-biler

Vedtak nr. 428, 30. januar 2018

«Stortinget ber regjeringen i statsbudsjettet 2019 fremme forslag om å gjeninnføre bilstønadsordningen for type 1-biler for personer i varig tilrettelagt arbeid.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:54 S (2017–2018), Innst. 98 S (2017–2018).

Fra 1. januar 2015 ble retten til gruppe 1-bil (ordinær bil) opphevet fordi bil i dag er vanlig i befolkningen og kan derfor ikke anses å være et hjelpemiddel i folketrygdens forstand. Samtidig ble målgruppen for gruppe 2-bil (kassebil) utvidet. Imidlertid ble det gjort et unntak for ordinær bil til bruk i ordinært arbeid og utdanning. Det gis ikke hjelpemidler til bruk i arbeid for personer som mottar uføretrygd, med mindre det er sannsynlig at slik stønad fører til at uføretrygden blir redusert eller faller bort. Personer med full (ureduert) uføretrygd har derfor ikke rett til stønad til gruppe 1-bil. Dette gjelder også personer i varig tilrettelagt arbeid (VTA) og som samtidig mottar full (ureduert) uføretrygd.

I Prop. 1 S (2019–2020) ble det vist til at Arbeids- og sosialdepartementet og Samferdselsdepartementet høsten 2018 lyste ut et oppdrag der det ble bedt om en helhetlig gjennomgang av transportordninger for funksjonshemmede. SINTEF ferdigstilte i desember 2019 en utredning, som bl.a. omhandlet bilstønadsordningen, grunnstønad til transport og TT ordningen.

SINTEF vurderer stønad til bil som lite aktuelt for hovedtyngden av personer innenfor ordningen VTA. Utredningen til SINTEF viser etter departementets vurdering at det ikke er hensiktsmessig at personer med uføretrygd som deltar i VTA gis en særskilt rett til stønad til ordinær bil. Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp gjennom utredningen som er gjennomført og de vurderingene som er gjort av ordningen. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte vedrørende de øvrige funnene og anbefalingene i rapporten.

Bestillingsordningen av hjelpemidler

Vedtak nr. 430, 30. januar 2018

«Stortinget ber regjeringen sørge for forbedringer i bestillingsordningen av hjelpemidler ved å forenkle administrative rutiner, gjennomgå sortimentet som inngår i ordningen, samt etablere flere eksterne lagre av statlige hjelpemidler i kommunene. Brukere og kommuner må sikres enklere tilgang til et bredt produktspekter med gode løsningsmuligheter.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:57 S (2017–2018), Innst. 101 S (2017–2018).

Arbeids- og velferdsetaten har siden 2018 arbeidet med ulike forsøk for å fornye og forbedre bestillingsordningen, bl.a. med en utvidelse av produktgruppene og bruk av eksterne lagre av statlige hjelpemidler i kommunene. Forsøksordningen for utvidet bestillingsordning er nå etablert i fem fylker. Forsøksordningen med eksterne lagre av statlige hjelpemidler er evaluert. Evalueringen viser at ordningen gir stor gevinst for kommunene med tilgjengelighet av høyfrekvente hjelpemidler og bortfall av søkeprosess, men også at kommunale lagre har utfordringer med tilstrekkelig lagerplass. Det er igangsatt et større arbeid med å utvikle bedre digitale løsninger på hjelpemiddelområdet. Dette vil gi enklere og mer fleksibel tilgang til hjelpemidler, inkludert produktene i bestillingsordningen. I påvente av nye digitale løsninger er derfor ikke forsøksordningen for utvidet bestillingsordning utvidet til andre fylker. Som det framgår av omtalen foran har Arbeids- og velferdsdirektoratet arbeidet med å forbedre systemet for bestilling av hjelpemidler.

Anmodningsvedtaket kan med dette anses som fulgt opp. Departementet gjør imidlertid oppmerksom på at dette er et kontinuerlig arbeid, som det vil redegjøres for under omtalen av hjelpemidelforvaltningen under kap. 605

Arbeids- og velferdsetaten i de årlige proposisjonene når det er relevant.

Bedre IKT-løsninger på hjelpemiddelområdet

Vedtak 431, 30. januar 2018

«Stortinget ber regjeringen iverksette arbeidet med å utvikle bedre IKT-løsninger på hjelpemiddelområdet slik at samhandlingen mellom brukere, kommune og stat blir mer smidig, bestillingsordningen styrkes og bruken av lokale lagre øker.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:57 S (2017–2018), Innst. 101 S (2017–2018).

Arbeids- og velferdsdirektoratet igangsatte i 2019 arbeidet med å utvikle bedre digitale løsninger på hjelpemiddelområdet. I juni 2020 ble det etablert et samarbeidsprosjekt mellom direktoratet og KS. Prosjektet skal utvikle digitale løsninger mellom partene som ivaretar personvern og felles behov for dialog, innsyn, behovsmelding, vurdering, gjenbruk, utlån og sporing av hjelpemidler, samt koordinering av service og reparasjoner. Hensikten er å skape sammenhengende tjenester som løser brukernes behov, uavhengig av ansvarsdelingen mellom Arbeids- og velferdsetaten og kommunene. De ulike hovedproduktene i prosjektet vil bli ferdigstilt fortløpende i perioden 2020 – 2023. Da utviklingsarbeidet knyttet til IKT-løsninger er igangsatt, anses anmodningsvedtaket for fulgt opp. Departementet vil imidlertid å omtale dette utviklingsarbeidet under omtalen av kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten i de årlige budsjettproposisjonene når det er relevant.

Vilkår for aktører som drifter helse- og omsorgstjenester

Vedtak nr. 511, 27. februar 2018

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan det kan sikres at aktører som mottar offentlige tilskudd til drift av helse- og omsorgstjenester, har lønns-, arbeids- og pensjonsvilkår på linje med det som gjelder i offentlige virksomheter.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:32 S (2017–2018), Innst. 123 S (2017–2018).

Temaene i anmodningsvedtaket inngår i mandatet til et offentlig utvalg som skal utrede offentlig finansierte velferdstjenester. Utvalget ble nedsett av regjeringen i 2018. Velferdstjenesteutvalget

skal levere sin utredning til Nærings- og fiskeridepartementet innen høsten 2020. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte når utvalget har fullført sitt arbeid.

Endringer i arbeidsmiljøloven om ansettelsesforhold

Vedtak nr. 547, 15. mars 2018

«Stortinget ber regjeringen i den varslede proposisjonen om forslag til endringer i arbeidsmiljøloven om fast ansettelse, midlertidig ansettelse i og innleie fra bemanningsforetak vurdere å fremme forslag til endringer som sikrer:

en tydelig definisjon av faste ansettelser, hvor fast ansettelse innebærer at ansettelsen er løpende og tidsubegrenset, og at lovens regler om opphør av arbeidsforhold gjelder, samt hvor det understrekes at fast ansettelse uten lønn mellom oppdrag ikke oppfyller lovens krav til fast ansettelse.

en plikt for arbeidsgiver til å gi forutsigbarhet for arbeid og inntekt gjennom en arbeidsplan og som forhindrer kontrakter der arbeidstakere er fast ansatt med den konsekvens at de må stå til disposisjon hele tiden og likevel ikke være sikret mer enn en deltidsjobb.

at adgangen til innleie begrenses slik at kun virksomheter som er bundet av landsomfattende tariffavtale med fagforening med innstillingsrett, kan inngå skriftlig avtale om tidsbegrenset innleie, og at virksomheten og bemanningsforetaket på forespørsel fra Arbeidstilsynet skal fremlegge dokumentasjon på at virksomheten er bundet av tariffavtale med fagforening med innstillingsrett, og at det er inngått avtale med de tillitsvalgte.

at Arbeidstilsynet gis hjemmel til å føre tilsyn med innleie og sanksjonsmuligheter ved ulovlig innleie.

Forslagene må fremmes på et tidspunkt som gjør det mulig for Stortinget å fatte vedtak innen sommeren 2018.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:58 S (2017–2018), Innst. 131 S (2017–2018).

Vedtaket er fulgt opp ved at Prop. 61 LS (2019–2020) Endringer i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven mv. (håndheving av innleie- og likebehandlingsreglene og Arbeidstilsynets krav om opplysninger mv.) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 39/2020 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 2016/1628 er fremlagt og ble behandlet av Stortinget juni 2020.

Virksomhetsoverdragelse og svekkelse av pensjonsvilkår

Vedtak nr. 595, 10. april 2018

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan det kan motvirkes at bruk av anbud i offentlig sektor, herunder ved virksomhetsoverdragelse og skifte av leverandør, svekker ansattes pensjonsvilkår.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:101 S (2017–2018), Innst. 197 S (2017–2018).

Temaene i anmodningsvedtaket inngår i mandatet til et offentlig utvalg som skal utrede offentlig finansierte velferdstjenester. Utvalget ble nedsett av regjeringen i 2018. Velferdstjenesteutvalget skal levere sin utredning til Nærings- og fiskeridepartementet innen høsten 2020. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte når utvalget har fullført sitt arbeid.

Kontrollfunksjon for å gjennomføre bestemmelsene i arbeidsmiljøloven

Vedtak nr. 821, 4. juni 2018

«Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til en kontrollfunksjon som skal føre tilsyn med, gi pålegg om og treffe enkeltvedtak for å gjennomføre bestemmelsene i arbeidsmiljøloven § 1-7, kapittel 2 til kapittel 11, samt §§ 14-1 a, 14-5 til 14-8, § 14-9 andre ledd bokstav f andre punktum og andre ledd siste punktum, § 14-12, § 14-12 a, § 14-15 femte ledd og §§ 15-2 og 15-15. Forslaget til kontrollfunksjon legges fram for Stortinget på en egnet måte.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 73 L (2017–2018), Innst. 355 L (2017–2018), Lovvedtak 69 (2017–2018).

Vedtaket er fulgt opp ved at Prop. 61 LS (2019–2020) Endringer i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven mv. (håndheving av innleie- og likebehandlingsreglene og Arbeidstilsynets krav om opplysninger mv.) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 39/2020 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 2016/1628 er fremlagt og ble behandlet av Stortinget juni 2020.

Utviklingshemmedes muligheter til et andre år på folkehøgskole

Vedtak nr. 898, 12. juni 2018

«Stortinget ber regjeringen oppheve den innstrammingsen som har skjedd i utviklingshemmedes muligheter til å ta et andre år på folkehøgskole.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:172 S (2017–2018), Innst. 377 S (2017–2018).

Retningslinjene for mulighetene til å få støtte til opphold for et andre år ble endret høsten 2017. Formålet var ikke en innstramming, men en presisering basert på at reglene ble feiltolket i noen tilfeller. Arbeids- og sosialdepartementet har utredet hvorvidt det er ønskelig å innføre en alminnelig rett til støtte fra Arbeids- og velferdsetaten til to år på folkehøgskole gjennom en endring i folketrygdloven.

Muligheten til å få stønad fra Arbeids- og velferdsetaten til kostnader ut over de ordinære ved opphold på folkehøgskole brukes primært av unge med utviklingshemming. Kommunene har ansvar for å gi sine utviklingshemmede innbyggere et tilfredsstillende helse- og omsorgstilbud. For å ivareta denne oppgaven får kommunene økte tilskudd fra staten på grunnlag av antall innbyggere med utviklingshemming. Når den utviklingshemmede er på folkehøgskole med støtte fra staten, skjer en utgiftsforskyvning fra kommune til stat, samtidig som kommunen fortsatt får tilskuddet fra staten.

Dersom man innfører en ubetinget rett til å få stønad til toårig opphold på folkehøgskole, anslås en merkostnad for staten på 18,5 mill. kroner. Dette kommer i tillegg til statens tilskudd til elevenes hjemkommuner. Mange av søknadene om forlenget opphold på folkehøgskole begrunnes med dårlig tilbud i hjemkommunen. Dersom kommunen ikke kan tilby et tilfredsstillende opplegg til unge innbyggere som flytter hjem etter ett år på folkehøgskole, er den riktige løsningen at hjemkommunen betaler de ekstra kostnadene ved et lengre opphold på skolen. Dette kan kommunen gjøre innenfor gjeldende rammer og regelverk.

Regjeringen vil derfor ikke foreslå en endring i gjeldende regler for folketrygdens stønad til ekstra utgifter ved opphold på folkehøgskole. Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp og regjeringen viser til at kommuner med utviklingshemmede innbyggere får tilskudd som skal gjøre dem i stand til å gi denne gruppen innbyggere et tilfredsstillende tilbud.

Evaluering av allmenngjøringsordningen

Vedtak nr. 909, 12. juni 2018

«Stortinget ber regjeringen om å legge frem en sak med evaluering av allmenngjøringsordningen og vurdere å fremme forslag til forbedringer i denne ordningen.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:199 S (2017–2018), Innst. 388 S (2017–2018).

Arbeids- og sosialdepartementet har satt i gang en ekstern evaluering av allmenngjøringsordningen, som skal avsluttes i 2021. Den eksterne evalueringen gjennomføres i tråd med oppsatt arbeidsplan i kontrakten. Datainnhenting bl.a. gjennom intervjuer og spørreundersøkelse, gjør det ikke mulig å fremskynde slutføringen.

Omfang og særtrekk ved ulike organiseringer

Vedtak nr. 911, 12. juni 2018

«Stortinget ber regjeringa greie ut omfang og særtrekk ved organiseringar som franchise, konsern og liknande, med vekt på arbeidsgivaransvar og arbeidstakar sine rettar samt franchisetakar sin posisjon overfor franchisegivar.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:204 S (2017–2018), Innst. 392 S (2017–2018).

Temaene nevnt i anmodningsvedtaket er under utredning. Departementet har bl.a. satt i gang en ekstern utredning. Pga. koronapandemien er denne blitt forsinket, og vil foreligge ved utgangen av 2020. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte om oppfølging av vedtaket etter gjennomført utredning. Det vises også til at regjeringen har satt ned et offentlig utvalg som skal vurdere rammeverket for tilknytning og virksomhetsorganisering i arbeidslivet. Utvalget skal legge fram sin innstilling innen 1. juni 2021.

Stortingssesjon (2016–2017)

Utsendte arbeidstakere og varslingsreglene

Vedtak nr. 737, 1. juni 2017

«Stortinget ber regjeringa kome tilbake til Stortinget med forslag som sikrar at utsendte arbeidstakarar blir omfatta av varslingsreglane i arbeidsmiljølova.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 72 L (2016–2017), Innst. 303 L (2016–2017), Lovvedtak 93 (2016–2017).

Anmodningsvedtaket følges opp ved at departementet 6. juli 2020 har sendt på høring et forslag om at utsendte arbeidstakere som er på oppdrag i Norge lengre enn 12 mnd. skal være omfattet av varslingsreglene i aml. Høringsfristen er 1. nov. 2020. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte etter dette.

Innleie og Arbeidstilsynets tilsynsrolle

Vedtak nr. 862, 9. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå og vurdere hvordan Arbeidstilsynet kan ha en mer aktiv tilsynsrolle når det gjelder vilkårene knyttet til innleie av arbeidskraft, herunder likebehandlingsreglene.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Dokument 8:111 S (2016–2017), Innst. 391 S (2016–2017).

Vedtaket er fulgt opp ved at Prop. 61 LS (2019–2020) Endringer i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven mv. (håndheving av innleie- og likebehandlingsreglene og Arbeidstilsynets krav om opplysninger mv.) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 39/2020 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 2016/1628 er fremlagt og ble behandlet av Stortinget juni 2020.

5 Oversiktstabeller

5.1 Utgifter og inntekter fordelt på kapitler

Forslag til statsbudsjett for 2021 under programområde 09 Arbeid og sosiale formål, 29 Sosiale formål, folketrygden og 33 Arbeidsliv, folketrygden.

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
Administrasjon					
600	Arbeids- og sosialdepartementet	217 110	219 270	222 309	1,4
601	Utredningsvirksomhet, forskning mv.	317 298	393 625	371 060	-5,7
	<i>Sum kategori 09.00</i>	<i>534 408</i>	<i>612 895</i>	<i>593 369</i>	<i>-3,2</i>
Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken					
604	Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen	293 695	434 220	439 520	1,2
605	Arbeids- og velferdsetaten	12 227 660	12 605 710	13 030 525	3,4
606	Trygderetten	81 949	87 545	91 015	4,0
	<i>Sum kategori 09.10</i>	<i>12 603 304</i>	<i>13 127 475</i>	<i>13 561 060</i>	<i>3,3</i>
Tiltak for bedre levekår mv.					
621	Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering	336 741	373 960	372 975	-0,3
	<i>Sum kategori 09.20</i>	<i>336 741</i>	<i>373 960</i>	<i>372 975</i>	<i>-0,3</i>
Arbeidsmarked					
634	Arbeidsmarkedstiltak	8 796 908	9 087 222	10 125 180	11,4
635	Ventelønn	11 521	7 000	4 000	-42,9
	<i>Sum kategori 09.30</i>	<i>8 808 429</i>	<i>9 094 222</i>	<i>10 129 180</i>	<i>11,4</i>
Arbeidsmiljø og sikkerhet					
640	Arbeidstilsynet	670 554	706 000	742 350	5,1
642	Petroleumstilsynet	320 649	324 600	339 610	4,6
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt	149 875	152 200	156 285	2,7

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
646	Pionerdykkere i Nordsjøen	3 390	3 388	3 496	3,2
648	Arbeidsretten, Riksmekleren mv.	22 247	23 830	24 104	1,1
649	Treparts bransjeprogrammer	2 456	2 410	2 475	2,7
	<i>Sum kategori 09.40</i>	<i>1 169 171</i>	<i>1 212 428</i>	<i>1 268 320</i>	<i>4,6</i>
Pensjoner mv. under Statens pensjonskasse					
611	Pensjoner av statskassen	16 321	16 000	16 400	2,5
612	Tilskudd til Statens pensjonskasse	3 341 205	5 624 000	9 637 000	71,4
613	Arbeidsgiveravgift til folketrygden	24 000	25 000	22 000	-12,0
614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	13 549 836	10 333 000	5 134 000	-50,3
615	Yrkesskadeforsikring	54 870	93 000	70 000	-24,7
616	Gruppelivsforsikring	153 920	214 000	187 000	-12,6
2470	Statens pensjonskasse	104 667	121 264	146 640	20,9
	<i>Sum kategori 09.50</i>	<i>17 244 819</i>	<i>16 426 264</i>	<i>15 213 040</i>	<i>-7,4</i>
Kontantytelser					
660	Krigspensjon	218 776	192 000	159 000	-17,2
664	Pensjonstrygden for sjømenn	30 756	29 000	29 000	0,0
665	Pensjonstrygden for fiskere		43 000	42 900	-0,2
666	Avtalefestet pensjon (AFP)	2 491 729	2 760 000	3 010 000	9,1
667	Supplerende stønad til personer over 67 år	319 353	328 000	349 800	6,6
	<i>Sum kategori 09.60</i>	<i>3 060 614</i>	<i>3 352 000</i>	<i>3 590 700</i>	<i>7,1</i>
	<i>Sum programområde 09</i>	<i>43 757 486</i>	<i>44 199 244</i>	<i>44 728 644</i>	<i>1,2</i>
Enslige forsørgere					
2620	Stønad til enslig mor eller far	2 618 896	2 574 560	2 513 000	-2,4
	<i>Sum kategori 29.20</i>	<i>2 618 896</i>	<i>2 574 560</i>	<i>2 513 000</i>	<i>-2,4</i>
Inntektssikring ved sykdom, arbeidsavklaring og uførhet					
2650	Sykepenges	42 362 041	44 812 000	45 225 265	0,9
2651	Arbeidsavklaringspenges	30 055 808	29 052 000	31 926 000	9,9
2655	Uførhet	94 950 067	100 807 500	104 058 000	3,2
	<i>Sum kategori 29.50</i>	<i>167 367 916</i>	<i>174 671 500</i>	<i>181 209 265</i>	<i>3,7</i>
Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.v.					
2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv.	10 251 566	10 378 674	10 822 410	4,3
	<i>Sum kategori 29.60</i>	<i>10 251 566</i>	<i>10 378 674</i>	<i>10 822 410</i>	<i>4,3</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
	Alderdom				
2670	Alderdom	232 106 902	244 300 000	251 190 000	2,8
	<i>Sum kategori 29.70</i>	<i>232 106 902</i>	<i>244 300 000</i>	<i>251 190 000</i>	<i>2,8</i>
	Forsørgertap m.v.				
2680	Etterlatte	2 018 674	1 997 100	1 952 000	-2,3
2686	Stønad ved gravferd	225 688	220 000	235 000	6,8
	<i>Sum kategori 29.80</i>	<i>2 244 362</i>	<i>2 217 100</i>	<i>2 187 000</i>	<i>-1,4</i>
	<i>Sum programområde 29</i>	<i>414 589 642</i>	<i>434 141 834</i>	<i>447 921 675</i>	<i>3,2</i>
	Arbeidsliv				
2541	Dagpenger	9 324 446	8 964 800	18 386 000	105,1
2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv.	930 536	925 000	1 170 000	26,5
2543	Midlertidige stønadsordninger for selvstendig næringsdrivende, frilansere og lærlinger			20 000	
	<i>Sum kategori 33.30</i>	<i>10 254 982</i>	<i>9 889 800</i>	<i>19 576 000</i>	<i>97,9</i>
	<i>Sum programområde 33</i>	<i>10 254 982</i>	<i>9 889 800</i>	<i>19 576 000</i>	<i>97,9</i>
	<i>Sum utgifter</i>	<i>468 602 110</i>	<i>488 230 878</i>	<i>512 226 319</i>	<i>4,9</i>

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
	Administrasjon				
3600	Arbeids- og sosialdepartementet	33			
	<i>Sum kategori 09.00</i>	<i>33</i>			
	Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken				
3605	Arbeids- og velferdsetaten	73 708	66 305	65 883	-0,6
	<i>Sum kategori 09.10</i>	<i>73 708</i>	<i>66 305</i>	<i>65 883</i>	<i>-0,6</i>
	Arbeidsmarked				
3634	Arbeidsmarkedstiltak	8 300	200	3 000	1 400,0
3635	Ventelønn mv.	8 570	6 000	3 000	-50,0
	<i>Sum kategori 09.30</i>	<i>16 870</i>	<i>6 200</i>	<i>6 000</i>	<i>-3,2</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
Arbeidsmiljø og sikkerhet					
3640	Arbeidstilsynet	94 829	79 750	82 300	3,2
3642	Petroleumstilsynet	90 104	81 220	85 820	5,7
5571	Sektoravgifter under Arbeids- og sosialdepartementet	106 862	119 150	122 130	2,5
	Sum kategori 09.40	291 795	280 120	290 250	3,6
Pensjoner mv. under Statens pensjonskasse					
3614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	10 525 552	10 427 000	10 328 000	-0,9
3615	Yrkesskadeforsikring	117 833	101 000	79 000	-21,8
3616	Gruppelivsforsikring	97 472	98 000	100 000	2,0
5470	Statens pensjonskasse	55 645	67 000	60 000	-10,4
5607	Renter av boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	950 547	1 034 000	378 000	-63,4
	<i>Sum kategori 09.50</i>	<i>11 747 049</i>	<i>11 727 000</i>	<i>10 945 000</i>	<i>-6,7</i>
	<i>Sum programområde 09</i>	<i>12 129 455</i>	<i>12 079 625</i>	<i>11 307 133</i>	<i>-6,4</i>
Diverse inntekter					
5701	Diverse inntekter	2 276 682	2 378 160	2 512 900	5,7
	Sum kategori 29.90	2 276 682	2 378 160	2 512 900	5,7
	Sum programområde 29	2 276 682	2 378 160	2 512 900	5,7
Arbeidsliv					
5704	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs	146 960	210 000	225 000	7,1
5705	Refusjon av dagpenger	22 582	19 300	27 100	40,4
	<i>Sum kategori 33.30</i>	<i>169 542</i>	<i>229 300</i>	<i>252 100</i>	<i>9,9</i>
	<i>Sum programområde 33</i>	<i>169 542</i>	<i>229 300</i>	<i>252 100</i>	<i>9,9</i>
	<i>Sum inntekter</i>	<i>14 575 679</i>	<i>14 687 085</i>	<i>14 072 133</i>	<i>-4,2</i>

5.2 Bruk av stikkordet kan overføres

Under Arbeids- og sosialdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30–49

			(i 1 000 kr)	
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2020	Forslag 2021
601	22	Kunnskapsutvikling i IA-avtalen mv.	24 271	33 885
601	71	Tilskudd til bransjeprogrammer under IA-avtalen mv.		72 240
604	21	Spesielle driftsutgifter		254 820
621	63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte	39 789	152 085
621	70	Frivillig arbeid	6 000	119 260
634	76	Tiltak for arbeidssøkere	177 526	7 956 475
634	77	Varig tilrettelagt arbeid	47 514	1 710 180
646	72	Tilskudd		3 496
648	21	Spesielle driftsutgifter	1 527	1 130
2650	73	Tilskudd til tilretteleggingstiltak mv.	1 975	
2650	76	Tilskudd til ekspertbistand og kompetansetiltak for sykmeldte	48 493	105 265

Del II
Budsjettforslag

6 Arbeids- og sosialdepartementets budsjettforslag for 2021

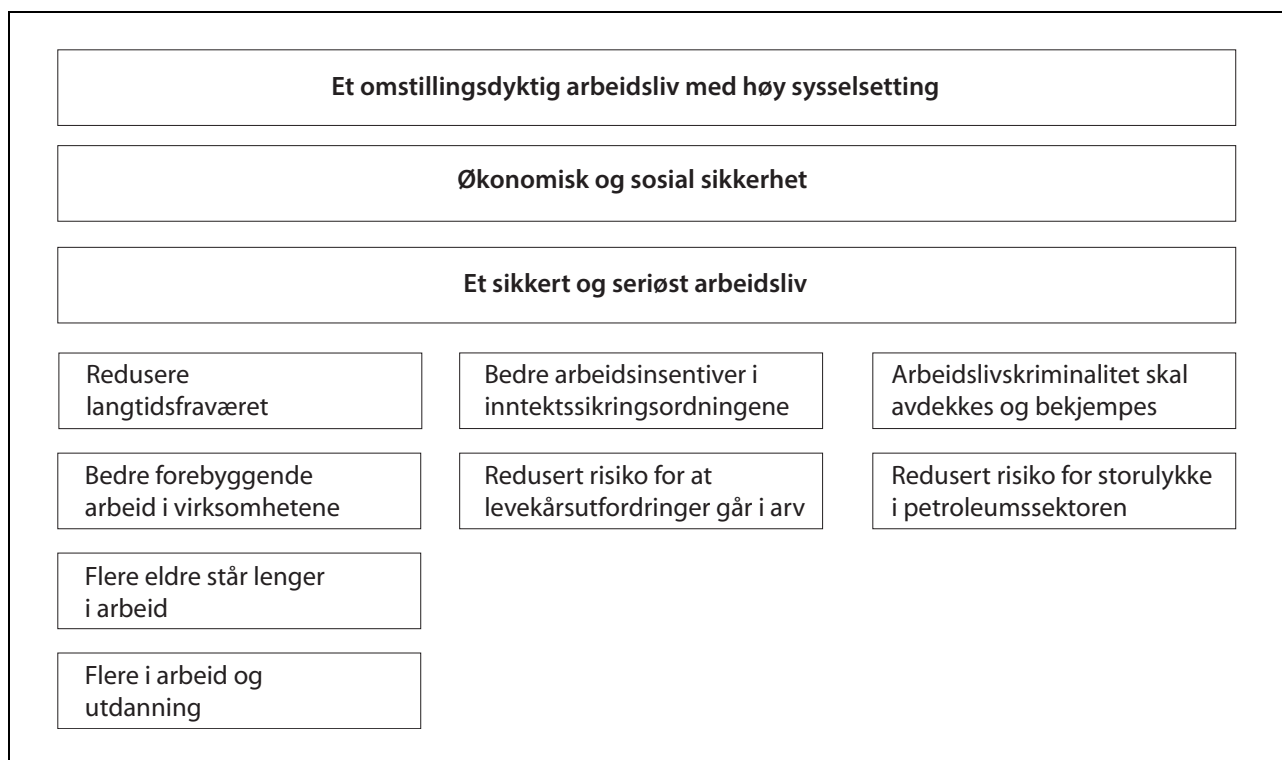
Det vises til omtale av regjeringens mål i del I hvor det framgår at det er fastsatt følgende tre hovedmål for arbeids- og velferdspolitikken:

1. Et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting
2. Økonomisk og sosial sikkerhet
3. Et sikkert og seriøst arbeidsliv

De tre hovedmålene påvirker hverandre gjensidig. Det er nær sammenheng mellom arbeid og velferd, både for den enkelte og for samfunnet. Høy sysselsetting og god produktivitetsutvikling

er grunnlaget for verdiskapingen, og dermed avgjørende for å opprettholde et høyt velferdsnivå. Økonomisk og sosial sikkerhet gjennom gode velferdsordninger og inntektssikringsordninger er viktig både for den enkelte og for arbeidslivets omstillingsevne.

Under de tre hovedmålene er det fastsatt åtte delmål. De enkelte delmålene understøtter ikke bare ett enkelt hovedmål, men skal sammen bidra til de tre hovedmålene. En oversikt over hovedmål og delmål er vist i figur 6.1.

Figur 6.1 Arbeids- og sosialdepartementets mål for sektoren

Både demografi og konjunkturer påvirker arbeidsledigheten og sysselsettingen. Smitteverntiltakene som er iverksatt for å begrense koronavirusutbruddet, har store konsekvenser for aktiviteten i mange næringer. Etter hvert som aktiviteten tar seg opp igjen, er det viktig at velferdsordningene støtter opp om arbeidslinjen og nødvendig omstil-

ling. Det økonomiske tilbakeslaget som følge av virusutbruddet forsterker utfordringene knyttet til å inkludere flere i arbeid. Det blir også viktig å ha oppmerksomhet på hvordan pandemien påvirker arbeidsforhold og arbeidsmiljø. I tillegg kommer usikkerheten om det videre smitteforløpet. Koronapandemien vil derfor påvirke innsats og

måloppnåelse også i 2021. Dette er nærmere omtalt under de enkelte målene og innsatsene.

6.1 Et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting

Høy sysselsetting og lav arbeidsledighet er sentrale mål for arbeidsmarkedspolitikken. Et omstillingsdyktig arbeidsliv tilpasser seg raskt endret etterspørsel og bidrar til at bedriftene får tilstrekkelig tilgang på kompetent arbeidskraft, både for å sikre produksjon og unngå presstendenser i økonomien.

Arbeidsmarkedet har svekket seg som følge av koronapandemien og de omfattende smitteverntiltakene. Det gjør det mer krevende å nå regjeringens mål om høy sysselsetting og lav arbeidsledighet. Regjeringen legger stor vekt på at flest mulig skal kunne delta i arbeidslivet, både på kort sikt og i tiden fremover. Selv om ledigheten har avtatt, er den fortsatt høy, og det er risiko for at den kan feste seg på et høyt nivå. Særlig utsatte grupper risikerer å møte tøffere konkurranse om de ledige stillingene.

Koronapandemien har rammet bredt, både yrkesmessig og geografisk, selv om konsekvensene i enkelte bransjer er større enn i andre. Inntektssikringsordningene har en viktig rolle som automatiske stabilisatorer for å holde etterspørselen oppe, og dermed bidra til å begrense den økonomiske nedgangen. Siden mars har en rekke midlertidige endringer forsterket denne rollen. De kraftfulle krisepakken har lagt til rette for at aktiviteten i norsk økonomi har kunnet ta seg opp igjen fra et svært lavt nivå.

Tiltakene som er satt i verk for å møte situasjonen skal bidra til å hjelpe personer og virksomheter gjennom en vanskelig periode, og samtidig legge til rette for omstilling slik at vi er godt rustet framover.

Regjeringen vil legge til rette for at arbeidsledige kan ta arbeid innenfor nye yrker, gjennom omskolering og opplæring. Utdanningssektoren har blitt styrket, og Arbeids- og velferdsetaten har utvidet sitt tilbud på dette området. Samtidig har regjeringen gjennomført midlertidige endringer i dagpengeregelverket som har gjort det enklere å ta opplæring i ledighetsperioden.

Regjeringen satte i januar 2018 ned et sysselsettingsutvalg som skal analysere utviklingen i sysselsettingen i Norge, utviklingen i mottak av inntektssikringsytelser og foreslå tiltak som kan bidra til at flere kommer i arbeid. Arbeidets første fase ble avsluttet i mars 2019 ved overleveringen

av NOU 2019: 7 *Arbeid og inntektssikring – Tiltak for økt inntektssikring*. Partene i arbeidslivet og fagekspertene fortsetter drøftingene i utvalget som ble satt ned i april 2019, med utgangspunkt i forslagene fra ekspertgruppen og eventuelle nye forslag for økt sysselsetting. Utvalgsarbeidet ble satt på vent pga. koronapandemien, og den opprinnelige fristen i juni ble utsatt. Utvalget skal etter planen legge fram sin rapport før årsskiftet 2020.

Et godt rammeverk er en forutsetning for et fortsatt omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting. Regjeringen legger til rette for et arbeidsliv med både trygghet og fleksibilitet for arbeidstakere, seriøse arbeidsgivere og et velfungerende trepartssamarbeid, og har nedsatt et partssammensatt utvalg som skal vurdere ulike tilknytningsformer og virksomhetsorganisering i arbeidslivet.

I en situasjon hvor arbeidsmarkedet er svekket er det særlig viktig at utsatte grupper ikke skyves lenger unna arbeidsmarkedet. Regjeringen vil derfor styrke inkluderingsdugnaden for å få flere av dem som står utenfor arbeidslivet inn i arbeid. Målet om at 5 pst. av nyansatte i staten skal være personer med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en ligger fast.

Unge er mer utsatt enn eldre aldersgrupper i arbeidsmarkedet. De yngste rammes sterkere når økonomien er svak, som nå. Kostnaden ved at ungdom blir stående varig utenfor utdanning og arbeidsliv er høy, både for den enkelte og samfunnet. Det er derfor viktig at flere unge kommer i arbeid og utdanning.

Innvandrere, særlig flyktninger og kvinner med innvandrerbakgrunn, har i gjennomsnitt lavere deltakelse i arbeidsmarkedet enn andre grupper. Regjeringens integreringsløft skal bl.a. legge til rette for at flere innvandrere kommer i jobb.

Blant personer som står utenfor arbeidslivet i Norge, er det mange som mottar offentlige ytelser. Risikoen for varig utenforskap øker med lengden på fraværet. Det er derfor viktig å redusere langtidsfraværet. Myndighetene og partene i arbeidslivet har fra 2001 inngått flere avtaler om et mer inkluderende arbeidsliv med mål om å bidra til høy sysselsetting gjennom å forebygge og redusere sykefravær og frafall fra arbeidslivet. Den siste avtalen gjelder perioden 2019–2022.

Standarden på arbeidsmiljøet i Norge holder et stabilt høyt nivå, men det er likevel utfordringer i enkelte yrker og næringer. Et mer målrettet og kunnskapsbasert forebyggende arbeidsmiljøarbeid er viktig for å opprettholde et høyt nivå på arbeidsmiljøet. Det vil samtidig bidra til å ivareta

et sikkert og seriøst arbeidsliv, at flere skal kunne stå lenger i arbeid, at færre faller fra gjennom skader og sykdom og at flere som står utenfor arbeidslivet kan inkluderes. Utviklingen på bakgrunn av koronapandemien vil både på kort og lengre sikt kunne ha innvirkning på arbeidsmiljøforholdene. For nærmere omtale av arbeidsmiljøtilstanden se del I, og for nærmere omtale av arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet, se under hovedmål om et sikkert og seriøst arbeidsliv.

6.1.1 Bidra til et velfungerende arbeidsmarked med god utnyttelse av arbeidskraften

Et velfungerende arbeidsmarked med høy sysselsetting, lav ledighet og god utnyttelse av arbeidskraften er en forutsetning for høy verdiskaping og for å sikre et bærekraftig velferdssamfunn. Et velfungerende arbeidsmarked skal sørge for god tilgang på arbeidskraft til virksomheter som trenger det, og bidra til at personer som tilbyr arbeidskraft, kan få arbeid. Det er også viktig for å forebygge langvarig ledighet og varig utenforskap for den enkelte, slik at flest mulig er i arbeid og får brukt sine evner.

Boks 6.1 Tilknytningsformer i arbeidslivet

De fleste arbeidstakere jobber under gode og forsvarlige arbeidsforhold.

Rammevilkår i arbeidslivet, som ulike tilknytningsformer, har betydning for både arbeidstakere og bedriftenes mulighet for tilpassinger som følge av endringer i etterspørsel.

Regjeringen legger til grunn at faste ansettelser skal være hovedregelen i norsk arbeidsliv. Samtidig er det viktig at regelverket gir adgang til fleksible ordninger ut fra virksomhetenes behov.

Regjeringen har nedsatt et partssammensatt utvalg som skal vurdere ulike tilknytningsformer og virksomhetsorganisering i arbeidslivet.

For nærmere omtale av arbeidsforhold og tilknytningsformer i arbeidslivet, se omtale under hovedmål om et sikkert og seriøst arbeidsliv.

gene beregnes på grunnlag av tidligere arbeidsinntekt. Dvs. at det er et betydelig innslag av forsikring innebygget i ordningen. Ordningen er også et viktig fordelingspolitisk virkemiddel. Samtidig er ordningen utformet med sikte på å motivere til aktiv jobbsøking, bl.a. gjennom aktivitetskrav, mobilitetskrav og sanksjoner. Det gjør dagpengeordningen også til et viktig arbeidsmarkedspolitisk virkemiddel som skal bidra til overgang til arbeid.

For å møte situasjonen med høy ledighet og mange permitterte som følge av koronapandemien, ble det gjort midlertidige endringer i regelverket for dagpenger. Bl.a. ble kompensasjonsgraden i dagpengeordningen økt, og kravet til minsteinntekt ble redusert. Se også omtale av permitteringsordningen under, og ytterligere omtale i programkategori 33.30 Arbeidsliv.

Det ble i en periode fra 20. april og fram til 31. desember 2020 innført en ordning som gjør det lettere å ta opplæring og samtidig beholde retten til dagpenger, jf. omtale i Prop. 117 S (2019–2020) og Prop. 127 S (2019–2020). Det tas sikte på at nytt regelverk kan iverksettes fra 1. juli 2021. På bakgrunn av dette foreslår regjeringen å forlenge den midlertidige ordningen fram til 1. juli 2021. Regjeringen arbeider med å utforme et permanent regelverk for å kombinere dagpenger og utdanning, og vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Det er rimelig at personer som selv kan lastes for at de er blitt arbeidsløse, eller for at de forblir uten arbeid, selv bærer en stor del av den økonomiske byrden ved å være uten arbeidsinntekt. For å ytterligere understreke ansvaret for egen arbeidsløshet, foreslår regjeringen å skjerpe sanksjonene i dagpengeordningen fra 1. januar 2021. Dette vil underbygge insentivene til ønsket atferd i arbeidsmarkedet, herunder aktiv arbeidssøking og tiltaksdeltakelse.

For å sikre rask tilgang på arbeidskraft der behovet er, legges det vekt på at arbeidssøkere må være villige til å bytte bosted eller skifte yrke. For å understreke at de som mottar dagpenger skal være reelle arbeidssøkere, legger regjeringen vekt på at mobilitetskravene i dagpengereguleringen skal håndheves strengt og konsekvent.

Se programkategori 33.30 Arbeidsliv for nærmere omtale av dagpengeordningen.

Dagpengeordningen

Dagpengeordningens hovedformål er å gi delvis kompensasjon i en begrenset periode for bortfall av arbeidsinntekt ved arbeidsledighet. Dagen-

Permitteringsordningen

Permitteringsregelverket gjør det mulig for bedrifter å tilpasse arbeidskraftkostnadene i ekstraordinære situasjoner, og samtidig holde på

kompetent arbeidskraft ved midlertidige innskrenkninger. Permitteringsregelverket skal også ta hensyn til at ledig arbeidskraft ikke bør gå uvirksom i tider med høy etterspørsel. Av hensyn til mobiliteten i arbeidsmarkedet er det viktig at arbeidsgiverne grundig vurderer behovet for permitteringer.

Kostnadene ved permitteringer blir fordelt mellom arbeidsgivere, arbeidstakere og staten. Arbeidsgiver har en begrenset lønnsplikt under permittering, permitterte arbeidstakere får gjennom å motta dagpenger redusert sin inntekt, og staten utbetaler dagpenger.

For å møte situasjonen med høy ledighet og mange permitterte som følge av koronapandemien, ble det gjort midlertidige endringer i permitteringsregelverket. Arbeidsgivers lønnspliktperiode ved start av permittering (arbeidsgiverperiode I) ble redusert fra 15 til to dager, og det ble innført en ordning med full lønnskompensasjon (inntil 6G) for permitterte fra dag tre til 20, slik at alle permitterte fikk full lønn de første 20 dagene av permitteringen. Venteperioden på tre dager for å få utbetalt dagpenger ble midlertidig opphevet. Perioden med fritak fra lønnsplikt under permittering ble forlenget, dvs. at grensen på 26 uker ble midlertidig opphevet. Perioden ble først forlenget ut juni, og senere ut oktober 2020. Perioden med dagpenger under permittering ble utvidet tilsvarende.

Andre midlertidige endringer i dagpengeordningen gjelder også permitterte. Kravet til minsteinntekt for rett til dagpenger ble redusert til 0,75G siste 12 måneder, eller 2,25G siste 36 måneder. Kravet til arbeidstidsreduksjon ble redusert til 40 pst., og kompensasjonsgraden ble hevet til 80 pst. for inntekt under 3G.

Fra 1. september ble arbeidsgiverperiode I 10 dager. Regjeringen har foreslått å utvide arbeidsgivers fritak fra lønnsplikt og tilsvarende rett til dagpenger for permitterte, slik at permitterte kan få lønn eller dagpenger under permittering i inntil 52 uker innenfor 18 måneder, fra 1. november. Regjeringen legger til grunn at behovet for utvidet permitteringsperiode er midlertidig. Det legges derfor til grunn at maksimal periode med fritak fra lønnsplikt og dagpenger under permittering igjen blir 26 uker for permitteringer som iverksettes etter 30. juni 2021, dersom forholdene ligger til rette for det.

Når mulighetene til å permittere utvides, er det samtidig viktig å sikre at arbeidsgiver løpende vurderer nødvendigheten av fortsatt permittering. En ny arbeidsgiverperiode, slik som i perioden fra 1. juli 2016 og ut 2018, vil bidra til det. Regjeringen

har derfor foreslått å innføre en arbeidsgiverperiode II på fem dager etter 30 ukers permittering, fra 1. januar 2021. Arbeidsgiverperiode II vil dermed gjelde alle som har vært permittert i 30 uker eller mer per 1. januar 2021.

Det gjelder i dag en rekke særregler for permitteringer i fiskeindustrien. Bl.a. har permitterte i fiskeindustrien kunnet motta dagpenger under permittering i en lengre periode enn permitterte for øvrig. Regjeringen foreslo i Prop. 1 S (2019–2020) å redusere perioden med dagpenger under permitteringer i fiskeindustrien fra 52 til 26 uker i løpet av 18 måneder fra 1. juli 2020. I Prop. 127 S (2019–2020) varslet regjeringen at iverksettingen ble utsatt. Iverksettningstidspunktet for redusert permitteringsperiode i fiskeindustrien foreslås nå satt til 1. juli 2021, dvs. samtidig som perioden med dagpenger under permittering reduseres til 26 uker for øvrige næringer, dersom forholdene ligger til rette for det.

Se programkategori 33.30 Arbeidsliv for nærmere omtale.

Motvirke langtidsledighet

De fleste arbeidsledige kommer vanligvis raskt over i arbeid igjen, men for en del blir ledigheten langvarig. Personer som har vært helt arbeidsledige i minst seks måneder regnes som langtidsledige. De som ble helt ledige fra og med midten av mars som følge av koronasituasjonen, og ikke har kommet tilbake i jobb, vil bli langtidsledige gjennom høsten. Overgangen til arbeid synker normalt med ledighetsperiodens lengde, men tiltar igjen ved utløpet av perioden med dagpenger. Utviklingen og sammensetningen av langtidsledige er kommentert under del I, punkt 3.2 Situasjonen i arbeidsmarkedet.

Arbeids- og velferdsetaten yter bistand til personer som etter noe tid med jobbsøking på egen hånd, ikke klarer å skaffe seg arbeid. Fra 2017 styrket regjeringen oppfølgingen av dagpengemottakere med kort tid igjen av dagpengeperioden. Innsatsen innebærer at dagpengemottakere med om lag et halvt år igjen av dagpengeperioden vil få oppfølgingssamtaler fra NAV-kontoret for å motiveres til forsterket jobbsøking. Informasjon om ledige stillinger, jobbsøkningsaktiviteter, avklaring av rettigheter til livsopphold og andre tiltak med sikte på overgang til arbeid, er aktuelle tema for oppfølgingssamtalen. Den forsterkede innsatsen videreføres i 2021.

Ved utgangen av 2019 var det registrert om lag 7 400 dagpengemottakere med mindre enn seks måneder igjen av dagpengeperioden, noe som er

en reduksjon på 17 pst. siden utgangen av 2018. Ved utgangen av juni 2020 var det i alt om lag 11 900 dagpengemottakere med mindre enn seks måneder igjen av dagpengeperioden. Økningen gjennom 1. halvår 2020 har sammenheng med at færre har gått fra ledighet til jobb etter virusutbruddet, og at tidsbegrensingen på to år for å motta dagpenger midlertidig ble opphevet. Ved utgangen av juni 2020 mottok 41 pst. av målgruppen forsterket oppfølging fra Arbeids- og velferdsetaten.

Arbeidsmarkedstiltak

Arbeidsmarkedspolitikken skal bidra til høy sysselsetting og lav ledighet, bl.a. gjennom å motvirke utstøting av utsatte arbeidstakere, bedre mulighetene i ordinært arbeidsliv for personer med nedsatt arbeidsevne, og sikre et tilrettelagt arbeidstilbud for særlig utsatte grupper. I en situasjon med høy ledighet må arbeidsmarkedspolitikken innrettes særlig med sikte på å unngå økning i langtidsledigheten og sikre at utsatte grupper får den bistanden de trenger for å komme i arbeid.

Arbeidsmarkedstiltakene er sentrale virkemidler for å få flere over i arbeid. Tiltakene kan bidra til å gjøre personer som står utenfor arbeidslivet bedre kvalifisert, og forhindre at utsatte grupper varig faller ut av arbeidsmarkedet. Det er viktig at tiltakene understøtter aktivitet og jobbsøking.

Omfanget av arbeidsmarkedstiltakene tilpasses situasjonen i arbeidsmarkedet. Arbeidsledigheten steg kraftig i 1. halvår 2020 som følge av utbruddet av koronaviruset og innføringen av smitteverntiltak. Ledigheten har nå gått betydelig ned, og den anslås å falle videre i 2021. Det legges likevel til grunn høyere ledighet i 2021 enn i 2019 og starten av 2020. For å få ledige raskere i jobb og motvirke at ledigheten fester seg på et høyt nivå, foreslår regjeringen å øke tiltaksnivået i 2021.

Noen grupper er særlig utsatte i arbeidsmarkedet. En betydelig andel av tiltaksplassene tildeles personer med nedsatt arbeidsevne. Blant ungdom og innvandrere fra land utenfor EØS-området, er det grupper som stiller svakere på arbeidsmarkedet. Det samme gjelder personer som har stått lenge uten arbeid. Disse gruppene er særlig prioritert for deltakelse i arbeidsmarkedstiltak.

Arbeidsmarkedstiltakene er viktige virkemidler i inkluderingsdugnaden. Flere tiltaksplasser gir rom for økt innsats i dugnaden. I et arbeidsmarked med høyere ledighet og lavere etterspørsel i flere bransjer, er det viktig at utsatte grupper ikke skyves lenger unna arbeidsmarkedet, men

Boks 6.2 Et bredt samarbeid for å utvikle nye løsninger

Frivillige organisasjoner, private stiftelser og sosiale entreprenører yter viktige bidrag i arbeidet for å inkludere utsatte grupper i arbeids- og samfunnsliv.

Arbeids- og velferdsdirektoratet forvalter bl.a. et tilskudd til sosialt entreprenørskap rettet mot bekjempelse av fattigdom og sosial eksklusjon. Målgruppen for tilskuddordningen er sosialt og økonomisk vanskeligstilte som enten opplever eller står i fare for å oppleve fattigdom og sosial eksklusjon, herunder personer som står svært langt fra arbeidsmarkedet. Se nærmere omtale under kap. 621, post 70 Frivillig arbeid.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har sammen med Kriminalomsorgsdirektoratet satt i gang et arbeid med et pilotprosjekt med formål å teste ut velferdsobligasjoner som modell for utvikling og finansiering av nye tiltak for å forebygge tilbakefall til kriminalitet. Velferdsobligasjoner brukes om resultatbaserte avtaler mellom flere parter, som oftest offentlige myndigheter, investorer/stiftelser og private eller ideelle tjenesteleverandører, og har som formål å løse sosiale problemer på en ny måte. Se nærmere omtale under kap. 621, post 63 Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte.

Regjeringen vil videreføre arbeidet med å bedre betingelsene for sosiale entreprenører slik at de kan bidra til å løse sosiale utfordringer i samfunnet, særlig ved å få flere inn i arbeidslivet.

Regjeringen er opptatt av å utvikle de arbeidsrettede tjenestene slik at flere kan komme i arbeid. Arbeids- og sosialdepartementet vil i 2021 vurdere å igangsette forsøk for å prøve ut innovative løsninger og nye innretninger av arbeidsmarkedstiltakene.

får den bistanden de trenger for å kunne delta i jobb. Gjennom økt bevilgning til individuell jobbstøtte styrkes innsatsen for at flere med psykiske lidelser eller rusproblemer skal få innpass i arbeidslivet.

Det vises til nærmere omtale av inkluderingsdugnaden nedenfor.

Varig tilrettelagt arbeid (VTA) er et tiltak for personer som mottar, eller i nær fremtid ventes å

få innvilget uføretrygd, og som har behov for spesiell tilrettelegging og tett oppfølging. Gjennom VTA tilbys det arbeid i skjermet virksomhet, eller på en ordinær arbeidsplass med oppfølging. VTA er det viktigste arbeidsmarkedstiltaket for utviklingshemmede. Antall plasser i VTA er økt vesentlig de siste årene. For å videreføre styrkingen av tiltaket, er det foreslått en økning av bevilgningen til VTA i 2021.

Se programkategori 09.30 Arbeidsmarked for nærmere omtale av arbeidsmarkedstiltakene.

Kompetanse for inkludering og omstilling

Regjeringen vil gjøre det lettere for arbeidssøkere som trenger det å få oppdatert eller ny kompetanse. Det kan bidra til å styrke omstillingsevnen i norsk økonomi og inkludere flere i arbeidslivet. For ledige og permitterte er det særlig viktig med kompetanseheving for personer uten formell eller med lite formell utdanning. Det gjelder særlig gruppen uten fullført videregående opplæring.

Det fylkeskommunale opplæringstilbudet innenfor videregående opplæring rettet mot ledige og permitterte er styrket. Dette er et opplæringstilbud som kan gi arbeidssøkere en formell kompetanse som arbeidslivet etterspør. Det kan skje både gjennom bruk av Arbeids- og velferdsetatens opplæringstiltak og gjennom ordningen med å ta opplæring i dagpengeperioden. Et tettere samarbeid mellom fylkeskommunen, Arbeids- og velferdsetaten og relevante utdanningsmiljø vil legge til rette for at flere arbeidssøkere kan fullføre videregående opplæring.

For å lykkes med regjeringens satsing på kompetanse, og legge til rette for at alle skal kunne lære hele livet, må det være et tett samarbeid mellom de sentrale aktørene både nasjonalt, regionalt og lokalt. Arbeids- og sosialdepartementet og Kunnskapsdepartementet vil ta et initiativ for et enda bedre samarbeid mellom aktører som fylkeskommunene, tilbydere av høyere yrkesfaglig utdanning og høyere utdanning, Arbeids- og velferdsetaten og partene i arbeidslivet.

Som et midlertidig tiltak i en situasjon med mange permitterte og ledige, har regjeringen fra 20. april 2020 innført en midlertidig ordning som gjør det lettere å ta opplæring som den enkelte selv tar initiativet til, og samtidig beholde retten til dagpenger.

Hovedregelen i dagpengeordningen er at opplæring som kombineres med dagpenger må godkjennes av Arbeids- og velferdsetaten etter søknad. Dette kravet er opphevet i den midlertidige

ordningen. Ordningen omfatter alle ledige og permitterte. Studenter som mottar lån eller stipend fra Lånekassen er ikke med i ordningen.

Det tas sikte på at nytt regelverk kan iverksettes fra 1. juli 2021. På bakgrunn av dette foreslår regjeringen å forlenge den midlertidige ordningen fram til 1. juli 2021. Regjeringen arbeider med å utforme et permanent regelverk for å kombinere dagpenger og utdanning, og vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Arbeidsinnvandring

Arbeidsinnvandrere tilfører det norske samfunnet viktig kompetanse og bidrar til å dekke arbeidskraftsmangler i ulike sektorer. Dette er særlig viktig i tider med høy etterspørsel etter arbeidskraft. Dagens situasjon har endret arbeidsinnvandringens betydning for Norge. Se omtale av situasjonen i arbeidsmarkedet i del I, punkt 3.2 Situasjonen i arbeidsmarkedet.

Norge har gjennom mange år vært en del av et felles nordisk arbeidsmarked, og med EØS-avtalen og EFTA-konvensjonen er Norge en del av det felles europeiske arbeidsmarkedet. EØS-avtalen sikrer fri bevegelse av arbeidskraft og fastsetter prinsippet om like konkurransevilkår i hele markedet.

Regjeringens hovedstrategi for å møte etterspørselen etter arbeidskraft er å mobilisere innenlandske arbeidskraftsressurser. Ved etterspørsel som ikke kan dekkes innenlands, er det lagt til rette for rekruttering av kompetanse fra EØS-området. Arbeids- og velferdsetaten samarbeider med andre europeiske arbeidskraftmyndigheter gjennom EURES-nettverket (European Employment Services) for å hjelpe arbeidsgivere som har behov for å rekruttere arbeidskraft fra utlandet, eller hjelpe personer som ønsker å søke jobb i andre EØS-land. I forbindelse med etableringen av det europeiske arbeidsmarkedsbyrået (European Labour Authority, ELA) skal EURES-aktiviteter bli en del av ELA.

Rekruttering av arbeidskraft fra land utenfor EØS omfatter i hovedsak faglært arbeidskraft, utsendte tjenesteytere og sesongarbeidere. Disse må ha oppholdstillatelse for å kunne arbeide i Norge. Søknad om oppholdstillatelse behandles av Utlendingsdirektoratet (UDI). Den årlige kvoten på 5 000 tillatelser til faglærte arbeidstakere etter forenklet prosedyre synes så langt å være godt tilpasset behovet. Fra årsskiftet vil britiske borgere være omfattet av regelverket for arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS. Det kan få

betydning for senere vurdering av kvotens størrelse, og departementet vil følge utviklingen tett.

Servicesentra for utenlandske arbeidstakere (SUA) gir utenlandske arbeidstakere og deres arbeidsgivere rask saksbehandling og god veiledning om rettigheter og plikter i det norske arbeidslivet. I servicesenteret samarbeider Skatteetaten, politiet, Utlendingsdirektoratet og Arbeids-tilsynet. Det finnes servicesentre i Oslo, Stavanger, Kirkenes, Bergen og Trondheim.

6.1.2 Innsats for å motvirke frafall og sykefravær i arbeidslivet

Norge har et høyere sykefravær enn land det er naturlig å sammenligne seg med, og det samlede sykefraværet har vært stabilt høyt over flere år. Analyser viser at utviklingen i langtidssykefraværet følger utviklingen i det samlede sykefraværet tett. Antall personer som har overgang til andre helserelevante ytelser følger i stor grad utviklingen i langtidssykefraværet, jf. omtale i del I, punkt 3.5 Helserelevante ytelser. Det betyr at å redusere sykefraværet også vil være et viktig bidrag for å hindre frafall fra arbeidslivet og overgang til mer langvarige helserelevante ytelser. Særlig er det viktig å redusere langtidssykefraværet. Det er både fordi flest dagsverk går tapt i forbindelse med lengre fravær, men også fordi sannsynligheten for frafall fra arbeidslivet øker med fraværets varighet.

Det samlede sykefraværet har vært relativt stabilt siden 2012. I 2019 utgjorde sykefraværet 5,8 pst. av alle avtalte dagsverk, uendret fra 2018.²⁹ Siste tilgjengelige statistikk viser at det sesong-, influensa- og koronajusterte sykefraværet var på 5,7 pst. i 2. kvartal 2020. Det sesongjusterte sykefraværet (ikke influensa- og koronajustert) viste en økning i 1. kvartal fra 5,9 pst til 6,4 pst. I 2. kvartal gikk det tilbake til 5,9 pst. Økningen skyldes hovedsakelig koronapandemien og koronarelatert sykefravær.

Det er et sentralt mål å stimulere eldre til å stå lengre i arbeid. En nærmere omtale av yrkesaktiviteten blant eldre er omtalt i avsnittet Flere eldre står lenger i arbeid.

²⁹ Fra og med publisering av sykefraværstall for 4. kvartal 2018 er det gjort endringer i beregningsmetoden for sykefraværsprosenten. Den såkalte feriekorrigeringen av sykefraværet er fjernet, og sykefraværstallene har fra samme tid også blitt justert for brudd i statistikken som følge av overgang til a-ordningen fra 2015. Det er beregnet tidsserier basert på ny beregningsmetode tilbake til 2. kvartal 2000, da sykefraværstatistikken ble opprettet. Endringene i beregningsmetoden gir noe lavere nivåfall, men endrer ikke på bildet av den samlede utviklingen i sykefraværet.

Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen)

I desember 2018 ble regjeringen ved arbeids- og sosialministeren og partene i arbeidslivet, enige om en intensjonsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv for perioden 2019–2022 (IA-avtalen 2019–2022). Oppfølgingen av IA-avtalen på nasjonalt nivå er ivaretatt gjennom det partssammensatte Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd under ledelse av arbeids- og sosialministeren. Den operative oppfølgingen ivaretas av en partssammensatt koordineringsgruppe ledet av Arbeids- og sosialdepartementet. En partssammensatt faggruppe følger og drøfter status og utviklingen i IA-målene.

IA-avtalen har to mål. Det ene målet er å redusere sykefraværet med 10 pst. sammenlignet med årsgjennomsnittet for 2018, dvs. til 5,2 pst. Det andre målet i avtalen er redusert frafall.

En nedgang i sykefraværsprosenten på 10 pst. tilsvarer, dersom antallet avtalte dagsverk holder seg stabilt, en nedgang på 13 000 tapte årsverk per år.³⁰ Dersom det legges til grunn at både det trygdefinansierte og det arbeidsgiverfinansierte fraværet blir redusert med 10 pst., vil dette kunne gi en årlig besparelse for folketrygden på 4,2 mrd. kroner og om lag 2,6 mrd. kroner for arbeidsgiverne.

For å kunne vurdere målet om redusert frafall fra arbeidslivet ble den partssammensatte faggruppen under IA-avtalen bedt, med utgangspunkt i IA-avtalens definisjon av frafall, om å identifisere indikator(er) i 2019. Arbeidet skulle slutføres våren 2020. Som følge av koronapandemien har faggruppen ikke konkludert på endelig frafall-sindikator(er). For nærmere omtale av status på arbeidsmarkedet vises det til omtale i del I, punkt 3.2 Situasjonen i arbeidsmarkedet.

IA-avtalen skal stimulere til kunnskapsutvikling, både innenfor avtalens innsatsområder og om tiltak på arbeidsplassene og partssamarbeidet på arbeidsplassnivå. Det er satt av midler til utvikling av bedre data- og kunnskapsgrunnlag. Det er etablert et statistikkforum og et FoU-program, begge ledet av Arbeids- og velferdsdirektoratet. Det er videre iverksatt FoU-aktiviteter for å evalu-

³⁰ Dersom antallet avtalte dagsverk er stabilt, vil en oppnå en reduksjon i sykefraværsprosenten på 10 pst. ved å redusere de tapte dagsverkene med 10 pst. Beregningen er foretatt med utgangspunkt i antallet tapte dagsverk som følge av egenmeldt og legemeldt sykefravær i 2018.

Boks 6.3 Virkemidlene i IA-avtalen

Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv for perioden 2019–2022 omfatter følgende virkemidler:

- Ny arbeidsmiljøsatsing
- Bransjeprogrammer
- Tilskudd til ekspertbistand
- Forsøk med kompetansetiltak
- Bedre data- og kunnskapsgrunnlag
- Utvikling av kursmodul i sykmeldingsarbeid
- En koordinert arbeidslivstjeneste
- HelseIArbeid

Disse er nærmere omtalt i avsnittene Redusere langtidssfraværet og Bedre forebyggende arbeid i virksomhetene.

ere bransjeprogrammene og arbeidsmiljøsatsingen. For nærmere omtale se kap. 601, post 22.

Redusere langtidssfraværet

Reduksjon av langtidssfraværet krever målrettet innsats fra alle de fire sentrale sykefraværsaktørene – den sykmeldte, arbeidsgiver, sykmelder og Arbeids- og velferdsetaten. Det har over flere år vært et omfattende lovregulert system for oppfølging av sykefravær, og det stilles ulike krav til hver enkelt av disse. Tidlig innsats, tett oppfølging, tilrettelegging og utprøving av arbeidsevne skal bidra til redusert sykefravær.

Arbeids- og velferdsetaten arbeider med utvikling av digitale løsninger for å sikre både bedre oppfølging og bedre brukermøter for sykmeldte. Det pågår en omfattende digitalisering av etatens arbeid med sykefravær, i regi av Arbeids- og velferdsdirektoratet. I 2018 ble det innført digital sykmelding og digital søknad om sykepenger over hele landet. Det er i den forbindelse også gjort endringer som gjør det mulig for 100 pst. sykmeldte arbeidstakere å prøve seg i jobb uten å gi særskilt melding til Arbeids- og velferdsetaten og uten å miste sin yrkesskadedekning.

Økt og bedre bruk av gradert sykmelding er et sentralt virkemiddel, da økt bruk av gradert sykmelding kan gi høyere yrkesdeltakelse og kortere sykefravær. Den gjennomsnittlige sykmeldingsgraden³¹ er litt redusert de siste tjue årene – fra 88,3 pst. i 2. kvartal 2001 til 85,9 pst. i 1. kvartal

2020. De tre siste årene har tendensen til stadig økt gradering snudd.

Konsekvent håndheving av aktivitetskravet for rett til sykepenger ved åtte ukers sykmelding kan bidra til å redusere sykefraværet. Arbeids- og velferdsetaten oppfølging av sykmeldte har de senere årene blitt styrket for å bidra til dette.

Hensikten med dialogmøte 2 er å snakke sammen om hva som skal til for å hindre at sykefraværet blir unødige langvarig. Aktørene (den sykmeldte, arbeidsgiver, Arbeids- og velferdsetaten og sykmelder) skal sammen se på muligheter og begrensninger og legge planer for det videre oppfølgingsarbeidet. I løpet av 2019 ble dialogmøte 2 avholdt nærmere 40 000 ganger. Gjennomføringen av dialogmøter er naturlig nok påvirket av koranapandemien. I løpet av 1. tertial 2020 ble dialogmøte 2 avholdt nærmere 10 000 ganger. Kunnskapsgrunnlaget om møtets virkninger begrenset.

En ny studie fra Frischsenteret³² antyder at dialogmøte 2 ikke reduserer gjennomsnittlig antall sykefraværsdager. Studien finner videre at verken tidlige eller sene møter reduserer fraværet og at det heller ikke er av betydning når innkalling til møtet sendes. Studien står i motsetning til tidligere studier som har funnet slike effekter.³³ I dialog med partene i arbeidslivet vil Arbeids- og sosialdepartementet vurdere om det bør foretas endringer i føringene for gjennomføring av dialogmøte 2.

Beslutningsstøttesystem for sykmeldere skal gi faglig støtte til sykmeldere og sikre større forutsigbarhet og likebehandling i sykmeldingsprosessen. Prosjektet ble avsluttet i 2019. Systemet består bl.a. av beskrivelser av anbefalt sykmeldingslengde og gradering/arbeidsbelastning for om lag 250 ulike diagnoser, generelle råd om sykemeldingsarbeid og en forbedret statistikk løsning hvor hver enkelt sykmelder får kunnskap om egen sykmeldingspraksis. Fortsatt gjenstår noe arbeid knyttet til integrasjon med fastlegenes elektroniske pasientjournalssystemer (EPJ). Arbeids- og velferdsdirektoratet og Helsedirektoratet har i sluttrapport for prosjektet konkludert med at det er mulig at innføringen av beslutnings-

³¹ Gjennomsnittlig sykmeldingsgrad per tapte dagsverk er det beste målet på gradering. Et nivå på 100 betyr at ingen ting av fraværet er gradert, mens et nivå på 50 innebærer at alt fravær i gjennomsnitt er gradert med 50 pst.

³² Matteo Alpino, Karen Evelyn Hauge, Andreas Kotsadam and Simen Markussen (2020). Effects of dialogue meetings on sickness absence – evidence from a large field experiment.

³³ Simen Markussen, Knut Røed og Ragnhild Schreiner (2017). Can compulsory dialogues nudge sick-listed workers back to work? *Economic Journal*, 128 (610), pp 1276-1303.

støtte har ført til en liten reduksjon i variasjonen mellom fylkene med hensyn til gjennomsnittlig varighet av sykefraværene. Beslutningsstøtteverktøyene oppleves som et viktig bidrag i kvalitetsutvikling av sykmeldingsarbeidet. For at verktøyene skal oppleves nyttige for sykmeldere, må de være oppdaterte og til enhver tid faglig forankret. Det er etablert en forvaltningsgruppe med representanter fra myndigheter (Arbeids- og velferdsdirektoratet og Helsedirektoratet) og aktuelle brukere (sykemeldere).

Senter for kvalitet i Legekontor (SKIL) fikk i 2019 i oppdrag å utvikle en kursmodul i sykemeldingsarbeid. Utviklingsarbeidet har vært gjennomført i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet, Helsedirektoratet og partene i arbeidslivet. Målgruppen for kursmodulen er leger med rett til å sykmelde. Kursmodulen skal bygge på eksisterende faglige støtteverktøy for sykemeldere og skal understøtte IA-avtalens mål om lavere sykefravær og redusert frafall fra arbeidslivet. Kursmodulene omfatter følgende tema: grunnleggende regler for sykemelding, sykemeldingsforløpet, sykemeldingen, arbeidsaktivitet, dialog med de ulike aktører og utfordrende situasjoner. Kursmodulene vil bli prøvd ut i løpet av 2020 og våren 2021. SKIL skal innen utgangen av 2021 oversende rapport om effekter av gjennomført kursmodul på legers sykmeldingspraksis til Arbeids- og sosialdepartementet.

For å få rett til sykepenger er utgangspunktet etter dagens regelverk og praksis at det kreves personlig oppmøte hos lege for at lege skal kunne vurdere vilkår for å kunne skrive sykmelding. E-konsultasjon er etter vanlige regler ikke tillatt ved sykmelding. Det er knyttet til legens portvokterrolle for sykepenger. I forbindelse med koronapandemien er det i midlertidig forskrift gitt adgang til at sykemelding kan gis etter e-konsultasjon og uten fysisk oppmøte. Departementet vil kartlegge disse erfaringene.

NAV Arbeidslivssenter er et virkemiddel i IA-arbeidet. For i størst mulig grad å bidra til å nå målene i IA-avtalen er innsatsen fra NAV Arbeidslivssenter rettet mot prioriterte virksomheter med høyest sykefravær og størst potensiale for reduksjon. Da IA-avtalen nå omfatter hele arbeidslivet, er rollen til NAV Arbeidslivssenter endret sammenlignet med tidligere. For å sikre best mulige tjenester for virksomhetene, tilpasses tjenestene etter behovene til de ulike virksomhetene. For de fleste virksomheter er behovet økt kunnskap. Dette ivaretas gjennom bedre digitale tjenester, nettbaserte kurs, webinarer og gjennom Arbeidsmiljøopplæringen. For virksomheter med behov for

økt kompetanse, tilbys målrettet informasjon og tjenester. Noen virksomheter har behov for støtte. Disse kan få prosessuell og tidsavgrenset støtte. Denne støtten innebærer et mer krevende samarbeid og forutsetter forpliktende innsats fra partene på den enkelte arbeidsplass.

HelseIA er et tiltak i IA-avtalen og en modell for tjenestesamhandling om helsefremmende og forebyggende tiltak rettet mot arbeidslivet. Modellen sikter seg inn mot grupper som står i fare for å bli sykmeldt eller falle ut av arbeidslivet pga. muskel-, skjelett- og/eller psykiske plager. Tiltaket er nærmere omtalt under punkt 6.1.3.

Det er også etablert en ny ordning med tilskudd til ekspertbistand til bruk i enkeltsaker med lange og/eller hyppig gjentakende sykefravær. Videre skal det gjennomføres forsøk med kompetansetiltak for sykmeldte som pga. sykdom eller skade ikke kan komme tilbake til sin tidligere arbeidsgiver. Disse tiltakene er nærmere omtalt under kap. 2650, post 76.

Bedre forebyggende arbeid i virksomhetene

Arbeidskraften er Norges viktigste ressurs. Høy sysselsetting er grunnlaget for å opprettholde et bærekraftig velferdssamfunn, samtidig som det er av stor betydning for den enkelte å være i jobb. Trepartssamarbeidet, bl.a. om et mer inkluderende arbeidsliv, skal bidra til høy sysselsetting og mobilisering av arbeidskraft gjennom å forebygge og redusere sykefravær og frafall fra arbeidslivet.

Virksomhetene er selv ansvarlige for at arbeidsmiljøet på den enkelte arbeidsplass er fullt forsvarlig. Forbedret arbeidsmiljø handler om hvordan man organiserer, planlegger og gjennomfører arbeidet. For mer effektivt å forebygge negative arbeidsmiljøforhold og eksponeringer og utvikle trygge, gode og produktive arbeidsplasser, må virksomhetene gjøre risikokartlegginger og iverksette tiltak ut fra virksomhetens behov. Tilpassede tiltak må være basert på oppdatert kunnskap om hvilke faktorer som har dokumentert betydning for arbeidshelse, sykefravær, frafall og arbeidsskader. Det forebyggende arbeidsmiljøarbeidet må videre implementeres systematisk og inngå i virksomhetens drift, knyttet til de konkrete arbeidsoppgavene på arbeidsplassen. I forbindelse med koronapandemien har ansatte i enkelte bransjer stått i en krevende situasjon som har utfordret både arbeidsmiljøet og ansattes arbeidshelse. Viktigheten av å rette fokuset på arbeidsmiljøarbeid og betydningen av godt partssamarbeid forsterkes ytterligere i en slik situasjon.

Det er godt dokumentert at det foreligger årsakssammenhenger mellom arbeidsmiljøeksponeringer og redusert helse, jobbengasjement og sykefravær hos arbeidstakere. Faktabok om arbeidsmiljø og helse 2018 (STAMI),³⁴ viser at om lag 35 pst. av de med minst ett sykefravær på mer enn 14 dager siste år, oppga at fraværet var arbeidsrelatert. Det er store forskjeller mellom bransjer/yrker og virksomheter. Det er også tydelige sammenhenger mellom arbeidsmiljøforhold og evne eller beslutning om å stå lenger i arbeid. Arbeidsmiljøforhold har samtidig vesentlig betydning for bærekraftig inkludering, og kan bidra til å realisere potensialet i at arbeid skal gi god helse.

Det er også solid vitenskapelig dokumentasjon på at dårlig arbeidsmiljø er kostbart for samfunnet og for virksomhetene. Nyere forskning og kunnskapsoppsummeringer av bl.a. STAMI, viser at gode arbeidsmiljøforhold bidrar positivt til virksomhetenes resultater og produktivitet, såfremt arbeidsmiljøtiltakene er behovsprøvde og kunnskapsbaserte. Dette fordrer imidlertid at arbeidsmiljøet utvikles på basis av reelle behov på den enkelte arbeidsplass, og at tiltakene som iverksettes er knyttet til planlegging, organisering og gjennomføring av selve arbeidet. Dette er avgjørende for at arbeidsmiljøtiltakene skal ha virkning, og bør være styrende for det systematiske arbeidsmiljøarbeidet.

IA-avtalen setter arbeidsplassene i sentrum. Bedre forebyggende arbeidsmiljøarbeid er et satsingsområde i avtalen. Arbeidsmiljøetsatsingen, som et av virkemidlene, bidrar gjennom en rekke forskjellige tiltak til kunnskap, kompetanse og verktøy for virksomhetene. Hensikten er å utvikle målrettet bransje- og arbeidsplassrettet kunnskapsutvikling, formidling og veivisning i forebyggende arbeidsmiljøarbeid. Arbeidet skal bidra til virksomhetenes forebyggende arbeidsmiljøarbeid på de områder som i størst grad bidrar til å redusere sykefravær og frafall. Det arbeides bl.a. med å etablere en samlet nettbasert arbeidsmiljøportal for å formidle mest mulig målrettet og bransjerettet kunnskap, og bidra med økt kompetanse om verktøy og effektivt forebyggende arbeidsmiljøarbeid til bransjer/sektorer og virksomheter. Oppbyggingen av arbeidsmiljøportalen er et langsiktig arbeid som vil bygges ut over tid.

Den bransje- og sektorvise utviklingen innen arbeidsmiljø, sykefravær og frafall er viktig for å nå IA-avtalens nasjonale mål. I samarbeid mellom myndighetene og partene i arbeidslivet er det eta-

blert bransjeprogrammer i syv bransjer med særlig potensiale for å bedre det forebyggende arbeidsmiljøarbeidet og redusere sykefravær og frafall. Det gjelder følgende bransjer: sykehus, sykehjem, barnehager, leverandørindustrien – olje og gass, næringsmiddelindustrien, rutebuss og persontrafikk, og bygg og anlegg. Bransjeprogrammene skal prøve ut ulike målrettede og kunnskapsbaserte tiltak rettet mot reelle behov på den enkelte arbeidsplass. Gjennomføring og oppfølging av bransjeprogrammene skjer først og fremst i regi av organisasjoner på bransjenivå og i samarbeid mellom partene på arbeidsplassene. Relevante etater bidrar på strategisk nivå.

For omtale av Arbeidsmiljøtilstanden, se del I, punkt 3.3. For nærmere omtale av arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet, se hovedmål om et sikkert og seriøst arbeidsliv. For omtale av Arbeidstilsynet, Petroleumstilsynet og Statens arbeidsmiljøinstitutt, se Programkategori 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet.

Flere eldre står lenger i arbeid

Ettersom det blir en større andel eldre i befolkningen, blir yrkesaktiviteten blant eldre stadig viktigere i årene som kommer.

Som følge av økt levealder, bedre helse og insentiver i pensjonssystemet er det grunn til å forvente økt arbeidstilbud fra eldre arbeidstakere. Kunnskap om pensjon, holdninger til eldre arbeidstakere og forebyggende tiltak som legger til rette for at folk ikke faller ut av arbeidslivet pga. mangelfull kompetanse og skadelige arbeidsmiljøbelastninger er sentralt for at flere skal kunne stå lenger i arbeid. Betydningen av en målrettet seniorpolitikk og arenaer for å synliggjøre seniorennes ressurser i arbeidslivet vil øke framover.

Et sentralt mål med pensjonsreformen er å stimulere eldre til å stå lenger i arbeid, og regelverket er utformet med det siktemålet. AFP og tjenestepensjonsordningene i privat sektor er lagt om slik at de støtter opp under prinsippene i folketrygdens alderspensjon og i 2018 ble det enighet om en omlegging av AFP og tjenestepensjonsordningene i offentlig sektor som vil stimulere til å stå lenger i arbeid. De nye ordningene gjelder fra 2020 og omfatter årskull født fra og med 1963. Endringene vil dermed gradvis få effekt på uttak av pensjon fra 2025 og framover.

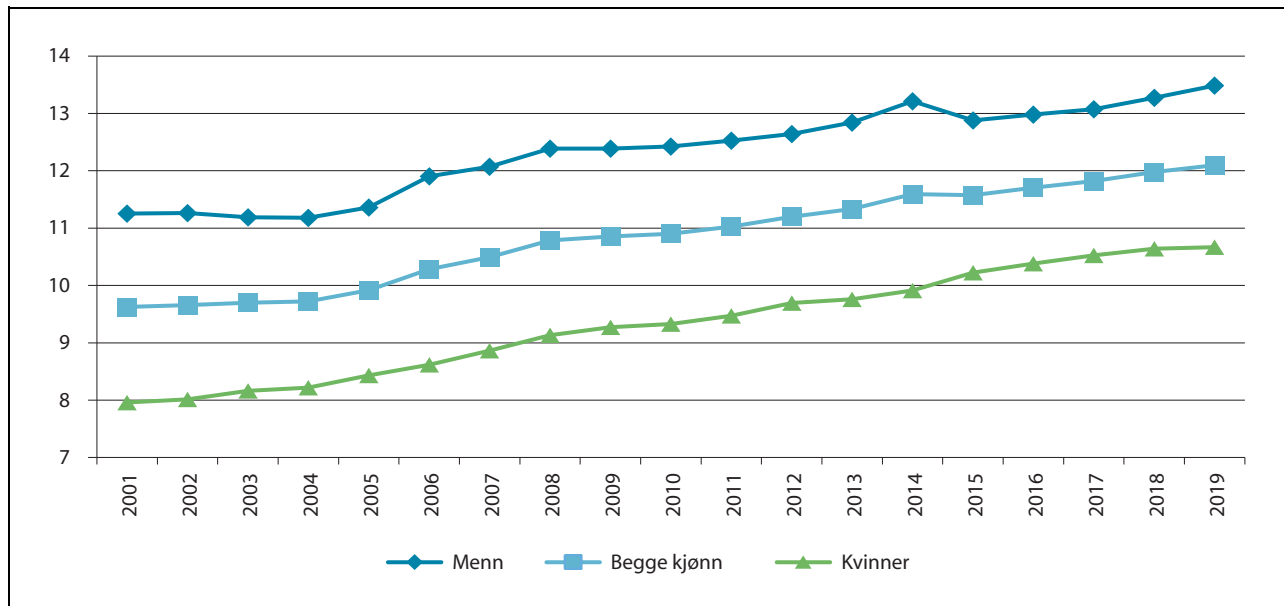
Arbeids- og velferdsdirektoratet har utarbeidet en indikator for «forventet yrkesaktivitet etter 50 år». Ved beregning av indikatoren tas det hensyn til stillingsandel, slik at indikatoren viser forventet antall årsverk etter fylte 50 år som et gjennomsnitt

³⁴ Basert bl.a. på Levekårsundersøkelsen om arbeidsmiljø 2016 (SSB).

for hele befolkningen. Indikatoren viser at det har vært en klar vekst i yrkesaktiviteten blant eldre de siste årene. I perioden før pensjonsreformen, fra 2001 til 2010, økte forventet yrkesaktivitet med 1,3 år. Fra 2011 til 2019 økte antall forventete yrkesaktive år etter 50 år med ytterligere 1,2 år, jf. figur

5.2. I 2019 kunne en 50-åring forvente å ha 12,1 gjenstående årsverk i arbeidslivet. Forventet yrkesaktivitet etter 50 år er høyere for menn enn for kvinner, men økningen har vært noe sterkere for kvinner enn menn. Kjønnsforskjellene er dermed noe redusert over denne perioden.

Figur 6.2 Forventet yrkesaktivitet i årsverk etter fylte 50 år

Nytt datagrunnlag om arbeidsforhold fra 2015 gir et brudd i tidsserien fra 2014 til 2015. Det er usikkert i hvilken retning dette bruddet trekker.

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Økningen i sysselsettingsandelen blant eldre de senere årene kan skyldes flere forhold:

- Pensjonsreformen fra 2011 har gjort det mer gunstig å stå lenger i jobb, spesielt har jobbsentivene blitt forbedret for arbeidstakere i privat sektor med rett til AFP
- Levealderen øker over tid, og dette har også medført en økning i antall friske leveår
- Kvinner er generelt mer yrkesaktive enn tidligere, og dette bidrar til å øke yrkesaktiviteten blant eldre kvinner
- Sysselsettingen blant seniorer øker med utdanningsnivået, og andelen med høyere utdanning har økt også blant de eldre
- Bedre helse, høyere utdanning og økt andel seniorer i arbeidsstyrken kan ha bidratt til mer positive holdninger til eldre arbeidstakere

Aldersgrensen i arbeidsmiljøloven ble hevet til 72 år i 2015 for å understøtte økt sysselsetting blant de eldste. Samtidig ble det innført en nedre grense på 70 år for såkalte bedriftsinterne aldersgrenser. Tidligere praktiserte mange bedrifter en aldersgrense på 67 år.

Innsatsen for å øke sysselsettingen blant seniorer og eldre arbeidstakere bør forsterkes ytterligere. I Granavolden-plattformen heter det at regjeringen vil øke den alminnelige aldersgrensen i staten til 72 år, slik den er i arbeidsmiljøloven. Et høringsnotat om økt aldersgrense i staten blir snarlig sendt ut på tre måneders høring.

Koronapandemien har påvirket sysselsettingen også blant seniorer, det vises til del I, punkt 3.2.

6.1.3 Inkludering av utsatte grupper i arbeidsmarkedet

Flere i arbeid og utdanning

Regjeringen legger stor vekt på å virkeliggjøre målet om et arbeidsliv hvor alle kan delta.

Inkluderingsdugnad

I 2018 tok regjeringen initiativ til en inkluderingsdugnad for å bidra til at flere med nedsatt funksjonsevne og/eller hull i CV-en kommer over i

Boks 6.4 Inkluderingsdugnaden

Inkluderingsdugnaden innebærer et samarbeid mellom offentlige og private aktører, på tvers av ulike sektorer. Arbeids- og velferdsetaten har en sentral rolle i gjennomføringen av inkluderingsdugnaden, sammen med bl.a. utdannings- og helsemyndighetene. Innsatsen skal bidra til å:

- senke terskelen inn i arbeidslivet og gjøre det lettere for arbeidsgivere å ansette personer fra inkluderingsdugnadens målgrupper. Dette skal skje gjennom bruk av virkemidler som gir økt trygghet for både arbeidsgiver og arbeidssøker.
- styrke mulighetene for opplæring slik at flere kvalifiseres til arbeid. Dette kan skje gjennom tilrettelagte opplegg for fagopplæring, eller gjennom kortere, yrkesrettede kurs.
- videreutvikle og styrke tilbudet for arbeidssøkere med psykiske lidelser og/eller rusproblemer, slik at flere kan delta i arbeidslivet samtidig som de mottar medisinsk oppfølging.

Regjeringen har satt mål om at 5 pst. av nyansatte i staten skal være personer med nedsatt funksjonsevne og/eller hull i CV-en.

ordinært arbeid. De første årene var det viktig å utnytte den positive utviklingen i arbeidsmarkedet til å få inkludert flest mulig i ordinært arbeidsliv fra grupper som over tid hadde stått svakt på arbeidsmarkedet. Fra og med mars 2020 har koronapandemien og de omfattende smitteverntiltakene ført til store endringer i arbeidsmarkedet. Antallet permitterte og ledige har økt, og tallet på ledige stillinger har gått ned. Dette har også gitt konsekvenser for inkluderingsdugnaden. I en slik situasjon er det viktig for regjeringen at inkluderingsdugnadens målgrupper ikke skyves lengre unna arbeidsmarkedet, men får den bistanden de trenger for å komme i jobb. Inkluderingsdugnadens målsetting ligger fast, og regjeringen legger opp til å styrke innsatsen i 2021.

Satsinger og tiltak som ledd i inkluderingsdugnaden i 2018–2020 – rapportering

For å senke terskelen inn i arbeidslivet og gjøre det lettere for arbeidsgivere å ansette personer fra inkluderingsdugnadens målgrupper, ble Arbeids- og velferdsetatens rekrutteringsbi-stand til arbeidsgivere styrket fra 2. halvår 2018. Styrkingen ble videreført i 2019 og 2020 og har gitt grunnlag for flere markedskontakter i etaten. Markedskontaktene skal skaffe oversikt over virksomhetenes behov for arbeidskraft, finne kandidater som kan være aktuelle for jobb i virksomhetene og sikre koordinert innsats for virksomheter med samarbeidsavtale om rekruttering og inkludering. Arbeids- og velferdsdirektoratet rapporterer om at satsingen har bidratt til å gi økt innsikt i arbeidsgiveres behov og en mer positiv holdning hos arbeidsgivere til samhandling med Arbeids- og velferdsetaten. Arbeids- og velferdsetaten har inngått flere samarbeidsavtaler om rekruttering, kvalifisering og inkludering med store nasjonale virksomheter, og avtalene gir også grunnlag for samarbeid lokalt. Oppfølging av de nasjonale avtalene har variert noe i 2020, da enkelte har vært hardt rammet av koronakrisen. Dette har påvirket bedriftenes evne til å inkludere utsatte grupper.

Fra 1. juli 2019 er det innført endringer i regelverket for ordningen med lønnstilskudd slik at den blir enklere for arbeidsgivere å ta i bruk. Lønnstilskudd er et effektivt virkemiddel for å få flere arbeidssøkere med redusert eller varierende produktivitet i arbeid. Endringene legger til rette for økt bruk av lønnstilskudd. Det er foreløpig vanskelig å se ønskede effekter av denne omleggingen av lønnstilskuddsordningen pga. situasjonen på arbeidsmarkedet i 2020.

Regjeringen har som ledd i inkluderingsdugnaden satt som mål at minimum 5 pst. av alle nyanstatte i staten skal være personer med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en. De statlige virksomhetene rapporterer om resultater fra arbeidet med inkluderingsdugnaden og 5 pst.-målet i årsrapportene. Måloppnåelsen har i 2019 gått opp, sammenlignet med 2018. Samlet for departementene og de underliggende virksomhetene har 2,2 pst. av alle ansettelsene vært fra målgruppen. Fire departementsområder har oppnådd 5 pst.-målet. For å legge til rette for bedre måloppnåelse, er det fra 2020 iverksatt flere endringer i forskrift til statsansatteloven. Endringene innebærer bl.a. at minst en kvalifisert søker med hull i CV-en skal innkalles til intervju, og at personer med hull i CV-en også kan søke på stillinger som er del av

statlig traineeprogram. Det er også åpnet for moderat kvotering i forbindelse med ansettelse av søker med hull i CV-en. DFØ tilbyr støtte og veiledning og vil også evaluere oppfølgingen av 5 pst.-målet i staten. For nærmere omtale, se Prop. 1 S (2019–2020) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Partene i arbeidslivet spiller en vesentlig rolle når det gjelder å fremme inkludering i arbeidslivet. Gjennom samarbeidsprosjektet med Arbeids- og velferdsetaten og partene i arbeidslivet, Vi inkluderer!, er målet å utvikle og prøve ut en samlenende modell for inkludering i arbeid. Prosjektet pågår i NAV Vestland, NAV Trøndelag og NAV Oslo. Prosjektet ble i en periode stilt i bero som følge av koronapandemien.

Flere av dem som har hull i CV-en mangler den kompetansen som arbeidslivet etterspør. Et sentralt innsatsområde i inkluderingsdugnaden er å styrke mulighetene for opplæring slik at flere kvalifiseres til arbeid. Det er med virkning fra 1. juli 2019 gjort endringer i reglene for opplæringstiltakene i Arbeids- og velferdsetaten som innebærer at flere brukere får tilgang til et bedre opplæringstilbud som gir formell kompetanse, bl.a. innen fag- og yrkesopplæring. For å lykkes i dette arbeidet er det særlig avgjørende å legge til rette for et godt samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og fylkeskommunene.

Som en del av inkluderingsdugnaden er det også gitt midler til utvikling av nye moduler for videregående opplæring med lærefag innen helse- og oppvekstfag og bygg- og anleggsteknikk (helsearbeiderfaget, maler, rørleggerfaget, trevare- og bygginnredningsfaget). Etter utvidelsen med de nye fagene fra høsten 2019 er det kommet inn flere søknader til å delta i modulforsøkene. Modulstrukturert opplæring skal gjøre det enklere å kombinere opplæring og andre forpliktelser. Et slikt byggekloss-prinsipp der hver modul teller for seg, i tillegg til at de kan bygges sammen til et fagbrev, gir den enkelte mulighet til å bygge kompetanse over tid og få dokumentert denne. Det reduserer også risikoen for at deltakerne ikke klarer å gjennomføre, fordi hver modul er overkommelig og de ikke må «rykke tilbake til start» dersom de i en periode faller fra. Modulforsøkene for fag- og yrkesopplæring ble også styrket i forbindelse med Prop. 127 S (2019–2020).

Kompetansepluss, som er en tilskuddsordning for opplæring i grunnleggende ferdigheter, er også blitt styrket gjennom inkluderingsdugnaden. Kompetansepluss skal bidra til at voksne får nødvendig kompetanse til å mestre krav og omstilling i arbeidslivet. Økningen har medført at flere får til-

bud om kurs i grunnleggende ferdigheter på arbeidsplassen. For nærmere omtale, se Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

Mange står utenfor arbeidslivet pga. psykiske helseproblemer. For å videreutvikle og styrke tilbudet for arbeidssøkere med psykiske lidelser, ble Arbeids- og velferdsetaten i 2019 tildelt midler til å ansette flere jobbspesialister for å bistå personer med psykiske lidelser og/eller rusproblemer med deltakelse i arbeidslivet. Innsatsen ble videreført og ytterligere forsterket i 2020. Individuell jobbstøtte (IPS) innebærer samarbeid mellom jobbspesialister og helsetjenesten, og skal gi koordinerte tilbud om arbeidsrettet oppfølging og behandling. I 2019 ble det også gitt støtte til etablering av nye tiltak med IPS over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett.

I 2019 innvilget Helsedirektoratet tilskuddsmidler til 73 virksomheter. Dette var en økning fra 53 virksomheter i 2018. Det er etablert IPS i alle landets fylker, men tilbudet har varierende kapasitet og utbredelse innenfor det enkelte fylke. For nærmere omtale, se Prop. 1 S (2020–2021) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Satsinger og tiltak som ledd i inkluderingsdugnaden i 2021

Arbeidsmarkedet har svekket seg som følge av koronapandemien og smitteverntiltakene som er satt i verk. Flere arbeidsledige skjerper konkurransen om de ledige stillingene. I en slik situasjon er det viktig at utsatte grupper ikke skyves lenger unna arbeidsmarkedet, men får den bistanden de trenger for å komme i arbeid.

Forslaget om økt tiltaksnivå i 2021 skal bidra til å få arbeidsledige raskere tilbake til jobb, og gir rom for å styrke inkluderingsdugnaden og ungdomsinnsatsen, herunder oppfølgingen av unge mottakere av arbeidsavklaringspenger. Arbeidsmarkedstiltakene er nærmere omtalt under programkategori 09.30 Arbeidsmarked.

Gjennom økt bevilgning til individuell jobbstøtte (IPS) legges det til rette for at flere med psykiske lidelser eller rusproblemer får innpass i arbeidslivet. I forbindelse med inkluderingsdugnaden legges det opp til å etablere et forsøk med IPS-ung. Målet er at flere unge med psykiske lidelser kommer over i ordinært lønnet arbeid. Styrking av individuell jobbstøtte kan også gi et viktig tilbud til unge mottakere av arbeidsavklaringspenger.

Departementet har iverksatt en evaluering av samarbeidet om IPS mellom Arbeids- og velferdsetaten og helsetjenesten. Formålet med eva-

lueringen er å gi et bedre kunnskapsgrunnlag og belyse erfaringer, bl.a. i samarbeidet mellom sektorer, som kan bidra til kvalitetsforbedring av metoden og stimulere til videre bruk til beste for brukere og pasienter.

Det vises for øvrig til satsinger som sørger for tilgang til psykisk helsehjelp, bl.a. gjennom ordningen Rask psykisk helsehjelp og lovkrav til psykologkompetanse i kommunene, jf. omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Flere i inkluderingsdugnadens målgrupper har behov for kvalifisering. For å sørge for at flere får et hensiktsmessig opplæringsopplegg, opprettes egne opplæringskoordinatorstillinger i Arbeids- og velferdsetaten. Dette skal også være med på å styrke samarbeidet mellom Arbeids- og velferdsetaten og fylkeskommunen om tilbud innen videregående opplæring.

Det legges opp til en evaluering av Arbeids- og velferdsetatens opplæringstiltak i 2020/2021. Evalueringen skal bl.a. kartlegge om nytt regelverk fra 2019 har hatt betydning for innholdet i opplæringen og hvem som deltar.

Samarbeidsprosjektet mellom Arbeids- og velferdsetaten og partene i arbeidslivet, Vi inkluderer! videreføres i 2021. Prosjektet evalueres av Oslo Economics.

Innsatsen under inkluderingsdugnaden må ses i sammenheng med andre tiltak og satsinger for målgruppene, herunder strategi (2020–2030) og handlingsplan (2020–2025) for likestilling av mennesker med funksjonsnedsettelse. Regjeringen tar sikte på å legge fram en ny handlingsplan for universell utforming i 2021. Det vises til nærmere omtale av politikken for personer med funksjonsnedsettelse i Prop. 1 S (2020–2021) for Kulturdepartementet.

Innsats for personer med nedsatt arbeidsevne

Mange i yrkesaktiv alder står utenfor arbeidslivet pga. helseutfordringer, og mottar offentlig inntektssikring. Det er bekymringsfullt at mange får lange perioder utenfor arbeidslivet som kan gi økt sannsynlighet for uføretrygd og varig ekskludering fra arbeidslivet.

Med begrepet nedsatt arbeidsevne menes personer som pga. sykdom, skade eller andre hindringer har behov for ekstra oppfølging fra arbeids- og velferdsforvaltningen for å få eller beholde arbeid. Ved utgangen av juni 2020 var om lag 182 800 personer i alderen 18–66 år registrert med nedsatt arbeidsevne. Dette er en økning på 1 600 personer, eller 0,9 pst. fra samme tid i fjor. Andelen personer med nedsatt arbeidsevne som

mottar arbeidsavklaringspenger var 63 pst. ved utgangen av 2. kvartal 2020. Dette er stabilt sammenlignet med samme periode i 2019.

Arbeids- og velferdsforvaltningen har ansvar for å tilby arbeidsrettet oppfølging til personer som trenger bistand for å komme i arbeid eller fortsette i et arbeidsforhold. Den enkeltes bistandsbehov fastsettes etter en arbeidsevnevurdering, og kan omfatte arbeidsrettede tilbud og annen oppfølging som medisinsk behandling, rehabilitering, sosial trening/oppfølging og tilrettelegging. Det er betydelig variasjon i hvilke behov den enkelte bruker har for bistand.

En stor andel av gruppen har behov for medisinsk oppfølging og rehabilitering før de kan være aktuelle for jobb eller arbeidsrettede tiltak. For andre er det mulig og hensiktsmessig å komme i gang med arbeidsrettede tiltak samtidig med at de mottar medisinsk behandling, jf. omtalen nedenfor om *Arbeid og helse*. Den arbeidsrettede bistanden til personer med nedsatt arbeidsevne skal være helhetlig og individuelt tilpasset for å bidra til raskere overgang til arbeid.

Mange med nedsatt arbeidsevne mottar inntektssikringsytelser. Regjeringen har gjennomført flere endringer i inntektssikringsordningene som skal bidra til at flere med nedsatt arbeidsevne kommer i arbeid. Se nærmere omtale av regelverksendringene under hovedmålet om økonomisk og sosial sikkerhet.

I den ekstraordinære situasjonen som følge av koronapandemien, er mange aktiviteter for mottakere av arbeidsavklaringspenger blitt satt på vent. Mulighetene for overgang til arbeid er også redusert. For å ta hensyn til dette, er stønadperioden for flere grupper mottakere av arbeidsavklaringspenger forlenget gjennom midlertidig forskrift knyttet til koronapandemien. Disse midlertidige endringene er nærmere omtalt under programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom og uførhet.

Arbeid og helse

Mange med ulike helseproblemer som står utenfor arbeidslivet har behov for samtidig bistand fra både arbeids- og velferdsforvaltningen og helse- og omsorgstjenestene for at målet om økt arbeidsdeltakelse og bedre helse skal nås. Dette gjør at helse- og omsorgstjenestene og arbeids- og velferdsforvaltningen må samarbeide for å kunne møte brukernes behov for tjenester. Målet er at flere med nedsatt arbeidsevne og med ulike helseproblemer, skal kunne delta i arbeidslivet.

Helsedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet arbeider med å videreutvikle arbeid- og helseområdet som fagfelt. Som et ledd i dette arbeidet, har direktoratene utarbeidet en felles strategi. De har satt ned et nasjonalt fagråd for arbeid og helse, og er i gang med å utarbeide felles nasjonale faglige anbefalinger for tjenesteutøvere innen fagområdet arbeid og helse.

Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet vil i 2021 videreføre dette samarbeidet. Samtidighet i behandling og arbeidsrettet bistand gir i mange tilfeller raskere overgang til arbeid enn der arbeidsrettede tjenester gis etter eller sent i behandlingsforløpet. Å videreutvikle samarbeidet mellom helse- og arbeidsrettede tjenester er også et sentralt tema i inkluderingsdugnaden, der målet er å videreutvikle og styrke tilbudet for arbeidssøkere med psykiske lidelser og/eller rusmiddelproblemer slik at flere kan delta i arbeidslivet samtidig som de mottar behandling. Inkluderingsdugnaden er nærmere omtalt ovenfor og under kap. 634, post 01.

I alle fylkene er det inngått samarbeidsavtaler mellom NAV fylke og spesialisthelsetjenesten. Avtalene handler i hovedsak om felles oppfølging og tiltak rettet mot brukere med psykiske lidelser, rusmiddelproblemer og/eller muskel- og skjelettlidelser. Det samarbeides også om felles opplærings- og kompetansetiltak bl.a. gjennom at ansatte fra Arbeids- og velferdsetaten underviser om arbeid og helse og trygdemedisinsk arbeid i helsefaglige utdanninger. Se nærmere omtale i Helse- og omsorgsdepartementets budsjettproposisjon, kap. 765, post 73.

Helsedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet samarbeider om å utarbeide en modell for et systematisk samarbeid mellom arbeidsrettede tjenester i Arbeids- og velferdsetaten og helse- og omsorgstjenester i kommunene for mennesker med lettere til moderate psykiske problemer. Det vises til nærmere omtale av arbeid og helse i Helse- og omsorgsdepartementets budsjettproposisjon kap. 781, post 21 og kap. 765, post 73.

I 2019 var det i 276 kommuner/bydeler (63 pst.) etablert et samarbeid mellom helse- og omsorgstjenesten og Arbeids- og velferdsetaten om arbeidsrettet rehabilitering til personer med psykiske lidelser og/eller rusmiddelproblemer/avhengighet.³⁵

Det er godt dokumentert at tiltaket individuell jobbstøtte (IPS – Individual placement and support) gir gode resultater.³⁶ Tiltaket er basert på at personer med moderate til alvorlige psy-

kiske lidelser skal raskest mulig over i ordinært, lønnet arbeid med bistand fra en jobbspesialist. Individuell jobbstøtte tilbys brukere som er under behandling i psykisk helsevern eller tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB) i spesialisthelsetjenesten, og psykisk helse- og rustjenester i kommunen. Bruker får individuell oppfølging fra en jobbspesialist for å komme i arbeid. Behandler er også en viktig del av oppfølgingen både frem mot og i jobb, og kan også være den som bidrar til jobbfastholdelse. Jobbspesialistene er en integrert del av behandlingsteamene i spesialisthelsetjenesten eller helsetjenesten i kommunen. Jobbspesialisten får sine brukere fra sitt behandlingsteam. Behandlingsteamet jobber sammen om at deltaker kommer i en jobb som de kan stå i over tid. I tillegg til å være en del av behandlingsteamet er jobbspesialisten også en del av et jobbspesialistteam, bestående av andre jobbspesialister og en felles faglig teamleder (metodeveileder).

Tiltaket er nærmere omtalt under Inkluderingsdugnaden. For informasjon om tilskuddsordningen vises til omtale under kap. 634, post 01 og til Helse- og omsorgsdepartementets budsjettproposisjon under kap. 765, post 73.

HelseArbeid er et tiltak i IA-avtalen og en modell for tjenestesamhandling om helsefremmende og forebyggende tiltak rettet mot arbeidslivet. Modellen sikter seg inn mot grupper som står i fare for å bli sykmeldt eller falle ut av arbeidslivet pga. muskel-, skjelett- og/eller psykiske plager. HelseArbeid består av både et bedrifts- og et individtiltak. Ved utgangen av 2019 ble dette tilbudet gitt i Nordland, Troms og Finnmark og i deler av Rogaland. I tillegg hadde de tre NAV-fylkene Vestland, Møre og Romsdal og Trøndelag signert avtaler om pilotering av HelseArbeid med deler av helsetjenesten i sitt fylke.

Som det framgår av IA-avtalen 2019–2022, er det ønskelig at tiltaket gjennomføres i større omfang enn i dag, men innenfor rammen av dagens regelverk og prioriteringsforskriften. Arbeidslivssentrene deltar i dette arbeidet.

³⁵ Solveig Osberg Ose, Silje L. Kaspersen, Geir Haakon Hilland, Marian Adnanes og Jorid Kalseth (2019) *Kommunalt psykisk helse- og rusarbeid 2019: Årsverk, kompetanse og innhold i tjenestene*, Sintef.

³⁶ Silje Endresen Reme, Karin Monstad, Tonje Fyhn, Simon Øverland, Kari Ludvigsen, Vigdis Sveinsdottir, Camilla Løvik og Stein Atle Lie (2016) *Effektevaluering av Individuell jobbstøtte (IPS)*. Sluttrapport, Uni Helse og Rokkansenteret. Nøkleby, H., Blaasvær, N. og Berg RC. (2017) *Supported Employment for arbeidssøkere med bistandsbehov: en systematisk oversikt*, Folkehelseinstituttet.

Innsats for unge

Ledigheten blant unge har økt betydelig i forbindelse med koronapandemien. Erfaringsmessig kan dype og lange lavkonjunkturer ha særlig langvarige, negative konsekvenser for de mest sårbare unge i arbeidsmarkedet. Mange unge har lave formelle kvalifikasjoner og liten arbeidserfaring. Denne gruppen vet man har større problemer med å komme tilbake i jobb, og er nå mer utsatt for langvarig ledighet enn før koronapandemien.

Unge har potensielt et langt arbeidsliv foran seg. Tapet er derfor stort, både for den enkelte og for samfunnet, dersom personer allerede fra ung alder blir stående utenfor arbeidslivet. En rekke land og institusjoner, herunder OECD, har understreket viktigheten av tiltak for denne gruppen. Vi viser også til omtale av arbeidsmarkedet for unge i del I, punkt 3.2 Situasjonen i arbeidsmarkedet.

Innsats for unge i 2019 og 2020 – rapportering

Unge er en prioritert målgruppe både ved tildelelse av arbeidsmarkedstiltak og gjennom forsterket oppfølging fra Arbeids- og velferdsetaten. Den forsterkede ungdomsinnsatsen som regjeringen iverksatte i regi av Arbeids- og velferdsetaten fra 2017 har vært et sentralt virkemiddel for å få flere unge i utdanning og arbeid. Ungdomsinnsatsen videreføres og styrkes i 2021. Den skal bidra til at unge under 30 år senest innen åtte uker tilbys en individuelt tilpasset arbeidsrettet oppfølging fra Arbeids- og velferdsetaten.

Det ble bevilget midler til forsterket oppfølging av unge mottakere av arbeidsavklaringspenger i 2020. Styrkingen skjedde parallelt med at minsteytelsen i ordningen for nye mottakere under 25 år ble redusert for å bringe nivået nærmere gjennomsnittlig inntekt for de i samme aldergruppe som ikke mottar trygd. Unge mottakere av arbeidsavklaringspenger har ofte en sammensatt og diffus problematikk som ligger til grunn for deres nedsatte arbeidsevne. Tett, god og treffsikker oppfølging er særlig viktig for å kunne bedre de unges arbeidsevne og hjelpe dem inn i arbeid eller utdanning.

Den forsterkede innsatsen overfor unge på arbeidsavklaringspenger ble iverksatt fra 1. februar 2020. Pga. smitteverntiltak som følge av koronapandemien var det imidlertid betydelige begrensninger på gjennomføringen av enkelte arbeidsmarkedstiltak i en periode. Se mer om arbeidsmarkedstiltak i programkategori 09.30 Arbeidsmarked.

Unge som er registrert i Arbeids- og velferdsetaten følges opp av ungdomsveiledere eller tverrfaglige team. Ungdomsveiledere har færre brukere i sin portefølje enn andre veiledere ved NAV-kontorene. Rapporteringen fra Arbeids- og velferdsetaten tyder på at NAV-kontorene har samarbeidet tett med andre aktører som utdannings- og helsesektoren og arbeidsgivere om unge som er registrert i Arbeids- og velferdsetaten. Både ordinære arbeidsmarkedstiltak og lokalt initierte ungdomstiltak og aktiviteter som er spesielt tilpasset unges behov, er tatt i bruk.

Arbeids- og sosialdepartementet deltar i 0–24 samarbeidet (2015–2020). Dette arbeidet ledes av Kunnskapsdepartementet, og i tillegg deltar Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og familiedepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Målet er å styrke oppfølgingen av utsatte barn og unge i alderen 0–24 år for å hindre frafall i videregående opplæring og senere utenforskap i samfunnet. Departementene har gitt oppdrag til underliggende direktorater, som har jobbet med å skape et felles kunnskapsgrunnlag, samordne virkemidler, tverrfaglige utviklingstiltak og å bygge kapasitet for varig innsats på tvers av sektorer. Arbeids- og velferdsdirektoratet deltar i samarbeidet, som ledes av Utdanningsdirektoratet. Pga. situasjonen med koronapandemien vil 0–24-samarbeidet forlenges noe inn i 2021.

Ifølge statistikk fra Arbeids- og velferdsdirektoratet har 75 pst. av unge under 30 år som er registrert hos Arbeids- og velferdsetaten, vært i arbeidsrettet aktivitet eller medisinsk behandling de siste 30 dagene (status per desember 2019). Om lag halvparten har vært i dialog med sin NAV-veileder i løpet av den siste måneden, enten i personlige møter, per telefon, eller gjennom digital dialog.

Overgangen til arbeid for unge i 2019 fulgte samme mønster som den generelle utviklingen i 2019. Blant unge under 30 år som var registrert i Arbeids- og velferdsetaten i 2019, var overgangen til arbeid på omtrent samme nivå som i 2018. Dvs., overgangen blant unge arbeidssøkere økte med 1,2 prosentpoeng til 66 pst., mens den sank med 1 prosentpoeng til 42 pst. blant unge med nedsatt arbeidsevne.

En evaluering Fafo har gjennomført fra implementeringen av den forsterkede ungdomsinnsatsen i Arbeids- og velferdsetaten, viser at unge prioriteres og gis rask oppfølging av NAV-kontorene.³⁷ Nesten alle (93 pst.) får et tilbud innen åtte uker. I følge rapporten har ungdomsinnsatsen hatt positiv effekt på sannsynligheten for at unge

³⁷ Fafo-rapport 2020:19 *Tid for aktivering*.

ledige går over i utdanningssystemet til formell utdanning. Videre har økt søkelys på unge og spesialisering av oppfølgingsarbeidet ført til kvalitative forbedringer for de unge som møter Arbeids- og velferdsetaten.

For øvrig viser vi til analyse av arbeidsmarkedssituasjonen for unge i del I, punkt 3.2 Situasjonen i arbeidsmarkedet.

Innsatsen for utsatte unge må også ses i sammenheng med oppfølgingen av FNs bærekraftsmål, delmål 8.6 om innen 2020 å redusere prosentandelen unge som verken er i arbeid, under utdanning eller opplæring vesentlig. Oppfølging av bærekraftsmålene omtales samlet i del III.

Satsinger og tiltak for unge i 2021

I lys av situasjonen på arbeidsmarkedet foreslår regjeringen en økt innsats rettet mot unge som står utenfor arbeid og utdanning. Det er særlig behov for å styrke tilbudet til unge som mangler formell kompetanse, og unge som trenger arbeidserfaring.

Forslag om å øke bevilgningen til arbeidsmarkedstiltak og forslag om videreføring av den midlertidige oppbemanningen ved NAV-kontorene i 2021, vil gi rom for å intensivere ungdomsinnsatsen gjennom:

- opplæringstiltak via Arbeids- og velferdsetaten. Dette vil møte behovet for rask tilførsel av ny kompetanse hos unge ledige, og vil bidra til at flere unge med lavt utdanningsnivå kan få tilbud om fag- og yrkesopplæring.
- digitale oppfølgingstiltak som gir bistand med sikte på ordinært arbeid.
- tilbud om sommerjobb i offentlige og private virksomheter. Departementet legger opp til å innføre et eget tilskudd til virksomheter som tar inn unge arbeidssøkere med bistandsbehov på sommerjobb.
- arbeidstrening i kombinasjon med mentor og inkluderingsstilskudd.

Se nærmere omtale i programkategori 09.30 Arbeidsmarked.

Gjennom økt bevilgning til individuell jobbstøtte (IPS) styrkes innsatsen for at flere med psykiske lidelser eller rusproblemer skal få innpass i arbeidslivet. I forbindelse med inkluderingsdugnaden legges det opp til å etablere et forsøk med IPS-ung. Målet er at flere unge med psykiske lidelser kommer over i ordinært lønnet arbeid. Styrking av individuell jobbstøtte kan dermed også gi et viktig tilbud til unge mottakere av arbeidsavklaringspenger.

På Kunnskapsdepartementets område er det foreslått en videreføring i 2021 av innsats som ble vedtatt i forbindelse med behandlingen av Prop. 127 S (2019–2020):

- Tilskudd til fylkeskommunene for at flere ledige og permitterte kan fullføre videregående opplæring.
- Videreføring av studieplasser i det ekstraordinære opptaket i 2020 innen fagskoleutdanning og høyere utdanning.
- Videreføring av ekstraordinær økning i lærlingtilskuddet med helårseffekt.
- Tilskudd til fylkeskommunene for at avgangselever i videregående opplæring med hull i vitnemålet kan fullføre.

Se nærmere beskrivelse i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

På Barne- og familiedepartementets område er det foreslått en styrking av Nasjonal tilskuddsordning for å inkludere barn og unge, som bl.a. vil legge til rette for arbeidsplasser for utsatt ungdom. Se nærmere beskrivelse i Prop. 1 S (2020–2021) for Barne- og familiedepartementet.

Innsats for innvandrere

Innvandrere som har problemer med å skaffe seg arbeid på egen hånd, vil kunne motta arbeidsrettet bistand fra NAV-kontoret. Innvandrere fra land utenfor EØS-området er blant dem som prioriteres ved tildeling av arbeidsmarkedstiltak.

En av regjeringens prioriteringer for 2021 er å følge opp regjeringens integreringsstrategi, *Integrering gjennom kunnskap – Regjeringens integreringsstrategi (2019–2022)* og den nye Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven), jf. Innst. 389 L (2019–2020) og Prop. 89 L (2019–2020). Integreringsloven er den største endringen i integreringspolitikken siden innføringen av introduksjonsprogrammet for flyktninger i 2003. Loven skal bidra til at de som kommer til Norge og får opphold her, får benyttet kunnskapene og evnene sine og delta i arbeids- og samfunnsnivå. Satsing på utdanning, kvalifisering og kompetanse står sentralt i loven, som samlet skal bidra til at flere innvandrere, og særlig flyktninger, raskt integreres i det norske samfunnet, får en varig tilknytning til arbeidslivet og blir økonomisk selvstendige. Det tas sikte på at loven vil tre i kraft fra 1. januar 2021. Se nærmere beskrivelse i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

Arbeids- og velferdsetaten skal samarbeide med kommunen om introduksjonsordningen for

nyankomne innvandrere. Bl.a. har Arbeids- og velferdsetaten oppfølgingsansvaret for hurtigsporet – et kortere og tilpasset arbeidsrettet løp i introduksjonsprogrammet for nyankomne innvandrere som har en kompetanse som er etterspurt i arbeidsmarkedet. Hurtigsporet er resultat av et samarbeid mellom regjeringen og partene i arbeidslivet. Som følge av ny introduksjonslov fra 2021 har Arbeids- og velferdsetaten i samarbeid med Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) fått i oppdrag å gjøre om hurtigsporet til et standardisert element i introduksjonsprogrammet.

Departementet tar sikte på å legge fram en lovproposisjon høsten 2020, hvor det foreslås å innføre både norskopplæringsplikt og vurderingsplikt ved vedtak om økonomisk stønad overfor mottakere av økonomisk sosialhjelp som trenger bedre norskkunnskaper for å komme i arbeid. Tilstrekkelige språkkunnskaper er en nøkkel for varig tilknytning til arbeidslivet. Departementet anser at det er hensiktsmessig å investere i tiltak som øker språkkompetanse, for å gi sterkere tilknytning til arbeidslivet, og for å hindre tilbakefall til mottak av stønad. Se nærmere omtale under hovedmål om økonomisk og sosial sikkerhet.

Stortinget behandlet 5. mai 2020 Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes arbeid med å integrere flyktninger og innvandrere gjennom kvalifisering til arbeid, Dokument 3:4 (2019–2020). Riksrevisjonens hovedanbefaling er at Justis- og beredskapsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet i fellesskap går gjennom det samlede virkemiddelapparatet og vurderer hvordan tiltak og samarbeid mellom etater og kommuner kan bedres med siktemål å styrke arbeidet med å integrere innvandrere gjennom kvalifisering og arbeid. Det er satt ned en interdepartemental arbeidsgruppe for å foreta en slik gjennomgang av virkemiddelapparatet, og gruppen vil i 2021 komme med vurderinger og råd om tiltak og samarbeid. Kunnskapsdepartementet leder gruppen der også Arbeids- og sosialdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet og aktuelle underlagte direktorat deltar.

6.2 Økonomisk og sosial sikkerhet

Mange av de som i perioder står utenfor arbeidslivet mottar helserelevante ytelser. Gode velferds- og inntektssikringsordninger er viktige for å gi den enkelte økonomisk trygghet. Inntektssikringsordningene må samtidig stimulere til arbeid og gjøre det lønnsomt for den enkelte å utnytte sin arbeids-

evne. Et økonomisk og sosialt sikkerhetsnett er også viktig for å øke evnen og viljen til å ta risiko og for arbeidslivets omstillingsevne. De sosiale tjenestene i arbeids- og velferdsforvaltningen er det nedre sikkerhetsnettet i velferdsordningene. Tjenestene skal bidra til økonomisk og sosial trygghet, og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet.

Alderspensjon fra folketrygden gir et rimelig inntektsnivå i forhold til tidligere inntekt. Samtidig skal pensjonssystemet stimulere til at eldre arbeidstakere står lenger i arbeid. Pensjonsreformen begrenser veksten i utgiftene til alderspensjon og legger til rette for et økt arbeidstilbud, men er ikke alene tilstrekkelig for å sikre bærekraften i velferdsordningene.

Utover hensynene til insentiver og fordeling spiller også velferdsordningene en rolle som økonomiske stabilisatorer, og koronapandemien har vist dette. Folketrygdens regelstyrte utgifter har økt som følge av lavere aktivitet og høyere ledighet og bidratt til inntektssikring. Omfattende midlertidige endringer i ordningene har styrket velferdsordningenes rolle som stabilisator ytterligere ved at kraftfulle krisepakker har lagt til rette for at aktiviteten i norsk økonomi har kunnet ta seg opp igjen fra et svært lavt nivå.

6.2.1 Inntektssikring for de i yrkesaktiv alder

Noen mennesker er ikke i stand til å ta eller stå i inntektsgivende arbeid av helsemessige årsaker. Andre vil i perioder ikke finne arbeid. Inntektssikringsordningene i folketrygden gir økonomisk trygghet ved å sikre den enkelte inntekt. Dette gjelder både ved midlertidig inntektsbortfall som for eksempel ved arbeidsledighet eller sykdom, og når man trer ut av arbeidslivet pga. alder eller varig svikt i arbeidsevnen. Folketrygdens system for å sikre inntekt ved sykdom og ledighet er utformet slik at man i hovedsak opparbeider rettigheter gjennom arbeid. For flere ytelser er tidligere arbeidsinntekt også en forutsetning for å komme inn under ordningen. Ved at retten til og størrelsen på stønadsinntekter ofte avhenger av tidligere arbeidsinntekt, bidrar også inntektssikringsordningene til å fremme arbeidsdeltakelse.

Kompensasjonsgraden, eller hvor stor andel av den bortfalte inntekten som blir erstattet, er noe ulik i de forskjellige ordningene. I sykepengeperioden gis det full inntektssikring opp til seks ganger folketrygdens grunnbeløp. De andre ordningene har en noe lavere kompensasjonsgrad. De fleste vil dermed få høyere inntekt dersom de går fra trygd til arbeid. Dette stimulerer til deltakelse i

arbeidslivet. Når en tar hensyn til samspillet mellom livsoppholdsytelser, minstenivåer i disse, tilleggsytelser og skattesystem, kan det likevel være tilfeller hvor den økonomiske gevinsten av å arbeide framfor å motta trygd på kort sikt kan være liten eller fraværende. Dette vil særlig gjelde for personer med lave inntekter.

Med unntak av for uføretrygd stilles det aktivitetskrav i inntektssikringsordningene. Bruk av aktivitetskrav i inntektssikringsordningene kan bidra til færre passive mottakere og økt sysselsetting, og er et sentralt virkemiddel for å styrke den enkeltes muligheter for å komme i arbeid og bli selvforsørget. Krav til aktivitet kan bidra til økt arbeidstilknytning og kortere stønadsløp, men dette forutsetter systematisk og konsekvent håndheving. Det er et krav at dagpengemottakere skal være reelle arbeidssøkere og kunne, med visse forbehold, ta ethvert arbeid hvor som helst i landet. For de helserelaterte ytelsene fastsettes aktivitetskrav ut fra hva som er hensiktsmessig av helsemessige grunner. Det skal reageres ved manglende oppfyllelse av aktivitetsplikter. Det er innført plikt for kommunene til å stille vilkår om aktivitet til mottakere av sosialhjelp under 30 år.

I forbindelse med koronapandemien har vilkårene for å få sykepenger, omsorgspenger og arbeidsavklaringspenger blitt midlertidig endret for å sikre inntekten til de som er syke, er i karantene, har omsorg for små barn eller som får sin arbeidsevne avklart av Arbeids- og velferdsetaten. Det er videre gitt mulighet for forlengelse av kvalifiseringsprogrammet. Dagpenge- og permitteringsregelverket ble også midlertidig endret for å styrke inntektssikringen til dem som har blitt ledige og permitterte i forbindelse med koronapandemien, og for å redusere bedriftenes kostnader.

Midlertidige tiltak i forbindelse med koronapandemien er nærmere omtalt under Programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom og uførhet og Programkategori 33.30 Arbeidsliv.

Bedre arbeidsinsentiver i inntektssikringsordningene
Norge har en høy andel stønadsmottakere, jf. omtale i del I, punkt 3.5 Helserelaterte ytelser. Denne gruppen utgjør størstedelen av de i yrkesaktiv alder som står utenfor arbeidslivet. Særlig bekymringsfull er veksten blant personer under 30 år.

Inntektssikringsordningene skal sikre et romslig velferdssamfunn som legger til rette for sosial og økonomisk utjevning. En høy andel sysselsatte gjør at mange har rett til stønad. Den høye andelen

som mottar stønad kan imidlertid også være et uttrykk for at personer med helseproblemer og/eller manglende kompetanse har utfordringer med å få innpass i arbeidslivet.

Inntektssikringsordningene må utformes på en slik måte at de bygger opp under målet om flere i arbeid. Regjeringen har satt ned et sysselsettingsutvalg som skal analysere utviklingen i sysselsettingen i Norge, utviklingen i mottak av inntektssikringsytelser og foreslå tiltak som kan bidra til at flere kommer i arbeid. Arbeidets første fase ble avsluttet i mars 2019 ved overleveringen av NOU 2019: 7 *Arbeid og inntektssikring – Tiltak for økt inntektssikring*. Partene i arbeidslivet og fagekspertene fortsetter drøftingene i utvalget som ble satt ned i april 2019, med utgangspunkt i forslagene fra ekspertgruppen og eventuelle nye forslag for økt sysselsetting. Utvalgsarbeidet ble satt på vent pga. koronapandemien, og den opprinnelige fristen i juni ble utsatt. Utvalget skal etter planen legge fram sin rapport før årsskiftet.

Regelverket for arbeidsavklaringspenger

Da ordningen med arbeidsavklaringspenger ble innført i 2010, var målet tidligere og bedre oppfølging, og at flere skulle raskere tilbake til arbeidslivet. Samlet varighet på arbeidsavklaringspenger ble imidlertid ikke redusert sammenlignet med de tre tidligere ytelsene og overgangen til arbeid økte heller ikke. Dette var bakgrunnen for lovendringene som ble innført fra 1. januar 2018, jf. Prop. 74 L (2016–2017) og Innst. 390 L (2016–2017). Endringene skulle tydeliggjøre arbeidsavklaringspenger som en midlertidig og helserelatert ytelse. Sammen med iverksatte tiltak for å styrke og målrette det arbeidsrettede tilbudet i Arbeids- og velferdsetaten er målet en raskere avklaring av stønadsmottakers arbeidsevne og raskere overgang til arbeid. Endringene gjelder i hovedsak for nye tilfeller fra 1. januar 2018. Dette innebærer at effektene av regelendringene vil komme over tid.

I henhold til Prop. 74 L (2016–2017) om endringer i regelverket for arbeidsavklaringspenger er det enighet om at kommunene skal kompenseres for eventuelle større merutgifter som følge av regelendringene for arbeidsavklaringspenger fra 1. januar 2018. De ulike regelendringene vil ha potensiell effekt fra ulike tidspunkter, og de endelige effektene vil framkomme over tid. Det er etablert dialog mellom departementet og KS om kartleggingen av konsekvenser for kommunenes utgifter til økonomisk stønad. Kommunenes rammetilskudd ble økt i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2019, jf. Prop. 114 S (2018–2019), og

økningen ble videreført fra og med 2020. Regjeringen vil komme tilbake til eventuelt behov for ytterligere justeringer av rammetilskuddet.

Fra 1. februar 2020 ble minsteytelsen for arbeidsavklaringspenger til nye mottakere under 25 år redusert fra 2 G til 2/3 av 2 G, og ung ufør-tillegget ble avvirket for alle nye mottakere av arbeidsavklaringspenger, uavhengig av alder. Arbeids- og velferdsetatens oppfølging av unge mottakere av arbeidsavklaringspenger ble samtidig styrket.

Bakgrunnen for å redusere ytelsen er at det ikke bør være slik at det på kort sikt er mer lønnsomt for unge mennesker å gå på trygd enn å arbeide eller ta utdanning. Med en reduksjon i minsteytelsen for unge mottakere av arbeidsavklaringspenger er ytelsen nå lik kvalifiseringsstønad og stønaden i introduksjonsprogrammet. Formålet med å avvike ung ufør-tillegget for mottakere av arbeidsavklaringspenger, var å bidra til å redusere sykdomsfokuset i denne perioden og øke fokus på oppfølging med sikte på overgang til arbeid eller utdanning.

Den forsterkede innsatsen ovenfor unge på arbeidsavklaringspenger, som følge av ekstra tilførsel av midler, ble iverksatt fra 1. februar 2020. De ekstraordinære smittevernstiltakene i forbindelse med koronapandemien som trådte i kraft i mars skapte store utfordringer i gjennomføringen av arbeidsmarkedstiltak og begrensede muligheter for aktivitet i det ordinære arbeidslivet. Regjeringen har stor oppmerksomhet rettet mot denne gruppen, og vil følge effekten av regelendringene og oppfølgingsarbeidet tett. Unge mottakere av arbeidsavklaringspenger vil også omfattes av innsatsen i 2021 i forbindelse med inkluderingsdugnaden og den forsterkede innsatsen for unge. Se nærmere omtale under hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting.

Departementet følger effektene av regelverksendringene løpende, og Arbeids- og velferdsdirektoratet har fått i oppdrag å igangsette evalueringer av endringene i ordningen. Dette omtales nærmere under Programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom og uførhet, kap. 2651.

Forsøk med kommunalt ansvar for arbeidsavklaringspenger

Det framgår av Granavolden-plattformen at regjeringen vil vurdere en nasjonal forsøksordning hvor en andel av det statlige trygdebudsjettet overføres til utvalgte kommuner som får ansvar for å finansiere noe av trygden sammen med staten. Regjeringen besluttet i 2019 at forsøket skal gjelde ordnin-

gen med arbeidsavklaringspenger, og at det skal arbeides videre med et forsøk der kommunene får et helhetlig ansvar for ordningen med arbeidsavklaringspenger. Arbeids- og velferdsdirektoratet og KS fikk i januar 2020 et felles oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet der hovedformålet er å utarbeide et omforent forslag til hvordan et slikt forsøk med kommunalisering av arbeidsavklaringspenger konkret kan utformes. Utredningen skulle i utgangspunktet ferdigstilles innen 1. mai 2020. Koronapandemien har medført et ekstraordinært stort trykk på Arbeids- og velferdsetaten og kommunene. Utredningsarbeidet er derfor satt på vent inntil situasjonen i etaten og kommunene er normalisert.

Plikt til å delta i norskopplæring for mottakere av økonomisk sosialhjelp

Departementet tar sikte på å legge fram en lovproposisjon i løpet av høsten, hvor det foreslås å innføre både norskopplæringsplikt og vurderingsplikt ved vedtak om økonomisk sosialhjelp for mottakere som pga. manglende norskerferdigheter ikke er selvhjulpne. Det tas sikte på at endringene i første omgang skal gjelde for stønadsmottakere under 30 år, som er samme målgruppe som i den allerede generelle aktivitetsplikten for mottakere av økonomisk sosialhjelp. Se nærmere omtale under punkt 6.2.4 Det sosiale sikkerhetsnettet.

Likeverdsreformen

Regjeringen vil gjøre hverdagen enklere for familier som venter eller har barn med behov for sammensatte tjenester. Flere av disse familiene opplever at samfunnet ikke i tilstrekkelig grad stiller opp. Regjeringen vil skape et samfunn som har bruk for alle og arbeider derfor med en likeverdsreform. Involverte departementer har ansvar for tiltak innenfor sin sektor. Arbeids- og sosialdepartementet vurderer endringer og tiltak som kan forenkle dokumentasjonskravene for målgruppen, og utreder mulige ordninger som kan sikre økonomisk trygghet for foreldre som har omsorg for alvorlig syke barn og som ikke har opparbeidet seg rett til pleiepenger.

6.2.2 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne

Endringer i grunnstønadordningen

Formålet med grunnstønad er å kompensere for nødvendige, varige og løpende ekstrautgifter som

funksjonshemmede og kronisk syke har. Grunnstønad gis etter seks sats. Det har over tid vært en sterk vekst i antall personer som mottar stønad til fordyret kosthold ved diett. De fleste nye mottakere av grunnstønad får nå innvilget stønad til fordyret kosthold pga. cøliaki og non-cøliakisk glutensensitivitet.

Satsene for grunnstønad til fordyret kosthold har blitt endret i to omganger de siste årene. Disse endringene ble gjort på bakgrunn av en ekstern gjennomgang av grunnstønadsordningen som pekte på at beregnede ekstrautgifter ved glutenfri diett var betydelig lavere enn stønaden som ble gitt. I statsbudsjettet for 2019 foreslo regjeringen satsene skulle reduseres fra sats 4 til sats 1 for alle mottakere, og at grunnstønad til personer med non-cøliakisk glutensensitivitet skulle opphøre. Som følge av Stortingets behandling av statsbudsjettet for 2019 ble satsen for grunnstønad til fordyret kosthold ved glutenfri kost fra 1. mars 2019 satt til sats 3 for personer i alderen 5–30 år og sats 2 for øvrige aldersgrupper. Personer med non-cøliakisk glutensensitivitet ble gitt unntak fra kravet om at spesialdietten må være vitenskapelig dokumentert og alminnelig anerkjent i medisinsk praksis. I statsbudsjettet for 2020 ble satsen redusert til sats 2 for personer i alderen 5–30 år og sats 1 for øvrige aldersgrupper fra 1. april 2020, jf. Prop. 1 S (2019–2020) og Innst. 15 S (2019–2020).

Etter folketrygdloven har det som hovedregel vært en forutsetning for å få grunnstønad til fordyret kosthold at nødvendigheten av spesialdiett for den aktuelle sykdomsdiagnosen er vitenskapelig dokumentert og alminnelig anerkjent i medisinsk praksis. Ut fra tilgjengelig informasjon og forskning, er vurderingen at non-cøliakisk glutensensitivitet ikke er objektivt diagnostiserbart, og det finnes ingen egen diagnosekode i ICD-10-systemet.³⁸ Helsedirektoratet vurderer at det per i dag ikke finnes noen etablert eller enhetlig spesialdiett for non-cøliakisk glutensensitivitet som er anerkjent i medisinsk praksis. Det er således et medisinsk skille mellom den kroniske betennelses sykdommen cøliaki, hvor glutenfritt kosthold er den eneste form for behandling, og non-cøliakisk glutensensitivitet. På denne bakgrunn vurderer Arbeids- og sosialdepartementet at personer med non-cøliakisk glutensensitivitet ikke fyller hovedregelen om rett til grunnstønad til fordyret kosthold (folketrygdloven § 6-3 første ledd bokstav f).

³⁸ ICD-kodeverket er den internasjonale statistiske klassifikasjonen av sykdommer og beslektede helseproblemer, utgitt av Verdens helseorganisasjon (WHO). I Norge benyttes i dag den 10. versjonen av ICD-kodeverket, ICD-10.

Det foreslås derfor at grunnstønad til fordyret kosthold ikke lenger gis til personer med non-cøliakisk glutensensitivitet, og at det særlige unntaket for denne gruppen som ble innført fra 1. mars 2019 oppheves. Endringen iverksettes fra 1. juni 2021.

Se nærmere omtale av endringene i grunnstønadsordningen under programkategori 29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv.

Hjelpemidler

Hjelpemidler og tilrettelegging er helt nødvendig for å sikre at personer med nedsatt funksjonsevne kan delta i samfunnslivet på lik linje som andre. Tiltak etter folketrygdloven kapittel 10 skal sikre at personer med varig nedsatt funksjonsevne får tilgang til nødvendige og hensiktsmessige tiltak for å oppnå dette.

Det finnes i dag en rekke transportordninger for personer med funksjonsnedsettelse. Disse har i hovedsak blitt etablert enkeltvis, og uten noen overordnet plan. Det er i noen grad også en viss overlapp mellom ordningene, og det er flere aktører som har ansvar for de ulike ordningene. SINTEF ferdigstilte i desember 2019 en rapport der de har foretatt en helhetlig gjennomgang av transportordningene.³⁹ SINTEF har en rekke ulike og til dels alternative forslag til endringer i de ulike ordningene. Regjeringen vil på egnet måte følge opp rapporten.

SINTEF har levert en evalueringsrapport om høreapparater og ortopediske hjelpemidler⁴⁰ på oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet. Dette er en oppfølging av rapporten fra ekspertutvalget på hjelpemiddelområdet⁴¹ som foreslo en ekstern utredning av ansvarsfordelingen for formidling og finansiering av høreapparater og ortopediske hjelpemidler. Utvalget mente det var grunnlag for å stille spørsmål ved om dagens ordning sikrer en effektiv forvaltning av denne typen hjelpemidler og om det gir god kostnadskontroll. Rapporten fra SINTEF skisserer fire alternative modeller for organisering av hjelpemidlene. Det tilrås at dagens modell med formidling av høreapparater og ortopediske hjelpemidler gjennom spe-

³⁹ Jan Wilhelm Lippstad mfl. (2019). Utredning om transportordninger for personer med funksjonsnedsettelser. SINTEF-RAPPORT. SINTEF Digital.

⁴⁰ Espen Helge Aspnes m.fl. (2019). Utredning av finansiering og formidling av høreapparater og ortopediske hjelpemidler. SINTEF-RAPPORT. SINTEF Digital.

⁴¹ En mer effektiv og framtidsrettet hjelpemidelformidling – for økt deltakelse og mestring. Rapport fra et ekspertutvalg. Februar 2017.

sialisttjenesten og finansiering som rettighet gjennom folketrygden videreføres, men med visse justeringer og forbedringer. Det pekes bl.a. på at ansvaret for å fatte vedtak bør vurderes på sikt å flyttes fra Arbeids- og velferdsetaten til HELFO. Departementet vil følge opp rapporten på egnet måte.

Styrking av ordningen med aktivitetshjelpemidler for personer over 26 år

Ordnningen med aktivitetshjelpemidler for personer over 26 år ble innført fra 1. juli 2014 som en ramme-styrt ordning. Utgiftene har vært økende siden ordningen ble innført fra 1. juli 2014. Siden ordningen er rammestyrte, kan det gis avslag på søknad om aktivitetshjelpemidler hvis bevilgningen er brukt opp selv om vilkårene for å få tildelt aktivitetshjelpemidler er oppfylt. For at flere personer som oppfyller vilkårene for ordningen skal få tildelt aktivitetshjelpemidler, foreslås det å styrke ordningen med 30 mill. kroner som en midlertidig bevilgningsøkning i 2021.

Som følge av at ordningen hadde eksistert i fem år, ble det ansett hensiktsmessig å gjennomføre en evaluering for å se på hvordan ordningen har fungert, herunder hvordan ordningen kan innrettes slik at flest mulig i målgruppen kan nyttiggjøre seg denne. Oslo Economics har gjennomført evalueringen på oppdrag av Arbeids- og sosialdepartementet. I evalueringsrapporten, som ble ferdigstilt i juni 2020,⁴² påpeker Oslo Economics at ordningen har stor nytteverdi da denne har positiv innvirkning på brukernes livskvalitet og helse, og fremmer på denne måten folkehelse og likestilling. Oslo Economics skisserer noen mulige endringer i innretningen av ordningen, herunder bl.a. å justere egenandelen noe og stille økte krav til plan for bruk av hjelpemiddelet for å unngå tildeling av hjelpemidler som ikke blir benyttet. Arbeids- og sosialdepartementet vil følge opp rapporten til Oslo Economics på egnet måte. Brukerorganisasjonene, FFO og Norges Handikapforbund, vil bli involvert i dette arbeidet.

Styrking av tolketjenesten for hørselshemmede, døve og døvblinde

Tolking for hørselshemmede, døve og døvblinde utføres både av fast ansatte tolker ved NAV Hjelpemiddelkontoret og av frilanstolker.

middelsentral og av frilanstolker. Retten til tolk er hjemlet i folketrygdloven. Det har over tid vært misnøye på tolkeområdet, både blant brukere og tolker. Brukerorganisasjonene har bl.a. påpekt at tjenesten ikke er forutsigbar, fordi ikke alle innmeldte tolkeoppdragene blir dekt og at tolketjenestene ikke er av god nok kvalitet.

Arbeids- og velferdsetaten har utviklet en ny formidlingsløsning som innføres i hele landet i løpet av 2020, slik at formidling av tolkeoppdrag blir bedre og mer effektiv. Etaten har også tatt i bruk en ny løsning for fjerntolking, som vil være et godt og ressurseffektivt alternativ til fremmøtetolking i en del tilfeller. Slik fjerntolking vil kunne øke tilgjengeligheten til tolketjenester.

For å legge til rette for kvalitativt bedre tolketjenester, økt forutsigbarhet for brukeren og bedre muligheter for å ivareta prioriterte oppdrag, foreslås det å styrke Arbeids- og velferdsetatens driftsbevilgning med 31,8 mill. kroner. Dette vil innebære at antall fast ansatte tolker i tolketjenesten økes med 34 årsverk fra 2021. 15,8 mill. kroner av styrkingen er dekt inn gjennom en overføring av hhv. 9,5 og 6,3 mill. kroner fra kap. 2661, post 73 og 76, som bl.a. går til dekning av utgifter til tolking i regi av frilanstolker. Dette innebærer en nettoøkning til formålet på 16 mill. kroner.

6.2.3 Pensjon

Pensjonspolitikken har som mål at pensjonssystemet skal være økonomisk og sosialt bærekraftig, og sikre både dagens og kommende generasjoner forutsigbare og gode pensjoner. Pensjonssystemet må derfor gi gode insentiver til arbeid, samtidig som det er fleksibelt slik man selv kan velge når og hvor stor andel som skal tas ut. Det må videre ha en god likestillings- og fordelingsprofil, oppleves som rettferdig, være mest mulig oversiktlig og forutsigbart, og ha god oppslutning i befolkningen.

Det er fra 2011 gjennomført en omfattende reform av pensjonssystemet som trykker framtidens pensjoner og bidrar til å styrke bærekraften. Reformen stimulerer til høy yrkesdeltakelse som igjen øker offentlige inntekter. Yrkesaktiviteten blant eldre har økt etter 2010, samtidig som reformen gir mulighet for en fleksibel overgang mellom arbeid og pensjon. Utgiftene til alderspensjon blir på lang sikt lavere enn om reformen ikke hadde blitt gjennomført, men utgiftene vil, selv med pensjonsreformen, fortsette å øke sterkt i årene framover som følge av at det blir flere eldre.

På lang sikt er det særlig levealdersjusteringen som bidrar til innsparinger. Nye årskull av alders-

⁴² Aktivitetshjelpemidler til personer med fysisk funksjonsnedsettelse – Evaluering av stønadsordning for personer over 26 år, på oppdrag for Arbeids- og sosialdepartementet. Oslo Economics. Juni 2020.

pensjonister må ved økende levealder utsette uttaket av pensjon for å få like høypensjon som eldre årskull. Den nye reguleringen av alderspensjon fra 2011 gjelder for alle alderspensjonister og demper utgiftsveksten de første årene. Det er rimelig at også dagens eldre bidrar til å sikre et bærekraftig pensjonssystem.

Regjeringen vil fullføre pensjonsreformen i både privat og offentlig sektor, med et pensjonssystem som bidrar til at flere står lenger i arbeid. Regjeringen har nedsatt et utvalg som skal evaluere om de langsiktige målene for reformen vil kunne nås, og vurdere behovet for justeringer som kan bidra til å sikre pensjonssystemets økonomiske og sosiale bærekraft.

Folketrygdens alderspensjon er bærebjelken i pensjonssystemet, og de øvrige pensjonsordningene er tilpasset denne. Innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden og levealdersjustering fra 2011 har gjort det nødvendig å justere en rekke tilstøtende ordninger, både i og utenfor folketrygden. Mye av dette arbeidet er gjennomført, men det pågår fortsatt arbeid på ulike områder som omtales nærmere nedenfor.

Offentlig tjenestepensjon

Regjeringen og partene i offentlig sektor kom til enighet om en ny pensjonsløsning for offentlig sektor 3. mars 2018. Avtalen omfatter både alderspensjon og avtalefestet pensjon (AFP).

Departementet fulgte opp avtalen med lovforslag i de lovfestede offentlige tjenestepensjonsordning, som ble vedtatt av Stortinget 5. juni 2019 jf. lov 21. juni 2019 nr. 26, Lovvedtak 72 (2018–2019), Innst. 314 L (2018–2019) og Prop. 87 L (2018–2019). De nye ordningene gjelder fra 2020 og omfatter årskull født fra og med 1963.

I tråd med avtalen fra 3. mars 2018, skal ny AFP i offentlig sektor utformes etter mønster av AFP i privat sektor, men det er foreløpig ikke fremmet lovforslag om ny AFP i offentlig sektor.

I pensjonsavtalen fra 3. mars 2018 framgår det at regelverket for personer med særaldersgrenser som er født i 1963 eller senere må tilpasses påslagsmodellen. I påvente av en endelig avtale om pensjon til personer med særaldersgrense har Stortinget vedtatt å videreføre en tidligpensjonsordning for personer med særaldersgrense for årene fram til fylte 67 år, jf. Prop. 87 L (2018–2019), Innst. 314 L (2018–2019) og lovvedtak 72 (2018–2019). Regjeringen og partene i offentlig sektor har ikke lyktes med å oppnå enighet om nye pensjonsregler for personer med særaldersgrense.

Arbeids- og sosialdepartementet sendte 23. juni 2020 på høring forslag til endringer i aldersgrense-loven og sykepleierpensjonsloven. Endringene innebærer at personer med særaldersgrense 60, 63 eller 65 år skal få rett til å fortsette i stillingen etter aldersgrensen. Høringsnotatet inneholder ikke forslag om endringer i rettighetene til pensjon for personer med slik særaldersgrense.

AFP i privat sektor

LO og NHO gjennomførte en evaluering av AFP-ordningen i 2017, og både LO og NHO konkluderte etter evalueringen med at ordningen etter omleggingen i 2011 i hovedsak har fungert som forutsatt, men at det er enkelte forhold ved dagens ordning som bør utredes videre. Dette gjelder bl.a. at AFP-ytelsen kan være uforutsigbar for arbeidstakerne og arbeidsgiverne, og at de ufonderte forpliktelsene i AFP-ordningen med uendret premie forventes å øke i årene fremover. I evalueringsrapporten er dette synliggjort ved beregninger som anslår at de ufonderte forpliktelsene kan øke fra 13 mrd. kroner i 2016 til mellom 40 og 60 mrd. kroner i 2040.

LO og NHO ble i tariffoppgjøret i 2018 enige om å gjennomføre en felles utredning av en ny AFP-modell. Arbeids- og sosialdepartementet og Finansdepartementet bistår partene i utredningsarbeidet, under forutsetning av at ny AFP-ordning har et bærekraftig finansielt grunnlag over tid, understøtter målene med pensjonsreformen, herunder ved at den gir insentiver til å være i arbeid, og fungerer godt som en del av det samlede pensjonssystemet, jf. statsministerens brev til Riksmegleren 8. april 2018. Som det framgår av brevet legger regjeringen til grunn at statens økonomiske bidrag begrenses til det som med realistiske forutsetninger følger av en videreføring av dagens ordning.

Reform av ytelser til etterlatte

Regjeringen oppnevnte 2. oktober 2015 et offentlig utvalg med oppdrag å utrede etterlatteytelsene i folketrygden. Utvalget hadde i mandat å vurdere behovet for de enkelte etterlatteytelsene, og komme med tilråding om hvilke etterlatteytelser folketrygden skal ha i fremtiden og eventuelt utformingen av disse. Utvalget leverte sin rapport, NOU 2017: 3 Folketrygdens ytelser til etterlatte – forslag til reform, 2. februar 2017. Forslaget ble sendt på høring med høringsfrist 1. juni 2017.

Utvalgets forslag er til oppfølging i departementet, og det tas sikte på å følge opp utredningen med et lovforslag høsten 2020.

I påvente av reformen er det gitt midlertidige regler om et særskilt gjenlevendetillegg til en gjenlevende som mottar uføretrygd og til den delen av en gjenlevendes alderspensjon som gis etter folketrygdloven kapittel 20.

Gjenlevendetillegget til uføretrygden er tidsbegrenset, og gis for en periode på inntil fem år. Tillegget som gis til alderspensjonen etter folketrygdloven kapittel 20, gis bare til gjenlevende som er født i årene 1954 til og med 1957, og som tok ut pensjon innen utgangen av 2019. En vurdering av om gjenlevendetillegg skal gis til en gjenlevende som mottar uføretrygd og om tillegget til alderspensjon etter kapittel 20 skal utvides til å gjelde for flere årskull enn dem som i dag er omfattet, vil bli omfattet av departementets forslag til en samlet reform av folketrygdens ytelser til etterlatte.

Ved lov 20. desember 2019 ble det vedtatt at de særlige reglene som folketrygden har for ytelser til flyktninger, skulle oppheves. Det tas sikte på at lovvedtaket skal tre i kraft fra 1. januar 2021. Lovvedtaket omfattet ikke de særlige reglene som gjelder for flyktningers rett til etterlatteytelser fra folketrygden og til AFP i alderen 62 til og med 64 år for medlemmer i en offentlig tjenstepensjonsordning. Regjeringen vil i egen lovsak fremme forslag om at de særlige reglene for flyktninger for de nevnte ytelsene oppheves, slik at opphevelsen kan tre i kraft med virkning fra samme tidspunkt som de øvrige særlige reglene for flyktninger.

Alderspensjon til forsørgere

Departementet sendte 17. september 2019 på høring et forslag om å avvikle reglene om tillegg i alderspensjon for forsørgere. Det framgår av Ot.prp. nr. 37 (2008–2009) at spørsmålet om pensjonsnivået til pensjonister som forsørger ektefelle over 60 år vil bli vurdert sammen med folketrygdens etterlattepensjoner, forsørgingstillegg og andre familierelaterte ytelser. Høringsnotatet om utfasing av forsørgingstillegg til alderspensjon i folketrygden følger opp spørsmålet om fremtidens ordninger til alderspensjonister som forsørger ektefelle og barn, samt spørsmålet om forhøyet minstepensjon til pensjonister som forsørger ektefelle over 60 år.

I høringsnotatet foreslår departementet følgende:

- det innføres ikke ordninger i ny alderspensjon som gir høyere alderspensjon til pensjonister som forsørger ektefelle eller barn

- forsørgingstillegg i gammel alderspensjon fases ut raskere og mer årskullnøytralt enn det som følger av gjeldene regler
- forhøyet minstepensjon ved forsørgingstillegg for ektefelle over 60 år fases ut etter gjeldende rett

Departementet jobber med å følge opp høringsforslaget og tar sikte på å fremme en proposisjon for Stortinget høsten 2020.

Alderspensjon til uføre

Innledning

Levealdersjustering av alderspensjonen innebærer at en må arbeide noe lenger for å få samme pensjon når befolkningens levealder øker, alternativt akseptere lavere pensjon. Dagens yrkesaktive er forventet å leve lenger enn tidligere generasjoner, og bedre helsetilstand i kombinasjon med lavere pensjonsnivåer for en gitt uttaksalder, vil sannsynligvis medføre at flere kommer til å stå lenger i arbeid og dermed kompensere for hele eller deler av levealdersjusteringen. Personer som mottar uføretrygd har varig nedsatt inntektsevne, og har dermed ikke samme muligheten til å kompensere for effekten av levealdersjusteringen. En utvikling med forlenget yrkesaktivitet blant arbeidføre vil dermed kunne føre til økende forskjell mellom uføres og arbeidføres alderspensjonsnivå dersom opptjeningsreglene for uføre holdes uendret. På lengre sikt antar derfor Arbeids- og sosialdepartementet at det vil være behov for å skjerme uføre for deler av levealdersjusteringen eller på annen måte sikre et rimelig forhold mellom uføres og arbeidføres alderspensjon.

Fordi det var usikkerhet knyttet til hvordan arbeidføre ville tilpasse seg de nye reglene for alderspensjon, ble det i 2011 etablert en skjermingsordning for uføre under antakelse av at de arbeidføre ville kompensere for deler av levealdersjusteringen. Skjermingsordningen gir et tillegg i alderspensjonen til personer som er født i 1944–1953 og som mottok uføretrygd ved fylte 67 år. Tillegget skjermer mottakerne for 0,25 prosentpoeng (om lag halvparten) av virkningen av levealdersjusteringen. Skjermingstilleggets størrelse varierer med størrelsen på pensjonen og med årskull. Tabellen *Gjennomsnittlig årlig skjermingstillegg for årskullene 1944–1952* på neste side viser gjennomsnittlig årlig skjermingstillegg justert for uføregrad for årskullene som hadde fått innvilget skjermingstillegg ved utgangen av 2019.

uføre ikke kan kompensere for levealderjusteringen ved å stå lenger i arbeid. LO-kommune, LO-stat, Unio og YS uttaler i den forbindelse:

«Uføre kan ikke kompensere for levealderjusteringen ved å stå lenger i arbeid slik yrkesaktive kan. Vi mener det derfor er urimelig å fjerne tillegget når de yrkesaktive faktisk har tilpasset seg pensjonsreformen ved å stå lenger i arbeid.»

Fagforbundet Lillehammer, Foreningen Spekteret, Forsvarets seniorforbund, FØL Norge, Hjernesvulstforeningen, Landsforbundet for offentlige pensjonister (LOP), Landsforeningen mot fordøyelsesykdommer, LO Norge, LO-kommune, LO-stat, NORILCO, Organisasjonen for uføres rettigheter, Pensjonistforbundet, Pensjonistutvalget Fagforbundet Sel, Samarbeidsforum mot fattigdom i Norge, Samfunnsviterne, Spondyloartrittforbundet Norge, Unio, Velferdsalliansen EAPN Norway og YS viser til at mange uføre har svakere økonomi før overgang til alderspensjon sammenliknet med arbeidsføre. Flere av disse peker videre på at uføre kan ha høyere kostnader til medisiner og tilrettelegging i hverdagen og at uføre kan ha begrensede muligheter til privat sparing. Pensjonistforbundet uttaler i den forbindelse:

«Som følge av at man ved overgang til uførhet får redusert inntekt, vil også grunnlaget for opparbeiding av sparing frem mot pensjonsalder være svakere sammenliknet med en arbeidsfør person. Det er åpenbart en stor økonomisk ulempe å bli ufør.»

Foreningen Spekteret, Forsvarets seniorforbund, Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO), FØL Norge, Hjernesvulstforeningen, Jernbanepensjonistenes Forening – Hamar, Landsforbundet for offentlige pensjonister (LOP), Landsforeningen for hjerte- og lungesyke (LHL), Landsforeningen mot fordøyelsesykdommer, LO Norge, LO Tromsø, LO-kommune, LO-stat, NORILCO, Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU), Organisasjonen for uføres rettigheter, Pensjon for alle, Pensjonistforbundet, Pensjonistutvalget Fagforbundet Sel, Samarbeidsforum mot fattigdom i Norge, Samfunnsviterne, Spondyloartrittforbundet Norge, Statsbanenes Verkstedsarbeiderforening Oslo, Unio, Velferdsalliansen EAPN Norway og YS uttaler at uførhet ikke er et valg, men en konsekvens av uforskyldt sykdom eller skade. Flere av disse viser til at uføreandelene blant de som nærmer seg pensjonsalder har blitt redusert, også etter pensjonsreformen. LO Norge uttaler:

«Ingen velger uførhet. Departementets forslag synes derimot å bygge på en antakelse om at dersom det er for gunstig å få uføretrygd sammenliknet med for eksempel å ta ut alderspensjon fra 62 år, så vil dette gi et økt press på uføreordningen. Det er ingenting i departementets egne tall som underbygger dette. Snarere har andelen uføre blant de eldste falt betydelig de siste ti årene, også etter at skjermingstillegget til uføres alderspensjon ble innført.»

Videre peker flere av høringsssvarene på at arbeidsføre i gjennomsnitt står lenger i arbeid sammenliknet med før pensjonsreformen, og flere uttaler at det er som forventet at avgangsalderen faller blant arbeidstakere som før ikke hadde mulighet til å gå av med pensjon før fylte 67 år. Pensjonistforbundet viser til at det er begrenset mulighet til å kompensere for levealderjusteringen i gammel opptjeningsordning, siden mange har full opptjening før fylte 67 år og dermed kun kan få en effekt av utsatt uttak. SSB viser til at pensjoneringsadferden blant arbeidstakere i privat sektor uten AFP-avtale ikke behøver å være representativ for hva som vil skje videre framover. SSB uttaler videre:

«Selv om tallgrunnlaget så langt ikke gir klar støtte til at skjerming av tidligere uføre har vært nødvendig, er observasjonene såpass sprikende at det ikke er dekning for den motsatte konklusjonen om at skjermingen ikke burde ha vært innført. Det gjelder i enda større grad en konklusjon om at skjermingen nå bør avvikles.»

Flere av høringsinstansene mener at en ikke bør legge stor vekt på arbeidsføres tilpasninger i vurderingen av behovet for å skjerme uføre mot effekten av levealderjusteringen. LO-kommune, LO-stat, Unio og YS uttaler i den forbindelse at det uavhengig av arbeidsføres tilpasninger vil bli et tiltakende behov for skjerming framover, og at det må vurderes å gi uføre full skjerming for levealderjusteringen etter en viss tid med innfasing av nye opptjeningsregler.

Flere av høringsinstansene viser til at med de nye opptjeningsreglene som fases inn fra 1954-kullet, vil uføre ikke få videre opptjening til alderspensjon etter fylte 62 år. Pensjonistforbundet uttaler i den forbindelse:

«Siden uføres alderspensjon skal stå i et rimelig forhold til arbeidsføres alderspensjon bør ikke pensjonsopptjeningen stoppe ved 62 år. Kombinasjonen av pensjonsopptjening som stopper ved 62 år, og full levealderjustering ved 67 år vil gi for lav

årlig alderspensjon. Grensen for når pensjonsopptjeningen stopper for uføre bør ses i sammenheng med når arbeidsføre i gjennomsnitt slutter å arbeide, eller eventuelt knyttes opp mot utviklingen i levealdersjusteringen.»

110 privatpersoner har avgitt høringssvar med merknader. Alle privatpersonene er negative til departementets forslag. Følgende momenter går igjen i de private høringssvarene:

- Mange uttrykker bekymring for uføres inntektsnivå som alderspensjonister
- Mange peker på at uføre har lav inntekt og/eller formue også før overgang til alderspensjon, og at de har begrensede muligheter for privat pensjonssparing
- Mange bemerker at uførhet ikke er et valg, og at det er urimelig å sammenlikne uføre med arbeidsføre som velger å gå av tidlig og/eller kan ta ut avtalesfestet pensjon (AFP)
- Flere mener at forslaget går utover de svakeste i samfunnet
- Flere peker på at uføre kan ha høyere kostnader til medisiner og tilrettelegging i hverdagen

Departementets vurderinger

Innføringen av en midlertidig skjermingsordning for uføre født i årene 1944–1951 ble begrunnet med at uføre ikke har de samme mulighetene som arbeidsføre til å kompensere for virkningen av levealdersjusteringen, jf. Innst. 80 L (2011–2012).

Arbeids- og sosialkomitéen understreket i innstillingen at uføres alderspensjon skal stå i et rimelig forhold til arbeidsføres gjennomsnittlige alderspensjon, og sluttet seg til at en skjermingsordning for uføre basert på arbeidsføres tilpasning til levealdersjusteringen skulle vurderes på ny i 2018. I Prop. 57 L (2017–2018) foreslo departementet en utvidelse av skjermingsordningen slik at også årskullene 1952–1953 skjermes for 0,25 prosentpoeng av effekten av levealdersjusteringen. Utvidelsen var begrunnet med at en bred vurdering av uføres alderspensjon ikke ville foreligge i tide til å kunne implementere eventuelle endringer for årskullet 1952 innen utgangen av 2018 (fra 2019 hadde 1952-kullet overgang fra uføretrygd til alderspensjon). Stortinget sluttet seg til departementets forslag, jf. Innst. 356 L (2017–2018).

Departementet er enig med de høringsinstansene som påpeker at uføre ikke har samme mulighet som arbeidsføre til å kompensere for levealdersjusteringen. Dersom arbeidsføre i yngre årskull velger å stå lenger i arbeid, vil dette over tid gi større forskjeller i pensjonsnivåer mellom uføre og

arbeidsføre. Før pensjonsreformen fikk uføre en alderspensjon på nivå med det de ville fått dersom de hadde stått i arbeid fram til normal pensjonsalder, som da var 67 år. Et slikt prinsipp er mer krevende å legge til grunn i et system med fleksibelt pensjonstidspunkt – en kan ikke uten videre anta at flertallet av de uføre ville stått i arbeid til akkurat 67 år dersom uførheten ikke hadde inntruffet. Av den grunn bør de arbeidsføres normale avgangsalder være en sentral indikator i vurderingen av nivået på uføres alderspensjon og graden av en eventuell skjerming for levealdersjusteringen.

I lys av avgangsmønsteret som en så langt har observert etter pensjonsreformen, vurderer departementet at aldersgrensene for opptjening og overgang til alderspensjon for uføre fortsatt virker rimelig. Blant de arbeidsføre som stod i jobb ved 61 år har to av tre sluttet i arbeid ved 67 år. Dette indikerer at selv om det har blitt færre som går av tidlig, har de arbeidsføre så langt i liten grad kompensert for effekten av levealdersjusteringen. Mange arbeidsføre har benyttet muligheten til å gå av før fylte 67 år, selv om dette gir et lavere årlig pensjonsnivå. De som har planer om å stå i arbeid til 62, 63, 64 eller 65 år, vil få høyere alderspensjon som ufør enn det de vil få dersom uførheten ikke inntreffer. Også uten skjermingstillegg vil uføres alderspensjon fortsatt være om lag 30 pst. høyere enn om de hadde gått av ved 62 år.

Departementet er enig med de høringsinstansene som påpeker at pensjoneringsadferden etter 2011 er påvirket av mange forhold, og at adferden som er observert så langt ikke behøver å være representativ for hva som skjer videre framover. Regelendringene som følger av pensjonsreformen har virket i kort tid, og det er først årskullene født 1949 og senere som har hatt mulighet til uttak av alderspensjon fra fylte 62 år. Det er derfor grunn til å følge med på den videre utviklingen i avgangsmønsteret, og kunne iverksette tiltak dersom arbeids- og pensjoneringsadferden endrer seg i vesentlig grad.

Flere høringsinstanser påpeker at uføre har begrensede muligheter i arbeidsmarkedet og at uføre ikke kan velge fritt mellom arbeid og offentlig forsørgelse. Departementet vil imidlertid bemerke at det ikke nødvendigvis er en klar grense mellom uførhet og arbeidsførhet, og at det kan være en betydelig restarbeidsevne blant personer som har fått innvilget en midlertidig eller varig helserelatert ytelse. Departementet viser til at det er et mål om at inntektssikringsordningene skal bygge opp under arbeidslinja. Kompensasjonsgraden i uføretrygden er på 66 pst., og nivået på uføres inntektssikring før fylte 67 år er dermed for mange en

god del lavere enn det den inntekten de ville hatt dersom de kunne stått i arbeid. Departementet vurderer at en bør vektlegge arbeidslinja også i vurderingen av nivået på uføres alderspensjon, og dermed kunne akseptere at uføre får en noe lavere alderspensjon enn det de i gjennomsnitt ville fått dersom de hadde stått i arbeid.

Samlet vurderer departementet at det ikke har vært behov for å gi uføre i de årskullene som så langt har hatt overgang til alderspensjon en skjerming for levealderjusteringen. Om ikke de arbeidsføres adferd endres i vesentlig grad, vil det heller ikke i de nærmeste årene være behov for å skjerme uføre fra effekten av levealderjusteringen. Departementet vil på bakgrunn av dette ikke fremme forslag om å utvide dagens skjermingstillegg til også å omfatte årskull født 1954 og senere.

Virkningen av levealderjustering er relativt liten hvert enkelt år, men den kan bli vesentlig over tid dersom levealderen øker slik befolkningsframskrivningene viser. Det er grunn til å forvente at arbeidsføre i framtiden vil å stå lenger i arbeid. Selv om uføre på kort sikt får en god alderspensjon sammenliknet med de som ikke blir uføre, kan dette dermed endres over tid. Departementet vil følge utviklingen i avgangsmønster og gjennomsnittlige pensjonsnivåer videre, med mål om å sikre rimelige pensjonsnivåer etter hvert som levealderen øker. Regjeringen har nedsatt et utvalg som skal evaluere pensjonsreformen og vurdere behovet for justeringer som kan bidra til å sikre pensjonssystemets økonomiske og sosiale bærekraft. I mandatet bes utvalget om å utrede effekten av levealderjusteringen for ulike grupper i samfunnet, herunder personer som mottar uføretrygd ved overgang til alderspensjon. Utvalget skal videre vurdere konkrete løsninger som kan sikre et rimelig forhold mellom alderspensjonsnivået til uføre og arbeidsføre.

Pensjonstrygden for fiskere

Pensjonstrygden for fiskere er en lovbestemt, pliktig tidligpensjonsordning (avtrappingspensjon) fra 60 til 67 år for personer som har eller har hatt fiske som hovednæring. Fiskere er normalt ikke ordinære lønsmottakere (arbeidstakere) med fast inntekt. Fiskere som helt eller delvis har inntekt i form av lott blir i dag regnet som selvstendige næringsdrivende skatte- og trygderettslig. Pensjonstrygden er utligningsfinansiert, dvs. at ordningens inntekter i et år skal dekke pensjonsutgiftene i det samme året. Pensjonstrygden er garantert av staten. Dvs. at dersom inntektene ikke er tilstrekkelig til å dekke pensjonsutgiftene, plikter staten å dekke

underskuddet dersom trygdens likviditetsfond er oppbrukt.

Det er forutsatt at Pensjonstrygden for fiskere skal være selvfinansierende. Effektivisering i næringen har imidlertid ført til en nedgang i antall aktive fiskere de siste 20–30 årene. Det har skapt en ubalanse mellom antall avgiftsbetalende fiskere og antall pensjonister, og pensjonsutgiftene har over noen år vært høyere enn inntektene. Det har derfor vært nødvendig med til dels betydelige bidrag fra likviditetsfondet. Fondet ble i sin tid bygget opp av den tidligere utførselsavgiften, som ble avvirket i 1993.

Finansieringsgrunnlaget er en medlemspremie (9 254 kroner i 2020) fra fiskerne, en omsetningsavgift (0,30 pst. av førstehandsverdien av råstoff levert fra norske fiskere) og et bidrag fra ordningens likviditetsfond. Medlemspremien har årlig blitt økt i takt med økningen i folketrygdens grunnbeløp. I 2020 økte medlemspremien med 25 pst. ut over den økningen som følger av at grunnbeløpet blir økt, og omsetningsavgiften økte fra 0,25 til 0,30 pst. for å sikre bedre balanse i kostnadsdelingen mellom næringen og staten i påvente av en varig løsning for ordningen.

I løpet av 2020 vil likviditetsfondet være brukt opp, og det forventes at statsgarantien utløses med et beløp på anslagsvis 35 mill. kroner i 2020, og deretter vel 50 mill. kroner årlig i de nærmeste årene, med uendret regelverk. Ordningen forventes ut fra visse forutsetninger å komme i balanse igjen mot midten av 2030-tallet. Med dagens ordning er nåverdien av statens forventede garantiansvar i perioden fram til midten av 2030-tallet beregnet til om lag 600 mill. kroner. Arbeids- og sosialdepartementet varslet i statsbudsjettet for 2020 en gjennomgang av pensjonstrygden for fiskere med sikte på å finne frem til en varig løsning, bl.a. i lys av pensjonsreformen, og næringen skal i forbindelse med dette arbeidet konsulteres på en egnet måte. Et alternativ til varig løsning som vurderes, er å videreføre ordningen, men tilpasse pensjonsalderen til alderspensjonsordningene i folketrygden og de offentlige tjenestepensjonsordningene. Et annet alternativ som vurderes er å lukke ordningen, slik at den bare omfatter de av dagens medlemmer som er over en viss alder, noe som på sikt vil føre til en avvikling av ordningen. De som ved en slik løsning blir stående utenfor pensjonstrygden, vil imidlertid som andre selvstendig næringsdrivende kunne etablere en egen innskuddspensjonsordning. I tillegg vil de som privatpersoner kunne sikre seg en egen pensjon, bl.a. gjennom skattefavisert individuell pensjonssparing. Arbeidet med å finne fram til en ny,

varig pensjonsløsning for Pensjonstrygden for fiskere pågår, og det antas at arbeidet kan ferdigstilles i løpet av første halvår 2021.

For å bedre økonomien i ordningen ytterligere, foreslås det at medlemsavgiften og omsetningsavgiften økes på samme måte som i fjor. Det vi si at medlemsavgiften økes med 25 pst. ut over den økningen som følger av at folketrygdens grunnbeløp øker, og at omsetningsavgiften økes med 0,05 prosentpoeng, det vi si fra 0,30 til 0,35 pst. Med en slik økning anslås nåverdien av statens samlede garantiansvar for pensjonstrygden redusert til om lag 300 mill. kroner.

Melding om trygdeoppgjøret

Som følge av koronasituasjonen ble årets lønnsoppgjør i frontfaget utsatt til høsten. For at trygdeoppgjøret, som normalt gjennomføres i mai, som tidligere skulle gjennomføres etter frontfaget, ble det besluttet at også årets trygdeoppgjør ble utsatt til høsten. Frontfaget endte på en lønnsvekst på 1,7 pst. i lønnsoppgjøret.

Folketrygdloven § 1-4 slår fast at folketrygdens grunnbeløp årlig skal reguleres med virkning fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten. Forventet lønnsutvikling i reguleringsåret skal etter forskriftsbestemmelser settes lik regjeringens anslag for gjennomsnittlig årslønnsvekst for alle sektorer slik det framkommer i revidert nasjonalbudsjett (RNB). På bakgrunn av at oppgjøret i frontfaget i år kom etter RNB, ble det i forskriften tatt inn en særbestemmelse om at det for 2020 skal benyttes en årslønnsvekst på 1,7 pst., i samsvar med resultatet fra oppgjøret i frontfaget. Derfor ble det ved årets regulering av grunnbeløpet lagt til grunn en årslønnsvekst på 1,7 pst. til grunn i reguleringen.

Det ble 1. og 2. september gjennomført drøftingsmøter med pensjonistenes, de funksjonshemmedes og arbeidstakernes organisasjoner om tallgrunnlaget som legges til grunn for reguleringen.

Nytt grunnbeløp fra 1. mai 2020 er 101 351 kroner. Den prosentvise økningen i grunnbeløpet fra 1. mai 2020 er 1,50 pst. Uføretrygd, alderspensjon under opptjening og andre ytelser som reguleres gjennom endringer i grunnbeløpet, får også en økning på 1,50 pst. fra 1. mai 2020.

Regjeringen legger frem for Stortinget en melding om regulering av pensjoner mv. i 2020 i forbindelse med fremleggelsen av Prop. 1 S for 2021. Meldingen inneholder en redegjørelse for gjennomføringen og resultatet av trygdeoppgjøret, samt en redegjørelse for pensjonistenes inntektsforhold.

6.2.4 Det sosiale sikkerhetsnettet

Det sosiale sikkerhetsnettet skal bidra til at alle får nødvendig bistand for å kunne delta i arbeidslivet og på andre arenaer i samfunnet.

Arbeids- og velferdsforvaltningen har ansvaret for gjennomføringen av arbeids- og velferdspolitikken og har en viktig rolle i forvaltningen av store deler av det sosiale sikkerhetsnettet. De sosiale tjenestene i arbeids- og velferdsforvaltningen er det nedre sikkerhetsnettet i velferdsordningene. Sikkerhetsnettet omfatter også velferdstjenester og tiltak under andre departementer.

Frivillige organisasjoner og sosiale entreprenører yter viktige bidrag for å hindre at folk blir stående varig utenfor arbeids- og samfunnslivet, og er en del av samfunnets sikkerhetsnett.

Redusert risiko for at levekårsutfordringer går i arv

Norge er et land med høy sosial mobilitet, og tendensen til at ulikhet går i arv er mindre enn i mange andre land. Økonomisk vekst som har kommet brede lag av befolkningen til gode, høy sysselsetting og omfattende velferdsordninger har bidratt til at risikoen for fattigdom er mindre i Norge enn i de fleste andre land. Likevel rammes enkeltpersoner og familier av fattigdom og lavinntekt også i Norge. Fattigdom kan påvirke helse, utdanningsmuligheter og sosialt liv, og føre til utenforskap.

Regjeringens mål er å bevare et samfunn med små forskjeller. Regjeringen vil redusere fattigdom og øke den sosiale mobiliteten gjennom å inkludere flere i arbeidslivet. Regjeringens førsteprioritet i velferdspolitikken er å bekjempe fattigdom, særlig blant barnefamilier, og sørge for at færre faller utenfor samfunns- og arbeidsliv. For å lykkes med å redusere fattigdom og risikoen for at levekårsutfordringer går i arv, kreves en tverrsektoriell innsats på flere politikkområder. Den samlede og tverrsektorielle innsatsen mot fattigdom er nærmere omtalt i del III i denne proposisjonen.

2030-agendaen med bærekraftsmålene er verdenssamfunnets arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimændringene. Bærekraftsmål 1 om å utrydde fattigdom følges opp nasjonalt gjennom innsatsen for å redusere fattigdom og motvirke ulikhet. Se omtale i del III i denne proposisjonen.

Regjeringen har i sin regjeringperiode tatt mange initiativ for å hindre at enkeltpersoner og familier faller utenfor arbeids- og samfunnsliv. Disse utfordringene krever like fullt en kontinuerlig og fornyet innsats. Samfunnet endrer seg, og årsakene

til utenforskap er ofte sammensatte og gjensidig forsterkende. En politikk for å forebygge utenforskap må derfor omfatte et bredt spekter av politikkområder. Regjeringen tar sikte på våren 2021 å legge fram en stortingsmelding med en helhetlig politikk for å forebygge utenforskap og fremme inkludering av flere i arbeids- og samfunnsliv.

Meldingen vil presentere en bred analyse av utfordringene knyttet til utenforskap i dag og veivalg, strategier og mulige tiltak i videre innsats. Blant disse vil være strategier og tiltak knyttet til å inkludere flere i arbeidslivet, gi flere av de som står utenfor arbeidslivet mulighet for deltakelse og inkludering på andre samfunnsarenaer, styrke kompetanse og kvalitet på tjenestene som tilbys av arbeids- og velferdsforvaltningen og samarbeidet mellom relevante offentlige tjenester, samt samarbeidet med andre aktører som frivillige organisasjoner og sosiale entreprenører for å fremme innovasjon og utvikling. I den helhetlige tilnærmingen vil det også legges vekt på kunnskaps- og kompetansetiltak og andre tiltak for å hindre at noen faller ut av arbeidslivet.

Kunnskap, kompetanse og utdanning er de viktigste enkeltfaktorene som påvirker sosial mobilitet. Gratis utdanning og gode studiefinansieringsordninger demper betydningen av familiebakgrunn og øker den sosiale mobiliteten. Regjeringen har gitt barnehagepolitikken en tydeligere sosial profil gjennom flere tiltak for å fjerne økonomiske hindringer for at barn får gå i barnehage. Gjennomføring av videregående opplæring er viktig for en stabil tilknytning til arbeidslivet og økonomisk uavhengighet i voksen alder. Regjeringen gjennomfører kompetansereformen *Lære hele livet* for at ingen skal gå ut på dato i arbeidslivet og for at flere skal kunne stå lenger i arbeid.

Deltakelse i arbeidslivet gir enkeltmennesker et selvstendig økonomisk livsgrunnlag, sosial tilhørighet og fellesskap. Svak eller manglende tilknytning til arbeidslivet er en viktig årsak til lav inntekt, og kan føre til dårligere levekår, helse og livskvalitet. Bred deltakelse i arbeidslivet bidrar til å motvirke økonomiske og sosiale forskjeller. Se omtale av inkluderingsdugnaden, ungdomsinnsatsen og andre tiltak for å inkludere flere i arbeidslivet under hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting. Et av målene for regjeringens integreringsstrategi er at flere innvandrere får et stabilt og godt fotfeste i arbeidslivet.

De fleste barn i Norge vokser opp i familier med gode økonomiske vilkår. Samtidig er det barn og familier som faller utenfor sosiale fellesskap pga. svak økonomi og dårlige levekår. Det har over en tid vært en økning i andelen barn i husholdnin-

ger med vedvarende lavinntekt. Tiltak som bidrar til at foreldrene kommer i arbeid bedrer barnas og familiens levekår og muligheter.

Langvarig lavinntekt henger ofte sammen med andre levekårsutfordringer som familien har. Utfordringer knyttet til språk, helse, bolig og andre sosiale forhold kan hindre barna fra å delta på sosiale arenaer sammen med jevnaldrende. Dette kan ha negative konsekvenser for barnas levekår og livskvalitet, og påvirke barnas utvikling og livsmuligheter på lengre sikt. Det sosiale sikkerhetsnettet og den forebyggende innsatsen rundt utsatte familier er styrket. Regjeringen vil til høsten legge fram en ny samarbeidsstrategi for barn og unge som vokser opp i lavinntektsfamilier. Målet for strategien er å dempe de negative konsekvensene av å vokse opp i fattigdom, skape like forhold for alle barn, og gjennom dette hindre at lavinntekt og levekårsutfordringer går i arv.

Mange som står utenfor arbeidsmarkedet med langvarig lav inntekt har helseproblemer og utfordringer knyttet til psykisk helse og rus. Helsetjenestene inkludert tjenestetilbudet til rusavhengige og tiltak innen psykisk helse bidrar til bedre levekår og til å styrke den enkeltes forutsetninger for å delta i arbeidslivet.

Innsatsen for å skape trygge og gode boforhold for alle og den boligsosiale innsatsen er viktig for å bedre levekårene for vanskeligstilte. Regjeringen vil legge fram en strategi om den boligsosiale politikken høsten 2020. Staten bidrar til områdesatsinger i enkelte områder i storbyene med særskilte levekårsutfordringer.

Godt utbygde offentlige tjenester som utdanning, barnehager og helse- og omsorgstjenester reduserer forskjeller i levekår og legger til rette for deltakelse i arbeidslivet. Folketrygdens stønadsordninger gir inntekt ved sykdom, arbeidsledighet, uførhet, tap av forsørger og høy alder. Skattesystemet bidrar til omfordeling gjennom finansieringen av offentlige tjenester og overføringer.

De sosiale tjenestene i NAV-kontoret

Kommunene har gjennom sitt ansvar for de sosiale tjenestene i arbeids- og velferdsforvaltningen en sentral rolle i å fremme sosial og økonomisk trygghet. Dette ansvaret omfatter forebyggende sosialt arbeid og de individuelle tjenestene opplysning, råd og veiledning, økonomisk stønad, midlertidig botilbud, individuell plan og kvalifiseringsprogram.

Et flertall av mottakere av økonomisk stønad har et midlertidig og forbigående hjelpebehov, og mottar stønad kun i en kort periode, noe som også er i tråd med formålet med ordningen. Et betydelig

mindretall mottar imidlertid stønad over lengre tid og har høy grad av stønadsavhengighet. Disse har gjennomgående svak eller ingen tilknytning til arbeidslivet, og mange har helsemessige og sosiale problemer i tillegg.

Arbeids- og velferdsdirektoratet er fagdirektoratet for de kommunale sosiale tjenestene, og skal gjennom kompetansehevende og tilretteleggende tiltak bidra til at kommunene ivaretar sitt ansvar for de sosiale tjenestene på en god måte. Viktige innsatsområder også i 2021 skal være tiltak som understøtter lovens krav om individuelle vurderinger, barneperspektivet og tilgjengelighet til tjenestene.

Kvalifiseringsprogrammet er en lovpålagt oppgave for alle kommuner. Programmet er innrettet mot personer mellom 18 og 67 år med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne og ingen eller svært begrensede ytelser til livsopphold etter folketrygdloven eller arbeidsmarkedsloven. Formålet med programmet er å bidra til at flere i målgruppen kommer i arbeid. Deltakelse i kvalifiseringsprogrammet er en rettighet for de som fyller vilkårene i loven. Fra 1. januar 2019 ble det innført enkelte endringer i regelverket for kvalifiseringsprogrammet. Endringene gjelder inngangsvilkår, varighet og innhold i programmet, og skal samlet sett bidra til å gjøre programmet mer fleksibelt og tilgjengelig.

Antall deltakere i programmet økte fra i underkant av 5 500 ved utgangen av 2018 til om lag 6 700 ved utgangen av 2019. Det framgår av en rapport fra Arbeids- og velferdsdirektoratet at dette trolig har sammenheng med lovendringene som trådte i kraft 1. januar 2019. Det rapporteres samtidig om at det er stor variasjon i hvordan NAV-kontorene arbeider med programmet. Det rapporteres også om flere utfordringer, bl.a. knyttet til kompetansen om lovverket og forståelsen av programmet som en lovbestemt rettighet. Tiltak for å øke kunnskapen om kvalifiseringsprogrammet videreføres.

Stortinget har vedtatt en plikt for kommunene til å stille vilkår om aktivitet for alle mottakere av økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven, jf. Innst. 208 L (2014–2015).

Kommuner som har erfaringer med å stille vilkår om aktivitet, kan vise til gode resultater, og da særlig for unge sosialhjelpsmottakere. Dette var bakgrunnen for at regjeringen høsten 2016 foreslo, og fikk Stortingets tilslutning til, at det i første omgang innføres en plikt for kommunene til å stille vilkår om aktivitet til mottakere av økonomisk stønad under 30 år. Aktivitetsplikt for denne gruppen ble innført fra 1. januar 2017.

En delrapport fra evalueringen fra juni 2019 basert på casestudier fra seks NAV-kontor beskri-

ver hvordan lovendringen har blitt implementert, hva som har fungert godt og områder hvor ansatte og brukere mener det er rom for forbedringer. Slutt-rapport fra evalueringen skal foreligge høsten 2020 og vil omfatte en analyse av effektene av lovendringen på sysselsetting, inntekt og overgang til utdanning for målgruppen.

For en vellykket integrering er det viktig at de som bor i Norge lærer seg norsk og kommer i arbeid eller utdanning. Regjeringen har i Granavolden-plattformen sagt at den vil stille krav om å delta i norskopplæring for mottakere av økonomisk sosialhjelp som pga. manglende norskerferdigheter ikke er selvhjulpne. På bakgrunn av dette sendte departementet høsten 2019 på høring forslag om endringer i aktivitetsplikten i sosialtjenesteloven for å bidra til at kommunen tar ansvar for å hjelpe og stille krav til mottakere av økonomisk sosialhjelp som trenger bedre norskkunnskaper for å komme i arbeid. Departementet tar sikte på å legge fram en lovproposisjon høsten 2020, hvor det foreslås å innføre både norskopplæringsplikt og vurderingsplikt ved vedtak om økonomisk stønad. Årlige merkostnader for kommunesektoren er beregnet til om lag 60 mill. kroner. Merkostnadene skal dekkes innenfor kommunerammen.

Som følge av koronapandemien er det i forskrift gitt mulighet til unntak fra krav om aktivitet ved til-delning av økonomisk sosialhjelp dersom koronapandemien gjør det vanskelig eller umulig å gjennomføre planlagt aktivitet. Det er videre fastsatt at kvalifiseringsstønaden ikke skal falle bort for deltakere i kvalifiseringsprogrammet som har fravær underveis i programmet pga. koronapandemien. Fraværet skal heller ikke medregnes i program-mets varighet. Dette gjelder for en periode på maksimalt seks måneder. For deltakere i kvalifiserings-programmet som nærmer seg slutten av programmet og ikke har fått utsatt programmet pga. koronapandemien, skal det i tillegg gjøres en konkret vurdering av om en forlengelse (på inntil seks måneder) kan bidra til å nå målet om arbeid.

Helsetilsynet har besluttet at fylkesmennene i 2020–2021 skal gjennomføre en landsomfattende undersøkelse om tilgjengelighet til sosiale tjenester i NAV-kontoret. Helsetilsynet vil i denne forbindelse også gjøre en undersøkelse knyttet til tilgjengeligheten i NAV Kontaktsenter og samhandling mellom kontaktsenteret og kommunene.

Koronapandemien kan forventes å føre til økt behov for og etterspørsel etter økonomisk rådgivning. Det iverksettes tiltak for å bedre tilbudet og tilgjengeligheten til økonomisk rådgivning og gjeldsrådgivning i arbeids- og velferdsforvaltningen. Det foreslås bl.a. å styrke kapasiteten og øke

bemanningen ved den landsdekkende økonomirådstelefonen. Se nærmere omtale under kap. 621, post 21 og 63.

I Granavolden-plattformen fastslås det at barnetrygden for barn fra null til fylte seks år skal økes i stortingsperioden, og at regjeringen vil sørge for at dette også kan komme familier som er avhengige av økonomisk sosialhjelp til gode. Dette ble fulgt opp i statsbudsjettet for 2020. Under Barne- og familiedepartementets kap. 845 Barnetrygd, post 70 Tilskudd foreslår regjeringen å øke barnetrygden for barn opp til fylte seks år med ytterligere 300 kroner per måned med virkning fra 1. september 2021. Dette utgjør en årlig økning på 3 600 kroner. For å tydeliggjøre at kommunene skal la dette komme sosialhjelpsmottakere til gode, vil de statlige veiledende satsene for økonomisk stønad til livsopphold for kategorien barn 0–5 år bli økt tilsvarende fra samme tidspunkt. Kommunene har uansett rett og plikt til alltid å gjøre individuelle vurderinger av behov, og til å bruke skjønn ved utmåling av stønad. Med unntak av barns inntekter, har kommunene også rett til å vurdere inntektsgrunnlaget, herunder om barnetrygden skal inkluderes.

Departementet fastsatte våren 2020 i lys av koronasituasjonen enkelte midlertidige endringer i regelverket for tilskudd til utvikling av de sosiale tjenestene i NAV-kontoret for inneværende år, slik at omsøkte midler kan søkes omdisponert til annet arbeid med sosiale tjenester for å kunne håndtere situasjonen knyttet til virusutbruddet. Fylkesmannen er gitt fullmakt til å fatte vedtak på nye søknader om tilskuddsmidler og omdisponering av midler.

Regjeringen foreslo i Revidert nasjonalbudsjett 2020, og fikk Stortingets tilslutning til, å etablere en ny midlertidig tilskuddsordning over denne posten med formål å støtte omstilling og nye arbeidsmåter i de sosiale tjenestene i NAV-kontorene for å håndtere et forventet økt behov for sosiale tjenester i forbindelse med koronasituasjonen. Den midlertidige tilskuddsordningen vil gi kommunene et ekstra virkemiddel i 2020 i arbeidet med å bistå personer og familier som står i fare for å komme i en vanskelig eller forverret livssituasjon som følge av virusutbruddet gjennom å støtte omstilling og utvikling av nye arbeidsmåter i de sosiale tjenestene. Se nærmere omtale under kap. 621, post 63.

Kunnskapsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet sendte 30. juni 2020 ut et høringsnotat med forslag til regelendringer for å gi bedre velferdstjenester for barn og unge som har behov for et samordnet tjenestetilbud. Høringsfrist er 1. november 2020. Det foreslås

endringer i helse- og omsorgstjenesteloven, spesialisthelsetjenesteloven, pasient- og brukerrettighetsloven, barnevernloven, barnehageloven, opplæringsloven, friskoleloven, sosialtjenesteloven, NAV-loven, krisesenterloven, familievernkantorloven og introduksjonsloven. Forslagene går ut på å harmonisere og styrke samarbeidsbestemmelser og reglene om individuell plan, og lovfeste en tydelig plikt for kommunen til å samordne tjenestetilbudet overfor barn og unge. Det foreslås bl.a. å innføre en rett til barnekoordinator for familier med barn eller som venter barn med alvorlig sykdom, skade eller nedsatt funksjonsevne.

Sosialt entreprenørskap

Sosiale entreprenører utvikler og tar i bruk nye løsninger på sosiale og samfunnsmessige utfordringer. Regjeringen vil videreføre arbeidet med å bedre betingelsene for sosiale entreprenører slik at de kan bidra til å løse sosiale utfordringer i samfunnet, særlig ved å få flere inn i arbeidslivet.

Som ledd i oppfølgingen av rapporten *Samarbeid om sosialt entreprenørskap* fra en tverrdepartemental arbeidsgruppe ledet av Arbeids- og sosialdepartementet, ble det i 2019 igangsatt en kartlegging av omfang og erfaringer med samarbeid mellom arbeids- og velferdsforvaltningen og sosiale entreprenører om tiltak for å inkludere flere i arbeid og samfunnsliv. Rapport fra kartleggingen skal foreligge høsten 2020.

Arbeids- og velferdsdirektoratet forvalter et tilskudd til sosiale entreprenører og sosialt entreprenørskap rettet mot bekjempelse av fattigdom og sosial eksklusjon. Tilskuddsordningen videreføres i 2021. Se nærmere omtale under kap. 621, post 70.

Velferdsobligasjoner brukes om resultatbaserte avtaler mellom flere parter, som oftest offentlige myndigheter, investorer/stiftelser og private eller ideelle tjenesteleverandører, og har som formål å løse sosiale problemer på en ny måte. Arbeids- og velferdsdirektoratet og Kriminalomsorgsdirektoratet har på oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet satt i gang et arbeid med et pilotprosjekt med formål å teste ut velferdsobligasjoner som modell for utvikling og finansiering av nye tiltak for å forebygge tilbakefall til kriminalitet. Se nærmere omtale under kap. 621, post 63.

6.3 Et sikkert og seriøst arbeidsliv

De fleste i Norge arbeider under gode og forsvarlige arbeidsforhold. Arbeidsforholdene er jevnt

over bedre enn i andre land. Selv om helhetsbildet er bra er det likevel utfordringer i enkelte yrker og næringer. Useriøse virksomheter kan forårsake alvorlige konsekvenser i form av utnyttelse av arbeidstakere, økt risiko for skade og seriøse virksomheter kan tape i konkurransen med useriøse. Et sikkert og seriøst arbeidsliv er derfor viktig både for virksomhetene og den enkelte arbeidstaker. I 2020 har arbeidslivet vært preget av de tiltakene som ble satt i verk pga. koronapandemien, hvor enkelte bransjer og virksomheter er blitt særlig hardt rammet. Viktigheten av bl.a. arbeidsforhold og arbeidsmiljøarbeid er også blitt ekstra tydelig i denne sammenheng.

Vi står fortsatt overfor viktige utfordringer når det gjelder å bidra til et seriøst, trygt og fleksibelt arbeidsliv. I tillegg til innsatsen mot useriøsitet og arbeidslivskriminalitet, samt myndighetenes oppfølging og regulering av arbeidsforhold og sikkerhet, vil også innsatsen knyttet til det forebyggende arbeidsmiljøarbeidet bidra til målet om et sikkert og seriøst arbeidsliv.

For en nærmere omtale av arbeidsmiljøtilstanden, se del I, punkt 3.3. For omtale av det forebyggende arbeidsmiljøarbeidet, se omtalen under hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting.

6.3.1 Flexibilitet og trygge rammer i arbeidslivet

Regjeringen legger til rette for et arbeidsliv med både trygghet og flexibilitet for arbeidstakere, seriøse arbeidsgivere og et velfungerende og effektivt trepartssamarbeid.

Norsk arbeidsliv kjennetegnes generelt av raske omstillinger og høye krav i jobben, samtidig som de fleste arbeidstakere opplever stor grad av selvbestemmelse i sin arbeidssituasjon (Fakta-boka 2018, STAMI). Utviklingen går i retning av økende spesialisering og høyere krav til kompetanse. Behovet for, og mulighetene til, mer flexibilitet i arbeidslivet er økende. Mange arbeidstakere ønsker mer flexibilitet for å gjøre det enklere å kombinere jobb og privatliv. Regjeringen vil legge til rette for at flest mulig skal kunne delta i arbeidslivet, og vil fortsette arbeidet med å modernisere og tilpasse regelverket til et omstillingsdyktig og velfungerende arbeidsliv.

Tilknytningsformer i arbeidslivet

Hovedregelen i norsk arbeidsliv er at arbeidstakere skal ha fast ansettelse. Slik er det også i praksis. Nærmere 80 pst. av alle sysselsatte har enten

fast ansettelse i heltidsstilling, fast ansettelse i deltidstilling over 20 timer i uken eller er selvstendig med egne ansatte eller arbeider innen primærnæringene. Andelen med fast tilknytning til arbeidslivet er høyere i Norge enn gjennomsnittet for OECD- og EU-landene.⁴³

Midlertidig ansatte utgjorde 7,9 pst. av alle ansatte i 2019.⁴⁴ Ifølge Statistisk sentralbyrås Arbeidskraftundersøkelse var andelen 7,5 pst. i andre kvartal 2020, 0,3 prosentpoeng lavere enn samme periode året før. Kartlegginger viser at det har vært små endringer i bruken av midlertidig ansettelse siden lovendringen i 2015, da det ble innført en generell adgang til midlertidig ansettelse inntil tolv måneder, jf. tabell nedenfor. Det ble samtidig innført regler om karantene og kvote for denne adgangen. Departementet vil følge utviklingen på området videre og har satt i gang et nytt kartleggingsprosjekt om utviklingen i tilknytningsformene i arbeidslivet som gjelder perioden fram til 2022.

Om lag 1,5–2 pst. av årsverkene i norsk arbeidsliv utføres av arbeidstakere som leies ut fra bemanningsforetak. Erfaringsmessig svinger etterspørselen etter bemanningsforetakenes tjenester med konjunktorene. Innen bygge- og anleggsnæringen har det imidlertid i lengre tid vært en økende bruk av innleie. Tall fra 2018 tydet på at innleide arbeidstakere stod for om lag 6 pst. av årsverkene innen bygg. Andelen er høyere om en bare ser på arbeider- og håndverkeryrkene. I Oslo-området har bruken av innleie innen bygg ligget klart høyere enn landsgjennomsnittet.⁴⁵ Bransjestatistikken fra NHO Service og handel viser at det skjedde en betydelig nedgang i innleieaktiviteten til bygg og anlegg i løpet av 2019. NHO Service og Handel mener dette skyldes de nye reglene som er innført for bemanningsbransjen. Deres tall for første halvår 2020 viser en generell nedgang i bruken av innleie fra bemanningsforetak, som følge av koronapandemien og fallet i oljeprisen i tillegg til regelendringene.

Det er bred enighet om at bruk av innleie av arbeidskraft ikke skal erstatte faste ansettelser, men være et supplement i særskilte situasjoner. For å sikre klarere rammer og større forutsigbarhet for både arbeidstakere og virksomheter i bemanningsbransjen, samt å redusere den høye innleieandelen i bygge- og anleggsvirksomhet ble det vedtatt endringer i arbeidsmiljøloven i 2018, med ikrafttredelse 1. januar 2019. Endringene

⁴³ Fafo-rapport 2018:38.

⁴⁴ Arbeidskraftundersøkelsen, SSB, aldersgruppen 15–74 år.

⁴⁵ Fafo-rapport, 2018:38.

omfatter en presisering i arbeidsmiljøloven av hva fast ansettelse innebærer, samt en presisering av at arbeidsavtalen skal gi forutsigbarhet for når arbeid skal utføres også der arbeid skal utføres periodevis. Det ble også vedtatt at alle virksomheter som ønsker å inngå lokal avtale om tidsbegrenset innleie, må være bundet av tariffavtale inngått med fagforening med innstillingsrett etter arbeidstvistloven. Lovendringene ble forberedt gjennom, og framgår av, Prop. 73 L (2017–2018), Innst. 355 L (2017–2018), og Lovvedtak 69 (2017–2018).

Departementet varslet i Prop. 73 L (2017–2018) også et arbeid med tiltak for bedre kontroll og håndheving for å redusere ulovlig innleie. Tilbakemeldinger og en kartlegging som Fafo har gjennomført etter oppdrag fra departementet,⁴⁶ tyder på at det forekommer en god del brudd på innleiereglene og at bruddene i liten grad følges opp fra arbeidstakers side. Regjeringen fremmet på denne bakgrunn forslag om å gi Arbeidstilsynet kompetanse til å føre tilsyn med og gi pålegg og reaksjoner for brudd på innleie- og likebehandlingsreglene, jf. Prop. 61 LS (2019–2020). Forslagene innebærer at Arbeidstilsynet (samt Petroleumstilsynet og Luftfartstilsynet på sine områder) skal føre tilsyn med at vilkårene for innleie er til stede og at kravet til likebehandling av utleide arbeidstakere etterleves. Tilsynsmyndighetene skal kunne gi pålegg til virksomheter om å stanse ulovlig innleie og gi vilkår som innebærer likebehandling. Forslaget innebærer ikke at tilsynsmyndighetene kan gi pålegg om fast ansettelse eller utbetaling av korrekt lønn, dette må fortsatt håndheves privatrettslig av den enkelte. Forslaget omfatter også at tilsynsmyndighetene skal føre tilsyn med innleiers opplysningsplikt overfor bemanningsforetaket for å sikre likebehandling, jf. lov 69 av 19. juni 2020 med ikrafttredelse 1. juli 2020. Se også del I, punkt 2.3 Satsinger og hovedprioriteringer, samt omtale under programkategori 09.40 kap. 640 og kap. 642, om forslag til styrking av Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet.

Regjeringen har nedsatt et partssammensatt utvalg som skal vurdere ulike tilknytningsformer og virksomhetsorganisering i arbeidslivet. Utvalget skal bl.a. beskrive og vurdere relevante utviklingstrekk og eventuelle utfordringer i arbeidslivet når det gjelder tilknytningsformer og virksomhetsorganisering, herunder vurdere om det gjeldende rammeverket for tilknytningsformer er tilstrekkelig tydelig, hensiktsmessig og tilpasningsdyktig for

dagens og framtidens arbeidsliv. Utvalget skal levere sin rapport innen 1. juni 2021.

Utviklingen i andel midlertidig ansatte for perioden 2013–2019

Midlertidig ansatte i pst. av alle sysselsatte, 15–74 år.	Totalt
2013	8,4
2014	7,9
2015	8,0
2016	8,8
2017	8,4
2018	8,4
2019	7,9

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen, Statistisk Sentralbyrå.

I perioden 2013–2019 har antallet midlertidig ansatte endret seg lite, mens andelen er blitt lavere som følge av flere sysselsatte.

Utviklingen i andel deltidsansatte for perioden 2013–2019

Deltidsansatte i pst. av alle sysselsatte (avrundet), 15–74 år.	Menn	Kvinner
2013	14	40
2014	15	39
2015	15	38
2016	15	38
2017	15	37
2018	14	37
2019	15	36

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

Fra 2013 til 2019 økte antallet kvinner som arbeider heltid med om lag 76 000 personer og for menn med om lag 48 000 personer. I samme tidsrom ble antallet kvinner som arbeider deltid redusert med om lag 23 000. Andelen kvinner som jobber deltid har i perioden falt fra 40 til 36 pst. For menn økte antallet som arbeider deltid med 19 000 personer.

⁴⁶ Fafo-rapport 2019:38.

Heltid/deltid

Andelen deltidsansatte i norsk arbeidsliv er om lag 25 pst. Det aller meste av deltidsarbeidet i Norge er frivillig. Om lag 10 pst. av alle som jobbet deltid i 2019, gjorde det såkalt ufrivillig (AKU). Ufrivillig deltid er en utfordring for de som rammes. Det er flest kvinner som arbeider deltid. Mønsteret er likevel slik at i de deler av arbeidsmarkedet der det er mye deltid for kvinner er det også mye deltid blant menn. Over tid har forskjellen mellom menn og kvinner avtatt, bl.a. i takt med at flere kvinner har fått høyere utdanning. I gjennomsnitt for 2019 var det 76 000 flere heltidssysselsatte kvinner enn i 2013 (AKU). I samme periode har andelen kvinner som jobber deltid falt fra 40 til 36 pst., jf. tabell over. Se også nærmere omtale under del I, punkt 3.2 Situasjonen i arbeidsmarkedet.

Arbeidsmiljøloven har siden 2005 hatt regler som gir deltidsansatte rett til å få utvidet sin stilling framfor at arbeidsgiver gjør en ny ansettelse i virksomheten. Fortrinnsretten er et av flere virkemidler for å legge til rette for heltidsarbeid. En lovendring fra 2014 gir deltidsansatte, som de siste tolv månedene jevnlig har arbeidet utover den avtalte arbeidstiden, rett til å få utvidet sin stilling tilsvarende det som har vært den faktiske arbeidstiden. En lovendring som trådte i kraft 1. januar 2019 fastslår at en deltidsansatt også kan ha fortrinnsrett til bare en del av en utlyst stilling.

Styrke det organiserte arbeidslivet

Organisasjonsgraden for arbeidstakere i Norge er lavest i Norden, men høy i internasjonal sammenheng. De siste ti årene har andel fagorganiserte ligget stabilt på 49–50 pst.

Samtidig er det utviklingstrekk som gjør at det kan være grunn til å se nærmere på utfordringer med å opprettholde, og eventuelt styrke, organisasjonsgradene i arbeidslivet.

Utfordringene er tatt opp i drøftinger mellom myndighetene og partene i arbeidslivet i Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd. Det er satt ned en egen arbeidsgruppe under rådet for å se nærmere på hva myndighetene og partene kan gjøre sammen og hva organisasjonene selv vil sette i verk. Det er enighet om at det kreves et kontinuerlig arbeid for å fremme et organisert arbeidsliv og styrke organisasjonsgradene i arbeidslivet. Derfor vil temaet følges opp i den løpende dialogen mellom myndighetene og partene, bl.a. innenfor rammen av Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd. I løpet av 2020 gjennomføres det et kartleg-

gingsprosjekt om arbeidsgiveres holdninger og tilslutning til tariffavtaler. I samarbeid med partene i arbeidslivet har departementet satt i gang flere andre forskningsprosjekter for å få oppdatert kunnskap om det organiserte arbeidslivet, erfaringer med allmenngjøringsordningen, medvirkning og medbestemmelsesordninger og utviklingen i bruken av ulike tilknytningsformer i arbeidslivet.

Varsling

Med virkning fra 1. januar 2020 er det vedtatt endringer i arbeidsmiljølovens regler om varsling. Endringene ble fremmet av regjeringen i Prop. 74 L (2018–2019), og var en oppfølging av Varslingsutvalgets innstilling.⁴⁷ Lovendringene trådte i kraft 1. januar 2020.

Regjeringen vil også følge opp forslaget fra Varslingsutvalgets flertall om å etablere et lavterskeltilbud for saker om brudd på gjengjeldelsesforbudet ved varsling gjennom en nemndsløsning, som et supplement til domstolsbehandling. Regjeringen legger opp til at Diskrimineringsnemnda skal få myndighet til å behandle saker om gjengjeldelse av varslere, og sendte sommeren 2020 et høringsnotat om den praktiske gjennomføringen av en slik løsning på alminnelig høring.

Endringene i lovreglene og Arbeidstilsynets innsats knyttet til varsling, herunder utarbeidelse av en nasjonal veileder, bidrar til en oppfølging av Stortingets anmodningsvedtak nr. 93 (2018–2019) om årsmeldingen for 2017 fra Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter.

EU har vedtatt et direktiv om vern av personer som varsler om brudd på nærmere angitt EU-regelverk. Regjeringen er i gang med å vurdere om, og eventuelt i hvilken grad, dette er EØS-relevant og hvilke konsekvenser det vil ha for det norske regelverket ved en eventuell innlemmelse i EØS-avtalen.

6.3.2 Seriøse og anstendige arbeidsvilkår

De aller fleste i Norge har gode og anstendige arbeidsvilkår. Useriøsitet er likevel en utfordring i deler av arbeidslivet, og innebærer bl.a. brudd på bestemmelser i arbeidsmiljøloven om arbeidskontrakter, arbeidstid, overtid mv. Det kan også innebære mangler ved opplæring, sikkerhetstiltak og innkvartering som arbeidsgiver har ansvar for. Pandemiutbruddet og økt økonomisk usikkerhet kan bidra til å forsterke utfordringene. Utenlandske arbeidstakere med begrensede språkkunnskaper

⁴⁷ NOU 2018: 6 *Varsling – verdier og vern*.

og manglende kunnskap om rettigheter og plikter i det norske arbeidslivet er særlig utsatt for useriøs virksomhet. Konsekvensene er alvorlige. Det kan føre til utnyttelse av arbeidstakere, virke konkurransevridende, svekke rekrutteringen til utsatte yrker og bransjer, og seriøse virksomheter kan tape oppdrag og kunder til useriøse aktører. Utfordringene krever kontinuerlig og bred innsats.

Allmenngjøring av tariffavtaler er et viktig virkemiddel for å sikre utenlandske arbeidstakere lønns- og arbeidsvilkår som er likeverdige med de vilkår norske arbeidstakere har, og å hindre konkurransevridning til ulempe for det norske arbeidsmarkedet. Tariffnemnda som er et uavhengig forvaltningsorgan, fastsetter allmenngjøringsforskrifter. Etter krav fra en arbeidstaker- eller arbeidsgiverorganisasjon kan Tariffnemnda fastsette at lønns- og arbeidsvilkår som følger av en tariffavtale skal gjelde for alle arbeidstakere som utfører arbeid av den art som avtalen omfatter. Det er nå allmenngjorte forskrifter i ni bransjer. Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet fører tilsyn med etterlevelsen av forskriftene.

I regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet, som sist ble revidert i 2019, er det bl.a. lagt økt vekt på forebyggende innsats. Se nærmere omtale av strategien i punkt 6.3.3 om innsatsen mot arbeidslivskriminalitet.

Regjeringens mål er at det skal bli enklere å være seriøs og vanskeligere å være useriøs. Markedet for de kriminelle må gjøres så lite som mulig. Politiet, Skatteetaten, Arbeids- og velferdsetaten og Arbeidstilsynet har som oppfølging av regjeringens strategi utarbeidet en felles strategi for hvordan arbeidslivskriminalitet kan forebygges. Samarbeid med organisasjonene i arbeidslivet og informasjon til forbrukere og oppdragsgivere er en del av dette arbeidet.

Ved at offentlige og private oppdragsgivere, samt forbrukere, får bedre informasjon og kunnskap om hvordan de går fram for å velge seriøse og lovlige tjenestetilbydere, kan de bidra til å motvirke useriøsitet. Arbeidstilsynet og Arbeids- og velferdsetaten bidrar inn i Skatteetatens arbeid med å etablere en ny veiledningstjeneste med samordnet informasjon om hvordan forbrukere kan handle hvitt.

Offentlig sektor er en betydelig markedsaktør og har et særlig ansvar for å sørge for ryddige og seriøse forhold i norsk arbeidsliv. I 2018 og 2019 ble det gitt en fellesføring i tildelingsbrevene til alle statlige virksomheter om at de skal gjennomføre anskaffelsene sine på en måte som motvirker arbeidslivskriminalitet. På oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet har tidligere Difi⁴⁸ utarbeidet

en veileder om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter. Det siste året er det gjennomført tiltak for å gjøre veilederen bedre kjent og brukt. Arbeidstilsynet har gjennom tilsyn erfart at kommunene de har undersøkt i hovedsak ivaretar forskriftens krav ved inngåelse av offentlige kontrakter, men at oppfølgingen av kontraktene kan bli bedre. Arbeids- og sosialdepartementet vil i 2020 sette i gang et arbeid med å evaluere oppdragsgivernes etterlevelse av regelverket og fellesføringen, og på bakgrunn av dette vurdere eventuelle nye tiltak.

Det er viktig at utenlandske arbeidstakere og arbeidsgivere kjenner til sine plikter og rettigheter i det norske arbeidslivet. Informasjonstilbudet til denne gruppen er styrket. Gjennom Service-sentrene for utenlandske arbeidstakere (SUA) samarbeider Arbeidstilsynet, Skatteetaten, politiet og Utlendingsdirektoratet om å gi informasjon og veiledning til utenlandske arbeidstakere og deres arbeidsgivere. SUA er også viktig for å avdekke ulovlige arbeidsforhold og identitetsjuks. Et eget målrettet informasjonsarbeid overfor utenlandske arbeidstakere skal videre gjennomføres av Arbeidstilsynet, Skatteetaten, politiet, Utlendingsdirektoratet og Arbeids- og velferdsetaten, for å sette ytterligere fokus på rettigheter og plikter for arbeidstakere i Norge. Det nye europeiske arbeidsmarkedsbyrået (ELA) vil bl.a. også kunne bidra til økt informasjonsutveksling og samarbeid for å hindre grenseoverskridende arbeidslivskriminalitet.

Treparts bransjeprogrammer – samarbeid om innsats i utsatte bransjer

Treparts bransjeprogrammer er et viktig virkemiddel for å målrette innsatsen overfor de deler av arbeidslivet hvor utfordringene er størst, og for å mobilisere arbeidsgivere, arbeidstakere og myndigheter til i felleskap å dokumentere og ta fatt i felles erkjente utfordringer knyttet til arbeidsforhold og arbeidsmiljø.

Det første bransjeprogrammet ble etablert som et pilotprosjekt i renholdsbransjen allerede fra høsten 2010, og ble en etablert ordning fra 2012. I 2014 ble det etablert bransjeprogrammer innen uteliv og deler av transportnæringen, og fra høsten 2018 for bilbransjen. I september 2020 ble

⁴⁸ Deler av Difi og deler av Brønnøysundregistrene (Altinn) ble samlet til et nytt Digitaliseringsdirektorat fra 1. januar 2020. To avdelinger i Difi ble samtidig en del av DFØ, som endret navn fra Direktoratet for økonomistyring til Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) fra 1. september 2020.

Boks 6.5 Etatssamarbeidet mot arbeidslivskriminalitet

- Regjeringen har i innsatsen mot arbeidslivskriminalitet etablert et bredt samarbeid mellom politiet, Skatteetaten, Arbeidstilsynet og Arbeids- og velferdsetaten. Også andre offentlige myndigheter medvirker i innsatsen mot arbeidslivskriminalitet.
- I perioden 2013–2020 er etatene styrket med i overkant av 100 mill. kroner til innsats mot arbeidslivskriminalitet.
- Syv a-krimsentre er etablert. Disse er lokalisert i Bodø, Trondheim, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Tønsberg og Oslo. Etatene har operativt samarbeid også andre steder i landet.
- Etatene arbeider ut fra felles mål og handlingsplaner for å nå tre hovedmål:
  - Sentrale trusselaktører skal ha fått sin kapasitet og intensjon betydelig redusert.
  - Utenlandske arbeidstakere skal bli satt i stand til å ivareta sine rettigheter og oppfylle sine plikter.
  - Oppdragsgivere og forbrukere skal ikke bidra til a-krim ved kjøp av varer og tjenester.

Innsatsen for å fremme seriøse og anstendige arbeidsvilkår bidrar også til å redusere arbeidslivskriminalitet. Se nærmere omtale av tiltak under punkt 6.3.2 og 6.3.3.

Regjeringen foreslår fra 2021 å styrke Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet med hhv. 38 mill. kroner og 14 mill. kroner, til en satsing på seriøst arbeidsliv. Se nærmere omtale i del I, punkt 2.3 Satsinger og hovedprioriteringer, og omtale under programkategori 09.40, kap. 640 Arbeidstilsynet og kap. 642 Petroleumstilsynet.

det lagt fram en rapport om arbeidsforholdene i bilbransjen. Det er også gjennomført en kartlegging av varebilmarkedet innen transportnæringen. Bransjeprogrammene har gjennomført og iverksatt flere informasjons- og veiledningstiltak for å bedre arbeidsforholdene i bransjene, og gir forslag til tiltak for å oppnå ryddige lønns- og arbeidsforhold.

Treparts bransjeprogrammer er etablert som en langsiktig satsing. Selv om flere av bransjeprogrammene har vært operative i flere år, gjenstår det fortsatt utfordringer i disse bransjene. På oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet har Deloitte AS gjennomført en evaluering av treparts bransjeprogram som arbeidsform. Resultatene fra evalueringen vil følges opp i samarbeid med partene i arbeidslivet.

6.3.3 Innsats mot arbeidslivskriminalitet

Arbeidslivskriminalitet skal avdekkes og bekjempes. Arbeidslivskriminalitet innebærer handlinger som bryter med norske lover om lønns- og arbeidsforhold, trygder, skatter og avgifter. Et karakteristisk trekk er at det foregår systematiske brudd på lover og regler som gjelder en rekke ulike områder, dette er gjerne utført organisert på måter som

utnytter arbeidstakere eller virker konkurransevridende og undergraver samfunnsstrukturen.

For å styrke innsatsen mot useriøse og kriminelle forhold i arbeidslivet, la regjeringen i 2015 fram en egen strategi mot arbeidslivskriminalitet. Den ble utarbeidet etter dialog med hovedorganisasjonene i arbeidslivet, og er revidert i 2017 og 2019.

Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten, Skatteetaten og politiet har utarbeidet en felles årsrapport for 2019 om innsatsen mot arbeidslivskriminalitet. Rapporten viser til at omfanget av arbeidslivskriminalitet ikke har økt de siste årene, og at det kan være indikasjoner på en viss reduksjon. Arbeidslivskriminalitet er likevel fortsatt et stort problem med alvorlige konsekvenser for berørte arbeidstakere, virksomheter og samfunnet for øvrig. Pandemiutbruddet vinteren 2020 og økt økonomisk usikkerhet kan videre få betydning for utviklingen av arbeidslivskriminalitet. Det er pekt på at støtteordningene til næringslivet og dagpengeordningen kan være attraktive å utnytte.

Regjeringen vil fortsette å styrke innsatsen for å avdekke og bekjempe arbeidslivskriminalitet med målrettede tiltak, økt kontroll og samarbeid mellom myndigheter og arbeidslivets parter. Innsatsen er forsterket i statsbudsjettet for 2020 og

arbeid med ny revidering av strategien pågår. Det tas sikte på fremleggelse i første kvartal 2021.

Arbeidslivskriminalitet må forhindres og bekjempes gjennom et bredt spekter av tiltak. Forebygging, kunnskap og informasjon er fremhevet som viktige områder i strategien. Politiet, Skatteetaten, Arbeidstilsynet og Arbeids- og velferdsetaten samarbeider om en bred innsats innen forebygging og kontroll. Det er etablert syv arbeidslivskriminalitetssentre (a-krimsentre) hvor de fire etatene samarbeider om kunnskapsbygging, etterretning og felles kontroller. I tillegg er det et operativt samarbeid mot arbeidslivskriminalitet andre steder i landet som ikke dekkes av a-krimsentrene. Etatenes samarbeid er utviklet gjennom felles mål og resultatstyring, handlingsplaner og en felles styringsmodell for det tverretatlige a-krimssamarbeidet.

For å få en mest mulig effektiv innsats mot kriminelle aktører er det viktig for etatene å bruke de virkemidlene og sanksjonene som de samlet sett disponerer på en effektiv måte. Som et ledd i å styrke innsatsen mot økonomisk kriminalitet og arbeidslivskriminalitet er det også etablert et nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter (NTAES). Analyse- og etterretningssenteret skal utarbeide nasjonale trussel- og risikovurderinger og samle etterretning som vil gi et grunnlag for etatenes oppfølging. Politiet, Skatteetaten, Tolletaten, Arbeidstilsynet og Arbeids- og velferdsetaten deltar i dette arbeidet. Det skal gjennomføres en evaluering av NTAES som vil bli ferdigstilt i 2021.

Andre relevante myndigheter involveres også i det tverretatlige samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet, dette gjelder bl.a. Statens vegvesen, Tolletaten, Utlendingsdirektoratet, Mattilsynet, DSB og kommunene. Det er også igangsatt tiltak for å redusere arbeidslivskriminalitet i samferdselssektoren. Statens vegvesen fikk i 2020 myndighet til å innhente opplysninger som Arbeidstilsynet trenger for tilsyn med gjeldende allmenngjøringsforskrifter for veitransport, og til å overføre disse opplysningene til Arbeidstilsynet. Samarbeidet med Statens vegvesen gir Arbeidstilsynet et bedre grunnlag for å velge ut virksomheter for kontroll og styrker dermed tilsynet med de allmenngjorte kravene til minstelønn og diett.

For å styrke håndhevingen av innleie- og likebehandlingsreglene har Arbeidstilsynet fått myndighet til å føre tilsyn med at vilkårene for innleie fra bemanningsforetak og kravet til likebehandling ved utleie av arbeidstakere er oppfylt. Petroleumstilsynet og Luftfartstilsynet har fått samme myndighet innenfor sine ansvarsområder. Tilsyns-

myndighetene har samtidig fått myndighet til å ilegge sanksjoner som tvangsmulkt og overtredelsesgebyr dersom virksomhetene ikke gir tilsynet nødvendige opplysninger eller ikke retter seg etter et stansingsvedtak. Dette vil effektivisere tilsynet bl.a. på a-krimområdet. Se del I, punkt 2.3 Satsinger og hovedprioriteringer og under programkategori 09.40 kap. 640 og kap. 642 for forslag om styrking av Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet.

Adgang til deling av opplysninger, og etterfølgende behandling av disse, er sentralt i a-krimssamarbeidet og for at a-krimsentrene skal fungere etter sin hensikt. Justis- og beredskapsdepartementet har i den forbindelse sendt forslag til endringer i forvaltningsloven, som vil gi utvidet adgang til informasjonsdeling mellom offentlige myndigheter, på alminnelig høring. Høringsforslaget inneholder også en hjemmel til å fastsette forskrifter om informasjonsdeling og -behandling innenfor særskilte områder. Det tas sikte på å utarbeide en slik forskrift for a-krimssamarbeidet.

Såkalt lønnsstyrer har fått økt oppmerksomhet i den senere tid. Begrepet omfatter forskjellige type situasjoner der arbeidsgiver ikke følger opp sine lønns- og betalingsforpliktelser overfor arbeidstaker. Regjeringen har startet et arbeid med å utrede arbeidsgivers straffeansvar i denne forbindelse, med sikte på å gjennomføre alminnelig høring av lovforslag om dette høsten 2020.

Utfordringene knyttet til arbeidslivskriminalitet er komplekse og grenseoverskridende, det er derfor også viktig med internasjonalt samarbeid på dette området. EU etablerte i 2019 et europeisk arbeidsmarkedsbyrå, European Labour Authority (ELA). Dette samarbeidsorganet vil bl.a. kunne bidra til styrking av felles innsats mot grenseoverskridende arbeidslivskriminalitet, herunder ved økte muligheter for samarbeid mellom relevante nasjonale etater. Norge deltar på de samarbeidsarenaer som inngår i arbeidsmarkedsbyrået. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med en egen proposisjon om samtykke til å ta forordningen om ELA inn i EØS-avtalen. Arbeidstilsynet har i tillegg inngått samarbeid med tilsvarende tilsynsetater i Litauen, Latvia, Estland, Romania, Bulgaria og Polen.

Oppfølging av ILO og FNs bærekraftsmål om arbeidstakerrettigheter

ILO er en viktig arena for å fremme grunnleggende rettigheter i arbeidslivet og trepartssamarbeidet. Myndighetene og partene i arbeidslivet samarbeider om norsk oppfølging. Etter arbeids-

konferansen sommeren 2019, ble det skissert ulike planer for hvordan organisasjonen best kan følge opp innholdet i den nye 100 års erklæringen for fremtidens arbeidsliv (ILO Centenary Declaration for the Future of Work). ILO har i tillegg gjennomført flere fagmøter, bl.a. et møte i februar 2020 om «Achieving Decent Work in Global Supply Chains». ILO har videre arbeidet målrettet med temaet «Covid-19 and the world of work», og har bl.a. overvåket medlemslandenes ulike tiltakspakker under pandemien og utarbeidet og publisert flere landoversikter på ILOs hjemmesider.

FN har utviklet et sett med bærekraftsmål for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene. Delmål 8.8 omhandler behovet for å beskytte arbeidstakerrettigheter og fremme et trygt og sikkert arbeidsmiljø for alle arbeidstakere, herunder arbeidsinnvandrere og særlig kvinnelige arbeidsinnvandrere, samt arbeidstakere i vanskelige arbeidsforhold. Norge har gjennom sin arbeidslivsmodell, med samarbeid mellom arbeidslivets parter og myndighetene, en helhetlig tilnærming hvor beskyttelse av arbeidstakerrettigheter og like konkurransevilkår for bedrifter er viktig. De lover, forskrifter, strategier og handlingsplaner som er utarbeidet og implementert, sikrer den store majoriteten av arbeidstakere i Norge et trygt og sikkert arbeidsmiljø i samsvar med delmål 8.8. For noen deler av norsk arbeidsliv er det imidlertid utfordringer med useriøsitet og arbeidslivskriminalitet, og dette kan svekke måloppnåelsen. Innsatsen knyttet til utfordringer med useriøsitet og arbeidslivskriminalitet i norsk arbeidsliv vil bl.a. også støtte opp om dette, jf. omtalen over. For en samlet omtale av bærekraftsmålene vises til Nasjonalbudsjettet for 2020, se også del III.

6.3.4 Sikkerhet i petroleumssektoren

Redusert risiko for storulykke i petroleumssektoren

Over tid har HMS-nivået i petroleumsvirksomheten utviklet seg i en positiv retning, og myndighetene og partene er enige om at sikkerhetsnivået i næringen i Norge er høyt. Regjeringens ambisjon om at norsk petroleumsvirksomhet skal være verdensledende på HMS ligger fast og støttes av partene. Oljepris- og konjunktursvingninger, koronapandemien og andre omstillinger og endringer i næringen kan imidlertid påvirke dagens risikonivå. Et fortsatt høyt sikkerhetsnivå kan ikke tas for gitt. Det må jobbes kontinuerlig for stadig forbedring og tilpasning til skiftende utfordringer.

Storulykkeindikatoren,⁴⁹ som reflekterer både antall alvorlige hendelser og hendelsenes potensial for tap av liv, viser en langsiktig positiv utvikling. I 2019 nådde storulykkeindikatoren sitt foreløpig laveste nivå. Dette indikerer at næringen har blitt bedre til å styre forhold som påvirker fremtidig risiko knyttet til storulykker. Til tross for positive resultater har petroleumsvirksomheten fremdeles en iboende risiko for storulykke. Det kreves derfor aktiv og kontinuerlig forebygging og risikostyring for å beholde et høyt sikkerhetsnivå og redusere risikoen for ulykker og uønskede hendelser.

Risikoen knyttet til arbeidsmiljø i petroleumsvirksomheten har også i hovedsak hatt en positiv utvikling over tid, men næringen har fortsatt arbeidsmiljøutfordringer. Det har vært et økende antall varsler og bekymringsmeldinger de siste årene knyttet til omstilling og effektivisering. Dette har bl.a. resultert i et økende press på partsamarbeidet i petroleumsnæringen, noe som kan få konsekvenser for HMS-nivået. De tiltak som myndighetene og selskapene har iverksatt pga. koronapandemien kan også påvirke sikkerhet og arbeidsmiljøfaktorer. Dette tydeliggjør viktigheten av selskapenes forebyggende arbeid og tilpasset oppfølging av risiko.

Koronapandemien har bidratt til å forsterke usikkerheter knyttet til både arbeidsmiljø, sikkerhet og industriens fremtidsutsikter. Myndighetenes tiltak under pandemien har bidratt til å stabilisere situasjonen. Det er imidlertid fortsatt usikkerhet knyttet til den videre utviklingen, og en vedvarende lav oljepris vil kunne bidra til å forlenge usikkerheten. Klimautfordringene spiller en stadig sterkere rolle, endringstakten er fortsatt høy, og det er stor oppmerksomhet rettet mot å utvikle og ta i bruk mer ressurseffektive og miljøvennlige løsninger. Endringsprosessene er ofte komplekse, og det kan være utfordrende å gjennomføre helhetlige vurderinger av hvilke konsekvenser endringene kan få for sikkerhet og arbeidsmiljø. Dette vil kreve samarbeid og høy oppmerksomhet fra selskapene, partene og myndighetene og det er viktig at både selskapene og myndighetene følger med på utviklingen og vurderer risiko fortløpende.

Kunnskap og ny teknologi er i rask utvikling i petroleumsvirksomheten. Teknologit utvikling bidrar til høyere HMS-nivå og effektivitet, men kan også medføre nye utfordringer som næringen må håndtere. Bruk av digital teknologi som innebærer mer fjernstyring, autonome og helautomati-

⁴⁹ Risikonivå i norsk petroleumsvirksomhet (RNNP)

serte løsninger, er økende. Slike løsninger gjør petroleumsindustrien mer utsatt for sårbarheter i IKT-systemer og avanserte digitale trusler. Endringene i risikobildet krever at aktørene løpende har oppmerksomhet mot å forbedre sin IKT-sikkerhet og evne til å håndtere uønskede digitale hendelser.

De siste årene har det også i økende grad blitt utviklet og tatt i bruk nye driftskonsepter som enklere innretninger, og det introduseres nye og mer fleksible bemannings- og driftsmodeller for innretninger i senfase. Myndighetene og aktørene må følge opp at petroleumsvirksomheten er for-svarlig i alle faser – også når felt og innretninger nærmer seg avslutning og fjerning.

Bruken av såkalte flerbruksfartøy i petroleumsvirksomheten har fått mye oppmerksomhet. Departementet satte ned en partssammensatt arbeidsgruppe som la fram sin rapport i juli 2019. Arbeidsgruppen kom frem til en felles beskrivelse av utviklingen, men det er fremdeles uenighet mellom partene i spørsmålet om den rettslige reguleringen. Stortinget har i vedtak 21. april 2020 bedt regjeringen nedsette et partssammensatt utvalg for å vurdere tiltak som kan styrke norsk maritim kompetanse, sikre norske sjøfolk på norske skip og sikre norske rederiers konkurransekraft. Det vises til Stortingets behandling av representantforslag 18 (2019–2020) om å sikre norske lønns- og arbeidsvilkår i norske farvann og på norsk sokkel. Nærings- og fiskeridepartementet har på denne bakgrunn satt ned et nytt partsammensatt maritimt utvalg som bl.a. skal vurdere om det bør stilles krav om norske lønns- og arbeidsvilkår i norske farvann og på norsk sokkel, og eventuelt hvordan. Utvalget skal ferdigstille sitt arbeid innen 31. desember 2020. Arbeids- og sosialdepartementet vil vurdere problemstillingene rundt flerbruksfartøy på sokkelen i lys av utvalgets vurderinger.

HMS-regimet i petroleumsvirksomheten er fleksibelt og tilpasningsdyktig, har bred støtte og anses å ha hatt stor betydning for den positive utviklingen og det høye sikkerhetsnivået vi har i norsk petroleumsvirksomhet. Norsk petroleumsvirksomhet er regulert gjennom lover og forskrifter som innebærer at alle sentrale aktiviteter i alle faser av petroleumsvirksomheten krever tillatelser, samtykker og godkjenninger fra myndighetene. Systemet bidrar til å gi myndighetene god styring og kontroll med petroleumsvirksomheten, fra leting etter petroleumsforekomster, utbygging og utvinning til avslutning av virksomheten. I Meld. St. 12 (2017–2018) *Helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten* gis en bred gjennomgang

av HMS-tilstanden i næringen og en vurdering av tilsynsoppfølging og regelverk.

En grunnleggende faktor for regimet er at det er virksomhetene selv som er ansvarlig for sikkerheten i norsk petroleumsvirksomhet. Myndighetenes strategi for kontinuerlig forbedring av sikkerhetsnivået er derfor å ansvarliggjøre aktørene i næringen slik at disse til enhver tid opptrer for-svarlig og i samsvar med regelverket. Myndighetenes oppfølging kommer i tillegg til, og ikke som erstatning for, selskapenes oppfølging av egen virksomhet.

Et velfungerende partssamarbeid er en viktig forutsetning for HMS-regimet i norsk petroleumsvirksomhet. God og åpen kommunikasjon og gjensidig tillit og respekt for hverandres roller og ansvar bidrar til dette. Det er samtidig viktig at samarbeidet mellom myndighetene og partene også bidrar til topartssamarbeidet i de enkelte selskapene, og at organisasjonene tar ansvar for å følge opp HMS-arbeidet i egen virksomhet og blant medlemmene.

HMS-regimet er også utgangspunkt for Petroleumstilsynets tilsynsstrategi, og myndighetenes oppfølging skal være sterk og tydelig når virksomhetene ikke etterlever regelverket og når grunnlaget for tilliten svekkes. Petroleumstilsynet må være tydelig i sin virkemiddel- og reaksjonsbruk og ta i bruk hele bredden av virkemidler i hele tilsynsområdet om nødvendig. Bruken av virkemidler og reaksjoner må innrettes slik at den samsvarer med alvorligheten i de forhold som avdekkes, og på en slik måte at virksomhetene tar sitt ansvar og sikrer etterlevelse av regelverket.

Myndighetenes oppfølging må ligge i forkant av utviklingen i næringen og baseres på de aktuelle risikoforhold. Kunnskap om risiko er et viktig grunnlag for næringens prioriteringer og myndighetenes oppfølging. *Risikonivå i norsk petroleumsvirksomhet* (RNNP) er et viktig grunnlag for felles virkelighetsforståelse av risikonivået i norsk petroleumsvirksomhet. RNNP må derfor sikres høy kvalitet og legitimitet. Myndighetene har iverksatt et prosjekt for videreutvikling av RNNP. I denne forbindelse er det gjort forbedringer i spørreundersøkelse for kartlegging av opplevd arbeidsmiljø, det arbeides med web-basert innrapportering av data, og det er utarbeidet en egen nettside for bedre presentasjon av resultater på nett.

Kunnskapsutvikling legger grunnlaget for å identifisere utfordringer, iverksette målrettede tiltak og videreutvikle sikkerhetsnivået. Myndighetenes bidrag til forskningen knyttet til HMS i

petroleumsvirksomheten er i hovedsak organisert som del av Forskningsrådets store petroleumsprogram, PETROMAKS 2, jf. nærmere omtale under programkategori 09.00.

Se også del I, punkt 2.3 Satsinger og hovedprioriteringer og under programkategori 09.40 kap. 640 og kap. 642 for forslag til styrking av Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet.

Programkategori 09.00 Administrasjon

Utgifter under programkategori 09.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
600	Arbeids- og sosialdepartementet	217 110	219 270	222 309	1,4
601	Utredningsvirksomhet, forskning mv.	317 298	393 625	371 060	-5,7
Sum kategori 09.00		534 408	612 895	593 369	-3,2

Utgifter under programkategori 09.00 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
01–24	Statens egne driftsutgifter	273 189	311 845	332 369	6,6
50–59	Overføringer til andre statsregnskap	166 730	171 205	119 000	-30,5
70–89	Andre overføringer	94 489	129 845	142 000	9,4
Sum kategori 09.00		534 408	612 895	593 369	-3,2

Kap. 600 Arbeids- og sosialdepartementet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	217 110	219 270	222 309
Sum kap. 0600		217 110	219 270	222 309

Overført fra 2019 til 2020:
Post 01: 10 924 000 kroner

Arbeids- og sosialdepartementets oppgaver og prioriteringer følger av politikken som utformes og de mål som er fastsatt for arbeids- og velferdspolitikken.

Administrasjonens hovedoppgave er å tilrettelegge for en kunnskapsbasert, samordnet og helhetlig politikk på departementets ansvarsområde.

Departementet skal være et utviklingsorientert og effektivt faglig sekretariat for politisk ledelse. Det skal være en tydelig og forutsigbar etatsstyrer og forvalter av gjeldende lover og annet regelverk.

Håndtering og oppfølging av EØS-saken har vært prioritert av Arbeids- og sosialdepartementet i 2019 og 2020. Oppfølging av flere av granskingsutvalgets læringspunkter som gjelder Arbeids- og sosialdepartementet er igangsatt. Dette vil kreve ressurser også i 2021.

Departementet har så langt lyst ut fire juridiske EØS-stillinger for å styrke departementets kapasitet og kompetanse. For å styrke fagkunnskapen ytterligere, vil departementet også koble seg tettere på akademia og relevante forskningsmiljøer.

Basert på erfaringer fra denne saken går Arbeids- og sosialdepartementet nå gjennom etatsstyringen med Arbeids- og velferdsetaten og andre underliggende etater. For nærmere informasjon om EØS-saken og oppfølging av den, se omtale under punkt 2 Profil og satsingsområder i del I av proposisjonen.

For å motvirke negative effekter av koronapandemien og de smitteverntiltakene som ble iverksatt i mars 2020, har Arbeids- og sosialdepartementet på kort tid måtte styrke eksisterende inntektssikringsordninger, etablere nye midlertidige ordninger, ha løpende dialog og styring for å sikre kapasitet i underliggende virksomheter, og avklare økonomiske og administrative konsekvenser av pandemien. I håndteringen av krisen har det vært både nyttig og nødvendig å ha tett dialog med partene i arbeidslivet. Det vises til nærmere omtale av Arbeids- og sosialdepartementets krisehåndtering i del III, punkt 11 Samfunnstryggleik.

Rapport 2019

Per 1. oktober 2019 var det 192 ansatte. Kvinneandelen var på 65,1 pst. Det vises til omtale av kjønnsfordeling for de ulike stillingskategoriene i del III, punkt 9 Likestilling og mangfold.

Kap. 3600 Arbeids- og sosialdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
02	Diverse inntekter	33		
	Sum kap. 3600	33		

Bevilgningen under kap. 600 Arbeids- og sosialdepartementet, post 01 Driftsutgifter kan i 2020 overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3600, post 02, jf. romertallsfullmakt. Denne

Regnskapet for 2019 under kap. 600, post 01 viste et forbruk på 217,1 mill. kroner. Midlene er nyttet til å dekke departementets ordinære driftsutgifter. Av det totale regnskapet ble 172,9 mill. kroner nyttet til å dekke lønn og sosiale kostnader og 44,2 mill. kroner til å dekke andre driftskostnader.

Budsjettforslag 2021

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker de ordinære driftsutgiftene som er nødvendige for at departementet skal kunne ivareta sine oppgaver. De største driftsutgiftene er knyttet til lønn, husleie, tjenesteavtaler med Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon og utvalgsutgifter.

Det foreslås å øke bevilgningen med 3 mill. kroner for å styrke departementets juridiske kompetanse bl.a. innenfor EØS-regelverket.

Det foreslås å redusere bevilgningen med kroner 13 000 som utgjør Arbeids- og sosialdepartementets andel i forbindelse med at Statens innkjøpscenter foreslås styrket med 10 mill. kroner. Det foreslås å øke bevilgningen tilsvarende under Finansdepartementets kap. 1605 Direktoratet for forvaltning og økonomistyring, post 01 Driftsutgifter.

For 2021 foreslås en bevilgning på 222,3 mill. kroner.

fullmakten er fjernet fra 2021 som følge av endringer i bestemmelsene knyttet til refusjoner og utgiftsdeling.

Kap. 601 Utredningsvirksomhet, forskning mv.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
21	Spesielle driftsutgifter	52 350	59 575	76 175
22	Kunnskapsutvikling i IA-avtalen mv., <i>kan overføres</i>	3 729	33 000	33 885
50	Norges forskningsråd	166 730	171 205	119 000
70	Tilskudd	25 219	43 130	52 510
71	Tilskudd til bransjeprogrammer under IA-avtalen mv., <i>kan overføres</i>	52 990	70 000	72 240
72	Tilskudd til Senter for seniorpolitikk	16 280	16 715	17 250
Sum kap. 0601		317 298	393 625	371 060

Overført fra 2019 til 2020:

Post 21: 2 755 000 kroner

Post 22: 24 271 000 kroner

Allmenn omtale

Sektorprinsippet i norsk forskningspolitikk innebærer at departementet har et overordnet ansvar for forskning innenfor departementets sektor og ansvarsområder. Ansvarer innebærer å bidra til forskning og kompetansebygging for sektoren, og å sørge for forskning for politikkutvikling og forvaltning. Myndigheter og forvaltningen selv utgjør en stor del av egen sektor og er viktige brukere av forskningens resultater.

Departementets investeringer i forskning og annen kunnskapsutvikling er et virkemiddel for å nå de fastsatte målene for arbeids- og velferdspolitikken, jf. målomtalen i del 1 Innledende del. Målene er:

- Et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting
- Økonomisk og sosial sikkerhet
- Et sikkert og seriøst arbeidsliv

Kunnskapsutviklingen skal bidra til god forståelse av hvordan samfunn, arbeidsmarked og arbeidsliv utvikler seg, herunder bidra til å avdekke årsaker og drivkrefter bak utviklingen. Videre legges det til grunn at forskningsinnsatsen skal bidra til treffsikker politikk og utvikling av gode og effektive tjenester og tiltak i møtet med store samfunnsutfordringer.

Departementet og sektoren trenger et variert kunnskapsgrunnlag med god kvalitet for at det

skal fungere som grunnlag for beslutninger og veivalg. Noen områder er avhengig av forutsigbar og løpende statistikkproduksjon. Andre områder, som for eksempel arbeidsmarkedstiltak og reguleringer i arbeidslivet, må jevnlig evalueres og vurderes mht. måloppnåelse og effekt. Større samfunnsutfordringer og utviklingstrekk må møtes med langsiktig forskning basert på omfattende datagrunnlag og empiri. Eksempler er utfordringer og muligheter knyttet til globalisering og migrasjon, endringer i demografi og teknologi, digitalisering samt nødvendig omstilling i norsk økonomi og arbeids- og næringsliv.

Departementet ivaretar sektoransvaret for forskning og kunnskapsutvikling hovedsakelig gjennom fire virkemidler/aktører:

- Norges forskningsråd
- Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI)
- Arbeids- og velferdsdirektoratet
- Departementets egne anskaffelser

Rapportering, strategier og tiltak for 2021

Meld. St. 4 (2018–2019) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019–2028* inneholder tiårige mål og prioriteringer og tre opptrappingsplaner for perioden 2019–2022. Planen gir uttrykk for hva regjeringen mener er særlig viktig å prioritere den kommende fireårsperioden. For nærmere omtale av regjeringens forslag til oppfølging av langtidsplanen i 2021 og den samlede FoU-innsatsen, se del III, punkt 5, i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet. Arbeids- og sosialdepartementet bidrar til forskning og kunnskapsutvikling på flere av områdene som er omtalt i lang-

tidsplanen. Det vises spesielt til de deler av planen som omtaler betydningen av forskning og kunnskapsutvikling for å møte samfunnsutfordringer på områder som bærekraftig velferd, arbeidsinkludering, fornyelse og bedre tjenester i offentlig sektor, integrering, utenforskap, fattigdom, samt helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten.

Departementets FoU-strategi for perioden 2019–2023 gjør rede for hvordan departementet vil ivareta sektoransvaret for forskning og strategiske kunnskapsbehov. I strategiperioden og framover skal departementet utvikle et godt kunnskapsgrunnlag for bredden i sektoransvaret og samtidig prioritere et godt kunnskapsgrunnlag for målet om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting. Et godt kunnskapsgrunnlag skal være av høy faglig kvalitet og i tillegg være relevant for måloppnåelse. Høy kvalitet i forskningen er en forutsetning for god nytteverdi for sektorens brukere og for at forskere skal kunne anvende resultater i den videre forskningen.

Departementet har ulike virkemidler som enkeltvis og i sammenheng skal bidra til at sektoransvaret ivaretas og kunnskapsbehov dekkes. Departementets tildeling til Norges forskningsråd skal i hovedsak bidra til langsiktig og målrettet kompetanse- og kunnskapsoppbygging innenfor departementets sektor og ansvarsområder. Det vises til omtale av Norges forskningsråd under kap. 601, post 50.

Departementets egne anskaffelser av forskning og utredningsvirksomhet har som hovedformål å gi departementet et godt kunnskapsgrunnlag for politikktutvikling og forvaltning på kort og mellomlang sikt. Anskaffelsene er ofte knyttet til pågående eller kommende utviklingsprosesser samt dagsaktuelle problemstillinger som krever presise beskrivelser av kunnskapsbehov. Det vises til omtale under kap. 601, post 21.

Arbeids- og velferdsdirektoratets midler til forskning og utredningsaktiviteter omtales under kap. 605, post 22. Arbeids- og velferdsdirektoratet skal gjennom sin rolle som rådgiver og faglig premissleverandør for departementet arbeide for at egen virksomhet er kunnskapsbasert, og direktoratet har over tid bygget opp sin kunnskapsfunksjon. Direktoratet skal som hovedregel ha ansvar for evalueringer av virkemidler, tjenester og tiltak på arbeids- og velferdsforvaltningens områder. Dette innebærer både kjøp av forskning i markedet og bruk av egen utrednings- og analysekompetanse i direktoratet.

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) er det nasjonale forskningsinstituttet for arbeidsmiljø og

arbeidshelse i Norge. Det overordnede målet for STAMI er å frambringe og å formidle kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse. STAMI bistår med kvalitetssikret fagkunnskap til bl.a. departementet, Arbeidstilsynet, Petroleums-tilsynet, bedriftshelsetjenesten og partene i arbeidslivet. Det vises til omtale av STAMI under kap. 643.

Deltakelse i internasjonale organisasjoner er også en kilde til kunnskap for departementet. Departementet gir tilskudd til internasjonale organisasjoner under kap. 601, post 70.

Departementet yter tilskudd til Senter for seniorpolitikk, hvorav en andel går til forsknings- og utviklingsarbeid. Det vises til omtale under kap. 601, post 72.

Utgifter til arbeid med kunnskapsutvikling i avtalen om et mer inkluderende arbeidsliv for perioden 2019–2022 (IA-avtalen), samt enkelte administrative utgifter knyttet til oppfølging av avtalen, finansieres over kap. 601. Det vises til omtale under postene 22 og 71.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Allmenn omtale

Posten finansierer departementets egne anskaffelser av forskning og utredningsvirksomhet. Hovedformålet med anskaffelsene er å gi departementet et godt kunnskapsgrunnlag for politikktutvikling og praksis. Posten dekker hele bredden av departementets fagområde, men faglig fokus og innretning vil variere over tid avhengig av departementets kunnskapsbehov og kommende utviklingsprosesser. Posten finansierer hovedsakelig forskningsoppdrag, kunnskapsinnhenting i regi av utvalg og andre utviklingsprosesser, samt statistikk og analyser av utviklingen på departementets ansvarsområder. Årlig finansieres også internasjonalt samarbeid om utvikling og utveksling av kunnskap på departementets fagområde. Det omfatter bl.a. samarbeid i regi av OECD, ILO og EU-kommisjonen. Posten finansierer også kunnskapsoversikter og formidlingsaktiviteter.

Rapport

Nedenfor gis eksempler på oppdrag som ble ferdigstilt i 2019/2020:

- Håndheving av reglene om adgang til midlertidig ansettelse og innleie fra bemanningsforetak (Faforapport 2019:38)
- Evaluering av treparts bransjeprogram som arbeidsform i arbeidet med å fremme bedre

arbeidsforhold og bekjempe arbeidskriminalitet i utsatte bransjer (Deloitte)

- Resultater av Arbeids- og velferdsetatens oppfølgingstiltak (Proba Samfunnsanalyse, sluttrapport 2020-8)
- Forsøk med AAP som lønnstilskudd – en effektvaluering (Proba samfunnsanalyse, rapport 2019-13)
- Tilpasning til varig høy arbeidsinnvandring på det norske arbeidsmarkedet (Frischsenteret)
- Internasjonal sammenligning av inntektssikringsordninger – trygdepolitikk og trygdemottak i åtte nordeuropeiske land (Institutt for samfunnsforskning, rapport 2019:14)
- Heving av aldersgrensen for stillingsvern. Hvordan har virksomhetene og de ansatte tilpasset seg? (Fafo-rapport 2019:27)
- Pensjon: for komplisert for folk flest? Befolkningens kunnskap om og holdninger til pensjonssystemet (Institutt for samfunnsforskning, rapport 2019:13)

Budsjettforslag 2021

Deler av midlene på posten er bundet opp i inngåtte avtaler og aktivitet som videreføres fra 2020 til 2021. Det omfatter bl.a. innhenting av statistikk og analyser for å belyse status, utviklingstrekk og utfordringer på departementets ansvarsområder, evalueringer og flerårige forskningsavtaler.

På noen utvalgte områder har departementet valgt å inngå langsiktige forskningsavtaler som i særlig grad skal bidra til systematisk oppbygging og vedlikehold av kompetanse og kunnskap i forskningsmiljøene og i departementet. Avtalene gir noe større rom for forskerinitierte problemstillinger og vinklinger enn det som er vanlig innenfor mer konkrete forsknings- og analyseoppdrag. Inngåtte avtaler som følges opp i 2021 er Pensjon og yrkesaktivitet blant eldre v/SSB, ISF, Fafo og Frischsenteret, og Tilknytningsformer i arbeidslivet v/ISF. Departementet planlegger også å lyse ut en ny flerårig forsknings- og utredningsavtale om det kollektive arbeidslivet høsten 2020.

Departementet viderefører flere avtaler med SSB, bl.a. delfinansieringen av forløpsdatabasen FD-Trygd, MOSART-modellen og utvikling av modeller for framskrivinger av framtidig kompetansebehov. FD-Trygd er en viktig kilde til data om arbeidsmarkedstilpasningen til målgrupper for arbeidsmarkedspolitikken, og for trygdeforskningen. Departementet henter inn kunnskap gjennom bruk og utvikling av MOSART-modellen

bl.a. for å kunne vurdere langsiktige effekter av pensjonsreformen.

Departementet planlegger å inngå en avtale med et kompetansemiljø høsten 2020 for å få kunnskap om erfaringene med bruk av e-konsultasjon ved sykmelding i forbindelse med koronapandemien. Andre kunnskapsbehov relatert til koronapandemien kan delvis fanges opp av pågående aktiviteter som posten finansierer, eller gi grunnlag for nye anskaffelser i 2021.

Posten dekker også midler til etablering av et lavterskeltilbud for saker om gjengjeldelse pga. varsling. Jf. Prop. 74 L (2018–2019) *Endringer i arbeidsmiljøloven (varsling)*, Innst. 315 L (2018–2019), der det bl.a. ble varslet en videre prosess for etablering av et slikt lavterskeltilbud. Regjeringen legger opp til at Diskrimineringsnemnda skal få myndighet til å behandle saker om gjengjeldelse av varslere, og sendte sommeren 2020 et høringsnotat om den praktiske gjennomføringen av en slik løsning på alminnelig høring.

Ny aktivitet som skal finansieres over posten i 2021 planlegges høsten 2020.

Det foreslås at posten styrkes med 5 mill. kroner for å følge opp EØS-saken og mer samarbeid med academia. Ambisjonen er å styrke trygderettslig/EØS-rettslig forskning og kompetanse. Departementet vil høsten 2020 jobbe med å finne en god innretning på dette arbeidet. Kap. 601, post 50 Norges forskningsråd foreslås redusert tilsvarende.

Det foreslås at posten styrkes med 10 mill. kroner til en satsing på forskningsstøttet innovasjon og digitalisering av arbeids- og velferdstjenestene. Midlene foreslås omprioritert fra kap. 601, post 50 Norges forskningsråd. Satsingen avsettes til og skal planlegges som et samarbeid mellom Forskningsrådet og Arbeids- og velferdsdirektoratet.

For 2021 foreslås en bevilgning på 76,2 mill. kroner.

Post 22 Kunnskapsutvikling i IA-avtalen mv., kan overføres

Allmenn omtale

Bevilgningen på posten dekker utgifter til kunnskapsutvikling i IA-avtalen 2019–2022, samt enkelte andre utgifter knyttet til oppfølging av avtalen. For en nærmere omtale av selve avtalen vises det til hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting.

For å oppnå målene for avtalen, må innsats og virkemidler på alle nivåer bygge på relevant kunnskap. I avtalen er det enighet om å satse på utvik-

ling av bedre data- og kunnskapsgrunnlag. Det skal i den forbindelse satses på kunnskapsutvikling innenfor avtalens innsatsområder, og også kunnskap om tiltak på arbeidsplassen og om partssamarbeidet på arbeidsplassnivå. I tillegg er det behov for å utvikle et bedre data- og statistikkgrunnlag innenfor IA-avtalens område.

Som en del av IA-avtalen er det etablert bransjeprogrammer i syv bransjer. Tilskuddsmidler under ordningen bevilges under en egen post, kap. 601, post 71, mens utgifter til forvaltning av tilskuddsordningen, kunnskapsutvikling og evaluering av bransjeprogrammene bevilges under post 22.

Oppfølging av IA-avtalen innebærer et omfattende arbeid både for partene og myndighetene. Deler av de administrative utgiftene knyttet til dette, finansieres over bevilgningen på denne posten, herunder utgifter til faggruppen og koordineringsgruppen for IA-avtalen samt utgifter til utvikling av informasjonstiltak.

Rapport

Arbeids- og velferdsdirektoratet har et sentralt ansvar for utvikling av FoU og statistikk innen IA-avtalens områder, og er i 2020 tildelt 3,5 mill. kroner til drift av FoU-program og statistikkforum innen IA-avtalen, samt ledelse av sekretariatet for faggruppen.

Knyttet til bransjeprogrammene under IA-avtalen inngikk Arbeids- og sosialdepartementet i 2020 en flerårig avtale med Deloitte om evaluering av treparts bransjeprogram som virkemiddel i IA-avtalen. Videre er STAMI tildelt midler for å gjennomføre arbeidsmiljøkartlegginger av bransjeprogrammene. SSB skal i samarbeid med STAMI forberede en utvidelse av levekårsundersøkelsen om arbeidsmiljø. Kostnadene for forprosjektet og kommende utvidelse dekkes av midlene som er satt av til statistikk- og kunnskapsutvikling for IA-bransjeprogrammer. Arbeidstilsynet har forvaltningsansvar for oppfølging av tilskuddsordningen for bransjeprogrammene og er i 2020 tildelt 0,5 mill. kroner.

Arbeid med kunnskapsutvikling under IA-avtalen har blitt forsinket som følge av koronapandemien. Arbeid med FoU-program har startet, og en første utlysning planlegges gjennomført innen utgangen av 2020. Arbeid med statistikkutviklingsprosjekter startet opp tidlig i 2020, men har blitt satt på vent under koronapandemien. Vurderingen av konkrete statistikkutviklingsprosjekter er planlagt gjenopptatt i løpet av 3. kvartal 2020.

Budsjettforslag 2021

I tråd med IA-avtalen er det lagt til grunn at det skal benyttes 23,9 mill. kroner i 2021 til satsingen på et bedre data- og kunnskapsgrunnlag, administrative utgifter til faggruppen og koordineringsgruppen, samt utgifter til utvikling av informasjonstiltak.

Det er videre i oppfølging av IA-avtalen og i dialog med partene lagt til grunn at det skal benyttes 10 mill. kroner til felles kunnskapsutvikling og evaluering av bransjeprogrammene, samt forvaltning av tilskuddsordningen. Bevilgningen til tilskuddsordningen er omtalt under kap. 601, post 71.

For 2021 foreslås en bevilgning på 33,9 mill. kroner.

Post 50 Norges forskningsråd

Allmenn omtale

Norges forskningsråd (Forskningsrådet) er en sentral aktør i det norske forsknings- og innovasjonssystemet og et viktig virkemiddel for å nå regjeringens forskningspolitiske mål. Regjeringen har fastsatt fem mål for Forskningsrådet. Målene er:

- økt vitenskapelig kvalitet
- økt verdiskaping i næringslivet
- møte store samfunnsutfordringer
- et velfungerende forskningssystem
- god rådgiving

Målene er felles for alle departementene. Kunnskapsdepartementet har i samarbeid med de andre departementene og Forskningsrådet utarbeidet et styringssystem for departementenes styring av Forskningsrådet. Arbeids- og sosialdepartementet styrer sine midler til Forskningsrådet i tråd med dette.

Departementets tildeling til Forskningsrådet skal bidra til langsiktig og målrettet kompetanse- og kunnskapsoppbygging innenfor departementets sektor og ansvarsområder. Bevilgningen fra Arbeids- og sosialdepartementet under post 50 går til programmer beskrevet nedenfor.

Forskningsrådet gjennomførte i 2019 en omlegging til porteføljestyring. Hvert porteføljestyre har ansvar for en portefølje av programmer og andre aktiviteter innenfor et tematisk område eller et fagområde. Departementets tildeling til Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM II), Gode og effektive helse-, omsorgs- og velferdstjenester (HELSEVEL (Velferd)) og Helse, miljø og sikkerhet i petroleumssektoren (PETROMAKS2) forval-

tes av porteføljestyrene for hhv. Velferd, kultur og samfunn og Petroleum. Departementet har observatørrolle i porteføljestyret for Velferd, kultur og samfunn.

Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM II)

VAM II viderefører en bred og langsiktig satsing på forskning innen velferd, arbeidsliv og migrasjon. Programmet følger opp Meld. St. 4 (2018–2019) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019–2028* og målet om å møte store samfunnsutfordringer og sikre et bærekraftig velferdssamfunn. Departementets tildeling til programmet skal særlig bidra til et godt kunnskapsgrunnlag for regjeringens mål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting. Regjeringen vil øke kunnskapen om hva som kan bidra til at færre faller utenfor arbeidslivet og at flere står lenger i arbeid.

Programmet finansierer forskning som skal fremme kunnskap om velferd, levekår og ulikhet, et omstillingsdyktig, inkluderende og helsefremmende arbeidsliv, migrasjon og integrering, aktivt medborgerskap og velferdssamfunnets institusjoner.

Endringer og utviklingstrekk i samfunnet har betydning for hvordan arbeidsmarked og arbeidsliv utvikler seg og fungerer, hvordan arbeidskraften utvikles og utnyttes og hvordan store velferdsordninger påvirkes mht. måloppnåelse og effektivitet, økonomisk bærekraft og legitimitet. Programmet fremmer forskning som bl.a. ser på betydningen av demografi, globalisering og migrasjon, teknologiske endringer og omstilling i økonomien.

VAM II er en videreutvikling av forskningsinnsatsen til de avsluttede programmene VAM, Sykefravær, arbeid og helse samt Evaluering av pensjonsreformen (EVAPEN), alle finansiert med midler fra Arbeids- og sosialdepartementet.

HelseVel (Velferd) og praksisrettet FoU for utvikling av helse- og velferdstjenestene

Som en oppfølging av Meld. St. 13 (2011–2012) *Utdanning for velferd* ble programmet Praksisrettet forskning og utvikling for helse- og velferdstjenestene (PraksisVel) etablert i 2012. Målet med satsingen er å styrke forskningen for helse- og velferdstjenestene, i tillegg til å utvikle utdanningene innenfor dette fagfeltet. PraksisVel skal bidra til samarbeid mellom forskning, utdanning, yrkesutøvere og brukere, og styrke praksisrettet forskning og kunnskapsbasert praksis. Tjenes-

tene og ytelsene fra arbeids- og velferdsforvaltningen er en del av praksisfeltet i denne satsingen.

Satsingen ble i 2015 innlemmet i programmet Gode og effektive helse-, omsorgs- og velferdstjenester (HELSEVEL). Programmets innretning og prioriteringer skal bl.a. følge opp den langsiktige prioriteringen Fornyelse i offentlig sektor og bedre offentlige tjenester i Meld. St. 4 (2018–2019) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019–2028*. Forskningssvake og tverrsektorielle områder er vektlagt.

Forskning om Helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten – delsatsing under PETROMAKS 2-programmet

Behovet for ny kunnskap for å opprettholde det høye nivået på helse, miljø og sikkerhet i forbindelse med petroleumsvirksomhet inngår i prioriteringen Hav i Meld. St. 4 (2018–2019) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019–2028*.

Forskning med hovedvekt på helse, arbeidsmiljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten har siden 2002 hovedsakelig vært organisert som del av de store petroleumsforskningsprogrammene i Forskningsrådet (PETROMAKS/PETROMAKS2) finansiert av Arbeids- og sosialdepartementet. HMS-forskningen i PETROMAKS blir fulgt opp av en egen referansegruppe med koblinger til partene i næringslivet. FoU-innsatsen innenfor helse, arbeidsmiljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten utgjør et eget temaområde på linje med fire andre forskningstema innen naturvitenskap og teknologi i PETROMAKS2.

Rapport

Rapporteringen nedenfor omfatter budsjettmessige føringer og sektorpolitiske prioriteringer gitt av Arbeids- og sosialdepartementet. Samlet måloppnåelse for Forskningsrådets virksomhet i 2019 er omtalt i Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon for 2021.

Forskningsrådet rapporterer at programsatsinger har bidratt til at Norge har solide forskningsmiljøer med kompetanse på velferd og arbeidsliv. Av rapporteringen framgår at forskningen har bidratt til ny og viktig kunnskap om spørsmål knyttet til de sektorpolitiske prioriteringene om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting, økonomisk og sosial sikkerhet samt et sikkert og seriøst arbeidsliv. Det gir et godt grunnlag for å videreutvikle forskningen på områder som vil være viktige i framtiden.

VAM-forskningen holder høy faglig kvalitet, noe som viser seg ved at flere forskere hevder seg internasjonalt gjennom publiseringer i vitenskapelig høyt rangerte tidsskrifter. Gjennom VAM-utlysningen Det nye arbeidslivet ble det i 2019 bevilget 77,5 mill. kroner til nye forskningsprosjekter for å styrke kunnskapsgrunnlaget om omstillingsdyktig arbeidsliv. VAM-programmet bidro også til en målrettet hasteutlysning i 2020 som finansierer prosjekter som forsker på de økonomiske og arbeidsmarkedsmessige konsekvensene av koronapandemien, og tiltak som ble satt i verk for å håndtere krisen.

HELSEVEL er fortsatt i en fase hvor porteføljen bygges opp. Forskningsrådet har arbeidet systematisk for å bidra til gode kompetansemiljøer og bedre kvalitet og relevans innen arbeids- og velferdstjenesteforskningen, bl.a. gjennom å lyse ut og bevilge midler til strategiske og miljøbyggende prosjekter. Forskningsrådet rapporterer at det har vært en positiv utvikling i søknadstilfang og kvalitet i prosjektene.

Departementet vurderer at Forskningsrådet følger opp de sektorpolitiske prioriteringene gjennom sine aktiviteter på en god måte, da særlig gjennom særskilte føringer i utlysningene, mer aktiv bruk av kompetanse- og samarbeidsprosjekter hvor forvaltningen kan være samarbeidspartner, prioriteringer ved søknadsbehandling og en større vektlegging av forskningens «impact» og anvendelse. På enkelte områder er det behov for å drøfte utfordringer og mulige strategier for utvikling av bedre kapasitet og kvalitet i forskningen, eksempelvis intervensjoner og effektevalueringer som metodisk område. Dette følges opp som del av styringsdialogen med Forskningsrådet.

Den overordnede vurderingen av HMS-forskningen i PETROMAKS 2 er at denne er innrettet i tråd med programmets mål og med de forventninger departementet har til programmet. Utviklingen har over tid gått i retning av betydelig høyere kvalitet på de innvilgede prosjektene. På oppdrag fra Forskningsrådet gjennomførte Rystad Energy en effektstudie av den offentlig finansierte petroleumsforskningen i 2019, og her blir det bl.a. vist til at implementering av teknologi som følge av petroleumsforskningen har hatt klare positive effekter innen helse, miljø og sikkerhet. Forskningsrådet rapporterer at HMS-forskningen i PETROMAKS 2 har bidratt til å styrke forskningsmiljøene og bygge opp norsk kompetanse på HMS-utfordringer i petroleumsnæringen.

Budsjettforslag 2021

Bevilgningen går til programmer og satsinger som er omtalt under Allmenn omtale ovenfor.

Det foreslås at posten reduseres med 5 mill. kroner til tiltak for å følge opp EØS-saken og mer samarbeid med akademien. Kap. 601, post 21 styrkes tilsvarende. Se omtale under kap. 601, post 21.

Det foreslås at posten reduseres med 10 mill. kroner til en satsing på forskningsstøttet innovasjon og digitalisering av arbeids- og velferdstjenestene. Midlene foreslås omprioritert til kap. 601, post 21 Spesielle driftsutgifter. Satsingen avsettes til og skal planlegges som et samarbeid mellom Forskningsrådet og Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Departementet foreslår å trekke ut 41,8 mill. kroner som en ettårig reduksjon i 2021 for å redusere avsetningene som er knyttet til denne posten. Den ettårige reduksjonen i bevilgningene skal ikke føre til redusert aktivitet, og Forskningsrådet skal fortsette med å lyse ut midler på posten som om bevilgningen ikke var redusert. Forskningsrådet kan i 2021 legge opp til aktivitet med utgangspunkt i at disse midlene vil bli ført tilbake til posten i 2022.

For 2021 foreslås en bevilgning på 119 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd

Bevilgningen dekker tilskudd til institusjoner og organisasjoner på departementets politikkområde og departementets forpliktelser knyttet til internasjonale avtaler. Store deler av bevilgningen er bundet opp av internasjonale avtaler og driftstilskudd til ulike organisasjoner.

Rapport 2019

Av en bevilgning på 25,7 mill. kroner har departementet utgiftsført 25,1 mill. kroner i 2019. I tillegg har Arbeids- og velferdsdirektoratet utgiftsført 0,1 mill. kroner.

Om lag 85 pst. av det totale regnskapet på posten knytter seg til departementets internasjonale forpliktelser, hvorav de to største gjelder EaSI-programmets PROGRESS-akse og Det europeiske arbeidsmiljøinstituttet i Bilbao.

Institusjoner og organisasjoner som ble tildelt midler i 2019 var:

Mottaker/formål	Beløp	Rapportering
<i>Sum internasjonale forpliktelser</i>	<i>21 333 000</i>	Midlene er benyttet til å dekke utgifter til EU-kontingenter, driftsstøtte til internasjonale organisasjoner mv.
Mental helse – drift av arbeidslivstelefonen	1 670 000	Tilskuddet går til drift av arbeidslivstelefonen. Arbeidslivstelefonen er et lavterskeltilbud med hovedvekt på svartjeneste og veiledning innen psykososiale problemstillinger og mellommenneskelig rådgivning for enkeltpersoner som har utfordringer i arbeidslivet. I 2019 mottok arbeidslivstelefonen 2 842 henvendelser mot 2 992 i 2018, tilsvarende en nedgang på om lag 5 pst. Mental helse viser bl.a. til at dette kan ses i sammenheng med skifte av nettside, da tjenesten bl.a. gjøres kjent via markedsføringskampanjer på nett. Om lag 70 pst. av henvendelsene til arbeidslivstelefonen kom i 2019 fra nye brukere. Henvendelsene kommer primært via telefon, men også via e-post og chat.
KS – Kommunenes organisasjon	38 000	Tilskuddet er benyttet til forsøk med utviklingsnettverk for partnerskapet mellom stat og kommune i NAV-kontoret. I 2019 ble det avholdt samlinger i nettverket i tråd med planen.
Senter for kvalitet i legekantor – SKIL	1 982 000	Tilskuddet er benyttet til utvikling av kursmodul i sykmeldingsarbeid som støtte til legers sykmeldingsarbeid. Målgruppen for kursmodulen er leger med rett til å sykmelde. Kursmodulen skal bygge på eksisterende faglige støtteverktøy for sykmeldere og understøtte IA-avtalens mål om lavere sykefravær og redusert frafall fra arbeidslivet. Tilskuddet er gitt til Senter for kvalitet i legekantor (SKIL).
Norsk Arbeidslivsforum – driftstilskudd	90 000	Tilskuddet er benyttet til å styrke aktivitetene i forumet. Antall medlemmer i 2019 er på nivå med 2018. Forumet viser til at det arbeides med å øke medlemsmassen.
<i>Totalt regnskapsført</i>	<i>25 113 000</i>	

Budsjettforslag 2021

Store deler av bevilgningen benyttes til å følge opp departementets internasjonale forpliktelser. Det gis tilskudd til Det europeiske arbeidsmiljøinstituttet i Bilbao som bistår EØS-land, Kommisjonen og andre beslutningstakere med faglig, vitenskapelig og økonomisk informasjon for å fremme bedre arbeidsmiljø, helse og sikkerhet på arbeidsplassene.

Fra og med 2021 skal Norge delta i en del av det nyopprettede programmet European Social Fund Plus (ESF+). ESF+ samler en rekke eksisterende fond og finansielle instrumenter på arbeids- og sosialområdet, herunder programmet

Employment and Social Innovation (EaSI). Forslaget til ESF+/EaSI (2021–2027) vil i all hovedsak reflektere Progress-delen av det nåværende EaSI-programmet som Norge deltar i fram til utgangen av 2020.

Programmet dekker samarbeid på hele arbeids- og sosialområdet, og vil bidra til finansiering av ulike tiltak som kan gjennomføres for å nå målene, bl.a. analyse, utprøving av innovative tiltak, kapasitetsbygging og kommunikasjons-tiltak.

Norge har gode erfaringer fra dagens deltakelse i det nåværende EaSI-programmet, herunder deltakelse i aktiviteter for å motvirke arbeidslivskriminalitet, aktiviteter for gjensidig

utveksling av god praksis og erfaringer, ekspertgrupper og samarbeidsprosjekter, informasjons-samarbeid om trygdesaker (MISSOC), og Arbeids- og velferdsetatens deltakelse i samarbeidet mellom arbeidsmarkedsetatene i EØS. Tiltakene og aktivitetene i ESF+/EaSI vil også ha stort fokus på konsekvensene av koronapandemien innen arbeids- og sosialområdet.

De samlede kostnadene for deltakelse i ESF+/EaSI anslås til om lag 30 mill. kroner i gjennomsnitt per år i perioden 2021–2027. Kontingentens størrelse vil variere noe fra år til år over perioden, avhengig av aktivitet og kronekurs.

Det tas forbehold om at endelig beslutning om norsk deltakelse i EUs programmer i perioden 2021–2027 blir tatt etter at EUs langtidsbudsjett er vedtatt. Det vises for øvrig også til omtale av deltakelse i EUs programmer 2021–2027 i Utenriksdepartementets fagproposisjon.

Andre tilskuddsmottakere knyttet til internasjonale forpliktelser er:

- EUROFOUND (kontingent)
- Nordiska ekspertgruppen för kriteriedokument om kjemiska hälsorisker (driftsstøtte)
- Grensetjenesten Morokulien
- FN-sambandet (informasjonsvirksomhet om International Labour Organisation)

Bevilgningen nyttes også til å gi støtte til ulike institusjoner og organisasjoner og for 2021 foreslås å gi følgende tilskudd:

- Mental helse (tilskudd til drift av telefon for arbeidslivet)
- Norsk arbeidslivsforum (driftstilskudd)

Det er etablert et europeisk arbeidsmarkedsbyrå, European Labour Authority (ELA) i EU, og kontingent for norsk deltakelse vil dekkes under denne posten. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med en egen proposisjon om samtykke til å ta forordningen om ELA inn i EØS-avtalen.

I forbindelse med etableringen av det europeiske arbeidsmarkedsbyrået (European Labour Authority) skal EURES-aktiviteter (under Arbeids- og velferdsdirektoratets kap. 605, post 01) overføres til ELA. Siden finansieringen i 2021 skal følge EURES-aktivitetene når disse overføres ELA, foreslås det en omdisponering av 8 mill. kroner fra kap. 605, post 01 til kap. 601, post 70.

Det foreslås avsatt 50 000 kroner til Kielland-nettverket for gjennomføring av minnekonsert for ofrene etter Alexander L. Kielland-ulykken.

For 2021 foreslås en bevilgning på 52,5 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til bransjeprogrammer under IA-avtalen mv., kan overføres

Den bransje- og sektorvise utviklingen innen arbeidsmiljø, sykefravær og frafall er viktig for å nå de nasjonale målene i IA-avtalen 2019–2022. I samarbeid mellom myndighetene og partene i arbeidslivet er det etablert syv bransjeprogrammer som skal støtte opp under målene for IA-avtalen om å redusere sykefravær og frafall fra arbeidslivet. Høsten 2019 la hvert bransjeprogram fram sin programplan, herunder en konkretisering av mål og tiltak, framdriftsplan osv. for programmet. I 2020 var bransjeprogrammene i gang med arbeidet, men koronapandemien har innvirket på den praktiske gjennomføringen av tiltak ute i virksomhetene. Bransjeprogrammene forventer å komme i gang for fullt i løpet av 2020.

Bevilgningen på posten dekker tilskudd til bransjeprogrammene. Tilskuddet skal gi økonomiske bidrag til bransjetiltak hvor hovedformålet er å redusere sykefravær og frafall fra arbeidslivet. Tiltakene skal være målrettede, kunnskapsbaserte og rettet mot reelle behov på den enkelte arbeidsplass. Tilskuddet forvaltes gjennom en egen tilskuddsordning som administreres av Arbeidstilsynet.

I IA-avtalen er det fra 2020 lagt til grunn 80 mill. kroner årlig til gjennomføring og oppfølging av bransjeprogrammer.

Tilskuddsmidler til bransjeprogrammer utgjør 70 mill. kroner og bevilges under denne posten, mens utgifter til forvaltning av tilskuddsordningen, kunnskapsutvikling og evaluering av bransjeprogrammene utgjør 10 mill. kroner og bevilges under post 22.

For en nærmere omtale av bransjeprogrammer vises det til omtalen av IA-avtalen under hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting.

Budsjettforslag 2021

I tråd med IA-avtalen er det lagt til grunn at det skal benyttes 80 mill. kroner i 2021 til bransjeprogrammer. Herav er det etter avtale med partene avklart at 10 mill. kroner benyttes til utgifter til kunnskapsutvikling, evaluering av bransjeprogrammene og forvaltning av tilskuddsordningen, jf. omtale under post 22. 70 mill. kroner skal benyttes til tilskudd knyttet til de syv bransjeprogrammene under IA-avtalen etter nærmere vilkår fastsatt i forskrift.

For 2021 foreslås en bevilgning på 72,2 mill. kroner.

Post 72 Tilskudd til Senter for seniorpolitikk

Senter for seniorpolitikk (SSP) er et nasjonalt kompetansesenter som skal stimulere og bidra til å utvikle god seniorpolitikk i private og offentlige virksomheter. Målet er at flere personer over 55 år fortsetter i arbeid. En hovedstrategi er å synliggjøre seniorennes ressurser i arbeidslivet. SSPs virksomhet skal være basert på aktuell, faktabasert og relevant kunnskap.

SSP har eget styre der arbeidslivets organisasjoner er representert. 30 organisasjoner var tilsluttet SSP ved utgangen av 2019. Tilskuddet går til daglig drift av senteret, herunder informasjon og rådgiving, utvikling og formidling av kunnskap og til holdningsskapende arbeid. Tilskuddet omfatter 2,5 mill. kroner som er øremerket til forsknings- og utredningsvirksomhet som SSP initierer.

Rapport

SSPs ulike publikasjoner og arrangementer har bidratt til oppmerksomhet om seniorer i arbeidslivet. SSP har et høyt aktivitetsnivå og har sammen med samarbeidspartnere arrangert en rekke frokostseminarer i 2019, i tillegg til øvrige foredrag og innlegg. En ny kommunikasjonsstrategi er blitt satt ut i livet, bl.a. med nye nettsider som letter informasjonssøk og spredning av informasjon.

FOU-arbeidet i 2019 omfattet bl.a. en videreføring av kartleggingsprosjekter om seniorennes situasjon i ulike bransjer, der prosjekter om varehandel og akademikeryrker ble ferdigstilt. Formålet er å bidra til en bedre seniorpolitikk i de aktuelle bransjene. Et nytt FoU-prosjekt ble etablert i 2019: «Et arbeidsliv under omstilling – er det plass for seniorenne?». SSP har deltatt som samarbeidspartner i to kompetanseprosjekter og ett forskerprosjekt i regi av Norges forskningsråd (VAM-programmet). Alle prosjektene pågikk i perioden 2015–2019. Den årlige forskningskonferansen i oktober 2019 hadde stor deltakelse og presenterte nye forskningsresultater bl.a. fra disse prosjektene. Den årlige undersøkelsen *Norsk seniorpolitisk barometer* om oppfatninger av og holdninger til seniorer og andre seniorpolitiske spørsmål i arbeidslivet, er gjennomført i regi av SSP siden 2003.

SSP har et utstrakt samarbeid med organisasjoner, virksomheter og bedrifter om utvikling av

seniorpolitikk i praksis. I 2019 signerte SSP og Arbeids- og velferdsdirektoratet en ny samarbeidsavtale som oppfølging av den nye IA-avtalen. SSP har også gjennomført andre samarbeidsaktiviteter med ulike organisasjoner, i tillegg til å ha holdt foredrag, eller bidratt faglig på annen måte, på nærmere 80 ulike arrangementer i 2019.

SSP arrangerte i juni 2019 en jubileumsmarkering og konferanse i anledning av sitt 50-årsjubileum. Til jubileumskonferansen utga SSP et kompendium med sammendrag av aktuelle forskningsrapporter og SSP-notater fra årene 2016–2019.

SSP har vedtatt en ny strategiplan for 2020–2023. SSP planlegger å styrke rådgiving og veiledning, som et nytt prioritert satsingsområde. Øvrige prioriterte satsingsområder er forsknings- og utviklingsarbeid (FoU), kommunikasjon og samfunnspåvirkning, og samarbeidsprosjekter.

Den pågående koronapandemien har endret planlagte aktiviteter for 1. halvår 2020. Restriksjonene som ble innført kansellerte for en periode alle eksterne aktiviteter. Samtidig har situasjonen medført at planlagte omstillinger er blitt forsert. Forskningsformidling er blitt styrket på digitale flater og det gjennomføres digitale seminarer.

Budsjettforslag 2021

SSP skal være det sentrale kunnskapssenteret på seniorpolitikk for arbeidslivets parter og myndighetene. SSP vil i 2021 fortsette sitt arbeid med å synliggjøre seniorennes ressurser i arbeidslivet, bidra til å utvikle et inkluderende arbeidsliv og arbeide for et utvidet samarbeid om seniorpolitikk mellom arbeidslivets organisasjoner og mellom organisasjonene og myndighetene. I tråd med ny strategiplan for 2020–2023 vil SSP i 2021 også forsterke og videreutvikle det nye satsingsområdet, rådgivnings- og veiledningstjenester.

SSP vil i 2021 prioritere sin innsats innenfor disse fire hovedområdene:

- Forsknings- og utviklingsarbeid, inkludert forskningsformidling
- Rådgiving og veiledning
- Kommunikasjon og samfunnspåvirkning
- Samarbeidsprosjekter

For 2021 foreslås en bevilgning på 17,3 mill. kroner.

Programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken

Utgifter under programkategori 09.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
604	Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen	293 695	434 220	439 520	1,2
605	Arbeids- og velferdsetaten	12 227 660	12 605 710	13 030 525	3,4
606	Trygderetten	81 949	87 545	91 015	4,0
Sum kategori 09.10		12 603 304	13 127 475	13 561 060	3,3

Utgifter under programkategori 09.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
01–24	Statens egne driftsutgifter	12 125 825	12 457 960	13 061 145	4,8
30–49	Nybygg, anlegg mv.	477 479	669 515	499 915	-25,3
Sum kategori 09.10		12 603 304	13 127 475	13 561 060	3,3

Kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 45</i>		111 575	72 910	254 820
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>		182 120	361 310	184 700
Sum kap. 0604			293 695	434 220	439 520

Allmenn omtale

Bevilgningen dekker utgifter til særskilte utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen. For 2021 dekker bevilgningen utgifter knyttet til IKT-modernisering i Arbeids- og vel-

ferdsetaten. IKT-moderniseringen innebærer et langsiktig utviklingsløp, og har så langt bestått av tre prosjekter som skal etablere moderne systemløsninger for Arbeids- og velferdsetatens ytelsesforvaltning. Utviklingen av moderne systemløsninger under kap. 604 videreføres med oppstart

av et prosjekt for utfasing av systemene Arena/Abetal. Disse systemene håndterer i dag bl.a. vesentlige ytelsesområder som dagpenger og arbeidsavklaringspenger. I tillegg til IKT-moderniseringen under kap. 604 er etaten i gang med en rekke viktige tiltak for tjenesteutvikling og digitalisering, jf. omtale under kap. 605, Rapportering, strategier og tiltak for 2021, Effektivisering gjennom digitalisering og omorganisering.

Modernisering av etatens IKT-systemer er nødvendig for å skifte ut svært gamle systemer som ikke tilfredsstillende krav til sikkerhet og brukervennlige tjenester. Systemene medfører unødvendig mye manuell behandling i ytelsesforvaltningen og gjør det vanskelig å implementere politiske reformer. Målene er å bidra til bedre tjenester for brukerne, en enhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning og bedre tjenester overfor offentlige og private samarbeidspartnere.

Moderniseringen gir bl.a. økt automatisering av vedtaksbehandlingen, nye selvbetjeningsløsninger for brukerne, digital samhandling med samarbeidspartnere og bedre integrasjon med viktige fellesløsninger i offentlig sektor. Dette vil bidra til bedre kvalitet i ytelsesforvaltningen og for de arbeidsrettede tjenestene, raskere saksbehandling og redusere risikoen for feilutbetalinger. Brukerne vil i stadig større grad oppleve at de ikke behøver å gi opplysninger til forvaltningen mer enn én gang. Moderniseringen er også et nødvendig tiltak for å skifte ut en gammel og kompleks systemportefølje som ikke gir tilfredsstillende IKT-sikkerhet på alle områder. I moderniserte løsninger er nødvendig informasjonssikkerhet definert som et absolutt krav

Prosjekt 1 og Prosjekt 2 er avsluttet. I Prosjekt 3 utvikles det nye løsninger for sykepenger, pleiepenger, omsorgspenger m.m.

Prosjekt 3 gjennomføres i tråd med prinsippet om «design to cost» og følger metoden for smidig utvikling. Framdriften og budsjettbehovet vil utvikle seg dynamisk underveis i prosjektperioden. Det ble i Prop. 117 S (2019–2020) lagt til grunn at prosjektet fortsetter i 2021, med en forskyvning fra 2019.

I tillegg til forskyvning av bevilgningen fra 2019, vil det også bli en forskyvning fra 2020. Arbeids- og velferdsetaten har i forbindelse med systemendringene som det har vært nødvendig å gjennomføre i forbindelse med koronapandemien, måttet trekke på kompetanse fra Prosjekt 3. Det medfører en forsinkelse i prosjektet, basert på anslått mindreforbruk i 2020. Basert på endelig

mindreforbruk for 2020, vil det bli foretatt nødvendige justeringer i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2021. Forsinkelsen tas igjen i 2021 sammen med øvrig planlagt gjenstående arbeid for 2021. Samlet sett innebærer dette en utgift på 379,5 mill. kroner som forskyves til 2021.

Forskyvning til 2021 vil ikke gjøre Prosjekt 3 dyrere, men vil gi god effektivitet for prosjektet i tråd med opprinnelig omfang av prosjektet (inkl. opsjoner).

Det planlegges oppstart av et prosjekt for utfasing av systemene Arena/Abetal i 2021. Disse systemene håndterer i dag vesentlige ytelsesområder som dagpenger og arbeidsavklaringspenger. I prosjektet er det også planlagt å modernisere tjenesteyting og forvaltning av arbeidsmarkedstiltakene. For å medvirke til at systemutviklingen i størst mulig grad gir bedre tjenester til brukerne og gevinster for etaten, vil det også bli vurdert forenklinger i regelverk som understøtter brukervennlige ordninger og en effektiv forvaltning.

Prosjektet skal legge til rette for å fase ut Arena tilsvarende den utfasingen av Infotrygd som skjer i forbindelse med Prosjekt 3. Omfanget av prosjektet gjør at det utredes i henhold til statens prosjektmodell med ekstern kvalitetssikring av konsept (KS1) og plangrunnlag (KS2).

KS1-rapporten forelå sommeren 2020. Hovedkonklusjon i rapporten er at prosjektet er samfunnsøkonomisk lønnsomt, og at ulike ambisjonsnivåer kan vurderes nærmere i forbindelse med detaljeringen i forprosjektet fram mot KS2. KS2 vil ferdigstilles våren 2020.

Prosjektet planlegges gjennomført i perioden 2021–2025 med en foreløpig anslått totalramme for prosjektet på 1,1 mrd. kroner (2020–kroner). På bakgrunn av rapporten fra KS1 foreslås det en oppstartbevilgning til prosjektet i 2021 på 60 mill. kroner. Denne bevilgningen vil først utløses når Stortinget har tatt en investeringsbeslutning for prosjektet. Regjeringen vil på bakgrunn av tilrådingen fra KS2 komme tilbake med forslag til endelig beslutning om igangsetting, videre framdrift og kostnadsramme i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2021.

Budsjettforslag 2021

For 2021 foreslås en bevilgning på 439,5 mill. kroner til Prosjekt 3 og utfasing av systemene Arena/Abetal i IKT-moderniseringen i Arbeids- og velferdsetaten.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 45

For 2021 foreslås en bevilgning på 254,8 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres, kan nyttes under post 21

For 2021 foreslås en bevilgning på 184,7 mill. kroner.

Kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	11 849 217	12 204 655	12 619 970
21	Spesielle driftsutgifter	34 612	34 215	35 130
22	Forsknings- og utredningsaktiviteter	48 472	58 635	60 210
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	295 359	308 205	315 215
Sum kap. 0605		12 227 660	12 605 710	13 030 525

Overført fra 2019 til 2020:
Post 01: 184 495 000 kroner
Post 22: 2 732 000 kroner
Post 45: 10 652 000 kroner

Allmenn omtale

Arbeids- og velferdsforvaltningen består av den statlige Arbeids- og velferdsetaten og de delene av kommunenes tjenester som inngår i NAV-kontoret. Det statlig-kommunale samarbeidet i NAV-kontoret, partnerskapet, gir brukerne både statlige og kommunale arbeids- og velferdstjenester. Arbeids- og velferdsforvaltningen skal fremme overgang til arbeid, sikre inntekt og kompensere for særlige utgifter og bidra til sosial inkludering eller aktiv deltakelse i samfunnet.

Arbeids- og velferdsetaten har ansvaret for å gjennomføre den statlige delen av arbeids- og velferdspolitikken, og forvalter arbeidsmarkedsløven, folketrygdloven (med unntak av kapittel 5) og andre lover hvor oppgaver er lagt til etaten. Etaten skal sikre rett ytelse og tjeneste til den enkelte og følge opp og kontrollere tjenester, ytelser og utbetalinger. Sentrale brukergrupper omfatter arbeidssøkere, mottakere av helserelaterte ytelser og familieytelser, pensjonister og brukere av hjelpemidler. Etaten yter også tjenester til arbeidsgivere og samhandler med aktører i ulike sektorer.

Arbeids- og velferdsdirektoratet leder Arbeids- og velferdsetaten og er fagdirektorat for etaten og for de kommunale sosiale tjenestene. Oppfølging av brukere og tilbud om tjenester finner i de fleste tilfeller sted ved de lokale NAV-kontorene. I 2019 var det i gjennomsnitt om lag 13 700 statlige årsverk og om lag 5 900 kommunale årsverk i arbeids- og velferdsforvaltningen.

I 2019 ble det utbetalt 477 mrd. kroner i statlige ytelser. Utgifter til kommunale stønader som NAV-kontorene forvalter og ytelser på vegne av Statens pensjonskasse kommer i tillegg. I 2019 behandlet Arbeids- og velferdsetaten om lag 3,97 millioner ytelsessaker, og om lag 2,7 millioner brukere fikk en utbetaling fra Arbeids- og velferdsetaten.

Rapportering, strategier og tiltak for 2021

Arbeids- og velferdsforvaltningen er sentral for gjennomføringen av arbeids- og velferdspolitikken. Forvaltningen er en viktig bidragsyter for å kunne nå regjeringens hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting og om økonomisk og sosial sikkerhet, og bidrar også til hovedmålet om et sikkert og seriøst arbeidsliv. I Meld. St. 33 (2015–2016) *NAV i en ny tid – for arbeid og aktivitet* la regjeringen fram flere hovedstrategier og tiltak for å videreutvikle arbeids- og velferdsforvaltningen. Tiltakene skal understøtte

målet om flere i arbeid og færre på trygd. Tiltakene er ikke minst rettet mot å:

- Styrke de arbeidsrettede tjenestene – både overfor arbeidsgivere og brukere
- Vri ressurser til arbeidsrettede tjenester – for å styrke oppfølgingen av dem som trenger det
- Gi Arbeids- og velferdsetaten større handlingsrom til å tilpasse tjenestene til brukernes behov
- Gi brukerne bedre tjenester i digitale kanaler
- Skape større kompetansemiljøer og kunnskapsbaserte tjenester
- Legge mindre vekt på telling av gjennomførte aktiviteter og mer vekt på ledelse og resultater

Siden meldingen ble lagt fram, har regjeringen fulgt opp flere sentrale tiltak gjennom regelverkendringer og budsjettvedtak som er omtalt i egne proposisjoner og i statsbudsjettene de siste årene. Dette omfatter bl.a. endringer i regelverket for arbeidsavklaringspenger, ungdomsinnsatsen, innsats under inkluderingsdugnaden, aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere under 30 år, omlegging av styringsprinsipp for arbeidsmarkedstiltakene, økt fleksibilitet i Arbeids- og velferdsetaten til selv i større grad å kunne utføre oppfølgingstjenester i egen regi, utvikling av digitale tjenester til brukerne og beslutning om færre regionale enheter i arbeids- og tjenestelinjen.

Arbeids- og velferdsetaten har i siste del av 2019 og så langt i 2020 vært i en ekstraordinær situasjon som følge av EØS-saken og koronapandemien. Dette har preget etatens prioriteringer, spesielt i 2020, sammenlignet med foregående år. Rapporteringene under de særskilte områdeoverskriftene nedenfor gjelder derfor først og fremst 2019. Strategier og tiltak under de samme overskriftene beskriver i hovedsak også en mer ordinær driftssituasjon.

EØS-saken preget Arbeids- og velferdsetaten høsten 2019 og i 2020. Betydelige ressurser har gått med på å rydde opp i de sakene hvor etaten har gjort feil og for å sikre at slike feil ikke skjer igjen.

Daværende arbeids- og velferdsdirektør ba etatens internrevisjon om å kartlegge fakta om hva som hadde skjedd i denne saken, og rapporten ble levert 11. desember 2019. Den daværende arbeids- og velferdsdirektøren redegjorde, i brev til Arbeids- og sosialdepartementet 22. januar 2020, for hvordan hun ville følge opp de forhold Internrevisjonen omtalte i sin rapport, og hvordan hun ville følge opp etatens EØS-rettslige forpliktelser.

Både internrevisjonsrapporten og granskingsrapporten (NOU 2020: 9) peker på flere lærings-

punkter som skal følges framover. Overordnet peker Granskingsutvalget på at mangel på kompetanse, kapasitet, kommunikasjon og kritisk tenkning synes å ha preget det praktiske gjennomføringsarbeidet med trygdeforordningen i etaten.

Arbeids- og sosialdepartementet har bedt Arbeids- og velferdsdirektoratet om å igangsette et arbeid for å vurdere hvordan etaten best kan sørge for at problemstillinger og innspill fra ulike nivåer og ansatte blir fulgt opp på en hensiktsmessig måte. Direktoratet nedsatte en arbeidsgruppe som la fram resultatet av sitt arbeid og forslag til tiltak i september 2020

EØS-saken har blitt, og vil fortsatt bli, fulgt tett opp i styringsdialogen med Arbeids- og velferdsdirektoratet.

For nærmere informasjon om EØS-saken og oppfølging av den, se omtale under punkt 2 Profil og satsingsområder i del I av proposisjonen.

I mars 2020 ble det gjennomført en rekke tiltak for å begrense spredningen av koronaviruset. I forlengelsen av dette vedtok Stortinget flere midlertidige endringer i eksisterende ordninger og innføring av nye midlertidige ordninger innenfor Arbeids- og velferdsetatens ansvarsområde. Så langt i 2020 har dette ført til en rekke omprioriteringer i Arbeids- og velferdsetaten. For systemmessig å gjennomføre de midlertidige regelverkendringene og håndtere en markant økning i omfanget av søknader om ytelser mv., har etaten vist stor omstillingsevne.

Etaten prioriterte i denne situasjonen å sikre livsopphold til de ledige/permitterte. Videre var det viktig å sørge for formidling av arbeidskraft til samfunnskritiske virksomheter. For å sikre god informasjon og tilgjengelighet, tok etaten i stor grad i bruk digitale tjenester, telefoni og video i stedet for fysiske brukermøter. I oppfølgingsarbeidet er unge og langtidsledige blitt prioritert.

Som et eksempel på omfanget Arbeids- og velferdsetaten stod overfor, mottok etaten i perioden 1. januar til 1. september 2020 om lag 561 000 søknader om dagpenger. Dette er nesten fem ganger så mange dagpengesøknader som etaten mottok i samme periode i 2019. Arbeids- og velferdsetaten økte saksbehandlingskapasiteten kraftig på dagpengeområdet. Likevel var det i en slik situasjon ikke til å unngå at det ble lange ventetider i en periode.

For å unngå at noen skulle gå for lenge uten nødvendige midler til livsopphold, etablerte Arbeids- og velferdsetaten allerede 30. mars 2020 en forskuddsordning for dagpenger. I tillegg til forskuddsordningen, har Arbeids- og velferdsetaten på rekordtid levert endringer og nyutvikling i

IKT-løsninger for lærlinger, sykepenger, dagpen-ger, omsorgspenger og for næringsdrivende/frilansere samt en lønnskompensasjonsordning for permitterte.

I tillegg til interne omdisponeringer har det vært avgjørende at etaten har blitt midlertidig styrket med til sammen 900 mill. kroner i 2020 for å avhjelpe situasjonen. Etaten har likevel måttet skyve på en betydelig del av sine ordinære opp-gaver. Dette gjelder forebyggende sykefraværs-arbeid, gjennomføring av arbeidsrettede tiltak, klage- og ankesaker, kvalitetsundersøkelser og nøkkelkontroller. Digitale utviklingstiltak er skjø- vet ut i tid. Arbeid med forsøk om kommunalt ansvar for AAP er nedprioritert. Videre har fore- bygging av trygdemisbruk og feilutbetaling hatt vesentlig lavere prioritet i siste halvdel av 1. tertial 2020 enn tidligere. A-krimssamarbeid og kontroll- aktiviteter relatert til svindel i forbindelse med koronatiltakene er likevel prioritert.

Ettervirkningene av denne ekstraordinære situasjonen vil også prege etatens prioriteringer i 2021. Det vises til nærmere omtale under budsjett- forslaget for kap. 605, post 01.

Arbeids- og velferdsetaten har også før den ekstraordinære situasjonen oppstod, prioritert ressurser inn mot formål med størst behov. Selv- betjenings- og dialogløsninger etableres for å for- bedre og forenkle kommunikasjonen mellom eta- ten og brukerne, og utvikling av systemstøtte og tjenester legger til rette for bedre oppfølging av brukere for å øke overgangen til arbeid. Utviklin- gen av nye tjenester medfører at veiledere i en ordinær driftssituasjon i større grad vil kunne møte brukerne i flere kanaler, bruke mer tid på arbeidsrettet oppfølging og mindre tid på interne prosesser. I 2019 brukte medarbeidere i etaten mer tid enn tidligere til arbeidsrettet oppfølging. I forbindelse med følgene av koronapandemien har det også vært utviklet en rekke midlertidige løsninger med stor grad av selvbetjening gjen- nom automatisering. For at mest mulig ressurser skal komme brukerne til gode og for å sikre en robust forvaltning i møte med framtidens utfor- dringer, er det behov for fortsatt effektivisering og omstilling av arbeids- og velferdsforvaltnin- gen.

Modernisering av IKT-systemene i etaten vil fortsatt gi et vesentlig bidrag til effektivisering, se nærmere omtale nedenfor og under kap. 604. Moderniseringen legger bl.a. til rette for automati- sering av saksbehandlingen, og sammen med spe- sialisering av ytelsesforvaltningen gir det rom for omprioritering av ressurser internt i etaten. Orga- nisasjonen tilpasser seg den nye kommune- og

regionstrukturen, og ressurser som frigjøres i denne prosessen, vil komme brukerne av NAV- kontorene til gode.

Selv om de pågående effektiviserings- og omorganiseringsprosessene vil bedre tjenestetil- budet til brukerne og kvaliteten i ytelsesforvalt- ningen på sikt, er det erfaringsmessig risiko for at slike omstillinger kan føre til en midlertidig svek- ket måloppnåelse på enkelte områder. Departe- mentet følger derfor prosessene tett og har en god dialog med Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Arbeidsrettede tjenester

Arbeids- og velferdsetaten arbeider for å fremme overgang til arbeid og bistår personer som tren- ger hjelp til å komme i arbeid. Dette omfatter både ordinære arbeidssøkere og personer som står len- ger unna arbeidsmarkedet og som har et mer omfattende oppfølgingsbehov.

Gjennom styrket innsats under inkluderings- dugnaden satser etaten i samarbeid med bl.a. utdannings- og helsemyndighetene på ulike tiltak for å bidra til at flere med nedsatt funksjonsevne og/eller hull i CV-en skal komme over i ordinære jobber, eller få tilpasset opplæring.

Etatens arbeidsrettede tjenester omfatter også bistand til arbeidsgivere, bl.a. i forbindelse med rekruttering og ved permitteringer og nedbeman- ning. Det har over tid vært et økt samarbeid med arbeidsgivere for å styrke inkluderingsarbeidet. Arbeids- og velferdsetaten har også en sentral rolle i sykefraværsarbeidet, og har bl.a. ansvar for å avholde dialogmøte 2 for sykmeldte.

Det vises til nærmere omtale av etatens arbeid for økt inkludering og oppfølging av IA-avtalen under punkt 6.1.3 Inkludering av utsatte grupper i arbeidsmarkedet og punkt 6.1.2 Innsats for å mot- virke frafall og sykefravær i arbeidslivet. Videre vises det til omtale av arbeidsmarkedstiltak under kap. 634 og omtale nedenfor av arbeidet med videre- utvikling av tjenestene for arbeidsgivere og brukere.

Ytelsesforvaltningen

Et sentralt mål for ytelsesforvaltningen er at bru- kerne skal få utbetalt rett ytelse til rett tid. For den ekstraordinære situasjon i 2020 viser vi til omtale innledningsvis under Rapportering, strategier og tiltak for 2021. Resultatene i ytelsesforvaltningen har bedret seg i 2019. På de fleste områdene fikk brukerne behandlet sine søknader om ytelser ras- kere i 2019 enn i 2018.

De største utfordringene med hensyn til saks- behandlingstid gjenstår for enkelte ytelser under

ytelser utland og klage- og ankesaksbehandlingen.

For ytelser utland ligger f.eks. saksbehandlingstiden knyttet til medlemskap betydelig over målkravet. For å bedre saksbehandlingstiden er det bl.a. utviklet nytt saksbehandlingssystem. Dette har midlertidig medført omprioritering av ressurser og har medført lavere antall behandlede saker. I tillegg har omprioritering av ressurser til håndtering av EØS-saken begrenset muligheten til å bygge ned antall saker til behandling, sammenlignet med det som var opprinnelig plan.

Ytelsesforvaltningen har vært gjennom en omfattende omorganisering med spesialisering av saksbehandlingen. Gjennom spesialisering og organisasjonsutvikling, sammen med mer digitale saksbehandlingssystemer, etableres større fagmiljøer innenfor de ulike ytelsesområdene. Målet med spesialiseringen er bedre måloppnåelse med bl.a. redusert saksbehandlingstid, bedre kvalitet og økt likebehandling.

Arbeids- og velferdsetaten arbeider målrettet og systematisk for å bedre kvaliteten i saksbehandlingen. Det ble gjennomført kvalitetsmålinger for til sammen elleve ytelser i 2019. Resultatene fra kvalitetsmålingene viser jevnt over at andelen korrekte vedtak ligger høyt. Men det er likevel på enkelte områder ikke full måloppnåelse sammenlignet med interne krav i etaten. F.eks. er kvaliteten på saksbehandlingen på sykepengeområdet sårbar. De nye sykepengeløsningene som utvikles i Prosjekt 3 i IKT-moderniseringen forventes å redusere denne sårbarheten.

Brukere kan klage på vedtak fattet av Arbeids- og velferdsetaten.⁵⁰ Fra 2018 til 2019 har 11 av 17 områder forbedret gjennomsnittlig saksbehandlingstid i klagesaker. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i klagesaker er for lang for flere ytelser, med lengst saksbehandlingstid for gjenlevende, medlemskap og yrkesskade. Innsatsen for å forbedre saksbehandlingstider for klagesaker har vært prioritert, bl.a. gjennom styrking av området i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2019.

Omgjøring trenger ikke nødvendigvis å bety at førstegangsvedtaket var feil. I en del saker kommer det til nye opplysninger sammen med klagen

slik at vedtaket endres. Bedre systemstøtte vil på sikt føre til bedre dialog knyttet til dokumentasjon fra bruker. Dette vil kunne bidra til at avslags- og omgjøringsandelene avtar.

Som oppfølging av handlingsplanen for feilutbetalingsområdet fra 2016 satte Arbeids- og velferdsetaten i gang en rekke tiltak for å kunne forebygge, avdekke og håndtere feilutbetalings- og svindelsaker mer effektivt. I 2019 er handlingsplanen avsluttet, ettersom feilutbetalingsområdet nå anses å ha tilfredsstillende kvalitet. Det vil satses videre på forebyggende tiltak ved endringer både i regelverk og utvikling av bl.a. nye IKT-løsninger.

Som ledd i Arbeids- og velferdsetatens kontrollarbeid deltar etaten i det tverretatlige samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet. Grov trygdesvindel er ofte mulig gjort eller blir kombinert med annen arbeidslivskriminalitet. Arbeids- og velferdsetaten er derfor en viktig deltaker i a-krim-samarbeidet. Det vises til omtalen av innsatsen mot arbeidslivskriminalitet under hovedmål om et sikkert og seriøst arbeidsliv.

Hjelpemiddelforvaltningen

Saksbehandlingstiden for saker som gjelder hjelpemidler har økt noe fra 2018 til 2019, som følge av en økning i antall saker. Hjelpemiddelforvaltningen står overfor ulike utfordringer, hovedsakelig som følge av den demografiske utviklingen med en økende andel eldre i befolkningen, men også endrede forventninger blant brukerne. Et ekspertutvalg (Hjelpemiddelutvalget) gjennomgikk i 2016–2017 hjelpemiddelpolitikken.⁵¹ Utvalget foreslo enkelte utviklingstiltak på hjelpemiddelområdet. Arbeids- og velferdsdirektoratet har på oppdrag av Arbeids- og sosialdepartementet gjennomført en kartlegging av hjelpemiddelområdet med sikte på å effektivisere og forbedre området. Det er utarbeidet en handlingsplan med følgende utviklingsområder: digitalisering, styrket innsats for mestring og deltakelse i utdanning og arbeid, samt organisering og kompetanse. Det er et betydelig behov for digitalisering av hjelpemiddelforvaltningen. I 2019 ble det igangsatt arbeid med digitalisering av søknadsprosessen for hjelpemidler og bestillings- og formidlingsløsning for tolkeoppdrag for hørselshemmede, døve og døvblinde. Arbeidet med å videreutvikle bestillingsordningen for hjelpemidler og ordningen med brukerplass ble videreført i 2019. Det vises til nær-

⁵⁰ Når bruker velger å klage på et vedtak, så går klagen først til den samme organisatoriske enheten som har saksbehandlet og fattet det opprinnelige vedtaket (førsteinstans). Dersom dette organet velger å opprettholde vedtaket, skal klagesaken oversendes for behandling i NAV Klageinstans. Dersom også NAV Klageinstans opprettholder vedtaket etter sin klagebehandling, kan bruker anke saken inn for Trygderetten.

⁵¹ En mer effektiv og framtidsrettet hjelpemiddelformidling – for økt deltakelse og mestring. Rapport fra et ekspertutvalg. Februar 2017.

mere omtale under hovedmål om økonomisk og sosial sikkerhet og i del I, punkt 4 Anmodningsvedtak (vedtak 430 og 431).

Bedre brukermøter

Arbeids- og velferdsetaten arbeider for å legge til rette for bedre brukermøter. Informasjon om personbrukernes og arbeidsgivernes erfaringer med, og vurderinger av, etatens tjenester innhentes gjennom årlige brukerundersøkelser. Resultatene fra personbrukerundersøkelsen i 2020⁵² viser at andelen brukere som er tilfreds har sunket fra 77 til 66 pst. Andelen brukere som opplever å ha blitt møtt med respekt har sunket fra 81 til 77 pst., mens andelen brukere som har tillit har sunket fra 72 til 66 pst. Nedgangen antas å henge sammen med koronapandemien. Nedgangen er størst i den generelle tilfredsheten, mens respekt og tillit ligger på nivåer som ikke er helt ulikt tidligere år. Reduksjonen i brukertilfredsheten forklares i stor grad ved at arbeidssøkerne har blitt mindre fornøyde. Blant disse er 57 pst. fornøyde, mot 73 pst. året før.

Blant arbeidsgiverne er 79 pst. tilfredse, om lag tilsvarende som i 2019. Andelen er imidlertid 73 pst. blant de private virksomhetene som er hardest rammet av virkningene av koronapandemien. Totalt er 65 pst. av virksomhetene tilfredse med håndteringen av virkningene av koronapandemien. Blant virksomhetene med flest koronarelaterte utfordringer er 58 pst. tilfredse med håndteringen. 80 pst. av arbeidsgiverne svarer positivt på spørsmålet om tillit. Dette er uendret fra 2019. Som i 2019 blir nye digitale løsninger godt mottatt av virksomhetene. Brukermedvirkning står sentralt når Arbeids- og velferdsetaten utvikler sitt tilbud til brukerne. I 2018 ble det utarbeidet en strategi for brukermøtevirksomhet i arbeids- og velferdsforvaltningen.

Nav.no brukes stadig mer. I 2019 var det 70 millioner besøk på nettsiden, hvorav 41 millioner innlogginger. Dette er en betydelig økning i antall innlogginger fra 2018. Digitalisering av tjenestene endrer måten Arbeids- og velferdsforvaltningen tilbyr sine tjenester på. Utviklingen av digitale tjenester tar utgangspunkt i innbyggernes behov og forutsetninger. Det har blitt lansert flere nye digitale løsninger for både brukere og saksbehandlere, bl.a. ny løsning for søknad, innsyn i egen sak og saksbehandling av engangsstønad og foreldrepenger. Arbeidsgiverne har fått sin egen

innloggingsside på nav.no. Etaten startet i 2019 også arbeidet med nye sykepengeløsninger. Brukerne er positive til de nye selvbetjenings- og dialogløsningene. Digitale tjenester gir i mange tilfeller grunnlag for å erstatte besøk på NAV-kontor med bruk av selvbetjening på nett.

For brukere som har behov for å oppsøke NAV-kontoret, for eksempel ved individuelle vurderinger om stønad til livsopphold, vil det være hensiktsmessig med en timeavtale slik at både bruker og veileder kan være forberedt og ha mulighet til å sette av tilstrekkelig tid. NAV-kontoret er også åpent for personer uten timeavtale og skal sørge for nødvendig bistand til brukere som ikke er på digitale plattformer, har lese- og skrivevansker, språkproblemer eller som av andre årsaker har vanskelig for å bruke selvbetjening og telefoni. NAV-kontoret er tilgjengelig for dem som trenger hjelp i en nødssituasjon.

Bemanningen hos NAV Kontaktsenter ble i 2019 økt fra om lag 930 til 960 årsverk. Grunnene til dette er flere oppgaver og økt saksbehandlings- tid. Økt saksbehandlingstid har bl.a. sammenheng med at enklere henvendelser blir færre som følge av nye digitale løsninger, mens andelen komplekse henvendelser øker.

Kunnskapsbaserte tjenester

Arbeids- og velferdsforvaltningens brukere skal bli møtt av kunnskapsorienterte veiledere og saksbehandlere med høy kompetanse.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har siden 2016 styrket samarbeidet med universitets- og høyskolesektoren for å øke kvaliteten og relevansen i forskningen, utdanningene og kunnskapsutviklingen på forvaltningens tjenestoområder. Målet var å bygge opp to til fire strategiske samarbeidsavtaler med universitets- og høyskolemiljøer innen 2020. Et samarbeid og avtaler med OsloMet-Storbyuniversitetet, Høgskolen i Innlandet (HiNN), Universitetet i Tromsø-Norges Arktiske Universitet (UiT) og Norges teknisk naturvitenskapelige universitet (NTNU-Trondheim) er allerede inngått. Arbeidet med en avtale med Universitetet i Oslo ble startet i 2020. Direktoratets samarbeid med to forskningssentre, Oslo Institute for Research on the Impact of Science (OSIRIS) ved Universitetet i Oslo og SFI-Big Insight ved Norsk regnesentral, ble også videreført i 2020.

Kunnskapstilfanget på arbeids- og velferdsfeltet er betydelig, både gjennom forskningsprogrammer, evalueringer av NAV-reformen, kunnskapsoversikter og en rekke FoU-prosjekter i regi

⁵² Gjennomført etter at koronapandemien inntraff og en rekke tiltak ble iverksatt.

av forvaltningen selv. Arbeids- og velferdsetaten hadde totalt ti offentlig sektor ph.d. stipendiater i 2020. Undersøkelser av effekter av tiltak og tjenester forvaltningen administrerer og iverksetter, suppleres med systematiske kartlegginger av erfaringer fra tjenesteytere og brukere. Kunnskapen som framkommer vil være et viktig bidrag til stadig kvalitetsforbedring av tiltak og tjenester framover.

Arbeids- og sosialdepartementet startet i 2015 sammen med Arbeids- og velferdsdirektoratet et arbeid for langsiktige prioriteringer av kunnskapsbehov i arbeids- og velferdssektoren. Arbeidet omfattet en plan for FoU og evalueringer i arbeids- og velferdsforvaltningen (2015–2019) innen de fire tematiske satsingsområdene arbeidsinkludering, arbeid og helse, interaksjon med brukere og innovasjon og læring. Plan og måloppnåelse ble evaluert i 2020. En ny plan for FoU og kunnskapsutvikling for neste fireårsperiode ble forsinket pga. koronakrisen, men vil etter planen foreligge i begynnelsen av 2021. Den nye planen skal sette retning for Arbeids- og velferdsetatens FoU-virksomhet i neste fireårsperiode (2021–2025), og sees i sammenheng med departementets FoU-strategi 2019–2023.

Arbeids- og velferdsdirektoratets rolle som fagdirektorat for etaten og de kommunale sosiale tjenestene skal fortsatt videreutvikles. Det innebærer både å ha oversikt over kunnskapsutviklingen på feltet, og å legge til rette for en lærende organisasjon hvor kunnskap kan formidles og tas i bruk i forvaltningen på hensiktsmessige måter lokalt, regionalt og sentralt. Direktoratets kunnskapsfunksjon og faglige rolle, som faglig rådgiver for departementet og som kompetanseorgan utad overfor sektoren, andre offentlige organer og allmennheten, skal også videreutvikles.

En evaluering av strategier og tiltak i Meld. St. 33 (2015–2016) *NAV i en ny tid – for arbeid og aktivitet* ble startet opp i 2018. Rapporten fra denne evalueringen forelå i 2020. Arbeids- og sosialdepartementet vil følge opp rapporten i dialog med Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Effektivisering gjennom digitalisering og omorganisering

Arbeidet med å utvikle gode digitale løsninger for brukerne og gjennomføre organisatoriske tilpasninger for økt kvalitet og effektivitet i saksbehandling og tjenesteproduksjon, er viktig for å kunne gi bedre oppfølging av de brukerne som trenger bistand for å komme i arbeid. Etaten har i perioden 2014–2019 hatt en dreining fra manuell saks-

behandling til digitale løsninger. Dette har bidratt til å frigjøre ressurser i ytelseslinjen til styrket satsning på arbeidsrettet oppfølging gjennom styrking av NAV-kontorene.

Ressurskartlegging i etaten viser at det fra 2014 til 2018 har vært en styrking av den statlige bemanningen på NAV-kontorene for å bidra til tettere oppfølging. Dette omfatter både økt satsing på oppfølging i egenregi og en generell styrking av NAV-kontorene gjennom effektivisering og gevinstrealisering. Bemanningen på NAV-kontorene økte med 140 årsverk fra 2018 til 2019, i hovedsak knyttet til økt satsing på oppfølging i egenregi (jobbspesialister). Arbeids- og velferdsdirektoratet reduserer den ordinære og faste bemanningen stort sett på alle områder utenom IKT. Innenfor IKT bidrar nedgang i bruk av eksterne konsulenter til økt bemanning, siden utviklingsressurser ansettes i egen virksomhet. For 2020 har etaten styrket bemanningen midlertidig på flere områder knyttet til følgene av koronapandemien.

I tillegg til IKT-moderniseringen er etaten i gang med en rekke viktige tiltak for tjenesteutvikling og digitalisering som hver for seg vil kunne gi store positive virkninger for samfunnet og for effektiviseringen i forvaltningen. Bedre systemstøtte for arbeidsgivere og bedre systemer i oppfølgingsarbeidet vil kunne gi betydelige gevinster både for brukerne og etaten, bl.a. ved dialogtjenester som erstatter tungvinte arbeidsprosesser og sikrer bedre brukermedvirkning og eierskap til egen sak.

Hovedprosjektet for modernisering av nytt folkeregister gjennomføres av Skattedirektoratet. Arbeids- og velferdsetaten er deltager i prosjektet for de opplysninger etaten skal oppdatere i nytt folkeregister. Nytt folkeregister og tilknyttet ID-forvaltning er helt sentrale elementer i de fleste IKT-løsninger i etaten. Tilpasning av Arbeids- og velferdsetatens systemløsninger slik at de kan utnytte nye funksjoner, som umiddelbar oppdatering av informasjon og nye informasjonselementer fra nytt folkeregister, er et omfattende arbeid. Arbeidet med slike tilpasninger startet i 2017 og skal etter planen pågå fram til 2021. I perioden 2018–2020 ble Arbeids- og velferdsetatens driftsbevilgning samlet sett styrket med engangsbevilgninger tilsvarende 115 mill. kroner for å dekke deler av etatens utgifter til arbeidet. For 2021 foreslås det bevilget 37 mill. kroner i engangsbevilgning, jf. omtale under postene 01 og 45. 50 pst. av de årlige netto besparelsene fra dette prosjektet skal bidra til økt handlingsrom i den ordinære budsjettprosessen, tilsvarende 3,1 mill. kroner i

2022, 4,55 mill. kroner i 2023 og 12 mill. kroner i 2024.

Prosjektet Digisys har gitt bedre tjenester for dem som søker om stønad til livsopphold etter sosialtjenesteloven. Arbeids- og velferdsdirektoratet og prosjektkommunene har gjennom KS sin FIKS-integrasjonsløsning valgt å videreføre brukernes sosialsøknader fra Ditt NAV til kommunenes sosialsystemer. Nesten alle NAV-kontorene har tatt i bruk digital søknad om sosialhjelp som følge av koronapandemien.

I tråd med regjeringens Digitale agenda (Meld. St. 27 (2015–2016)) og regjeringens strategi for digitalisering i offentlig sektor arbeider også Arbeids- og sosialdepartementet sammen med forvaltningen for å tilpasse regelverket slik at det tilrettelegges for digital utvikling, forenkling og en effektiv forvaltning.

Partnerskap, kommune- og regionreform

Som følge av regionreformen har Arbeids- og velferdsetaten i 2019 gjennomført den største organisatoriske omstillingen siden arbeids- og velferdsforvaltningen ble etablert i 2006. I januar 2019 endret Arbeids- og velferdsetaten regionstruktur, og gikk fra 19 fylkesledd til 12 regionkontorer. Antall NAV-kontorer var redusert fra 423 i 2017 til 326 ved utgangen av 2019. Antall NAV-kontorer er forventet å synke ytterligere gjennom 2020. Reduksjon i antall ledd på regionalt nivå medfører at en større andel av ressursene flyttes til NAV-kontorene.

Partnerskapet mellom stat og kommune i NAV-kontorene utøves lokalt. Tjenesteinnholdet i NAV-kontorene vil variere, avhengig av samarbeidsavtalen som er inngått mellom etaten og den enkelte kommune. For å styrke partnerskapet og bidra til videreutvikling av NAV-kontorene, har KS og Arbeids- og sosialdepartementet inngått en samarbeidsavtale som konkretiserer viktige forpliktelser og målsettinger i samarbeidet mellom KS og Arbeids- og sosialdepartementet.

Økt handlingsrom for NAV-kontorene handler om at kommune og stat på lokalt nivå kan gi tjenester til brukerne ut fra felles mål og forventninger. Ikke minst betyr det større fleksibilitet i praktiseringen av arbeids- og velferdspolitikken i møte med den enkelte bruker. Det er iverksatt flere tiltak som tydeliggjør NAV-kontorenes ansvar for oppfølging av utsatte grupper.

Budsjettforslag 2021

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen under posten skal dekke lønns- og driftsutgifter i Arbeids- og velferdsetaten.

For 2021 foreslås en bevilgning på 12 620 mill. kroner, som samlet sett innebærer en økning med 415,3 mill. kroner sammenlignet med Saldert budsjett 2020. Dette inkluderer også prisjustering. Nedenfor oppsummeres de fleste forslagene til bevilgningsendringer på posten.

I mars 2020 ble det gjennomført en rekke tiltak for å begrense spredningen av koronaviruset. I forlengelsen av dette vedtok Stortinget flere midlertidige endringer i eksisterende ordninger og innføring av nye midlertidige ordninger innenfor Arbeids- og velferdsetatens ansvarsområde. Så langt i 2020 har dette ført til en rekke omprioriteringer i Arbeids- og velferdsetaten, jf. nærmere omtale under Rapportering, strategier og tiltak for 2021.

Ettervirkningene av dette vil også prege etatens prioriteringer i 2021. Det er behov for økte ressurser hos Arbeids- og velferdsetaten for å oppnå en normalsituasjon når det gjelder saksbehandlingstider i ytelsesforvaltningen. Etaten må også håndtere restanser på andre områder, bl.a. for klagesaker og feilutbetalinger, konkurser og lønnsgaranti. Restansene er en konsekvens av at saksbehandlere var omprioritert til saksbehandling av dagpenger i 2020. Oppfølging av arbeidssøkere vil intensiveres. Det vil også være behov for å avvikle/forvalte IKT-løsninger laget for implementering av koronarelaterte anmodningsvedtak. Det foreslås derfor en ettårig bevilgningsøkning på 500 mill. kroner til etaten i 2021.

Det foreslås å styrke tolketjenesten for hørselshemmede, døve og døvblinde ved å øke antall fast ansatte tolker i Arbeids- og velferdsetaten. Det innebærer en økning i bevilgningen på 31,8 mill. kroner, jf. omtale under punkt 2.3 Satsinger og hovedprioriteringer i del I og hovedmål om økonomisk og sosial sikkerhet. 15,8 mill. kroner av styrkingen er dekket inn gjennom en overføring av hhv. 9,5 og 6,3 mill. kroner fra kap. 2661, post 73 og 76, som bl.a. går til dekning av utgifter til tolking i regi av frilanstolker. Dette innebærer en nettoøkning til formålet på 16 mill. kroner.

Det er vedtatt å avvikle de særskilte bestemmelsene for flyktninger i folketrygden. I tillegg heves botidskravene til fem år for rett til en rekke ytelser. Samtidig utvides ordningen med supplerende stønad til også å omfatte uføre personer med flyktningstatus. Endringene skulle opprinnelig iverksettes fra 1. oktober 2020, men er nå

utsatt til 1. januar 2021. I forbindelse med disse regelverksendringene ble Arbeids- og velferdsetaten i 2020 kompensert for engangskostnader knyttet til administrative forberedelser og IKT-utvikling. Det foreslås derfor å redusere bevilgningen i 2021 med 33 mill. kroner.

Arbeids- og velferdsetaten har siden 2012 hatt en feil fortolkning og praktisering av retten til å ta med seg sykepenger, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger til andre EØS-land. I den forbindelsen ble etaten i 2020 kompensert for engangskostnader på til sammen 40 mill. kroner. Disse midlene videreføres ikke i 2021.

Driftsbevilgningen til Arbeids- og velferdsetaten foreslås økt med 95 mill. kroner som følge av forslaget om økt bevilgning til arbeidsmarkedstiltak i 2021, jf. omtale under kap. 634. Den økte bevilgningen knyttes til å anskaffe og administrere tiltakene.

Som ledd i inkluderingsdugnaden ble driftsbevilgningen i 2019 økt med 3,5 mill. kroner til Ringen i Vannet 2, senere kalt «Vi inkluderer». Satsingen forlenges. Se omtale av inkluderingsdugnaden i hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting. Bevilgningen til Arbeids- og velferdsetaten foreslås også styrket med 11,5 mill. kroner i 2021 for å etablere opplæringskoordinatortillinger i Arbeids- og velferdsetaten. Opplæringskoordinatorene skal legge til rette for at flere av etatens brukere kan få hensiktsmessige kvalifiseringstilbud, og bidra til et styrket samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og fylkeskommunen.

Regjeringens avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform skal gi insentiver til mer effektiv statlig drift og skape handlingsrom til å finansiere satsinger på prioriterte områder i statsbudsjettet. For Arbeids- og velferdsetatens driftsbevilgning er det lagt til grunn en innsparing som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen på 61 mill. kroner i 2021.

Arbeids- og velferdsetatens driftsbevilgning ble i 2020 redusert med 33 mill. kroner som følge av gevinstuttak fra IKT-moderniseringens Prosjekt 2. Det foreslås en ytterligere reduksjon i bevilgningen med 3,5 mill. kroner i 2021 i den forbindelsen. Dette tilsvarer 50 pst. av de årlige netto besparelsene, som skal bidra til økt handlingsrom i den ordinære budsjettprosessen.

Driftsbevilgningen til Arbeids- og velferdsetaten foreslås redusert med 3,7 mill. kroner som følge av gevinstrealisering knyttet til reduserte leiekostnader for statlige virksomheter.

Skatteetaten vil i 2021 og 2022 utvikle en løsning for å dele opplysninger fra a-ordningen til

bruk i forbindelse med obligatorisk tjenestepensjon. Arbeids- og velferdsetatens driftsbevilgning foreslås styrket med 8,3 mill. kroner for å dekke deler av Arbeids- og velferdsetatens utgifter til arbeidet med løsningen. Se nærmere omtale i Finansdepartementets fagproposisjon.

Arbeids- og velferdsetatens driftsbevilgning har tidligere år blitt styrket for å dekke deler av etatens utgifter til arbeidet med å tilpasse etatens systemløsninger til nytt folkeregister. For 2021 foreslås det bevilget 37 mill. kroner i engangsbevilgning til prosjektet. Det innebærer en reduksjon i bevilgningen for prosjektet sammenlignet med 2020 på 3 mill. kroner, fordelt på postene 01 og 45 med hhv. 1,425 og 1,575 mill. kroner. Gevinstene fra prosjektet skal bl.a. bidra til økt handlingsrom i den ordinære budsjettprosessen, se nærmere omtale under Rapportering, strategier og tiltak for 2021, Effektivisering gjennom digitalisering og omorganisering.

Som følge av endret praksis for regnskapsføring av pensjonspremie belastes regnskapet til Arbeids- og velferdsetaten med sju premietermener i 2020 i stedet for seks. Etaten ble kompensert for en ekstra teknisk engangsutgift i overgangsåret 2020. Det foreslås derfor å redusere Arbeids- og velferdsetatens driftsbevilgning med 160 mill. kroner i 2021.

I 2020 ble endringer i regelverket for barne- og ektefelle tillegg endret. Arbeids- og velferdsetaten ble i 2020 kompensert for administrative engangskostnader i den forbindelsen. Det foreslås derfor å redusere bevilgningen i 2021 med 7,5 mill. kroner.

Refusjoner av husleie vil fra 2021 nettoføres, jf. Finansdepartementets rundskriv R-101. Det foreslås derfor en parallell nedjustering av kap. 605, post 01 og kap. 3605, post 05 med 3,5 mill. kroner.

I forbindelse med etableringen av det europeiske arbeidsmarkedsbyrået (European Labour Authority – ELA) skal EURES-aktiviteter overføres til ELA. Siden finansieringen i 2021 skal følge EURES-aktivitetene når disse overføres ELA, foreslås det en omdisponering av 8 mill. kroner fra kap. 605, post 01 til kap. 601, post 70.

Departementet har sendt på høring et forslag om gjennomføring av Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2016/589 om det europeiske nettverket for sysselsettingstjenester (EURES). Forslaget innebærer endringer i EØS-arbeidstakarlover. Kostnadene vil bli dekket innenfor gjeldende budsjetttramme under kap. 605, post 01.

Hos Datatilsynet opprettes det en regulatorisk sandkasse for personvern og kunstig intelligens. Arbeids- og velferdsetaten vil bidra med delfinan-

siering av dette gjennom en belastningsfullmakt på 1 mill. kroner i 2021. Det vises til nærmere omtale i fagproposisjonen for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

For 2021 foreslås en bevilgning på 12 620 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen nyttes bl.a. til utgifter til ordningen med tilretteleggings- og oppfølgingsavtale, ulike tiltak for å styrke arbeidet med arbeidsrettet rehabilitering og øvrige arbeidsmarkedstiltak for sykmeldte. Bevilgningen går også til tettere oppfølging og formidling til jobb av fremmedspråklige arbeidssøkere.

For 2021 foreslås en bevilgning på 35,1 mill. kroner.

Post 22 Forsknings- og utredningsaktiviteter

Arbeids- og velferdsetatens FoU-midler er i hovedsak samlet under post 22. Bevilgningen nyttes bl.a. til evalueringer av virkemidler på arbeids- og velferdsforvaltningens områder. Arbeids- og velferdsetatens utlyser FoU-midler både som enkeltoppdrag og i form av åpne utlysninger av prosjektmidler innenfor tematiske satsingsområder.

der. Det vises til nærmere omtale ovenfor om kunnskapsbaserte tjenester. Som en oppfølging av IA-avtalen er det bevilget til sammen 3 mill. kroner i 2020 til evaluering av tilskudd til ekspertbi-stand og forsøk med kompetansetiltak for sykmeldte, jf. Prop. 48 S (2018–2019) og Innst. 231 S (2018–2019). Midlene til formålet foreslås videreført i 2021.

For 2021 foreslås en bevilgning på 60,2 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen nyttes bl.a. til ordinære IKT-investeringer i Arbeids- og velferdsetaten. Dette omfatter bl.a. utskiftning og oppgradering av utstyr som ikke lenger tilfredsstiller gjeldende krav til funksjonalitet og driftssikkerhet og utskiftning av programvare.

Arbeids- og velferdsetatens driftsbevilgning har tidligere år blitt styrket for å dekke deler av etatens utgifter til arbeidet med å tilpasse etatens systemløsninger til nytt folkeregister. For 2021 foreslås bevilgningen under post 45 redusert med 1,575 mill. kroner i den forbindelsen, jf. nærmere omtale under kap. 605, post 01.

For 2021 foreslås en bevilgning på 315,2 mill. kroner.

Kap. 3605 Arbeids- og velferdsetaten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Administrasjonsvederlag	10 689	9 715	10 025
04	Tolketjenester	4 127	2 740	4 128
05	Oppdragsinntekter mv.	33 032	28 025	25 310
06	Gebyrinntekter for fastsettelse av bidrag	25 860	25 825	26 420
	Sum kap. 3605	73 708	66 305	65 883

Post 01 Administrasjonsvederlag

Inntektene under post 01 består av vederlag for etatens administrasjon av enkelte andre ytelser enn folketrygdens egne ytelser.

Kildene for administrasjonsvederlag er:

- Kommunale tilleggsytelser
- Statens pensjonskasse

Arbeids- og velferdsetaten kan overskride bevilgningen under kap. 605, post 01 mot tilsvarende merinntekter under denne posten, jf. forslag til romertallsvedtak II.

For 2021 foreslås en bevilgning på 10 mill. kroner.

Post 04 Tolketjenester

Under post 04 regnskapsføres inntekter fra tolketjenester som skal dekkes av andre instanser enn Arbeids- og velferdsetaten. Arbeids- og velferdsetaten kan overskride bevilgningen under kap. 605, post 01 mot tilsvarende merinntekter under denne posten, jf. forslag til romertallsvedtak II.

De siste årene har det vært økning i inntekter på posten. Årsaken antas å være at det er bedre kjennskap til ordningen. Det foreslås å øke inntektene på post 04 Tolketjenester med 1,26 mill. kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 4,1 mill. kroner.

Post 05 Oppdragsinntekter mv.

Under post 05 inntektsføres bl.a. oppdrag og kantinesalg i Arbeids- og velferdsetaten. Arbeids- og velferdsetaten kan overskride bevilgningen under

kap. 605, post 01 mot tilsvarende merinntekter under denne posten, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Refusjoner av husleie vil fra 2021 nettoføres, jf. Finansdepartementets rundskriv R-101. Det foreslås derfor en parallell nedjustering av kap. 605, post 01 og kap. 3605, post 05 med 3,5 mill. kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 25,3 mill. kroner.

Post 06 Gebyrinntekter for fastsettelse av bidrag

Partene i bidragssaker skal betale gebyr ved offentlig fastsettelse og endring av underholdsbidrag. Gebyr ilegges når inntekten overstiger en fastsatt grense, som er 277 601 kroner. Gebyret utgjør ett rettsgebyr for hver av partene i bidrags-saken. Rettsgebyret reguleres årlig og utgjør fra 1. januar 2020 1 172 kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 26,4 mill. kroner.

Kap. 606 Trygderetten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	81 949	87 545	91 015
	Sum kap. 0606	81 949	87 545	91 015

Overført fra 2019 til 2020:
Post 01: 1 648 000 kroner

Allmenn omtale

Trygderetten er et domstolslignende forvaltningsorgan som skal treffe avgjørelser om enkeltperso-

ners rettigheter til trygd og pensjon. Trygderetten behandler saker fra Arbeids- og velferdsetaten og offentlige pensjonskasser der det er uenighet om retten til trygde- og pensjonsytelser.

Trygderetten er styrket de senere år og disponerte om lag 62 årsverk ved utgangen av 2019, en økning på 7,3 årsverk fra 2018.

Rapportering, strategier og tiltak for 2021

Nøkkeltall saksbehandling 2015–2019

År	2015	2016	2017	2018	2019
Innkomne saker	4 283	3 538	3 933	3 908	4 600
Behandlede saker (produksjon)	3 597	3 606	3 261	4 146	4 166
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid	5 md.	6,9 md.	7,7 md.	7,8 md.	7,3 md.
Restanser	2 094	2 035	2 709	2 471	2 916

Tabellen viser utviklingen på vesentlige indikatorer for ankebehandlingen i Trygderetten.

Arbeids- og velferdsetaten er ankemotpart i om lag 90 pst. av ankesakene.

I 2019 mottok Trygderetten 4 600 saker til behandling. Det er en økning på om lag 15 pst. sammenlignet med tidligere år. Saksinngangen til Trygderetten blir påvirket av bl.a. antall vedtak om pensjons- og trygdeytelser og restanse- og ressursituasjonen i Arbeids- og velferdsetaten (NAV Klageinstans).

Størst saksinngang i 2019 var det på områdene uføreytelser, arbeidsavklaringspenger og sykepenger som samlet utgjorde 55 pst. av saksinngangen, en økning på 5 pst. fra 2018. Veksten i innkomne anker på uføretrygd har vært særlig sterk; nesten 33 pst. En vridning i saksinngangen påvirker saksbehandlingstider og medfører en økning i restanser. Dette er omtalt nærmere under budsjettforslaget.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2019 var på 7,3 måneder. Dette er en bedring sammenlignet med de to foregående år. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid økte betydelig i perioden 2014–2017 og har senere ikke kommet tilbake til akseptabelt nivå.

Saksbeholdningen i 2019 var på det høyeste nivå noensinne med i underkant av 3 000 saker. Det har likevel vært en reduksjon i saker som var mer enn ett år gamle.

Trygderetten har behov for å effektivisere driften. I 2019 har Trygderetten kartlagt og iverksatt effektiviseringstiltak i ankesaksbehandlingen. I løpet av 2020 er det innført elektronisk saksbehandling.

EØS-saken satte preg på Trygderettens virksomhet i 2019 og 2020. Granskingsrapporten (NOU 2020: 9) peker på flere læringspunkter som skal følges framover. Overordnet pekes det på behov for systematisk opplæring i EØS-rett og kunnskapsdeling innad i Trygderetten om særlige EØS-rettslige problemstillinger, samt at Trygderetten bør ha et selvstendig ansvar for å følge opp

avgjørelser som etablerer tvil om hvorvidt Arbeids- og velferdsetatens rundskriv gir uttrykk for riktig rettsoppfatning på viktige områder.

Saken har blitt, og vil fortsatt bli, fulgt tett opp i styringsdialogen med Trygderetten.

For nærmere informasjon om EØS-saken og oppfølging av den, se omtale under punkt 2 Profil og satsingsområder i del I av proposisjonen.

Koronapandemien og bruk av hjemmekontor sammen med at mange saker behandles på papir, har ført til lavere produksjon og redusert saksinngang.

Budsjettforslag 2021

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen under post 01 skal dekke lønns- og driftsutgifter i Trygderetten.

Før koronapandemien ble det anslått en sterk økning i saksinngang til Trygderetten de kommende år. Opprinnelig prognose for total saksinngang til Trygderetten årene 2020–2024 var 6 200 saker årlig. Koronapandemien har medført redusert kapasitet til klagesaksbehandling i NAV klageinstans slik at saksinngangen vil reduseres på kort sikt. Arbeids- og velferdsdirektoratet og Trygderetten har igangsatt et arbeid for å utarbeide bedre prognoser for ankeinngang til Trygderetten.

Trygderetten ser en vridning i sakssammensetningen der flere saker enn tidligere gjelder arbeidsavklaringspenger og uføretrygd. Dette har også medført en dreining i kompetansebehov ved at retten i flere saker settes med fagkyndige medlemmer.

5 mill. kroner som ble bevilget i 2020 på bakgrunn av forslag i Prop. 1 S Tillegg 2 (2019–2020) videreføres i 2021. For 2021 foreslås en ytterligere styrking med 3,5 mill. kroner til tilsetting av fagkyndige rettsmedlemmer.

For 2021 foreslås en bevilgning på 91 mill. kroner.

Programkategori 09.20 Tiltak for bedre levekår mv.

Utgifter under programkategori 09.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
621	Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering	336 741	373 960	372 975	-0,3
	Sum kategori 09.20	336 741	373 960	372 975	-0,3

Utgifter under programkategori 09.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
01–24	Statens egne driftsutgifter	77 661	83 150	87 080	4,7
60–69	Overføringer til kommune- forvaltningen	134 105	151 460	152 085	0,4
70–89	Andre overføringer	124 975	139 350	133 810	-4,0
	Sum kategori 09.20	336 741	373 960	372 975	-0,3

Kap. 621 Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
21	Spesielle driftsutgifter	77 661	83 150	87 080
63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte, <i>kan overføres</i>	134 105	151 460	152 085
70	Frivillig arbeid, <i>kan overføres</i>	111 280	125 250	119 260
74	Tilskudd til pensjonistenes organisasjoner mv.	13 695	14 100	14 550
	Sum kap. 0621	336 741	373 960	372 975

Overført fra 2019 til 2020:
Post 21: 4 049 000 kroner
Post 63: 39 789 000 kroner
Post 70: 6 000 000 kroner

Kap. 621 omfatter bevilgninger til kompetanse- og kvalitetsutvikling av de sosiale tjenestene i kommunene og til tilskudd til frivillig arbeid for sosialt og økonomisk vanskeligstilte. Bevilgningene forvaltes av Arbeids- og velferdsdirektora-

tet, som ivaretar oppgaver på sosial- og levekårsområdet.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen går til tiltak for å legge til rette for kompetanse- og kvalitetsutvikling i de sosiale tjenestene i kommunene. Størsteparten av midlene går til å dekke drift av Arbeids- og velferdsdirektoratets og Fylkesmannens kompetanse- og kvalitetsutviklingstiltak rettet mot kommuner og NAV-kontor, jf. kap. 621, post 63.

Arbeids- og velferdsdirektoratet er fagdirektoratet for kommunale sosiale tjenester. Direktoratet skal gjennom kompetansehevende og tilretteleggende tiltak bidra til at kommunene ivaretar sitt ansvar for de sosiale tjenestene på en god måte. Arbeidet med kompetansehevende og andre tilretteleggende tiltak videreføres i 2021.

Direktoratet samarbeider med Fylkesmannen om kompetanseutviklingstiltak for de sosiale tjenestene i NAV-kontorene. Viktige innsatsområder i 2021 skal være tiltak som understøtter lovens krav om individuelle vurderinger, barneperspektivet, og god tilgjengelighet til tjenestene.

Fylkesmannen har i samarbeid med NAV fylke særlige oppfølgingsoppgaver knyttet til kvalifiseringsprogrammet. Tiltak for å øke kunnskapen om kvalifiseringsprogrammet videreføres i 2021.

Fylkesmennene skal sette i verk kompetansehevende tiltak og legge til rette for erfaringsutveksling om oppfølging av utsatt ungdom i NAV-kontorene, i samarbeid med NAV fylke.

Arbeids- og velferdsdirektoratet skal, i samarbeid med fylkesmennene i 2021, fortsette arbeidet med å øke kompetansen i den økonomiske rådgivningen i NAV-kontorene gjennom kurs, samlinger og faglige fora for økonomiske rådgivere. Den landsdekkende økonomirådstelefonen i Arbeids- og velferdsetaten, NAV Økonomi- og gjeldsrådgivning, driftes av NAV Kontaktsenter Nordland og har som formål å gjøre økonomisk rådgivning lettere tilgjengelig. Økonomirådstelefonen er et lavterskeltilbud, som tilbyr enkel rådgivning med sikte på hjelp til selvhjelp. Servicegraden er god med lav gjennomsnittlig ventetid. Økonomirådstelefonen har i utgangspunktet vært bemannet med tre årsverk. Det foreslås å øke bemanningen med to årsverk til totalt fem årsverk gjennom å omdisponere 1,7 mill. kroner fra kap. 621, post 63. Det iverksettes også enkelte andre tiltak for å bedre tilbudet til personer som har behov for økonomisk rådgivning. Se også omtale under kap. 621, post 63.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har i 2020 deltatt i samarbeidet om en rekke tverrsektorielle strategier og satsinger,

0–24-samarbeidet (2015–2020) har som mål å styrke oppfølgingen av utsatte barn og unge i alderen 0–24 år for å hindre frafall i videregående opplæring og senere utenforskap i samfunnet. Arbeids- og velferdsdirektoratet har deltatt sammen med Utdanningsdirektoratet og andre direktorater i arbeidet med å legge til rette for bedre samarbeid mellom sektorene og bedre koordinerte tjenester. Fylkesmennene er gitt likegyldende oppdrag om å bidra inn i 0–24-samarbeidet. Pga. koronapandemien vil 0–24-samarbeidet forlenges noe inn i 2021.

Blant andre tverrgående satsinger er handlingsplan mot vold i nære relasjoner, handlingsplan mot menneskehandel og handlingsplanen mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Som ledd i dette arbeidet er det bl.a. utarbeidet en veileder for NAV-ansatte om saker som gjelder vold i nære relasjoner og menneskehandel. Veilederen oppdateres når ny kunnskap og nye tiltak foreligger. Det er i 2020 igangsatt et arbeid med å utrede nye måter å organisere arbeidet mot menneskehandel på. Direktoratet skal bidra inn i dette arbeidet. Arbeids- og velferdsdirektoratet vil delta i samarbeidet om en ny handlingsplan mot vold i nære relasjoner for perioden (2020–2024) og ny handlingsplan om frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (2021–2024).

Budsjettforslag 2021

Posten foreslås økt med 1,7 mill. kroner som overføres fra kap. 621, post 63 for å styrke bemanningen ved den landsdekkende økonomirådstelefonen.

For 2021 foreslås en bevilgning på 87,1 mill. kroner.

Post 63 Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte, kan overføres

Bevilgningen går til tilskudd til kommunene til utvikling av de sosiale tjenestene i NAV-kontoret og prosjekter rettet mot sosialt og økonomisk vanskeligstilte. Kommunene har gjennom sosialtjenesteloven ansvar for viktige fellesoppgaver for å sikre alle innbyggere gode levekår.

Midler over posten har fra 2017 vært samlet i en kommunerettet tilskuddsordning,

Tilskudd til utvikling av de sosiale tjenestene i NAV-kontoret

Formålet med tilskuddsordningen er å stimulere til utvikling av sosiale tjenester og tiltak i kommunene etter sosialtjenesteloven. Overordnede mål er et helhetlig og samordnet tjenestetilbud tilpasset brukernes behov og økt kvalitet på tjenestene. Målgruppen for ordningen er sosialt og økonomisk vanskeligstilte som har behov for sosiale tjenester, og andre som står i fare for å komme i en vanskelig livssituasjon. Kommunen i NAV-kontorene kan søke om tilskudd. Tilskudd gis for ett år av gangen og kan gis i inntil tre år. Tiltakene skal ta utgangspunkt i lokale utfordringer, sett i sammenheng med målene for ordningen. Ordningen skal støtte opp om nasjonale mål og prioriteringer. Det kan innenfor målene for ordningen også gis tilskudd til lokale tiltak som inngår i nasjonale forsøk og satsinger.

Det er i 2020 fordelt om lag 110 mill. kroner til nærmere 180 lokalt initierte prosjekter ved NAV-kontor fordelt på alle landets fylker.

Direktoratet har i 2020 startet opp arbeidet med å forberede utprøving av en ny type regionale utviklingsprosjekter, som skal gjøres til gjenstand for prosessevaluering. Formålet er å få mer robust kunnskap om resultater og overføring av erfaringer til andre NAV-kontor. Planlagt utviklingsarbeid har blitt noe forsinket grunnet arbeid med å bistå kommunene med å håndtere koronapandemiens konsekvenser for de sosiale tjenestene. Det er også lagt opp til en økt satsing på grunnkompetanse i kommunene. Flere landsomfattende tilsyn, samt rapporter fra arbeidet ved NAV-kontorene, viser at det er behov for å styrke grunnkompetansen for de sosiale tjenestene i NAV-kontoret. Denne satsingen må ses i sammenheng med andre satsinger på kompetanse i regi av Arbeids- og velferdsdirektoratet og Fylkesmannen.

Midlertidige tiltak i 2020 som følge av koronapandemien

Departementet fastsatte våren 2020 i lys av koronasituasjonen enkelte midlertidige endringer i regelverket for tilskudd til utvikling av de sosiale tjenestene, slik at omsøkte midler for 2020 kan søkes om disponert til annet arbeid med sosiale tjenester for å kunne håndtere situasjonen knyttet til virusutbruddet. Fylkesmannen er gitt fullmakt til å fatte vedtak på nye søknader om tilskuddsmidler og omdisponering av midler.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2020 ble det vedtatt å etablere en ny midlertidig tilskuddsordning over denne posten med formål å støtte omstilling og nye arbeidsmåter i de sosiale tjenestene i NAV-kontorene for å håndtere et forventet økt behov for sosiale tjenester i forbindelse med koronasituasjonen. Målgruppen er sosialt og økonomisk vanskeligstilte som har behov for sosiale tjenester, og andre som står i fare for å komme i en vanskelig eller forverret livssituasjon som følge av virusutbruddet. Fylkesmannen gis fullmakt til å fatte vedtak om tilskudd over ordningen, og den økonomiske rammen er om lag 40 mill. kroner i 2020. Den midlertidige tilskuddsordningen vil gi kommunene et ekstra virkemiddel i arbeidet med å bistå personer og familier som står i fare for å komme i en vanskelig eller forverret livssituasjon som følge av virusutbruddet gjennom å støtte omstilling og utvikling av nye arbeidsmåter i de sosiale tjenestene.

Økonomi- og gjeldsrådgivning

Økonomisk rådgivning, herunder gjeldsrådgivning, er en del av veiledningsplikten som NAV-kontoret har etter sosialtjenesteloven. Formålet med økonomisk rådgivning er å bidra til at enkeltpersoner og familier med økonomiske problemer og gjeldsbyrder får kontroll og styring over egen økonomi. Tjenesten har i utgangspunktet alle kommunens innbyggere som målgruppe, men er også et virkemiddel for å unngå eller redusere behovet for økonomisk stønad.

Det er over flere år iverksatt tiltak for å heve kvalitet og kompetanse og bedre tilgjengeligheten i tilbudet til personer med økonomi- og gjeldsproblemer. Økonomisk rådgivning krever god, og i enkelte tilfeller spesialisert, kompetanse. Fylkesmannsembetene gjennomfører opplæring og kompetanseheving gjennom kurs, samlinger og faglige fora for ansatte i NAV-kontorene som jobber med økonomisk råd og veiledning. Det er utarbeidet faglig veiledningsmaterieell for økonomiske rådgivere i NAV-kontorene. Det er etablert videreutdanningstilbud i økonomisk rådgivning ved Universitetet i Agder, Nord Universitet i Bodø og OsloMet. Det er videre etablert et interkommunalt kompetansesenter i Trøndelag for samarbeid om de tyngste gjeldssakene. Et interkommunalt kompetansesenter i Agder bistår kommunene i økonomirådgivningssaker etter en forretningsmodell. Det er også etablert et interkommunalt samarbeid i Rogaland med formål å følge opp personer under gjeldsordning, i samarbeid med Namsmannen i Sør-Vest politidistrikt. Gjennom

det nasjonale forebyggingsprosjektet Fra minus til pluss er det utviklet en nettside, med råd om økonomi og økonomisk atferd. Prosjektet er avsluttet, men tiltaket driftes videre av NAV Drammen. Det er utviklet kursopplegg for kommuner som ønsker å tilby økonomikurs til sine innbyggere.

Mange kommuner har en lav stillingsandel innen økonomi- og gjeldsrådgivning, noe som gjør det vanskelig å opprettholde et godt fagmiljø. Det settes i 2021 av midler til å etablere en råd- og veiledningstjeneste (en direktelinje) for ansatte som arbeider med økonomisk rådgivning og gjeldsrådgivning i NAV-kontorene. Tjenesten vil bli lagt i tilknytning til et større fagmiljø innen økonomi- og gjeldsrådgivning. Bl.a. som følge av koronapandemien, er det et økt behov for og pågang på økonomi- og gjeldsrådgivning i NAV-kontorene. Det foreslås å utvide kapasiteten ved den landsdekkende økonomirådstelefonen gjennom å omdisponere 1,7 mill. kroner fra kap. 621, post 63 til kap. 621, post 21. Det iverksettes også enkelte andre tiltak for å bedre tilbudet til personer som har behov for økonomisk rådgivning. Arbeids- og velferdsdirektoratet vil høsten 2020 utvikle en digital veiviser som vil samle informasjon om økonomisk rådgivning og gjeldsrådgivning i Arbeids- og velferdsetaten på nav.no. Direktoratet vil utvikle informasjon spesielt rettet mot selvstendig næringsdrivende og frilansere som har behov for privatøkonomisk rådgivning som følge av koronapandemien. Fagmaterieell til bruk i undervisning og for veiledere i NAV-kontor vil bli oppdatert, digitalisert og tilgjengelig på nett.

Nærmere om nasjonale forsøk og satsinger

Arbeids- og velferdsdirektoratet har i perioden 2016–2018 gjennomført en systematisk utprøving av en helhetlig oppfølgingsmodell og egne familiekoordinatorer i NAV-kontor for oppfølging av lavinntektsfamilier med barn. Målgruppen var familier som mottar økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven. Familiene er fulgt opp på fire målområder: arbeid, bolig, økonomi og barnas situasjon. Prosjektet ble gjennomført som en randomisert kontrollert effektstudie med prosessevaluering av Sosialforsk i samarbeid med Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) ved OsloMet. Sluttrapport fra evalueringen ble lagt fram høsten 2019. Forskerne fant verken en effekt av oppfølgingsmodellen eller ekstra oppfølgingsressurser (familiekoordinatorer) på overgangen til arbeid eller de andre målområdene. Familiekoordinatorerne som brukte oppfølgingsmodellen rapporterte likevel om at de hadde bedre forutsetninger for en helhetlig og sosi-

alfaglig oppfølging, og bedre relasjonell kompetanse og målrettethet i møter med foreldrene. Familiene som fikk tettere oppfølging av egen koordinator opplevde at familiesituasjon ble bedre, og at relasjonen og tilliten til NAV-kontoret bedret seg. NAV-kontorene som deltok i prosjektet styrket sitt barneperspektiv. Arbeids- og velferdsdirektoratet vil se på hvordan erfaringer fra prosjektet og funn fra evalueringen kan følges opp.

Det nasjonale forsøket med NAV-veileder i videregående skole ble avsluttet i 2019. I forsøket prøvde lokale piloter i alle landets fylker ut en modell for samordning av tjenester der veiledere fra NAV-kontor inngikk som en del av elevtjenesten ved skolen. Målet har vært å øke gjennomføringen i videregående opplæring ved å hjelpe ungdom med levekårsutfordringer og sammenfatte problemer på et tidlig tidspunkt. Elever som har fått oppfølging fra NAV-veiledere i skolen har fått bistand knyttet til bolig, hjemmesituasjon og andre sosiale problemer, helseutfordringer og økonomi. NIFU har gjennomført en studie av enkelte av pilotene i forsøket, men elevene i studien ble ikke fulgt opp lenge nok til at det kan konkluderes om effekt på andel som fullfører videregående opplæring. Arbeids- og velferdsdirektoratet og Utdanningsdirektoratet vurderer at det er gjort verdifulle erfaringer i tverrfaglig arbeid med å forebygge frafall, og at forsøket synliggjør et behov for bistand fra arbeids- og velferdsforvaltningen for en elevgruppe med ulike levekårsutfordringer og sosiale problemer. For mange av pilotene er det besluttet en eller annen form for videreføring etter forsøksperioden. Enkelte steder videreføres samarbeidet med delt finansiering, andre steder avsetter NAV-kontoret egne ressurser for å fortsette samarbeidet med den videregående skolen. Det er også etablert samarbeid for erfaringsoverføring til andre videregående skoler som har utfordringer knyttet til frafall. For piloter i kommuner som ikke viderefører en modell der NAV-veileder er tilstede i videregående skole, er tilbakemeldingene at samarbeidet bl.a. blir videreført gjennom NAV-kontorets arbeid med ungdom.

Trøndelag fylkeskommune har gjennomført et prosjekt (2015–2018) for å prøve ut en modell hvor oppfølgingstjenesten har fått midler til å kjøpe tjenester fra to arbeids- og inkluderingsbedrifter. Formålet er å få flere unge utenfor opplæring og arbeid tilbake i utdanning. Målgruppen i prosjektet har vært ungdom som har stor risiko for å ikke gjennomføre videregående opplæring. Totalt 145 deltakere har fått tilbud om arbeidsrettede og helsefremmende aktiviteter. De arbeidsrettede aktivitetene har bestått av tilrette-

lagt arbeidstrening, oppfølging og sosial støtte fra tiltaksbedriftene, samt jobb- og karriereveiledning. En undersøkelse gjennomført av NTNU viser at deltakernes mestringstro, myndiggjøring og vurdering av egne fremtidsutsikter endret seg i positiv retning. Om lag 60 pst. av deltakerne hadde et skoletilbud eller en jobb etter endt deltakelse.

Som en del av 0–24-samarbeidet er det satt i gang en pilot for programfinansiering i tolv kommuner i tre fylker, Trøndelag, Innlandet, og Vestfold og Telemark. Programfinansieringen innebærer en sammenslåing av statlige tilskudd rettet mot barn og unge under flere departementer, også tilskuddsmidler fra denne posten. Midlene skal benyttes til å utvikle og gjennomføre tverrsektorielle og tverrfaglige tiltak for utsatte barn og unge og deres familier. Forsøket starter opp i 2020 og skal gå ut 2022. Piloten følges opp. Se nærmere omtale under kap. 226, post 64 Programfinansiering av 0–24-samarbeidet i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

I samarbeid med enkelte større byer bidrar staten med en særskilt innsats i enkelte områder i storbyene som har høy konsentrasjon av levekårsutfordringer. Disse områdene preges ofte av dårlige bomiljø, trangboddhet, høy arbeidsledighet, stor barnefattigdom, høy andel med lav utdanning, høy innvandrerbefolkning, høy kriminalitet mv. Mange står utenfor skole-, arbeids- og samfunnsnivå. Områdesatsingene skal forbedre tjenester og nærmiljøkvaliteter der behovene er størst, slik at flere blir økonomisk selvstendige og aktivt deltakende i lokalsamfunn og storsamfunn.

Det er satt av 5 mill. kroner til Groruddalssatsingen over denne posten, og 4 mill. kroner til områdesatsingen i Oslo indre øst. Midlene går til kvalifisering til arbeid. Det er også avsatt 1 mill. kroner til områdesatsingen Oslo sør. Midlene videreføres i 2021.

Staten og Stavanger inngikk i 2017 et langsiktig samarbeid om områderettet innsats i de nordøstlige delene av Storhaug bydel. Et av satsingsområdene er sosialt entreprenørskap for å skape nye veier til velferd og arbeid. Det er satt av 3 mill. kroner til dette formålet. Midlene videreføres i 2021.

Se nærmere omtale av områdesatsingene i Prop. 1 S (2020–2021) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Arbeids- og velferdsdirektoratet og Kriminalomsorgsdirektoratet har på oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet satt i gang arbeidet med et pilotprosjekt med formål å teste ut velferdsobligasjo-

ner som modell for utvikling og finansiering av nye tiltak for å forebygge tilbakefall til kriminalitet. Velferdsobligasjoner brukes om resultatbaserte avtaler mellom flere parter, som oftest offentlige myndigheter, investorer/stiftelser og private eller ideelle tjenesteleverandører, og har som formål å løse sosiale problemer på en ny måte.

Et utvalg av kommuner ble våren 2018 invitert til å søke om midler til utvikling av lokale prosjekter. Det ble innvilget tilskudd til Kristiansand kommune og et felles initiativ fra fem kommuner i Vestfold; Horten, Holmestrand, Tønsberg, Sandefjord og Larvik kommune. Kommunene ble våren 2019 invitert til å søke om tilsagn om tilskuddsmidler for å dekke deler av kommunens sluttoppgjør hvis de lokale prosjektene når målene som er satt.

Kommunene Larvik, Sandefjord, Tønsberg og Færder har i 2020 etablert et interkommunalt prosjekt med sikte på oppstart høsten 2020. Arbeids- og velferdsdirektoratet har i 2020 tildelt 300 000 kroner til en interkommunal koordinator for disse kommunene, samt 600 000 kroner til Larvik kommune til en tilrettelegger for prosjektet, med mulighet for å utvide tjenestene fra tilretteleggeren til eventuelt nye lokale pilotprosjekt. Oxford Research er gitt i oppdrag å gjennomføre en evaluering av pilotprosjektet, og skal etter planen levere første delrapport høsten 2020 som skal gi en kunnskapsstatus for feltet. Se ellers omtale under hovedmål om økonomisk og sosial sikkerhet og forslag til romertallsvedtak VI.

Våren 2020 ble det lagt fram en revidert handlingsplan mot radikaliserings- og voldelig ekstremisme. Et av de nye tiltakene innebærer etablering av en nasjonal veiledningsfunksjon for arbeids- og velferdsforvaltningen mot radikaliserings- og voldelig ekstremisme ved NAV Grønerløkka. For informasjon om øvrige tiltak, se omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Justis- og beredskapsdepartementet. Som ledd i oppfølgingen av handlingsplanen, kan midler over denne posten gå til kompetanse- og utviklingstiltak og prosjekter knyttet til de sosiale tjenestene rettet mot radikaliserings- og voldelig ekstremisme.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble det bevilget 5 mill. kroner til et pilotprosjekt for langtidsledige i en eller flere kommuner i Rogaland, jf. Innst. 401 S (2016–2017). Midlene ble tildelt Stavanger kommune som et enkelttilskudd. Målgruppen for pilotprosjektet var langtidsledige som har gått ut maksimal dagpengeperiode på 104 uker og som ikke mottok økonomisk sosialhjelp eller andre livsoppholdsytelser. Formålet med prosjektet har vært å sikre inntekt i

en overgangsperiode på inntil ett år under jobbsøking, hindre overgang til helserelaterede ytelser og sørge for tilbud om arbeidsrelatert aktivitet. Prosjektet ble avsluttet i februar 2020. I prosjektperioden har det blitt opprettet prosjektarbeidsplasser i ulike tjenesteområder og virksomheter i kommunen. Det har vært totalt 34 deltakere i pilotprosjektet. Av disse har 18 kommet ut i ordinært arbeid.

På bakgrunn av avtalen mellom regjeringen og samarbeidspartiene om Statsbudsjettet 2017, ble det høsten 2017 igangsatt et treårig pilotprosjekt mellom Klepp, Time, Hå og Gjesdal kommune, organisasjonen No Limitation og Arbeids- og velferdsetaten. Målet var å sikre fleksibelt ettervern og jobb for tidligere innsatte ved å etablere gode, samordnede tjenester til brukerne fra de involverte partene (kommuner, Arbeids- og velferdsetaten, helsetjenesten, Kriminalomsorgstjenesten og No Limitation). Målgruppen for pilotprosjektet ble utvidet til også å omfatte personer med rusbakgrunn og/eller langvarige psykiske lidelser, som er målgrupper som til dels overlapper med tidligere innsatte. Pilotprosjektet, som avsluttes høsten 2020, evalueres av IRIS (International Research Institute of Stavanger).

Budsjettforslag 2021

Posten foreslås redusert med 1,7 mill. kroner som overføres til kap. 621, post 21 for å styrke bemanningen ved den landsdekkende økonomirådstelefonen.

For 2021 foreslås en bevilgning på 152,1 mill. kroner.

Post 70 Frivillig arbeid, kan overføres

Bevilgningen går til frivillige organisasjoner og private stiftelser som utfører arbeid for vanskeligstilte. Disse fungerer som talerør for sosialt og økonomisk vanskeligstilte og utfører likemanns- og selvhjelpsarbeid. Enkelte organisasjoner tilbyr tjenester og tiltak til målgruppen.

Det gis over posten tilskudd til Samarbeidsforum mot fattigdom. Samarbeidsforum mot fattigdom består av 13 landsdekkende organisasjoner. Representanter fra Samarbeidsforum mot fattigdom deltar på møter i Kontaktutvalget mellom regjeringen og representanter for sosialt og økonomisk vanskeligstilte. Kontaktutvalget hadde fire møter i 2019 og ett møte i 1. halvår 2020.

Det gis over posten også driftsstøtte til Batteriet fem steder. Batteriet Oslo er et landsdekkende ressurscenter for egenorganisering, selvhjelp og påvirkningsarbeid, og drives av Stiftelsen

Kirkens Bymisjon Oslo. Batteriet Oslo er sekretariat for Samarbeidsforum mot fattigdom. Det er også etablert Batterier i Bergen, Trondheim, Bodø og Kristiansand. Disse er i kontakt med et stort nettverk av organisasjoner lokalt.

Tilskudd til organisasjoner og prosjekter for sosialt og økonomisk vanskeligstilte

Det gis over posten driftstilskudd til organisasjoner som er drevet av sosialt og økonomisk vanskeligstilte og som arbeider mot fattigdom og sosial eksklusjon. Det gis også tilskudd til prosjekter og aktiviteter som er rettet mot fattigdom og sosial eksklusjon. Formålet med tilskuddsordningen er å styrke mulighetene for egenorganisering, selvhjelpsaktiviteter, brukerinnflytelse og interessepolitisk arbeid.

Samarbeidsforum mot fattigdom og de fem Batteriene mottar driftsstøtte fra ordningen. I 2020 er det i tillegg gitt driftstilskudd til 10 organisasjoner og tilskudd til 34 prosjekter. Tilskuddsordningen forvaltes av Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Tilskuddsordningen er evaluert av Ideas2Evidence. Ifølge evalueringen bidrar tilskuddet til mer robuste brukerorganisasjoner, et mangfold i arbeidsmåter og målgrupper, økt samarbeid mellom organisasjonene på fattigdomsfeltet, og aktiviteter innen egenorganisering, selvhjelp og påvirknings- og inkluderingsarbeid som oppleves som meningsfulle for målgruppen. Evaluator peker på at det er få og et stabilt antall organisasjoner som får driftstilskudd over ordningen, og at det er uheldig at det ikke har vært fornyelser blant tilskuddsmottakerne. Evalueringen vil bli fulgt opp. Forslag til nytt tilskuddsregelverk vil bli fastsatt som forskrift, og sendt på høring.

Tilskudd til aktivisering og arbeidstrening

Det gis over posten tilskudd til frivillige organisasjoner som tilbyr aktivisering og arbeidstrening til personer med liten eller ingen tilknytning til arbeidsmarkedet. Formålet med tilskuddsordningen er å stimulere til utvikling av nye tiltak og metoder for aktivisering og arbeidstrening i regi av frivillige organisasjoner. Det overordnede målet er å gi alle muligheter til å komme i arbeid og å bedre levekårene for de vanskeligst stilte. Målgruppen er personer som står svært langt fra arbeidsmarkedet, og som i mange sammenhenger er sosialt ekskludert. Siktemålet vil for enkelte være rehabilitering, inkludering og økt livskvalitet, mens andre vil kunne nyttiggjøre seg av mer

arbeidsrettede tiltak med sikte på inkludering i arbeidslivet. Tiltakene omfatter et bredt spekter av tiltak fra sosial trening og hverdagsmestring til mer arbeidsrettede tiltak. Personer med rusproblemer og tidligere rusavhengige er en prioritert målgruppe for tiltak.

Tilskuddsordningen forvaltes av Arbeids- og velferdsdirektoratet. I 2020 er det tildelt tilskudd til 73 prosjekter. Tilskuddet videreføres i 2021. Det vil bli igangsatt ekstern evaluering av tilskuddsordningen.

Tilskudd til sosialt entreprenørskap

Det gis over posten tilskudd for å stimulere til utvikling av sosialt entreprenørskap og sosiale entreprenører som retter sin virksomhet mot bekjempelse av fattigdom og sosial eksklusjon. Formålet med tilskuddsordningen er også å bidra til at egenorganiserte som har erfart fattigdom og sosial eksklusjon stimuleres til utvikling av sosialt entreprenørskap. Målgruppen er sosialt og økonomisk vanskeligstilte som enten opplever eller står i fare for å oppleve fattigdom og sosial eksklusjon. Det er innenfor tilskuddsordningen også mulig å søke om utviklingstilskudd. Utviklingstilskuddet skal stimulere til utvikling av gode ideer og forretningsmodeller for søkere som er eller vil bli sosiale entreprenører på fattigdomsfeltet.

Tilskuddsordningen forvaltes av Arbeids- og velferdsdirektoratet. I 2020 har 21 aktører mottatt tilskudd gjennom ordningen. Av disse har 16 mottatt tilskudd til videreføring av pågående aktiviteter og 5 til nye aktiviteter. Om lag en tredel av tilskuddsmottakerne har barn og unge som målgruppe. Personer med rusproblemer, tidligere innsatte og personer med innvandrer- eller flyktningbakgrunn er også i målgruppen for flere av aktørene. Tilskuddet videreføres i 2021.

Det vil bli igangsatt ekstern evaluering av tilskuddsordningen. Se kap. 621, post 63 for omtale av sosialt entreprenørskap som innsatsområde i en områdesatsing og pilotprosjekt med velferdsobligasjoner.

Tilskudd til humanitære tiltak rettet mot EØS-borgere

Det gis over posten tilskudd til frivillige organisasjoner og kommuner som tilbyr overnatting, sanitære tiltak og matutdeling til EØS-borgere som tigger i Norge i kortere eller lengre perioder. Formålet med tilskuddsordningen er å bedre humanitære forhold for EØS-borgere som kommer til Norge uten egne midler og uten rett til offentlige

ytelser. I tillegg til grunnleggende humanitære tiltak kan det gis tilskudd til helsehjelp, rådgivnings tiltak og mer langsiktige prosjekter, som for eksempel arbeidsformidling. I 2020 ble det fordelt 20,6 mill. kroner i tilskudd til 18 tiltak. Tilskuddsordningen forvaltes av Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Tilskuddsordningen ble opprettet sommeren 2013 på bakgrunn av en økning i antall EØS-borgere som kom til Norge for å tigge. Ifølge en NOVA-rapport (NOVA Notat 2/18) har antallet tiggere vært stabilt eller synkende etter dette. Det er særlig tiltak i de større byene, hovedsakelig i Oslo, Bergen og Trondheim, som er finansiert av tilskuddet. Det legges til grunn at disse kommunene i dagens situasjon i større grad vil være i stand til å ivareta sine forpliktelser overfor denne sårbare gruppen uten statlige tilskudd, ev. i samarbeid med frivillige organisasjoner. Tilskuddet foreslås på denne bakgrunn redusert med 10 mill. kroner.

Budsjettforslag 2021

Tilskudd til humanitære tiltak rettet mot EØS-borgere foreslås redusert med 10 mill. kroner. For 2021 foreslås en bevilgning på 119,3 mill. kroner.

Post 74 Tilskudd til pensjonistenes organisasjoner mv.

Tilskuddsordningen skal gi økonomiske bidrag til pensjonistorganisasjoners drift og eldrepolitisk arbeid. Ordningen er regulert i en egen forskrift. Målet er økt engasjement og aktivitet på området. Målgruppen for tilskuddsordningen er landsdekkende pensjonistorganisasjoner som har som formål å fremme eldrepolitiske interesser, herunder pensjonistenes sosiale, økonomiske, helsemessige og kulturelle interesser, og styrke pensjonistenes stilling i samfunnet. Det er innvilget tilskudd til 9 organisasjoner i 2020, fordelt forholdsmessig etter antall medlemmer. Tilskuddsordningen forvaltes av Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Regjeringen vil møte frivilligheten med mest mulig ensartet praksis, holdninger og bruk av begreper. Kulturdepartementet fastsatte i 2016 felles definisjoner og dokumentasjonskrav for statlige tilskuddsordninger for frivillige organisasjoner. Formålet er at felles definisjoner og krav til dokumentasjon skal bidra til at begrepene oppfattes på samme måte, og at medlemmer og lokallag beregnes og dokumenteres på samme måte uavhengig av tilskuddsordning. Det skal være enkelt å oppfylle kravene til dokumentasjon, og dette vil

gjøre det mulig å bruke samme dokumentasjon i ulike ordninger.

For å harmonisere regelverket for tilskudd til pensjonistenes organisasjoner med definisjonene og dokumentasjonskravene som er innført for andre tilskuddsordninger, ble regelverket for til-

skudd til pensjonistenes organisasjoner endret i juli 2018, med virkning fra tilskuddsåret 2020.

Budsjettforslag 2021

For 2021 foreslås en bevilgning på 14,6 mill. kroner.

Programkategori 09.30 Arbeidsmarked

Utgifter under programkategori 09.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
634	Arbeidsmarkedstiltak	8 796 908	9 087 222	10 125 180	11,4
635	Ventelønn	11 521	7 000	4 000	-42,9
	Sum kategori 09.30	8 808 429	9 094 222	10 129 180	11,4

Utgifter under programkategori 09.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
01–24	Statens egne driftsutgifter	262 489	266 745	313 710	17,6
70–89	Andre overføringer	8 545 940	8 827 477	9 815 470	11,2
	Sum kategori 09.30	8 808 429	9 094 222	10 129 180	11,4

Kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	250 968	259 745	309 710
76	Tiltak for arbeidssøkere, <i>kan overføres</i>	6 906 722	7 079 465	7 956 475
77	Varig tilrettelagt arbeid, <i>kan overføres</i>	1 497 858	1 603 812	1 710 180
78	Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser	73 611	70 300	72 550
79	Funksjonsassistanse i arbeidslivet	67 749	73 900	76 265
	Sum kap. 0634	8 796 908	9 087 222	10 125 180

Overført fra 2019 til 2020:
Post 76: 177 526 000 kroner
Post 77: 47 514 000 kroner

Allmenn omtale

Arbeids- og velferdsetaten gir veiledning og oppfølging til jobbsøkere, kartlegger den enkeltes behov for bistand og gir informasjon om arbeidsmarkedet, jf. nærmere omtale av Arbeids- og vel-

Boks 6.6 Hovedgrupper av arbeidsmarkedstiltak

Avklaring – skal kartlegge og vurdere personens arbeidsevne og eventuelle spesifikke behov for bistand for å komme i, eller beholde arbeid. Avklaringstiltaket kjøpes som en ekstern tjeneste når behovsvurderingen som Arbeids- og velferdsetaten gjør, ikke er tilstrekkelig.

Oppfølging – kan tilbys personer som har behov for mer omfattende formidlings- og oppfølgingsbistand enn den Arbeids- og velferdsetaten kan tilby. Oppfølgings tjenester kan inneholde kartlegging og veiledning til tiltaksdeltaker, arbeidsgiver og tiltaksarrangør, oppfølging på arbeidsplassen, tilskudd til mentor, opplæring i arbeidsrelaterte og sosiale ferdigheter, samt tilpasning og tilrettelegging av arbeidsoppgaver og arbeidssituasjon.

Arbeidstrening – skal prøve ut personens muligheter på arbeidsmarkedet, gi relevant arbeidserfaring og bidra til å styrke mulighetene til å få arbeid. Tiltaksdeltakeren får tilrettelagt arbeidstrening i ordinært arbeidsliv. Personer med nedsatt arbeidsevne som har behov for arbeidstrening i et skjermet og tilrettelagt arbeidsmiljø før arbeidstrening eller opplæring i ordinært arbeidsliv, kan tilbys tiltaket arbeidsforberedende trening.

Opplæring – skal bidra til at arbeidssøkere kvalifiseres til ledige jobber. Opplæringen kan gis i form av kortvarige kurs som vanligvis skal gi formell kompetanse i form av offentlige prøvebevis, sertifikater o.l. Opplæringen kan også bestå av fag- og yrkesopplæring på videregående skoles nivå, høyere yrkesfaglig utdanning eller gis som høyere utdanning.

Arbeidsrettet rehabilitering – skal bidra til mestring av helserelaterte og sosiale proble-

mer som kan være til hinder for deltakelse i arbeidslivet.

Inkluderings tilskudd – skal kompensere for tilleggskostnader arbeidsgivere har i forbindelse med tilrettelegging av en arbeidsplass for personer med behov for arbeidsrettet bistand fra Arbeids- og velferdsetaten.

Midlertidig/tidsbegrenset lønns tilskudd – kan gis til arbeidsgivere for å bidra til at personer kan bli fast ansatt i ordinære virksomheter, og hindre utstøting av personer som står i fare for å falle ut av arbeidslivet.

Varig lønns tilskudd – skal bidra til at personer med varig og vesentlig nedsatt arbeidsevne kan skaffe seg eller beholde ordinært arbeid, samt bidra til å motvirke overgang til uføretrygd.

Arbeids- og utdanningsreiser – støtte som skal bidra til at personer med forflytningssvanser pga. nedsatt funksjonsevne kan være i ordinært arbeid eller gjennomføre arbeidsrettet utdanning. Tilskuddet kan gis til personer som er i ordinært arbeid eller som gjennomfører arbeidsrettet utdanning for å skaffe seg eller beholde ordinært arbeid.

Funksjonsassistanse – tilskudd som kan gis til yrkesaktive personer som har omfattende fysiske funksjonsnedsettelse. Ordningen innebærer at en lønnet assistent hjelper til med praktiske formål i arbeidssituasjonen.

Varig tilrettelagt arbeid – arrangeres i forhåndsgodkjente bedrifter eller ordinære virksomheter for personer som mottar, eller i nær framtid ventes å få innvilget uføretrygd, og som har behov for spesiell tilrettelegging og tett oppfølging. Tiltaket er uten tidsbegrensning.

ferdsetatens arbeidsrettede innsats under kap. 605. Dersom det er behov for mer omfattende oppfølging, kan Arbeids- og velferdsetaten tilby arbeidsmarkedstiltak.

Arbeids- og velferdsetaten har mange ulike arbeidsmarkedstiltak som personer med behov for bistand for å komme i arbeid kan delta på. Målet med de fleste arbeidsmarkedstiltakene er å styrke tiltaksdeltakernes muligheter for å skaffe seg eller beholde arbeid. Tiltakene kan også benyttes for å avklare arbeidsevne, eller gi et meningsfullt arbeid til personer som har vanske-

ligheter med å få arbeid på ordinære lønns- og arbeidsbetingelser.

Arbeidsmarkedstiltak skal tildeles ut fra den enkeltes behov for arbeidsrettet bistand. For ledige vurderes arbeidsmarkedstiltak vanligvis først etter en tid med jobbsøking. Noen tiltak med lengre varighet og tettere oppfølging er forbeholdt personer med nedsatt arbeidsevne.

Arbeidsmarkedstiltak er et viktig konjunkturpolitisk virkemiddel. Tiltakene er også sentrale virkemidler i inkluderingsdugnaden, innsatsen for unge, introduksjonsprogrammet for nyankomne

innvandrere, gjennomføringen av kvalifiseringsprogrammet og innsatsen for personer som mottar legemiddelassistert rehabilitering.

Arbeidsmarkedstiltakene arbeidsrettet rehabilitering, avklaring, oppfølging og opplæring kjøpes etter regelverket for offentlige anskaffelser eller gjennomføres i det ordinære utdanningssystemet. Oppfølging kan også skje i Arbeids- og velferdsetatens egen regi. Videre gis det for flere arbeidsmarkedstiltak direkte tilskudd til arbeidsgivere og leverandører av tjenester til enkeltpersoner. De direkte tilskuddene til arbeidsgivere for tiltakene lønnstilskudd, inkluderingstilskudd og mentor utformes og tildeles på individuelt grunnlag som konkret kompensasjon for nedsatt produktivitet eller tilretteleggingskostnader. For tiltakene varig tilrettelagt arbeid (VTA) i skjermet virksomhet og arbeidsforberedende trening (AFT) er tilskuddene standardiserte per tiltaksplass og gis til forhåndsgodkjente tiltaksleverandører.

Utgiftene til arbeidsmarkedstiltak er fordelt på seks ulike poster under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak. Post 01 Driftsutgifter inneholder utgifter til Arbeids- og velferdsetatens produksjon av oppfølgingstjenester i egen regi. Hovedvekten av arbeidsmarkedstiltakene budsjetteres på post 76 Tiltak for arbeidssøkere. Tiltaket varig tilrettelagt arbeid budsjetteres på post 77 Varig tilrettelagt arbeid. Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser budsjetteres på post 78. Post 79 inneholder utgifter til funksjonsassistanse i arbeidslivet. I 2020 ble det som følge av koronasituasjonen opprettet en midlertidig kompensasjonsordning for forhåndsgodkjente tiltaksarrangører. Denne budsjetteres på post 70.

Rapport

Gjennomføring av arbeidsmarkedstiltak

Tall fra Arbeids- og velferdsdirektoratet viser at det var en gjennomsnittlig tiltaksgjennomføring på om lag 55 400 plasser per måned i 2019 under kap. 634, post 01 Driftsutgifter og post 76 Tiltak for arbeidssøkere. Gjennomføringen av tiltaksplasser fordelte seg med om lag 14 400 plasser rettet mot ledige, og 41 000 plasser til personer med nedsatt arbeidsevne. I tillegg kommer tiltaksplasser i varig tilrettelagt arbeid, se omtale i eget avsnitt nedenfor.

I 1. halvår 2020 ble det gjennomført om lag 55 600 plasser i gjennomsnitt per måned, hvorav om lag 13 600 plasser for ledige og om lag 42 000 plasser for personer med nedsatt arbeidsevne.

Smitteverntiltak som følge av koronapandemien la betydelige begrensninger på gjennomføringen av enkelte tiltaksvarianter i 1. halvår 2020. Arbeids- og velferdsdirektoratet gjorde tilpasninger i sin instruks overfor tiltaksleverandører, slik at tiltakene likevel ble gjennomført som planlagt i stor grad. Bl.a. ble det stilt krav til Arbeids- og velferdsetatens leverandører om digital oppfølging og gjennomføring.

Det to mest brukte tiltakene i 2019 var arbeidstrening og oppfølging. Disse utgjorde til sammen om lag 40 pst. av tiltaksplassene.

Kvalifiseringsprogrammet retter seg mot personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne, som har ingen eller svært begrensede ytelser i folketrygden. Arbeidsmarkedstiltak i statlig eller kommunal regi inngår som viktige elementer i programmet. Ved utgangen av 2019 oppga NAV-kontorene at om lag 59 pst. av deltakerne i kvalifiseringsprogrammet deltok i statlige tiltak som del av programmet. 14 pst. av deltakerne deltok i både statlige og kommunale tiltak, mens 27 pst. deltok i kun kommunale tiltak.

Prioriterte grupper ved tildeling av tiltak i 2019 var innvandrere fra land utenfor EØS-området, unge og langtidsarbeidssøkere. Blant innvandrere fra land utenfor EØS, arbeidssøkere under 30 år og langtidsledige deltok hhv. 25 pst., 22 pst. og 20 pst. på arbeidsmarkedstiltak i 2019, mot 19 pst. blant arbeidssøkere sett under ett. I gruppen personer med nedsatt arbeidsevne var andelene på tiltak for innvandrere utenfor EØS-området og unge under 30 år hhv. 29 pst. og 40 pst. i 2019, sammenlignet med 29 pst. for personer med nedsatt arbeidsevne samlet sett.

Utvikling, kvalitet, resultater

Ulike studier har vist at lønnstilskudd er et effektivt arbeidsmarkedstiltak for å få flere i arbeid. For å forenkle bruken av lønnstilskudd både for Arbeids- og velferdsetaten og arbeidsgivere, og dermed legge til rette for økt bruk, ble det fra 1. juli 2019 innført et standardisert refusjonssystem med faste satser for utmåling av tilskudd. For arbeidsledige dekker lønnstilskuddet 40 pst. av lønnskostnadene de første seks månedene, for så å trappes ned til 30 pst. i inntil seks nye måneder. For personer med nedsatt arbeidsevne dekker tilskuddet 60 pst. av lønnskostnadene det første året, og deretter 50 pst. i inntil ett år.

Deltakere på arbeidsmarkedstiltak kan fra 1. juli 2019 tilbys yrkesopplæring i inntil tre år for å oppnå fagbrev, praksisbrev eller kompetansebevis gjennom lære kandidatordningen. Omleggin-

gen åpner for et utvidet samarbeid med fylkeskommunen innenfor fag- og yrkesopplæring. Det skal så langt det er mulig legges til rette for at Arbeids- og velferdsetatens brukere kan tilbys tilrettelagt opplæring innenfor det offentlige utdanningssystemet. Der det ikke foreligger et tilrettelagt offentlig tilbud, kan opplæringen anskaffes gjennom anbud.

Anbudsutsettingen av avklarings- og oppfølgingstiltakene i 2015 hadde som mål å forenkle regelverket for arbeidsmarkedstiltakene, bidra til økt mangfold og sikre økt kvalitet i det samlede tiltakstilbudet. I Proba Samfunnsanalyser evalueringssrapporter fra 2017 og 2018 framgår det at Arbeids- og velferdsetaten har utformet anskaffelsene på en god måte, jf. omtalen i Prop. 1 S (2018–2019). Proba Samfunnsanalyse viser i rapport fra juni 2020 at anbudsbaserte oppfølgingstiltak har bedre resultater og lavere pris enn tidligere gjennomføringer i forhåndsgodkjente bedrifter og oppfølgingstiltak i Arbeids- og velferdsetatens egen regi. Utvidet oppfølging i etatens egen regi har noe bedre resultater enn anbudsbaserte oppfølgingstiltak, avhengig av deltakergruppe, men har samtidig betydelig høyere kostnader. Arbeids- og velferdsetaten vil fortsatt vektlegge tiltak som kan styrke konkurransen i leverandørmarkedet med sikte på mangfold og kvalitet i tilbudene.

Som ledd i styringen av arbeidsmarkedstiltakene, er det sentralt å videreutvikle kunnskapen om hva som er god tiltaksbruk. Arbeids- og velferdsdirektoratet vektlegger å gjøre resultater av evalueringer og analyser av arbeidsmarkedstiltak kjent for veilederne i NAV-kontoret, slik at denne kunnskapen kan benyttes ved valg av tiltak. Arbeids- og velferdsetaten er opptatt av å stille krav til kvalitet og resultater av arbeidsmarkedstiltakene, og følger opp dette overfor tiltaksleverandørene. Arbeids- og velferdsdirektoratet utvikler også statistikkverktøy som i større grad analyserer resultater i form av overgang til arbeid fra arbeidsmarkedstiltak.

Arbeids- og velferdsdirektoratet publiserer statistikk om arbeidssituasjonen for arbeidssøkere og personer med nedsatt arbeidsevne seks måneder etter avgang fra arbeidsmarkedstiltak. Statistikken omfatter personer i alderen 16–66 år.⁵³ For arbeidssøkere med avgang fra arbeidsmarkedstiltakene i 2018 var status for overgang til arbeid eller arbeid kombinert med offentlige ytelser seks

måneder etter avgang 81 pst. for midlertidig lønnstilskudd, 60 pst. for oppfølgingstiltaket og 55 pst. for arbeidstrening. For personer med nedsatt arbeidsevne var overgangen til arbeid eller arbeid kombinert med ytelser 75 pst. for midlertidig lønnstilskudd, 45 pst. for oppfølgingstiltaket og 38 pst. for arbeidstrening. For personer med nedsatt arbeidsevne kombinerte flertallet arbeidsforholdet med samtidig å motta offentlige stønader. For arbeidssøkere er flertallet i arbeid uten å motta offentlige ytelser.

Gjennomføring av forsøk

I 1. halvår 2014 ble det iverksatt et forsøk med oppfølgingsmetodikken «Supported Employment». Formålet med forsøket er å kartlegge om denne tilnærmingen til individuell oppfølging fører til at flere personer med nedsatt arbeidsevne får og beholder arbeid i ordinært arbeidsliv. Forsøket ble avsluttet ved utgangen av 2019. Frischsenteret evaluerer forsøket.

Fra 1. januar 2018 ble det i regi av Arbeids- og velferdsetaten iverksatt et forsøk med resultatbasert finansiering av oppfølging. Forsøket er utformet slik at eventuelle effekter av forsøket kan evalueres på en forskningsmessig god måte. Forsøket videreføres i 2021. Proba Samfunnsanalyse og Institutt for samfunnsforskning (ISF) evaluerer forsøket.

Det er fra 2018 igangsatt forsøk i seks kommuner hvor man prøver ut endringer i ansvarsdelingen for VTA-tiltaket mellom stat og kommune. Forsøket skulle i utgangspunktet avsluttes ved utgangen av 2020, men forlenges ut 2021. Forsøket er evaluert av Telemarksforskning.

Varig tilrettelagt arbeid

Det ble gjennomført om lag 10 900 plasser i varig tilrettelagt arbeid (VTA) i 2019. I 1. halvår 2020 ble det gjennomført om lag 11 450 tiltaksplasser i gjennomsnitt for perioden, hvorav om lag 9 020 i skjermet virksomhet og om lag 2 430 plasser i ordinær virksomhet.

Over tid har andelen av VTA-plassene som er i ordinær virksomhet økt gradvis. Siden tilskuddet til VTA i ordinær virksomhet er lavere enn til VTA i skjermet virksomhet, vil det totale antallet nye VTA-plasser være avhengig av fordelingen mellom VTA i skjermet og ordinær virksomhet.

Utviklingshemmede er en prioritert gruppe ved inntak på VTA-plasser. Plasser i ordinært arbeidsliv vektlegges ved etablering av nye plasser, i tråd med signalene fra Granavolden-plattformen.

⁵³ Statistikken over overgang til arbeid fra tiltak viser status seks måneder etter avsluttet tiltaksdeltakelse, uavhengig av om personen også har avsluttet sin periode registrert ved Arbeids- og velferdsetaten.

men. Ved utgangen av juni 2020 utgjør plasser i ordinær virksomhet i underkant av 22 pst. av alle plasser i VTA, mot 19 pst. i samme måned i 2019.

Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser

Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser skal bidra til at personer med forflyttingsvansker pga. nedsatt funksjonsevne kan være i ordinært arbeid, eller gjennomføre arbeidsrettet utdanning. I 1. halvår 2020 var det i gjennomsnitt 780 personer som mottok tilskuddet. I 2018 og 2019 var det henholdsvis om lag 760 og 770 personer i ordningen.

Departementet har gitt Nordlandsforskning AS i oppdrag å evaluere ordningen. Sluttrapporten skal foreligge i løpet av 2020.

Funksjonsassistanse i arbeidslivet

Funksjonsassistanse i arbeidslivet bidrar til at personer med sterk funksjonsnedsettelse kan være i arbeid. Tiltaket er et viktig virkemiddel for å sikre nødvendig tilrettelegging og oppfølging på arbeidsplassen. I 2019 var det i gjennomsnitt 241 personer som mottok slik bistand. Antallet mottakere var stabilt i 1. halvår 2020.

Midlertidige tiltak som følge av utbruddet av koronaviruset

Arrangører av arbeidsmarkedstiltakene varig tilrettelagt arbeid (VTA) og arbeidsforberedende trening (AFT) har inntekter gjennom salg av varer og tjenester. Under koronapandemien har mange bedrifter mistet hele eller deler av disse salgsinntektene. Det er innført en midlertidig kompensasjonsordning for forhåndsgodkjente tiltaksarrangører som skal bidra til å hindre konkurser og sikre at deltakere i disse tiltakene får beholde sitt tilbud.

Kompensasjonsordningen skal dekke 80 pst. av tapte salgsinntekter knyttet til tiltakene AFT og VTA for perioden mars – mai 2020, sammenlignet med tilsvarende måneder i 2019. For å komme inn under ordningen må salgsinntektene i 2019 ha utgjort minst 20 pst. av virksomhetens samlede inntekter i 2019. Ordningen er regulert i Midlertidig forskrift om tilskudd til forhåndsgodkjente tiltaksarrangører som følge av covid-19.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har opplyst at 144 tiltaksbedrifter søkte om kompensasjon innen fristen. Per 8. september 2020 hadde direktoratet innvilget søknader for til sammen 89 mill. kroner. Bevilgningen er på 180 mill. kroner, og alle som

tilfredsstiller søkekriteriene vil derfor få kompensasjon uten avkorting.

Budsjettforslag 2021

Regjeringen foreslår øke bevilgningen til arbeidsmarkedstiltak rettet mot arbeidssøkere med 825 mill. kroner for 2021, inkludert personellressurser i Arbeids- og velferdsetaten knyttet til å anskaffe og administrere tiltakene. Beregningsteknisk tilsvarer foreslått bevilgning i 2021 under kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkere og post 01 Driftsutgifter et samlet tiltaksnivå på om lag 63 000 plasser. For personer med nedsatt arbeidsevne finansieres ytterligere 11 400 plasser under kap. 643, post 77 Varig tilrettelagt arbeid.

Budsjettforslaget omtales nærmere nedenfor under de enkelte postene.

Valg av tiltakstyper gjøres ut fra hva som er mest hensiktsmessig for å få arbeidssøkere ut i jobb. Prisene på ulike tiltak varierer. Det realiserte tiltaksnivået vil derfor kunne avvike fra det som beregningsteknisk er lagt til grunn for bevilgningen.

Post 01 Driftsutgifter

Oppfølgingstjenester i Arbeids- og velferdsetatens egen regi omfatter utvidet oppfølging og individuell jobbstøtte, og er hjemlet i en egen forskrift.

I innsatsen med utvidet oppfølging følges metoden «Supported Employment», og i innsatsen med individuell jobbstøtte følges metoden «Individual Placement and Support». Både utvidet oppfølging og individuell jobbstøtte utføres av en jobbspesialist. I forbindelse med individuell jobbstøtte stilles det krav om samarbeid mellom jobbspesialisten og helsetjenesten for å bistå jobbsøkeren ut i arbeid.

Arbeids- og velferdsetatens innsats i form av utvidet oppfølging og individuell jobbstøtte under kap. 634, post 01 inngår i det samlede tiltaksnivået, jf. omtale ovenfor.

Budsjettforslag

I forbindelse med inkluderingsdugnaden foreslår regjeringen å styrke ordningen med individuell jobbstøtte med 50 mill. kroner i 2021. Styrkingen skal bidra til at flere med moderate og alvorlige psykiske helseproblemer kan få integrert helse- og arbeidsrettet bistand med sikte på overgang til arbeid. Satsingen skal gi rom for et forsøk innret-

tet mot unge. Dette vil også kunne gi tilbud til flere unge mottakere av arbeidsavklaringspenger.

For 2021 foreslås en bevilgning på 309,7 mill. kroner.

For å sikre nødvendig fleksibilitet i gjennomføringen av arbeidsmarkedstiltakene foreslås følgende omdisponeringsfullmakt:

Fullmakt til å omdisponere midler fra kap. 634, post 01 til kap. 634, post 76

Regjeringen foreslår at Arbeids- og sosialdepartementet gis fullmakt til å omdisponere inntil 10 pst. av bevilgningen under kap. 634, post 01 Driftsutgifter til kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkere for å sikre fleksibilitet, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 76 Tiltak for arbeidssøkere, kan overføres

Økt tiltaksnivå i 2021

Forslaget til bevilgning under post 76 må ses i sammenheng med omtalen under hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting.

Omfanget av arbeidsmarkedstiltakene tilpasses situasjonen i arbeidsmarkedet. Arbeidsledigheten steg kraftig i 1. halvår 2020 som følge av utbruddet av koronaviruset og innføring av smitteverntiltak. Ledigheten har gått markert ned siden toppen, og den anslås å falle videre i 2021. Det legges til grunn at ledigheten vil ligge på et høyere nivå til neste år enn i 2019 og starten av 2020. Det krever en forsterket innsats i arbeidsmarkedspolitikken.

Regjeringens mål er å få folk tilbake i jobb. Jo lenger helt ledige blir stående uten jobb, jo større er risikoen for å falle varig ut av arbeidsmarkedet. De som sto utenfor arbeidslivet før koronapandemien, og som fortsatt står utenfor, vil oppleve hardere konkurranse om færre ledige jobber. Denne gruppen vil trenge mer bistand fra Arbeids- og velferdsetaten sammenlignet med før krisen. Studier og erfaring viser at godt tilpassede arbeidsmarkedstiltak har positiv effekt på overgang til arbeid, og vil være et målrettet tiltak for å inkludere flere i jobb.

Økt tiltaksnivå vil ivareta behovet for å øke tilbudet av arbeidsmarkedstiltak rettet mot ledige. Økningen gir også rom for å styrke inkluderingsdugnaden og ungdomsinnsatsen, herunder oppfølgingen av unge mottakere av arbeidsavklaringspenger.

Noen grupper er særlig utsatte i arbeidsmarkedet. Blant ungdom og blant innvandrere fra

land utenfor EØS-området er det arbeidssøkere som stiller svakere. De er også ekstra utsatt ved lavkonjunkturer. Det samme gjelder personer som har stått lenge uten arbeid. Disse gruppene blir særlig prioritert for deltakelse i arbeidsmarkedstiltak.

Arbeidsmarkedstiltakene er viktige virkemidler i inkluderingsdugnaden. Koronapandemien og smitteverntiltakene har medført store endringer i arbeidsmarkedet. Det er risiko for at inkluderingsdugnadens målgrupper øker, og at de møter et vanskeligere arbeidsmarked. Innsatsen under inkluderingsdugnaden vil derfor styrkes i 2021.

Arbeidsmarkedstiltak er også sentrale elementer i ungdomsinnsatsen i Arbeids- og velferdsetaten for å motvirke at unge forblir utenfor utdanning og arbeid. Ungdomsinnsatsen vil bli styrket i 2021.

Budsjettforslag

For 2021 foreslås en bevilgning på 7 956,5 mill. kroner.

I tillegg til bevilgningen i 2021 kommer behovet for tilsagnsfullmakter på 3 060,7 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak. Disse tilsagnsfullmaktene er knyttet til tiltaksplasser som gjennomføres i 2021, men hvor kostnadene kommer til utbetaling i 2022, og til opprettholdelse av tiltaksaktiviteten over årsskiftet 2021/2022.

For å sikre nødvendig fleksibilitet og god ressursutnyttelse i gjennomføringen av arbeidsmarkedstiltakene, foreslås følgende omdisponeringsfullmakter:

Fullmakt til å omdisponere midler fra kap. 634, post 01 til kap. 634, post 76

Det vises til omtale under kap. 634, post 01 Driftsutgifter.

Fullmakt til å omdisponere midler fra kap. 634, post 76 til kap. 634, post 79

Det vises til omtale under kap. 634, post 79 Funksjonsassistanse i arbeidslivet.

Fullmakt til å omdisponere midler fra kap. 634, post 76 til kap. 634, post 77

Det vises til omtale under kap. 634, post 77 Varig tilrettelagt arbeid.

Fullmakt til å omdisponere midler fra kap. 634, post 77 til kap. 634, post 76

Regjeringen foreslår at Arbeids- og sosialdepartementet gis fullmakt til å omdisponere inntil 10 pst. av bevilgningen under kap. 634, post 77 Varig tilrettelagt arbeid til kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkere, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 77 Varig tilrettelagt arbeid, kan overføres

Varig tilrettelagt arbeid (VTA) er et tiltak for personer som mottar, eller i nær framtid ventes å få innvilget uføretrygd, og som har behov for spesiell tilrettelegging og tett oppfølging. De viktigste diagnosegruppene i tiltaket er utviklingshemmede og personer med psykiske lidelser. Tiltaket tilbyr tilrettelagte arbeidsplasser i skjermede eller ordinære virksomheter. Tiltaket finansieres gjennom tilskudd etter faste satser.

Budsjettforslag

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til VTA med 39 mill. kroner i 2021. Samlet sett øker det beregningstekniske tiltaksnivået med om lag 300 plasser sammenlignet med Saldert budsjett 2020.

Beregningsteknisk gir bevilgningen rom for å gjennomføre om lag 11 400 tiltaksplasser i varig tilrettelagt arbeid i 2021. Prisen per tiltaksplass varierer mellom skjermede og ordinære virksomheter. Fleksibiliteten Arbeids- og velferdsetaten har til å gjennomføre plassene i skjermede eller ordinære virksomheter kan derfor føre til at det gjennomførte nivået kan avvike noe fra det tiltaksnivået som beregningsteknisk ligger til grunn for bevilgningen.

For 2021 foreslås en bevilgning på 1 710,2 mill. kroner.

I tillegg til bevilgningen i 2021 kommer behovet for tilsagnsfullmakter på 951,8 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak. Disse tilsagnsfullmaktene er knyttet til tiltaksplasser som gjennomføres i 2021, men hvor kostnadene kommer til utbetaling i 2022, og til opprettholdelse av tiltaksaktiviteten over årsskiftet 2021/2022.

For å sikre nødvendig fleksibilitet og god ressursutnyttelse i gjennomføringen av arbeidsmarkedstiltakene, foreslås følgende omdisponeringsfullmakt:

Fullmakt til å omdisponere midler fra kap. 634, post 77 til kap. 634, post 76

Regjeringen foreslår at Arbeids- og sosialdepartementet gis fullmakt til å omdisponere inntil 10 pst. av bevilgningen under kap. 634, post 77 Varig tilrettelagt arbeid til kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkere, jf. forslag til romertallsvedtak.

Forsøk med endringer i ansvarsdelingen for VTA-tiltaket mellom stat og kommune

Det er igangsatt forsøk i seks kommuner hvor man prøver ut endringer i ansvarsdelingen for VTA-tiltaket mellom stat og kommune. Forsøkskommunene har fått et større ansvar for oppgaver og tiltak knyttet til den aktuelle målgruppen. Formålet er å få kunnskap om fordeler og ulemper ved en eventuell overføring av ansvaret for varig tilrettelagt arbeid til kommunene. Forsøket skulle etter planen sluttføres i 2020, men regjeringen foreslår å videreføre det ut 2021.

For gjennomføring av forsøket foreslås følgende omdisponeringsfullmakt:

Fullmakt til å omdisponere midler fra kap. 634, post 76 til kap. 634, post 77

Regjeringen foreslår at Arbeids- og sosialdepartementet gis fullmakt til å omdisponere inntil 11 mill. kroner i 2021 fra kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkere til kap. 634, post 77 Varig tilrettelagt arbeid i forbindelse med forsøk med varig tilrettelagt arbeid i kommunal regi, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 78 Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser

Arbeids- og utdanningsreiser (AU-reiser) skal bidra til at personer med forflytningsvansker pga. nedsatt funksjonsevne kan være i ordinært arbeid eller gjennomføre arbeidsrettet utdanning. Tilskuddet kan gis til personer som er i ordinært arbeid eller som gjennomfører arbeidsrettet utdanning for å skaffe seg eller beholde ordinært arbeid.

Budsjettforslag

For 2021 foreslås en bevilgning på 72,6 mill. kroner.

Fullmakt til å omdisponere midler fra kap. 634, post 76 til kap. 634, post 78

Regjeringen foreslår at Arbeids- og sosialdepartementets gis fullmakt til å omdisponere et beløp fra kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkere til kap. 634, post 78 Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser på inntil 10 pst. av bevilgningen under kap. 634, post 78 i 2021, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 79 Funksjonsassistanse i arbeidslivet

Funksjonsassistanse kan gis til yrkesaktive personer som har omfattende fysiske funksjonsnedsettelser, og til blinde og sterkt svaksynte. Funksjonsassistanse må være nødvendig for at deltakeren skal kunne være i ordinært lønnet arbeid. Ordningen innebærer at en lønnet assistent bistår den enkelte funksjonshemmede med hjelp til praktiske formål i arbeidssituasjonen. Assistenten

skal ikke utføre arbeidstakerens ordinære arbeidsoppgaver.

Budsjettforslag

For 2021 foreslås en bevilgning på 76,3 mill. kroner.

For å sikre nødvendig fleksibilitet i gjennomføringen av ordningen funksjonsassistanse i arbeidslivet, foreslås følgende omdisponeringsfullmakt:

Fullmakt til å omdisponere midler fra kap. 634, post 76 til kap. 634, post 79

Regjeringen foreslår at Arbeids- og sosialdepartementets gis fullmakt til å omdisponere et beløp fra kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkere til kap. 634, post 79 Funksjonsassistanse i arbeidslivet på inntil 10 pst. av bevilgningen under kap. 634, post 79 i 2021, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 3634 Arbeidsmarkedstiltak

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
85	Innfordring av feilutbetalinger, arbeidsmarkedstiltak	8 300	200	3 000
	Sum kap. 3634	8 300	200	3 000

Budsjettforslag 2021

Post 85 Innfordring av feilutbetalinger, arbeidsmarkedstiltak

Inntektene under post 85 kommer fra innfordringer av feilutbetalinger til tiltaksarrangører og enkelte tiltaksdeltakere.

For 2021 foreslås en bevilgning på 3 mill. kroner.

Kap. 635 Ventelønn

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	11 521	7 000	4 000
	Sum kap. 0635	11 521	7 000	4 000

Hovedtrekk ved regelverket

Ventelønnsordningen ga tjenestemenn som ble sagt opp uten egen skyld rett til ventelønn dersom bestemte vilkår var oppfylt. Virksomhetene måtte selv dekke ventelønnskostnadene gjennom refusjonsplikt. Arbeids- og velferdsetaten beregner og utbetaler ventelønn.

Ventelønnsordningen fases ut med virkning fra 1. mars 2016. Personer som før dette tidspunktet hadde fått utløst retten til ventelønn vil fortsatt ha disse rettighetene i samsvar med tidligere regelverk.

Rapport

Det har de siste årene vært en betydelig nedgang i antall mottakere av ventelønn. Fra 2018 til 2019

ble antallet redusert fra om lag 80 til 40 personer. Utbetalingene ble redusert fra om lag 21 mill. kroner i 2018 til 11,5 mill. kroner i 2019. De fleste mottakerne går ut den maksimale stønadperioden, oftest til fylte 67 år. En viss andel går over på AFP eller uførepensjon. Noen få går over til arbeid. Av dagens ventelønns mottakere er nesten alle 60 år eller eldre. Ved utgangen av 1. halvår 2020 var det 29 personer med rett til ventelønn, men kun 21 personer som mottok utbetaling fra ventelønnsordningen.

Budsjettforslag 2021

Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

For 2021 foreslås en bevilgning på 4 mill. kroner.

Kap. 3635 Ventelønn mv.

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Refusjon statlig virksomhet mv.	8 570	6 000	3 000
	Sum kap. 3635	8 570	6 000	3 000

Budsjettforslag 2021

Post 01 Refusjon statlig virksomhet mv.

Under posten føres refusjonspliktige inntekter fra statlige arbeidsgivere.

For 2021 foreslås en bevilgning på 3 mill. kroner.

Programkategori 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet

Utgifter under programkategori 09.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
640	Arbeidstilsynet	670 554	706 000	742 350	5,1
642	Petroleumstilsynet	320 649	324 600	339 610	4,6
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt	149 875	152 200	156 285	2,7
646	Pionerdykkere i Nordsjøen	3 390	3 388	3 496	3,2
648	Arbeidsretten, Riksmekleren mv.	22 247	23 830	24 104	1,1
649	Treparts bransjeprogrammer	2 456	2 410	2 475	2,7
Sum kategori 09.40		1 169 171	1 212 428	1 268 320	4,6

Utgifter under programkategori 09.40 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
01–24	Statens egne driftsutgifter	1 006 180	1 054 840	1 106 475	4,9
30–49	Nybygg, anlegg mv.	7 726			
50–59	Overføringer til andre statsregnskap	149 875	152 200	156 285	2,7
70–89	Andre overføringer	5 390	5 388	5 560	3,2
Sum kategori 09.40		1 169 171	1 212 428	1 268 320	4,6

Ansvarsområdet

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet omfatter arbeidsrett, arbeidsmiljø og sikkerhet i norsk arbeidsliv på land og på norsk kontinentalsokkel. Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene har ansvaret for forvaltning av arbeidsmiljøloven med tilhørende forskrifter, enkeltbestemmelser i petroleumsløven med tilhørende HMS-forskriftsverk og arbeidstvistlovgivningen. Forvaltningsansvaret inkluderer også bl.a. regelverk for medbestemmelse i selskapslovgivningen, ferieloven og lov om lønnsnemnd i arbeidstviser. Departementet har på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet etats-

styringsansvar for Arbeidstilsynet (kap. 640), Petroleumstilsynet (kap. 642) og Statens arbeidsmiljøinstitutt (kap. 643), administrativt ansvar for Riksmekleren (kap. 648) og Arbeidsretten (kap. 648).

Målbildet på Arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet omfatter både forebyggende arbeidsmiljøarbeid under hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting og bl.a. innsatsen mot arbeidslivskriminalitet og sikkerhet i petroleumsvirksomheten under hovedmål om et sikkert og seriøst arbeidsliv. Tilknytningsformer og nye former for organisering i arbeidslivet er omtalt under begge hovedmål.

Myndighetenes hovedstrategi for å nå målene er å støtte opp under arbeidsgiveransvaret og å bidra til at virksomhetene driver systematisk og forebyggende helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid og sørger for lovlige arbeidsforhold. Dette er i samsvar med arbeidsmiljølovens krav om at det er arbeidsgiver selv som skal sørge for et fullt forsvarlig og inkluderende arbeidsmiljø, og i samsvar med petroleumslovens krav om forsvarlig virksomhet.

Strategiske virkemidler

Tilsyn, veiledning og informasjon

Tilsynsmyndighetene velger hvilke bransjer og virksomheter innsatsen bør rettes mot, basert på kunnskap om risiko. Valg av virkemidler tar utgangspunkt i forholdene i den aktuelle bransjen og hva som vil bidra til mest effektiv påvirkning. Det er også viktig at myndighetenes fokus og prioritering av tema og arbeidsmiljøutfordringer svarer på bransjenes og de aktuelle virksomheters viktigste utfordringer.

I kampen mot arbeidslivskriminalitet rettes innsatsen mot aktuelle aktører basert på kunnskap fra de samarbeidene etatene. Basert på de ulike etatenes virkemidler, velges oppfølging og reaksjoner ut fra hva som gir mest effektiv måloppnåelse samlet sett.

Kunnskapsformidling, veiledning og informasjon er viktige virkemidler i oppfølgingen av virksomheter og bransjer/næringer for å bidra til at virksomhetene har tilstrekkelig kunnskap for å kunne arbeide forebyggende med HMS. I forbindelse med tilsyn i enkeltvirksomheter kan Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet benytte ulike reaksjoner dersom de avdekker brudd på regelverket. Reaksjonene må stå i forhold til alvorlighetsgrad og vesentlighet.

Regelverksutvikling

Regelverket på arbeidsretts-, arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet skal bidra til en god HMS-tilstand

og gode arbeidsforhold i virksomhetene. Regelverket skal være brukervennlig og tilgjengelig, og det er også en målsetting at det er stabilt og forutsigbart. Samtidig må regelverket håndtere arbeidslivets stadige endringer og utfordringer. I tråd med EØS-avtalen gjennomfører Norge bl.a. EUs direktiver om arbeidsrett og arbeidsmiljø. Både rettspraksis og regelverksendringer i EU påvirker behovet for regelverksutvikling på feltet.

Kunnskapsutvikling

Det er store og sammensatte kunnskapsbehov knyttet til områdene arbeidsrett, arbeidsmiljø, arbeidshelse og sikkerhet. Oppdatert kunnskap om risikoforhold og årsakssammenhenger mellom arbeid og helse er avgjørende både for at virksomhetene og partene i arbeidslivet skal kunne følge opp sitt ansvar for å forebygge helseskader og ivareta arbeidstakerne, og for at myndighetene skal kunne følge opp sitt ansvar og sine oppgaver.

Arbeids- og sosialdepartementet ivaretar sitt overordnede sektoransvar for forskning på området arbeidsvilkår, arbeidsrett, arbeidsmiljø og sikkerhet gjennom tre sentrale strategiske virkemidler: Statens arbeidsmiljøinstitutt (kap. 643), relevante forskningsprogrammer i Norges forskningsråd (kap. 601), samt gjennom målrettede FoU-oppdrag knyttet til departementets forskningsbehov i forbindelse med politikkutforming og forvaltning (kap. 601).

Samarbeid – partssamarbeid

Den norske arbeidslivsmodellen, med bl.a. et utstrakt partssamarbeid, er en av forutsetningene for de gode resultatene som er oppnådd med et velfungerende arbeidsliv, et godt arbeidsmiljø, lav arbeidsledighet og høy yrkesdeltagelse.

Regjeringen vil legge til rette for et organisert arbeidsliv og et velfungerende trepartssamarbeid. Partssamarbeidet er ett av flere virkemidler i arbeidet for et seriøst arbeidsliv uten arbeidslivskriminalitet.

Kap. 640 Arbeidstilsynet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	649 041	689 900	725 750
21	Spesielle driftsutgifter, regionale verneombud	15 776	16 100	16 600
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	5 737		
	Sum kap. 0640	670 554	706 000	742 350

Overført fra 2019 til 2020:
Post 01: 46 765 000 kroner

Allmenn omtale

Arbeidstilsynet skal legge premisser for og følge opp at virksomhetene holder et høyt nivå med hensyn til helse, arbeidsmiljø og sikkerhet. Arbeidstilsynet skal, på et faglig og selvstendig grunnlag, følge opp at virksomhetene ivaretar sitt ansvar etter arbeidsmiljølovgivningen, allmenngjøringslovgivningen og øvrig relevant regelverk som er tillagt Arbeidstilsynets myndighet.

Det tas sikte på at det høsten 2020 fremmes en Prop. L med forslag om å endre arbeidsmiljølovens virkeområde slik at all innaskjærs yrkesdykking skal være omfattet av arbeidsmiljøloven, med Arbeidstilsynet som tilsynsetat.

Arbeidstilsynets tilsynsmyndighet omfatter mer enn 250 000 virksomheter i det landbaserte arbeidslivet. Etatens utadrettede aktivitet er kunnskaps- og risikobasert. Dette innebærer at Arbeidstilsynets innsats rettes mot næringer, yrker og virksomheter der det er størst risiko for arbeidsrelaterte helseskader, useriøsitet og alvorlige brudd på arbeidsmiljøloven. Staten samarbeider med andre myndigheter og arbeidslivets parter for å bidra til et forsvarlig og seriøst arbeidsliv.

Arbeidstilsynet fungerer også som sekretariat for Rikslønnsnemnda, Tariffnemnda og Tvisteløsningsnemnda, som er egne forvaltningsorgan.

Arbeidstilsynet består av et direktorat og en ytre etat. Arbeidstilsynet har fra 1. januar 2020 endret sin organisering. Ny organisering er funksjonsbasert, og skal bidra til en mer enhetlig, effektiv og fremtidsrettet organisasjon. Arbeidstilsynet disponerte ved inngangen av 2020 om lag 571 årsverk jf. også likestillingsomtalen i del III.

Rapportering, strategier og tiltak for 2021

Arbeidstilsynets innsats bidrar både til at det forebyggende arbeidet i virksomhetene bedres, at virksomhetene sørger for forsvarlige arbeidsforhold og at flere kriminelle aktører avdekkes og stanses. Dette vil kunne bidra til regjeringens hovedmål om et sikkert og seriøst arbeidsliv, herunder bidra til å hindre frafall og gi økt inkludering, og slik også bidra til hovedmålet om et omsillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting.

Arbeidstilsynet har ulike virkemidler til rådighet i sitt arbeid: tilsyn, kunnskapsformidling, veiledning og samarbeid med parter og myndigheter. Staten benytter virkemidlene sine slik at de får størst mulig forventet effekt. Arbeidstilsynet har også ansvar for forvaltningsoppgaver knyttet til behandling av meldinger og søknader/godkjenninger hjemlet i HMS-regelverket. Disse oppgavene innebærer myndighetsutøvelse, som også bidrar til bedre forebyggende arbeid i virksomhetene. Videre bidrar Arbeidstilsynet til informasjon og veiledning gjennom etatens faglige plattformer, slik som Arbeidstilsynets hjemmesider og Svarttjenesten. Virksomheter, organisasjoner og publikum oppsøker her i økende grad informasjon og veiledning.

I 2019 gjennomførte Arbeidstilsynet om lag 12 360 tilsyn og om lag 640 selvstendige veiledninger. Ulike virkemidler og reaksjoner, og ulike former for tilsyn, krever ulik ressursinnsats avhengig av hvilken arbeidsmiljøutfordring som skal løses. Dette innebærer også at antall tilsyn vil variere fra år til år ut ifra hvilke næringer og tema som har fokus og hvilken effekt som ønskes oppnådd. Arbeidstilsynet utvikler kunnskap og metoder for å målrette og bli mer treffsikker i bruken av sine virkemidler. Effektiv etterretning, samarbeid i a-krimsentrene og mer effektiv veiledning vil slik i enkelte tilfeller kunne ha større effekt

enn tilsyn, i andre tilfeller er tilsyn det virkemidlet som antas å gi best forventet resultat.

Grunnet koronapandemien har Arbeidstilsynet innrettet tilsynsaktiviteten sin slik at smittevern ivaretas både hos virksomhetene og tilsynsinspektører i tråd med de nasjonale retningslinjene. I denne perioden har tilsynet prioritert fysisk oppfølging av hendelser med stor alvorlighet og gjennomført postale tilsyn og videotilsyn der det har vært mulig. Arbeidstilsynet har ellers utviklet nytt materiell for nettbasert veiledning/informasjon og lagt vekt på kommunikasjon og veiledning gjennom digitale kanaler. Hvordan koronapandemien vil utarte seg videre vil ha innvirkning på Arbeidstilsynets aktivitet framover, og tilsynet vil tilpasse virkemidlene sine ut ifra situasjonen.

Bedre forebyggende arbeid i virksomhetene

I deler av arbeidslivet er det virksomheter som ikke i tilstrekkelig grad arbeider systematisk og forebyggende med kjente og til dels alvorlige arbeidsmiljøutfordringer. Næringene helse og sosial, bygg og anlegg, industri, transport, overnatting/servering, forretningsmessig tjenesteyting og jord/skogbruk/fiske ser ut til å ha størst forekomst av ulike arbeidsmiljøproblemer. Arbeidstilsynet erfarer at særlig små virksomheter kan ha mangelfulle risikovurderinger, og utfordringene varierer både mellom yrker og bransjer og fra arbeidsplass til arbeidsplass.

Arbeidstilsynet har et tett samarbeid med Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI), for å sikre oppdatert og kunnskapsbasert tilstandsvurdering og risikobilde. På bakgrunn av risikobildet, prioriterer Arbeidstilsynet innsatsen mot næringer med stor opphopning av arbeidsmiljøproblemer. Arbeidstilsynet tilpasser bruken av virkemidler for på best mulig måte å påvirke virksomhetene til å arbeide forebyggende.

Arbeidsmiljø handler om arbeidets innhold og om hvordan virksomhetene organiserer, planlegger og gjennomfører arbeidet på den enkelte arbeidsplass. Virksomhetene må derfor gjøre risikokartlegginger på bakgrunn av oppdatert kunnskap om hvilke faktorer som har dokumentert betydning for arbeidsrelatert sykdom eller skade. Forebygging er et langsiktig og kontinuerlig arbeid, hvor bl.a. arbeidsgiveres og arbeidstakeres kunnskap om arbeidsmiljø, motivasjon, samarbeid og systematisk forebyggende arbeid er viktige faktorer for å lykkes.

Arbeidstilsynet samarbeider med STAMI, Arbeids- og velferdsetaten og Petroleumstilsynet om oppfølging av IA-avtalen 2019–2022. Det er eta-

blert en egen arbeidsmiljøopsatsing, herunder bl.a. en planlagt arbeidsmiljøportal og tiltak for veivisning og støtte til virksomheter innen IA-avtalens prioriterte områder. Det vises til nærmere omtale av virkemidlene under IA-avtalen under hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting. Arbeidstilsynet skal tilrettelegge for en særskilt og ny kunnskapsformidlings-/veiviserfunksjon for å gi informasjon og anbefalinger til virksomhetene om forebyggende arbeidsmiljøarbeid. Dette arbeidet bygger på faglig kunnskapsgrunnlag fra bl.a. STAMI og tar utgangspunkt i virksomhetenes behov for kunnskap og kompetanse om arbeidsmiljøarbeid. En slik faglig spissing, kombinert med virksomhets-/brukerretting og en rendyrking av kunnskapsformidlings- og veiviserrollen, vil også gi Arbeidstilsynet anledning til å prøve ut nye grep i påvirkningsarbeidet mot virksomhetene. Dette vil bl.a. kunne omfatte dialog med og støtte til bransjer/sektorer og virksomheter som trenger og ønsker veivisning i målrettet forebyggende arbeidsmiljøarbeid, fremfor tradisjonell tilsynsoppfølging. Dette vil være et særlig viktig virkemiddel overfor små og mellomstore virksomheter som har behov for konkret veiledning i det forebyggende arbeidsmiljøarbeidet.

Seriøse og anstendige arbeidsvilkår

Arbeidstilsynet vektlegger forebyggende aktivitet knyttet til lønns- og arbeidsvilkår og sikkerhet for utenlandske arbeidstakere, spesielt i næringer med høy andel utenlandske arbeidstakere og i næringer med allmenngjort lønn. Arbeidstilsynets veiledning og kunnskapsformidling om rettigheter og plikter i arbeidsforhold, bl.a. gjennom Servicesentrene for utenlandske arbeidstakere (SUA), er en viktig del av dette.

Arbeidstilsynets erfaringer fra gjennomførte tilsyn med offentlige oppdragsgivere i 2019 tilsier at det fortsatt er behov for videre oppfølging av lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter. Etaten har gjennomført flere veiledningstiltak rettet mot offentlige oppdragsgivere. Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, politiet og Skatteetaten har utarbeidet en felles strategi for hvordan arbeidslivskriminalitet kan forebygges. Veiledningstiltak og kunnskapsformidling til oppdragsgivere og forbrukere er en del av dette arbeidet.

I treparts bransjeprogrammer i transport, renhold og uteliv, har Arbeidstilsynet sammen med partene i arbeidslivet gjennomført flere veilednings- og informasjonstiltak for å øke kunnskapen

om arbeidsmiljøutfordringer og forebygge useriøsitet i disse bransjene. Videre er det både i treparts bransjeprogram for transport og renhold utviklet et risikovurderingsverktøy for å hjelpe virksomheter til å gjennomføre lovpålagt risikovurdering knyttet til relevante arbeidsmiljøutfordringer. Bransjeprogrammet for uteliv arbeider med å utvikle Risikohjelpen for utelivsbransjen. I bransjeprogram for bil, som ble etablert høsten 2018, er det som et første tiltak gjennomført en kartlegging av forholdene i bilbransjen. Jf. også omtale av treparts bransjeprogrammer under hovedmål om et sikkert og seriøst arbeidsliv.

Innsats mot arbeidslivskriminalitet

Arbeidslivskriminalitet er fortsatt en utfordring i deler av arbeidslivet og innsatsen krever et bredt samarbeid mellom ulike myndigheter.

Arbeidstilsynet samarbeider med politiet, Skatteetaten, Arbeids- og velferdsetaten og andre myndigheter, bl.a. i a-krimsentrene. Samarbeidet er viktig for å bygge felles kunnskap som grunnlag for å prioritere innsatsen, avdekke kriminelle aktører og nettverk, gjennomføre kontroller og aksjoner, og for å kunne følge opp virksomheter og aktører med et bredt sett av virkemidler og sanksjoner.

I tillegg til samarbeidet i a-krimsentrene skjer det også et operativt samarbeid mot arbeidslivskriminalitet flere andre steder i landet. Arbeidstilsynet samarbeider med Statens vegvesen som har etablert egne enheter for trafikk- og kjøretøyskriminalitet. Formålet med samarbeidet er å gjennomføre effektive kontroller med useriøsitet og arbeidslivskriminalitet i veitransportsektoren.

Arbeidstilsynet har samarbeidsavtaler med land som er store eksportører av arbeidskraft til Norge slik som Estland, Litauen, Polen, Romania og Bulgaria. Formålet med avtalene er å samarbeide om tiltak på kontroll og informasjons- og veiledningssiden, slik som felles samordnede kontroller for å gjøre det vanskeligere for utenlandske aktører å utføre arbeidslivskriminalitet i Norge.

Ettersom kriminelle aktører tilpasser og unndrar seg kontrollatens innsats, og fordi kriminaliteten er blitt vanskeligere å avdekke, er det særlig viktig å videreutvikle samarbeidet i a-krimsentrene, samt det internasjonale samarbeidet. Arbeidstilsynet vil også bidra inn i arbeidet knyttet til det europeiske arbeidsmarkedsbyrået (ELA).

Regjeringens forslag om å styrke håndhevingen av innleie- og likebehandlingsreglene ble ved-

tatt av stortinget 8. juni 2020, jf. Prop. 61 LS (2019–2020), innst. 294 L (2019–2020), og endringen trådte i kraft fra 1. juli 2020. Lovendringen innebærer bl.a. at Arbeidstilsynet og Petroleums-tilsynet har fått myndighet til å føre tilsyn med at vilkårene for innleie fra bemanningsforetak og kravet til likebehandling ved utleie av arbeidstakere er oppfylt, og ved behov kunne ilegge sanksjoner. Dette vil kunne effektivisere tilsynet bl.a. på arbeidslivskriminalitetsområdet.

Se del I, punkt 2.3 Satsinger og hovedprioriteringer, samt omtale under post 01 og kap. 642 for forslag om styrking av Arbeidstilsynet og Petroleums-tilsynet.

For ytterligere omtale av utfordringer, strategier og tiltak knyttet til myndighetenes innsats for et sikkert og seriøst arbeidsliv vises det til omtale under hovedmål om et sikkert og seriøst arbeidsliv.

Budsjettforslag 2021

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter til Arbeidstilsynet. Dette skal bl.a. finansiere tilsyn, veiledning, kunnskapsinnhenting og informasjon, behandling av søknader, dispensasjoner, regelverksarbeid og internasjonalt arbeid.

For 2021 foreslås det en bevilgning på 725,8 mill. kroner, som samlet sett innebærer en endring på 35,9 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020, inkludert prisjusteringer og justeringer som følge av ABE-reformen.

Bevilgningen foreslås redusert med 0,8 mill. kroner som følge av gevinstrealisering knyttet til reduserte leiekostnader for statlige virksomheter. Videre foreslås bevilgningen redusert med 2,3 mill. kroner som følge av gevinstrealisering knyttet til Arbeidstilsynets IKT-prosjekt angående forenkling av byggesaksbehandling. Bevilgningen foreslås også redusert med 0,04 mill. kroner som følge av gevinstrealisering knyttet til Statens innkjøpsordning.

Bevilgningen foreslås økt med 38 mill. kroner knyttet til en satsing på seriøst arbeidsliv, herunder styrket oppfølging og håndheving av innleie- og likebehandlingreglene og oppfølging av sikkerhet og arbeidsforhold i leverandørindustrien for petroleumsnæringen. Videre innebærer satsingen også økt tilsynsvirksomhet på Svalbard. Jf. omtale i del I, punkt 2.3 Satsinger og hovedprioriteringer og omtale under kap. 642 Petroleumstilsynet.

Det foreslås at bevilgningen under kap. 640, post 01 kan overskrides mot tilsvarende merinn-

tekt under kap. 3640, post 06 og post 07, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, regionale verneombud

Bevilgningen dekker kostnader som Arbeidstilsynet har ved å administrere ordningen med regionale verneombud i overnattings- og serveringsvirksomhetene og renholdsbransjen.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3640, post 08, jf. forslag til romertallsvedtak.

For 2021 foreslås en bevilgning på 16,6 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten ble fra 2020 overført til kap. 640, post 01.

Kap. 3640 Arbeidstilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
04	Kjemikaliekontroll, gebyrer	4 236	4 725	4 875
05	Tvangsmulkt	9 455	6 580	6 790
06	Refusjoner	4 895	3 300	3 405
07	Byggesaksbehandling, gebyrer	21 332	21 725	22 420
08	Refusjon utgifter regionale verneombud	15 682	16 420	16 945
09	Overtredelsesgebyrer	39 229	27 000	27 865
	Sum kap. 3640	94 829	79 750	82 300

Post 04 Kjemikaliekontroll, gebyrer

Posten omfatter inntekter fra gebyrer i forbindelse med kjemikaliekontroll.

For 2021 foreslås en bevilgning på 4,9 mill. kroner.

Post 05 Tvangsmulkt

Inntektene under posten omfatter innkrevd tvangsmulkt som virksomheter er blitt ilagt pga. manglende oppfølging av pålegg fra Arbeidstilsynet.

For 2021 foreslås en bevilgning på 6,8 mill. kroner.

Post 06 Refusjoner

Posten omfatter bl.a. refusjoner for midlertidige utlegg, og innbetaling av kursavgift der Arbeidstilsynet tar deltakeravgift.

Arbeidstilsynet kan overskride bevilgningen under kap. 640, post 01 mot tilsvarende merinntekter under denne posten, jf. forslag til romertallsvedtak.

For 2021 foreslås en bevilgning på 3,4 mill. kroner.

Post 07 Byggesaksbehandling, gebyrer

De tjenester Arbeidstilsynet utfører for virksomhetene ved byggesaksbehandling, etter arbeidsmiljølovens § 18–9, gebyrfinansieres og inntektene føres på denne posten.

Arbeidstilsynet kan overskride bevilgningen under kap. 640, post 01 mot tilsvarende merinntekter under denne posten, jf. forslag til romertallsvedtak.

For 2021 foreslås en bevilgning på 22,4 mill. kroner.

Post 08 Refusjon utgifter regionale verneombud

Inntektene under posten er refusjon for utgifter til drift av regionale verneombud som administreres av Arbeidstilsynet. Utgiftene føres på kap. 640, post 21.

Arbeidstilsynet kan overskride bevilgningen under kap. 640, post 21 mot tilsvarende merinntekter under denne posten, jf. forslag til romertallsvedtak.

For 2021 foreslås en bevilgning på 16,9 mill. kroner.

Post 09 Overtredelsesgebyr

Posten omfatter inntekter fra overtredelsesgebyrer ilagt virksomheter for brudd på arbeidsmiljøregelverket. Gebyrordningen trådte i kraft 1. januar 2014.

For 2021 foreslås en bevilgning på 27,9 mill. kroner.

Kap. 642 Petroleumstilsynet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 21</i>	287 364	294 400	308 600
21	Spesielle driftsutgifter	31 296	30 200	31 010
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	1 989		
	Sum kap. 0642	320 649	324 600	339 610

Overført fra 2019 til 2020:
Post 01: 11 741 000 kroner
Post 21: 1 500 000 kroner

gangen av 2020 om lag 173 årsverk, jf. også likestillingsomtalen i del III.

Allmenn omtale

Petroleumstilsynet skal legge premisser for, og følge opp at, aktørene i petroleumsvirksomheten holder et høyt nivå med hensyn til sikkerhet, helse, arbeidsmiljø og sikring. Petroleumstilsynet skal, på et faglig og selvstendig grunnlag, følge opp at aktørene i petroleumsvirksomheten ivaretar sitt ansvar etter petroleumsløvgivningen, arbeidsmiljølovgivningen og øvrig relevant regelverk som er tillagt Petroleumstilsynets myndighet.

Petroleumstilsynets myndighetsansvar omfatter petroleumsvirksomheten på den norske kontinentalsokkelen, i tillegg til enkelte nærmere angitte petroleumsanlegg på land. Innenfor sitt myndighetsområde har Petroleumstilsynet også ansvar for å følge opp aktørenes sikringstiltak og beredskap mot bevisste anslag. Petroleumstilsynet er også delegert myndighet for sikkerhet på eventuelle fremtidige anlegg for transport og lagring av CO₂ i undersjøiske geologiske formasjoner på kontinentalsokkelen. Petroleumstilsynet er videre delegert forvaltningsansvaret for lov 4. juni 2010 nr. 21 om fornybar energiproduksjon til havs (havenergilova) § 5-1 fra Arbeids- og sosialdepartementet. Petroleumstilsynet disponerte ved inn-

Rapportering, strategier og tiltak for 2021

Petroleumstilsynets innsats bidrar til at risikoen for storulykker i petroleumssektoren reduseres og at selskapene arbeider bedre med forebyggende arbeidsmiljø, helse og sikkerhet og selv sørger for å ivareta sitt ansvar for forsvarlige arbeidsforhold i petroleumsnæringen. Petroleumstilsynet bidrar videre til å videreutvikle og forsterke regimet i næringen gjennom en sterk og tydelig tilsynsoppfølging.

Effektene av tilsynsinnsatsen vil ofte oppstå over tid, og Petroleumstilsynet må derfor se på måloppnåelse også i et langsiktig perspektiv. Petroleumstilsynets oppfølging og veiledning knyttet til forebygging av storulykker og arbeidsmiljøutfordringer i petroleumsnæringen vil kunne bidra til hovedmålet om et sikkert og seriøst arbeidsliv, herunder hindre frafall og bidra til økt inkludering, og slik også bidra til hovedmålet om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting.

Petroleumstilsynet tilpasser seg endringer i næringen fortløpende. Dette innebærer at tilsynet på en aktiv og systematisk måte tar stilling til effektiv virkemiddelbruk, og tar i bruk hele bredden av virkemidler og reaksjoner om nødvendig.

Både koronapandemien og vedvarende lav oljepris vil kunne ha konsekvenser for risikonivået

i petroleumssektoren dersom kritiske funksjoner rammes. Petroleumstilsynet følger utviklingen tett, og tilpasser oppfølgingen av næringen til situasjonen. Petroleumstilsynet bidrar videre til et fortsatt sterkt partssamarbeid i petroleumsnæringen og opprettholder også i denne situasjonen god kontakt med partene og aktuelle myndigheter. Petroleumstilsynets tilsynsaktivitet har i 2020 grunnet koronapandemien vært innrettet slik at smittevern er ivaretatt i tråd med de nasjonale retningslinjene, og tilpasset med økt bruk av digitale løsninger.

Bedre forebyggende arbeid i virksomhetene

Arbeidsforhold og organisering av arbeidet i petroleumsnæringen har betydning for sikkerhet, arbeidsmiljø og helse. Systematisk arbeid for å redusere omfanget av arbeidsrelaterte helseskader er viktig for å sikre en fortsatt god langsiktig utvikling av arbeidsmiljøet i petroleumsnæringen. For en nærmere omtale av sikkerheten i petroleumssektoren, se også omtale under hovedmål om et sikkert og seriøst arbeidsliv.

Petroleumstilsynet har de senere årene rettet oppmerksomheten mot at omstillinger og effektiviserings tiltak i næringen ikke skal ha negative HMS-konsekvenser. Petroleumstilsynet har hatt oppmerksomhet rettet mot at medvirkningsordningene benyttes i omstillingsarbeidet og har lagt vekt på at selskapene, gjennom ledelse og styring av aktiviteter i en krevende situasjon, samtidig jobber for at et høyt HMS-nivå opprettholdes og utvikles.

Petroleumstilsynet prioriterer tilsyn med virksomhetenes systematisk forebyggende arbeid for å redusere arbeidsmiljørisiko relatert til personskader, fysisk og kjemisk eksponering, organisatorisk og psykososialt arbeidsmiljø, og ergonomi.

Som følge av effektivisering i næringen og usikkerheter knyttet til konsekvenser av koronapandemien har Petroleumstilsynet hittil i 2020 hatt økt oppmerksomhet mot HMS-konsekvenser knyttet til endringsprosesser og videreutvikling av etablerte trepartsarenaer og oppfølging av partsamarbeidet i næringen.

Petroleumstilsynet vil i samarbeid med Arbeidstilsynet, STAMI og Arbeids- og velferdsetaten arbeide videre med IA-arbeidsmiljøsatsingen. Det vises til nærmere omtale av virkemidlene under IA-avtalen under hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting. Petroleumstilsynet vil bidra med å videreutvikle arbeidsmiljøportalen og innta en aktiv rolle knyttet til veivisning og bransjespesifikk erfaringsut-

veksling innen IA-avtalens prioriterte områder. Petroleumstilsynet vil følge opp bransjeprogrammet for leverandørindustrien i olje og gassvirksomheten, bidra til gode samarbeidsrelasjoner mellom partene og utforme relevante tema og problemstillinger for bruk i tilsynsvirksomheten.

Redusert risiko for storulykke i petroleumsvirksomheten

Petroleumstilsynet har en risikobasert og systematisk oppfølging av virksomhetenes ansvar for forebygging av storulykkerisiko. Forebygging av storulykker er en forutsetning for å kunne drive forsvarlig, og inngår derfor som et grunnleggende element i alle faser av petroleumsvirksomheten.

Meld. St. 12 (2017–2018) *Helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten* gir en bred gjennomgang av HMS-tilstanden i næringen og en vurdering av tilsynsoppfølging og regelverk. I samsvar med meldingen ble tilsynsaktiviteten mot fartøysbruken på norsk sokkel i 2019 styrket innenfor rammene av petroleumsloven. Konesjonssystemet med tilhørende tildelingskriterier, tidligfase, feltutbygging og senfase fikk også særskilt oppmerksomhet.

Rask utvikling innen digitalisering har stadig større betydning for petroleumsvirksomheten. Petroleumstilsynet har derfor også styrket sin innsats innen tilsyn med IKT-sikkerhet. Både næringen og Petroleumstilsynet har fortsatt arbeidet for å få kunnskap om HMS-muligheter og utfordringer knyttet til digitalisering, og hvordan disse utfordringene kan håndteres.

For å sikre en felles forståelse av utviklings trekk og risikoforhold mellom næringen og myndighetene, bidrar Petroleumstilsynet til å utvikle og formidle relevant kunnskap om risikoforhold i petroleumsnæringen. Petroleumstilsynet samarbeider med STAMI for videreutvikling og oppfølging av RNNP.

Som følge av utviklingen i næringen og usikkerheter knyttet til konsekvenser av koronapandemien har Petroleumstilsynet hittil i 2020 hatt økt oppmerksomhet mot konsekvenser dette kan ha for storulykkesrisiko, herunder bl. a. knyttet til forsvarlig drift og nødvendig sikkerhetskritisk vedlikehold. Petroleumstilsynet følger nøye med på den videre utviklingen.

Seriøse og anstendige arbeidsvilkår

Petroleumstilsynet overvåker utviklingen og vurderer behov for oppfølging mot useriøsitet i petro-

leumsnæringen, spesielt ved bygge- og anleggsaktivitet eller omfattende bruk av innleid arbeidskraft. Petroleumstilsynet har samarbeidet med Arbeidstilsynet og politi- og skattemyndighetene om eventuell oppfølging av lønns- og arbeidsvilkår for ansatte på landanlegg i petroleumsvirksomheten. Endring i rammebetingelser, tilknytningsformer m.m., samt hvordan selskapene tilrettelegger for en helhetlig oppfølging av innleide og utenlandske ansatte, er fulgt opp i tilsyn.

Se del I, punkt 2.3 Satsinger og hovedprioriteringer, omtale under post 01 og 03 og omtale under kap. 640 for forslag om styrking av Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet.

For ytterligere omtale av utfordringer, strategier og tiltak knyttet til myndighetenes innsats for et sikkert og seriøst arbeidsliv vises det til omtale under hovedmål om et sikkert og seriøst arbeidsliv.

Budsjettforslag 2021

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under post 21

Bevilgningen under posten dekker lønns- og driftsutgifter for etaten og skal finansiere tilsyn, regelverksarbeid, informasjon, internasjonalt arbeid mv.

For 2021 foreslås det en bevilgning på 308,6 mill. kroner, som samlet sett innebærer en økning på 14,2 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020, inkludert prisjusteringer og justeringer som følge av ABE-reformen.

Bevilgningen foreslås økt med 14 mill. kroner knyttet til en satsing på seriøst arbeidsliv, herunder styrket oppfølging og håndheving av inn-

leie- og likebehandlingreglene og oppfølging av sikkerhet og arbeidsforhold i petroleumsnæringen og leverandørindustrien, jf. også omtale under post 03 og omtale i del I, punkt 2.3 Satsinger og hovedprioriteringer og under kap. 640 Arbeidstilsynet.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten omfatter særlige utgifter til tilsyn med petroleumsaktiviteter som Petroleumstilsynet vil utføre på egen hånd, eller ved hjelp av bistand. Posten omfatter også bistandsetaters refunderbare kontrollutgifter. Utgiftene refunderes i sin helhet av gebyrer og sektoravgift fra operatørselskapene/kontraktørene som inntektsføres under kap. 3642, post 03 Gebyr tilsyn og kap. 5571, post 70 Petroleumstilsynet – sektoravgift. Videre dekker bevilgningen reisekostnader etc. som Petroleumstilsynet har i forbindelse med NORADs virksomhet. Utgiftene refunderes i sin helhet under kap. 3642, post 02 Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet.

Det foreslås at bevilgningen under kap. 642, post 21 kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 3642, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak.

For 2021 foreslås en bevilgning på 31 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten ble fra 2020 overført til kap. 642, post 01.

Kap. 3642 Petroleumstilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
02	Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	9 927	7 770	8 020
03	Gebyr tilsyn	79 406	73 450	77 800
06	Andre innbetalinger	732		
07	Leieinntekter bedriftshytte	39		
	Sum kap. 3642	90 104	81 220	85 820

Post 02 Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet

Bevilgningen skal dekke refunderbare timer som Petroleumstilsynets ansatte utfører og reisekostnader mv. knyttet til NORADs virksomhet.

Petroleumstilsynet kan overskride bevilgningen under kap. 642, post 21 mot tilsvarende merinntekter under denne posten, jf. forslag til romertallsvedtak.

For 2021 foreslås en bevilgning på 8 mill. kroner.

Post 03 Gebyr tilsyn

Posten omfatter gebyrer for Petroleumstilsynets tilsyn med helse, miljø og sikkerhet i petroleumssektoren.

Bevilgningen foreslås økt med 2 mill. kroner knyttet til en satsing på et seriøst arbeidsliv, her-

under styrket oppfølging og håndheving av innleie- og likebehandlingreglene, jf. også omtale under post 01 og omtale i del I, punkt 2.3 Satsinger og hovedprioriteringer, samt omtale under kap. 640 Arbeidstilsynet og kap. 642 Petroleumstilsynet.

For 2021 foreslås en bevilgning på 77,8 mill. kroner.

Post 06 Andre innbetalinger

Posten omfatter andre innbetalinger til Petroleumstilsynet.

Post 07 Leieinntekter bedriftshytte

Posten omfatter inntekter for framleie av bedriftshytte blant ansatte i Petroleumstilsynet, samt inntekter i forbindelse med konferanser og seminarer rettet mot petroleumsnæringen.

Kap. 5571 Sektoravgifter under Arbeids- og sosialdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Petroleumstilsynet – sektoravgift	106 862	119 150	122 130
	Sum kap. 5571	106 862	119 150	122 130

Post 70 Petroleumstilsynet – sektoravgift

Posten skal dekke Petroleumstilsynets faktiske kostnader for oppfølging av næringen i tillegg til tilsynsgebyrer under post 03.

For 2021 foreslås en bevilgning på 122,1 mill. kroner.

Kap. 643 Statens arbeidsmiljøinstitutt

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
50	Statstilskudd	149 875	152 200	156 285
	Sum kap. 0643	149 875	152 200	156 285

Allmenn omtale

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) er det nasjonale forskningsinstituttet for arbeidsmiljø og arbeidshelse i Norge. STAMI fordeler ressursinnsatsen mellom forskning, arbeidsmiljøovervåk-

ning, undervisning, kunnskapsformidling og andre forvaltnings- og arbeidslivsstøttende funksjoner. Instituttet skal arbeide med forskning og kunnskapsoppbygging knyttet til påvirkninger i arbeidsmiljøet som kan hindre arbeidsrelatert sykdom eller skade, og bidra til helsefremmende

arbeid og et produktivt arbeidsliv. Instituttet skal så langt det er mulig dekke arbeidslivets behov for ny kunnskap om arbeidsmiljø- og arbeidshelseforhold generelt, og er tillagt et særlig ansvar for å opprettholde og videreutvikle kompetanse på forskning om arbeidsrelaterede kjemikalieskader.

STAMIs faglige nedslagsfelt dekker alle forhold av betydning for arbeidsmiljø og arbeidshelse. STAMI bygger sin virksomhet på flerfaglig integrering av vitenskapsbasert kunnskap om arbeidsliv og helse. Forskningen søkes i størst mulig grad kvalitetssikret og publisert i internasjonale tidsskrifter med fagfellebedømming. STAMI bistår med kvalitetssikret fagkunnskap til bl.a. Arbeids- og sosialdepartementet, Arbeidstilsynet, Petroleumsstilsynet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, bedriftshelsetjenesten, partene i arbeidslivet mv.

STAMI har et fagråd med representasjon fra arbeidslivets parter, arbeidsmiljømyndighetene, samt andre brukergrupper og samarbeidspartnere.

STAMI disponerte ved inngangen av 2020 om lag 112 årsverk, jf. også likestillingsomtalen i del III bak.

Rapportering, tiltak og strategier for 2021

STAMI bidrar til kvalitetssikret kunnskap om årsakssammenhenger mellom arbeid og helse og arbeidsevne. Sikker kunnskap er viktig for å drive god forebygging og forbedring, særlig i en tid preget av høy endrings- og omstillingstakt. På arbeidsmiljøområdet er det spesielt viktig med en partsnøytral premissleverandør av kunnskap med høy vitenskapelig standard og tillit.

STAMI har i 2019 hatt en vekst i forskningsproduksjonen, både når det gjelder vitenskapelige artikler (83 artikler i fagfellebedømte tidsskrifter) og bredde i prosjektporteføljen (68 løpende forskningsprosjekter). Gjennomsnittet i 2019 på 2 vitenskapelige artikler pr. år pr. forskerårsverk indikerer en høy kunnskapsproduksjon. På basis av nasjonale arbeidsmiljøovervåkingsdata har STAMI i 2019 hatt særlig fokus på å formidle kunnskap om hvilke arbeidsmiljøfaktorer som er blant de viktigste å fokusere på i Norge, samt på sammenhengene mellom virksomheters arbeidsmiljø og deres kvalitet- og resultatoppnåelse. Gjennom sine aktiviteter identifiserer STAMI forebyggingspotensialet på arbeidsmiljøområdet i Norge. Nyere studier viser at virksomheter som lykkes med å identifisere forbedringspotensial og gjennomføre målrettede og kunnskapsbaserte forebyggende arbeidsmiljøtiltak, forbedrer sine

arbeidsprosesser og resultater, og kan gjennom dette potensielt styrke sin konkurransekraft.

STAMI vil i tråd med sin strategi fordele forskningsinnsatsen mellom tre hovedområder. Disse områdene gjenspeiler utfordringer knyttet til arbeidsrelatert sykdom i norsk arbeidsliv:

- psykososialt og organisatorisk arbeidsmiljø, herunder frafall, inkluderende arbeidsliv og nye organisasjonsformer,
- mekaniske arbeidseksposeringer,
- kjemisk, fysisk og biologisk arbeidsmiljø, herunder effekter av nanoteknologi og andre nye teknologier.

Et av STAMIs sentrale innsatsområder er Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og -helse (NOA). NOAs målsetting er å utvikle et felles kunnskapsgrunnlag om status og utviklingen på arbeidsmiljøområdet for aktørene i arbeidslivet. NOAs viktigste oppgaver er å samle, analysere og formidle informasjon om arbeidsmiljø og arbeidsrelaterede helseskader i Norge, samt tilrettelegge dette materialet for kunnskapsbaserte risikovurderinger og prioriteringer hos tilsynsetatene. NOA gjør data og informasjon tilgjengelig for alle aktørene på arbeidsmiljøfeltet, dvs. myndighetene, arbeidslivets parter, FoU-miljøer og allmennheten for øvrig.

NOA bidrar også, i samarbeid med bl.a. Arbeidstilsynet, til at det foreligger et omforent og helhetlig bilde av arbeidsmiljøtilstanden og risikoforholdene som grunnlag for oppfølging og iverksettelse av forebyggende tiltak i det landbaserte arbeidslivet.

For petroleumsområdet videreutvikles RNNP-arbeidet i samarbeid mellom Petroleumsstilsynet og STAMI, og i dialog med partene i petroleumsnæringen, slik at det til enhver tid gir et best mulig grunnlag for å identifisere forbedringstiltak i næringen.

Som oppfølging av IA-avtalen 2019–2022 har det blitt etablert en arbeidsmiljøatsing som har som formål å målrettet kunnskap, kompetanse og verktøy for virksomhetene i deres forebyggende arbeidsmiljøarbeid. STAMI har en sentral rolle i kunnskapsproduksjonen, og arbeid knyttet til etablering og oppbygging av arbeidsmiljøatsningen har vært et viktig satsingsområde for STAMI i 2019. Det vises til nærmere omtale av virkemidlene under IA-avtalen under hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting.

STAMI videreutvikler kontinuerlig metoder og kanaler for kunnskapsutvikling og -formidling for å styrke tilbudet til alle målgrupper og dermed legge til rette for forskningsbasert forebyggende

virksomhet. STAMI har et særskilt ansvar for å følge med på, kvalitetssikre og hente hjem relevant kunnskap fra den internasjonale forskningsfronten, og omsette og formidle denne kunnskapen nasjonalt.

Budsjettforslag 2021

Post 50 Statstilskudd

Statens arbeidsmiljøinstitutt er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter, med bevilgning

som netto tilskudd til drift av instituttet. Instituttets inntekter fra bidragsforskningen har de siste årene utgjort om lag 10 pst. av instituttets totale budsjett. De øvrige inntektskildene er i all hovedsak offentlige midler fra andre finansieringskilder, hovedsakelig Norges forskningsråd og andre forskningsfond.

Bevilgningen er endret som følge av prisjusteringer og justeringer som følge av ABE-reformen.

For 2021 foreslås en bevilgning på 156,3 mill. kroner.

Kap. 646 Pionerdykkere i Nordsjøen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
72	Tilskudd, <i>kan overføres</i>	3 390	3 388	3 496
	Sum kap. 0646	3 390	3 388	3 496

Allmenn omtale

Med bakgrunn i Stortingets behandling av St.meld. nr. 47 (2002–2003), Innst. S. nr. 137 og 138 (2003–2004) ble stiftelsen Kontakttelefonen for pionerdykkere (Dykkerkontakten) opprettet, med bl.a. en døgnåpen telefontjeneste for oppfølging av tidligere nordsjødykkere.

Rapport

Dykkerkontakten har i 2019 hatt daglig leder i 20 pst. stilling samt 2 stillinger som hhv. kontaktsykepleier og sosionom. Svartelefontjenesten har også i 2019 vært døgnåpent bemannet, men hovedtyngden av henvendelsene har kommet på dagtid. Dykkerkontakten holder også seminar, samtalegrupper og kurs mv. Dykkerkontakten har i tillegg egen nettside for informasjon. I tråd med

Stortingets beslutning, jf. Meld. St. 12 (2017–2018), tas det sikte på at Dykkerkontakten på noe sikt gradvis avvikles, og at eventuelt videre oppfølgingsbehov ivaretas i det ordinære helse- og velferdssystemet.

Budsjettforslag 2021

Post 72 Tilskudd, kan overføres

Posten dekker tilskudd til Stiftelsen Kontakttelefonen for pionerdykkere (Dykkerkontakten). Stiftelsen er knyttet til Sjømannskirken og drifter bl.a. en kontakttelefon for tidligere nordsjødykkere. Stiftelsen har videre knyttet til seg relevant kompetanse på gjeldsrådgivning og annen rådgivning for å kunne hjelpe nordsjødykkere som er i en vanskelig situasjon.

For 2021 foreslås en bevilgning på 3,5 mill. kroner.

Kap. 648 Arbeidsretten, Riksmekleren mv.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	19 847	20 730	20 910
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>	400	1 100	1 130
70	Tilskudd til faglig utvikling	2 000	2 000	2 064
	Sum kap. 0648	22 247	23 830	24 104

Overført fra 2019 til 2020:

Post 01: 762 000 kroner

Post 21: 1 527 000 kroner

Allmenn omtale

Arbeidsretten er en spesialdomstol som behandler tvister om forståelse, gyldighet og eksistens av tariffavtaler. Den behandler også visse tvister om fortolkning av arbeidstvistlovens og tjenestetvistlovens regler, saker om brudd på fredsplikten og saker om erstatningsansvar for tariffbrudd og ulovlig arbeidskamp.

Riksmekleren skal mekle i interessedvister mellom partene i arbeidslivet, dvs. i tvister om opprettelse eller revisjon av tariffavtaler. Hovedoppgaven er å hjelpe partene til å unngå konflikt, og dermed bevare arbeidsfreden.

Arbeidsretten og Riksmekleren disponerte ved inngangen av 2020 om lag hhv. 4 og 2 ansatte, jf. også likestillingsomtalen i Del III bak.

Den 1. juli 2020 trådte det i kraft endringer i arbeidstvistlovens kapitler om mekling og Arbeidsretten, jf. Prop. 87 L (2019–2020), Innst. 314 L (2019–2020). I reglene om mekling er det kun gjort mindre endringer. I reglene om Arbeidsretten er det bl.a. vedtatt endringer som klargjør forholdet til domstoloven og tvisteloven samt en tydeliggjøring av forhandlingskravet som prosessforutsetning. Med lovendringen åpnes det også opp for forsterket rett i særlige saker og for forenklet sammensetning av retten dersom partene er enige om det og retten finner det ubetenkelig. Det er videre gjort endringer i flere bestemmelser for å gjøre loven mer tilgjengelig for brukerne.

Rapport

Arbeidsretten fikk i 2019 inn 37 nye saker, mot 24 i 2018. Det ble avsagt 18 dommer i 2019, mot 16 i 2018. Antall dager med hovedforhandlinger var 34 i 2019 mot 35 i 2018. Tiden fra stevning kom inn til Arbeidsretten til hovedforhandling ble holdt, var i 2019 på 6 måneder og 5 dager, mot 5 måneder og 20 dager i 2018.

Riksmeklerens saksmengde kan variere mye mellom år med hovedoppgjør og år med mellomoppgjør. Året 2019 var et mellomoppgjørsår. Det kom inn totalt 29 meklingssaker, 7 saker endte i konflikt. Dette er det høyeste antall meklingssaker i et mellomoppgjørsår siden 2009. I hovedoppgjørsåret 2018 var det mekling i 41 rikssaker, mot 114 i hovedoppgjøret 2016. I mellomoppgjørsåret 2017 var det mekling i 25 rikssaker, mot 23 i mellomåret 2015.

Budsjettforslag 2021**Post 01 Driftsutgifter**

Posten omfatter driftsutgiftene til Arbeidsretten og Riksmekleren mv.

For 2021 foreslås en bevilgning på 20,9 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 01

Saksmengden og utgiftene til institusjonene på kapitlet varierer, særlig i forhold til hvordan lønnsoppgjørene forløper, om det er hoved- eller mellomoppgjør og om oppgjørene er samordnet eller forbundsvise. Posten skal dekke utgifter ved institusjonene på kapitlet, samt kompetanseoppbygging og utredninger innen feltet kollektiv arbeidsrett.

For 2021 foreslås en bevilgning på 1,1 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd til faglig utvikling

I 2008 ble det etablert et tiårig faglig utviklingsprosjekt ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo med formål om å ivareta den arbeids-

rettslige kompetansen for fremtiden. Prosjektet videreføres i perioden 2018–2027. Det er avtalt en 50–50 fordeling av kostnadene fremover slik at myndighetene dekker 2 mill. kroner årlig og fakultetet dekker 2 mill. kroner årlig.

For 2021 foreslås en bevilgning på 2,1 mill. kroner.

Kap. 649 Treparts bransjeprogrammer

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
21	Spesielle driftsutgifter – Treparts bransjeprogrammer	2 456	2 410	2 475
	Sum kap. 0649	2 456	2 410	2 475

Overført fra 2019 til 2020:
Post 21: 145 000 kroner

Allmenn omtale

Myndighetene og partene i arbeidslivet samarbeider om treparts bransjeprogrammer, som er langsiktige satsinger for å fremme mer seriøsitet og bedre arbeidsforhold i utsatte bransjer.

Det er etablert treparts bransjeprogrammer innen renholdsbransjen, utelivsbransjen, bilbransjen og deler av transportnæringen.

Bransjeprogrammene følger utviklingen i bransjene, drøfter behovet for tiltak og iverksetter egne tiltak og initiativer, basert på tilgjengelig kunnskap om de aktuelle bransjene. Arbeidstilsynet tilrettelegger den operative aktiviteten fra myndighetenes side.

Rapport, strategier og tiltak for den operative oppfølgingen av bransjeprogrammene er beskrevet nærmere under hovedmål om et sikkert og seriøst arbeidsliv.

Budsjettforslag 2021

Post 21 Spesielle driftsutgifter – Treparts bransjeprogrammer

Midler på posten vil bli benyttet til departementets ivaretagelse av koordineringsbehov, informasjon, veiledning og kunnskapsinnhenting bl.a. knyttet til behov for nye bransjeprogrammer og endringer i og gjennomføring av allerede eksisterende programmer.

For 2021 foreslås en bevilgning på 2,5 mill. kroner.

Programkategori 09.50 Pensjoner mv. under Statens pensjonskasse

Utgifter under programkategori 09.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
611	Pensjoner av statskassen	16 321	16 000	16 400	2,5
612	Tilskudd til Statens pensjonskasse	3 341 205	5 624 000	9 637 000	71,4
613	Arbeidsgiveravgift til folketrygden	24 000	25 000	22 000	-12,0
614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	13 549 836	10 333 000	5 134 000	-50,3
615	Yrkesskadeforsikring	54 870	93 000	70 000	-24,7
616	Gruppelivsforsikring	153 920	214 000	187 000	-12,6
2470	Statens pensjonskasse	104 667	121 264	146 640	20,9
	Sum kategori 09.50	17 244 819	16 426 264	15 213 040	-7,4

Utgifter under programkategori 09.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
01–24	Statens egne driftsutgifter	3 416 873	5 784 202	9 677 400	67,3
30–49	Nybygg, anlegg mv.	122 082	137 062	163 640	19,4
70–89	Andre overføringer	192 359	205 000	272 000	32,7
90–99	Utlån, statsgjeld mv.	13 513 505	10 300 000	5 100 000	-50,5
	Sum kategori 09.50	17 244 819	16 426 264	15 213 040	-7,4

Inntekter under programkategori 09.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
3614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	10 525 552	10 427 000	10 328 000	-0,9
3615	Yrkesskadeforsikring	117 833	101 000	79 000	-21,8
3616	Gruppelivsforsikring	97 472	98 000	100 000	2,0
5470	Statens pensjonskasse	55 645	67 000	60 000	-10,4
5607	Renter av boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	950 547	1 034 000	378 000	-63,4
	Sum kategori 09.50	11 747 049	11 727 000	10 945 000	-6,7

Inntekter under programkategori 09.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
01–29	Salg av varer og tjenester	246 789	226 000	207 000	-8,4
30–49	Inntekter i forbindelse med nybygg, anlegg mv.	55 645	67 000	60 000	-10,4
50–89	Overføringer fra andre	950 547	1 034 000	378 000	-63,4
90–99	Tilbakebetalinger mv.	10 494 068	10 400 000	10 300 000	-1,0
	Sum kategori 09.50	11 747 049	11 727 000	10 945 000	-6,7

Allmenn omtale

Programkategorien omhandler både ytelsene som Statens pensjonskasse administrerer, og den administrative driften av Statens pensjonskasse som forvaltningsbedrift. Statens pensjonskasse forvalter Norges største tjenstepensjonsordning. Ytelsene fra Statens pensjonskasse omfatter:

- Alderspensjon
- Uførepensjon
- Enke- og enkemannspensjon
- Barnpensjon

Statens pensjonskasse administrerer også pensjonsordninger for bl.a. statsråder, stortingsrepresentanter, apotekvirksomhet, det kunstneriske personale ved Den Norske Opera & Ballett samt følgepersoner i utenriktjenesten. I tillegg administrerer Statens pensjonskasse:

- Erstatning ved yrkesskade, jf. nærmere omtale under kap. 615.
- Gruppelivsforsikring (erstatning til etterlatte ved medlemmers død), jf. nærmere omtale under kap. 616.
- Enkelte særordninger for forsvarspersonell (kompensasjon for psykisk belastningsskade etter tjenestegjøring i internasjonale operasjoner m.m.).
- Engangserstatningsordning for vernepliktige m.m.
- Tariffbaserte personskadeerstatninger (særaftaler for reiser innenlands og utenlands, stasjonering i utlandet m.m.).
- Pensjoner av statskassen, jf. nærmere omtale under kap. 611.
- Avtalefestet pensjon (AFP).

- Boliglån for yrkesaktive medlemmer av Statens pensjonskasse og pensjonister, jf. nærmere omtale under kap. 614.
- Erstatning etter bilansvarsloven for personskade forårsaket av statens biler.
- Vartpenger.

Medlemmer

Staten har siden 1917 hatt en lovhjemlet tjenestepensjonsordning for sine embets- og tjenestemenn og for skoleverket. Statens pensjonskasse hadde ved utgangen av 2019 om lag 1 097 000 medlemmer. Av disse er det om lag 299 000 pensjonister, 297 000 yrkesaktive medlemmer og 14 000 som er delvis yrkesaktive i kombinasjon med pensjon. I tillegg har 487 000 medlemmer rett til oppsatt pensjon. Disse medlemmene har opparbeidet seg pensjonsrettigheter i Statens pensjonskasse, men er for tiden ikke ansatt i en medlemsvirksomhet.

Statsansatte (ansatte i staten som juridisk enhet) og kommunalt og fylkeskommunalt

ansatte lærere har obligatorisk medlemskap i Statens pensjonskasse. De yrkesaktive medlemmene kan deles inn i fire hovedgrupper etter arbeidsgiver:

- Statsforvaltningen (36 pst.).
- Skoleverket i kommunal og fylkeskommunal sektor (36 pst.).
- Selskap og foretak (19 pst.).
- Stiftelser og organisasjoner mv. (8 pst.).

Overføringsavtalen

Det er inngått en Overføringsavtale mellom Statens pensjonskasse og andre leverandører av offentlige tjenestepensjonsordninger (kommunale pensjonskasser, livsforsikringsselskap og lovfestede pensjonsordninger). Overføringsavtalen skal sikre at medlemmenes pensjon ikke blir påvirket ved skifte av arbeidsgiver innenfor offentlig sektor. Statens pensjonskasse er koordinerende organ for Overføringsavtalen, og administrerer bl.a. regelverket for oppgjør mellom pensjonsordningene.

Kap. 611 Pensjoner av statskassen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	16 321	16 000	16 400
	Sum kap. 0611	16 321	16 000	16 400

Allmenn omtale

Pensjon av statskassen (billighetspensjon) er en særordning etablert gjennom praksis med hjemmel i Grunnloven § 75 bokstav i. Gjennom ordningen kan Stortinget, ut i fra en rimelighetsvurdering, gi pensjon til personer som ikke har kunnet tjene opp pensjonsrettigheter i Statens pensjonskasse på ordinær måte. De som får pensjon av statskassen er i hovedsak tidligere lokalt tilsatte arbeidstakere ved norske utenriksstasjoner som ikke er omfattet av adekvate lokale trygde- og forsikringsordninger.

Pensjon fra statskassen blir bare gitt unntaksvis, men representerer en viktig sikkerhetsventil som har stor verdi for de få det gjelder. Ordningen blir administrert i samarbeid med Utenriksdepartementet, og pensjonen utbetales gjennom utenriksstjenesten.

Rapport

Arbeids- og sosialdepartementet gir midlertidig tilsagn om pensjoner av statskassen etter søknad. Forslag til vedtak legges frem for Stortinget i en egen årlig proposisjon. Departementet ga tilsagn om ti nye pensjoner i 2019. I årene 2018 og 2017 ble det gitt tilsagn om hhv. 13 og 15 nye pensjoner.

Budsjettforslag 2021

Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten skal dekke forventede utbetalinger til pensjoner av statskassen. Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjøret i 2020 og 2021. Som følge av dette øker utgiftsanslaget for 2021 med 0,2 mill. kroner.

Anslaget for 2021 er på 16,4 mill. kroner. Dette er 0,1 mill. kroner høyere enn regnskap 2019, og 0,4 mill. kroner høyere enn saldert budsjett 2020.

Anslaget for 2021 er basert på utbetalt beløp i 2019 og prognose for 2020.

For 2021 foreslås en bevilgning på 16,4 mill. kroner.

Kap. 612 Tilskudd til Statens pensjonskasse

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	4 710 627	5 458 000	9 413 000
22	Sluttoppgjør, <i>overslagsbevilgning</i>	-1 538 759	-13 000	-25 000
70	For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, <i>overslagsbevilgning</i>	169 337	179 000	249 000
Sum kap. 0612		3 341 205	5 624 000	9 637 000

Allmenn omtale

Den delen av netto pensjonsutgifter som ikke blir finansiert av premieinnbetalinger, dekkes av staten ved tilskudd. I følge § 16 i lov om Statens pensjonskasse skal alle medlemmer betale innskudd med to pst. av pensjonsgrunnlaget. I følge § 18 skal alle medlemsvirksomheter, med svært få unntak, betale pensjonspremiens arbeidsgiverandel. Se nærmere omtale nedenfor om pensjonspremie under overskriften *Premiebetaling til Statens pensjonskasse og synliggjøring av statens pensjonskostnader*.

Inntektssiden utgjør i første rekke pensjonspremie fra medlemsvirksomhetene. Dette er innskudd for pensjonsrettigheter som skal utbetales langt fram i tid, mens utbetalingene er til dem som tidligere har vært yrkesaktive. Det er derfor ikke noen direkte sammenheng mellom utgiftene og inntektene på kapitlet i det enkelte budsjettår. Utgiftssiden utgjør i første rekke utbetalinger til alderspensjon, uførepensjon, enke- og enkemannspensjon, barnpensjon og avtalefestet pensjon (AFP). I tillegg blir det budsjettert avskrivninger, administrasjonsutgifter og renteutbetalinger. Det blir også budsjettert utbetalinger til yrkesskade-forsikring før 1. januar 1996 som ikke blir dekket av premieinnbetalinger.

Hovedtrekk ved regelverket og foreslåtte endringer

For de som i dag mottar alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon er tjenestepensjonsordningen en bruttoordning, dvs. at den sikrer et samlet nivå på tjenestepensjonen og folketrygden. Først

beregnes brutto tjenestepensjon som ved full opp-tjeningsstid utgjør 66 pst. av pensjonsgrunnlaget (sluttlønn) opp til 12 G før levealdersjustering. Netto tjenestepensjon beregnes ved at det gjøres fradrag for alderspensjon fra folketrygden etter bestemte samordningsregler.

I forbindelse med pensjonsreformen ble det gjort enkelte tilpasninger i offentlig tjenestepensjon. AFP-ordningen og bruttoordningen ble videreført med nødvendige tilpasninger til fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 2011, og med de tilpasningene som fulgte av Stortingets vedtak fra mai 2005. De viktigste endringene i reglene for offentlig tjenestepensjon som følge av pensjonsreformen er:

- Alderspensjonen levealdersjusteres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden.
- Den enkelte kan kompensere for effekten av levealdersjusteringen ved å fortsette i stillingen etter 67 år, fram til bruttopensjonen er like høy som uten levealdersjusteringen.
- Alderspensjon under utbetaling reguleres på samme måte som i folketrygden.

Regler for samordning av alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordninger for årskull som omfattes av nye opptjeningsregler i folketrygden, og regler for hvordan tjenestepensjonen skal levealdersjusteres i disse tilfellene, ble vedtatt av Stortinget 4. juni 2018, jf. Prop. 61 L (2017–2018), Innst. 343 L (2017–2018) og lovvedtak 4. juni 2018. De nye samordningsreglene får virkning for utbetalt pensjon når 1943-kullet fyller 67 år, dvs. fra 2021.

Stortinget har vedtatt en ny tjenestepensjonsordning for medlemmer av Statens pensjons-

kasse. Den nye tjenestepensjonsordningen gjelder for årskull født i 1963 eller senere og ble iverksatt fra 1. januar 2020. Årskull født før 1963 skal beholde bruttordningen. Den nye tjenestepensjonsordningen følger opp avtalen som ble inngått 3. mars 2018 mellom Arbeids- og sosialdepartementet, LO, Unio, YS, Akademikerne, KS og Spekter om tjenestepensjon for ansatte i offentlig sektor. Avtalen omfatter både alderspensjon og AFP.

Forslag til lovvedtak om den nye tjenestepensjonen ble fremmet 10. april 2019 ved Prop. 87 L (2018–2019). Stortinget har vedtatt lovendringene, jf. behandlingen av Innst. 314 L (2018–2019) og lovvedtak 72 (2018–2019). Den nye tjenestepensjonen vil få virkning for utbetalt pensjon når 1963-kullet fyller 62 år, dvs. fra 2025.

Som i bruttordningen vil de nye reglene være like for kvinner og menn, og sikre en livsvarig utbetaling av pensjon. De nye ordningene vil gi bedre insentiver til å stå lenger i jobb og gjøre det lettere for offentlig ansatte å kompensere for effekten av levealdersjusteringen. Den nye alderspensjonen er utformet som en påslagsordning hvor:

- Alle år i jobb fram til 75 år gir pensjonsopptjening.
- Pensjonen beregnes uavhengig av folketrygden.
- Pensjonen kan tas ut fleksibelt fra 62 år og kan kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen reduseres.

I tråd med avtalen 3. mars 2018, skal ny AFP i offentlig sektor utformes etter mønster av AFP i privat sektor, men det er foreløpig ikke fremmet lovforslag om ny AFP i offentlig sektor.

I pensjonsavtalen som ble inngått 3. mars 2018 fremgår at regelverket for personer med særaldersgrenser som er født i 1963 eller senere, må tilpasses påslagsmodellen. I påvente av en endelig avtale om pensjon til personer med særaldersgrense har Stortinget vedtatt å videreføre en tidligpensjonsordning for personer med særaldersgrense for årene fram til fylte 67 år, jf. Prop. 87 L (2018–2019), Innst. 314 L (2018–2019) og lovvedtak 72 (2018–2019).

Fra og med 2015 ble det innført ny uføretrygd i folketrygden, og skattereglene for uføreytelser ble lagt om. I den forbindelse ble det innført en ny uføreordning i offentlig sektor. Den nye uførepensjonen fra offentlige tjenestepensjonsordninger er en nettoordning der ytelsen beregnes uavhengig av folketrygden. Reglene for avkortning av uførepensjon mot arbeidsinntekt er lagt tett opp til

reglene som gjelder for den nye uføretrygden i folketrygden.

Uførepensjon fra offentlige tjenestepensjonsordninger er fremdeles avhengig av tjenestetid, mens ny uførepensjon fra de private tjenestepensjonsordningene er blitt en ren forsikringsordning der uførepensjonen beregnes uavhengig av tjenestetid. Departementet vil komme tilbake til Stortinget med en vurdering av om uførepensjon i offentlig sektor bør legges om til en ren forsikringsordning når de nye uføreordningene har fått virke over noe tid og det foreligger mer informasjon om tilpassingen til det nye regelverket for uførepensjon i de private tjenestepensjonsordningene.

Opptjente pensjonsrettigheter

Verdien av opptjente pensjonsrettigheter og verdien av forventet utbetaling av AFP ble ved utgangen av 2019 estimert til om lag 562 mrd. kroner (ekskl. apotekvirksomhet), hvorav 421 mrd. kroner gjelder alderspensjon, 68 mrd. kroner gjelder etterlattepensjon, mens 28 mrd. kroner gjelder uførepensjon. Forventet utbetaling av AFP er beregnet til 45 mrd. kroner. Beregningene er basert på det regelverket som gjaldt ved utgangen av 2019.

Pensjoner fra Statens pensjonskasse – utviklingstrekk

Antallet pensjonister i Statens pensjonskasse økt kraftig fra år 2010 og fram til i dag. Antall alderspensjonister økte fra om lag 129 000 i 2010 til om lag 210 000 i 2019. Antall særalderspensjonister (pensjonister som går av ved særaldersgrense før de fyller 67 år) økte fra 8 600 i 2010 til 12 100 i 2019. Antall AFP-pensjonister gikk fra 13 200 i 2010 til om lag 12 300 i 2019. Fram til 2014 var det en nedgang i antall AFP-pensjonister. En årsak til dette var at tilbøyeligheten til å ta ut AFP gikk ned i perioden. Fra 2014 og fram til 2019 økte antall AFP-pensjonister.

I perioden 2019–2035 forventes en fortsatt høy vekst i antall alders- og særalderspensjonister. Deretter forventes veksten å avta. Det er forventet en svak nedgang i antall AFP-pensjonister i perioden. Framskrivningen er basert på dagens regelverk for AFP. I avtalen av 3. mars 2018 går det fram at dagens AFP, med virkning fra 2025, skal erstattes av en ny AFP etter mønster av AFP i privat sektor. Når ny livsvarig AFP erstatter dagens AFP, som er en ren tidligpensjonsordning, vil antallet AFP-mottakere øke markant over tid.

Antall uførepensjonister er tilbake på år 2000-nivå med ca. 42 000 etter år med vekst og deretter reduksjon. Antall uførepensjonister har vist en synkende tendens i flere år. I 2019 har reduksjonen i antall uførepensjonister flatet ut.

Premiebetaling til Statens pensjonskasse og synliggjøring av statens pensjonskostnader

Betalingen av pensjonspremie for yrkesaktive medlemmer i Statens pensjonskasse kan i dag deles inn etter:

- Virksomheter som ikke betaler pensjonspremie utover medlemsandelen på to pst. (kun 20 virksomheter).
- Virksomheter som betaler pensjonspremie uten at det gjennomføres et forsikringsteknisk oppgjør (blant andre statlige virksomheter).
- Virksomheter som betaler pensjonspremie med forsikringsteknisk oppgjør (i hovedsak fristilte statlige virksomheter).

Det vises til nærmere omtale i Prop. 1 S (2018–2019) for Arbeids- og sosialdepartementet.

Det pågår et arbeid med å modernisere premiesystemet i Statens pensjonskasse, og som omfatter de fleste medlemsvirksomheter. Formålet er å gi den enkelte virksomhet et riktigere bilde av ressursbruken og synliggjøre pensjon som et viktig kostnadselement. Slik ansvarliggjøres virksomhetene i større grad for sine pensjonskostnader, for eksempel i forbindelse med lønnsøkninger.

I perioden 2017–2019 ble det, som et første trinn i moderniseringen av statlige virksomheter, innført en forenklet modell for betaling av pensjonspremie (lik arbeidsgiverandel på tolv pst. i tillegg til medlemsandelen på to pst.) til Statens pensjonskasse for de statlige virksomheter som tidligere ikke betalte slik premie. Regjeringen tar i framtiden sikte på ytterligere økt ansvarliggjøring av statlige virksomheter for deres egne pensjons-

kostnader. Det forberedes i denne forbindelse innføring av virksomhetsspesifikk premie (differensiert arbeidsgiverandel) for statlige virksomheter. Det tas sikte på iverksettelse av tiltaket fra og med 2022.

Av Statens pensjonskasses over tusen medlemsvirksomheter er det nå kun 20 virksomheter som ikke betaler arbeidsgiverandel. Disse virksomhetene (som alle er fra frivillig sektor) skal gradvis begynne å betale en forsikringsteknisk pensjonspremie fra og med 2021 (innføring av 1/3 hvert år), slik at de betaler en full pensjonspremie fra og med 2023. De berørte virksomhetene ble informert om tiltaket høsten 2018.

Statens pensjonskasse har innført hendelsesbasert premiemodell for mange medlemsvirksomheter. Premiemodellen tar hensyn til de faktiske hendelser i medlemsbestanden, slik at premiereserven er a jour i forhold medlemmets opptjening. Premiemodellen tilsvarende den som bransjen for øvrig bruker. Modellen innføres gradvis. Per 1. januar 2017 hadde 60 medlemsvirksomheter fått innført denne modellen. Fra 2018 fikk også grunnskoler og videregående skoler innført hendelsesbasert premiemodell. Det tas sikte på at øvrige medlemsvirksomheter, inkludert de statlige, vil få innført hendelsesbasert premiemodell fra 2022.

Det legges opp til en gradvis innfasing av beregning av pensjonspremie etter nytt pensjonsregelverk, herunder påslagspensjon og nye samordningsregler, samt ny dødelighetstariff. Nytt pensjonsregelverk m.m. vil fra og med 2021 bli hensyntatt i premiefaktureringen for grunnskoler og videregående skoler, og for de om lag 60 fristilte virksomhetene som betaler pensjonspremie med forsikringsteknisk oppgjør. Det tas sikte på at øvrige medlemsvirksomheter (inkludert de statlige) vil bli fakturert etter nytt regelverk fra 2022, samtidig med innføringen av hendelsesbasert premiemodell for disse virksomhetene.

Rapport

Utvikling i antall pensjoner 2018–2019 og anslag for 2020–2021

Pensjonsart	2018	2019	2020	2021
Alderspensjon	202 200	210 000	219 000	227 000
Avtalefestet pensjon	12 200	12 300	11 800	11 700
Særalderspensjoner	11 600	12 000	12 400	12 800
Uførepensjon	42 900	42 000	42 000	42 000
Ektefellepensjon (etterlattepensjon)	49 000	50 000	50 000	50 000
Barnepensjon (etterlattepensjon)	2 100	2 100	2 000	2 000
Alle pensjonsarter	320 000	328 400	337 200	345 700

Netto økning i antallet pensjoner var på 8 400 i 2019, fra 320 000 til 328 400. Det er videre anslått en netto økning på 8 800 i 2020 og ytterligere 8 500 i 2021.

Budsjettforslag 2021

Det foreslås bevilget 9 637 mill. kroner i 2021, fordelt med 9 413 mill. kroner på post 01, -25 mill. kroner på post 22 og 249 mill. kroner på post 70. Dette er 4 013 mill. kroner høyere enn saldert budsjett 2020 og 6 296 mill. kroner høyere enn regnskap 2019. Økningen sammenlignet med 2020 skyldes i stor grad lavere premieinntekter, i hovedsak som følge av lavere forventet lønnsvekst både i 2020 og 2021. Det vises til nærmere beskrivelse nedenfor over endringer i anslaget sammenlignet med saldert budsjett 2020 og regnskap 2019.

Regulering av folketrygdens grunnbeløp

Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjøret i 2020 og 2021. Anslaget for virkningen i 2021 av trygdeoppgjøret i 2020 og 2021 utgjør 445 mill. kroner under kap. 612, fordelt med 440 mill. kroner på post 01 og 5 mill. kroner på post 70.

Pensjonsutbetalinger

Utbetalingene for alderspensjoner, uførepensjoner og etterlattepensjoner er i sum ventet å utgjøre 27 534 mill. kroner i 2021. Dette er en økning på

2 427 mill. kroner sammenlignet med regnskap 2019, og en økning på 1 301 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2020. Av dette utgjør anslaget for virkningen i 2021 av trygdeoppgjørene i 2020 og 2021 392 mill. kroner. Videre er det lagt til grunn en netto vekst i antall alderspensjoner, uførepensjoner, etterlattepensjoner med totalt 8 400, fra 325 400 i 2020 til 333 800 i 2021. Anslagene for de ulike pensjonsartene fremgår av tabellen ovenfor.

Avtalefestet pensjon

Det er budsjettert med en utbetaling på 3 726 mill. kroner til avtalefestede pensjoner i 2021. Dette er en økning på 122 mill. kroner sammenlignet med regnskap 2019, og en reduksjon på 158 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2020. Av dette utgjør anslaget for virkningen i 2021 av trygdeoppgjørene i 2020 og 2021 53 mill. kroner.

Pensjonspremie

Anslaget for innbetaling av pensjonspremie er 21 477 mill. kroner. Dette er 2 296 mill. kroner lavere enn regnskap 2019 og 2 895 mill. kroner lavere enn i saldert budsjett 2020. Reduksjonen i anslaget sammenlignet med 2020 skyldes i hovedsak effekten av lavere estimert lønnsvekst i 2020 som får effekt på innbetalt premie i 2021. Videre er premiene for 2021 gjennomgående lavere enn i 2020 som følge av at det er lagt til grunn lavere lønnsvekstanslag for 2021 enn i saldert budsjett 2020.

Inntekter og utgifter til Statens pensjonskasse – postene 01, 22 og 70 (i 1 000 kroner)

	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
Sluttoppgjør	-1 538 759	-13 000	-25 000
Alderspensjoner	16 016 211	17 231 000	17 911 000
Særalder	2 836 817	2 874 000	3 137 000
Uførepensjoner	2 304 204	2 109 000	2 364 000
Etterlattepensjoner	3 950 182	4 019 000	4 122 000
AFP-pensjoner	3 603 811	3 884 000	3 726 000
Yrkesskadeforsikring	4 119	4 000	4 000
Renter pensjonsutbetalinger	7 954	5 000	5 000
Renter refusjonspensjoner	2 018	2 000	2 000
Avskrivninger	22 427	40 000	30 000
Administrasjonsutgifter	546 705	520 000	535 000
Utgifter i alt	27 755 689	30 675 000	31 811 000
Pensjonspremie inkl. AFP	23 772 601	24 372 000	21 477 000
Refusjon yrkesskade	4 197	4 000	4 000
Refusjonspensjoner andre pensjonsordninger	637 397	673 000	691 000
Renteinntekter refusjonspensjoner andre ordninger	289	2 000	2 000
Inntekter i alt	24 414 484	25 051 000	22 174 000
Samlet tilskudd (utgifter-inntekter)	3 341 205	5 624 000	9 637 000

Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten gjelder differansen mellom premieinntekter og pensjoner utbetalt for tidligere opptjente rettigheter for medlemmer i Statens pensjonskasse.

For 2021 foreslås en bevilgning på 9 413 mill. kroner.

Post 22 Sluttoppgjør, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten skal dekke sluttoppgjør for virksomheter som melder seg ut av Statens pensjonskasse. Det er lagt til grunn innbetaling av engangsoppgjør på 25 mill. kroner i 2021. Innbetalingen gjelder utmelding av Nets Branch Norway AS.

For 2021 foreslås en bevilgning på -25 mill. kroner.

Post 70 For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, overslagsbevilgning

Av de yrkesaktive medlemmene i Statens pensjonskasse er de aller fleste ansatte i statsforvaltningen, skoleverket, og i en del fristilte statlige virksomheter. I tillegg har enkelte ideelle og humanitære virksomheter medlemskap i Statens pensjonskasse.

Bevilgningen på posten gjelder differansen mellom premieinntekter og pensjoner utbetalt til ansatte i ikke-statlige virksomheter som er medlemmer av Statens pensjonskasse. Dette gjelder for eksempel ideelle og humanitære virksomheter.

For 2021 foreslås en bevilgning på 249 mill. kroner.

Kap. 613 Arbeidsgiveravgift til folketrygden

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	1 000	1 000	1 000
70	For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, <i>overslagsbevilgning</i>	23 000	24 000	21 000
	Sum kap. 0613	24 000	25 000	22 000

Allmenn omtale

Postene omfatter arbeidsgiveravgift til folketrygden av beregnet arbeidsgiverandel og medlemsandel for virksomheter som ikke er pålagt å betale arbeidsgiverandel og medlemsandel direkte til Statens pensjonskasse. Kapitlet utgjør en teknisk beregning av arbeidsgiveravgiften.

Budsjettforslag 2021**Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning**

Bevilgningen på posten skal dekke beregnet arbeidsgiveravgift for arbeidsgiverandelen og medlemsandelen av pensjonsinnskuddet for virksomheter som ikke er pålagt å betale arbeidsgiverandel og medlemsandel direkte til Statens pensjonskasse. Arbeidsgiveravgiften i 2021 er beregnet til 1 mill. kroner. Dette er samme beløp som i

regnskap for 2019 og samme beløp som i saldert budsjett 2020.

For 2021 foreslås en bevilgning på 1 mill. kroner.

Post 70 For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten gjelder beregnet arbeidsgiveravgift for arbeidsgiverandelen av pensjonsinnskuddet for andre medlemmer i Statens pensjonskasse som ikke betaler slikt innskudd direkte til Statens pensjonskasse. Arbeidsgiveravgiften i 2021 er beregnet til 21 mill. kroner, som er en reduksjon på 2 mill. kroner sammenlignet med regnskap 2019 og en reduksjon på 3 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2020.

For 2021 foreslås en bevilgning på 21 mill. kroner.

Kap. 614 Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	36 309	31 000	32 000
70	Tap/avskrivninger	22	2 000	2 000
90	Utlån, <i>overslagsbevilgning</i>	13 513 505	10 300 000	5 100 000
	Sum kap. 0614	13 549 836	10 333 000	5 134 000

Allmenn omtale

I hovedtariffavtalen i staten fremgår det at boliglån kan ytes med inntil 2,0 mill. kroner. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har fastsatt *Instruks for forvaltning av boliglånsordning*

gen i Statens pensjonskasse. Det kan gis lån til følgende medlemmer i Statens pensjonskasse:

- Yrkesaktive medlemmer.
- Dersom det foreligger særskilte grunner, kan Statens pensjonskasse også gi lån til barn som grunnet begge foreldrenes død må flytte fra tjenestebolig.

- Pensjonister, med unntak av pensjonister med pensjon basert på oppsatte rettigheter.
- Statsråder og stortingsrepresentanter.

Lån blir innvilget til kjøp av egen bolig, til refinansiering av boliglån eller til å modernisere/pusse opp egen bolig. Lån blir gitt mot sikkerhet innenfor 80 pst. av markedsverdien til boligen. Lån har en maksimal nedbetalingstid på 30 år, der fem år kan være avdragsfrie.

Renten på boliglån i Statens pensjonskasse følger normrenten for rimelige lån i arbeidsforhold. Normrenten beregnes seks ganger i året og fastsettes på grunnlag av en basisrente. Basisrenten fastsettes av Finanstilsynet med utgangspunkt i uttrekk av priser på boliglån fra Finansportalen. Det vises til nærmere omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Arbeids- og sosialdepartementet.

Det blir ikke tilbudt faste renter knyttet til boliglånsordningen i Statens pensjonskasse.

Rapport

Utviklingen i Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse

År	Antall			Mill. kroner		
	Nye lån	Lån totalt	Total utlånsportef. 31.12.	Brutto utlån	Avdrag	Kapitalbehov
2010	9 898	41 172	33 700	12 150	5 450	6 700
2011	12 354	46 766	42 700	16 350	7 350	9 000
2012	17 013	57 343	58 200	23 100	7 600	15 500
2013	26 292	74 878	83 500	36 400	11 000	25 400
2014	19 538	84 483	97 200	27 300	13 600	13 700
2015	5 827	68 900	75 000	7 800	30 000	-22 200
2016	2 755	56 800	58 300	3 500	20 200	-16 700
2017	3 143	49 800	49 200	4 100	13 100	-9 000
2018	3 742	44 300	42 700	5 300	11 800	-6 500
2019	8 532	44 500	45 700	13 500	10 500	3 000

I 2019 utbetalte Statens pensjonskasse 8 532 lån, som er 128 pst. flere enn i 2018. Den totale utlånsporteføljen økte fra 42,7 mrd. kroner til 45,7 mrd. kroner, en økning på 7,0 pst. fra 2018.

Budsjettforslag 2021

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten gjelder kostnadene til Statens pensjonskasse for å administrere boliglånsordningen. Hoveddelen av disse kostnadene blir dekket av lånekundene gjennom betaling av ulike former for gebyr, jf. gebyrinntekter under kap. 3614, post 01.

For 2021 foreslås en bevilgning på 32 mill. kroner.

Post 70 Tap/avskrivninger

Bevilgningen på posten gjelder forventet tap på utlån i 2021. Tap på hovedstol anslås til 1,5 mill. kroner og opparbeidet rentegjeld 0,5 mill. kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 2 mill. kroner.

Post 90 Utlån, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten skal dekke forventet brutto utlån til boliglån. Brutto innbetalinger bevilges på kap. 3614, post 90, jf. omtale under denne posten.

Anslaget på brutto utbetalinger er på 5 100 mill. kroner i 2021. Dette er 8 414 mill. kroner lavere enn regnskap 2019 og 5 200 mill. kroner lavere enn saldert budsjett 2020.

Anslaget for 2021 inkluderer utlån til opp-tjente, men ikke betalte renter per 31. desember 2021, med 18 mill. kroner. Forventet hovedstol per 31. desember 2021 utgjør 35 400 mill. kroner. Utestående lån per 31. desember 2021 er forventet å utgjøre 34 500 lån. Det er lagt til grunn et forventet gjennomsnittlig utbetalt beløp på 1,577 mill. kroner i 2021. Det er lagt til grunn 3 200 utbetalte lån i 2021.

Videre er det i budsjettforslaget for 2021 gjort vurderinger i forhold til historiske erfaringstall når det gjelder antall søknader, utbetalte lån, antall innfridde lån og gjennomsnittlig utbetalt/innfridd beløp per lån. Det er knyttet usikkerhet til utviklingen i flere av forutsetningene som er lagt til grunn for budsjettforslaget.

For 2021 foreslås en bevilgning på 5 100 mill. kroner.

Kap. 3614 Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Gebyrinntekter, lån	31 484	27 000	28 000
90	Tilbakebetaling av lån	10 494 068	10 400 000	10 300 000
	Sum kap. 3614	10 525 552	10 427 000	10 328 000

Budsjettforslag 2021

Post 01 Gebyrinntekter, lån

Anslaget på posten gjelder innbetaling av gebyrer fra låntagerne i boliglånsordningen i Statens pensjonskasse i form av termingebyr, etableringsgebyr, purregebyr o.l.

For 2021 foreslås en bevilgning på 28 mill. kroner.

Post 90 Tilbakebetaling av lån

Anslaget på posten skal dekke forventet innbetaling av avdrag på og innfrielse av boliglån. I tillegg skal bevilgningen dekke tilbakeføring av beregnet opptjente, men ikke betalte renteinntek-

ter ved inngangen til året som er ført under kap. 614, post 90 Utlån.

For budsjettåret 2021 er det lagt til grunn innbetalinger på 10 300 mill. kroner. Dette er 100 mill. kroner lavere enn saldert budsjett 2020, og 194 mill. kroner lavere enn regnskap 2019. Anslaget inkluderer 33 mill. kroner i tilbakeføring av beregnet opptjente renter per 1. januar 2021, og 2 mill. kroner i tilbakeføring av tap/kostnadsbevilgning. Anslaget er basert på en reduksjon i forventet gjennomsnittlig innfridd beløp i forhold til saldert budsjett 2020. Forutsetningen om 700 innfrielse per måned i 2021 innebærer en økning på 50 sammenlignet med saldert budsjett 2020.

For 2021 foreslås en bevilgning på 10 300 mill. kroner.

Kap. 5607 Renter av boliglånsordningen i Statens pensjonskasse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
80	Renter	950 547	1 034 000	378 000
	Sum kap. 5607	950 547	1 034 000	378 000

Allmenn omtale

Kapitlet gjelder renteinntekter knyttet til boliglånsordningen i Statens pensjonskasse, jf. kap. 614 og 3614. Renten på boliglån i Statens pensjonskasse følger normrenten for skattlegging av fordel av rimelige lån i arbeidsforhold.

Budsjettforslag 2021**Post 80 Renter**

Anslaget på posten gjelder renteinntekter knyttet til boliglånsordningen i Statens pensjonskasse, jf. kap. 614 og 3614. Anslaget på renteinntekter er

på 378 mill. kroner i 2021. Dette er 573 mill. kroner lavere enn regnskap 2019, og 656 mill. kroner lavere enn saldert budsjett 2020. Det er i anslaget for 2021 lagt til grunn en reduksjon i utlånsporteføljen, jf. kap. 614 og 3614. Det er videre lagt til grunn en effektiv rente eksklusiv gebyrer på 1,00 pst. i 2021. Til sammenligning var det lagt til grunn en effektiv rente eksklusiv gebyrer på 2,50 pst. i saldert budsjett for 2020. Anslaget på post 80 inkluderer en reduksjon i beregnede opptjente renter i 2021 med 44 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2020.

For 2021 foreslås en bevilgning på 378 mill. kroner.

Kap. 615 Yrkesskadeforsikring

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	54 870	93 000	70 000
	Sum kap. 0615	54 870	93 000	70 000

Allmenn omtale

Alle som arbeider i tjeneste for arbeidsgiver, er omfattet av lov av 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskadeforsikring. Staten som arbeidsgiver er selvassurandør, men arbeidstakere i staten har de samme rettighetene etter loven som andre arbeidstakere. Arbeidstakere som er omfattet av hovedtariffavtalen i staten, er i tillegg dekket av reglene i avtalen om ytelse ved yrkesskader. Utbetalinger fra disse to regelverkene blir samordnet, slik at arbeidstaker får erstatning etter det regelverket som gir høyest sum. Yrkesskadeordningen omfatter personskader som følge av arbeidsulykker, og sykdommer som følge av påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser. Erstatning skal ytes uten hensyn til om noen har skyld i skaden. Vilkåret er at skaden skjer i arbeid på arbeidsstedet og i arbeidstiden.

Fra 1. januar 1996 er yrkesskadeforsikringen i staten basert på et premiesystem. Dette innebærer at det blir krevd en premie av arbeidsgivere hvert år, som skal dekke kostnadene for de skadene som blir konstatert dette året. Det gjelder også om skaden blir meldt og gjort opp flere år senere. Når Statens pensjonskasse behandler saker der skaden ble konstatert før 1. januar 1996, utbetaler Statens pensjonskasse erstatningen for deretter å kreve summen refundert fra den aktu-

elle arbeidsgiveren med tillegg av et administrasjonsgebyr. Skader konstaterte etter 1. januar 1996 blir dekket av innbetalt premie.

Etter lov om yrkesskadeforsikring er staten som selvassurandør ansvarlig for en rekke andre grupper som er definerte som arbeidstakere. Dette er grupper som er sysselsatt av staten, men som likevel faller utenfor tjenestemannsloven og hovedtariffavtalen.

Rapport

I 2019 hadde Statens pensjonskasse utbetalinger til 87 medlemmer i yrkesskadesaker, mot 102 utbetalinger i 2018.

Budsjettforslag 2021**Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning**

Bevilgningen på posten gjelder utgifter til yrkesskadeutbetalinger i 2021. Bevilgningen skal også dekke kostnadene til Statens pensjonskasse forvaltningsbedrift for å administrere yrkesskadeordningen, jf. kap. 2470. Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjøret i 2020 og 2021. Som følge av dette øker utgiftsanslaget for 2021 med 1 mill. kroner.

Anslaget for 2021 er på totalt 70 mill. kroner. Dette er 15,1 mill. kroner høyere enn regnskap

2019 og 23 mill. kroner lavere enn saldert budsjett for 2020. Forslaget til budsjett for 2021 er basert på faktiske erstatningsutbetalinger de siste årene.

For 2021 foreslås en bevilgning på 70 mill. kroner.

Kap. 3615 Yrkesskadeforsikring

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Premieinntekter	117 833	101 000	79 000
	Sum kap. 3615	117 833	101 000	79 000

Post 01 Premieinntekter

Anslaget på posten skal dekke innbetaling av yrkesskadeforsikringspremie fra alle arbeidsgivere som er omfattet av ordningen. Budsjetterte

premieinntekter i 2021 er 79 mill. kroner. Dette er 39 mill. kroner lavere enn regnskap i 2019 og 22 mill. kroner lavere enn saldert budsjett i 2020.

For 2021 foreslås en bevilgning på 79 mill. kroner.

Kap. 616 Gruppelivsforsikring

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	153 920	214 000	187 000
	Sum kap. 0616	153 920	214 000	187 000

Allmenn omtale

Bevilgningen gjelder § 23 i hovedtariffavtalen i staten.

Rapport

I 2019 ble det utbetalt erstatning i 159 saker med til sammen om lag 153 mill. kroner, mot 191 saker med til sammen 180 mill. kroner i 2018.

Budsjettforslag 2021

Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten gjelder erstatningsutbetalinger og kostnadene til Statens pensjonskasse forvaltningsbedrift for å administrere gruppelivsordningen, jf. kap. 2470. Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjøret i 2020 og 2021. Som følge av dette øker utgiftsanslaget for 2021 med 4 mill. kroner.

Anslaget for 2021 er på 187 mill. kroner. Dette er 33 mill. kroner høyere enn regnskap 2019, og 27 mill. kroner lavere enn saldert budsjett 2020.

For 2021 foreslås en bevilgning på 187 mill. kroner.

Kap. 3616 Gruppelivsforsikring

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Premieinntekter	97 472	98 000	100 000
	Sum kap. 3616	97 472	98 000	100 000

Post 01 Premieinntekter

Anslaget på posten skal dekke innbetaling av gruppelivspremie for de virksomheter som betaler gruppelivspremie direkte til Statens pensjonskasse. Budsjetterte premieinntekter i 2021

er 100 mill. kroner. Dette er 2,5 mill. kroner høyere enn regnskap i 2019 og 2 mill. kroner høyere enn saldert budsjett i 2020.

For 2021 foreslås en bevilgning på 100 mill. kroner.

Kap. 2470 Statens pensjonskasse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
24	Driftsresultat	-17 415	-15 798	-17 000
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	122 082	137 062	163 640
	Sum kap. 2470	104 667	121 264	146 640

Overført fra 2019 til 2020:
Post 45: 26 172 000 kroner

Allmenn omtale

Statens pensjonskasse er en forvaltningsbedrift, jf. § 7 i bevilgningsreglementet. Dette innebærer at Statens pensjonskasses driftsbudsjett er nettobudsjettert. Statens pensjonskasse hadde gjennom 2019 et snitt på 389 årsverk. Ytelsene fra Statens pensjonskasse er nærmere omtalt under innledningen til programkategori 09.50.

Statens pensjonskasse skal utbetale rett ytelse til rett tid, og fastsette og kreve inn rett premie til rett tid. Videre skal Statens pensjonskasse sørge

for at tjenester og informasjon er tilpasset medlemsvirksomhetenes og medlemmenes behov, samt sørge for effektiv drift og god gjennomføring av reformer. Styringsparametere og resultatkrav fastsettes i styringsdialogen mellom Arbeids- og sosialdepartementet og Statens pensjonskasse.

Rapportering, strategier og tiltak for 2021

Utbetaling av ytelser og innkreving av premie

Statens pensjonskasse skal utbetale rett ytelse til rett tid, samt fastsette og kreve inn rett premie til rett tid. Tabellen nedenfor viser resultatkravene for 2019 knyttet til disse målene, samt resultatene for 2019:

Mål og resultatkrav 2019	Resultat 2019
<i>Statens pensjonskasse skal utbetale rett ytelse til rett tid</i>	
Av nye og endrede pensjoner skal minst 96 pst. være uten vesentlige feil ved hhv. første gangs utbetaling og endringstidspunktet.	98,8 pst.
Statens pensjonskasse skal sikre at medlemmene får ytelsene til rett tid i tråd med relevant lov- og regelverk.	99,9 pst. Det var tre brudd i 2019 som skyldes feil registrering og/eller oppfølging.
<i>Statens pensjonskasse skal fastsette og kreve inn rett premie til rett tid</i>	
Premien skal være minst 98 pst. korrekt i henhold til mottatt grunnlag og forutsetninger i premieberegningen.	100 pst.

Administrative forberedelser til nytt pensjonsregelverk

Statens pensjonskasse vil i 2021 fortsette arbeidet med de administrative forberedelser slik at de kan forvalte det nye pensjonsregelverket (nye samordningsregler og ny offentlig tjenestepensjon, jf. omtale under kap. 612) effektivt og korrekt, og dermed opprettholde rettssikkerhet og trygghet for medlemmer og medlemsvirksomheter i Statens pensjonskasse.

Digitaliseringsrådet har gjort en vurdering og gitt sine anbefalinger av SPKs planverk for nye samordningsregler og ny offentlig tjenestepensjon. Et eksternt konsultentselskap har gjennomført kvalitetssikringer av kostnadsrammer og usikkerhet mv. knyttet til nye samordningsregler. Høsten 2020 vil det bli gjennomført eksternt kvalitetssikring av kostnadsrammer og usikkerhet for de administrative forberedelser for ny offentlig tjenestepensjon. Statens pensjonskasse følger opp merknader og anbefalinger fra kvalitetssikringene og Digitaliseringsrådets anbefalinger. De samlede forberedelser knyttet til det nye pensjonsregelverket i Statens pensjonskasse er omfattende, kostnads- og tidkrevende.

Informasjon og kunnskapsformidling

Statens pensjonskasse skal ha høy kompetanse om pensjon og gi objektiv og korrekt informasjon om pensjon, slik at både medlemsvirksomheter og medlemmer kan ta veloverveide valg. Det har vært fokusert mye på kompetanseheving i 2019, og dette arbeidet vil fortsette fremover i forbindelse med nytt regelverk samtidig som det er viktig for Statens pensjonskasse å løse flest mulig henvendelser og saker ved første kontakt. Det har

vært en positiv utvikling når det gjelder å ha en mer proaktiv kommunikasjon med medlemmene om det nye pensjonsregelverket og tilpasse kommunikasjonen for ulike grupper av medlemmer. Tilbakemeldinger fra medlemsvirksomhetene og medlemmene er et viktig grunnlag i forbedringsarbeidet. I 2019 ble det gjennomført i underkant av 750 møter med medlemsvirksomheter, åtte strategiske møter med større medlemsvirksomheter, samt om lag 340 kurs med til sammen om lag 9 500 deltakere.

Tilfredsheten til medlemsvirksomhetene og medlemmene måles jevnlig. Ambisjonen er at både kunde- og medlemstilfredsheten skal være 80 pst. eller høyere. Resultatene viste en økning for 2019, og endte med et gjennomsnitt for året på 86 pst. tilfredshet for medlemsvirksomhetene og 83 pst. for medlemmene.

Selvbetjening

Første halvår 2019 har vært utfordrende i forhold til selvbetjening. Nytt samordningsregelverk medførte at store deler av Statens pensjonskasses medlemsmasse ikke kunne simulere sin egen pensjon på Min side. Dette er nå i all hovedsak på plass igjen. I 2019 jobbet Statens pensjonskasse frem nye prinsipper for betjening, og dette vil legges til grunn for fremtidig justering av løsninger på nett. Tjenestedesign og brukertesting har blitt innført som metode slik at de løsninger som tilbys er utviklet i tråd med det medlemmene og medlemsvirksomhetene ønsker. Dette blir viktig når løsninger knyttet til nytt pensjonsregelverk skal utvikles. Når kompleksiteten i spørsmålene øker, er det likevel naturlig for medlemmene å ta kontakt på telefon, e-post og chat. Selvbetjeningsgraden endte på 86 pst. i 2019, og dette var en økning

fra 2018. Antall besøkende på spk.no hadde en økning på om lag 20 pst., og antall innlogginger på «Min side», både unike brukere og antall, økte med om lag 30 pst. sammenliknet med året før. Fra 2018 til 2019 var det en økning på om lag 19 pst. i antall henvendelser til kundesenteret. Antall

e-poster økte med om lag 16 pst., chat økte med om lag 24 pst., mens antall telefonhenvendelser økte med i overkant av en pst. Statens pensjonskasse har også hatt en økning i lesere av pensjonsbloggen og medlemmer som følger dem på sosiale medier.

Post 24 Driftsresultat

		(i 1 000 kr)		
Underpost	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
24.1	Driftsinntekter, <i>overslagsbevilgning</i>	-661 998	-627 825	-654 000
24.2	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	451 702	466 000	512 000
24.3	Avskrivninger	130 888	121 027	100 000
24.4	Renter av statens kapital	-2 139		
24.5	Til investeringsformål	55 645	67 000	60 000
24.6	Til reguleringsfond	8 487	-42 000	-35 000
	Sum post 24	-17 415	-15 798	-17 000

Det foreslås en bevilgning på -17,0 mill. kroner på post 24 Driftsresultat for 2021.

Underpost 24.1 Driftsinntekter, overslagsbevilgning

Inntektene til Statens pensjonskasse forvaltningsbedrift er knyttet til betaling for de administrative tjenestene som blir utført for pensjonsordninger og andre produkter i Statens pensjonskasse forsikring. Vel 80 pst. av inntektene kommer fra administrasjon av de ulike pensjonsordningene, der inntekten knyttet til den statlige pensjonsordningen etter lov om Statens pensjonskasse utgjør det aller meste. Inntektsøkningen sammenliknet med saldert budsjett 2020 skyldes volumøkninger og inndekning av kostnadsøkninger som er omtalt under post 24.2.

Underpost 24.2 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

Lønnskostnader utgjør om lag halvparten av Statens pensjonskasses driftskostnader.

Driftsutgiftene øker med 46 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett 2020. Økningen skyldes det omfattende reformprogrammet som virksomheten er inne i. Dette medfører både direkte kostnadsøkninger til forvaltning av nye it-

systemer, kunde- og medlemsbetjening, mv. og noe styrking av organisasjon og lokaliteter for å administrere den økte prosjektaktiviteten.

Underpost 24.3 Avskrivninger

Statens pensjonskasse avskriver aktiverte driftsmidler. Avskrivningene starter året etter at anleggsmiddelet er produksjonssatt. Det blir benyttet lineære avskrivninger der historisk kostpris på aktiverte driftsmidler blir avskrevet over tre til fem år. Investeringene i pensjonssystemet blir avskrevet over ti år. Dette fordi systemet har en forventet lengre levetid enn det som er normalt for andre investeringer. Avskrivningene reduseres i 2021 som følge av at delmoduler i pensjonssystemet (utviklet i prosjektet Perform 2008–2012) blir ferdig avskrevet.

Underpost 24.4 Renter av statens kapital

I samsvar med reglene for forvaltningsbedrifter, skal det beregnes rente for den kapital som er investert i bedriften.

Underpost 24.5 Til investeringsformål

Posten omfatter avsetning til egenfinansierte investeringer, jf. kap. 5470, post 30. Det er budsjett-

tert med egenfinansiering på 60,0 mill. kroner i 2021. Dette inkluderer trekk fra reguleringsfondet med 35,0 mill. kroner, jf. omtale under post 24.6 Til reguleringsfondet.

Underpost 24.6 Til reguleringsfondet

Reguleringsfondet skal benyttes til å dekke svingninger i virksomhetens økonomi mellom ulike år og til å dekke uforutsette utgifter i det enkelte budsjettåret. Fondet er en del av egenkapitalen til forvaltningsbedriften. Det legges til grunn at fondet kan benyttes til gjenkjøp av bl.a. systemløsninger. I 2021 er det budsjettert med et trekk på 35,0 mill. kroner fra reguleringsfondet til investeringsformål, jf. omtale under post 24.5 Til investeringsformål.

Det fremmes forslag om at det blir gitt anledning til å omdisponere inntil 50 mill. kroner fra reguleringsfondet til investeringsformål, jf. forslag til romertallsfullmakt.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten gjelder investeringer i varige driftsmidler, herunder systemutvikling. Det foreslås en bevilgning på 163,6 mill. kroner for 2021. Dette er 26,5 mill. kroner høyere enn bevilgningen i saldert budsjett 2020. Bevilgningen foreslås økt med 30 mill. kroner slik at arbeidet med administrative forberedelser til innføring av ny offentlig tjenestepensjon, kan fortsette. Videre er avsetning til egenfinansierte investeringer redusert med 7,0 mill. kroner, jf. underpost 24.5 Til investeringsformål. Bevilgningen på post 45 er prisjustert fra 2020.

Videre skal posten bl.a. dekke arbeidet med innføring av nye regler for samordning av offentlig tjenestepensjon med alderspensjon fra folketrygden beregnet med ny opptjeningsmodell, samt investeringer knyttet til videreutvikling av fagsystemer for pensjon og premie.

For 2021 foreslås en bevilgning på 163,6 mill. kroner.

Balanse Statens pensjonskasse

	kroner	
	Regnskap 2018	Regnskap 2019
Eiendeler		
<i>Anleggsmidler</i>		
Driftsmidler, eiendommer	431 185 704	422 379 783
<i>Sum anleggsmidler</i>	431 185 704	422 379 783
<i>Omløpsmidler</i>		
Varebeholdning, varer i arbeid	0	0
Kortsiktige fordringer	96 533	121 435
Kortsiktige plasseringer	0	0
Mellomværende med statskassen	178 286 528	188 280 780
<i>Sum omløpsmidler</i>	178 383 061	188 402 215
Sum eiendeler	609 568 765	610 781 997
Egenkapital og gjeld		
<i>Egenkapital</i>		
Egenkapital uten reguleringsfond	385 739 113	422 379 783
Reguleringsfond	164 865 126	173 352 060
<i>Sum egenkapital</i>	550 604 240	595 731 843

	kroner	
	Regnskap 2018	Regnskap 2019
<i>Langsiktig gjeld</i>		
Statens rentebærende kapital	45 446 591	0
Annen langsiktig gjeld	0	0
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	45 446 591	0
<i>Kortsiktig gjeld</i>		
Kortsiktig gjeld	13 517 935	15 050 154
<i>Sum kortsiktig gjeld</i>	13 517 935	15 050 154
Sum egenkapital og gjeld	609 568 765	610 781 997

Kap. 5470 Statens pensjonskasse

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
30	Avsetning til investeringsformål	55 645	67 000	60 000
	Sum kap. 5470	55 645	67 000	60 000

Post 30 Avsetning til investeringsformål

Bevilgningen på posten skal dekke avsetninger til investeringsformål til inntekt i statsregnskapet, jf. omtale under kap. 2470, underpost 24.5.

For 2021 foreslås en bevilgning på 60 mill. kroner.

Programkategori 09.60 Kontantytelser

Utgifter under programkategori 09.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
660	Krigspensjon	218 776	192 000	159 000	-17,2
664	Pensjonstrygden for sjømenn	30 756	29 000	29 000	0,0
665	Pensjonstrygden for fiskere		43 000	42 900	-0,2
666	Avtalefestet pensjon (AFP)	2 491 729	2 760 000	3 010 000	9,1
667	Supplerende stønad til personer over 67 år	319 353	328 000	349 800	6,6
	Sum kategori 09.60	3 060 614	3 352 000	3 590 700	7,1

Utgifter under programkategori 09.60 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
70–89	Andre overføringer	3 060 614	3 352 000	3 590 700	7,1
	Sum kategori 09.60	3 060 614	3 352 000	3 590 700	7,1

Kategorien omfatter kontantytelser/tilskudd til visse lovregulerte pensjonsordninger utenom folketrygden, som helt eller delvis finansieres av staten. Det gjelder krigspensjon, pensjonstrygden

for sjømenn, pensjonstrygden for fiskere, avtalefestet pensjon med statstilskudd (AFP), samt supplerende stønad til personer med kort botid i Norge.

Kap. 660 Krigspensjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Tilskudd, militære, <i>overslagsbevilgning</i>	57 016	48 000	40 000
71	Tilskudd, sivile, <i>overslagsbevilgning</i>	161 760	144 000	119 000
	Sum kap. 0660	218 776	192 000	159 000

Hovedtrekk ved regelverket

Hovedformålet med krigspensjonen er å gi invalidepensjon til personer som har fått mén eller redusert arbeidsevne som følge av skade eller påkjenninger under krigsdeltakelse, motstandsvirksomhet, politisk fangenskap eller sjøtjeneste under andre verdenskrig.

Krigspensjonen er primært en invalidepensjon, og er hjemlet i fire lover:

- Lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner (militærloven), som omfatter militærpersoner som har fått mén som følge av skade, sykdom eller påkjenninger under tjenestegjøring i andre verdenskrig.
- Lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner (sivilloven), som gjelder personer som er påført skade ved krigsulykke i Norge, på norske skip eller i fiendtlig politisk fangenskap.
- Tilleggslov 29. juni 1951 nr. 34, som gjelder sjømenn med en fartstid på minst seks måneder under andre verdenskrig som ikke var utsatt for krigsulykke som angitt i sivilloven, og personell ved det norske feltsykehuset i Korea.
- Lov 22. mars 1968 nr. 2 om tillegg til krigspensjoneringslovene av 1946, som omfatter seks kategorier av krigsdeltakere og politiske fanger som var utsatt for usedvanlig hard påkjenning.

Det gjelder ett felles pensjonsgrunnlag for de såkalte innsats- og overgrepsgruppene, og ett for tilfeldige krigsrammede. For innsats- og overgrepsgruppene og tilfeldige krigsrammede under 67 år utgjør årspensjonen hhv. 442 680 kroner og 246 492 kroner.

For personer over 67 år utgjør pensjonen for de to gruppene hhv. 413 676 kroner og 230 352 kroner per 1. mai 2019. Pensjonene vil bli justert etter trygdeoppjøret høsten 2021, med virkning fra 1. mai 2021.

Hovedprioriteringen framover er fortsatt å sikre de krigsskadde og deres etterlatte rett ytelse til rett tid.

Rapport

De aktuelle pensjonslovene regulerer forhold som ligger mange år tilbake i tid, og utgiftene til krigspensjon går ned for hvert år som følge av at antallet pensjonister synker.

Militære

Utgiftene til militære krigspensjonister i 2019 fordelte seg med 6,9 mill. kroner til invalidepensjon, 50,1 mill. kroner til enkepensjon og 0,03 mill. kroner til skadekur. Korrigert for den årlige reguleringen er dette en nedgang fra 2018 på 36 pst. for invalidepensjonistene og 15 pst. for enkepensjonistene.

I desember 2019 var det 43 militære invalidepensjonister og 431 militære enkepensjonister. Antall invalidepensjonister gikk ned med 31 pst. fra samme periode i 2017, mens antall enkepensjonister gikk ned med 16 pst. I 2019 var avgangen 19 invalidepensjonister og 88 enkepensjonister, mens det var en tilgang på 5 enkepensjonister (og ingen invalidepensjonister).

Gjennomsnittsalderen ved utgangen av 2019 var 93,5 år for invalidepensjonistene og 90,2 år for enkepensjonistene.

Sivile

Utgiftene til sivile krigspensjonister i 2019 fordelte seg med 48,6 mill. kroner til invalidepensjon, 112,5 mill. kroner til enkepensjon og 0,7 mill. kroner til skadekur. Korrigert for den årlige reguleringen er dette en nedgang fra 2018 på 12 pst. for invalidepensjonistene og 13 pst. for enkepensjonistene.

I desember 2019 var det 434 sivile invalidepensjonister og 1 088 sivile enkepensjonister. Antall invalidepensjonister gikk ned med 16 pst. fra samme periode i 2018, mens antall enkepensjonister gikk ned med 13 pst. I 2019 var det en avgang på 84 invalidepensjonister og 183 enkepensjonister, mens det var en tilgang på 17 enkepensjonister (og ingen invalidepensjonister).

Gjennomsnittsalderen ved utgangen av 2019 var 86,2 år for invalidepensjonistene og 89,0 år for enkepensjonistene.

Budsjettforslag for 2021

Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppjøret i 2021. Som følge av dette øker utgiftsanslaget for 2021 med til sammen 3 mill. kroner under kap. 660, fordelt med 1 mill. kroner på post 70 og 2 mill. kroner på post 71.

For 2021 foreslås det bevilget 159 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd, militære, overslagsbevilgning

Det legges til grunn et gjennomsnittlig antall mottakere på om lag 350 pensjonister og en gjennomsnittlig ytelse på om lag 111 200 kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 40 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd, sivile, overslagsbevilgning

Det legges til grunn et gjennomsnittlig antall mottakere på om lag 1 200 pensjonister og en gjennomsnittlig ytelse på om lag 99 900 kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 119 mill. kroner.

Kap. 664 Pensjonstrygden for sjømenn

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Tilskudd	30 756	29 000	29 000
	Sum kap. 0664	30 756	29 000	29 000

Allmenn omtale

Pensjonsordningen for arbeidstakere til sjøs er en offentlig pliktig tjenstepensjonsordning som ble opprettet i 1948. Ordningen administreres av Pensjonstrygden for sjømenn.

De årlige utgiftene til pensjoner og administrasjon dekkes løpende etter et utligningsprinsipp. Etter lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs § 8 er inntektene avgift på arbeidstakere og rederier, tilskudd fra trygdens fond og lovbestemte tilskudd fra staten. Etter samme lov § 15 skal staten dekke den beregnede delen av pensjonsutgiftene som skyldes tillegg for fartstid under andre verdenskrig, enkepensjoner etter menn som var medlem i trygden før 1. september 1939 og utenlands hvalfangst. I tillegg har staten etter samme bestemmelse siden 1983 ytt et fast årlig tilskudd på 8. mill. kroner.

Hovedtrekk ved regelverket

Ordningen har blitt endret flere ganger, hovedsakelig for å tilpasses endringer i folketrygdloven, siste med virkning fra 1. januar 2020, jf. Prop. 118 L (2018–2019) Endringer i lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn m. m. (ny pensjonsordning).

Trygden omfatter som hovedregel norske statsborgere, og personer med fast bopel i Norge som er tilsatt som arbeidstakere på skip og visse flyttbare innretninger som er innført i norsk skipsregister (NOR eller NIS) med minst hundre brutotonn. Gjennomsnittlig antall yrkesaktive medlemmer var i overkant av 28 400 i 2019.

Ny pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs tråde i kraft med virkning fra 1. januar 2020. De som ansettes etter 2019, og medlemmer som per 1. januar 2020 ikke har fylt 50 år, får pensjon etter nye regler. Medlemmer som har opptjente rettigheter etter dagens regler, får rettighetene konvertert til en pensjonsbeholdning ved overgang til ny ordning. Medlemmer som hadde fylt 50 år ved årsskiftet følger gammelt regelverk fullt ut, og får ikke opptjening etter nye regler.

For personer som omfattes av gammel ordning kreves det minst 150 pensjonsgivende måneder (12,5 år) for å få pensjon, og minst 360 måneder (30 år) for full alderspensjon. Årlig pensjon utgjør 0,91 pst. av G per farts måned for overordnet sjømann, og 0,76 pst. av G for underordnet sjømann (0,65 pst. av G for fartstid før 1. mai 1993). Pensjonen ytes fullt ut ved siden av eventuell alderspensjon fra folketrygden. Alderspensjon under utbetaling reguleres som alderspensjon fra folketrygden. Det utbetales et engangsbeløp (tilbakebetaling av pensjonsavgift) etter nærmere regler for personer som ikke har opptjent nok fartstid til å få pensjon. Det kan ytes et pensjonstillegg til personer som har minst tre års fartstid de siste fem årene før pensjonering.

Alderspensjonen faller bort når pensjonisten har uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger fra folketrygden for hel uførhet. Er ytelsen fra folketrygden gradert, faller en tilsvarende del av sjømannspensjonen bort. Tilsvarende gjelder når pensjonisten mottar full eller gradert avtalefestet pensjon i offentlig sektor fram til 65 år.

For personer som omfattes av ny ordning er opptjeningstiden for å få rett til pensjon tre år. Tid-

ligste nedre uttaksalder er 62 år. Det er fleksibelt, nøytralt uttak av pensjon. Pensjon kan tas ut i perioden mellom 62–70 år, og utbetales i perioden mellom 62–80 år. Det er en minste utbetalingsperiode på syv år. Uttak av pensjon kan kombineres med fortsatt arbeid. Fortsatt arbeid i ordningen gir opptjening av pensjon frem til 70 år. Uttak av pensjon kan kombineres med uttak av pensjon fra andre ordninger. Pensjonen tjenes opp til en pensjonsbeholdning med 6,3 pst. av egen inntekt opp til et tak på 12 G.

Rapport, strategier og tiltak for 2021

Hovedprioriteringer for Pensjonstrygden for sjømenn i 2019 var å sikre de berettigede rett pensjon til rett tid, samt løpende analyser av trygdens økonomiske situasjon. Pensjonstrygden for sjømenn har hatt god måloppnåelse på daglig drift, og har fokus på en kvalitativ og effektiv administrasjon, brukerservice, samt forenkling og fornyelse. Virksomheten har en høy grad av automatisering, med bl.a. nettbaserte selvbetjeningsløsninger for kunder og medlemmer. Kunde- og medlemsundersøkelser viser at brukerne er fornøyd med løsningene.

Pensjonstrygden for sjømenn har bl.a. implementert robotteknologi knyttet til flere arbeidsprosesser. Pensjonstrygden for sjømenn har i det alt vesentligste ferdigstilt et arbeid med administrative og tekniske forberedelser knyttet til forslag til ny pensjonsordning og som trådte i kraft 1. januar 2020, jf. Prop. 118 L (2018–2019).

Pensjonstrygden for sjømenn har videreført utviklingsarbeidet med Arbeids- og velferdsdirektoratet for å finne fram til gode rutiner for utveksling av meldinger. Samhandlingen fungerer bra.

Trygdens inntekter er avhengig av antall aktive sjømenn som er pliktig omfattet av ordningen, samt hvilket inntektsnivå disse har. Dette betyr at trygdens økonomi er sensitiv for eventuelle endringer i medlemsmassen. Dette er knyttet til den generelle sysselsettingssituasjonen for sjømenn og offshorepersonell om bord på norske og utenlandske skip og installasjoner som disponeres av norske rederier. Dette har igjen sammenheng med rammevilkårene for norsk skipsfart og offshorevirksomhet. Om lag halvparten av den aktive

medlemsmassen er sysselsatt innenfor offshoresektoren per juni 2020.

Trygden hadde et overskudd i 2019 på 55 mill. kroner som er tilført reguleringsfondet. Det tidligere grunnfondet på 186 mill. kroner ble avviklet i 2018, og midlene ble overført til reguleringsfondet. Det har styrket kapitalen i ordningen samt at det også gir mulighet for bedre fondsavkastning. Reguleringsfondet var ved utgangen av 2019 om lag 270 mill. kroner. Pensjonstrygdens styre har fra 2015 hatt ansvar for å forvalte reguleringsfondet etter eget forvaltningsreglement fastsatt av Stortinget. Departementet følger med på hvordan koronasituasjonen mv. påvirker reguleringsfondets verdier.

Til tross for koronasituasjonen og påfølgende permitteringer hos rederiene har Pensjonstrygdens medlemsmasse og premieinntekter ikke blitt vesentlig redusert. Inntektene og resultater er per juni 2020 om lag som budsjettet.

Som følge av koronasituasjonen fikk fondsporteføljen et fall på om lag 5,6 pst. i perioden mars–april 2020. Deretter har avkastningen på porteføljen hentet seg inn igjen, og er per august 2020 på 3,2 pst. som tilsvarer en verdiøkning i underkant av 8 mill. kroner.

Departementet har startet et langsiktig arbeid med å avklare Pensjonstrygden for sjømanns tilknytningsform til staten.

Budsjettforslag 2021

Post 70 Tilskudd

Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjøret i 2021. Som følge av dette øker utgiftsanslaget for 2021 med 0,5 mill. kroner under kap. 664.

Det forventes at trygden vil gå med overskudd i 2020 og 2021. Dette innebærer at reguleringsfondet vil øke ytterligere Statstilskuddet etter lovens § 15 forventes å utgjøre 29 mill. kroner. Det er lagt til grunn et gjennomsnittlig antall mottakere på om lag 1 200, og en gjennomsnittlig ytelse på om lag 17 800 kroner. Det faste årlige statstilskuddet, jf. ovenfor, utgjør 8 mill. kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 29 mill. kroner.

Kap. 665 Pensjonstrygden for fiskere

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Tilskudd		43 000	42 900
	Sum kap. 0665		43 000	42 900

Allmenn omtale

Pensjonstrygden for fiskere er en lovbestemt pliktig ordning for personer som har fiske som hovednæring. Det er ca. 5 000 aktive fiskere i ordningen og ca. 1 550 pensjonister. Pensjonstrygden er utligningsfinansiert, og finansieres av partene selv ved medlemspremie, omsetningsavgift (0,3 pst. av førstehåndsverdien av råstoff levert fra norske fiskere) og bidrag fra et likviditetsfond som er bygget opp. Trygden er garantert av staten, dvs. at hvis inntektene ikke er tilstrekkelig til å dekke pensjonsutgiftene, plikter staten å dekke underskuddet hvis det ikke er midler i likviditetsfondet. Det er Garantikassen for fiskere som administrerer pensjonstrygden.

Effektivisering i fiskerinæringen har ført til en nedgang i antall aktive fiskere de siste 20–30 årene, og dette har skapt en ubalanse mellom antall avgiftsbetalende fiskere og pensjonister. Som en følge av dette har pensjonsutgiftene vært høyere enn inntektene, og det har vært behov for betydelige bidrag fra likviditetsfondet. Fondet vil være oppbrukt i løpet av 2020, og det vil da bli ytt et tilskudd over statsbudsjettet til dekning av utgiftene ved ordningen. Uten endringer i ordningen er det anslått at staten må yte tilskudd til pensjonstrygden fram til 2034. Nåverdien av statens samlede forventede garantiansvar i perioden fra 2020–2034 er beregnet til om lag 600 mill. kroner. Arbeids- og sosialdepartementet har varslet en gjennomgang av pensjonstrygden for fiskere, med sikte på å få på plass en varig løsning tilpasset prinsippene i pensjonsreformen. Samtidig foreslår departementet tiltak i påvente at en varig løsning kommer på plass. Se omtale under punkt 6.2.3 Pensjon, Pensjonstrygden for fiskere.

Hovedtrekk ved regelverket og foreslåtte endringer

Pensjonstrygden for fiskere ble opprettet ved lov 28. juni 1957 nr. 12. Ordningen er en pliktig lovfestet tidligpensjonsordning for aldersgruppen 60 til

67 år for personer som er oppført på blad B i fiskermanntallet.

For rett til pensjon må man ha betalt premie i minimum 14,4 år (750 uker). Full pensjon oppnås ved betalt premie i 30 år (1560 uker). Full årlig pensjon utgjør 1,6 G. Pensjonen reguleres som alderspensjon i folketrygden. Pensjonen avkortes mot uføreytelser, arbeidsavklaringspenger og avtalefestet pensjon.

Ordningen er utligningsfinansiert og er forutsatt å være selvfinansiert av partene gjennom medlemspremie og avgift på omsetning av fisk. Trygden er garantert av staten. For å bedre økonomien i ordningen foreslås det at medlemsavgiften økes med 25 pst. ut over den økningen som følger av at folketrygdens grunnbeløp øker, og at omsetningsavgiften økes med 0,05 prosentpoeng, det vil si fra 0,30 til 0,35 pst. Partene må forvente en ytterligere økning av satsene dersom en ny varig pensjonsløsning ikke kommer på plass.

Rapport

I 2019 var trygdens utgifter på 146,5 mill. kroner, hvorav pensjonsutgiftene utgjorde 138,9 mill. kroner, mens resterende var utgifter til refusjon av medlemspremie og administrasjonsutgifter. Inntekt fra medlemspremie var på 35,4 mill. kroner, mens omsetningsavgiften var på 51,3 mill. kroner. Underskuddet på 59,7 mill. kroner ble i all hovedsak dekket opp ved tilskudd fra likviditetsfondet. Ved utgangen av 2019 var fondet på 20,6 mill. kroner.

Budsjettforslag 2021**Post 70 Tilskudd**

Det forventes at trygden vil gå med et underskudd i 2021 og det vil med gjeldende regelverk være behov for et statstilskudd på 54 mill. kroner.

Den foreslåtte økningen i medlemspremien vil gi merinntekter på 11,1 mill. kroner for 2021, og

behovet for tilskudd fra staten reduseres med tilsvarende beløp.

For 2021 foreslås en bevilgning på 42,9 mill. kroner.

Kap. 666 Avtalefestet pensjon (AFP)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	2 491 729	2 760 000	3 010 000
	Sum kap. 0666	2 491 729	2 760 000	3 010 000

Hovedtrekk ved regelverket

Staten gir tilskudd til AFP etter lov 19. februar 2010 nr. 5 om statstilskott til arbeidstakere som tar ut avtalefestet pensjon i privat sektor (AFP-tilskottsloven). Statens tilskudd skal etter loven utgjøre en tredel av pensjonsutgiftene til AFP-pensjonistene. Staten skal også dekke utgiftene til et kompensasjonstillegg som ytes til arbeidstakere født i årene 1944 til 1962. I forbindelse med LO og NHOs evaluering av AFP i privat sektor ble det lagt frem en rapport 7. desember 2017. Av rapporten fremgår det at statens andel av AFP-utbetalingene, når kompensasjonstillegget medregnes, i 2016 utgjorde 45 pst. De øvrige utgiftene til AFP i privat sektor dekkes av arbeidsgiverne. I tillegg til å dekke en del av pensjonsutgiftene, bidrar staten indirekte til finansieringen ved at kompensasjonstillegget er skattefritt og at det er skattefritak for bedriftenes premieinnbetalinger, samt ved å dekke utgiftene ved Arbeids- og velferdsetatens administrasjon. Statens utgifter til AFP er i 2019 anslått til 2 490 mill. kroner.

Ytelsen er utformet som et livsvarig påslag til alderspensjonen fra folketrygden. Pensjonen beregnes på grunnlag av alle år med pensjonsgivende inntekt til og med det året arbeidstakeren fyller 61 år. Årskullene født i 1944–1962 mottar i tillegg et kompensasjonstillegg. Formålet med kompensasjonstillegget er å kompensere de aktuelle årskullene som hadde kort tid igjen til pensjonering og dermed begrensede muligheter til å tilpasse seg ny AFP. AFP beregnes slik at summen av de årlige utbetalingene skal være uavhengig av når pensjonen tas ut, dvs. samme nøytrale løsning som gjelder for alderspensjon fra folketrygden. AFP kan tas ut fra 62 år og fritt kombineres med arbeidsinntekt. AFP-ordningen er en kvalifikasjonsordning, dvs. at arbeidstakere må oppfylle

bestemte krav for rett til ytelsen, herunder forutsettes at arbeidstaker er yrkesaktiv på uttakstidspunktet og dessuten ansatt i en bedrift som er omfattet av AFP-ordningen.

Arbeids- og sosialdepartementet fører tilsyn med Fellesordningen for AFP i privat sektor. Formålet med tilsynet er å sikre at administrasjon og finansiering av pensjonsordningen er i samsvar med bestemmelsene i AFP-tilskottsloven og vedtektene. I tråd med forskrift om tilsyn med ordninger for avtalefestet pensjon har departementet avholdt to tilsyn i 2019. Riksrevisjonen får kopi av referatene fra tilsynsmøtene.

Ifølge AFP-tilskottsloven skal arbeidsgivers premie fastsettes slik at den er tilstrekkelig til å dekke løpende utgifter og gi grunnlag for opplegg av et pensjonsfond. Pensjonsfondet skal, sammen med arbeidsgivernes erkjente plikt til fortsatt premiebetaling etter avtalenes eventuelle opphør, gi tilstrekkelig sikkerhet for dekning av arbeidsgivernes forventede framtidige forpliktelser. Ifølge årsrapport 2019 fra Fellesordningen for AFP i privat sektor tilsvarte pensjonsfondet 72 pst. av Fellesordningens pensjonsforpliktelser. Fellesordningens revisor har ingen vesentlige merknader til regnskapet for 2019.

LO og NHO gjennomførte en evaluering av AFP-ordningen i 2017, og både LO og NHO konkluderte etter evalueringen med at det er enkelte forhold ved dagens ordning som bør utredes videre. I tariffoppgjøret i 2018 ble LO og NHO enige om å igangsette et arbeid for å utrede et grunnlag for forhandlinger om endringer i dagens AFP-ordning, bl.a. med sikte på å øke fonderingsgraden i ordningen og avtale et regelverk som kan skjerme ordningen mot risiko. Regjeringen bistår LO og NHO i arbeidet, se nærmere omtale under punkt 6.2.3 Pensjon, AFP i privat sektor.

Rapport

Utgiftsutviklingen

Det er bare ordningene i privat sektor som får statstilskudd under kap. 666, post 70. I kommunal og statlig sektor dekker arbeidsgiver utgiftene fullt ut.

Utgiftene til AFP under kap. 666 i 2019 var på 2 492 mill. kroner, mot 2 207 mill. kroner i 2018. Målt i løpende priser var dette en økning på 284 mill. kroner, eller 12,9 pst. Økningen skyldes i hovedsak vekst i antall mottakere. Ettersom den nye AFP-ordningen i privat sektor fortsatt er under innfasing, må det forventes høy årlig vekst i antall mottakere og utgifter også i årene framover.

Viktige utviklingstrekk for grupper som omfattes av kap. 666, post 70

Antall mottakere av AFP med statstilskudd under kap. 666, post 70, tall ved utgangen av året 2017–2019

År	Antall			Endring i pst. fra året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2017	67 196	49 702	17 494	16,3	15,8	18,0
2018	76 436	56 329	20 107	13,8	13,3	14,9
2019	85 603	62 813	22 790	12,0	11,5	13,3

Ved utgangen av 2019 mottok 85 603 pensjonister AFP i privat sektor, hvorav 41 559 var under 67 år. Økningen fra utgangen av 2018 er på 9 167. Den årlige økningen i perioden 2011–2019 har vært på 9 000–10 000 personer hvert år.

Det har vært en omfattende vekst i antall mottakere av ny AFP i privat sektor. Dette skyldes i hovedsak at AFP nå gis som et livsvarig tillegg til alderspensjonen, og at den nye ordningen som ble innført i 2011 fortsatt er under innfasing. Antall mottakere av ny AFP som andel av befolkningen i

alderen 62–66 år har økt fra 3,3 pst. i 2011 til 14,1 pst. i 2019.

Den fortsatte veksten i antall mottakere av ny AFP skyldes i liten grad endringer i tilgangen av nye mottakere, som har ligget på i underkant av 10 000 personer de siste tre årene. Ettersom AFP i privat sektor gis som et livsvarig påslag til alderspensjonen, og det første kullet som hadde mulighet til å ta ut AFP etter ny ordning var født i 1944, er det imidlertid begrenset med avgang fra ordningen.

Antall nye mottakere av AFP med statstilskudd under kap. 666, post 70, tall ved utgangen av året 2017–2019

År	Antall			Endring i pst. fra året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2017	9 839	7 095	2 744	2,1	3,5	-1,4
2018	9 771	7 042	2 729	-0,7	-0,7	-0,5
2019	9 774	6 971	2 803	0,0	-1,0	2,7

Utviklingen i gjennomsnittlig AFP-pensjon

Ved utgangen av 2019 var gjennomsnittlig årlig pensjon 67 549 kroner for mottakere av AFP. Gjennomsnittlig pensjon var høyere for menn enn for kvinner.

Gjennomsnittlig pensjon. Per 31. desember 2015–2019, nominelle beløp, kroner

År	Ny AFP		
	Alle	Kvinner	Menn
2015	67 400	60 686	69 638
2016	67 405	60 431	69 813
2017	66 813	59 782	69 288
2018	67 241	60 049	69 808
2019	67 549	60 505	70 105

De fleste som tar ut AFP, starter uttaket ved 62 år. I 2019 gjaldt dette 86 pst. av de nye mottakerne. Andelen som tar ut ved 62 år har ellers variert mellom 55 og 85 pst. siden 2011. 97 pst. av de som tok ut AFP i 2019 tok ut ytelsen før de fylte 67 år. Utviklingen i andelen AFP-pensjonister i privat sektor som kombinerer pensjon med arbeid

Blant mottakerne av ny AFP i alderen 62–66 år var det 61 pst. som kombinerte pensjonen med

arbeid ved utgangen av 2019, en økning fra 58 pst. ved utgangen av 2018. Muligheten til å kombinere arbeid og pensjon uten avkortning har ført til at mange som ellers ikke ville tatt ut pensjon, nå har tatt ut alderspensjon og AFP ved siden av arbeid. De i alderen 62–66 år som kombinerte AFP med arbeid, hadde en gjennomsnittlig avtalt arbeidstid på 33,5 timer per uke, noe som viser at de fleste arbeider opp mot heltid. Dette var svak økning sammenlignet med 2018.

Budsjettforslag 2021

Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjøret i 2021. Som følge av dette øker utgiftsanslaget for 2021 med 22 mill. kroner under kap. 666.

For 2021 er det lagt til grunn et gjennomsnittlig statlig bidrag på om lag 30 100 kroner pr. mottaker og gjennomsnittlig antall pensjonister på 100 000 personer.

For 2021 foreslås en bevilgning på 3 010 mill. kroner.

Kap. 667 Supplerende stønad til personer over 67 år

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2019	budsjett 2020	2021
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	319 353	328 000	349 800
	Sum kap. 0667	319 353	328 000	349 800

Supplerende stønad ble innført fra 2006 og har som formål å garantere en minsteinntekt for personer med kort botid i Norge. Ordningen er ment som en avlastning av kommunenes utgifter til økonomisk stønad til den aktuelle gruppen. Stønadene er behovsprøvd.

Hovedtrekk ved regelverket og foreslåtte endringer

Stønadene er regulert i lov 29. april 2005 om supplerende stønad til personer med kort botid i Norge og er ikke en folketrygdytelse.

Ordningen sikrer personer som har fylt 67 år og som har liten eller ingen alderspensjon fra folketrygden, en inntekt på nivå med minste pensjonsnivå, men uten forsørgingstillegg. De eldre får dermed en mer stabil inntekt enn økonomisk

stønad (sosialhjelp), som de må søke om fra måned til måned. Som følge av at folketrygdlovens særskilte bestemmelser for flyktninger bortfaller fra 2021, utvides ordningen til å omfatte også uføre flyktninger, slik at det ikke lengre bare er personer over 67 år som kan motta ytelse i ordningen.

Stønadene gis etter en streng behovsprøving. Ytelsen reduseres eller faller bort hvis mottaker eller ektefellen/samboer/registrert partner har pensjon, inntekt eller formue. Det er begrensninger på hvor lenge mottakere av stønadene kan oppholde seg i utlandet. Søknad må derfor settes fram ved personlig oppmøte og stønad gis bare for tolv måneder av gangen.

Personer født til og med 1953 har en minstesikring i alderspensjon i form av et minste pensjonsnivå. I nye opptjeningsregler som fases inn

fra 1954-årskullet er garantipensjon minstesikringen. Utover i 2021 vil personer født 1954 med lav/ingen opptjening av inntekstpensjon ha rett til uttak av alderspensjon etter hvert som de fyller 67 år. Med innføring av nye opptjeningsregler vil det være mulig for personer med lav eller ingen opptjening av inntekstpensjon og full trygdetid å ha en utbetalt alderspensjon som er lavere enn minste pensjonsnivå.

Supplerende stønad er med gjeldende regelverk knyttet til minste pensjonsnivå. Fra 2021 vil en person med kort trygdetid og lav eller ingen opptjening dermed kunne få (marginalt) høyere inntekt enn personer som har full trygdetid, men ellers lik opptjeningshistorikk. I tråd med at hensikten med ordningen er å sikre en samlet inntekt svarende til minstestytelsene i folketrygden, vil det bli foreslått at satsene i ordningen knyttes til nivået for garantipensjon etter folketrygdloven kap. 20, fra 2021.

Resultatrapport 2019

Antallet mottakere har økt noe fra ordningen ble innført i 2006, da det var 2 401 mottakere av supplerende stønad. Ved utgangen av 2019 var det 2 669 mottakere av supplerende stønad, som er tilsvarende antall som ved utgangen av 2018. Veksten fra 2006 har sammenheng med en vekst i antall innvandrere over 67 år.

Antall mottakere gikk vesentlig ned i løpet av 2016 som følge av regelendringer om begrenset

rett til supplerende stønad til personer som var kommet til Norge på grunnlag av familiegjenforening med barn/slektninger. I løpet av 2016 gikk utgiftene til ordningen noe ned også pga. satsendring for mottakere som bor sammen med andre voksne personer i bofellesskap, uten at de definerer seg som samboere.

Om lag to tredeler av mottakerne er enslige og om lag 60 pst. er kvinner. Ved utgangen av 2019 fikk 89 pst. av mottakerne redusert ytelse, de aller fleste fordi de også mottok alderspensjon fra folketrygden. For fjerde år på rad, var i 2019 andelen kvinner med redusert ytelse høyere enn andelen menn med redusert ytelse, hhv. 89,9 pst. og 87,8 pst. Over tid har andelen med redusert ytelse økt, fordi mottakerne i gjennomsnitt har høyere opptjening av rettigheter ved alderspensjon enn tidligere.

I 2019 mottok 6,3 pst. av innvandrere over 67 år supplerende stønad. Mottakerne er hovedsakelig innvandrere fra land med lite utbygde sikrings-systemer i Afrika, Asia og Øst-Europa utenfor EU. Mange har bodd lenge nok i Norge til å ha fått norsk statsborgerskap. Blant mottakerne i desember 2019 var 98 personer født i Norge.

Utgiftene til supplerende stønad var 319 mill. kroner i 2019. Gjennomsnittlig årlig ytelse var 121 343 kroner i 2019. Målt i faste kroner har gjennomsnittlig ytelse gått ned over tid, fordi mottakerne i stadig større grad har andre inntekter ved siden av.

Antall personer med supplerende stønad, andel med redusert ytelse og gjennomsnittlig ytelse, gjennomsnitt for året. 2017–2019

År	Gjennom snittlig antall stønads mottakere	Andel med redusert ytelse, pst.	Gjennomsnittlig ytelse, nominelle kroner	Gjennomsnittlig ytelse i 2018-kroner
2017	2 684	87	117 697	124 744
2018	2 652	89	120 766	124 631
2019	2 669	89	121 343	121 343

Utgiftsutviklingen 2017–2019

År	Mill. 2019-kroner	Endring fra året før	Endring i pst.	Mill. kroner (nominelle kroner)	Endring fra året før	Endring i pst.
2017	334	-47	-12	316	-38	11
2018	330	-4	-1	320	-4	1
2019	319	-11	-3	319	-1	0

Budsjettforslag for 2021**Post 70 Tilskudd, overslagsbevilgning**

Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjøret i 2021. Som følge av dette øker utgiftsanslaget for 2021 med 6 mill. kroner under kap. 667.

Det legges til grunn et gjennomsnittlig antall mottakere på om lag 2 900 og en gjennomsnittlig ytelse på om lag 121 400 kroner.

Bevilgningen foreslås økt med 20 mill. kroner som følge av avvikling av folketrygdens særskilte bestemmelser for flyktninger og heving av folketrygdens botidskrav fra tre år til fem år.

Det foreslås at satsene i ordningen knyttes til nivået for garantipensjon fra 2021. jf. omtale under Hovedtrekk ved regelverket og foreslåtte endringer. Bevilgningen reduseres med 5,2 mill. kroner som følge av dette.

For 2021 foreslås en bevilgning på 349,8 mill. kroner.

Programkategori 29.20 Enslige forsørgere

Utgifter under programkategori 29.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
2620	Stønad til enslig mor eller far	2 618 896	2 574 560	2 513 000	-2,4
	Sum kategori 29.20	2 618 896	2 574 560	2 513 000	-2,4

Utgifter under programkategori 29.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
70–89	Andre overføringer	2 618 896	2 574 560	2 513 000	-2,4
	Sum kategori 29.20	2 618 896	2 574 560	2 513 000	-2,4

Kap. 2620 Stønad til enslig mor eller far

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Overgangsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 709 029	1 678 000	1 650 000
72	Stønad til barnetilsyn til enslig mor eller far i arbeid, <i>overslagsbevilgning</i>	130 927	122 740	120 000
73	Tilleggsstønader og stønad til skolepenger, <i>overslagsbevilgning</i>	61 306	58 820	38 000
76	Bidragforskott	717 634	715 000	705 000
	Sum kap. 2620	2 618 896	2 574 560	2 513 000

Hovedtrekk ved regelverket

Formålet med stønadene bevilget under postene 70–73 er å sikre inntekt for foreldre som er alene om omsorgen for barn, og gi dem hjelp til å bli i stand til å forsørge seg selv gjennom arbeid. En mor eller far er definert som å ha aleneomsorg for et barn når vedkommende varig har klart mer av

den daglige omsorgen enn den andre forelderen. Full overgangsstønad utgjør 2,25 G (grunnbeløpet i folketrygden). Den er inntektsprøvd og reduseres med 45 pst. for inntekt som overstiger halvparten av folketrygdens grunnbeløp.

Overgangsstønad kan som hovedregel gis i inntil tre år, fram til barnet fyller åtte år. Stønadsperioden kan utvides, f.eks. dersom den ens-

lige moren eller faren er under nødvendig utdanning eller har særlig tilsynskrevende barn.

Det stilles krav om yrkesrettet aktivitet for å kunne motta overgangsstønad fra yngste barn fyller ett år. Aktivitetskravet kan fylles ved å være i arbeid som utgjør minst 50 pst. av full tid, under nødvendig og hensiktsmessig utdanning som utgjør minst 50 pst. av utdanning på full tid, eller ved å stå tilmeldt Arbeids- og velferdsetaten som reell arbeidssøker.

Tilleggsstønader (i forbindelse med utdanning) og stønad til skolepenger, samt stønad til barnetilsyn for enslig mor eller far som er i arbeid, kan også gis på bestemte vilkår.

Forsørgelse av barn er foreldrenes ansvar. Når foreldrene ikke bor sammen, skal den forelderen som ikke bor sammen med barnet, betale underholdsbidrag til forsørgelse av barnet. Forskottordningen har som formål å sikre et minstebidrag til barnets forsørgelse når bidraget fra den bidragspliktige er forsinket eller uteblir. Staten krever refusjon fra den bidragspliktige for det forskotterte bidraget. Barn under 18 år bosatt i Norge som ikke bor sammen med begge forel-

drene, har rett til forskott på underholdsbidrag. Dette utbetales til den forelderen som barnet bor sammen med.

Bidragforskottet er inntektsprøvd ut fra mottakerens inntekt, antall barn i husstanden og om vedkommende bor alene med barnet/barna eller ikke. Stønaden ytes i dag etter tre satser, redusert forskott (830 kroner per barn per måned), ordinært forskott (1 250 kroner per barn per måned) eller forhøyet forskott (1 670 kroner per barn per måned). Mottakerne med de laveste inntektene får utbetalt et tillegg på en tredel av ordinær forskottssats hvis barnet er over 11 år (totalt 2 090 kroner per barn over 11 år per måned). Retten til forskott faller bort ved inntekt over 534 400 kroner.

Det tas refusjon i innbetalt bidrag, og derfor må bidrag fastsettes eller avtales for at forskott skal kunne ytes. Før bidragforskott blir utbetalt, skjer en automatisk kontroll av om bidrag er innbetalt fra den bidragspliktige. Forskott utbetales bare i den utstrekning forskottet overstiger innbetalt bidrag.

Rapport

Utgiftsutviklingen

Stønadsutgifter til enslig mor eller far, løpende kroner (i 1 000 kroner) ved utgangen av 2017–2019

År	2017	2018	2019	Endring 2018–2019 pst.
Post 70 Overgangsstønad	2 055 766	1 826 735	1 709 029	-6,4
Post 76 Bidragforskott	744 652	732 358	717 634	-2,0

Fra 2018 til 2019 falt utgiftene under kap. 2620 Stønad til enslig mor eller far i sin helhet med 5,7 pst. målt i løpende kroner. Utbetalingene av overgangsstønad falt med 6,4 pst. Målt i fast G gikk utgiftene til overgangsstønad ned med 9,3 pst.

Fast G innebærer at regnskapstallene er justert for utviklingen i grunnbeløpet i folketrygden, slik at de årlige utgiftene i større grad blir sammenlignbare. Nedgangen i utgifter målt i fast G skyldes en nedgang i antall mottakere av overgangsstønad.

I 1. halvår 2020 ble det regnskapsført 829 mill. kroner i overgangsstønad til enslig mor eller far under kap. 2620, post 70. Dette innebærer en nedgang i utgiftene til overgangsstønad på om lag 6,2 pst. sammenlignet med 1. halvår 2019.

Som tabellen ovenfor viser, falt utbetalingene til bidragforskott på post 76 med 2,0 pst. målt i løpende kroner fra 2018 til 2019.

Mottakere av overgangsstønad

Ved utgangen av 2019 mottok om lag 10 450 personer overgangsstønad. Dette er en reduksjon på om lag 680 personer, eller om lag 6,1 pst. fra året før. Ved utgangen av 1. halvår 2020 mottok om lag 10 500 personer overgangsstønad. Dette er en reduksjon på om lag 6 pst. fra samme periode året før.

Ved utgangen av 2019 mottok om lag 6 700 enslige forsørgere stønad til barnetilsyn. Av disse mottok om lag 3 650 personer stønad til barnetilsyn uten å samtidig motta overgangsstønad, noe

som er en nedgang på 4,5 pst. fra utgangen av 2018.

Statens utgifter til bidragsforskott

Utbetalingene til bidragsforskott gikk betydelig ned i 2003 da bidragsreformen ble gjennomført og bidragsforskott ble en inntektsprøvd ytelse. Utbetalingene til bidragsforskott har fortsatt å gå ned hvert år siden reformen. Utgiftene forventes fortsatt å gå nedover de kommende årene.

Statens utgifter til bidragsforskott var i 2019 på 717,6 mill. kroner, og refusjon i betalt underholdsbidrag fra de bidragspliktige var på 213,9 mill. kroner, jf. kap. 5701, post 73, dvs. at statens nettoutgifter var på 503,7 mill. kroner. For 2018 var utgiftene på 732,3 mill. kroner, og refusjon i betalt underholdsbidrag fra de bidragspliktige var på 240,9 mill. kroner, jf. kap. 5701, post 73, dvs. at statens nettoutgifter var på 491,4 mill. kroner.

Budsjettforslag 2021

Regulering av folketrygdens grunnbeløp

Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppjøret i 2021. Som følge av dette øker utgiftsanslaget for 2021 med til sammen 36 mill. kroner under kap. 2620, post 70 Overgangsstønad.

Post 70 Overgangsstønad, overslagsbevilgning

Det anslås at om lag 10 200 personer vil motta overgangsstønad i gjennomsnitt i 2021. Gjennomsnittlig ytelse anslås til om lag 164 800 kroner i 2021.

For 2021 foreslås en bevilgning på 1 650 mill. kroner.

Post 72 Stønad til barnetilsyn til enslig mor eller far i arbeid, overslagsbevilgning

Stønad til barnetilsyn dekker 64 pst. av de dokumenterte utgiftene til barnetilsyn opp til en maksi-

mumssats. Det anslås at om lag 4 600 personer vil motta stønad til barnetilsyn til enslig mor eller far i arbeid i 2021. Gjennomsnittlig ytelse anslås til om lag 26 800 kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 120 mill. kroner.

Post 73 Tilleggsstønader og stønad til skolepenger, overslagsbevilgning

Post 73 omfatter stønad til skolepenger og alle tilleggsstønadene, herunder stønad til barnetilsyn til enslig mor eller far i utdanning og arbeidssøking. Noen av tilleggsstønadene gis etter faste satser.

For 2021 foreslås en bevilgning på 38 mill. kroner.

Post 76 Bidragsforskott

Anslaget fastsettes på bakgrunn av forventet endring av antall barn med bidragsforskott og endring i utbetaling per barn. Antall barn med rett til bidragsforskott er ventet å gå ned med 4,5 pst. fra 2019 til 2020 og med ytterligere 2,5 pst. i 2021.

Nedgangen i utgifter til bidragsforskott vil påvirkes av om det gjøres vedtak om underregulering etter barneloven § 73 andre ledd.

Tilstått forskott kan utbetales hvis underholdsbidraget ikke er innbetalt innen fastsatt frist. Hvis fastsatt bidrag er lavere enn tilstått forskott, blir differansen utbetalt. Om lag to tredeler av tilstått forskott kommer til utbetaling. Når forskott er utbetalt, blir innbetaling fra bidragspliktige ført som refusjon av bidragsforskott på post 73 under kap. 5701, Diverse inntekter. Det forventes at om lag 30 pst. av utbetalt forskott vil bli refundert i 2021.

For 2021 foreslås en bevilgning på 705 mill. kroner.

Programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom og uførhet

Utgifter under programkategori 29.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
2650	Sykepenger	42 362 041	44 812 000	45 225 265	0,9
2651	Arbeidsavklaringspenger	30 055 808	29 052 000	31 926 000	9,9
2655	Uførhet	94 950 067	100 807 500	104 058 000	3,2
Sum kategori 29.50		167 367 916	174 671 500	181 209 265	3,7

Utgifter under programkategori 29.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
70–89	Andre overføringer	167 367 916	174 671 500	181 209 265	3,7
Sum kategori 29.50		167 367 916	174 671 500	181 209 265	3,7

Programkategorien omfatter utgifter under kapitlene sykepenger, arbeidsavklaringspenger og uførhet. Under kapitlet sykepenger inngår sykepenger, pleie-, opplærings- og omsorgspenger samt utgifter til feriepengar av sykepengar etter reglene i folketrygdloven kapittel 8 og 9. Under kapitlet sykepengar inngår også midlar til tilskudd til ekspertbistand og forsøk med kompetansetil-tak for sykmeldte. Under kapitlet arbeidsavklaringspenger inngår arbeidsavklaringspenger og tilleggsstønader etter folketrygdloven kapittel 11 og 11 A og legeerklæringer. Under kapitlet uførhet inngår uføretrygd og menerstatning ved yrkesskade etter folketrygdloven kapittel 12 og 13.

De ulike helserelevante ytelsene har ulike formål, og bl.a. kompensasjonsgrad, varighet og inngangsvilkår varierer mellom ordningene. Se nærmere omtale under hovedmål om økonomisk og sosial sikkerhet. Det er likevel en nær sammenheng mellom de helserelevante ytelsene, jf. omtale i del I, punkt 3.5 Helserelevante ytelser. Både sykepengar, arbeidsavklaringspenger og uføretrygd inngår for en del personer som ulike deler av ett og samme stønadsforløp, og utvikling i mottak av en ytelse vil dermed kunne påvirke de andre. Dermed bør også utgiftsutviklingen for de ulike ytelsene over tid ses i sammenheng.

Kap. 2650 Sykepenger

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Sykepenger for arbeidstakere mv., <i>overslagsbevilgning</i>	37 851 501	39 890 000	39 640 000
71	Sykepenger for selvstendige, <i>overslagsbevilgning</i>	1 398 160	1 460 000	1 500 000
72	Pleie-, opplærings- og omsorgspenger mv., <i>overslagsbevilgning</i>	930 094	1 100 000	1 250 000
73	Tilskudd til tilretteleggingstiltak mv., <i>kan overføres</i>	87 032		
75	Feriepenger av sykepenger, <i>overslagsbevilgning</i>	2 095 247	2 260 000	2 730 000
76	Tilskudd til ekspertbistand og kompetansetiltak for sykmeldte, <i>kan overføres</i>	7	102 000	105 265
	Sum kap. 2650	42 362 041	44 812 000	45 225 265

Overført fra 2019 til 2020:

Post 73: 1 975 000 kroner

Post 76: 48 493 000 kroner

Hovedtrekk ved regelverket og foreslåtte endringer

Sykepenger skal gi kompensasjon for bortfall av arbeidsinntekt for yrkesaktive som er arbeidsuføre pga. sykdom eller skade. Sykepengeperioden er inntil ett år. For 2020 gjelder særlige regler knyttet til koronapandemien, jf. omtale under Rapport nedenfor. Etter vanlige regler skal arbeidsgiver betale sykepenger i inntil 16 kalenderdager (arbeidsgiverperioden). Selvstendig næringsdrivende og frilansere må selv dekke tapt arbeidsinntekt i de første 16 kalenderdagene av en sykepengeperiode. Sykepenger beregnes på grunnlag av tidligere inntekt opp til seks ganger grunnbeløpet i folketrygden. Sykepenger til arbeidstakere og frilansere gis med 100 pst. av grunnlaget, mens selvstendig næringsdrivende får sykepenger med 80 pst. av grunnlaget. Sykepenger kan graderes ned til 20 pst. ved delvis arbeidsuførhet. Selvstendig næringsdrivende og frilansere kan mot særskilt premie tegne forsikring som omfatter sykepenger for de første 16 sykedagene og/eller sykepenger med 100 pst. av grunnlaget. Folketrygdloven og arbeidsmiljøloven pålegger arbeidsgiver, Arbeids- og velferdsetaten og den sykmeldte en rekke oppfølgings- og aktivitetskrav. Hensikten med disse kravene er å stimulere og

hjelpe den sykmeldte så raskt som mulig helt eller delvis tilbake i arbeidslivet.

Pleiepenger og omsorgspenger skal kompensere for bortfall av arbeidsinntekt for yrkesaktive i forbindelse med barns sykdom. Pleiepenger kompensere også for bortfall av arbeidsinntekt ved pleie av nærstående i livets slutfase. Opplæringspenger skal kompensere for bortfall av arbeidsinntekt for yrkesaktive i forbindelse med opplæring for å kunne ta seg av og behandle barnet.

Pleiepenger kan gis dersom man har omsorg for barn under 18 år som pga. sykdom, skade eller lyte har behov for kontinuerlig tilsyn og pleie. Fra 1. februar 2018 ytes pleiepengene uten hensyn til aldersgrensen på 18 år ved omsorg for en person med utviklingshemming med behov for kontinuerlig tilsyn og pleie pga. livstruende eller annen alvorlig sykdom. Pleiepenger ytes med 100 pst. kompensasjon. Ved behov kan inntil to omsorgspersoner få pleiepenger samtidig. Pleiepenger graderes mot antall timer barnet er i en etablert tilsyn- og avlastningsordning og kan graderes ned til 20 pst. Fra 1. juli 2019 er det innført regler for skjønnsmessig gradering av pleiepenger. Det innebærer at det skal tas hensyn til foreldre som pga. nattevåk eller konstant beredskap ikke kan skaffe seg arbeidsinntekt selv om barnet er under tilsyn av andre. Fra 1. januar 2020 gis det rett til fortsatte pleiepenger i en overgangsperiode på inntil seks uker eller tre måneder dersom barnet dør i stønadsperioden. Stortinget fattet tre anmodningsvedtak i desember 2018, se nærmere omtale i del I, punkt 4 Anmodningsvedtak.

Omsorgspenger tilstås arbeidstaker som må være borte fra arbeidet pga. omsorg for sykt barn under tolv år. Også her er det egne regler i 2020, se nedenfor. Til vanlig gis ytelsen i inntil ti stønadsdager for hvert kalenderår. Hvis vedkommende har ansvar for mer enn to barn, gis omsorgspenger i opptil 15 dager. Til arbeidstaker med kronisk syke eller funksjonshemmede barn kan det gis ti stønadsdager ekstra. Når arbeidstaker er alene om omsorgen, dobles antall stønadsdager. Arbeidsgiver dekker de første ti stønadsdagene, mens folketrygden dekker omsorgspenger utover ti stønadsdager. Selvstendig næringsdrivende og frilansere dekker selv de første ti dagene, og får dekket ev. ytterligere dager på samme måte som arbeidstakere.

Rapport

Midlertidige tiltak som følge av utbruddet av koronaviruset

Som følge av koronapandemien er det fra mars 2020 gjennomført en rekke midlertidige utvidelser i ordningene med sykepenger og omsorgspenger som gjelder ut året.

Det gis sykepenger etter folketrygdloven for personer som må være borte fra arbeid pga. mistanke om covid-19. For å avlaste primærhelsetjenesten kunne arbeidstakere også bruke egenmelding i opptil 16 kalenderdager fra første fraværsdag. På bakgrunn av dagens smittesituasjon og signaler om tilstrekkelig kapasitet hos fastlegene, opphørte den utvidede egenmeldingsretten fra 1. juni 2020. Arbeidsgiver kan fortsatt velge å godta egenmelding i hele arbeidsgiverperioden slik det følger av ordinære regler. For å avhjelpe den økonomiske belastningen for bedrifter, er antall dager for arbeidsgiverfinansiering redusert fra 16 til tre dager for sykefravær som skyldes koronapandemien. Arbeidsgiver utbetaler sykepenger i hele perioden, men kan kreve refusjon fra trygden. Også frilansere og selvstendig næringsdrivende kan få sykepenger fra folketrygden f.o.m. fjerde dag for slikt sykefravær. Personer som får karanteneplikt ved hjemkomst til Norge etter å ha brutt nasjonale myndigheters reiseråd, kan nektes sykepenger.

I forbindelse med stengningen av skoler og barnehager i mars 2020 ble det innført midlerti-

dige endringer i ordningen med omsorgspenger. Disse ga foreldre rett til inntekt, og reduserte samtidig virksomhetenes kostnader ved kraftig økt bruk av omsorgspengedager i denne situasjonen. Reglene gjaldt fra 13. mars til 30. juni 2020. Stengte barnehager eller skoler som følge av koronapandemien gir rett på omsorgspenger. Alle med rett til omsorgspenger fikk dobbel kvote, samtidig som arbeidsgivers finansieringsperiode ble redusert til tre dager. Videre fikk frilansere og selvstendig næringsdrivende rett til tilsvarende antall dager som arbeidstakere, fratrukket en venteperiode på tre dager. Foreldre fikk anledning til å overføre dager med omsorgspenger til hverandre mens barnehager/skoler var stengt.

Ettersom smittesituasjonen ble mer normalisert, ble kvoten med omsorgspengedager nullstilt fra 1. juli 2020. Alle foreldre er gitt rett på en normal helårskvotestruktur med omsorgspengedager fra samme tidspunkt. Dette gir en betydelig utvidet kvote for foreldre som var i ferd med å bruke opp den utvidede kvoten med omsorgspengedager som følge av stengte barnehager og skoler. Deres lokale stengninger blir langvarige eller omfattende, kan man likevel risikere at heller ikke den nye årskvoten strekker til. Regjeringen innfører derfor en ny ordning med utvidet rett til omsorgspenger ved lokal stengning av skole eller barnehage.

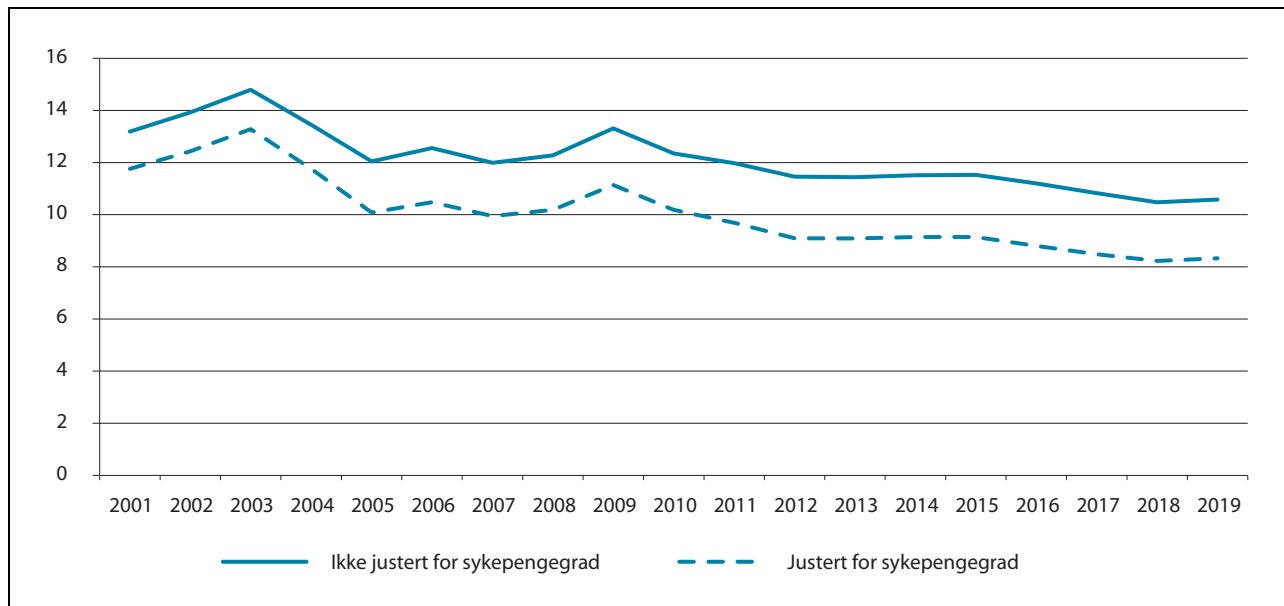
Foreldre som har bekreftelse fra lege på at barnet ikke skal i barnehage/skole pga. særlige smittevern hensyn, er gitt rett på ubegrenset antall omsorgspengedager ut 2020.

Arbeidsgiverperioden på ti dager er også gjeninnført fra 1. juli 2020, noe som innebærer at arbeidsgiver må dekke eventuelle gjenstående dager av arbeidsgiverperioden på ti dager i 2020 før de kan kreve refusjon fra Arbeids- og velferdsetaten for omsorgspengedager etter 1. juli 2020. Tilsvarende er det gjeninnført en ventetid for frilansere og selvstendig næringsdrivende på samme antall dager.

Utgiftsutviklingen

Folketrygdens totale utgifter til sykepenger var 42 362 mill. kroner i 2019. Det tilsvarer en økning på 5,6 pst. sammenlignet med 2018.

Figur 6.3 Antall sykepengedager betalt av folketrygden utover arbeidsgiverfinansiert periode per lønnstaker per år. Ikke justert og justert for sykepengegrad. Årstall 2001–2019

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

I 2019 ble det utbetalt sykepenger for 10,6 dager per sysselsatt lønnstaker. Dersom en justerer for gradert sykefravær, ble det utbetalt sykepenger for 8,3 dager per lønnstaker i 2019, se figur 6.4. Dette er en økning fra 2018 hvor det ble utbetalt sykepenger for 8,2 dager, og tilsvarer en vekst på 1,2 pst. Antall utbetalte sykepengedager i 2019 er litt høyere enn både i 2017 og 2018.

Utgiftene til sykepenger til arbeidstakere økte med om lag 6,2 pst. Denne veksten skyldes at antall sykepengetilfeller økte fra 2018 til 2019. Det gjennomsnittlige sykepengegrunnlaget økte med 3,2 pst i 2019, dvs. 0,3 prosentpoeng lavere enn den generelle lønnsveksten. Gjennomsnittlig

sykepengegrad gikk litt opp, mens gjennomsnittlig varighet gikk litt ned. 95 pst. av sykepengeutgiftene til arbeidstakere (36 074 mill. kroner) gjelder sykepenger ved egen sykdom etter arbeidsgiverperioden på 16 dager.

Fra 2018 til 2019 gikk utgiftene til sykepenger til arbeidsledige ned med 13,6 pst. til 741 mill. kroner. Refusjon til ordningen for kronisk syke ble også redusert med 2,6 pst. til 678 mill. kroner. Utgiftene til refusjonsordningen for gravide var på 115 mill. kroner i 2019, en nedgang på 9,3 pst. fra 2018. Sykepenger til yrkesaktive midlertidig ute av inntektsgivende arbeid gikk ned med 1,3 pst., fra 223 mill. kroner i 2018 til 220 mill. kroner i 2019.

Sykepengeutgifter på post 70 Arbeidstakere mv. etter formål (mill. kroner)

	2017	2018	2019	Endring i pst.
Sykepenger ved egen sykdom etter arbeidsgiverperioden	33 615,9	33 720,8	36 074,3	7,0
Forsikringsordning for frilansere	1,0	0,8	1,1	35,3
Sykepenger til yrkesaktive midlertidig ute av inntektsgivende arbeid	225,4	223,1	220,1	-1,3
Sykepenger til arbeidsledige	835,6	857,9	741,1	-1,3
Refusjon til ordningene for				
– Små bedrifter	12,9	12,4	12,6	1,7
– Kronisk syke	730,6	696,8	678,4	-2,6
– Tilskudd ved arbeidsreiser	9,0	10,1	9,3	-7,7
– Gravide	133,4	126,4	114,6	-9,3
Sum	35 563,7	35 648,3	37 851,5	6,2

Utgiftene til sykepenger til selvstendig næringsdrivende var 1 398 mill. kroner i 2019. Dette tilsvarer en økning på 1,3 pst. fra 2018 til 2019.

Utgiftene til pleie-, opplærings- og omsorgspenger økte med 27,2 pst. til 930 mill. kroner i 2019. Utgiftene til omsorgspenger kom på 41 mill. kroner for 2019, tilsvarende en vekst på 12,1 pst. fra 2018. Utgiftene til opplæringspenger gikk ned, til 55 mill. kroner. Nedgangen var på 3,7 pst. sammenlignet med utgiftene i 2018. Utgiftene til pleie av syke barn økte til i alt 802 mill. kroner. Dette tilsvarer en vekst på 31,9 pst. Veksten har sammenheng med at pleiepengeordningen for syke barn ble utvidet fra 1. oktober 2017. I 2019 mottok i alt 12 600 omsorgspersoner pleiepenger for om lag 9 600 barn. Sammenlignet med 2016 – det siste hele året med gammel ordning – har både antallet omsorgspersoner og antall barn omfattet av ordningen økt med over 50 pst. Antall pleiepengedager per tilfelle er langt lavere for den nye ordningen enn for de tidligere ordningene. I 2016 var gjennomsnittlig antall erstattede pleiepengedager per tilfelle på 21 dager for de som mottok pleiepenger for barn innlagt i institusjon, og 34 dager for de med alvorlig sykt barn. I 2019 var gjennomsnittlig antall dager per tilfelle 13 dager. Dette kan ha sammenheng med at flere barn og unge med mindre alvorlige lidelser nå omfattes av ordningen.

For å bidra til å nå målene i Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen) ble Tilretteleggingstilskuddet og Refusjon av bedriftshelsetjenester igangsatt i 2002. De totale

utgiftene til tilretteleggingstiltakene var 279 mill. kroner i 2018 og 87 mill. kroner i 2019.

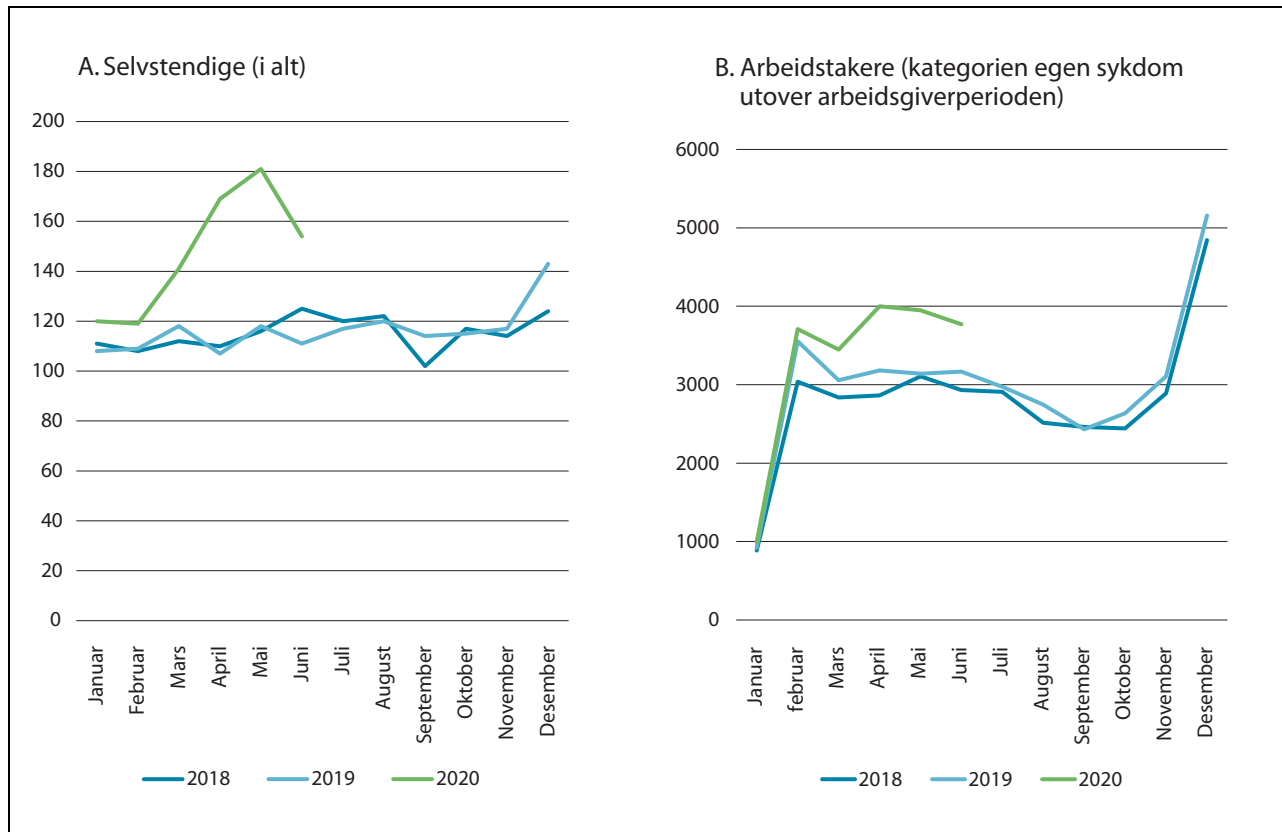
I løpet av 1. halvår 2020 er det regnskapsført 20 727 mill. kroner i sykepenger til arbeidstakere. Dette tilsvarer en nominell økning i utgiftene på 2 842 mill. kroner eller 15,9 pst. sammenlignet med utgangen av 1. halvår 2019. Utgiftsveksten har sammenheng med en økning i det trygdefinansierte sykefraværet, først og fremst som følge av at arbeidsgiverperioden ble redusert fra 16 til tre dager for fravær fra arbeid som skyldes koronapandemien. Om lag 2 029 mill. kroner av merutgiftene i 1. halvår antas å ha sammenheng med denne regelendringen. Disse regnskapstallene og statistikk for mars til juni 2020⁵⁴ reflekterer at langt færre enn først fryktet ble syke eller satt i karantene som følge av koronapandemien. I tillegg har mange jobbet på hjemmekontor, og det har blitt færre aktive arbeidsforhold fordi mange har blitt permitterte eller mistet jobben. Utgiftene anslås derfor til å bli lavere i 2020 enn tidligere antatt.

I 1. halvår 2020 er det regnskapsført 883 mill. kroner i sykepenger til selvstendig næringsdrivende, 212 mill. kroner mer enn 1. halvår 2019.

⁵⁴ Ihht. midlertidig forskrift om unntak fra folketryktdloven og arbeidsmiljøloven i forbindelse med koronapandemien, kan arbeidsgivere fremme refusjonskrav for sykepenger og omsorgspenger inntil ni måneder etter den måneden lønnen ble utbetalt. Det antas derfor et visst etterslep i registreringene av saker, og i utbetalingene fra Arbeids- og velferdsetaten.

Dette tilsvarer en økning på 31,6 pst. Veksten skyldes i hovedsak at egenfinansieringsperioden ble redusert til tre dager i forbindelse med koronapandemien, og at det ble gitt 80 pst. kompensasjon fra fjerde fraværsdag. Om lag 163 mill. kroner av merutgiftene i 1. halvår antas forårsaket av denne regelendringen. Utgiftene til sykepenger for selvstendig næringsdrivende ser også ut til å bli lavere

enn først antatt. I tillegg til lavere smitte enn fryktet, har mange selvstendige næringsdrivende mistet oppdrag og kunder, og det ser ut til at langt flere har hatt hjemmekontor. Den nye midlertidige kompensasjonsordningen for frilansere og selvstendig næringsdrivende kan også ha bidratt til noe lavere merutgifter under denne posten.

Figur 6.4 Utvikling i sykepenger, januar–juni¹ 2018–2020, mill. kroner

¹ Regnskapstallene for juni er foreløpige.

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Utgiftene til pleie-, opplærings- og omsorgspenger var på 967 mill. kroner etter 1. halvår 2020, 560 mill. kroner mer enn i 1. halvår 2019. Utgiftsøkningen var dermed på 137,3 pst. Veksten har først og fremst sammenheng med at det i forbindelse med koronapandemien ble besluttet å doble antallet dager med omsorgspenger, samt redusere arbeidsgiverperioden og egenfinansieringen for selvstendige og frilansere til tre dager. Om lag 385 mill. kroner av de regnskapførte merutgiftene i 1. halvår antas forårsaket av disse regelendringene. Foreløpige statistikk- og regn-

skapstall for mars til juni tyder på lavere forbruk av omsorgspengedager enn ventet. Trolig har flere enn først antatt hatt mulighet til å kombinere hjemmekontor med hjemmeskole og stengte barnehager. Videre har flere foreldre uansett vært hjemme pga. økningen i permitteringer og arbeidsledighet. Utgiftene anslås derfor til å bli lavere i 2020, enn tidligere antatt.

For en nærmere beskrivelse av utviklingen i sykefraværet, vises det til omtale under hovedmål om et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting.

Budsjettforslag 2021**Post 70 Sykepenger for arbeidstakere mv.,
overslagsbevilgning**

Bevilgningen på posten har blitt endret i flere omganger gjennom 1. halvår 2020. I Revidert nasjonalbudsjett 2020 ble bevilgningen fastsatt til 45 020 mill. kroner.

På bakgrunn av utviklingen i sykefraværet hitil i år og anslag for resten av året legges det til grunn en økning i det trygdefinansierte sykefraværet tilsvarende 12 pst. for 2020. For 2021 legges det til grunn en nedgang i det trygdefinansierte sykefraværet på 6,5 pst. sammenlignet med det gjennomsnittlige nivået i 2020.

Den sterke utgiftsøkningen i 2020 skyldes i hovedsak koronapandemien, og må ses i sammenheng med de midlertidige regelendringene for arbeidstakere og frilansere omtalt under kap. 2650, rapport. Merkostnadene av disse endringene er nå på usikkert grunnlag anslått til om lag 3 080 mill. kroner i 2020.

Korrigert for effekten av de midlertidige regelendringene skyldes den anslåtte veksten i utgiftene i perioden 2020 og 2021 i hovedsak en vekst i sykepengegrunnlaget (lønnsvekst). I budsjettforslaget for 2021 er det lagt til grunn en økning i sykepengegrunnlaget på 2,5 pst. i 2020 og 2,2 pst. i 2021. Sykepengeutgiftene påvirkes også av sysselsettingsutviklingen. Det er lagt til grunn en reduksjon i sysselsettingen på 1,6 pst. i 2020 og en økning på 0,6 pst. i 2021.

For 2021 foreslås en bevilgning på 39 640 mill. kroner.

**Post 71 Sykepenger for selvstendige,
overslagsbevilgning**

Bevilgningen på posten har blitt endret i flere omganger gjennom 1. halvår 2020. I Revidert nasjonalbudsjett 2020 ble bevilgningen fastsatt til 1 960 mill. kroner.

På bakgrunn av utviklingen i sykefraværet hitil i år og anslag for resten av året legges det til grunn en økning i det trygdefinansierte sykefraværet for 2020 for selvstendige på 25,2 pst. i 2020. For 2021 legges det til grunn en nedgang i det trygdefinansierte sykefraværet på 14,3 pst. sammenlignet med det gjennomsnittlige nivået i 2020.

Den kraftige utgiftsøkningen i 2020 skyldes i hovedsak koronapandemien, og må ses i sammenheng med den midlertidige regelendringen for selvstendige næringsdrivende omtalt under

kap. 2650, rapport. Merkostnadene av disse endringene er nå på usikkert grunnlag anslått til om lag 250 mill. kroner i 2020.

Korrigert for effekten av de midlertidige regelendringene skyldes den anslåtte veksten i utgiftene i perioden 2020 og 2021 i hovedsak en vekst i sykepengegrunnlaget (lønnsvekst). Det er lagt til grunn en økning i sykepengegrunnlaget på 3,6 pst. i 2020 og 2,2 pst. i 2021. Utgiftene påvirkes i tillegg av sysselsettingsveksten. Det er lagt til grunn en reduksjon i sysselsettingen på 1,6 pst. i 2020 og en økning på 0,6 pst. i 2021.

For 2021 foreslås en bevilgning på 1 500 mill. kroner.

**Post 72 Pleie-, opplærings- og
omsorgspenger mv., overslagsbevilgning**

Bevilgningen på posten har blitt endret i flere omganger gjennom 1. halvår 2020. I Prop. 127 S (2019–2020) ble bevilgningen fastsatt til 11 840 mill. kroner.

På bakgrunn av utviklingen hittil i år og anslag for resten av året legges det til grunn en utgiftsvekst på posten på 239 pst. i 2020. For 2021 legges det til grunn en reduksjon i de trygdefinansierte utgiftene på 60 pst. sammenlignet med gjennomsnittlig nivå for 2020.

Den sterke utgiftsøkningen i 2020 skyldes i hovedsak de midlertidige regelendringene som er innført under ordningen med omsorgspenger omtalt under kap. 2650, rapport. Merkostnadene av disse endringene er nå på usikkert grunnlag anslått til om lag 2 000 mill. kroner i 2020.

Korrigert for merkostnadene av de midlertidige regelendringene skyldes den anslåtte veksten i utgiftene i perioden 2020 og 2021 effekten av ny pleiepengeordning innført fra 1. oktober 2017 og endringer gjort i 2018, 2019 og 2020. Merkostnadene av ny pleiepengeordning fra 1. oktober 2017 og 100 pst. kompensasjon ved mottak av pleiepenger fra dag 261 til dag 1 300 anslås nå til 59 mill. kroner i 2021. Med virkning fra 1. januar 2020 ble også rett til pleiepenger etter barnets død gjeninnført og utvidet. Merkostnadene av tiltaket er anslått til 0,8 mill. kroner i 2021.

Den underliggende veksten i antall mottakere er for 2020 anslått til 5 pst. i 2020 og -1 pst. i 2021.

Utgiftene på posten påvirkes også av veksten i sykepengegrunnlaget (lønnsvekst). Det legges til grunn en vekst i sykepengegrunnlaget på 1,7 pst. i 2020 og 2,2 pst. i 2021.

For 2021 foreslås en bevilgning på 1 250 mill. kroner.

Post 73 Tilskudd til tilretteleggingstiltak mv., kan overføres

Forebyggings- og tilretteleggingstilskudd og tilskudd til BHT-honorar er avviklet med virkning fra 1. januar 2019. Midlene er omprioritert til andre tiltak innenfor IA-avtalen, jf. Prop. 48 S (2018–2019) *Endringer i statsbudsjettet 2019 under Arbeids- og sosialdepartementet (som følge av IA-avtalen 2019–2022)* og Innst. 230 S (2018–2019).

Det foreslås ingen bevilgning under posten i 2021.

Post 75 Feriepenger av sykepenger, overslagsbevilgning

For 2021 er det lagt til grunn en feriepengeandel på 6,45 pst. av anslått utbetaling til sykepenger til arbeidstakere i 2020.

For 2021 foreslås en bevilgning på 2 730 mill. kroner.

Post 76 Tilskudd til ekspertbistand og kompetansetiltak for sykmeldte, kan overføres

Som ledd i den nye IA-avtalen er det opprettet et *tilskudd til ekspertbistand*. Formålet med tilskuddsordningen er å forebygge og redusere sykefravær i enkeltsaker med lange og/eller hyppig gjentakende sykefravær på den enkelte arbeidsplass. Tilskuddet skal dekke utgifter til bistand fra en ekspert for å løse ulike problem som leder til sykefravær, med sikte på å tilbakeføre arbeidstakeren til arbeid. Tilskudd kan gis i sykmeldingsperioden, men også mellom sykmeldingsperioder der hvor sykmeldingsperiodene forekommer hyppig. Tilskuddsordningen, som forvaltes av Arbeids- og velferdsetaten, ble iverksatt 1. september 2019.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har igangsatt en evaluering av ordningen med tilskudd til ekspertbistand. Formålet med evalueringen er å innhente og synliggjøre erfaringer med tilskuddsordningen. Evalueringen gjennomføres av Arbeidsforskningsinstituttet i samarbeid med Proba samfunnsanalyse.

Regjeringen foreslår at det settes av 50,1 mill. kroner til tilskudd til ekspertbistand i 2021 under

post 76, og 1,5 mill. kroner til evaluering av ordningen under kap. 605, post 22.

Som en del av den nye avtalen om et inkluderende arbeidsliv, skal Arbeids- og velferdsdirektoratet gjennomføre et forsøk med utvidet bruk av kompetansetiltak for sykmeldte. Arbeidsgivers ansvar for forebygging, tilrettelegging og oppfølging må være ivaretatt før opplæringen iverksettes. Bransjer med høyt sykefravær vil bli prioritert i forsøket.

Målgruppen er langtidssykmeldte arbeidstakere som pga. sykdom eller skade ikke kan komme tilbake til sin arbeidsgiver, og som har behov for kompetansetiltak for å bli kvalifisert til annet arbeid. Formålet med forsøket er å prøve ut om bruk av opplæringstiltak i sykmeldingsperioden kan få sykmeldte raskere tilbake i arbeid og forhindre varig avgang fra arbeidslivet. I forsøket vil det settes inn tiltak i en fase hvor det ellers er en begrenset tiltaksbruk. Deltakelse i forsøket vil være frivillig. Den sykmeldte beholder arbeidsforholdet under gjennomføring av opplæringen.

Manglende tilgjengelig kunnskap om sykmeldtes kompetanse og sammenhengen mellom kompetanse og sykefravær, gjorde det nødvendig å iverksette et forprosjekt i 2019. Kunnskapsgrunnlaget fra forprosjektet skal danne grunnlaget for innrettingen av forsøket. Det skal bl.a. utvikles og prøves ut verktøy for å identifisere målgruppen. Forprosjektet skal videre kartlegge målgruppens kompetanse og kompetansebehov, helseutfordringer og tilretteleggings- og oppfølgingsbehov.

Fem fylker deltar i forprosjektet og deretter i forsøket. Det er Viken, Innlandet, Agder, Nordland, og Troms og Finnmark.

Forsøket var planlagt med oppstart i august 2020. Koronapandemien har ført til at forprosjektet, og dermed oppstarten av forsøket, har blitt forsinket. Forsøket vil bli evaluert.

Regjeringen foreslår at det settes av 55,2 mill. kroner til forsøk med kompetansetiltak for sykmeldte i 2021 under post 76.

Midler til personellressurser til forsøket og midler til evaluering av forsøket og tilskuddet bevilges under hhv. kap. 605, post 01 og kap. 605, post 22.

For 2021 foreslås en bevilgning under post 76 på 105,3 mill. kroner.

Kap. 2651 Arbeidsavklaringspenger

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Arbeidsavklaringspenger, <i>overslagsbevilgning</i>	29 486 396	28 489 000	31 380 000
71	Tilleggsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	175 017	168 000	146 000
72	Legeerklæringer	394 395	395 000	400 000
	Sum kap. 2651	30 055 808	29 052 000	31 926 000

Hovedtrekk ved regelverket

Arbeidsavklaringspenger skal sikre inntekt for personer som får aktiv behandling, deltar på arbeidsrettede tiltak eller får annen oppfølging med sikte på å skaffe seg eller beholde arbeid. For å ha rett til arbeidsavklaringspenger må arbeidsevnen være nedsatt med minst 50 pst. på pga. sykdom, skade eller lyte. Arbeidsavklaringspenger beregnes på grunnlag av tidligere pensjonsgivende inntekt opp til seks ganger grunnbeløpet i folketrygden (G). Ytelsen gis med 66 pst. av pensjonsgivende inntekt siste år, eller gjennomsnittet av den pensjonsgivende inntekten de tre siste kalenderårene, regnet fra året før arbeidsevnen ble satt ned. Minsteytelsen er 2 G, og 2/3 av 2 G for personer under 25 år. Den reduserte minsteytelsen for personer under 25 år ble innført fra 1. februar 2020 og gjelder for nye mottakere. Ytelsen innvilges for inntil ett år av gangen.

Fra 2018 ble det innført en rekke endringer i regelverket. Hovedtrekkene i endringene var reduksjon i maksimal stønadsperiode, innstramning av vilkårene for forlengelse og tidsbegrensning av perioden det kan gis forlengelse. Sykdomskravet for å komme inn i ordningen ble også presisert. En nærmere omtale av endringene finnes i Prop. 1 S (2017–2018) på sidene 82–83. Maksimal stønadsperiode er nå tre år, og maksimal periode for forlengelse er to år. Dette gjelder tilfeller påbegynt i 2018 eller senere. Tilfeller påbegynt før regelendringene trådte i kraft faller inn under de gamle varighetsbestemmelsene. Maksimal forlengelse er likevel to år regnet fra 1. januar 2018. De som fikk forlengelse f.o.m. 1. januar 2018 ble vurdert ut fra de nye vilkårene for forlengelse og kunne maksimalt få forlengelse i to år (dvs. uansett om de hadde forlengelse før regelendringene trådte i kraft). Målet med regelendringene er kortere stønadsløp og høyere overgang til arbeid.

For 2020 gjelder særlige regler knyttet til koronapandemien, jf. omtale under Rapport nedenfor.

Tilleggsstønad skal kompensere for utgifter til bøker og undervisningsmaterieell, reiser, flytting, barnetilsyn og bosted som stønadmottaker har i forbindelse med deltakelse på arbeidsrettede tiltak.

Legeerklæringer gjelder dekning av honorar til erklæringer som Arbeids- og velferdsetaten innhenter fra leger og andre behandlere i tilknytning til behandling av krav om ytelse fra folketrygden. Posten omfatter også honorar til leger i forbindelse med deltakelse på dialogmøter for sykmeldte.

Rapport

Midlertidige tiltak som følge av utbruddet av koronaviruset

Forlengelse av stønadsperioder for arbeidsavklaringspenger er forskriftsfestet i § 5-1 i midlertidig forskrift 20. mars 2020 nr. 368 om unntak fra folketrygdloven og arbeidsmiljøloven i forbindelse med koronapandemien.

Arbeidsavklaringspenger kan gis i inntil tre år, og forlenges i to år hvis vilkår for forlengelse er oppfylt, jf. folketrygdloven § 11-12. I den ekstraordinære situasjonen som følge av koronapandemien, er mange aktiviteter og dermed framdrift for mottakere av arbeidsavklaringspenger blitt satt på vent. For å ta hensyn til dette, er stønadsperioden for mottakere av arbeidsavklaringspenger forlenget med seks måneder. Dette gjelder både den ordinære perioden på tre år (fire år for de som fikk ytelsen før 2018), og for de som mottar ytelsen på unntak inntil to år utover den ordinære perioden.

Stønadsperioden er også forlenget for personer som er avklart, og mottar arbeidsavklarings-

penger som arbeidssøker (§ 11-17) og personer som mottar arbeidsavklaringspenger under behandling av krav om uføretrygd (§ 11-18). Medlemmer som mottar arbeidsavklaringspenger som arbeidssøker (§ 11-17) og som når sin maksimale stønadperiode etter paragrafen 1. mars 2020 eller senere, får forlenget stønadperioden til og med 31. oktober 2020. Medlemmer som mottar arbeidsavklaringspenger under behandling av krav om uføretrygd (§11-18) får forlenget stønadperioden med seks måneder.

Forlengelse av stønadperioden etter §§ 11-12 og 11-18 gjelder for personer som mottok arbeidsavklaringspenger 16. mars 2020 og for de som kommer inn i perioden forskriften gjelder. Forskriften gjelder til 31. oktober.

De midlertidige regelverksendringene som følge av koronapandemien medfører utsatte avganger fra ordningen.

Utgiftsutviklingen

I 2019 ble det utbetalt 29 486 mill. kroner til mottakere av arbeidsavklaringspenger. Dette er en reduksjon på 9,1 pst. sammenlignet med 2018. Fra 2018 til 2019 har det vært en reduksjon i antall mottakere av arbeidsavklaringspenger og en økning i gjennomsnittlig utbetaling. Nettoeffekten er en reduksjon i utgiftene til arbeidsavklaringspenger.

I 1. halvår 2020 er det regnskapsført 14 853 mill. kroner i arbeidsavklaringspenger. Dette innebærer en nominell vekst i utgiftene på 2,3 pst. sammenlignet med 1. halvår 2019.⁵⁵

Den nominelle veksten i utgifter til arbeidsavklaringspenger skyldes i hovedsak en utflating i antall mottakere i løpet av 1. halvår av 2020 og økningen i folketrygdens grunnbeløp. Det fore-

ligger ikke datagrunnlag for å kunne anslå hvor mye av utgiftene i 1. halvår som kan henføres til utsatte avganger som følge av de midlertidige regelendringene i forbindelse med koronaepidemien. For 2020 som helhet anslås det imidlertid en samlet merutgift på 635 mill. kroner som følge av de midlertidige regelendringene.

I 2019 ble det utbetalt 175 mill. kroner i tilleggsstønader. Dette er en reduksjon på 45 mill. kroner eller 20,3 pst. sammenlignet med 2018. I 1. halvår 2020 er det regnskapsført 64 mill. kroner i tilleggsstønader. Dette innebærer en nedgang i utgiftene på 31,1 pst. sammenlignet med 1. halvår 2019.

Utgifter til legeerklæringer var 394 mill. kroner i 2019. Dette er en reduksjon på 7 mill. kroner eller 1,7 pst. fra 2018. I de fem første månedene av 2020 er det regnskapsført 157 mill. kroner til legeerklæringer. Dette innebærer en nedgang i utgiftene på 6,8 pst. fra samme periode i fjor.

Mottakere av arbeidsavklaringspenger

Antall mottakere av arbeidsavklaringspenger var om lag 114 900 i desember 2019. Dette er en reduksjon på om lag 9 100 fra desember 2018. Etter at arbeidsavklaringspenger ble innført i mars 2010, økte antallet mottakere fram til sommeren 2011. Deretter har antall mottakere avtatt, og i desember 2019 var antall mottakere av arbeidsavklaringspenger om lag 46 300 færre enn i mars 2010.

⁵⁵ Arbeidsavklaringspenger utbetales for 14-dagersperioder, og sammensetningen av ukedager i 1. halvår 2019 og 2020 medfører at utgiftsøkningen i 2020 er noe større enn det som egentlig er reelt.

Antall mottakere av arbeidsavklaringspenger i desember 2017–2019. Etter kjønn

	2017	2018	2019
Kvinner	83 073	73 473	67 971
Menn	57 550	50 495	46 922
Sum	140 623	123 968	114 893

Den største nedgangen i antall mottakere var i 2018. Da ble antall mottakere redusert med om lag 16 700 fra desember 2017 til desember 2018. Den store nedgangen gjennom 2018 skyldes både høy avgang fra ordningen, og at tilgangen var lav.

Når vi sammenligner med 2017, kan nedgangen i hovedsak forklares med økt avgang fra ordningen. Dette må ses i lys av regelendringene som ble iverksatt i 2018, og spesielt innstramming i vilkårene for å få unntak fra maksimal varighet. Den

forsterkede avgangen fra ordningen i 2018 gjenfinnes bl.a. i en økning i antall og en noe økende andel personer som hadde overgang til uføretrygd. Arbeids- og velferdsdirektoratet beregnet også at om lag 1 900 flere mottok sosialhjelp i 2018 sammenlignet med 2017 som følge av innstramming i unntaksbestemmelsen fra maksimal varighet.

Nedgangen i antall mottakere i 2019 var lavere enn i 2018. Dette skyldes en lavere avgang mot slutten av året og en høyere tilgang gjennom hele året sett i forhold til 2018. Den lavere avgangen mot slutten av året kan bl.a. ha sammenheng med en reduksjon i antall mottakere med lang varighet. Noe av den økte tilgangen kan bl.a. ha sammenheng med at personer som gikk ut av ordningen med arbeidsavklaringspenger i 2018 pga. innstramming av vilkårene for unntak fra den generelle, maksimale varigheten, i 2019 har fått innvilget arbeidsavklaringspenger på nytt etter et karensår. Regelendringene som ble iverksatt fra 1. januar 2018, medførte generelt at de som har mottatt arbeidsavklaringspenger ut maksimal stønadperiode ikke har ny rett til arbeidsavklaringspenger før etter en karensperiode på 52 uker. Det arbeides med å få fram et datagrunnlag for å kunne tallfeste denne utviklingen.

I tildelingsbrevet for 2018 fikk Arbeids- og velferdsdirektoratet i oppdrag å igangsette evalueringer av regelverksendringene. Det ble publisert to artikler i 2019. Den ene artikkelen viser at presiseringen av sykdomsvilkåret, innføring av karensperiode og endringene i kravene til medlemskap i folketrygden fra 1. januar 2018 samlet har medført en viss nedgang i antall søkere som har fått innvilget arbeidsavklaringspenger i 2018 sammenlignet med 2017.⁵⁶ Det anslås at det ville vært om lag 2 400 flere som hadde fått innvilget sin søknad om arbeidsavklaringspenger i 2018 uten disse endringene. Den andre artikkelen undersøkte hvordan regelendringene har påvirket sannsynligheten for å avslutte arbeidsavklaringspenger med overgang til ulike utfall.⁵⁷ Artikkelen viser at det er flest mottakere av arbeidsavklaringspenger med kort varighet, og færre mottakere med lang varighet. Artikkelen viser videre at sannsynligheten for å slutte å motta arbeidsavklaringspenger har økt vesentlig, særlig for personer med lang varighet. Det har blitt mer sannsynlig å avslutte

både til uføretrygd, arbeid og sosialhjelp. At flere går over til uføretrygd har vært en langvarig trend som også delvis kan forklares av andre forhold.

Direktoratet publiserte i juni 2020 to artikler i tidsskriftet *Arbeid og velferd* om konsekvenser av ulike sider av regelverksendringene. Den ene artikkelen⁵⁸ ser på effekter av innstramming i unntaksbestemmelsene, og ser spesifikt på de som nådde maksimal ordinær varighet på fire år i løpet av 2018. Undersøkelsen omhandler således en gruppe mottakere som hadde vært lenge i ordningen og som nådde maksimal stønadstid i løpet av det første året etter at regelverksendringene ble innført. Undersøkelsen viser at det var et stort fall i andelen som mottar arbeidsavklaringspenger utover fire år sett i forhold til tilsvarende gruppe i 2016 - det var dermed langt færre som fikk unntak fra maksimal stønadstid. Denne tidligere avklaringsen av de som nådde maksimal ordinær stønadstid medførte at det tolv måneder etterpå var færre som mottok arbeidsavklaringspenger, kombinert med flere på uføretrygd, flere i arbeid og flere som mottok økonomisk sosialhjelp enn i 2016. De overordnede konklusjonene er at veksten i andel og antall med uføretrygd og sosialhjelp er en effekt av innstrammingen av unntaksbestemmelsene. Den økte andelen som var i arbeid tolv måneder etterpå skyldes derimot at flere i utgangspunkt var i arbeid mens de mottok arbeidsavklaringspenger, og kan sannsynligvis ikke knyttes til endringene i unntaksregelverket. Den andre artikkelen⁵⁹ ser på effekten av innføring av en lavterskelsanksjon for arbeidsavklaringspenger. Artikkelens hovedfunn er at lavterskelsanksjonen er lite brukt, og at effekten på mottakers aktivitet er usikker. Det vil være behov for ytterligere analyser som utfyller og ser nærmere på virkningene av omleggingen av arbeidsavklaringspenger. Dette gjelder også endringen av minsteytelsen for nye mottakere under 25 år som ble innført fra 1. februar 2020. Arbeids- og velferdsdirektoratet har derfor fått utvidet sitt evalueringsoppdrag i tildelingsbrevet for 2020.

Regelendringene iverksatt i 2018 vil ha effekt på ulike tidspunkt, og det vil derfor ta tid før en får mer fullstendig kunnskap om effekter av alle sider av regelverksendringene. Dette vil en først kunne få etter at de ulike endringene har virket fullt ut. For eksempel vil full effekt av reduksjonen i mak-

⁵⁶ Lande, S. (2019) «Færre får innvilget arbeidsavklaringspenger med nytt regelverk», *Arbeid og velferd* 2/2019.

⁵⁷ Dokken, T. og I. C. Kann (2019) «Flere har avsluttet arbeidsavklaringspenger etter regelverksendringene i 2018 – De fleste til uføretrygd eller jobb», *Arbeid og velferd* 3/2019.

⁵⁸ Lima, I. og E. Grønlien (2020) «Flere mottar uføretrygd og sosialhjelp etter innstramming i AAP-regelverket», *Arbeid og velferd* 2/2020.

⁵⁹ Kann, I. C. og I. Lima (2020) «Ny lavterskelsanksjon på arbeidsavklaringspenger er lite brukt, og effekten er usikker», *Arbeid og velferd* 2/2020.

simal ordinær stønadstid fra fire til tre år for nye mottakere først komme f.o.m. 2021, og det vil derfor ikke være mulig å få solid kunnskap om alle effekter av denne endringen før om noen år.

Antall mottakere av arbeidsavklaringspenger som andel av befolkningen i alderen 18–66 år var

3,5 pst. i juni 2020. Tilsvarende andel i juni 2019 var også 3,5 pst. I juni 2020 var det om lag 118 400 mottakere av arbeidsavklaringspenger. Dette er om lag 500 færre enn i juni 2019.

Antall mottakere av arbeidsavklaringspenger i gjennomsnitt for 2019. Etter alder og kjønn

	Under 30 år	30–49 år	50 år og over	Totalt
Kvinner	13 814	32 627	21 530	67 971
Menn	10 545	19 763	16 614	46 922
Sum	24 359	52 390	38 144	114 893

45,6 pst. av mottakerne av arbeidsavklaringspenger er i aldersgruppen 30–49 år, mens 33,2 pst. er 50 år og eldre. Andelen som er i aldersgruppen

under 30 år er 21,2 pst. Andelen kvinner er 59,2 pst.

Personer med rett på arbeidsavklaringspenger på tiltak¹. Totalt antall og prosentvis andel på ulike tiltak. Årsgjennomsnitt, 2017–2019

	2017	2018	2019
Arbeidspraksis	34,4	33,4	31,9
Arbeidsrettet rehabilitering	1,3	1,4	1,6
Avklaringstiltak	5,6	6,4	7,1
Jobbskaping og egenetablering	0,2	0,3	0,1
Lønnskudd	4,2	4,3	4,4
Oppfølging	24,8	24,4	24,2
Opplæring	28,9	29,4	30,2
Tilrettelagt arbeid	0,3	0,3	0,3
Tilrettelegging	0,2	0,3	0,1
Totalt antall på tiltak	31 892	27 566	24 144

¹ Mottakere av arbeidsavklaringspenger på tiltak er her definert etter rettighet til ytelsen ved utgangen av måneden.

Gjennomsnittlig antall mottakere av arbeidsavklaringspenger på tiltak var om lag 24 100 i 2019. Dette utgjør om lag 21 pst. av alle mottakerne av arbeidsavklaringspenger.⁶⁰ De fleste av disse var i arbeidspraksis (31,9 pst.), under opplæring (30,2 pst.) eller fikk oppfølging (24,2 pst.). Mange mottakere av arbeidsavklaringspenger er under aktiv

medisinsk behandling og/eller delvis i ordinært arbeid, og inngår derfor ikke i tabellen ovenfor.

Status etter avgang fra arbeidsavklaringspenger viser at 54,1 pst. av de som avsluttet et stønadsløp på arbeidsavklaringspenger i 2019, mottok uføretrygd seks måneder etter at stønadsperioden ble avsluttet. Dette inkluderer 13,2 pst. som kombinerte mottak av uføretrygd med arbeid. Den samlede andelen som mottok uføretrygd var 3,8 prosentpoeng høyere enn i 2018. 16,8 pst. av

⁶⁰ Målt etter rettighet til ytelsen ved utgangen av måneden.

de som sluttet å motta arbeidsavklaringspenger i 2019, var i arbeid seks måneder etter at stønadperioden ble avsluttet uten samtidig å motta arbeidsavklaringspenger, uføretrygd, overgangsstønad, tiltakspenger, dagpenger eller alderspensjon. Dette er om lag som i 2018. I tillegg var det 19,3 pst. som var i arbeid samtidig som de mottok en annen ytelse, inkludert de som kombinerte uføretrygd med arbeid. Tilsvarende andel i 2018 var 18,1 pst.

6 pst. av de som avsluttet en stønadperiode med arbeidsavklaringspenger i 2019, mottok igjen arbeidsavklaringspenger seks måneder etter at stønadperioden var avsluttet. Dette er om lag som i 2018.

17 pst. av de som avsluttet en stønadperiode med arbeidsavklaringspenger i 2019, var etter seks måneder verken registrert i arbeid eller som mottakere av uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger.

Dette kan være personer som mottok andre ytelser etter folketrygden, tiltakspenger, kvalifiseringsstønad, økonomisk sosialhjelp, studielån, var privat forsørgt eller var ordinære arbeidssøkere. Andelen er redusert med 3,4 prosentpoeng fra 2018.

Budsjettforslag 2021

Regulering av folketrygdens grunnbeløp

Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppkjøret i 2021. Som følge av dette øker utgiftsanslaget for 2021 med til sammen 620 mill. kroner under kap. 2651, post 70.

Post 70 Arbeidsavklaringspenger, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten har blitt endret i flere omganger gjennom 1. halvår 2020, vesentlig som følge av koronapandemien. I Revidert nasjonalbudsjett 2020 ble bevilgningen fastsatt til 31 315 mill. kroner.

For 2021 er det lagt til grunn et gjennomsnittlig antall mottakere av arbeidsavklaringspenger på 122 800 og en gjennomsnittlig utbetaling per mottaker på 255 537 kroner.

Den budsjettmessige effekten av de midlertidige regelendringene i 2020 i forbindelse med koronaepidemien anslås til om lag 635 mill. kroner i 2020 og ytterligere 750 mill. kroner i 2021.

For 2021 foreslås en bevilgning på 31 380 mill. kroner.

Post 71 Tilleggsstønad, overslagsbevilgning

For 2021 er det lagt til grunn en økning på 7,5 pst. i antall mottakere av tilleggsstønader utenom barnetilsyn. Satser til tilleggsstønader utenom barnetilsyn prisjusteres med 3,3 pst. For barnetilsyn er det lagt til grunn en nedgang i volumet på 5 pst.

For 2021 foreslås en bevilgning på 146 mill. kroner.

Post 72 Legeerklæringer

Posten gjelder dekning av honorar til erklæringer som Arbeids- og velferdsetaten innhenter fra leger og andre behandlere i tilknytning til behandling av krav om ytelse fra folketrygden. Posten omfatter også honorar til leger i forbindelse med deltakelse på dialogmøter for sykmeldte.

For 2021 foreslås en bevilgning på 400 mill. kroner.

Kap. 2655 Uførhet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Uføretrygd, <i>overslagsbevilgning</i>	94 837 431	100 699 500	103 950 000
75	Menerstatning ved yrkesskade, <i>overslagsbevilgning</i>	69 146	70 000	70 000
76	Yrkesskadetrygd gml. lovgivning, <i>overslagsbevilgning</i>	43 490	38 000	38 000
	Sum kap. 2655	94 950 067	100 807 500	104 058 000

Hovedtrekk ved regelverket

Uføretrygd skal sikre inntekt til personer som har fått inntektsevnen varig nedsatt med minst halvparten pga. varig sykdom, skade eller lyte. Det er et vilkår for rett til uføretrygd at vedkommende har gjennomgått hensiktsmessig behandling for å bedre inntektsevnen. Arbeidsrettede tiltak skal være gjennomført hvis ikke åpenbare grunner tilsier at dette ikke er hensiktsmessig. Uføretrygden tilsvarer 66 pst. av tidligere inntekt, dvs. gjennomsnittlig inntekt i de tre beste av de fem siste kalenderårene forut for uføretidspunktet. Pensjonsgivende inntekt over 6 G medregnes ikke. Dersom trygdetiden (bosatt og/eller i arbeid i Norge) er mindre enn 40 år, avkortes uføretrygden tilsvarende. Minste årlige ytelse er 2,28 G for personer som lever sammen med ektefelle/samboer, men likevel 2,33 G dersom vedkommende mottar en uføretrygd som er en omregnet uførepensjon. For andre utgjør minste årlig ytelse 2,48 G. Den som blir ufør før fylte 26 år pga. alvorlig og varig sykdom som er klart dokumentert, er sikret en årlig minsteytelse på hhv. 2,66 og 2,91 G. Det gis behovsprøvd barnetillegg for hvert barn den uføretrygdede forsørger. Summen av uføretrygd og barnetillegg kan fra 1. januar 2016 ikke utgjøre mer enn 95 pst. av inntekt før uførhet. Det gjelder egne overgangsregler for mottakere av barnetillegg per 31. desember 2015.

Personer som fyller vilkårene for rett til uføretrygd, men som ikke har mistet hele inntektsevnen, får en gradert uføretrygd tilsvarende den delen av inntektsevnen som er tapt. Det fastsettes en inntektsgrense for den uføretrygdede, som tilsvarer inntekt etter uførhet tillagt 40 pst. av grunnbeløpet. Når inntekten overstiger inntektsgrensen, skal den overstigende inntekten føre til en forholdsmessig reduksjon i uføretrygden. Reduksjonen skjer etter hvor stor andel uføretrygd ved 100 pst. uføretrygd utgjør av inntekten på uføretidspunktet, dvs. etter den enkeltes kompensasjonsgrad. Uføregraden ligger fast selv om uføretrygden blir redusert pga. inntekt.

Rapport

Utgiftsutviklingen

Utgiftene til uføretrygd økte med 7,8 pst. eller 6 845 mill. kroner fra 2018 til 2019. Totalt var utgiftene til uføretrygd i 2019 på 94 837 mill. kroner mot 87 992 mill. kroner i 2018.

Utgiftsveksten skyldes i hovedsak regulering av grunnbeløpet, samt en økning i antall mottakere av uføretrygd. Gjennomsnittlig grunnbeløp økte i perioden 2018 til 2019 med om lag 3,2 pst. Gjennomsnittlig antall mottakere økte med om lag 4,3 pst. fra 2018 til 2019.

I 1. halvår 2020 er det regnskapsført utgifter på 49 112 mill. kroner til uføretrygd. Dette innebærer en vekst på 5,4 pst. i forhold til samme periode i 2019.

Økningen i utgifter til uføretrygd de siste årene skyldes både en økning i antall mottakere som går fra arbeidsavklaringspenger til uføretrygd, og en nedbygging av antall uføresaker til behandling.

Mottakere av uføretrygd

Per desember 2019 var det registrert 352 200 mottakere av uføretrygd. Det var en økning på om lag 13 000 personer, eller 3,8 pst., det siste året. Antall mottakere av uføretrygd som andel av befolkningen mellom 18 og 67 år var på 10,3 pst. per desember 2019. Det er en økning på 0,3 prosentpoeng sammenlignet med desember 2018. Økningen innebærer en uføreandel på tilnærmet likt nivå som ved toppårene 2003 og 2004.

Ved utgangen av juni 2020 mottok 357 500 personer uføretrygd, som innebærer en økning på 10 600 personer siden utgangen av 2019. Ved utgangen av juni 2020 mottok 10,5 pst. av befolkningen i alderen 18–67 år uføretrygd, en økning på 0,2 prosentpoeng sammenlignet med utgangen av 2019. Veksten i antall mottakere i 2020 har sammenheng med fortsatt høy overgang fra arbeidsavklaringspenger.

Antall mottakere av uføretrygd i desember 2019. Etter alder og kjønn

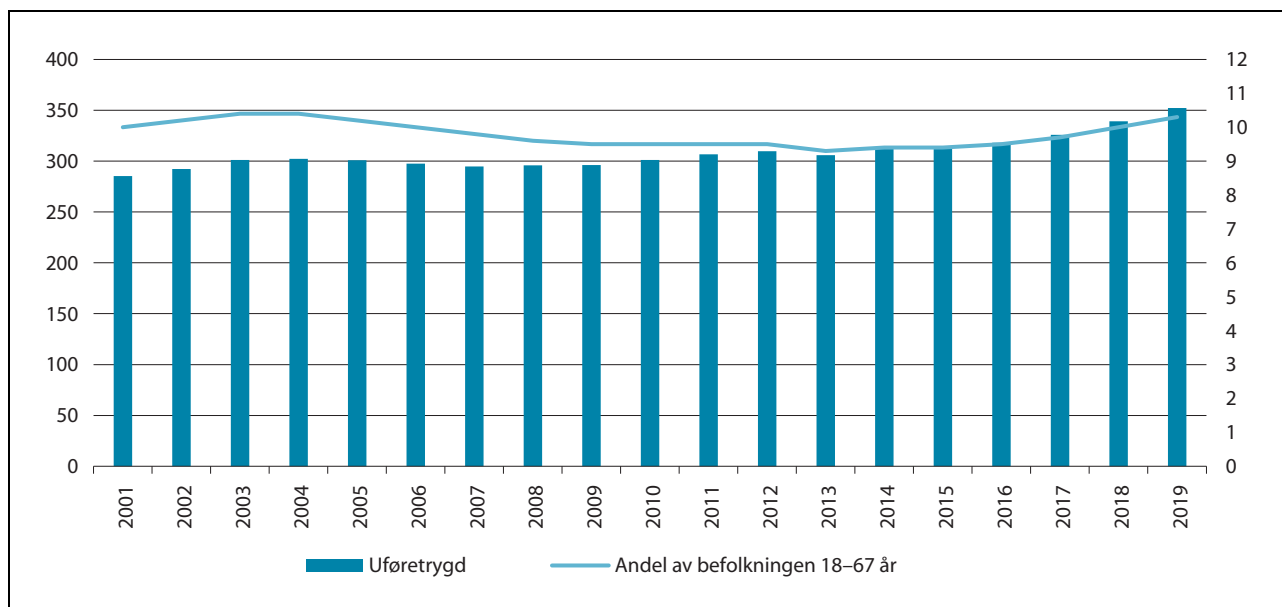
	Under 30 år	30–49 år	50 år og over	Uoppgitt	Totalt
Kvinner	9 159	56 772	139 535	4	205 470
Menn	10 906	40 380	95 436	5	146 727
Sum	20 065	97 152	234 971	9	352 197

Figur 6.5 viser utviklingen i antall personer som mottok uføretrygd fra 2001 til 2019. I perioden fra 2001 til 2003 var det både en økning i antall uføretrygdede og i uføretrygdede som andel av befolkningen i alderen 18–67 år. Da tidsbegrenset uførestønad ble innført i 2004,⁶¹ fikk mange som tidligere ville fått innvilget uførepensjon i stedet tidsbegrenset uførestønad. Det førte til at antallet uførepensjonister/-trygdede avtok i årene etter at tidsbegrenset uførestønad ble innført. I årene fra 2008 til 2019 økte antallet uføretrygdede igjen, med unntak av en midlertidig nedgang i 2013. Nedgangen har sammenheng med relativ lav til-

gang fra arbeidsavklaringspenger i 2013, samt at årskullet som fylte 67 år dette året var stort.

Antall uføretrygdede som andel av befolkningen i alderen 18–67 år avtok etter innføringen av tidsbegrenset uførestønad. Andelen uføretrygdede i befolkningen har avtatt eller vært uendret i alle årene i perioden 2003–2013. I 2003 var andelen 10,4 pst. av befolkningen, mens andelen var redusert til 9,3 pst. ved utgangen av 2013. Fra 2013 til 2019 økte andelen av befolkningen med uføretrygd til 10,3 pst. Under punkt 3.5 Helserelaterte ytelser i del I ses utviklingen for de helserelaterte ytelsene gjennom flere år i sammenheng, og betydningen av demografiske endringer og arbeidsmarkedssituasjonen drøftes nærmere.

⁶¹ Tidsbegrenset uførestønad ble avviklet 1. mars 2010. Eksisterende mottakere ble overført til arbeidsavklaringspenger.

Figur 6.5 Mottakere av uføretrygd. Antall ved utgangen av året (venstre akse) og som andel av befolkningen 18–67 år (høyre akse). Antall i tusen. Andel i pst. 2001–2019

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Uføretrygdede som andel av totalbefolkningen i oppgitte aldersgrupper, i pst. Tall per desember 2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Under 30 år	1,1	1,2	1,3	1,3	1,4	1,6	1,7	1,9	2,2	2,4
30–49 år	4,4	4,6	4,9	5,0	5,4	5,5	5,6	5,9	6,3	6,7
50–59 år	15,7	15,8	15,9	15,7	15,8	15,8	15,8	16,1	16,4	16,7
Over 60 år	33,7	32,9	32,0	30,6	29,7	29,0	28,3	27,8	27,7	27,6

Antall nye mottakere av uføretrygd i løpet av året og prosentvis endring fra året før. 2017–2019

År	Antall nye mottakere av uføretrygd			Prosentvis endring fra året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2017	31 687	13 547	18 140	7,7	7,6	7,8
2018	36 669	15 210	21 459	15,7	12,3	18,3
2019	36 685	15 406	21 279	0,0	1,3	-0,8

I 2019 ble det 36 685 nye uføretrygdede som er om lag det samme som i 2018. For kvinner var det 180 færre nye mottakere i 2019, mens blant menn var det 196 flere nye mottakere, sammenlignet med 2018.

Det er flere kvinner enn menn som mottar uføretrygd. 12,3 pst. av kvinner i alderen 18–67 år mottok uføretrygd i ved utgangen 2019, mot 8,4 pst. av menn i samme aldersgruppe. Dette innebærer en økning på 0,4 prosentpoeng i andelen for kvinner, og 0,3 prosentpoeng i andelen for menn, sammenlignet med 2018. Uføreandelen blant kvinner er høyere enn blant menn i alle aldersgrupper, med unntak av aldersgruppen under 30 år. Forskjellene mellom kjønnene øker med alderen og er særlig stor for gruppen 50 år og over. Av nye uføretrygdede i 2019 var 58 pst. kvinner. Andelen er 0,5 prosentpoeng lavere enn i 2018.

Per desember 2019 var det 355 500 personer med et vedtak om uføretrygd. Av disse var 18,1 pst. registrert med et arbeidsforhold. Dette er uendret fra desember 2018.

Per desember 2019 var det om lag 282 800 personer, som tilsvarende 80 pst. av mottakerne av uføretrygd, som mottok 100 pst. uføretrygd. Av disse var 4,5 pst. registrert med et arbeidsforhold. Om lag 72 600 uføretrygdede, eller om lag 20 pst. av alle uføretrygdede, hadde vedtak om gradert uføretrygd. Av disse var 71,3 pst. registrert med et arbeidsforhold.

Gjennomsnittlig utbetalingsgrad for personer med vedtak om uføretrygd var om lag uendret fra 2018 til 2019. I 2019 var utbetalingsgrad 91,8 pst., mot 91,9 pst. i 2018.

Pga. den midlertidige utvidelsen av stønadspenningen for arbeidsavklaringspenger etter §11-12 og §11-18 i forbindelse med koronapandemien, har nye uføresaker til behandling i perioden mars

til juni 2020 vært lavere enn tidligere antatt. Gjennomsnittlig antall nye saker til behandling per måned i denne perioden var 2 973, mot 3 478 i samme periode 2019.

Mottakere av uføretrygd under 30 år

Ved utgangen av 2019 mottok om lag 20 100 personer under 30 år uføretrygd. Dette er en økning på om lag 2 000 personer, eller 11 pst. fra utgangen av 2018, da det var 18 000 personer under 30 år som mottok uføretrygd.

Siden 2010 har antall uføretrygdede under 30 år økt med om lag 11 600 personer. Det var en betydelig befolkningsvekst i denne aldersgruppen. I tillegg medførte den tidligere ordningen med tidsbegrenset uførestønning (2004–2010) at tidspunktet for innvilgelse av uføretrygd ble utsatt, noe som også bidrar til å forklare økningen i unge uføretrygdede de senere årene.

Andelen uføre i aldersgruppen under 30 år har økt fra om lag 1,1 pst. i 2007 til om lag 2,4 pst. i 2019. Dette er 0,2 prosentpoeng høyere enn på samme tid i 2018. Mye av veksten i uføreandelen blant unge skyldes en økning i andelen som blir uføretrygdet ved 18-års alder. En mulig årsak som er trukket fram for denne gruppen er at flere barn med alvorlige helseproblemer når voksenalder.⁶²

Yrkesskadetrygd, gammel lovgivning

Yrkesskadetrygden har avtakende betydning, fordi den bare omfatter skader inntruffet før 1971 og meldt før 1. januar 1990. I 2019 var utgiftene 43,5 mill. kroner mot 42,3 mill. kroner i 2018.

⁶² Bragstad, T. (2018) «Vekst i uføretrygding blant unge». Arbeid og velferd 2/2018.

Budsjettforslag 2021*Regulering av folketrygdens grunnbeløp*

Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppjøret i 2021.

Som følge av dette øker utgiftsanslaget for 2021 med til sammen 2 242 mill. kroner under kap. 2655, fordelt med 2 239 mill. kroner på post 70, 2 mill. kroner på post 75 og 1 mill. kroner på post 76.

Post 70 Uføretrygd, overslagsbevilgning

I forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2020 ble bevilgningen redusert fra 100 699,5 mill. kroner til 99 130 mill. kroner. For 2021 er det lagt til grunn et gjennomsnittlig antall mottakere av uføretrygd på 363 300 og en gjennomsnittlig årlig utbetaling per mottaker på 285 100 kroner.

Bevilgningen foreslås økt med 595 mill. kroner som følge av økt overgang til uføretrygd som følge av ulike tiltak under arbeidsavklaringspenger innført fra 1. januar 2018. Helårseffekten f.o.m. 2024 er 1 271 mill. kroner.

Bevilgningen foreslås redusert med 7,5 mill. kroner som følge av krav om bosted i Norge for mottakere av uføretrygd for rett til forsørgingstillegg. Helårseffekten f.o.m. 2021 er en innsparing på posten på 15 mill. kroner.

Bevilgningen foreslås økt med 7 mill. kroner som følge av praksisendringer for EØS-saker ved sammenlegging av trygdetid.

Bevilgningen foreslås redusert med 143 mill. kroner som følge av forlengelse av stønadsperioden som følge av koronapandemien for mottakere av arbeidsavklaringspenger etter § 11-12.

Bevilgningen foreslås redusert med 24 mill. kroner som følge av avvikling av folketrygdens særskilte bestemmelser om flyktninger og heving av folketrygdens botidskrav fra tre til fem år fra 1. januar 2021.

For 2021 foreslås en bevilgning på 103 950 mill. kroner.

Post 75 Menerstatning ved yrkesskade, overslagsbevilgning

I 2019 var utgiftene på posten på 69,1 mill. kroner, mens vedtatt budsjett for 2020, etter Revidert nasjonalbudsjett, er på 66 mill. kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 70 mill. kroner.

Post 76 Yrkesskadetrygd gml. lovgivning, overslagsbevilgning

Posten dekker utgifter til uførepensjon for yrkesskader inntruffet før 1971 og utgiftene for denne posten faller marginalt fra år til år.

For 2021 foreslås en bevilgning på 38 mill. kroner.

Programkategori 29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv.

Utgifter under programkategori 29.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv.	10 251 566	10 378 674	10 822 410	4,3
	Sum kategori 29.60	10 251 566	10 378 674	10 822 410	4,3

Utgifter under programkategori 29.60 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
70–89	Andre overføringer	10 251 566	10 378 674	10 822 410	4,3
	Sum kategori 29.60	10 251 566	10 378 674	10 822 410	4,3

Kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Grunnstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 720 436	1 616 300	1 576 300
71	Hjelpestønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 554 830	1 570 200	1 652 400
72	Stønad til servicehund	3 696	5 310	5 480
73	Hjelpemidler mv. under arbeid og utdanning	124 059	130 000	117 500
74	Tilskudd til biler	698 443	799 700	759 600
75	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler	3 443 344	3 417 400	3 728 300
76	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester	310 501	330 000	318 700
77	Ortopediske hjelpemidler	1 611 269	1 685 700	1 765 600
78	Høreapparater	720 734	772 000	814 800
79	Aktivitetshjelpemidler til personer over 26 år	64 254	52 064	83 730
	Sum kap. 2661	10 251 566	10 378 674	10 822 410

Hovedtrekk ved regelverket og foreslåtte endringer

Kapitlet omfatter grunnstønad og hjelpestønad etter folketrygdloven kapittel 6 og hjelpemidler etter folketrygdloven kapittel 10.

Grunn- og hjelpestønad skal gi økonomisk kompensasjon til personer som pga. varig sykdom, skade eller lyte har visse ekstrautgifter, eller som trenger særskilt tilsyn og pleie.

Grunnstønad gis til bestemte formål bl.a. til drift av tekniske hjelpemidler, transport, herunder drift av bil og fordyret kosthold ved diett. Den laveste satsen er 8 232 kroner i året per 1. januar 2020 og høyeste sats er 41 052 kroner.

Etter folketrygdloven har det som hovedregel vært en forutsetning for å få grunnstønad til fordyret kosthold at nødvendigheten av spesialdiett for den aktuelle sykdomsdiagnosen er vitenskapelig dokumentert og alminnelig anerkjent i medisinsk praksis. Ut fra tilgjengelig informasjon og forskning, er vurderingen at non-cøliakisk glutensensitivitet ikke er objektivt diagnostiserbart, og det finnes ingen egen diagnosekode i ICD-10-systemet.⁶³ Helsedirektoratet vurderer at det per i dag ikke finnes noen etablert eller enhetlig spesialdiett for non-cøliakisk glutensensitivitet som er anerkjent i medisinsk praksis. Det er således et medisinsk skille mellom betennelsessykdommen cøliaki, hvor glutenfritt kosthold er den eneste form for behandling, og non-cøliakisk glutensensitivitet. På denne bakgrunn vurderer Arbeids- og sosialdepartementet at personer med non-cøliakisk glutensensitivitet ikke fyller hovedregelen om rett til grunnstønad til fordyret kosthold (folketrygdloven § 6-3 første ledd bokstav f).

Det foreslås derfor at grunnstønad til fordyret kosthold ikke lenger gis personer med non-cøliakisk glutensensitivitet, og at det særlige unntaket for denne gruppen som ble innført fra 1. mars 2019 oppheves. Endringen iverksettes fra 1. juni 2021.

Hjelpestønad kan gis til den som har særskilt behov for tilsyn og pleie pga. varig sykdom, skade eller lyte. Stønaden gis bare dersom det foreligger et privat pleieforhold. Ordinær hjelpestønad er 14 748 kroner i året per 1. januar 2020. Forhøyet hjelpestønad, som kan tilstås til barn og unge under 18 år med særskilt behov for tilsyn og pleie,

er 2, 4 eller 6 ganger ordinær hjelpestønad. Høyeste sats er 88 488 kroner i året per 1. januar 2020.

Gis hjelpestønad til barn, er det vanligvis foreldrene som mottar stønaden som verge for barnet. Hjelpestønad er en skattefri, kontant ytelse som kan benyttes til å kjøpe hjelp.

Stortinget vedtar satsene for grunn- og hjelpestønad i eget romertallsvedtak. Forslag til satser for 2021 framgår av budsjettforslaget for 2021.

En offentlig stønadsordning dekker utgifter til anskaffelse og opptrening av servicehunder. Ordningen skal bidra til at personer med fysiske funksjonsnedsettelse får en servicehund som kan hjelpe til med praktiske gjøremål. Servicehunden skal gjøre brukeren mer selvhjulpne og bidra til å redusere behovet for kommunale pleie- og omsorgstjenester. Mottakeren må kunne ta vare på hunden på en tilfredsstillende måte. Det gis grunnstønad til hold av servicehund etter folketrygdloven § 6-3.

Hjelpemidler fra folketrygden kompenserer for utgifter til bedring av arbeidsevnen og funksjonsevnen i dagliglivet for personer som har varig sykdom, skade eller lyte. Det gis stønad til tiltak som er nødvendige og hensiktsmessige for at vedkommende skal bli i stand til å skaffe seg eller beholde arbeid eller for å bedre funksjonsevnen i dagliglivet. Denne stønaden gis i form av utlån, tilskudd eller lån til bl.a. hjelpemidler, høreapparat og motorkjøretøy eller annet transportmiddel. Det kan også gis stønad til ombygging av maskiner og tilrettelegging av fysisk miljø på arbeidsplassen. Stønaden gis også i form av tjenester som lese- og sekretærhjelp for blinde og svaksynte, tolkehjelp for hørselshemmede og tolke- og ledsagerhjelp for døvblinde.

Rapport

Grunn- og hjelpestønad

Utgiftene til grunnstønad i 2019 var 1 720 mill. kroner, mot 1 911 mill. kroner i 2018. Utgiftene til hjelpestønad var 1 555 mill. kroner i 2019, mot 1 583 mill. kroner i 2018. I løpet av 2019 fikk i alt 9 951 nye personer innvilget grunnstønad, mens 5 730 nye personer fikk innvilget hjelpestønad.

Utgiftsutvikling for grunn- og hjelpestønad i perioden 2017–2019 (mill. kroner)

	2017	2018	2019
Grunnstønad	1 879	1 911	1 720
Hjelpestønad	1 639	1 583	1 555

⁶³ ICD-kodeverket er den internasjonale statistiske klassifikasjonen av sykdommer og beslektede helseproblemer, utgitt av Verdens helseorganisasjon (WHO). I Norge benyttes i dag den 10. versjonen av ICD-kodeverket, ICD-10.

Tabellene under viser antall mottakere av grunn- og hjelpestønad etter alder og sats per 31. desember 2019. Ved utgangen av 2019 mottok til

sammen 122 844 personer grunnstønad og 61 635 personer hjelpestønad. Antall mottakere er høyere enn i 2018.

Antall grunnstønadmottakere etter alder og sats per 31. desember 2019

Alder	I alt	0–17 år	18–66 år	67 år og eldre
Antall i alt	122 844	16 604	73 215	33 025
Sats 1	50 412	7 128	26 410	16 874
Sats 2	26 104	738	18 594	6 772
Sats 3	30 730	7 364	17 071	6 295
Sats 4	12 498	1 214	8 834	2 450
Sats 5	2 096	112	1 521	463
Sats 6	1 004	48	785	171

41 pst. av grunnstønadmottakerne mottok sats 1 ved utgangen av 2019. 13,5 pst. av mottakerne var under 18 år.

Fra 1. april 2020 ble innplassering i sats for mottakere som får grunnstønad for glutenfritt kosthold endret. Mottakere mellom 5 og 30 år ble flyttet fra

sats 3 til sats 2. Øvrige aldersgrupper ble flyttet fra sats 2 til sats 1. Fordelingen av mottakere etter sats ble da vesentlig forandret. Som følge denne endringen har det blitt færre mottakere av satsene 2 og 3 (22 022 og 17 962 per 30. april 2020) og flere mottakere av sats 1 (69 597).

Antall hjelpestønadmottakere etter alder og sats per 31. desember 2019.

Alder	I alt	0–17 år	18–66 år	67 år og eldre
Antall i alt	61 653	31 312	23 392	6 949
Sats 1	37 003	6 801	23 268	6 934
Sats 2	17 686	17 615	56	15
Sats 3	5 460	5 436	24	-
Sats 4	1 504	1 460	44	-

Om lag 60 pst. av hjelpestønadmottakerne mottok sats 1 ved utgangen av 2019. Det er i hovedsak barn og ungdom i alderen 0–17 år som mottar hjelpestønad etter sats 2–4.

Stønad til servicehund

En permanent offentlig stønadsordning dekker utgifter til anskaffelse og opptrening av servicehunder. Utgiftene på denne posten var 3,7 mill. kroner i 2019. Det ble utlevert seks servicehunder til brukere i 2019.

Hjelpemidler mv. under arbeid og utdanning

Utgiftene på denne posten var 124,1 mill. kroner i 2019, mot 124,8 mill. kroner i 2018.

Dette er en sammensatt post med flere typer ytelser. Utgifter til tolkehjelp for hørselshemmede i arbeid og i utdanning har gått litt ned de siste årene. Det kan skyldes at det er ansatt noen flere tolker i Arbeids- og velferdsetaten. Generelt er det økende behov for tolking, bl.a. fordi flere unge hørselshemmede tar høyere utdanning. Det har også vært økt satsing på tolking i arbeidslivet gjennom ordningen med tolk på arbeidsplass, som ble gjort landsomfattende fra 2015.

Antall søknader om tilrettelegging på arbeidsplass ble redusert med 5,5 pst. fra 2018 til 2019,

mens utgiftene økte noe. I hovedsak gis stønaden til dette formålet i form av lån og tilskudd.

Utgiftsutvikling for de enkelte stønadene i perioden 2017–2019 (mill. kroner)

	2017	2018	2019
I alt	122,8	124,8	124,1
Lån og tilskudd til tilrettelegging til arbeid	15,4	17,9	18,3
Tolkehjelp hørselshemmede ¹	91,6	88,6	87,9
Tolkehjelp døvblinde ²	5,8	7,5	7,2
Lese- og sekretærhjelp	10,0	10,7	10,6

^{1,2}Utgiftene til tolkehjelp i tabellen gjelder kun utgifter til frilanstolker. I tillegg kommer driftsutgifter til fast ansatte tolker under kap. 605, post 01.

Tilskudd til biler

Det kan gis økonomisk tilskudd til ordinære biler (gruppe 1) til arbeid og utdanning, eller rente- og avdragsfrie lån til spesielt tilpassede biler (gruppe 2).

Utgiftene til bilstønad var 698 mill. kroner i 2019, mot 637,5 mill. kroner i 2018. Det var en økning på 9,5 pst. Derimot ble utgiftene til bilstønad redusert med 14 pst. fra 2017 til 2018, hovedsa-

kelig som følge av problemer med import av biler som brukes til bil i gruppe 2. Denne situasjonen har nå normalisert seg, og dette er hovedårsaken til økningen i utgiftene fra 2018 til 2019.

Antall søknader om stønad til bil i gruppe 1 er stabilt, mens antall søknader om stønad til bil i gruppe 2 økte noe fra 2018 til 2019. Også antall innvilgelser av stønad til bil i gruppe 1 gikk ned, mens antall innvilgelser av bil i gruppe 2 økte.

Utgiftsutvikling på de enkelte stønadene på bilområdet, hele året i perioden 2017–2019 (mill. kroner)

	2017	2018	2019
I alt	740,9	637,5	698,0
Kjøp av bil gruppe 1	21,8	14,6	12,0
Kjøp av bil gruppe 2	387,5	310,7	376,3
Utstyr, ombygging, kjøreopplæring	333,2	314,1	311,4
Innbetaling gjeldsoppgjør, mv.	-1,5	-1,9	-1,6

Innbetalingene ved gjeldsoppgjør er i hovedsak flyttet over til kap. 5701, post 88.

Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler

Utgiftene på denne posten var 3 444 mill. kroner i 2019. Det er en økning på 5,6 pst. fra 2018, da utgiftene var 3 262 mill. kroner. De største utgiftspostene i 2019 var hjelpemidler til husholdning og bolig (782 mill. kroner), kommunikasjons- og datahjelpemidler (675 mill. kroner) og elektrisk rullestol (619 mill. kroner).

I 2019 var det 151 915 brukere som mottok et eller flere utlån gjennom hjelpemiddelsentralene. Dette er en økning på 3,7 pst. fra 2018. Det var i tillegg 17 880 brukere som fikk service på hjelpemidler, og om lag 16 350 brukere som fikk råd, veiledning mv. Om lag 10 pst. av alle registrerte hjelpemiddelbrukere er barn og unge under 18 år. Andelen i yrkesaktiv alder er om lag 37 pst., mens rundt 53 pst. av brukerne er personer over 67 år. Kommunene satser i stor grad på hjemmebasert omsorg i egne boliger framfor institusjoner, noe som bidrar til økt behov for utlån av hjelpemidler.

Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester

Utgiftene på denne posten var 310,5 mill. kroner i 2019. Det var en økning på 6,3 pst. fra 2018. Det meste av utgiftene er knyttet til tilpasningskurs og annen opplæring, reise og utprøving av ulike hjelpemidler, tolkehjelp for hørselshemmede og døvblinde og førerhunder. De samlede utgiftene til tolkehjelp for hørselshemmede og døvblinde i arbeid og i dagliglivet økte fra om lag 164 mill. kroner i 2018, til om lag 173 mill. kroner i 2019.

Ortopediske hjelpemidler

Utgiftene til ortopediske hjelpemidler var 1 611 mill. kroner i 2019. Det var en økning på 5,5 pst. fra 2018. De største produktgruppene det ble gitt støtte til i 2019 var ortoser og fotsenger (652 mill. kroner), proteser (438 mill. kroner) og fottøy (420 mill. kroner). Utgiftsveksten henger først og fremst sammen med antall hjelpemidler og økte materialkostnader.

Høreapparater og tinnitusmaskerere

De samlede utgiftene på denne posten var 720,7 mill. kroner i 2019. Det var en økning på 5,5 pst. fra 2018.

Det kom inn 60 261 søknader om stønad til høreapparat i 2019. Det var en økning på 3,6 pst. fra 2018. For tinnitusmaskerere kom det inn 2 752 søknader, som var en økning på 7 pst. fra 2018.

Utgiftene til reparasjoner var 78 mill. kroner i 2019, som var en økning på 1,4 pst. fra 2018.

Aktivitetshjelpemidler til personer over 26 år

Ordnningen med aktivitetshjelpemidler for personer over 26 år ble innført fra 1. juli 2014 som en rammestyrte ordning. Dette innebærer at Arbeids- og velferdsetaten må iverksette stans i innvilgelse av søknader om aktivitetshjelpemidler når bevilgningen er brukt opp, selv om vilkårene for å få tildelt aktivitetshjelpemidler er oppfylt.

I de første årene etter innføringen var ordningen lite kjent blant målgruppen. Dette ga seg utslag i lavere etterspørsel etter aktivitetshjelpemidler enn opprinnelig antatt, og utgiftene var lavere enn bevilgningen. Senere har ordningen blitt bedre kjent. Dette har gitt seg utslag i økte utgifter, og at etterspørselen etter ordningen de siste årene har oversteget bevilgningen.

For at flere personer som oppfyller vilkårene for ordningen skal få tildelt aktivitetshjelpemidler

i 2020, ble bevilgningen økt med 48 mill. kroner fra 52 til 100 mill. kroner i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2020, jf. Prop. 117 S (2019–2020) og Innst. S (2019–2020).

Det ble levert ut hjelpemidler for 66,3 mill. kroner i 2019, kjøp av tjenester utgjorde 0,7 mill. kroner, og det ble innbetalt egenandeler på om lag 2,8 mill. kroner. 1. halvår 2020 var de regnskapsførte utgiftene til aktivitetshjelpemidler for personer over 26 år 44,8 mill. kroner. Det ble innbetalt egenandeler på om lag 2,2 mill. kroner.

Oslo Economics ferdigstilte i juni 2020 en evalueringsrapport om ordningen aktivitetshjelpemidler for personer over 26 år. Se nærmere omtale under hovedmål om økonomisk og sosial sikkerhet.

Budsjettforslag 2021

Post 70 Grunnstønad, overslagsbevilgning

Det er lagt til grunn et gjennomsnittlig antall grunnstønadsmottakere på 126 000 i 2020 og 129 800 i 2021. Det foreslås nominell videreføring av satsene fra 2020 til 2021. Følgende satser foreslås fra 1. januar 2021:

- Sats 1: 8 232 kroner
- Sats 2: 12 564 kroner
- Sats 3: 16 464 kroner
- Sats 4: 24 252 kroner
- Sats 5: 32 868 kroner
- Sats 6: 41 052 kroner

For 2021 foreslås det at grunnstønad til fordyret kosthold ikke lenger skal tilstås personer med non-cøliakisk glutensensitivitet, og at det særlige unntaket for denne gruppen som ble innført fra 1. mars 2019 oppheves. Endringen iverksettes 1. juni 2021. På usikkert grunnlag anslås endringen å gi en innsparing på 18,7 mill. kroner i 2021, med en helårseffekt på 32 mill. kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 1 576,3 mill. kroner.

Post 71 Hjelpetønad, overslagsbevilgning

Det er lagt til grunn et gjennomsnittlig antall hjelpetønadsmottakere på 62 400 i 2020 og 63 300 i 2021. Det foreslås nominell videreføring av satsene fra 2020 til 2021:

- Sats 1: 14 748 kroner
- Sats 2: 29 496 kroner
- Sats 3: 58 992 kroner
- Sats 4: 88 488 kroner

For 2021 foreslås en bevilgning på 1 652,4 mill. kroner.

Post 72 Stønad til servicehund

Posten er rammestyrkt. For 2021 er det lagt til grunn en prisøkning på 2,6 pst.

For 2021 foreslås en bevilgning på 5,5 mill. kroner.

Post 73 Hjelpemidler mv. under arbeid og utdanning

For 2020 er det lagt til grunn en volumvekst på 1 pst. og en prisøkning på 1,5 pst. For 2021 er det lagt til grunn en volumnedgang på 3,8 pst. og en prisøkning på 2,6 pst.

For å øke antall fast ansatte tolker i Arbeids- og velferdsetaten, foreslås 9,5 mill. kroner overført til kap. 605, post 01. Dette vil legge til rette for kvalitativt bedre tolketjenester, økt forutsigbarhet for brukerne og bedre muligheter for å ivareta prioriterte oppdrag. Det vises for øvrig til omtale under punkt 2.3 Satsinger og hovedprioriteringer i del I og hovedmål om økonomisk og sosial sikkerhet.

For 2021 foreslås en bevilgning på 117,5 mill. kroner.

Post 74 Tilskudd til biler

Det er lagt til grunn en volumvekst på 7 pst. og en prisøkning på 1,1 pst. i 2020. For 2021 er det lagt til grunn en volumnedgang på 5 pst. Det er lagt til grunn at tilskudd for stønad til bil gruppe 1 videreføres nominelt fra 2020 til 2021. For stønad til bil gruppe 2 er det lagt til grunn en prisøkning på 3,5 pst.

For 2021 foreslås en bevilgning på 759,6 mill. kroner.

Post 75 Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler

For 2020 er det lagt til grunn en volumvekst på 6 pst. og en prisøkning på 1,1 pst. For 2021 er det lagt til grunn en volumvekst på 3 pst. Det er lagt til grunn at tilskuddssatsene under denne posten videreføres nominelt fra 2020 til 2021. For øvrige stønader er det lagt til grunn en prisøkning på 3,5 pst.

Nye retningslinjer for ordningen Brillor til behandling og/eller forebygging av amblyopi trådte i kraft fra 1. mars 2020, jf. Prop. 117 S (2019–2020) og Innst. 360 S (2019–2020). De nye retningslinjene innebærer en innsparing i 2021, som er anslått til 192,8 mill. kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 3 728,3 mill. kroner.

Post 76 Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester

For 2020 er det lagt til grunn en volumnedgang på 2 pst. og en prisøkning på 1,5 pst. For 2021 er det lagt til grunn en volumvekst på 3 pst. og en prisøkning på 2,6 pst.

For å øke antall fast ansatte tolker i Arbeids- og velferdsetaten foreslås 6,3 mill. kroner overført til kap. 605, post 01. Dette vil legge til rette for kvalitativt bedre tolketjenester, økt forutsigbarhet for brukerne og bedre muligheter for å ivareta prioriterte oppdrag. Det vises for øvrig til omtale under punkt 2.3 Satsinger og hovedprioriteringer i del I og hovedmål om økonomisk og sosial sikkerhet.

For 2021 foreslås en bevilgning på 318,7 mill. kroner.

Post 77 Ortopediske hjelpemidler

For 2020 er det lagt til grunn volumvekst på 4 pst. og en prisøkning på 1,1 pst. For 2021 er det lagt til grunn en volumvekst på 3 pst. Det er lagt til grunn at tilskuddssatsene under denne posten videreføres nominelt fra 2020 til 2021. For øvrige stønader er det lagt til grunn en prisøkning på 3,5 pst.

For 2021 foreslås en bevilgning på 1 765,6 mill. kroner.

Post 78 Høreapparater

For 2020 er det lagt til grunn en volumvekst på 8 pst. og en prisøkning på 1,1 pst. For 2021 er det lagt til grunn en volumvekst på 5 pst. Det er lagt til grunn at maksimal prisgrense for analoge høreapparater uten propp, analoge høreapparater med propp, digitale høreapparater og tinnitusmaskerere videreføres nominelt fra 2020 til 2021. For øvrige stønader er det lagt til grunn en prisøkning på 3,5 pst.

For 2021 foreslås en bevilgning på 814,8 mill. kroner.

Post 79 Aktivitetshjelpemidler til personer over 26 år

Posten er rammestyrkt. For 2021 er det lagt til grunn en prisøkning på 2,6 pst.

For at flere personer som oppfyller vilkårene for ordningen skal få tildelt aktivitetshjelpemidler, foreslås det å styrke ordningen med 30 mill. kroner som en midlertidig bevilgningsøkning i 2021.

For 2021 foreslås en bevilgning på 83,7 mill. kroner.

Programkategori 29.70 Alderdom

Utgifter under programkategori 29.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
2670	Alderdom	232 106 902	244 300 000	251 190 000	2,8
	Sum kategori 29.70	232 106 902	244 300 000	251 190 000	2,8

Utgifter under programkategori 29.70 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
70–89	Andre overføringer	232 106 902	244 300 000	251 190 000	2,8
	Sum kategori 29.70	232 106 902	244 300 000	251 190 000	2,8

Kap. 2670 Alderdom

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	75 599 255	78 750 000	79 950 000
71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	147 685 777	154 780 000	158 480 000
72	Inntektpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	2 594 128	4 360 000	6 510 000
73	Sært tillegg, pensjonstillegg mv., <i>overslagsbevilgning</i>	6 227 742	6 410 000	6 250 000
	Sum kap. 2670	232 106 902	244 300 000	251 190 000

Allmenn omtale

Formålet med folketrygdens alderspensjon er å sikre inntekt for personer i alderdommen, og å legge til rette for en fleksibel og gradvis overgang fra arbeid til pensjon. Folketrygden gir både en minstesikring for de som har hatt lav arbeidsinntekt, og en standardsikring som er knyttet til tidligere arbeidsinntekt.

Alderspensjonen kan fra 2011 tas ut fleksibelt mellom 62 og 75 år, og årlig pensjonsnivå blir høyere jo senere en velger å ta ut pensjonen, noe som gir gode incentiver til arbeid. Alderspensjonen levealdersjusteres og den reguleres årlig med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 pst. Det er innført nye opptjeningsregler for personer født fra og med 1954 der alle år mellom 13 og 75 år gir pensjonsopptjening. Årskullene 1954–1962 vil få en forholdsmessig andel av sin alderspensjon

beregnet etter disse reglene, mens årskull født 1963 og senere omfattes fullt ut av de nye reglene.

Hovedtrekk ved regelverket

Alderspensjon etter gammel opptjeningsmodell gjelder fullt ut for de som er født i 1953 og tidligere. Alderspensjonen består av ulike komponenter. Grunnpensjonen fastsettes uavhengig av tidligere inntekt, mens tilleggspensjon beregnes på bakgrunn av den pensjonsgivende inntekten vedkommende har hatt som yrkesaktiv. For å få rett til grunnpensjon kreves det at vedkommende har minst tre års trygdetid. Full grunnpensjon oppnås når en person etter fylte 16 år har bodd 40 år i Norge. Opptjeningstiden for full tilleggspensjon er 40 år. Til og med 2010 ble det gitt særtillegg til personer som ikke hadde tilleggspensjon, eller som hadde tilleggspensjon som var mindre enn særtillegget. Formålet med særtillegg var å sikre alle et minstenivå på pensjonen, uavhengig av tidligere opptjening. Særtillegget ble erstattet av et pensjonstillegg til nye alderspensjonister fra 1. januar 2011. Minste pensjonsnivå skal sikre et akseptabelt inntektsnivå for personer uten eller med lav tidligere inntekt. For å få rett til et minste pensjonsnivå, kreves det at vedkommende har minst tre års trygdetid. Fullt minste pensjonsnivå oppnås når en person etter fylte 16 år har bodd 40 år i Norge.

Alderspensjon består etter de nye reglene av inntektpensjon, i hovedsak beregnet ut fra tidligere inntekt. Til personer som har opparbeidet liten eller ingen rett til inntektpensjon, ytes det en garantipensjon.

I inntektpensjonen medregnes all pensjonsgivende inntekt fra 13 til 75 år i pensjonsopptjeningen. For hvert år med pensjonsopptjening akkumuleres en pensjonsbeholdning. Årlig pensjonsopptjening tilsvarer 18,1 pst. av den pensjonsgivende inntekten. Alle inntekter opp til et nivå tilsvarende 7,1 G medregnes. Inntektpensjonen fastsettes på bakgrunn av pensjonsbeholdningen på uttakstidspunktet. Pensjonsbeholdningen gjøres da om til en årlig pensjon ved at den divideres med vedkommendes delingstall, som gjenspeiler forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet.

Personer med ingen eller lav opptjening av inntektpensjon har rett til garantipensjon dersom den samlede trygdetiden er minst tre år i tidsrommet fra fylte 16 år til og med 66 år. Garantipensjon gis med to satser avhengig av sivilstand og ektefelles/samboers inntektsforhold. Full garantipensjon ytes til den som har minst 40 års trygdetid. Dersom trygdetiden er kortere, blir garantipensjonen tilsvarende lavere. Garantipensjonen avkortes med 80 pst. av inntektpensjonen, slik at de som har opptjent noe inntektpensjon får utbetalt en samlet pensjon som er høyere enn minste-garantien.

Avvikling av folketrygdens særskilte bestemmelser for flyktninger og heving av folketrygdens botidskrav fra tre år til fem år

Som omtalt under kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, har Stortinget vedtatt avvikling av folketrygdlovens særskilte bestemmelser for flyktninger, utvidelse av ordningen med supplerende stønad til å omfatte uføre flyktninger og heving av folketrygdlovens botidskrav fra tre til fem år, jf. Prop. 10 L (2019–2020). Det fremgår av endringsloven at de aktuelle lovendringene skal tre i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Endringene skulle opprinnelig iverksettes fra 1. oktober 2020, men er nå utsatt til 1. januar 2021.

Rapport

Utviklingen i utgifter til alderspensjon

Fra 1. januar 2011 ble det mulig å ta ut alderspensjon fleksibelt mellom 62 og 75 år. Gjennomsnittlig antall mottakere av alderspensjon under 67 år utgjorde om lag 25 000 i 2011. Det har økt hvert år siden, men med avtakende vekst. I 2019 var det i gjennomsnitt 92 000 mottakere av alderspensjon under 67 år. Økningen i antall mottakere av alderspensjon under 67 år har bidratt til en stor økning i folketrygdens utgifter til alderspensjon. De nøytrale uttaksreglene gjør imidlertid at veksten i utgiftene senere blir lavere, og utgiftene på lang sikt er i mindre grad påvirket av hvor mange som tar ut alderspensjon tidlig.

Utviklingen i utgifter til alderspensjon

År	Nominelle kroner (mill. kroner)	Endring (mill. kroner)	Endring (pst.)	2019 kroner ¹ (mill. kroner)	Endring (mill. kroner)	Endring (pst.)
2017	211 187	9 478	4,7	223 831	6 454	3,0
2018	221 068	9 881	4,7	228 143	4 312	1,9
2019	232 107	11 039	5,0	232 107	3 963	1,7

¹ Utgifter i 2019-kroner er deflatert med gjennomsnittlig grunnbeløp 2019 = 98 866 kroner.

Fra 2018 til 2019 økte utgiftene til alderspensjon med 5,0 pst. Gjennomsnittlig grunnbeløp økte med 3,2 pst, og regnet i fast grunnbeløp var veksten 1,7 pst. Veksten i utgiftene skyldes hovedsakelig økt antall mottakere av alderspensjon. Av den samlede utgiftsøkningen står mottakere av alderspensjon under 67 år for 1 pst., målt i nominelle kroner.

Utviklingen i antall mottakere av alderspensjon og minstepensjonister

Antall mottakere av alderspensjon har økt de siste årene. Fra 2017 til 2019 var økningen på 42 100, tilsvarende 4,7 pst. Ved utgangen 2019 mottok 958 800 personer alderspensjon fra folketrygden.

Minstepensjonen kan først tas ut fra 67 år, og ingen av de som mottar alderspensjon før 67 år er derfor minstepensjonister. Minstepensjonister utgjorde 15 pst. av alle mottakere av alderspensjon ved utgangen i 2019. Andelen var uendret sammenlignet med 2018

Mottakere av alderspensjon og minstepensjonister, og andel minstepensjonister. Per 31. desember

År	Antall mottakere av alderspensjon i alt	Antall minstepensjonister	Andel minstepensjonister ¹		
			I alt	Menn	Kvinner
2017	916 700	154 200	16,8	4,7	28,2
2018	937 400	144 600	15,4	4,2	27,3
2019	958 800	146 700	15,3	4,3	26,9

¹ Andelen mannlige og kvinnelige minstepensjonister er andel av hhv. antall mannlige og kvinnelige mottakere av alderspensjon.

Det er fortsatt en langt høyere andel kvinner enn menn med minstepensjon. Dette skyldes at kvinnene gjennomgående har hatt en svakere tilknytning til arbeidslivet og lavere inntekt enn menn.

Blant kvinner som nå tar ut alderspensjon er det stadig flere som har vært yrkesaktive. Andelen minstepensjonister blant kvinner forventes derfor å falle videre ned i årene framover.

Utvikling i gjennomsnittlig pensjon og minstepensjon, 2019-kroner¹

År	Alderspensjon			Minstepensjon		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2017	244 300	275 700	214 700	154 800	124 100	159 500
2018	243 100	272 700	215 100	154 100	122 900	159 100
2019	244 300	272 500	217 400	155 500	124 700	160 500

¹ Beløpene er omregnet til 2019-kroner med utviklingen i konsumprisindeksen.

Gjennomsnittlig alderspensjon. var uendret i realverdi fra 2017 til 2019. Det var en nedgang på 1,2 pst. for menn og en økning med 1,3 pst. for kvinner. Gjennomsnittlig minstepensjon økte 0,5 pst. i realverdi fra 2017 til 2019. Økningen kan sees i sammenheng med en ekstraordinær økning i minstepensjonssatsene i perioden.

Nye mottakere av alderspensjon 62–66 år i 2019

En kan velge å ta ut full alderspensjon, eller redusert pensjon med hhv. 20, 40, 50, 60 og 80 pst.

Nye mottakere av alderspensjon 62–66 år i 2019

Gjennomsnittlig uttaksgrad, gjennomsnittlig alderspensjon, og gjennomsnittlig alderspensjon korrigert for uttaksgrad. Forutsatt G = 98 866 kroner

	Antall	Gjennomsnittlig uttaksgrad	Gjennomsnittlig pensjon	Gjennomsnittlig pensjon korrigert for uttaksgrad
Kvinner	8 490	80,7	171 100	209 900
Menn	16 433	88,5	208 500	235 000
Totalt	24 923	85,9	195 800	226 400

Budsjettforslag 2021

Det vises til omtalen av endret iverksettelsestidspunkt for avvikling av folketrygdens særskilte bestemmelser for flyktninger og heving av folketrygdens botidskrav fra tre år til fem år, under Hovedtrekk ved regelverket.

Forslaget berører flere poster under en rekke kapitler: kap. 2670 Alderdom, kap. 2651 Arbeidsavklaringspenger, kap. 2655 Uførhet, kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv., kap. 2680 Etterlatte, kap. 667 Supplerende stønad til personer over 67 år og kap. 2620 Stønad til enslig

uttaksgrad. Tabellen nedenfor viser at gjennomsnittlig uttaksgrad blant de som tok ut alderspensjon før 67 år i 2019 var på nær 86 pst., og den var høyere blant menn enn blant kvinner. Gjennomsnittlig alderspensjon for nye mottakere av alderspensjon i alderen 62–66 år er på 195 800 kroner. Om en korrigerer for uttaksgrad og beregner gjennomsnittlig alderspensjon gitt at alle hadde tatt ut full alderspensjon, ville denne vært på 226 400 kroner. Gjennomsnittlig pensjon er betydelig høyere for menn enn for kvinner som følge av at de har høyere opptjening.

mor eller far. Samlede budsjetteffekter på de relevante ytelsene er anslått til om lag 80 mill. kroner i 2021.

Det vil ta lang tid før tiltakene er fullt ut innfaset. Innsparingseffekten vil øke i tiden frem til full innfasning. Innsparingen i 2060 er på svært usikkert grunnlag anslått til om lag 3,1 mrd. kroner.

Regjeringen vil komme tilbake til kompensasjon til kommunesektoren for ev. større merutgifter i kommende år som følge av avvikling av folketrygdens særskilte bestemmelser for flyktninger og heving av folketrygdens botidskrav.

Regulering av folketrygdens grunnbeløp

Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppjøret i 2021. Som følge av dette øker utgiftsanslaget for 2021 med til sammen 3 710 mill. kroner under kap. 2670, fordelt med 1 180 mill. kroner på post 70, 2 330 mill. kroner på post 71, 100 mill. kroner på post 72 og 100 mill. kroner på post 73.

Det foreslås bevilget 251 190 mill. kroner i 2021.

Post 70 Grunnpensjon, overslagsbevilgning

I budsjettforslaget for 2021 er det lagt til grunn at gjennomsnittlig antall personer med grunnpensjon vil utgjøre 995 000 og at gjennomsnittlig grunnpensjon vil utgjøre 80 300 kroner.

Bevilgningen foreslås redusert med 3 mill. kroner som følge av avvikling av folketrygdens særskilte bestemmelser for flyktninger og heving av folketrygdens botidskrav fra tre år til fem år.

For 2021 foreslås en bevilgning på 79 950 mill. kroner.

Post 71 Tilleggspensjon, overslagsbevilgning

I budsjettforslaget for 2021 er det lagt til grunn at gjennomsnittlig antall personer med tilleggspensjon vil utgjøre 971 200 og at gjennomsnittlig tilleggspensjon vil utgjøre 163 180

For 2021 foreslås en bevilgning på 158 480 mill. kroner.

Post 72 Inntekstpensjon overslagsbevilgning

I budsjettforslaget for 2021 er det lagt til grunn at gjennomsnittlig antall personer med inntekstpensjon vil utgjøre 115 900 og at gjennomsnittlig inntekstpensjon vil utgjøre 56 170 kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 6 510 mill. kroner.

Post 73 Sært tillegg, pensjonstillegg mv., overslagsbevilgning

Posten dekker flere ulike tillegg til alderspensjon: Sært tillegg, pensjonstillegg, minstenivåtillegg, garantipensjon, skjermingstillegg og forsørgings-tillegg. Om lag 70 pst. av bevilgningen for 2021 gjelder sært tillegg og pensjonstillegg. Det er lagt til grunn at gjennomsnittlig antall med sært tillegg eller pensjonstillegg vil utgjøre 130 400 i 2021, og at gjennomsnittlig sært tillegg/pensjonstillegg vil utgjøre 33 270 kroner.

Bevilgningen foreslås redusert med 2 mill. kroner som følge av avvikling av folketrygdens særskilte bestemmelser for flyktninger og heving av folketrygdens botidskrav fra tre år til fem år.

For 2021 foreslås en bevilgning på 6 250 mill. kroner på post 73.

Programkategori 29.80 Forsørgertap og eneomsorg for barn mv.

Utgifter under programkategori 29.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
2680	Etterlatte	2 018 674	1 997 100	1 952 000	-2,3
2686	Stønad ved gravferd	225 688	220 000	235 000	6,8
	Sum kategori 29.80	2 244 362	2 217 100	2 187 000	-1,4

Utgifter under programkategori 29.80 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
70–89	Andre overføringer	2 244 362	2 217 100	2 187 000	-1,4
	Sum kategori 29.80	2 244 362	2 217 100	2 187 000	-1,4

Programkategori 29.80 omfatter kapitlene 2680 Etterlatte og 2686 Stønad ved gravferd.

Kap. 2680 Etterlatte omfatter i hovedsak pensjon til gjenlevende ektefeller, tidligere familiepleiere, og barn som har mistet en eller begge forel-

drene. Gjenlevende ektefeller som er uføre er behandlet under kap. 2655 Uførhet, og gjenlevende over 67 år er behandlet under kap. 2670 Alderdom.

Kap. 2680 Etterlatte

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	1 105 374	1 100 000	1 080 000
71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	825 656	810 000	785 000
72	Sært tillegg, <i>overslagsbevilgning</i>	83 170	82 000	83 000
74	Tilleggsstønader og stønad til skolepenger, <i>overslagsbevilgning</i>	193	1 200	1 000
75	Stønad til barnetilsyn til gjenlevende i arbeid, <i>overslagsbevilgning</i>	4 281	3 900	3 000
	Sum kap. 2680	2 018 674	1 997 100	1 952 000

Hovedtrekk ved regelverket og foreslåtte endringer

Formålet med ytelser etter denne programkategorien er å sikre inntekt til gjenlevende ektefelle som ikke kan forsørge seg selv, til barn når en av foreldrene eller begge er døde og til enslige familiepleiere som ikke kan forsørge seg selv etter at pleieforholdet er opphørt. I tillegg skal ytelsene bidra til hjelp til selvhjelp.

Et offentlig utvalg som har utredet etterlatteytelsene i folketrygden leverte sin rapport, NOU 2017: 3 Folketrygdens ytelser til etterlatte – forslag til reform, 2. februar 2017. Forslaget ble sendt på høring med høringsfrist 1. juni 2017, og er til oppfølging i departementet. I påvente av reform er det gitt midlertidige regler for gjenlevende uføre- og alderspensjonister. Dertil vil regjeringen fremme et lovforslag om opphever de særlige reglene som folketrygdloven har for gjenlevende flyktninger. Se nærmere omtale under punkt 6.2.3 Pensjon, Reform av ytelser til etterlatte og Alderspensjon til forsørgere.

Gjenlevende ektefelle

Ytelser til gjenlevende ektefelle gis etter bestemmelser i folketrygdloven kapittel 17. Som gjenlevende ektefelle regnes også registrerte partnere og samboere som har vært gift med hverandre eller som har eller har hatt felles barn. På nærmere bestemte vilkår kan ytelse også gis til skilt gjenlevende ektefelle.

Til en gjenlevende ektefelle kan det ytes pensjon, overgangsstønad, stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv.

Pensjon og overgangsstønad er inntektsprøvd mot faktisk og antatt inntekt. Retten til ytelser faller bort når vedkommende fyller 67 år. Ytelsene kan ikke kombineres med egen alderspensjon eller uføretrygd, men eventuelle rettigheter etter avdøde kan etter egne regler beregnes inn i alderspensjonen eller uføretrygden. Retten til ytelser faller videre bort dersom den gjenlevende får AFP fra offentlig pensjonsordning.

Fra 1. januar 2016 kan det tas ut alderspensjon som er delvis beregnet etter nye opptjeningsregler. Ny alderspensjon i folketrygden har ikke regler som tar hensyn til eventuelle rettigheter som gjenlevende ektefelle. Den midlertidige løsningen med gjenlevendetillegg til den delen av alderspensjonen som ble gitt etter nye opptjeningsregler for årskullene født i 1954–1957, ble lukket for nye tilfeller 31. desember 2019. Som en midlertidig ordning kan gjenlevende som mottar uføretrygd, få et gjenlevendetillegg til sin trygd.

Tidligere familiepleiere

En ugift person under 67 år som i minst fem år har hatt nødvendig tilsyn og pleie av foreldre eller annen nærstående, kan gis pensjon eller overgangsstønad når pleieforholdet er opphørt.

Barnepensjon

Barnepensjon gis til barn som har mistet en eller begge foreldre.

Barnepensjon gis som hovedregel til barnet fyller 18 år. Dersom begge foreldrene er døde, og barnet er under utdanning, gis pensjon inntil barnet fyller 20 år. Ved dødsfall som skyldes yrkesskade kan pensjon gis til barnet fyller 21 år.

Rapport

Utgiftsutviklingen

I nominelle beløp har utgiftene under kap. 2680 hatt en samlet reduksjon på 10 pst. i perioden 2015–2019. I fast grunnbeløp har det vært en nedgang i utgiftene på 19 pst. i løpet av samme periode. Nedgangen skyldes at antall gjenlevende ektefeller med pensjon har gått ned de siste årene. Dødeligheten i aldersgruppene under 67 år er redusert, særlig blant menn, og det har dermed blitt færre gjenlevende ektefeller. Den økende yrkesaktiviteten blant kvinner påvirker også utviklingen i antall gjenlevende ektefeller som får utbetalt ektefellepensjon, da pensjonen avkortes mot inntekt og dermed faller helt bort over visse inntektsnivåer.

Gjenlevende ektefeller med pensjon per 31.12. og endring fra foregående år. 2017–2019

År	Med grunnpensjon		Med særtillegg		Med tilleggspensjon	
	Antall personer	Endring fra året før	Antall personer	Endring fra året før	Antall personer	Endring fra året før
2017	15 415	-572	4 416	-115	15 092	-572
2018	14 858	-557	4 288	-128	14 545	-547
2019	14 221	-637	4 195	-93	13 921	-624

De aller fleste gjenlevende ektefeller med pensjon er kvinner. I 2019 var andelen kvinner på 90 pst. Rundt 45 pst. av enkene og 16 pst. av enkemennene under 67 år mottok pensjon eller overgangsstønnad ved utgangen av 2019.

Andelen gjenlevende ektefeller med fradrag i ytelsen som følge av faktisk eller antatt inntekt har vært relativt stabil de siste årene. I 2019 hadde 83 pst. av alle gjenlevende ektefeller med pensjon/stønnad reduksjon i ytelsen som følge av faktisk eller antatt inntekt.

Antall personer med avgang fra gjenlevendepensjon og tilstand etter avgang. 2019

Kjønn	Totalt antall	Alderspensjon	Uføretrygd	AFP	Gift	I arbeid ¹	Død	Annet
Totalt	2 366	1 225	377	127	37	396	20	184
Kvinner	2 088	1 115	329	121	31	327	16	149
Menn	278	110	48	6	6	69	4	35

¹ Registrert som arbeidstaker

52 pst. av gjenlevende ektefeller med avgang fra gjenlevendepensjon har overgang til alderspensjon, mens 19 pst. har blitt uføretrygdede. 5 pst. har gått over til AFP, mens 2 pst. har mistet pensjonen pga. ekteskapsinngåelse. Omtrent 1 pst. er døde. Av de gjenværende 25 pst. er de

aller fleste i arbeid. Dette er i stor grad personer som også har vært i arbeid samtidig som de har mottatt gjenlevendepensjon, og som nå har fått høyere inntekt slik at hele pensjonen avkortes. De som slutter å motta gjenlevendepensjon har i gjennomsnitt mottatt pensjon i overkant av ni år.

Barnepensjonister per 31. desember. 2017–2019

2017	2018	2019	Endring 2017–2019 i pst.	2017
Antall i alt	11 804	11 585	11 136	-5,7
Begge foreldre døde	148	134	144	-2,7

Antall barnepensjonister utgjør 0,9 pst. av alle unge mellom 0 og 20 år. Det er omlag 1,5 barn per barnekull som fortsatt har én forelder i live, og rundt 1,4 barn per barnekull blant foreldreløse.

Budsjettforslag 2021

Regulering av folketrygdens grunnbeløp

Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppjøret i 2021. Som følge av dette øker utgiftsanslaget for 2021 med til sammen

41,8 mill. kroner under kap. 2680. Det foreslås bevilget 1 952 mill. kroner i 2021.

Post 70 Grunnpensjon, overslagsbevilgning

I budsjettforslaget for 2021 anslås det et gjennomsnittlig antall mottakere på om lag 24 300, med en gjennomsnittlig ytelse på om lag kr 44 500. Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjøret i 2021. Som følge av dette øker utgiftsanslaget for 2021 med 23 mill. kroner på post 70.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,2 mill. kroner som følge av avvikling av folkestrygdens særskilte bestemmelser for flyktninger og heving av folketrygdens botidskrav fra tre til fem år.

For 2021 foreslås en bevilgning på 1 080 mill. kroner.

Post 71 Tilleggspensjon, overslagsbevilgning

I budsjettforslaget for 2021 er det lagt til grunn et gjennomsnittlig antall mottakere på om lag 13 200, med en gjennomsnittlig ytelse på om lag kr 59 300. Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjøret i 2021. Som følge av dette øker utgiftsanslaget for 2021 med 17 mill. kroner på post 71.

For 2021 foreslås en bevilgning på 785 mill. kroner.

Kap. 2686 Stønad ved gravferd

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Stønad ved gravferd, <i>overslagsbevilgning</i>	225 688	220 000	235 000
	Sum kap. 2686	225 688	220 000	235 000

Hovedtrekk ved regelverket

Formålet med stønad ved gravferd etter folkestrygdloven kapittel 7 er å kompensere for utgifter til gravferd. Når et medlem i folketrygden dør kan det gis gravferdsstønad og stønad til bæretransport. Det ytes også stønad til et medlems ektefelle og barn under 18 år, som ikke selv er medlemmer i folketrygden, dersom disse oppholder seg i Norge og ble forsørget av medlemmet.

Post 72 Særtilllegg, overslagsbevilgning

I budsjettforslaget for 2021 anslås det et gjennomsnittlig antall mottakere på om lag 4 200, med en gjennomsnittlig ytelse på om lag kr 19 900. Utgiftsanslaget for 2021 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjøret i 2021. Som følge av dette øker utgiftsanslaget med 1,8 mill. kroner på post 72.

For 2021 foreslås en bevilgning på 83 mill. kroner.

Post 74 Tilleggsstønader og stønad til skolepenger, overslagsbevilgning

Utdanningsstønad gis til gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleiere etter samme bestemmelser som for enslig mor eller far, jf. kap. 2620.

Utgiftene til tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv., vil være avhengig av det totale antall gjenlevende, arbeidsmarkedet, det generelle utdanningsnivået, valg av utdanningstype mv.

For 2021 foreslås en bevilgning på 1 mill. kroner.

Post 75 Stønad til barnetilsyn til gjenlevende i arbeid, overslagsbevilgning

Stønad til barnetilsyn gis til gjenlevende ektefeller etter samme bestemmelser som for enslig far eller mor, jf. kap. 2620.

For 2021 foreslås en bevilgning på 3 mill. kroner.

Gravferdsstønaden fastsettes av Stortinget og utgjør fra 1. januar 2020 maksimalt 24 734 kroner. Stønaden er, med unntak for barn under 18 år, behovsprøvd.

Stønad til bæretransport ytes for å dekke nødvendige utgifter til transport av bære dersom baren med den avdøde må transporteres lengre enn 20 km fra dødssted til nærmeste naturlige gravplass ved bosted. Det gjøres fradrag for en egenandel på 10 pst. av gravferdsstønaden.

Ved dødsfall under opphold utenfor landet, kan det i visse tilfeller ytes stønad etter særskilte regler.

Rapport

Utgiftene til stønad ved gravferd i 2019 var på 225,7 mill. kroner. Av dette ble det utbetalt 152,0 mill. kroner til båretransport, 65,4 mill. kroner til behovsprøvd gravferdsstønad og 8,3 mill. kroner til gravferdsstønad ved dødfødt barn.

Behovsprøvd gravferdsstønad 2017–2019

År	Utgifter, mill. kroner	Antall mottakere	Mottakere i pst. av antall døde	Gjennomsnittlig beløp, kroner	Maksimal sats, kroner
2017	61,9	3 333	8,2	18 573	22 723
2018	63,1	3 379	8,3	18 718	23 337
2019	65,4	3 441	8,5	19 014	23 990

I 2019 mottok 3 441 personer behovsprøvd gravferdsstønad, mot 3 379 i 2018. Andelen dødsfall hvor det ble gitt behovsprøvd gravferdsstønad var 8,5 pst. I tillegg ble det i 2019 utbetalt stønad til båretransport for 17 465 personer, og i 563 saker med gravferdsstønad for dødfødte barn.

Budsjettforslag 2021

Det foreslås at satsen for den behovsprøvede gravferdsstønaden økes fra maksimalt 24 734 kroner til maksimalt 25 377 kroner fra 1. januar 2021.

I anslagene er gjennomsnittlig antall mottakere av gravferdsstønad anslått til om lag 4 000, og gjennomsnittlig beløp pr. mottaker på om lag 19 500 kroner. For stønad til båretransport anslås det at antall mottakere vil bli om lag 16 800, med et gjennomsnittlig beløp pr. mottaker på om lag 9 200 kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 235 mill. kroner.

Programkategori 29.90 Diverse inntekter

Inntekter under programkategori 29.90 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
5701	Diverse inntekter	2 276 682	2 378 160	2 512 900	5,7
	Sum kategori 29.90	2 276 682	2 378 160	2 512 900	5,7

Inntekter under programkategori 29.90 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
50–89	Overføringer fra andre	2 276 682	2 378 160	2 512 900	5,7
	Sum kategori 29.90	2 276 682	2 378 160	2 512 900	5,7

Kap. 5701 Diverse inntekter

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
71	Refusjon ved yrkesskade	770 528	850 000	879 750
73	Refusjon fra bidragspliktige	213 955	230 000	205 000
80	Renter	494	1 700	1 000
86	Innkreving feilutbetalinger	1 194 977	1 200 000	1 327 000
87	Diverse inntekter	20 518	18 960	18 150
88	Hjelpemiddelsentraler mv.	76 210	77 500	82 000
	Sum kap. 5701	2 276 682	2 378 160	2 512 900

Post 71 Refusjon ved yrkesskade

Bakgrunn

En vesentlig del av folketrygdens utgifter ved yrkesskade blir finansiert av arbeidsgivere ved en refusjonsordning knyttet til den obligatoriske yrkesskadeforsikringen etter lov av 16. juni 1989

nr. 65. Ordningen er forankret i forskrift 25. mars 1997 nr. 270, hjemlet i medhold av folketrygdloven § 23-8.

Refusjonsordningen bygger på en forenklet modell, basert på at man medregner kapitaliserte uføreytelser fullt ut i beregningsgrunnlaget, mens andre trygdeytelser ikke tas med. Den

avspeiler forholdet mellom folketrygdens utgifter og erstatningsutbetalingene, men tar ikke sikte på å dekke de faktiske trygdeutgifter i de enkelte yrkesskadetilfeller. Refusjonen skjer gjennom en fastsatt prosentsats/refusjonssats av de faktiske erstatningsutbetalinger fra forsikringsgiverne. Refusjonssatsen har vært fastsatt til 120 pst. av erstatningsutbetalingene siden 1991, da ordningen ble innført. Refusjonssatsen beholdes uendret på 120 pst. av erstatningsutbetalingene også i 2020. Av praktiske grunner følger oppgjørsåret kalenderåret, men forsikringselskapene kan først ha oppgjøret ferdig beregnet og utbetalt 1. mars i det etterfølgende året. Fra 1. januar, fram til forfall 1. mars, blir selskapene belastet renter i henhold til dagslånsrenten i Norges Bank.

Nærmere om folketrygdens utgifter og refusjonsinntekter ved yrkesskade

Folketrygdens faktiske utgifter ved yrkesskade er langt større enn beløpet som blir refundert. Dette skyldes at stønadsarter, i hovedsak korttidsytelser som sykepenger og utgifter til helsetjenester, er holdt utenfor refusjonsordningen. Refusjonsordningen omfatter heller ikke enkelte persongrupper som hører inn under det offentliges ansvar, som for eksempel skoleelever.

I tabellen nedenfor framgår de faktiske refusjonsinnbetalinger som folketrygden har fått fra forsikringselskapene fra og med 2015 og til og med juli 2020.

Refusjonsinnbetalinger fra forsikringselskapene

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inntekt	904	939	1 021	841	771	841

Departementet vil bemerke at refusjonsordningen bygger på en forenklet modell basert på at man medregner de kapitaliserte uføreytelser fullt ut i beregningsgrunnlaget, mens andre trygdeytelser ikke medregnes. I budsjettanslaget for 2021 forutsettes det at refusjonssatsen beholdes uendret på 120 pst. av erstatningsutbetalingene også i 2020.

For 2021 foreslås en bevilgning på 879,75 mill. kroner.

Post 73 Refusjon bidragspliktige

Det tas refusjon for utbetalt bidragsforskott (se kap. 2620, post 76) i innbetalt bidrag fra de bidragspliktige for samme periode, inntil tilsvarende beløp utbetalt som forskott.

I 2019 ble det innbetalt 213,9 mill. kroner fra de bidragspliktige. Dette utgjør om lag 30 pst. av utbetalt forskott på kap. 2620, post 76.

Anslagene som legges til grunn på denne posten, utgjør en andel av det beløp som forventes utbetalt i bidragsforskott i samme periode. Det anslås at inntektene i 2021 vil utgjøre om lag 30 pst. av utgiftene på kap. 2620, post 76.

For 2020 foreslås en bevilgning på 205 mill. kroner.

Post 80 Renter

Posten gjelder i hovedsak renteinntekter av lån og innskudd for kontorlokaler.

For 2021 foreslås en bevilgning på 1 mill. kroner.

Post 86 Innkreving feilutbetalinger

På posten inntektsføres tilbakebetaling av for mye utbetalt til stønadsmottaker inkludert etteroppgjør av uføretrygd. I tillegg regnskapsfører Helfo refusjon for feilutbetalte ytelser samt renter på slike feilutbetalinger på denne posten. I tillegg inntektsføres tilbakebetalte feilutbetalinger av ventelønn under posten, som tidligere ble budsjettet under kap. 3635, post 85.

I 2020 påvirkes innkrevingsarbeidet særlig av koronapandemien. Det ble i Prop. 117 S (2019–2020) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2020 lagt til grunn en forskyvning av inntekter fra 2020 til senere år.

Det anslås på usikkert grunnlag en forskyvning av inntekter til 2021 med 107 mill. kroner. I tillegg kommer enkelte andre justeringer av bevilgningen på posten. Samlet sett gir dette en økning med 127 mill. kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 1 327 mill. kroner.

Post 87 Diverse inntekter

Posten består i hovedsak av følgende inntekter:

- Straffegebyr fra a/a register
- Renter og avdrag på attføringslån

For 2021 foreslås en bevilgning på 18,2 mill. kroner.

Post 88 Hjelpemiddelsentraler m.m.

Posten omfatter inntekter fra bl.a. salg av hjelpemidler og biler.

For 2021 foreslås en bevilgning på 82 mill. kroner.

Programkategori 33.30 Arbeidsliv

Utgifter under programkategori 33.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
2541	Dagpenger	9 324 446	8 964 800	18 386 000	105,1
2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv.	930 536	925 000	1 170 000	26,5
2543	Midlertidige stønadsordninger for selvstendig næringsdrivende, frilansere og lærlinger			20 000	
Sum kategori 33.30		10 254 982	9 889 800	19 576 000	97,9

Utgifter under programkategori 33.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
70–89	Andre overføringer	10 254 982	9 889 800	19 576 000	97,9
Sum kategori 33.30		10 254 982	9 889 800	19 576 000	97,9

Kap. 2541 Dagpenger

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	
70	Dagpenger, <i>overslagsbevilgning</i>	9 324 446	8 964 800	18 386 000	
Sum kap. 2541		9 324 446	8 964 800	18 386 000	

Hovedtrekk ved regelverket og foreslåtte endringer

Hovedformålet med dagpenger under arbeidsløshet er å kompensere for tap av arbeidsinntekt ved arbeidsledighet. Dagpengenes størrelse og varighet avhenger av tidligere arbeidsinntekt.

Dagpengene er også et viktig fordelingspolitisk virkemiddel, og inngår i det sosiale sikker-

hetsnett. Samtidig er ordningen utformet med sikte på å motivere til aktiv jobbsøking, bl.a. gjennom aktivitetskrav, mobilitetskrav og sanksjoner. Dette gjør dagpengeordningen til et viktig arbeidsmarkedspolitisk virkemiddel som skal bidra til økt overgang til arbeid.

Dagpenger kan gis arbeidssøkere og permitterte. Det er et krav at arbeidstiden er redusert med minst 50 pst. og at øvrige vilkår er oppfylt,

herunder at mottakerne tidligere må ha hatt en minste arbeidsinntekt og er disponible for ethvert arbeid (reell arbeidssøker).

Enkelte regelverksendringer i Statsbudsjettet 2020 har også effekt i 2021. Økonomiske konsekvenser er omtalt under post 70.

Regjeringen foreslår enkelte endringer i dagpenge- og permitteringsregelverket for 2021. Disse er omtalt under.

Skjerpede sanksjoner i dagpengeordningen

Arbeidsløse som på ulike måter selv har forårsaket ledigheten, kan ilegges sanksjoner i form av forlenget ventetid for dagpenger i starten av en stønadperiode, og tidsbegrenset bortfall av dagpengene. Sanksjonene underbygger kravet om å være reell arbeidssøker. Det er rimelig at de som selv kan lastes for at de er blitt arbeidsløse, eller for at de forblir uten arbeid, selv bærer en stor del av den økonomiske byrden ved å være uten arbeidsinntekt. For å ytterligere understreke ansvaret for egen arbeidsløshet, foreslår regjeringen å skjerpe sanksjonene i dagpengeordningen fra 1. januar 2021. Det foreslås at forlenget ventetid økes fra tolv til 18 uker, og at tidsbegrenset bortfall økes fra tolv til 18 uker ved førstegangs sanksjonsbetingede forhold. Dette vil underbygge insentivene til ønsket atferd i arbeidsmarkedet, herunder aktiv arbeidssøking og tiltaksdeltakelse. Forslagene er på usikkert grunnlag anslått å redusere utgiftene under kap. 2541, post 70 med om lag 180 mill. kroner i 2021, og ytterligere 70 mill. kroner i 2022.

Særregler om dagpenger og utdanning

Det gis som hovedregel ikke dagpenger til personer som gjennomfører utdanning eller opplæring, jf. folketryktdloven § 4-6. Som et midlertidig tiltak i en situasjon med svært mange permitterte og ledige ble det fra 20. april og fram til 31. desember 2020 innført en ordning som gjør det lettere å ta opplæring og samtidig beholde retten til dagpenger, jf. omtale i Prop. 117 S (2019–2020) og Prop. 127 S (2019–2020).

Det tas sikte på at nytt regelverk kan iverksettes fra 1. juli 2021. På bakgrunn av dette foreslår regjeringen å forlenge den midlertidige ordningen fram til 1. juli 2021. Regjeringen arbeider med å utforme et permanent regelverk for å kombinere dagpenger og utdanning, og vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte. Forslaget er på svært usikkert grunnlag anslått å øke utgiftene til dagpenger med 100 mill. kroner i 2021.

Permitteringsregler i fiskeindustrien

Det gjelder i dag en rekke særregler for permitteringer i fiskeindustrien. Bl.a. har permitterte i fiskeindustrien kunnet motta dagpenger under permittering i en lengre periode enn permitterte for øvrig. Regjeringen foreslo i Prop. 1 S (2019–2020) å redusere perioden med dagpenger under permitteringer i fiskeindustrien fra 52 til 26 uker i løpet av 18 måneder fra 1. juli 2020. I Prop. 127 S (2019–2020) varslet regjeringen at iverksettingen ble utsatt. Iverksettningstidspunktet for redusert permitteringsperiode i fiskeindustrien foreslås nå satt til 1. juli 2021, dvs. samtidig som perioden med dagpenger under permittering reduseres til 26 uker for øvrige næringer, dersom forholdene ligger til rette for det, jf. Prop. 142 S (2019–2020).

Rapport

Midlertidige tiltak som følge av utbruddet av koronaviruset

For å styrke arbeidstakeres inntektssikring, og for å redusere bedriftenes kostnader, ble det innført en rekke midlertidige endringer i dagpenge- og lønnskompensasjonsordning, bevilget under kap. 2541, post 70. For nærmere omtale av utfasing av midlertidige tiltak mv. viser vi til Prop. 142 S (2019–2020). Perioden med lønnsplikt for arbeidsgiver under permittering ble redusert fra 15 til to dager i starten av permitteringsperioden. Fra 1. september 2020 ble perioden økt til ti dager.

Kvinner er overrepresentert i deler av tjenestesektoren som umiddelbart ble rammet av nedstengingen. Mange av bransjene som var særlig utsatt for ledighet og permitteringer i starten kjennetegnes også av å ha mange unge og innvandrere blant sine ansatte. Disse gruppene fikk dermed særlig nytte av de midlertidige tiltakene som ble satt i verk.

- Det ble innført en egen lønnskompensasjonsordning som sikret permitterte full lønn opp til 6 G fra dag tre til dag 20 i permitteringsperioden. Lønnskompensasjon ble også gitt til grupper som ikke vanligvis har rett til dagpenger, f.eks. studenter og personer som er eldre enn 67 år.
- Kompensasjonsgraden i dagpengeordningen ble økt til 80 pst. for delen av dagpengegrunnlaget opp til 3 G.
- Ventetiden på tre dager i dagpengeordningen ble opphevet.

- Kravet til minsteinntekt ble redusert fra 1,5 G til 0,75 G siste tolv måneder og fra 3 G til 2,25 G siste 36 måneder før søknad.
  - Kravet til redusert arbeidstid for å motta dagpenger ble redusert fra 50 pst. til 40 pst.
  - Terskelen for bortfall av dagpenger pga. arbeid ble hevet, dvs. gradering opp til 60 pst. i stedet for 50 pst.
  - Dagpengemottakere som ellers ville brukt opp sine dagpengerrettigheter i perioden fra mars til oktober, fikk forlenget stønadsperioden ut oktober 2020.
  - Arbeidsgivere fikk forlenget perioden med fritak fra lønnsplikt under permittering, slik at permitterte som ellers ville ha gått ut perioden på 26 uker i løpet av 18 måneder fra mars til oktober beholdt retten til dagpenger ut oktober 2020, uten at arbeidsgiver måtte gå til oppsigelse.
  - Permitteringsperioden i fiskeindustrien ble *ikke* redusert fra 52 til 26 uker fra 1. juli 2020, slik det var varslet i Prop. 1 S (2019–2020).
  - Permitterte faglærte fra land utenfor EØS-området fikk rett til dagpenger i perioden 4. mai til 31. oktober 2020.
- Fra 20. april ble det, på visse vilkår, mulig å kombinere dagpenger og utdanning uten avkorting av ytelsen.
  - Dagpengemottakere som tar arbeid i jordbruket, skulle bare føre halvparten av timene de jobbet på meldekortet. Dette ga en gunstigere avkorting av dagpengene.

Utviklingen i antall dagpengemottakere

I gjennomsnitt mottok om lag 46 100 personer dagpenger i 2019, mot om lag 53 200 personer i 2018. I 1. halvår 2020 var det om lag 91 300 dagpengemottakere i gjennomsnitt. Dette er en økning på rundt 88 pst. sammenlignet med 1. halvår 2019.

I 2019 var utgiftene til dagpenger på om lag 9 300 mill. kroner. I 1. halvår 2020 summerte utgiftene over dagpengekapittelet seg til om lag 17 900 mill. kroner. Det er en økning på rundt 274 pst. sammenlignet med 1. halvår 2019.

Tabellen under viser omfang og sammensetning av dagpengemottakere for 2018 og 2019, og 1. halvår 2019 og 2020.

Gjennomsnittlig antall dagpengemottakere, 2018 – 1. halvår 2020

	2018	2019	1. halvår 2019	1. halvår 2020
Helt ledige ikke permitterte	31 710	27 879	28 876	37 911
Helt ledige permitterte	1 944	1 294	1 611	18 253
Delvis ledige ikke permitterte	11 686	10 131	10 808	11 994
Delvis ledige permitterte	1 593	1 013	1 293	15 736
Andre (inkl. tiltaksdeltakere)	6 223	5 738	6 072	7 376
Sum	53 156	46 055	48 660	91 269

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Gjennomsnittlig mottok dagpengemottakere ytelsen i 26 uker i 2019. Dette er en økning på om lag én uke sammenlignet med 2018. Flertallet av dagpengemottakerne er helt ledige (inkl. helt permitterte). I 2019 var det gjennomsnittlig om lag 29 200 personer i denne gruppen. I 1. halvår 2020 var det i gjennomsnitt om lag 56 200 helt ledige dagpengemottakere. Dette er en økning på om lag 84 pst. fra 1. halvår 2019.

Fra 2018 til 2019 gikk antallet permitterte ned med 26 pst. til et nivå på om lag 3 500 i gjennomsnitt. I 1. halvår 2020 var det i gjennomsnitt 150 200 helt og delvis permitterte, et nivå som var

om lag 146 000 høyere enn samme periode året før. Av de permitterte var om lag 55 pst. helt permitterte. Den ekstreme økningen i 1. halvår 2020 kan forklares med utbruddet av koronaviruset og innføringen av strenge smitteverntiltak i mars. I 2019 var det 46 pst. av de helt ledige, inkludert helt ledige permitterte, som mottok dagpenger.

Bruk av sanksjoner for mottakere av dagpenger

Dagpengeordningens krav til mobilitet og disponibilitet skal praktiseres strengt og konsekvent. Sanksjonene mot dem som selvfor skyldt er ledige

eller som uten rimelig grunn lar være å ta jobb eller delta i arbeidsmarkedstiltak, er et viktig virkemiddel for å sikre aktiv arbeidssøking og forhindre uønskede tilpasninger på arbeidsmarkedet, jf. regjeringens forslag til skjerping av sanksjoner. Et eksempel på en uønsket tilpasning kan være at man unngår å ta eller søke arbeid og forblir dagpengemottaker. Avstengning skjer i form av tidsbegrenset bortfall eller forlenget ventetid for å få dagpenger.

I 2019 ble det fattet om lag 1 800 vedtak om tidsbegrenset bortfall, og om lag 7 900 vedtak om forlenget ventetid for å få dagpenger som følge av selvforskyldt ledighet. I 1. halvår 2020 ble det fattet om lag 500 vedtak om tidsbegrenset bortfall, og om lag 4 900 vedtak om forlenget ventetid.

Budsjettforslag 2021

Post 70 Dagpenger, overslagsbevilgning

Bevilgningen til dagpenger har blitt økt i flere omganger gjennom 1. halvår 2020. I Revidert nasjonalbudsjett 2020 ble bevilgningen satt til 53 579 mill. kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 18 386 mill. kroner. Den anslåtte utgiftsreduksjonen fra 2020 til 2021 skyldes i hovedsak at antallet mottakere av dagpenger forventes å falle, som følge av lavere arbeidsledighet.

I 2021 legges det beregningsteknisk til grunn et gjennomsnittlig antall dagpengemottakere på om lag 85 000, og årlig utbetaling per dagpengemottaker på om lag 213 000 kroner. Budsjettforslaget må også ses i sammenheng med regjeringens forslag til endringer i dagpengeordningen.

Endringer i statsbudsjettet 2020 som har budsjettmessige konsekvenser i 2021

Perioden med fritak fra lønnsplikt under permittering blir utvidet fra 26 til 52 uker i løpet av en 18-månedersperiode fra 1. november, og fra 1. januar 2021 innføres arbeidsgiverperiode II på fem dager for permitteringer som varer mer enn 30 uker, jf. forslag i Prop. 142 S (2019–2020). Dette er anslått å øke utgiftene under kap. 2541, post 70 med 360 mill. kroner i 2021.

I forbindelse med koronautbruddet ble kravet til arbeidstidsreduksjon og kravet til minsteinntekt i dagpengeordningen lempet på, jf. omtale over. Fra 1. november 2020 kan man ikke lenger få innvilget dagpenger på disse vilkårene, jf. forslag i Prop. 142 S (2019–2020), men inngangsvilkårene prøves ikke på nytt for løpende tilfeller. Det er anslått å øke utgiftene under kap. 2541, post 70 med 20 mill. kroner i 2021.

I forbindelse med saldert budsjett for 2020 ble reglene endret slik at tiltaksdeltakere måtte bruke opp dagpengerrettigheter før ev. overgang til tiltakspenger. Endringen innebærer isolert en økning i utgiftene under kap. 2541, post 70 med 0,9 mill. kroner i 2021.

I forbindelse med saldert budsjett for 2020 ble deltakerne i arbeidsmarkedstiltaket varig lønnskudd unntatt fra kravet i folketrygdloven om å være reelle arbeidssøkere ved permittering. Endringen innebærer isolert en økning i utgiftene under kap. 2541, post 70 med 0,1 mill. kroner i 2021.

Kap. 5705 Refusjon av dagpenger

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs	22 492	19 000	27 000
71	Refusjon av dagpenger for grensearbeidere mv. bosatt i Norge	90	300	100
	Sum kap. 5705	22 582	19 300	27 100

Budsjettforslag 2021**Post 70 Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs**

Arbeids- og velferdsetaten kan forskuttere lønns- og garantimidler i form av dagpenger dersom vilkårene for dekning gjennom lønnsgarantiordningen er tilstede. Arbeids- og velferdsetaten fremmer refusjonskrav i konkursboet for utbetalte dagpenger når det blir klart at det vil bli utbetalt lønns- og garantimidler til arbeidstaker.

For 2021 foreslås en bevilgning på 27 mill. kroner.

Post 71 Refusjon av dagpenger for grensere arbeidere mv. bosatt i Norge

Arbeids- og velferdsetaten kan søke refusjon for utbetalte dagpenger til personer som er bosatt i Norge og har blitt helt arbeidsledige fra arbeid i et annet EØS-land. Tilsvarende kan andre EØS-land kreve refusjon fra Norge for utbetalte dagpenger til personer som er bosatt i det andre EØS-landet, og har blitt helt arbeidsledige fra arbeid i Norge. Mellom de nordiske landene er det inngått en avtale om å ikke kreve slik refusjon.

For 2021 foreslås en bevilgning på 0,1 mill. kroner.

Kap. 2542 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv., <i>overslagsbevilgning</i>	930 536	925 000	1 170 000
	Sum kap. 2542	930 536	925 000	1 170 000

Hovedtrekk ved regelverket

Lønns- og garantiordningen skal, på visse vilkår, dekke arbeidstakerens utestående krav på lønn mv. når arbeidsgiver går konkurs, jf. lov av 14. desember 1973 nr. 61 om statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv.

Arbeids- og sosialdepartementet har ansvar for lønns- og garantiordningen, og ordningen forvaltes av Arbeids- og velferdsetaten v/NAV Lønns- og garanti. I tillegg til skriftlig søknadsbehandling innebærer også lønns- og garantiarbeidet muntlig informasjon og veiledning om garantiordningen til bl.a. arbeidstakere, bobestyrere og tingretter.

Lønns- og garantiordningen omfatter arbeidsforhold der det skal betales arbeidsgiveravgift til folketrygden. Selvstendig næringsdrivende, oppdragstakere og arbeidstakere som har hatt en eierandel i virksomheten på minst 20 pst., er unntatt fra ordningen, med mindre vedkommende kan sannsynliggjøre at han/hun ikke har hatt vesentlig innflytelse over driften.

Lønn og annet arbeidsvederlag for maksimalt seks måneder kan dekkes gjennom lønns- og garantiordningen. Lønnskravet må ikke være forfalt lenger tilbake enn tolv måneder før fristdagen i konkursen. Opptjente feriepenger kan dekkes for samme år som fristdagen og året før. Pensjons-

ytelser og erstatning for tapt arbeidsvederlag kan dekkes for maksimalt seks måneder. I tillegg kan renter av utestående lønnskrav inntil fristdagen og ev. inndrivelseskostnader dekkes.

Den maksimale dekningen er begrenset til et bruttobeløp tilsvarende to ganger folketrygdens grunnbeløp på fristdagen. I tillegg kan man få dekket rimelige omkostninger i forbindelse med konkursbegjæringen.

Rapport

Antall konkurser på landsbasis og antall foretaks- konkurser, antall ansatte, ansiennitet og lønnsnivå i de bedrifter som rammes av konkurs, påvirker utbetalingenes samlede størrelse i lønns- og garantiordningen. Utbetalingene gjennom lønns- og garantiordningen er på denne måten konjunkturavhengige. Økonomien i det enkelte år har også stor betydning for utbetalingene. Utover dette vil svingninger i restansesituasjonen i NAV Lønns- og garanti kunne påvirke utgiftene i de enkelte år.

Årlige utbetalinger refererer seg i hovedsak til innkomne saker i utbetalingsåret, samt innkomne saker foregående år. Bobestyrere vil ofte måtte bruke noe tid på å få oversikt over konkursboet. Det vil derfor kunne ta litt tid før kravene sendes inn.

Antall konkurser på landsbasis og antall nye saker inn til lønnsgarantiordningen

År	2017	2018	2019
Antall konkurser	4 557	5 010	5 013
Herav antall foretakskonkurser ¹	3 455	3 885	4 001
Antall nye saker inn til lønnsgarantiordningen	2 077	2 187	2 236

1 Med foretakskonkurser menes konkurser i foretak med ansatte arbeidstakere. I tabellen er det derfor skilt mellom antall konkurser totalt og antall foretakskonkurser, hvor personlige konkurser og enkeltmannsforetak er skilt ut.

Totalt antall konkurser økte med 0,1 pst. fra 2018 til 2019. Tallet omfatter personlige og foretakskonkurser. Om lag 60 pst. av foretakskonkursene blir en sak i lønnsgarantiordningen. Antall foretakskonkurser økte i samme periode med 3 pst., mens det i 1. halvår 2020 var en økning på 0,5 pst. Antall ansatte berørt av konkurs gikk i 2019 opp med om lag 8 pst., og har i 1. halvår 2020 gått opp med 52 pst. Antall saker inn til garantiordningen gikk opp med om lag 2 pst. fra 2018 til 2019.

I 2019 utgjorde utgiftene 931 mill. kroner, som gir en økning på 17 pst. fra 2018. I 1. halvår 2020 utgjorde utgiftene på posten 569 mill. kroner, som også gir en økning på 17 pst. fra 1. halvår 2019.

Budsjettforslag 2021

Post 70 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv., overslagsbevilgning

Posten dekker utgifter for staten i henhold til lov av 14. desember 1973 nr. 61 om statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv.

Kap. 2543 Midlertidige stønadsordninger for selvstendig næringsdrivende, frilansere og lærlinger

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
71	Stønad til lærlinger, <i>overslagsbevilgning</i>			20 000
	Sum kap. 2543			20 000

Hovedtrekk ved regelverket

Kompensasjonstytelse for selvstendig næringsdrivende og frilansere kan gis til selvstendig næringsdrivende og frilansere med personinntekt fra næring eller oppdrag over 0,75 G, som har mis-

Antall foretakskonkurser økte med 3 pst. fra 2018 til 2019. Antall ansatte berørt av foretakskonkurser gikk i 2019 opp med om lag 8 pst., og har i 1. halvår 2020 økt med 52 pst. Antall saker inn til NAV Lønnsgaranti gikk opp med om lag 2 pst. fra 2018 til 2019. På bakgrunn av den økonomiske situasjonen og påvirkninger av koronapandemien vil det kunne forventes en fortsatt økning i antall konkurser. Utviklingen hittil i 2020 kan også tyde på fortsatt høyt antall berørte og et høyt antall saker inn til lønnsgarantiordningen. Dette indikerer økte utgifter. I Revidert nasjonalbudsjett 2020 ble bevilgningen økt fra 925 mill. kroner til 965 mill. kroner.

For 2021 foreslås en bevilgning på 1 170 mill. kroner.

tet hele eller deler av denne inntekten som følge av koronapandemien.

Stønaden til lærlinger gjelder permitterte lærlinger og andre som mister lærlingplassen som følge av koronapandemien.

Stønadene under dette kapitlet er midlertidige ordninger som ble iverksatt i forbindelse

med koronapandemien. De avvikles ved utgangen av oktober 2020. Lærlinger som er innvilget stønad før 1. november, kan motta stønad ut maksimalperioden på 52 uker, dersom vilkårene for øvrig er oppfylt.

Rapport

Kompensasjonstytelsen for selvstendig næringsdrivende og frilansere har hatt et mindre omfang enn lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett 2020, der det ble gitt en overslagsbevilgning på 3 600 mill. kroner. For perioden til og med uke 36 er det utbetalt 982 mill. kroner. Bruken av ordningen har gått ned. Samlet ytelse gikk ned fra om lag 380 mill. kroner til 19 000 mottakere for april måned, til om lag 190 mill. kroner og 8 900 mottakere for juli. Ytelsen utbetales etterskuddsvis for den kalendermåneden ytelsen gjelder.

Stønadene for lærlinger har hatt et mindre omfang enn det som ble lagt til grunn i Prop. 73 S (2019–2020), hvor det ble lagt til grunn at om lag 5 000 personer ville motta ytelsen i gjennomsnitt tre måneder. I perioden mai til august 2020 har det vært fra om lag 800 til om lag 1 600 mottakere.

Budsjettforslag 2021

Post 71 Stønad til lærlinger, overslagsbevilgning

Den midlertidige stønadsordningen for lærlinger avvikles for nye tilfeller f.o.m. 1. november 2020, jf. Prop. 142 S (2019–2020). De som har fått innvilget stønaden før 1. november, vil kunne motta ytelsen i inntil 52 uker.

For 2021 foreslås en bevilgning på 20 mill. kroner.

Kap. 5704 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Dividende	146 960	210 000	225 000
	Sum kap. 5704	146 960	210 000	225 000

Hovedtrekk ved ordningen

Dividende innbetales ved at staten trer inn i arbeidstakernes prioriterte dividendekrav i konkursboet når arbeidstakere får utbetalt lønnsgarantimidler.

Dividenden kan til en viss grad ses i sammenheng med endringene i utbetalingene, samt den generelle økonomiske situasjonen i boene. Innbetalingene relaterer seg til både inneværende og tidligere års utbetalinger. Økonomien i det enkelte bo har også stor betydning for utbetalingene og mulighetene for innkreving av dividende. Dette kan igjen ha sammenheng med sammensetningen av hvilke bransjer/næringer som har økonomiske problemer. En annen påvirkningsfaktor kan være bobestyrers muligheter og ressurser i forbindelse med inndrivning av midler til boet. Det

er derfor et betydelig etterslep i dividenden i forhold til utbetalingene.

Rapport

I 2019 utgjorde innbetalt dividende 147 mill. kroner. Det er en reduksjon på 22 pst. fra 2018. I 1. halvår 2020 utgjorde innbetalt dividende 114 mill. kroner. Det er en økning på 63 pst. fra 1. halvår 2019.

Budsjettforslag 2021

Post 70 Dividende

I Revidert nasjonalbudsjett 2020 ble bevilgningen redusert fra 210 mill. kroner til 185 mill. kroner. For 2021 foreslås en bevilgning på 225 mill. kroner.

Del III
Omtale av særlege tema

7 Fornye, forenkle og forbedre

IKT-moderniseringa i Arbeids- og velferdsetaten

IKT-moderniseringa i Arbeids- og velferdsetaten skal sikre betre tenester for brukarane og auke effektiviteten i saksbehandlinga.

Løysingane for behandling av saker om økonomiske ytingar skal endrast slik at brukar har tilgang til døgnopne sjølvbeteningsløysingar som skal sørge for at dialogen mellom forvaltning og brukar ikkje krev fysisk oppmøte. Brukarane skal finne all naudsynt informasjon om Arbeids- og velferdsetaten sine tenester og eigne saker hos etaten på internett.

Kommunikasjonen mellom Arbeids- og velferdsetaten og arbeidsgivarar skal så langt som mogleg støttast av elektroniske dialogløysingar og automatisert datautveksling.

For Arbeids- og velferdsetaten vil nye løysingar for behandling av saker legge til rette for ein betydeleg auke i saker som kan behandlast automatisk. Dette vil gi raskare saksbehandling, auka likebehandling og betre kvalitet. Effektivisering av saksbehandlinga vil gjere det mogleg å frigjere årsverk i Arbeids- og velferdsetaten som ein kan omdisponere til arbeid med oppfølging for å få fleire i arbeid.

Prosjekt 1 og Prosjekt 2 i IKT-moderniseringa er avslutta. Prosjekt 3 starta opp i 2019 og held fram i 2021 med ei forskyving frå 2019, jf. Prop. 117 S (2019–2020). I Prosjekt 3 vil det utviklast nye løysingar for sjukepengar, pleiepengar, omsorgspengar m.m. I tillegg til forskyving av løyving frå 2019, vil det òg bli ei forskyving frå 2020. Forskyving frå 2020 følger mellom anna av at etaten har hatt behov for å trekke på ressursar frå Prosjekt 3 knytte til koronapandemien, og er basert på venta mindreforbruk i 2020. Basert på endeleg mindreforbruk for 2020 vil det bli gjort naudsynte endringar i samband med revidert nasjonalbudsjett for 2021. Forskyving til 2021 vil ikkje gjere Prosjekt 3 dyrare, men vil gi god effektivitet for prosjektet i tråd med opphaveleg omfang av prosjektet (inkl. opsjonar).

I Prosjekt 3 er det planlagt å realisere moderne digitale systemløysingar på sjukepengeområdet. I tillegg til sjukepengar omfattar dette

pleiepengar, omsorgspengar, opplæringspengar og svangerskapspengar.

IKT-moderniseringa og utviklinga av moderne systemløysingar held fram med oppstart av eit prosjekt for å fase ut systema Arena/Abetal. Desse systema handterer i dag mellom anna vesentlege ytingsområde som dagpengar og arbeidsavklaringspengar. I prosjektet er det òg planlagt å modernisere tenesteyting og forvaltning av arbeidsmarknadstiltaka. Regjeringa foreslår å løyve 60 mill. kroner til dette i 2021. Denne løyvinga vil først løysast ut når Stortinget har tatt ei investeringsavgjerd for prosjektet. Regjeringa vil kome tilbake til saka i samband med revidert nasjonalbudsjett for 2021.

Sjå programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken for nærmare omtale.

Regelverksendringar for å støtte opp under forenkling og digitalisering

Arbeids- og velferdsetaten moderniserer tenesene sine gjennom meir og betre bruk av digital teknologi. Målet for arbeidet med modernisering er å levere betre tenester til befolkninga, effektivisere arbeidsprosessar og å betre saksbehandlinga. Dette er i tråd med regjeringa sin strategi for digitalisering av offentleg sektor (Meld. St. 27 (2015–2016) Digital agenda for Norge – IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet).

Prop. 135 L (2019–2020) Endringer i arbeids- og velferdsforvaltningsloven, sosialtjenesteloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (behandling av personopplysningar), blei fremma 19. juni 2020, og er til behandling i Stortinget. Arbeids- og sosialdepartementet foreslår i proposisjonen at Arbeids- og velferdsetaten, kommunen i arbeids- og velferdsforvaltninga, Statens pensjonskasse, Pensjonstrygden for sjømenn og Garantikassen for fiskere får ein uttrykkeleg heimel for behandling av personopplysningar, ein uttrykkeleg lovføresegn i dei enkelte lovene om at ein skal kunne fatte hel-automatiserte avgjerdar, at Statens pensjonskasse, Pensjonstrygden for sjømenn og Garantikassen for fiskere får ei lovfesta

tilgang til å gjenbruke personopplysningar til enkelte andre føremål enn det dei blei henta inn for, mellom anna til statistikk og analyse, og at departementet kan gi nærmare reglar i føresegn om behandling av opplysningar.

Sjukepengesakene vil vere viktig å effektivisere, da det gjeld mange saker kvart år. Arbeids- og sosialdepartementet arbeider med forslag til endringar i reglane i folketrygdloven for sjukepengar og stønad ved sjukdom hos barn og andre nærstående. Arbeids- og sosialdepartementet har hatt forslag til endringar i reglane i folketrygdloven for sjukepengar og stønad ved sjukdom hos barn og andre nærstående på høyring, og vil fremme ein proposisjon for Stortinget.

Statens pensjonskasse

Statens pensjonskasse jobbar vedvarande med forbetringar av tenester og dagleg drift. Det er ei målsetting å halde graden av automatisering på eit høgt nivå samtidig som nytt regelverk for pensjon blir innført. Løysningane for betening på nett blir vidareutvikla for å gjere det enklare for både medlemmer og medlemsverksemdar å søke informasjon, få svar på spørsmål og få utført fleire oppgåver på nettet. Det er det siste året lansert ein pensjonskalkulator for dei som er omfatta av ny offentleg tenestepensjon. Det er etablert eit samarbeid med KLP og Arbeids- og velferdsetaten om etablering av felles omgrep og definisjonar knytt til nytt regelverk for offentleg tenestepensjon. Ei arbeidsgruppe frå Statens pensjonskasse, KLP og Oslo Pensjonsforsikring la i juni 2020 fram anbefalingar for maskinell utveksling av pensjonsdata mellom ordningane innanfor offentleg tenestepen-

sjon. Dette er eit tiltak for digitalisering som vil forbetre samhandlinga og som vil medverke til at ordningane kan gi meir fullstendig informasjon til medlemene.

Pensjonsprogrammet PRO 25 for å innføre nytt pensjonsregelverk er inne i sitt tredje år. Ei sentral målsetting er å etablere effektive løysingar som òg er tilrettelagde for digital samhandling med til dømes Arbeids- og velferdsetaten, Skatteetaten og andre tenestepensjonsleverandørar, men òg med medlemmer og medlemsverksemdar. Her blir òg beteningsløysingar vidareutvikla.

Pensjonstrygda for sjømenn

Pensjonstrygda for sjømenn har gjennomført eit fornyingsprosjekt på IKT-området. Dei nye systema medfører ei betydeleg modernisering og effektivisering av etaten.

Pensjonstrygda for sjømenn har forenkla og automatisert fleire prosessar gjennom eit robotiseringsprosjekt. Det er òg lansert ei ny nettside for å gjere det enklare for både medlemmer og medlemsverksemdar å søke informasjon, få svar på spørsmål og få utført fleire oppgåver på nett. Det er utarbeidd ein første versjon av appen «Ditt PTS» som skal gjere det enklare for medlemmer å finne eige fartstid, få kunnskap om pensjon for sjømenn, få meldingar, informasjon, simulere eigen pensjon og søke pensjon på mobil eller nettbrett.

IKT-systemet blei lagt til rette slik at det i 2020 kunne vidareutviklast for det justerte pensjonsregelverket i samband med den langsiktige tilpassinga til pensjonsreforma. Pensjonstrygda arbeider med å effektivisere og automatisere drifta ytterlegare.

8 FN sine berekraftmål

FN vedtok i september 2015 berekraftmål for perioden fram mot 2030 (Agenda 2030). Måla forpliktar Noreg både internasjonalt og nasjonalt. I Nasjonalbudsjettet for 2021 blir det gitt ei samla omtale av nasjonal og internasjonal oppfølging av alle berekraftmåla.

Regjeringa tar sikte på å legge fram ei melding til Stortinget om arbeidet med berekraftmåla våren 2021.

Arbeids- og sosialdepartementet har ansvar for koordinering av berekraftmål 1, og bidreg til berekraftmål 8.

Berekraftsmål 1 – innsats mot fattigdom

Arbeids- og sosialdepartementet har ansvaret for å koordinere oppfølging av berekraftsmål 1 nasjonalt om å utrydde alle former for fattigdom. Berekraftsmål 1 følgjast opp nasjonalt gjennom den breie innsatsen for å redusere fattigdom og motverke ulikskap.

Regjeringa sitt mål er eit samfunn med små forskjellar. Regjeringa vil redusere fattigdom og auke den sosiale mobiliteten gjennom å inkludere fleire i arbeidslivet og redusere risikoen for at levekårsutfordringar går i arv. Regjeringa har som første prioritet i velferdspolitikken å kjempe mot fattigdom, særleg blant barnefamiliar, og sørge for at færre fell ut av samfunns- og arbeidsliv.

Eit av delmåla under berekraftsmål 1 er å minst halvere delen av menn, kvinner og barn som lever i fattigdom, i samsvar med nasjonale definisjonar. Det er ikkje ein offisiell definisjon av fattigdom eller fattigdomsgrense i Noreg. Ein indikator for kor mange som er utsette for fattigdom, er delen som har inntekt under eit bestemt nivå i inntektsfordelinga, til dømes 60 pst. av medianinntekta, i ein bestemt periode (om låginntekt som indikator på fattigdom, sjå punkt 3.4 Lavinntekt og levekår i del I). Sjølv om forskjellane i inntekt og levekår er mindre enn i andre land, er det òg i Noreg tendensar til noko aukande skilnader i inntekt og fleire med låginntekt. Delen i befolkninga med vedvarande låginntekt har auka noko i dei seinare år, og det har over ei tid vore ein auke i talet på barn i hushald med låg inntekt. I perioden

2016–2018 hadde 9,8 pst. av befolkninga vedvarande låginntekt (studentar er haldne utanfor). Det er relativt små forskjellar i omfanget av vedvarande låginntekt for menn (9,2 pst.) og kvinner (10,5 pst.). Delen barn i hushald med vedvarande låginntekt var i perioden 2016–2018 11,3 pst.

Delen av befolkninga med låginntekt vil, når grensa for låginntekt er sett ut i frå medianinntekta, avhenge av utviklinga i det generelle inntektsnivået. Når delen med relativ låginntekt aukar, betyr det at hushald nedst i inntektsfordelinga har ein lågare inntektsvekst enn befolkninga som heilskap. Sjølv om veksten i realinntekta i snitt over tid har vore betydeleg òg for desse, har han vore svakare enn veksten i det generelle inntektsnivået. Frå 1986 til 2017 auka realinntektene – målt som medianinntekt – med 78 pst., medan den gjennomsnittlege inntekta etter skatt for tiden med lågast inntekt auka med 56 pst. Dersom ein låser låginntektsgrensa til nivået for kjøpekraft i eit bestemt år, til dømes år 2005, er delen med låginntekt målt ved 60 pst. av medianinntekta meir enn halvert. Dei siste åra har veksten i realinntekta i norske hushald vore svak, og hushald nedst i inntektsfordelinga har hatt ein nedgang i realinntekta. Delen med låginntekt etter ei fast låginntektsgrense har som følge av dette endra seg lite dei siste åra. Barnefamiliar med små barn, einslege foreldre og unge som bur aleine er grupper som har hatt ei svak inntektsutvikling dei siste åra. Det er forholdsvis stor mobilitet ut av og inn i gruppa med låginntekt. For ei nærmare framstilling av utviklinga i låginntekt og levekår, sjå punkt 3.4 Lavinntekt og levekår i del I.

Regjeringa har lagt fram ei melding til Stortinget om fordeling og sosial berekraft i det norske samfunnet. Meld. St. 13 (2018–2019) tar opp ulikskap og låginntekt i Noreg i eit internasjonalt perspektiv, og betydninga av arbeidsmarknaden, utdanning og trygdeordningar for fordeling og moglegheiter. Meldinga tar òg opp ulikskap i helse, og demokratisk og sosial deltaking. Meldinga presenterer regjeringa sin innsats for å bidra til sosial berekraft og motverke ulikskap og konsekvensar av ulikskap. Offentlege velferdstenester, som barnehage, skole og utdanning og

helse- og omsorgstenester, bidrar til likskap i moglegheiter og til å redusere forskjellar i levekår.

For personar i yrkesaktiv alder, heng fattigdom og låginntekt til stor del saman med manglande eller for låg deltaking i arbeidsmarknaden. Arbeids- og velferdspolitikken er derfor sentral i innsatsen mot fattigdom. Manglande deltaking i arbeidsmarknaden har ofte årsak i utfordringar på andre levekårsområde. Personar som har utfordringar med helse, bustad og sosiale forhold kan ha behov for samordna bistand frå arbeids- og velferdsforvaltninga og andre tenester.

Det sosiale tryggingssystemet skal bidra til at alle får naudsynt bistand slik at dei kan delta i arbeidslivet og på andre arenaer i samfunnet. Det sosiale tryggingssystemet omfattar òg velferdstenester som familievern og barnevern, helsetenester og tiltak for rusavhengige, bustadsosialt arbeid og innsats for vanskelegstilte på bustadmarknaden mv. Tiltak og innsatsar i utdanningspolitikken, helse- og omsorgspolitikken, bustadpolitikken, oppvekst- og familiepolitikken, integreringspolitikken mv. har òg stor betydning for innsatsen mot fattigdom.

Regjeringa har i sin regjeringssperiode tatt mange initiativ for å hindre at enkeltpersonar og familiar fell utanfor arbeidslivet og andre viktige arenaer i samfunnet. Desse utfordringane krev like fullt ein kontinuerleg og fornya innsats. Samfunnet endrar seg, og årsaka til utanforskap er ofte samansette og gjensidig forsterkande. Ein politikk for å førebygge utanforskap må derfor omfatte eit breitt spekter av politikkområde. Regjeringa tar sikte på våren 2021 å legge fram ei melding til Stortinget med ein heilskapleg politikk for å førebygge utanforskap og fremme inkludering av fleire i arbeids- og samfunnsliv.

Arbeids- og sosialdepartementet har eit ansvar for å koordinere regjeringa sin innsats mot fattigdom. Prinsippet om sektoransvar gjeld og inneber at omsynet til fattigdom skal ivaretakast innanfor ansvarsområda til sektordepartementa.

Regjeringa vil prioritere desse tiltaka i 2021:

- 413 mill. kroner til å auke barnetrygda med 300 kroner i månaden for barn under 6 år frå 1. september 2021.
- 120 mill. kroner til å vidareføre og utvide prøveprosjekt med nasjonal fritidskortordning for barn frå 6 til fylte 18 år.
- 38,5 mill. kroner til å styrke og utvide Nasjonal tilskotsordning for å inkludere barn og unge. Av desse vil 2 mill. kroner gå til administrasjon av ordninga i Bufdir.
- 3 mill. kroner til forskning og evaluering av tiltak på barnefattigdomsområdet.

- 45,3 mill. kroner til ei utviding av det forebyggjande programmet Familie for første gang/Nurse Family Partnership (NFP).
- 70 mill. kroner til å auke eingongsstønaden frå 84 720 kroner til 90 300 kroner frå 1. januar 2021.
- 3,5 mill. kroner til å vidareføre tiltaket i revidert budsjett 2020 om heiltidsplass i barnehage for eittåringar i asylmottak, og 4,9 mill. kroner til å dekke heilårseffekten av heiltidsplass i barnehage for to- og treåringar i asylmottak.
- 114,5 mill. kroner til å dekke heilårseffekten av den nasjonale ordninga med inntektsgradert foreldrebetaling for barn på 1.–2. trinn i skolefritidsordninga (SFO) ved offentlege skolar og gratis SFO for elevar med særskilde behov på 5.–7. trinn.
- 25,2 mill. kroner til å utvide ordninga med inntektsgradert foreldrebetaling i SFO ved offentlege skolar for 3. og 4. trinn.
- 3 mill. kroner til å opprette ein tilskotsordning for SFO ved friskolar som ønsker å tilby inntektsgradert foreldrebetaling i SFO på 1.–4. trinn.
- 15,2 mill. kroner til gratis SFO for familiar med låg inntekt i utvalde kommunar.
- 100 mill. kroner til barn og unges psykiske helse.
- 73,2 mill. kroner til å auke buutgiftstaket i bustøtta for både einslege og barnefamiliar
- 9,2 mill. kroner for å likestille begge foreldra i bustøtteordninga i tilfelle der barnet har delt bustad.
- auke Husbankens låneramme med 4 mrd. kroner, til 20 mrd. kroner i 2021.

Nedanfor er satsingar i 2021 og andre innsatsar under Arbeids- og sosialdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Kulturdepartementet som har særleg betydning for innsatsen mot fattigdom omtala. Ei meir utførleg omtale er å finne i budsjettproposisjonane til dei ulike departementa.

Arbeid og velferd

Deltaking i arbeidsmarknaden er det viktigaste for å førebygge og redusere fattigdom. Arbeid gir inntekt og økonomisk sjølvstende, og betrar levekåra og livssituasjonen til enkeltpersonar og familiar. Arbeid gir òg fellesskap og nettverk. Innsatsen for å få fleire i arbeid er viktig for å motverke at låginntekt og levekårsutfordringar går i arv.

Arbeids- og velferdspolitikken skal legge til rette for at flest mogleg kan forsørje seg sjølve gjennom arbeid. Arbeids- og velferdsforvaltninga rår over ei rekke tiltak og verkemiddel for personar som treng arbeidsretta bistand og oppfølging. Inntektssikringsordningane skal gi økonomisk tryggleik for personar som ikkje kan arbeide.

Regjeringa arbeider for brei deltaking i arbeidslivet. Enkelte grupper opplever særlege utfordringar med å få innpass i arbeidslivet og har behov for bistand som styrker deira moglegheiter til å kome i jobb. Det kan blant anna gjelde fleire med nedsett funksjonsevne og personar med hol i CV-en. Regjeringa har derfor sett i verk ein dugnad for å inkludere fleire med nedsett funksjonsevne eller hol i CV-en inn i arbeidslivet. Innsatsen blir foreslått auka i 2021. Auka løyvingar til individuell jobbstøtte (50 mill. kroner) vil styrke innsatsen for at fleire med psykiske lidningar eller rusproblem skal få innpass i arbeidslivet. Det vil òg gi rom for eit forsøk med individuell jobbstøtte for unge (IPS Ung). Innsatsen i inkluderingsdugnaden omfattar vidare satsing på arbeidsmarknadstiltak, som opplæring, mentor og lønnskott samt eigne opplæringskoordinatorstillingar i Arbeids- og velferdsetaten for å gi betre kvalifiseringstilbod til grupper som treng det. Samarbeidsprosjektet Vi inkluderer! mellom Arbeids- og velferdsetaten og partane i arbeidslivet vidareførast i 2021.

Sysselsetjingsutvalet leverte i mars 2019 ein fyrste rapport frå ei ekspertgruppe om tiltak som kan få fleire i arbeid, mellom anna ved å løfte deltakinga i arbeidslivet for utsette grupper. I fase to drøftar partane i arbeidslivet og fagekspertane saman tiltak som kan auke sysselsetjing, med utgangspunkt i forslaga frå ekspertgruppa. Mange unge står utanfor arbeid og utdanning. Regjeringa sette i 2017 i verk ein forsterka ungdomsinnsats, som held fram i 2021. Innsatsen skal bidra til at unge under 30 år seinast innan åtte veker får tilbod om individuell og tilpassa arbeidsretta oppfølging frå Arbeids- og velferdsetaten. Det er innført aktivitetsplikt for mottakarar av økonomisk sosialhjelp under 30 år.

For ei vellukka integrering er det viktig at dei som bur i Noreg lærar seg norsk og kjem i arbeid eller utdanning. Regjeringa har i Granavolden-plattformen sagt at ho vil stille krav om deltaking i norskopplæring for mottakarar av økonomisk stønad som pga. manglande norskkunnskapar ikkje er sjølvhjelpne. Arbeids- og sosialdepartementet vil legge fram ein lovproposisjon hausten 2020, med forslag om å innføre norskopplæringsplikt og vurderingsplikt i samband med vedtak om økonomisk sosialstønad.

I lys av situasjonen på arbeidsmarknaden foreslår regjeringa å styrke innsatsen overfor unge som står utanfor arbeid og utdanning. Det er særleg behov for å styrke tilbodet til unge som manglar formell utdanning og unge som treng arbeids erfaring. Forslag om auka løyvingar til arbeidsmarknadstiltak og styrking av driftsressursane til Arbeids- og velferdsetaten vil gi rom for å intensivere ungdomsinnsatsen i Arbeids- og velferdsetaten. Blant tiltaka er styrking av opplæringstiltak og innføring av eit nytt tilskott til sommarjobb for ungdom.

På Barne- og familiedepartementet sitt område har det blitt foreslått ei styrking av Nasjonal tilskotsordning for å inkludere barn og unge, som mellom anna vil legge til rette for arbeidsplassar for utsett ungdom.

Forsøket med NAV-tilsette i vidaregåande skole har særleg vore retta inn mot elevar som står i fare for å slutte som følge av levekårsutfordringar og sosiale problem, med mål om å auke gjennomføringa i vidaregåande opplæring og fremme overgang til arbeid. Det nasjonale forsøket blei avslutta i 2019. Sjå omtale under kap. 621, post 63 i del II i denne proposisjonen.

Arbeids- og velferdsforvaltninga (NAV) skal bidra til at utsette barn og unge og familiane deira får eit samordna tenestetilbod. Arbeids- og velferdsdirektoratet har i åra 2016–2018 gjennomført ei systematisk utprøving av ein heilskapleg modell for oppfølging av barnefamiliar med låg inntekt i NAV-kontor. Eigne familiekoordinatorar har følgd opp familiane når det gjeld arbeid, økonomi, bustad og situasjonen for barna. Prosjektet er evaluert. Evalueringa fann ingen effekt av oppfølgingsmodellen eller eigen koordinator på overgang til arbeid og dei andre målområda. Familiekoordinatorane opplevde likevel betre føresetnader for ein heilskapleg og sosialfagleg oppfølging av familiane. Familiane opplevde ein betre familiesituasjon og at relasjonen og tilliten til NAV betra seg. NAV-kontora i prosjektet styrka barneperspektivet. Innsatsen for eit meir inkluderande arbeidsliv og inkludering av utsette grupper på arbeidsmarknaden, og for økonomisk og sosial tryggleik, er nærmare omtalt i del II i denne proposisjonen.

Utdanning

Kunnskap og kompetanse er ein viktig føresetnad for at ein stor del av befolkninga deltek i arbeids- og samfunnslivet. Deltaking i barnehage, skole, læreverksemdar og høgare utdanning legg grunnlaget for sjølvstende, sosial mobilitet og medverknad. Ved at den enkelte får utnytta evnene

sine, vil dei kunne realisere sine ønsker og ambisjonar, og bidra til fellesskapet ved å delta i arbeids- og samfunnsliv.

Regjeringa har gitt barnehagepolitikken ein tydelegare sosial profil gjennom fleire tiltak for å fjerne økonomiske hindringar for at barn får gå i barnehage. Gratis kjernetid på 20 timar per veke er eit tilbod til barn i alderen 2–5 år for familiar med låg inntekt. Eit nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling gjer at ingen familiar må betale meir enn seks pst. av samla skattbar inntekt for ein barnehageplass, med maksimalprisen som ei øvre grense.

I Granavolden-plattformen står det at regjeringa vil gi rett til barnehageplass for alle barn i mottak, og Kunnskapsdepartementet arbeider med å få finansieringa på plass før ei eventuell lovendring kan skje. Frå hausten 2020 blir det gitt tilskot til å dekke heiltidsplass for alle 1–5-åringar i mottak. Før hausten 2020 blei det berre gitt tilskot for å dekke gratis kjernetid for 1–3-åringane. Regjeringa foreslår for 2021 å løyve 8,3 mill. kroner til å dekke heilårseffekten av heiltidsplass i barnehage for 1–3-åringar i mottak.

Forsøk med gratis deltidstilbod i skolefritidsordninga (SFO) har vist at foreldrebetalinga har vore eit hinder for deltaking. Regjeringa innførte i 2020 ei nasjonal ordning med inntektsgradert foreldrebetaling som gjer at familiar maksimalt skal betale seks pst. av den samla person- og kapitalinntekta til husstanden for eit heiltidstilbod per barn i SFO ved offentlege skolar på 1.–2. trinn. Regjeringa innførte òg gratis SFO for elevar med særskilde behov på 5.–7. trinn.

Regjeringa foreslår for 2021 å løyve 114,5 mill. kroner for å dekke heilårseffekten av den nasjonale ordninga med inntektsgradert foreldrebetaling i SFO ved offentlege skolar for 1.–2. trinn og gratis SFO for elevar med særskilde behov på 5.–7. trinn. Regjeringa foreslår å løyve 25,2 mill. kroner til å utvide ordninga med inntektsgradert foreldrebetaling i SFO ved offentlege skolar for 3.–4. trinn frå hausten 2021. Regjeringa foreslår å løyve 3 mill. kroner til å opprette ein tilskotsordning for SFO ved friskolar som ønsker å tilby inntektsgradert foreldrebetaling i SFO på 1.–4. trinn. Regjeringa foreslår òg som del av den same potten å løyve 15,2 mill. kroner til gratis SFO for familiar med låg inntekt i utvalde kommunar.

Regjeringa foreslår å løyve 170 mill. kroner i 2021 til tiltak for å redusere tapt progresjon i skolen for sårbare elevar i samband med virusutbrotet våren 2019.

Regjeringa la hausten 2019 fram Meld. St. 6 (2019–2020) Tett på. Tidlig innsats og inklude-

rende fellesskap i barnehage, skole og SFO. Meldinga blir følgt opp vidare i 2021. Målet med oppfølginga er å styrke arbeidet med tidleg innsats og å legge til rette for eit godt tilpassa og inkluderande tilbod for alle barn og unge – uavhengig av sosial, kulturell og språkleg bakgrunn, kjønn, kognitive og fysiske skilnader.

0–24-samarbeidet skal gi betre samordna tenester slik at utsette barn og unge og familiar deira får tilpassa og tidleg hjelp. Dette kan bidra til at dei kan lykkast i skolen, noko som igjen kan gi grunnlag for varig deltaking i arbeidslivet. Regjeringa har sendt på høyring forslag til regjeringar i fleire lovar for mellom anna å harmonisere og styrke bestemmingar om samarbeid og reglane om individuell plan, og lovfesta ein tydeleg plikt for kommunane til å samordne tenestetilbodet til barn og unge. Det er òg sette i gang ein pilot for programfinansiering i tolv kommunar i tre fylke, Trøndelag, Innlandet og Vestfold og Telemark. Statlege tilskot retta mot barn og unge under fleire departement er slått saman, og midla skal nyttast til tverrsektorielle og tverrfaglege tiltak for utsette barn og unge og deira familiar. Forsøket starta opp i 2020 og skal gå ut 2022. Grunnstipendet for elevar i vidaregåande opplæring blei lagt om frå skoleåret 2015–16. Ungdommar i låginntektsfamiliar har fått meir i skolestipend.

Regjeringa gjennomfører kompetansereforma *Lære heile livet* for at ingen skal gå ut på dato i arbeidslivet og for at fleire skal kunne stå lenger i arbeid. Opplæringstilbodet til vaksne med svake grunnleggande ferdigheiter blir styrkt, mellom anna gjennom eigne læreplanar for vaksne. Løyvinga til Kompetansepluss, ei tilskotsordning for opplæring i grunnleggande ferdigheiter i mellom anna lesing, skriving og rekning, har auka dei siste åra. Regjeringa har våren 2020 lagt fram ei melding til Stortinget om kompetansereforma. Meldinga inneheld fleire tiltak som er retta mot å tette gapet mellom kva for kompetanse arbeidslivet treng, og den kompetansen arbeidstakarane faktisk har.

Utdanningsløftet 2020, som er satsinga til regjeringa på kompetanse for å motverke dei økonomiske konsekvensane av koronautbrotet, har fleire tiltak retta mot vidaregåande opplæring. Dette er tiltak som er viktige for at fleire skal kunne fullføre vidaregåande opplæring, noko som gir betre føresetnader for ei stabil og god tilknytning til arbeidsmarknaden. Personar med svak kompetanse er overrepresenterte blant arbeidsledige og mottakarar av helserelevante ytingar. Som del av Utdanningsløftet 2020 blei det i 2020 løyvd 300 mill. kroner for å gi permitterte og

ledige utan fullført vidaregåande opplæring moglegheit til å oppnå studie- eller yrkeskompetanse. Regjeringa vil halde fram med denne satsinga og foreslår å løyve 300 mill. kroner i 2021. Det blei òg løyvd 150 mill. kroner i tilskot til fylkeskommunane for at dei elevane som ikkje fullførte vidaregåande opplæring våren 2020, kunne fortsette med opplæringa. Regjeringa foreslår å vidareføre denne satsinga med 150 mill. kroner i 2021. Som del av Utdanningsløftet 2020 blei det òg løyvd 170 mill. kroner til ein ekstraordinær auke av lærlingtilskotet hausten 2020 og eit tilskot på 175 mill. kroner til fylkeskommunane til tiltak for å rekruttere fleire lærebedrifter og andre målretta tiltak for hardt ramma lærefag. Regjeringa foreslår 170 mill. kroner for å vidareføre den ekstraordinære auken av lærlingtilskotet for våren 2021.

Sjå Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet for nærmare omtale.

Oppvekst og familie

Deltaking er grunnleggjande for ein god oppvekst i Noreg. Gjennom deltaking i barnehage, skole, skolefritidsordningar og fritidsaktivitetar utviklar barna kunnskap og ferdigheiter som vil vere nyttige seinare i livet. Barn som veks opp i låginntektsfamiliar har større risiko for ei rekke tilleggspåkjeningar samanlikna med andre barn. Dei har oftare dårleg helse, svake skoleprestasjonar og deltar sjeldnare i fritidsaktivitetar enn andre barn. Dei har òg større risiko for å oppleve låg inntekt som vaksne.

Barn som veks opp i låginntektsfamiliar skal kunne delta i sosiale fellesskap på linje med andre barn. Trygg og god omsorg, gode barnehagar og skoler og deltaking på fritida er grunnleggjande i dette arbeidet. Vellukka integrering, trygge butilhøve og gode helsetenester er òg viktig i den samla innsatsen retta mot barn som veks opp i familiar med låg inntekt. Regjeringa vil arbeide for at alle barn og unge skal ha like høve til å delta og utvikle seg, utan omsyn til kva bakgrunn dei har.

For å legge til rette for at alle barn og unge får ein trygg og god oppvekst, har regjeringa styrkt innsatsen rundt utsette familiar. Løyvingane til barnetrygd, ferie- og fritidsaktivitetar, helsestasjon- og skolehelsetenestene, barnevernet og arbeidet mot vald og overgrep er auka. Bustøtta for barnefamiliar og andre store husstandar er styrka og barnefamiliar er ei prioritert målgruppe i det bustadsosiale arbeidet. Områdesatsingane i Oslo, Drammen, Bergen, Trondheim og Stavanger bidreg til betre oppveksthøve og nærmiljø i utsette byområde.

Barn som lever i fattigdom, regjeringas strategi (2015–2017) gjekk ut ved årsskiftet 2017–2018. Til hausten skal regjeringa legge fram ein ny samarbeidsstrategi for barn og unge som veks opp i familiar med låg inntekt. Målet for strategien er å dempe dei negative konsekvensane av å vekse opp i fattigdom, auke deltakinga på viktige arenaer i oppveksten, og gjennom dette hindre at låginntekt og levekårsutfordringar går i arv. Strategien vil innehalde tiltak som bidreg til at barn og unge gjennomfører utdanningsløp, kan delta i organiserte fritidsaktivitetar, får betre tilgang til helsetenester og som sikrar gode og trygge butilhøve.

Den ordinære barnetrygda auka frå 970 kroner til 1 054 kroner i månaden frå 1. mars 2019. 1. september 2020 auka den månadlege utbetalinga med 300 kroner for barn opp til 6 år. Auka i barnetrygda for barn opp til 6 år vil bety mest for foreldre med vedvarande låg inntekt. Småbarnsforeldre har ofte kortare tid i yrkeslivet og kan derfor ha ein svakare privatøkonomi enn foreldre med eldre barn. For å tydeleggjere at kommunane skal la dette kome sosialhjelpsmottakarar til gode, vil dei statlege rettleiande satsane for økonomisk stønad til livsopphald for barn 0–5 år bli auka tilsvarende frå same tidspunkt.

Regjeringa ønsker å gjere det lettare for barn frå 6 til fylte 18 år å delta på fritidsaktivitetar. I 2019 blei det sett i gang eit pilotforsøk med fritidskortordningar i Arendal og Vadsø kommune. Fritidskortet skal bidra til å dekke utgifter til faste, organiserte fritidsaktivitetar, slik at fleire barn og unge kan delta i fritidsaktivitetar. I august starta ytterlegare 10 kommunar/bydelar opp med å prøve ut fritidskortordningar. Ei slik satsing betyr òg mest for barn i familiar med låg inntekt.

Regjeringa vil prioritere desse tiltaka i 2021:

- 413 mill. kroner til å auke barnetrygda med 300 kroner i månaden for barn under 6 år frå 1. september 2021. For å tydeleggjere at kommunane skal la dette kome sosialhjelpsmottakarar til gode, vil dei statlege rettleiande satsane for økonomisk stønad til livsopphald for barn 0–5 år bli auka tilsvarende frå same tidspunkt.
- 120 mill. kroner til å vidareføre og utvide prøveprosjekt med nasjonal fritidskortordning for barn frå 6 til fylte 18 år.
- 38,5 mill. kroner til å styrke og utvide Nasjonal tilskotsordning for å inkludere barn og unge. Av desse vil 2 mill. kroner gå til administrasjon av ordninga i Bufdir.
- 3 mill. kroner til forskning og evaluering av tiltak på barnefattigdomsområdet.

- 45,3 mill. kroner til ei utviding av det forebyggjande programmet Familie for første gang/ Nurse Family Partnership (NFP).
- 70 mill. kroner til å auke eingongsstønaden frå 84 720 kroner til 90 300 kroner frå 1. januar 2021.

Sjå meir omtale av regjeringa sitt arbeid mot barnefattigdom i Prop. 1 S (2020–2021) for Barne- og familiedepartementet.

Frivillige organisasjonar innan idrett, kunst og kultur tilbyr fritidsaktivitetar for barn og unge, og er viktige arenaer i utviklinga av fysisk, kulturell og sosial kapital. Deltaking i organisasjonsliv er ulikt fordelt, og heng saman med grad av utdanning, inntekt og yrkesdeltaking. Dei med store økonomiske, sosiale eller kulturelle ressursar deltek oftast i frivillig arbeid. Omfanget av foreldrefrivilligheit er betydeleg på kultur- og fritidsfeltet. Dersom foreldre av ulike årsaker ikkje kan engasjere seg i fritida til barna, kan dette føre til at barna ikkje deltek. For å lukkast med å inkludere fleire i frivillige aktivitetar er det derfor viktig å nå både barn og foreldre.

I 2016 signerte regjeringa, KS og ein rekke frivillige organisasjonar Fritidserklæringa som slår fast at alle barn skal ha moglegheit til å delta jamleg i minst ein fritidsaktivitet saman med andre. Det finnast ulike grep ein kommune, i samarbeid med frivilligheita, kan ta for å inkludere fleire barn og unge i fritidsaktivitetar. Forsøk med fritidskortordning blir nå utprøva, og målet er å gi fleire barn og unge moglegheit til å delta i jamlege fritidsaktivitetar saman med andre barn og unge.

Det er eit overordna frivilligheitspolitisk mål å auka deltakinga i frivillige organisasjonar. På frivilligheitsområdet prioriterer regjeringa både breie og målretta tiltak og ønsker å:

- Oppretthalde støtta til dei breie og universelle ordningane som gir frivillige organisasjonar økonomiske rammevilkår som set dei i stand til å rekruttere og bevare eit mangfald av frivillige aktivitetar. Dei viktigaste ordningane på dette området er Frifond og momskompensasjon for frivillige organisasjonar.
- Halde fram med å gi støtte til målretta tiltak for å rekruttere dei som ikkje deltek i frivillig aktivitet. Eit nytt tiltak på dette området er Frivillig kulturliv, som er særleg retta mot barn og unge som ikkje deltar i fritidsaktivitetar, etter modell frå Inkludering i Idrettslag.

Sjå Prop. 1 S (2020–2021) for Kulturdepartementet for nærmare omtale.

Helse

I Granavolden-plattformen går det fram at «Ein god og førebyggjande folkehelsepolitikk skal legge til rette for at den enkelte kan ta gode val for eiga helse. God helse og gode levekår heng saman, og arbeidet for folkehelsa må legge til rette for ei betre helse for alle. Dette vil òg bidra til å redusere sosiale skilnader. Helsevanane som blir etablerte tidleg i livet, påverkar utsiktene til å lykkast i skolen og arbeidslivet.» Utjamning av sosiale helseforskjellar vil òg bidra til å redusere fattigdom.

Det er lagt til rette for at kommunane som ein del av folkehelsearbeidet arbeider systematisk for å jamne ut sosiale helseforskjellar. I denne samanheng kan det vera ei støtte at folkehelseprofilane til Folkehelseinstituttet no betre synleggjer sosiale forskjellar internt i kommunane, ved at det er profiler på bydelnivå. Dessutan er det lagt inn indikator for utdanningsforskjell i forventa levealder. Profilane viser òg tydeleg geografiske forskjellar i ulikskap. Med Program for folkehelsearbeid har regjeringa starta eit tiårig utviklingsarbeid retta mot kommunane. Å betre den psykiske helsa for barn og unge er prioritert.

Regjeringa har styrkt tilbodet til gravide, til barn, unge og foreldra deira gjennom helsestasjons- og skolehelsetenesta med ein gradvis opptrapping gjennom kommuneramma og gjennom øyremerkte tilskot. I 2020 utgjorde tilskotet 904,6 mill. kroner til kommuneramma og 422,1 mill. kroner i øyremerkte tilskot til helsestasjons- og skolehelsetenesta og områdesatsingar. For 2021 blir det foreslått høvesvis 929 mill. kroner til kommuneramma og 389,4 mill. kroner til tilskot til styrking av helsestasjons- og skolehelsetenesta. Det blir òg foreslått å omdisponera 35 mill. kroner av tilskotet til utvikling og drift av digitale tenester til barn og unge. I samband med behandlinga av revidert nasjonalbudsjett for 2020 blei 75 mill. kroner i auken av kommuneramma grunngitt med auka tilgjengelegheit i helsestasjons- og skolehelsetenesta.

Tiltak innan psykisk helse er viktig i arbeidet med utjamning av helseskilnader i befolkninga. Opptrappingsplanen for barn og unges psykiske helse blei behandla i Stortinget 30. januar 2020. Planen inneheld helsefremjande, førebyggjande og kurative tiltak for å styrke den psykiske helsa til barn og unge. For 2021 er 100 mill. kroner av den foreslåtte veksten i dei frie inntektene til kommunane grunngitt med regjeringas auka satsing på den psykiske helsa til barn og unge. Veksten må sjåast i samanheng med opptrappingsplanen.

Det er framleis forskjellar i helse i alle aldersgrupper. Barn som lever i låginntektsfamiliar er særleg utsette. Regjeringa vil forsterka innsatsen for å redusera forskjellane, mellom anna ved å leggja vekt på fordelingseffektar ved prioritering av folkehelseiltak og gjennom ein samarbeidsstrategi for å gi barn i låginntektsfamiliar større moglegheiter for deltaking og utvikling.

Regjeringa vil vidareføre og vidareutvikle eit effektivt, systematisk og langsiktig folkehelsearbeid. Ein viktig del av dette er å skape eit trygt samfunn og fremme helsevennlige val. Særleg på nokre områder ønskjer regjeringa å forsterke innsatsen: tidleg innsats for barn og unge, førebygging av einsemd og mindre sosial ulikskap i helse.

Våren 2019 la regjeringa derfor fram folkehelsemeldinga Meld. St. 19 (2018–2019) Gode liv i eit trygt samfunn, som bygg vidare på Meld. St. 19 (2014–2015) Folkehelsemeldinga – Meistring og moglegheiter. Meldinga omfattar mellom anna Saman mot einsemd – regjeringa sin strategi for å førebyggje einsemd (2019–2023). I 2020 la regjeringa fram Sammen om aktive liv, handlingsplan for fysisk aktivitet (2020–2029).

Regjeringa har overoppfylt målet om å auke løyvingane til rusfeltet med 2,4 mrd. kroner, i tråd med langsiktige mål og tiltak i Prop. 15 S (2015–2016) Opptappingsplanen for rusfeltet (2016–2020). Gjennom stimuleringsmidlar og vekst i dei frie inntektene har regjeringa gjennomført målsettinga om ein særleg innsats retta mot kommunane gjennom fem hovudmål. Innsatsen har retta seg mot ordningar som betrar tenestene og oppfølgingsarbeidet for målgruppa, til dømes arbeidsretta tiltak, bustad, brukarstyrte løysingar, fengselshelseteneste og oppsøkande behandling. Helsedirektoratet har i samarbeid med andre direktorat, Husbanken og Fylkesmannen vore sentrale i gjennomføringa av Opptappingsplanen for rusfeltet. Satsinga har hatt god måloppnåing. For 2020 blei det løyva 150 mill. kroner, som vekst i kommunanes frie inntekter for å fullføre den fleirårige satsinga med å styrke tenestene på rusfeltet. Rapporteringa viser at opptappingsplanen har gitt resultat i form av auka tenesteyting og fleire årsverk.

Sjå nærmare omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Bustad for velferd styrker det bustadsosiale arbeidet

Eit mål for regjeringa er at ingen skal vere utan bustad. Alle skal ha ein trygg og god stad å bu. Den nasjonale strategien Bustad for velferd (2014–2020) gir retning for arbeidet med bustader

og oppfølgingstenester for vanskelegstilte på bustadmarknaden. For perioden 2018–2020 har to tiltak vore prioriterte. Det eine er å leggje til rette for at vanskelegstilte barnefamiliar bur i eigna bustad. Det andre er å etablere arbeidsprosessar for heilskapleg tilbod av bustader og bu- og oppfølgingstenester for menneske med rusavhengigheit og psykiske lidningar som manglar eller risikerer å miste bustaden sin. Strategien har sitt siste år i 2020, og skal sluttevaluerast. Regjeringa skal leggje fram ein strategi om den bustadsosiale politikken hausten 2020. Strategien vil gjere greie for resultatata i Bustad for velferd og tilrå korleis den offentlege innsatsen bør innrettast framover.

Regjeringa vil leggje til rette for at så mange som mogleg som ønskjer det, skal kunne eige bustaden sin. Startlån fremjar eigarlinja ved å medverke til at òg vanskelegstilte skal kunne eige bustad. Husbanken skal prioritere arbeidet med å hjelpe vanskelegstilte frå leige til eige. Fleire barnefamiliar fekk startlån i 2019 samanlikna med 2018, og 57 pst. av alle startlån gjekk til barnefamiliar. Det må sjåast i samanheng med den ekstraordinære satsinga på 110 mill. kroner på tilskot til etablering retta mot barnefamiliar i 2019, jf. Prop. 114 S (2018–2019). Regjeringa foreslår å auke Husbankens låneramme med 4 mrd. kroner frå saldert budsjett 2020, til 20 mrd. kroner i 2021. Startlån vil framleis vere prioritert innanfor låneramma.

Trygge og gode butilhøve er viktig for å redusere fattigdom, og bustøtta er eit effektivt verkemiddel for å hjelpe dei som treng det mest. For å redusere barnefattigdom blei bustøtta for barnefamiliar og andre store husstandar betydeleg auka i 2019. I både saldert budsjett og revidert budsjett for 2019 blei bustøtta for denne målgruppa auka med 126 mill. kroner. Desse tiltaka fekk ei varig heilårsverknad på 225 mill. kroner i 2020.

Koronapandemien kan føre til at fleire får økonomiske utfordringar og problem på bustadmarknaden. For å bidra til å bøte på situasjonen, blei bustøtteordninga mellombels auka med 500 mill. kroner i 2020, jf. Innst. 216 S (2019–2020). Buutgiftstaka blei auka for alle husstandar i perioden 1. april til 31. oktober 2020.

Regjeringa held fram med å gjere bustøtta betre og foreslår å auke buutgiftstaket for både einslege og barnefamiliar i 2021. Ein foreslår derfor å auke løyvinga med 73,2 mill. kroner i 2021. For å bidra til å redusere barnefattigdom, foreslår regjeringa å auke løyvinga med 9,2 mill. kroner for å likestille begge foreldra i høve der barnet har delt bustad. Regjeringa foreslår òg å redusere grensa for minsteutbetaling av bustøtta.

Sjå nærmare omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Områdesatsingar for betre levekår i utsette byområde

Områdesatsingane er eit viktig tiltak for å medverke til inkludering og likeverdige levekår i utsette byområde. Regjeringa vil derfor halde fram med å støtte dette samarbeidet med kommunane. Det er satt av om lag 218 mill. kroner til områdesatsingar i Oslo, Drammen, Bergen, Trondheim og Stavanger i 2020. I statsbudsjettet for 2021 blir det foreslått ei løyving på om lag 208 mill. kroner til områdesatsingar i Oslo, Drammen, Bergen, Trondheim og Stavanger.

Områdesatsingane skal forbetre tenester og nærmiljøkvalitetar der behova er størst, slik at fleire blir økonomisk sjølvstendige og aktivt deltakande i lokalsamfunn og storsamfunn. I områdesatsingane har det mellom anna blitt sett i verk tiltak for å få fleire i arbeid, ruste opp bu- og nærmiljø, skape møteplassar og kulturaktivitetar, betre integreringa av innvandrarakar, betre resultatane i grunnskolen, redusere fråfallet i vidaregåande skole, redusere kriminaliteten og styrke folkehelsa. Dette er viktige føresetnader for å motverke fattigdom på både kort og lang sikt.

Sjå nærmare omtale av områdesatsingar i Prop. 1 S (2020–2021) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Integrering

Hovudmålet for integreringspolitikken er at fleire er i arbeid og deltek i samfunnslivet. Regjeringa har starta eit integreringsløft, som heng tett saman med inkluderingsdugnaden og kompetansereforma. Desse initiativa gir høve til å ta større grep for å få fleire i arbeid. Regjeringa vil hindre at store grupper fell frå eller blir ståande utanfor arbeidslivet, og motverke systematiske skilnader i levekår mellom ulike grupper.

Regjeringa la i 2018 fram ein strategi (2019–2022) som gir ei tydeleg retning for integreringsarbeidet framover. Føremålet med strategien er å auke deltakinga for innvandrarakar i arbeids- og samfunnsliv gjennom ein samordna innsats. Innvandrarakar skal i større grad bli ein del av store og små fellesskap i det norske samfunnet. Prop. 89 L (2019–2020) Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven) ble oversendt Stortinget våren 2020. Integreringsloven skal erstatte introduksjonsloven. I proposisjonen blir det mellom anna foreslått endringar som skal bidra til at introduksjonsprogrammet og opp-

læringa i norsk og samfunnskunnskap blir meir målretta og at fleire skal få formell opplæring innanfor rammene av introduksjonsprogrammet. Regjeringa foreslår ei rekke målretta tiltak i 2021 for regjeringa sitt integreringsløft, sjå omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

Sjå omtale under hovudmål om økonomisk og sosial tryggleik i del II.

Berekraftsmål 8.6

Arbeids- og sosialdepartementet har eit delansvar for delmål 8.6 om innan 2020 å redusere prosentdelen unge som verken er i arbeid, under utdanning eller opplæring vesentleg. Innsatsen for eit omstillingsdyktig arbeidsliv med høg sysselsetjing og inkludering av utsette grupper på arbeidsmarknaden, jf. omtale under punkt 6.1 i denne proposisjonen, står sentralt i arbeidet med å nå dette målet. Situasjonen på arbeidsmarknaden for unge er beskrive i del I, punkt 3.2 Situasjonen i arbeidsmarkedet.

Dei fleste unge i Noreg fullfører utdanning og kjem i arbeid. Sjølv om sysselsetjingsdelen blant unge har vist ein langvarig sigande trend, er sysselsetjinga høg og ledigheita blant unge låg i Noreg samanlikna med mange andre land. Nedgangen i sysselsetjinga blant unge må mellom anna sjåast i samheng med at det har vore ei auke i delen unge som er under utdanning.

Koronapandemien har ført til eit markert fall i sysselsetjinga i befolkninga totalt. Som i tidlegare nedgangskonjunkturar har utslaga vore størst blant dei yngste, særleg i starten av krisa.

Prosentdelen unge i aldersgruppa 15–29 år som verken er i utdanning, opplæring eller arbeid (NEET) var 6 pst. i 2019, ifølge Arbeidskraftundersøkinga (AKU). Hovudbiletet er at det har vore små rørsler i NEET-raten det siste tiåret. NEET-raten er høgast for dei eldste i aldersgruppa, og låg blant dei under 20 år. Utviklinga så langt i 2020 tyder på at delen unge utanfor arbeidsmarknaden har økt betrakteleg i år.

NEET-gruppa er samansett. Den består mellom anna av ledige, unge med alvorlege helseproblem, personar som er heime med barn, og personar som tek ei pause frå arbeid og skole. Sjølv om delar av NEET-gruppa berre er midlertidig utanfor utdanning eller arbeid, er det òg godt dokumentert at det er mange i gruppa som har problem med å fottfeste i arbeidslivet. Innvandrarakar, personar med låg utdanning og personar som mottek helserelevante stønader er overrepresenterte i NEET-gruppa.

Ungdom er ei prioritert målgruppe, både ved tildeling av arbeidsmarknadstiltak og gjennom oppfølging frå Arbeids- og velferdsetaten. Den forsterka ungdomsinnsatsen som regjeringa sette i verk i regi av Arbeids- og velferdsetaten frå 2017, har vore eit sentralt verkemiddel for å få fleire unge i utdanning og arbeid. Både ordinære arbeidsmarknadstiltak og lokalt initierte ungdomstiltak og aktivitetar spesielt tilpassa unge sine behov, er tatt i bruk.

Ei evaluering Fafo har gjennomført frå implementeringa av den forsterka ungdomsinnsatsen i Arbeids- og velferdsetaten viser at unge blir prioritert og får rask oppfølging frå NAV-kontora. Nesten alle (93 pst.) får eit tilbod innan åtte veker. I følge rapporten har ungdomsinnsatsen hatt positiv verknad på sannsyna for at unge ledige går over i utdanningssystemet til formell utdanning. Vidare har auka søkelys på unge og spesialisering av oppfølgingsarbeidet ført til kvalitative forbetringar for dei unge som møter Arbeids- og velferdsetaten.

I lys av situasjonen på arbeidsmarknaden foreslår regjeringa ein styrka innsats retta mot unge som står utanfor arbeid og utdanning. Det er særleg behov for å styrke tilbodet til unge som manglar formell kompetanse, og unge som treng arbeidserfaring.

På Arbeids- og sosialdepartementet sitt område foreslår regjeringa at ungdomsinnsatsen i Arbeids- og velferdsetaten vidareførast og styrkast i 2021. Forslag om å auke løyvinga til arbeidsmarknadstiltak og forslag om vidareføring av midlertidig oppbemanning ved NAV-kontora vil gi rom for å intensivere innsatsen for unge og auke bruken av opplæringstiltak og tiltak som kan gi arbeidserfaring.

Regjeringa har òg foreslått innsats på Kunnskapsdepartementet og Barne- og familiedepartementet sine områder.

Berekraftsmål 8.8

Arbeids- og sosialdepartementet har del i ansvar for delmål 8.8 om å beskytte arbeidarrett og fremme eit trygt og sikkert arbeidsmiljø for alle arbeidstakarar, under dette òg arbeidsinnvandra og særleg kvinnelege innvandra og arbeidstakarar i vanskelege arbeidsforhold.

Dei fleste i Noreg arbeider under gode og forsvarlege arbeidsforhold. Arbeidsforholda er jamt over betre enn i andre land, likevel er det framleis utfordringar i enkelte yrke, bransjar og næringar.

Regjeringa legg til rette for eit arbeidsliv med tryggleik og fleksibilitet for arbeidstakarar, seri-

øse arbeidsgjevarar og eit velfungerande og effektivt trepartssamarbeid. Regjeringa legg og til rette for at flest mogleg skal kunne delta i arbeidslivet, og vil halde fram med arbeidet for å modernisere og tilpasse regelverket til eit omstillingsdyktig og velfungerande arbeidsliv.

Utanlandske arbeidstakarar som har lite kjennskap til rettar og plikter i det norske arbeidslivet er særleg utsette for dårlege arbeidsvilkår. På fleire område er det innført allmenngjering av tariffavtalar for å sikre utanlandske arbeidstakarar lønns- og arbeidsvilkår som er likeverdige med dei vilkåra norske arbeidstakarar har, og hindre konkurransevriding til ulempe for den norske arbeidsmarknaden. Informasjonstilbodet til utanlandske arbeidstakarar er styrka, mellom anna gjennom eigne servicesenter for utanlandske arbeidstakarar.

I ein del tilfelle går det føre seg systematiske lovbrøt som mellom anna inneber utnytting av arbeidstakarar. For å styrke innsatsen mot useriøse og kriminelle forhold i arbeidslivet, la regjeringa i 2015 fram ein eigen strategi mot arbeidslivskriminalitet. Strategien blei utarbeidd etter dialog med hovudorganisasjonane i arbeidslivet, og er revidert i 2017 og 2019.

Det er gjennomført ei rekkje tiltak mot arbeidslivskriminalitet. Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten, Skatteetaten og politiet samarbeider om førebygging og kontrollinnsats. I sin felles årsrapport for 2019 viser etatane til at omfanget av arbeidslivskriminalitet ikkje har auka dei siste åra, og at det kan vere indikasjonar på ein viss reduksjon.

Regjeringa vil fortsette å styrke innsatsen mot arbeidslivskriminalitet med målretta tiltak, auka kontroll og samarbeidstiltak med partane i arbeidslivet. Innsatsen blei forsterka i statsbudsjettet for 2020. Arbeidet med ei ny revidering av strategien er i gang, med sikte på framlegging i første kvartal 2021.

Regjeringa tilrår frå 2021 å styrke innsatsen for eit seriøst arbeidsliv, med tilråding om auka løyving til Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet.

Noreg har gjennom sin modell for arbeidslivet, med samarbeid mellom partane i arbeidslivet og myndighetene, ei heilskapleg tilnærming der beskyttelse av arbeidstakar sin rett og like konkurransevilkår for bedrifter er viktig. Dei lover, føresegner, strategiar og handlingsplanar som er utarbeidd og implementert, sikrar den store majoriteten av arbeidstakarar i Noreg eit trygt og sikkert arbeidsmiljø i samsvar med delmål 8.8. For enkelte delar av norsk arbeidsliv er det likevel utfordringar med useriøsitet og

arbeidslivskriminalitet, og dette kan gjere det vanskelegare å oppnå målsettinga. Innsatsen knytt til utfordringar med useriøsitet og arbeidslivskriminalitet i norsk arbeidsliv vil motverke dette.

For nærmare omtale av regjeringa sin innsats knytt til arbeidstakar sin rett og eit trygt og sikkert arbeidsmiljø, sjå del II under hovudmål om eit sikkert og seriøst arbeidsliv.

9 Likestilling og mangfold

Oversiktstabellar over tilsette og gjennomsnittleg lønn etter kjønn

Nedanfor blir det gitt ei oversikt over status for arbeidet med likestilling og mangfold for Arbeids- og sosialdepartementet og for departementet sine underliggande verksemder. Likestillings- og diskrimineringslova § 26 gir pålegg til offentlege arbeidsgivarar, både som offentleg myndigheit og som arbeidsgivar, å arbeide aktivt, målretta og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering på alle områda i samfunnet.

I tillegg til aktivitetsplikta, følger det av likestillings- og diskrimineringslova § 26a at arbeidsgivarar i offentlege verksemder skal greie ut om

den faktiske tilstanden når det gjeld likestilling mellom kjønna. Lova gir òg pålegg til arbeidsgivarar i offentlege verksemder om å gjere greie for tiltak som er sette i verk eller planlagde for å fremme lova sitt føremål om likestilling uavhengig av etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsetting, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.

Statlege verksemder som ikkje er pålagde å utarbeide årsmelding, skal gi utgreiinga i årsbudsjettet.

Tabellen under gir ei oversikt over prosentdelen kvinner i Arbeids- og sosialdepartementet og i underliggande verksemder, totalt for verksemdene og i ulike stillingskategoriar.

Tilsette etter kjønn i Arbeids- og sosialdepartementet og underliggende verksemder¹

		ASD	AV-etaten	TR	PTS	SPK	Atil	Ptil
Totalt i verksemda ²	2019	192	14 561	69	24	407	600	173
	2018	194	14 549	68	24	393	662	170
Kvinnedel i pst:								
I verksemdene	2019	65,1	70	59	58	54,3	59	46
	2018	62,4	70	57	58	54,7	60	47
Toppleiarar	2019	50	61	100	50	50	47	43
	2018	42,9	56	100	50	50,0	50	43
Mellomleiarar	2019	58	65	25	-	64,4	58	27
	2018	50,0	63	0	-	61,4	53	38
Alternativ karriereveg	2019	55	-	50	-	50	0	-
	2018	37,5	-	43	-	50,0	44	-
Saksbehandlarar	2019	67,2	67	57	56	53,4	58	43
	2018	67,2	68	63	56	54,0	61	43
Konsulentar/kontorstillingar	2019	100	76	85	-	-	80	94
	2018	71,5	76	92	-	-	83	93
Slutta	2019	52	66	50	-	57	58	25
	2018	63,0	65	45	-	51,0	60	38
Nytilsette	2019	83	67	70	0	57	56	20
	2018	67,0	66	63	0	49,0	54	42
Deltidstilsette	2019	100	80	83	50	77	69	33
	2018	100	81	80	50	84,0	82	33
Mellombels tilsette	2019	66,7	71	63	-	67	56	100
	2018	66,7	73	67	-	25,0	69	67
Foreldrepermisjon	2019	100	89	67	100	70	69	0
	2018	75,0	90	25	50	100	83	100

¹ Tabellen er utarbeidd av Arbeids- og sosialdepartementet på bakgrunn av tal frå eige lønns- og personalsystem og tal frå dei underliggende verksemdene. Forkortingar: Arbeids- og sosialdepartementet (ASD), Arbeids- og velferdsetaten (AV-etaten), Trygderetten (TR), Pensjonstrygda for sjømenn (PTS), Statens pensjonskasse (SPK), Arbeidstilsynet (Atil), Petroleumstilsynet (Ptil). I kategorien alternativ karriereveg ligg fagdirektørar, spesialrådgivarar, faste dommarar, overlegar og overingeniørar, sjefsingeniørar og senioringeniørar. I kategorien saksbehandlarar ligg rådgivarar og seniorrådgivarar. I kategorien konsulentar ligg førstekonsulentar og seniorkonsulentar. I ASD består toppleiinga av ekspedisjonssjefane, departementsråd og direktør. I Trygderetten er det berre ein toppleiar, og denne er ei kvinne. I PTS er det berre eitt leiarnivå, og alle leiarane er plassert i kategorien toppleiarar.

² Talgrunnlaget for «totalt i verksemda» er tilsette i aktiv teneste og i lønna permisjon.

Tala i tabellen under viser at kvinner i gjennomsnitt jamt over har lågare lønn enn sine mannlege

kollegaer. Biletet er meir nyansert når ein ser på dei enkelte stillingskategoriane i verksemdene.

Kvinner sin del av lønna til menn etter stillingskategori per 1. oktober 2019¹

		ASD	AV-etaten	TR	PTS	SPK	Atil	Ptil
I pst.								
Gjennomsnitt for heile verksemda	2019	90,4	93	85	91,7	93,6	96	82
	2018	92,2	93	75	92,7	92,2	96	82
Toppleiarar	2019	101,5	97	100	103	82,8	106	104
	2018	104,2	97	100	102,5	81,1	106	104
Mellomleiarar	2019	98	95	83	-	100	99	91
	2018	97,3	95	-	-	91,5	99	89
Alternativ karriereveg	2019	95,7	-	100	-	115,1	-	-
	2018	95,8	-	100	-	114,1	100	-
Saksbehandlarar	2019	100,4	92	86	105,5	91,1	99	88
	2018	100,9	93	85	107,6	90,8	99	86
Konsulentar/kontorstillingar	2019	100	101	100	-	-	93	104
	2018	106,5	101	101	-	-	93	99

¹ Tabellen er utarbeidd av Arbeids- og sosialdepartementet på bakgrunn av tal frå eige lønns- og personalsystem og tal frå dei underliggande verksemdene.

Legemeldt sjukefråvær i Arbeids- og sosialdepartementet og underliggande verksemdar

Tabellane under viser tal for legemeldt sjukefråvær for departementet og underliggande verksemdar, totalt og fordelt på kjønn.

Legemeldt sjukefråvær totalt per 31. desember 2019

	ASD	AV-etaten	TR	PTS	SPK	Atil	Ptil
2019	2,8	5,7	7,1	1,6	3,7	4,6	2,4
2018	3,4	5,4	6,0	2,9	3,3	3,6	2,2

Tala er henta frå eige lønns- og personalsystem og tal frå dei underliggande verksemdene.

Det er relativt stor skilnad i nivået på sjukefråværet mellom verksemdene. Det har vore ein nedgang i sjukefråværet i Arbeids- og sosialdepartementet og i Pensjonstrygda for sjømenn frå 2018 til 2019. I dei andre verksemdene har sjukefråværet auka.

Det legemelde sjukefråværet i Arbeids- og sosialdepartementet var 2,8 i pst i 2019 mot 3,4 pst. i 2018. Til samanlikning var det gjennomsnittlege legemelde sjukefråværet i departementa 3,0 pst. i 2019 mot 3,1 pst. 2018.

I det statelege tariffområdet var det gjennomsnittlege legemelde sjukefråværet 4,0 pst. i 2019. I Arbeids- og sosialdepartementet sin sektor var det gjennomsnittlege legemelde sjukefråværet 5,7 pst.

Tala i tabellen over viser at det legemelde sjukefråværet i 2019 ligg under nivået for det statlege tariffområdet i Arbeids- og sosialdepartementet, Pensjonstrygda for sjømenn, Statens pensjonskasse og Petroleumstilsynet.

I 2018 var det gjennomsnittlege legemelde sjukefråværet 3,9 pst. i det statlege tariffområdet. I Arbeids- og sosialdepartementet sin sektor var sjukefråværet 5,5 pst. i 2018.

Legemeldt sjukefråvær menn og kvinner per 31. desember 2019¹

	ASD		AV-etaten		TR		PTS		SPK		Atil		Ptil	
	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
2019	0,7	4,0	3,7	6,4	4,0	7,6	0,6	2,3	3,4	4,0	2,9	5,7	0,7	1,6
2018	1,8	4,3	3,5	6,2	2,8	8,6	1,5	3,9	1,6	4,8	2,9	4,2	1,2	1,0

¹ Tala er henta frå eige lønns- og personalsystem og tal frå dei underliggende verksemdene.

Tala viser at det framleis er stor skilnad mellom menn og kvinner i det legemelde sjukefråværet i heile sektoren. Petroleumstilsynet og Pensjonstrygda for sjømenn skil seg likevel ut med et langt lågare sjukefråvær blant kvinner enn i dei andre verksemdene.

I alle departementa sett under eitt, var det legemelde sjukefråværet blant menn 1,7 pst i 2019. Det legemelde sjukefråværet blant menn er lågt i Arbeids- og sosialdepartementet, og var 0,7 pst. i 2019. I det statlege tariffområdet var det gjennomsnittlege legemelde sjukefråværet blant menn 2,5 pst. I Arbeids- og sosialdepartementet sin sektor var det legemelde sjukefråværet lågare enn 2,5 pst. i Pensjonstrygda for sjømenn og Petroleumstilsynet. Frå 2018 til 2019 har det vore ein nedgang i sjukefråværet blant menn i Arbeids- og sosialdepartementet, Pensjonstrygda for sjømenn og Petroleumstilsynet. Samtidig har det vore ein auke i sjukefråværet blant menn i Arbeids- og velferdsetaten, Trygderetten og Statens pensjonskasse.

Det legemelde sjukefråværet blant kvinner er høgare enn for menn og var 4,0 pst i alle departementa sett under eitt i 2019, noko det òg var i Arbeids- og sosialdepartementet. I det statlege tariffområdet var det gjennomsnittlege sjukefråværet blant kvinner 5,5 pst, medan det var 6,6 pst. i Arbeids- og sosialdepartementet sin sektor. Gjennomsnittleg sjukefråvær blant kvinner var høgare enn 5,5 pst. i Arbeids- og velferdsetaten, Trygderetten og Arbeidstilsynet. Frå 2018 til 2019 har det vore ein auke i sjukefråværet blant kvinner i Arbeids- og velferdsetaten, Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet. Det har vore ein nedgang i sjukefråværet blant kvinner i Arbeids- og sosialdepartementet, Trygderetten, Pensjonstrygda for sjømenn og Statens pensjonskasse. Samtidig har

det vore ein auke i sjukefråværet blant kvinner i Arbeids- og velferdsetaten, Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet.

*Nærmare om arbeidet med likestilling i verksemdene
Arbeids- og sosialdepartementet*

Kvinnedelen i departementet har auka det siste året, og 65,1 pst. av dei 192 tilsette er kvinner. Kvinnedelen var 62,4 pst. i 2018. Av dei nyrekruterte i 2019 var delen kvinner 83 pst., medan delen kvinner som slutta var 52 pst. I 2018 var 67 pst. av dei nyrekruterte kvinner, medan delen kvinner som slutta var 63 pst.

Kjønnspektivet er ein del av departementet sin lokale personalpolitikk. Departementet har særleg fokus på at kvinner og menn får like moglegheiter for fagleg utvikling, forfremming, alternative karriereveggar og karriereutvikling til høgare stillingar. Det er framleis slik at balansen mellom kjønna i dei ulike stillingskategoriane varierer, men det er no fleire kvinner enn menn i alle stillingskategoriane i departementet, bortsett frå blant toppleiarane der delen kvinner er 50 pst., ein auke frå 37,5 pst. i 2016. Blant mellomleiarane er delen kvinner 58 pst. mot 50 pst. i 2018. I stillingskategorien alternativ karriereveg er 55 pst. kvinner. I denne stillingskategorien har delen kvinner auka jamt dei siste åra. Departementet vil halde fram med å vere merksam på utviklinga her. Det er ei overvekt av kvinner i dei lågare stillingskategoriane. Blant saksbehandlarar er kvinnedelen 67,2 pst. og i stillingsgruppa konsulentar er det berre kvinner. Kvinnedelen i dei ulike stillingskategoriane speglar i større grad enn tidlegare delen kvinner i departementet.

Prinsippet om likelønn skal takast vare på gjennom den lokale lønnspolitikken. Lønnsutvik-

linga i samanliknbare grupper skal vere uavhengig av etnisk bakgrunn, funksjonsevne, kjønn og alder. Sett under eitt er gjennomsnittleg lønn for kvinner i departementet lågare enn for menn, og utgjer 90,4 pst. av menn si lønn, mot 92,2 pst. i 2018. Som tala i tabellen over syner, er biletet meir nyansert når lønna til kvinner og menn blir samanlikna innanfor kvar stillingskategori. Kvinner tener i snitt meir enn menn i stillingskategoriane toppleiarar og saksbehandlarar. Blant mellomleiarane tener kvinner i snitt 98 pst. av menn si lønn, og i stillingskategorien alternativ karriereveg tener kvinner 95,7 pst. av menn si lønn. Det er fleire kvinner enn menn i dei lågare stillingskategoriane, og det kan forklare noko av årsaka til skilnaden i gjennomsnittleg lønn mellom kjønna.

Departementet deltek i staten sitt traineeprogram for personar med høgare utdanning og nedsett funksjonsevne, og har til kvar tid ein trainee tilsett. Departementet rekrutterte to trainear med høgare utdanning og nedsett funksjonsevne hausten 2019. Forutan søkarar til traineestillinga var delen søkarar som oppga å ha nedsett funksjonsevne 4,7 pst. i 2019 mot 1,6 pst. i 2018.

Med bakgrunn i regjeringa sin inkluderingsdugnad har departementet retta større merksemd mot å tilsette fleire personar med nedsett funksjonsevne eller hol i CV-en. Av dei nyttilsette i Arbeids- og sosialdepartementet i 2019 var 13 pst. i målgruppa for inkluderingsdugnaden.

Tilsette med innvandrarakgrunn utgjorde 6,8 pst. av dei tilsette i departementet ved utgangen av 2019, og av desse var 3,5 pst. frå landgruppe 2 (Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utanfor EU). Av totalt 914 søkarar til ordinære stillingar i Arbeids- og sosialdepartementet i 2019, opplyste 10,8 pst. av søkarane at dei har innvandrarakgrunn frå landgruppe 2. Av den totale søkarmassen blei 1 pst. av søkarane med opplyst innvandrarakgrunn innkalla til intervju. Det blir jobba med å auke kompetansen på rekruttering i departementet gjennom ulike interne tiltak.

Det legemelde sjukefråværet var 2,8 pst. i 2019, ein nedgang frå 2018 då sjukefråværet var 3,4 pst. Det har vore ein nedgang i det legemelde sjukefråværet for både kvinner og menn.

Arbeids- og velferdsetaten

Arbeids- og velferdsetaten er ein kvinne-dominert arbeidsplass, og kvinne-delen har vore stabil på om lag 70 pst. dei siste åra. Det var 14 561 tilsette i etaten i 2019. Fordelinga mellom kjønna er den

same for dei nyrekrutterte og for dei som sluttar i etaten.

Delen kvinner er noko ulik mellom einingane, og er høgast i Arbeids- og tenestelinja med over 75 pst. kvinner i nokre fylke og lågast i Arbeids- og velferdsdirektoratet, der kvinne-delen er under 50 pst. For direktoratet er IT eit stort område som tiltrekker seg fleire menn enn kvinner. Dette speglar arbeidsmarknaden på området. Kvinne-delen er høgast i dei lågaste stillingskategoriane. Kvinne-delen blant toppleiarane har auka til 61 pst. i 2019. Det er færre toppleiarar, men kvinne-delen er større. I stillingskategorien mellomleiarar har kvinne-delen vore aukande dei siste åra, og det var ein svak auke frå 61 pst. i 2016 til 65. pst i 2019. Arbeids- og velferdsdirektoratet kartlegg årleg kjønnsbalansen innanfor stillingsgruppene og følger opp dette med driftseiningane gjennom krav til tiltak og rapportering.

Prinsippet om likelønn i Arbeids- og velferdsetaten skal takast vare på gjennom den lokale lønns-politikken. Lønnsutviklinga i samanliknbare grupper skal vere uavhengig av etnisk bakgrunn, funksjonsevne, kjønn og alder. Sjølv om kvinner har vore prioriterte i lønnsforhandlingane så gir ikkje det dei store utslaga i statistikken. Dette kan forklarast med gjennomstrøyminga av tilsette og ein høg kvinne-del blant dei som er tilsette i dei lågare stillingskategoriane. Lønnskartlegginga som kjem i 2021 kan gi fleire svar.

I dei ulike einingane tener menn gjennomgåande noko meir enn kvinner. Sett under eitt er gjennomsnittleg lønn for kvinner i Arbeids- og velferdsetaten noko lågare enn for menn, og utgjer 93 pst. av menn si lønn. Det er variasjon i kor stor skilnaden mellom kjønna er i dei ulike driftsein-ingane. Kvinnelege toppleiarar tener i snitt 97 pst. av menn si lønn, kvinnelege mellomleiarar tener i snitt 95 pst. av menn si lønn og kvinnelege saksbe-handlarar tener i snitt 92 pst. av menn si lønn. Det er berre i stillingskategorien konsulentar og kontorstillingar kvinner i snitt tener noko meir enn menn.

Personalpolitikken til etaten slår fast at administrative og faglege karriereveggar er likeverdige, og at medarbeidarar kan vere høgare lønte enn leiarar. I tilpassingsavtalen for Arbeids- og velferdsetaten er partane einige om at etaten skal ha ein personalpolitikk som legg til rette for likestilling og mangfald knytt til etnisk bakgrunn, funksjonsevne, kjønn og alder. I 2018 drøfta og for-handla etaten seg fram til ein felles personal- og lønns-politikk for heile etaten, på tvers av tariffom-råda. Tidlegare hadde kvar driftseining sin eigen lokale politikk som la nokre sentrale personal- og

lønnspolitiske føringar til grunn. Mangfald og inkludering er ein av kjerneoppgåvene i NAV, og etaten er opptatt av å ta i bruk kunnskapen dei har på området i eige rekrutteringsarbeid.

I alle kunnngjeringane i etaten blir det oppmoda om å søke på stillingane utan omsyn til alder, kjønn, funksjonsevne eller etnisk bakgrunn. Det er eit krav at minimum éin søkar frå kvar av dei underrepresenterte gruppene (definert som innvandrarbakgrunn eller med redusert funksjonsevne) blir kalla inn til intervju dersom det finst kvalifiserte søkarar. Frå 1. april 2019 gjeld dette òg personar med hol i CV-en. Dette er det opplyst om i det elektroniske rekrutteringsverktøyet til etaten. I 2019 blei det lyst ut 1 198 stillingar i etaten. Av 24 063 søkarar til desse stillingane opplyste 18,4 pst. at dei hadde innvandrarbakgrunn og 2,3 pst. opplyste om at dei hadde nedsett funksjonsevne.

Med bakgrunn i regjeringa sin inkluderingsdugnad har etaten retta større merksemd mot å tilsette fleire personar med nedsett funksjonsevne og med hol i CV-en. Alle driftseiningane la inkluderingsdugnaden sine krav til grunn da dei rekrutterte i 2019, men einingane har ulik praksis. Det er ikkje sett i verk sentralt initierte tiltak i 2019, utover å tydeleggjere forventningane i mål- og disponeringsbrev og vidareføre rapporteringskrava. Direktoratet ser ein samanheng mellom gode og inkluderande rekrutteringsprosessar og kor mange personar som er rekruttert i målgruppa, og vil etterspørje kva driftseiningane har gjort på dette området.

Av dei nytilsette i Arbeids- og velferdsetaten i 2019 var 6,5 pst. i målgruppa for inkluderingsdugnaden.

Arbeids- og velferdsetaten er fast medlem i det statlege mangfaldsnettverket. Nettverket har hatt inkluderingsdugnaden som tema i 2019, og alle dei statlege etatane i nettverket er kvar sin gang vertskap for nettverket.

NAV deltek i statens traineeprogram for personar med nedsett funksjonsevne og høgare utdanning. For perioden 2019–2020 tilsette direktoratet sju trainear.

Arbeids- og velferdsetaten har hatt ein jamn auke i talet på tilsette med innvandrarbakgrunn dei siste åra. Auken har vore størst når det gjeld delen tilsette frå landgruppe 2. I Arbeids- og velferdsetaten hadde 11,3 pst. av dei tilsette innvandrarbakgrunn i 2019, og av desse var 7,4 pst. frå landgruppe 2. NAV-einingane i Oslo og Arbeids- og velferdsdirektoratet skil seg ut med ein høgare del tilsette med innvandrarbakgrunn samanlikna med dei andre einingane. I Arbeids- og teneste-

linja er det stor variasjon mellom fylka, noko som speglar storleiken på innvandrarbefolkninga i fylket. Statistisk sentralbyrå har avslutta statistikken som viser kor stor del av dei tilsette som har innvandrarbakgrunn i dei ulike einingane. Tala frå Statistisk sentralbyrå gir no berre informasjon for heile NAV.

Det legemelde sjukefråværet var 5,7 pst. i 2019, ein auke på 0,3 pst. frå 2018. Det har vore ein auke i det legemelde sjukefråværet for både kvinner og menn.

Trygderetten

Trygderetten er ei forholdsvis lita verksemd med 69 tilsette i 2019, og av desse er 59 pst. kvinner. Toppleiar er ei kvinne, medan kvinnedelen blant mellomleiarane er 25 pst.

Innan dei ulike stillingskategoriane har samansetninga vore meir eller mindre lik dei seinare åra. I stillingskategorien alternativ karriereveg er 50 pst. kvinner, og blant rettsfullmektigane er delen kvinner 63 pst. Blant saksbehandlarane er delen kvinner 63 pst. I lågare stillingskategoriar innan økonomi, personal, arkiv, IT, kontortenester med vidare, er kvinnedelen 75 pst. Delen tilsette på deltid er i hovudsak av kvinner.

Sett under eitt er gjennomsnittleg lønn for kvinner i Trygderetten lågare enn for menn, og utgjer 85 pst. av den gjennomsnittlege lønna til menn. Trygderetten skil seg frå dei fleste statlege verksemdene ved at dei to største stillingsgruppene, dommarane og rettsfullmektigane, har lik lønn. Rettsfullmektigane har ein lønnsstige med ansiennitet som kriterium for plassering av lønn. Blant Trygderetten sine saksbehandlarar utgjer den gjennomsnittlege lønna til kvinner 86 pst. av den gjennomsnittlege lønna til menn. Blant kontortilsette er det ein stor kvinnedel, og desse stillingsgruppene har hatt ei jamn lønnsutvikling dei seinare åra. Det er ingen forskjell i den gjennomsnittlege lønna til menn og kvinner i denne gruppa.

Trygderetten arbeider aktivt for at kvinner og menn i organisasjonen skal bli behandla likt, uavhengig av kjønn. Det er eit personalpolitisk mål at arbeidsstaben skal spegle mangfaldet i befolkninga både når det gjeld kjønn, alder, kulturell bakgrunn og erfaring. I alle stillingsutlysingane blir dette understreka.

Trygderetten har som mål å ha ein høg gjennomsnittleg pensjonsalder. Trygderetten har sett som delmål å behalde medarbeidarar med nedsett funksjonsevne, heilt eller delvis fram til pensjonsalder. Verkemiddel som er aktuelle er mellom anna

å bruke eldre, erfarne rettsmedlemmar til «fadderverksemd» for nytilsette og til å arbeide med praksisundersøkingar og anna utredningsarbeid, i tillegg til ordinær saksbehandling. Andre tiltak er å tilby heimekontor, ha ei positiv haldning til graderte stillingar og ei positiv haldning til å tilby praksisplass til personar som NAV har avklart.

Trygderetten har ikkje sett konkrete mål for rekruttering av personar med innvandrarbakgrunn. Dersom det er kvalifiserte søkarar med innvandrarbakgrunn på ledige stillingar, blir alltid minst éin kalla inn til intervju. Embetet som rettsmedlem (dommarar) og stillinga som rettsfullmektig må vere besett av personar med norsk statsborgarskap.

Trygderetten har som mål at sjukefråværet ikkje skal vere høgare enn 5 pst. i perioden. Det legemelde sjukefråværet var 7,1 pst. i 2019 mot 6 pst. i 2018. Det er 2,1 pst. høgare enn verksemda sitt mål. Det auka sjukefråværet er ikkje arbeidsrelatert. Det har vore ein auke i det legemelde sjukefråværet blant menn og ein nedgang blant kvinner.

Pensjonstrygda for sjømenn

Pensjonstrygda for sjømenn er ei lita verksemd med 24 tilsette. Kvinnedelen er uendra frå tidlegare år og er no 58 pst. Etter nokre år med høg kvinnedel har verksemda oppnådd ein god balanse mellom kjønna. I leiinga er kvinnedelen 50 pst. Dei fleste tilsette er i gruppa saksbehandlarar, og i denne gruppa er kvinnedelen 56 pst.

Pensjonstrygda for sjømenn legg til rette for at alle tilsette skal ha same høve til utvikling av kompetanse, karriere og lønn.

Sett under eitt er gjennomsnittleg lønn for kvinner og menn i Pensjonstrygda for sjømenn tilnærma lik, og gjennomsnittleg lønn for kvinner utgjorde 99,8 pst. av menn si lønn når øvste leiar og toppleiarar ikkje blir talde med. Jamlege analysar av forholda i verksemda viser at det er små skilnader mellom kvinner og menn si lønn, både i leiinga og blant saksbehandlarane. Blant toppleiarane utgjør den gjennomsnittlege lønna for kvinner 103 pst. av menn si lønn, og blant saksbehandlarane utgjør gjennomsnittleg lønn for kvinner 105,5 pst. av menn si lønn.

Pensjonstrygda for sjømenn har få tilsette og svært låg grad av utskifting. Pensjonstrygda for sjømenn har derfor ikkje sett konkrete mål for rekruttering av personar med nedsett funksjonsevne, hol i CV-en eller personar med innvandrarbakgrunn. Kvalifiserte søkarar med innvandrarbakgrunn, nedsett funksjonsevne eller hol i CV-en blir innkalla til intervju.

I 2019 var det legemelde sjukefråværet 1,6 pst. mot 2,9 pst. i 2018. Frå 2018 til 2019 har det vore ein nedgang i det legemelde sjukefråværet for både kvinner og menn. Det har vore jobba mykje med førebyggjande tiltak, oppfølging og tilrettelegging.

Statens pensjonskasse

Statens pensjonskasse har totalt 407 tilsette, og ein kvinnedel på 54,3 pst. I toppleinga er kvinnedelen 50 pst., ein auke frå 37,5 pst. i 2017. Kvinnedelen blant mellomleiarane er 64 pst. medan kvinnedelen blant saksbehandlarane er 53 pst. I gruppa alternativ karriereveg er kvinnedelen 50 pst., som er uendra sidan 2016.

Sett under eitt er gjennomsnittleg lønn for kvinner i Statens pensjonskasse lågare enn for menn, og utgjorde 93,6 pst. av menn si lønn i 2018, ein auke frå 2018 da den gjennomsnittlege lønna til kvinner utgjorde 92,2 pst. av menn si lønn. Innanfor dei fleste stillingsgruppene tener menn jamt over noko meir enn kvinner, bortsett frå i gruppa alternativ karriereveg og mellomleiarar. I gruppa alternativ karriereveg utgjør gjennomsnittleg lønn for kvinner 115 pst. av menn si lønn.

Statens pensjonskasse analyserer lønnsforholda jamleg, og i dei lokale lønnsforhandlingane fokuserer verksemda mellom anna på at tilsette i permisjon og deltidsstillingar ikkje skal diskriminerast.

Verksemda har sett aktivitetsmål når det gjeld personar med nedsett funksjonsevne, og skal halde fram med eksisterande praksis for tilrettelegging av arbeidsplassar og ta imot personar som har behov for utprøving av arbeids- og funksjonsevne i det ordinære arbeidslivet.

I kunngjeringar kommuniserer verksemda aktivt at dei har kontorløysingar med universell utforming. I tillegg har verksemda gjort inkluderingsdugnaden sine målsettingar tydelege i leiarhandboka, som er verktøyet leiarane bruker når dei skal rekruttere nye medarbeidarar. Statens pensjonskasse har gjennomført informasjonstiltak om inkluderingsdugnaden retta mot leiarane sine.

I 2019 hadde verksemda to personar inne på praksisplass. Delen tilsette med innvandrarbakgrunn var 15,5 pst. i 2019.

I 2019 var det legemelde sjukefråværet 3,7 pst. mot 3,3 pst. i 2018. Frå 2018 til 2019 har det vore ein auke i det legemelde sjukefråværet blant menn og ein nedgang i det legemelde sjukefråværet blant kvinner.

Arbeidstilsynet

Arbeidstilsynet har 600 tilsette, og kvinnedelen er 59 pst. Blant toppleiarane er kvinnedelen 47 pst., og blant mellomleiarane er kvinnedelen 58 pst. I stillingsgruppa saksbehandlarar er det overlegar, ingeniørar, seniorrådgivarar og rådgivarar og kvinner utgjør 58 pst. av dei tilsette i denne gruppa.

Arbeidstilsynet har ein flat organisasjonsmodell, og karrierevegane er i form av meir ansvar, nye oppgåver og spesielle funksjonar, som til dømes prosjektleiar og koordinator.

Arbeidstilsynet har ein god balanse i lønna mellom kvinner og menn i stillingar ein kan samanlikne. Sett under eitt er gjennomsnittleg lønn for kvinner i Arbeidstilsynet litt lågare enn for menn, og utgjør 96 pst. av menn si lønn. Verksemda tar regelmessig ut statistikk for å følge utviklinga i kvar enkelt eining i etaten. Blant toppleiarane er gjennomsnittleg lønn for kvinner 106 pst. av menn si lønn, blant mellomleiarane og saksbehandlarar er gjennomsnittleg lønn for kvinner 99 pst. av menn si lønn. Det er berre i stillingskategorien konsulentar at kvinner si lønn har vore markant lågare enn menn si lønn, men ho har auka frå 87 pst. i 2016 til 93 pst. i 2019. Arbeidstilsynet sin lønnspolitikk sikrar kjønnsnøytrale kriterium for å fastsette lønn.

Arbeidstilsynet har få nyttilsette i 2019. Det er i hovudsak pga. budsjettssituasjonen og omstillingsprosessen i etaten. Av dei 25 nyrekrutterte var delen kvinner 56 pst. Talet på kvinner har auka meir enn talet på menn det siste året.

I rekrutteringsarbeidet har verksemda ein god rutine for å sikre likebehandling med omsyn til kjønn og mangfald. Arbeidstilsynet har eit særleg fokus på målgruppa i inkluderingsdugnaden, og nådde målet om at minst 5 pst. av dei nyttilsette skal ha nedsett funksjonsevne eller hol i CV-en i både 2018 og 2019.

Arbeidstilsynet deltek i Statens traineeprogram for personar med høgare utdanning og nedsett funksjonsevne. Arbeidstilsynet har god erfaring med traineeprogrammet, og har delteke i programmet kvar gang.

Verksemda sitt arbeidsmiljøutval (AMU) har eit særskild fokus på tema som handlar om uheldig belastning og vald og truslar frå eksterne, og på tema som konflikthandlingar, trakassering og utilbørleg åtferd. Tilsynskontora i Arbeidstilsynet går jamleg gjennom HMS-rutinane om vald og truslar og rutinen om konflikthandlingar og trakassering.

Arbeidstilsynet er ein etat med høg gjennomsnittsalder, med mange seniorar blant dei tilsette,

og starta av den grunn eit seniorpolitisk prosjekt i 2017.

Sjukefråværet blir følgt opp gjennom jamleg uttak av statistikk. I 2019 var det gjennomsnittlege legemelde sjukefråværet 4,6 pst, ein auke frå 3,6 pst. i 2018. Det legemelde sjukefråværet blant menn var 2,9 pst. og uendra frå 2018. Blant kvinner auka det legemelde sjukefråværet frå 4,2 pst. i 2018 til 5,7 i 2019.

Petroleumstilsynet

Petroleumstilsynet har 173 tilsette og det er ein god balanse mellom kjønna. I 2019 var 46 pst. av dei tilsette kvinner. Blant toppleiarane er kvinnedelen 43 pst., som i 2018, medan kvinnedelen blant mellomleiarane var 27 pst.

Arbeidet med å fremme likestilling mellom kjønna er forankra i Petroleumstilsynet sin personalpolitikk, og er ein integrert del av verksemda. I den samanheng legg verksemda vekt på tilsetjing av leiarar og medarbeidarar, fordeling av utfordrande oppgåver som inneber større ansvar og eksponering internt i Petroleumstilsynet, i næringa og departementa, samansetting av lag, prosjekt og grupperingar, kompetanseutvikling og lønn basert på kjønnsnøytrale kriterium.

Ved behov for nye medarbeidarar inngår ei analyse av samansettinga av kjønn og alder.

Sett under eitt er gjennomsnittleg lønn for kvinner i Petroleumstilsynet lågare enn for menn, og utgjørde 82 pst. av menn si lønn i både 2019 og 2018. Når det gjeld skilnadene i lønn for kvinner og menn med omsyn til «totalt i verksemda» og «saksbehandlarar» i tabellen, så gjer verksemda merksam på at Petroleumstilsynet er delt inn i ei fagavdeling med fleire fagområde og ei administrativ avdeling, der fleirtalet av dei tilsette er kvinner. Skilnadene i lønn mellom dei to grupperingane kjem av at kompetansekrava og etterspurnaden etter nye medarbeidarar i snitt er vesentleg høgare når det gjeld medarbeidarar i fagavdelinga enn i administrativ samanheng.

Gjennomsnittleg lønn for kvinner er 104 pst. av menn si lønn for toppleiarar og 91 pst. for mellomleiarar. Blant saksbehandlarane tener kvinner gjennomsnittleg 88 pst. av menn si lønn. Petroleumstilsynet rekrutterer i stor grad ingeniørar, og det har vore stor konkurranse om denne type arbeidskraft i petroleumsnæringa. Det er i stor grad etterspurnaden etter kompetanse og kapasitet som styrer nivået på lønna i petroleumsnæringa. Seinare i lønnsutviklinga medverkar sentrale og lokale føringar for dei lokale forhandlingane til å betre den kvinnelege lønnsprofilen

samanlikna med den mannlege. Før dei lokale lønnsforhandlingane ber verksemda leiarar og organisasjonane vurdere om nokon av skilnadene i lønn mellom kvinner og menn kan skuldast kjønn.

Verksemda si målsetting er å ivareta og legge til rette for medarbeidarar med særlege behov og nedsett funksjonsevne på ein god måte. I administrative stillingar kan verksemda legge til rette for søkarar med nedsett funksjonsevne. For medarbeidarar som skal arbeide på innretningar offshore og på petroleumsanlegg på land, er det krav om helseattest og kurs i tryggleik.

Petroleumstilsynet har i perioden sett i gang tiltak for å realisere regjeringa sin dugnad for å inkludere personar med redusert funksjonsevne eller hol i CV-en. Verksemda har vore særskild merksam på å gi råd til og lære opp leiarar, i tillegg til å revidere og utvikle retningslinjer, handlingsplanar og rutinar på området. Verksemda nådde ikkje målet i inkluderingsdugnaden om at

minst 5 pst. av dei nytilsette skal ha nedsett funksjonsevne eller hol i CV-en.

Kvalifiserte søkarar med innvandrarakgrunn, nedsett funksjonsevne eller hol i CV-en blir kalla inn til intervju.

Det er ei målsetting å tilby minst éin praksisplass per år. Denne praksisplassen ønsker verksemda primært å tilby personar med annan etnisk bakgrunn enn norsk, eller personar som har hol i CV-en.

Verksemda har etablert kontakt med NAV si arbeidsrådgiving om kva moglegheiter som finst i etaten for kandidatar med nedsett funksjonsevne eller hol i CV-en. Ved utlysing av traineestillingar i staten, vil etaten vurdere dette som eit eigna tiltak for tilrettelegging.

I 2019 var det legemelde sjukefråværet 2,4 pst. mot 2,2 pst. i 2018. Frå 2108 til 2019 har det vore ein nedgang i det legemelde sjukefråværet blant menn og ein auke i det legemelde sjukefråværet blant kvinner.

10 Omtale av klima- og miljørelevante saker

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet – miljøområde, miljømål og miljøutfordringar

Regjeringa sin klima- og miljøpolitikk bygger på at alle samfunnssektorar har eit sjølvstendig ansvar for å legge miljøomsyn til grunn for aktivitetane sine og for å medverke til at dei nasjonale klima- og miljøpolitiske måla kan bli nådde. For omtale av regjeringa sine samla klima- og miljørelevante saker, sjå Klima- og miljødepartementet sin fagproposisjon.

Eit sikkert og seriøst arbeidsliv er eit av hovudmåla for ansvarsområda til Arbeids- og sosialdepartementet, under dette å redusere risiko for storulykker i petroleumssektoren. Dei same faktorane som førebygger og reduserer risiko for storulykker, vil ofte òg kunne bidra til å førebygge forureining. Det er dei enkelte petroleumsselskapa som sjølve er ansvarlege for at helse, miljø, sikkerheit og sikring er tatt vare på.

Førebygging av forureining frå petroleumsverksemda utgjer eit viktig bidrag frå Arbeids- og sosialdepartementet til regjeringa sitt heilskaplege arbeid med klima og miljø. Hovudtyngda av Arbeids- og sosialdepartementet sin klima- og miljøinnsats ligg på resultatområdet for forureining. Arbeidsmiljø- og sikkerheitsstyresmaktene fører tilsyn med at verksemdene følger opp sitt HMS-ansvar.

Petroleumsverksemda er strengt regulert når det gjeld helse, miljø, sikkerheit og sikring.

I regelverket er det stilt krav til robust utføring av utstyr og anlegg, som mellom anna inneber krav til barrierar mot ulykker og uønskte hendingar som kan føre til akutt forureining. Det er dessutan stilt strenge krav til HMS-styring, for å sikre at tiltak for å førebygge og stanse ulykker er tilpassa den enkelte verksemda sin eigenart, stadlege forhold og operasjonelle føresetningar. Arbeidsmiljø- og sikkerheitsstyresmaktene sitt tilsyn med petroleumsverksemda på norsk kontinentalsokkel og på enkelte landanlegg blir utført av Petroleumstilsynet. Petroleumstilsynet si oppfølging medverkar til sikkerheit og førebygging mot ulykker, for å forhindre, avgrense og stanse ulykker, inkludert akutt forureining. Dette bidreg

til å førebygge akutt forureining til sjø og til luft og samtidig bygge opp om dei nasjonale målsettingane i klima- og miljøpolitikken.

Rapport 2019

Petroleumstilsynet gir årleg ut *Risikonivå i norsk petroleumsverksemd, Akutte utslepp* (RNNP-AU). Gjennom dette arbeidet overvakar Petroleumstilsynet trendar for uønskte hendingar og ulykker i petroleumsverksemda som har, eller kunne ha, ført til akutt forureining. Dette arbeidet gir viktig informasjon for å kunne betre effekten av sikkerheitsarbeid og dermed kunne førebygge hendingar som kan gi akutt forureining på norsk sokkel. Rapporten for 2019 blir publisert i oktober 2020.

Med bakgrunn i totalbiletet frå RNNP-rapportar kombinert med erfaringar frå tilsyn har Petroleumstilsynet dei siste åra retta merksemda si særleg mot tre område: førebygging av brønnskrollhendingar, førebygging av akutte utslepp av kjemikalier og førebygging av akutt forureining frå innretningar på havbotnen. I 2019 blei desse prioriteringane lagt til grunn i Petroleumstilsynet si oppfølging av petroleumsselskapa, og i myndighetssamarbeidet om tilsyn, regelverksutvikling og forvaltningsplan for Barentshavet.

RNNP-AU viser at det samla sett ikkje er nokon tydeleg betring når det gjeld førebygging av brønnskrollhendingar med potensiale for forureining på norsk sokkel dei seinare åra. Læring frå brønnskrollhendingar med potensiale for forureining er viktig fordi det gir kunnskap om barrierar som har innverknad på førebygging av alle typar brønnskrollhendingar, både dei med potensiale for personskadar og dei med potensiale for forureining.

Det har vore ei positiv utvikling og ein nedgang i talet på hendingar med kjemikalieutslepp i åra 2015 til 2019. Utviklinga for hendingar som gir kjemikalieutslepp over ein kubikkmeter er òg positiv. Akutte kjemikalieutslepp er den typen utslepp som er mest dominerande, både når det gjeld talet på utslepp og årleg utsleppsmengd. Petroleumstilsynet si oppfølging av selskapa bidreg mellom anna til ei meir effektiv førebygging av akutte utslepp av kjemikalier.

Det er ofte dei same faktorane som reduserer risiko for menneske som òg førebygger forureining. Det er generelt framleis behov for merksemd på førebygging av akutt forureining i arbeidet med sikkerheit i norsk petroleumsverksemd.

Vidare arbeid

Petroleumstilsynet vil arbeide vidare med å utvikle og forvalte sikkerheitsregelverket slik at

krav til teknologi, operasjonar og styring av verksemdene i petroleumssektoren underbygger nasjonale og regionale miljømål og klimapolitikken. Førebygging av akutt forureining er slik eit positivt miljøbidrag, som blir følgt opp i tilsyn, i trepartsfora og i samarbeid med andre myndigheter. Petroleumstilsynet vil òg føre vidare eit aktivt samarbeid med andre etatar i samband med utvikling og oppfølging av heilskaplege forvaltningsplanar for dei norske havområda.

11 Samfunnstryggleik

Arbeids- og sosialdepartementet har eit todelt ansvar for samfunnstryggleik som gjeld arbeids- og velferdsområdet og arbeidsmiljø- og tryggleiksområdet, under dette petroleumsverksemda. Dei overordna måla er å førebygge uønskete krisehendingar, samt på ein god måte vere i stand til å handtere og minske følgene av ei krisehending i sektoren dersom den skulle oppstå. Myndigheitsansvaret til Arbeids- og sosialdepartementet omfattar:

- Folketrygda sine pensjonar og ytingar, offentlig tenestepensjon o.a.
- Å medverke til å dekke samfunnet sitt behov for arbeidskraft.
- Førebygging og beredskap i petroleumsverksemda – offshore og på nærmare gitte landanlegg med tilknytt rørleidningssystem. Ansvaret omfattar både helse, miljø og tryggleik inkludert storulykkerisiko, samt tryggingstiltak og beredskap mot medvetne handlingar.
- Arbeidsmiljø- og tryggleik i arbeidsliv på land – men her er ansvaret for storulykker plassert hos Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

I tråd med ansvarsprinsippet i *Instruks for departementas arbeid med samfunnssikkerhet* (Samfunnstryggleiksinstruks) av 1. september 2017 har Arbeids- og sosialdepartementet eit delansvar for ulike samfunnskritiske funksjonar innan eige myndigheitsansvar, sjølv om andre sektordepartement har ansvar for at infrastrukturen fungerer som den skal. For nærmare omtale av dette sjå oversikt over ansvarsfordeling mellom departementa for tverrsektorielle område i samfunnstryggleiksarbeidet i Prop. 1 S for Justis- og beredskapsdepartementet.

Underliggende verksemdar har eit sjølvstendig ansvar for at omsynet til samfunnstryggleik er ein integrert del av arbeidet i eigen sektor og organisasjon. Krav til verksemdenes arbeid på dette området er instruksfesta. Instruksane er samordna med dei krav, oppgåver og prioriteringar som er gitt til departementa i Samfunnstryggleiksinstruks og i Nasjonal strategi for digital tryggleik.

Mål 1: Førebygge uønskete krisehendingar i eigen sektor

Det var i 2020 planlagt å fornye ei rekke grunnleggande dokument i sektoren knytt til analyser av risiko- og sårbarheit (ROS). Koronapandemien har ført til omprioriteringar i dette arbeidet. Det er utsett å fornye analysen av dei viktigaste risikoane og sårbarheitene for Arbeids- og velferdsetaten i eit samfunnstryggleiksperspektiv. I staden har det vært arbeid med risikovurderingar knytt til gjennomføringa av tiltak som er iverksett under koronapandemien. Den periodiske rapporten om *Risikonivå i norsk petroleumsverksemd* (RNNP) blei sist lagt fram i april 2020. Rapporten blir utarbeidd i samarbeid mellom Petroleumstilsynet og partane i næringa. Det er lagt opp til å kunne oppdatere rapporten om overordna risiko- og sårbarheisanalyse for Arbeids- og sosialdepartementets sektor i 2021.

Petroleumslova pålegg operatørane (oljeselskapa) i petroleumsnæringa eit sjølvstendig ansvar for beredskap mot fare- og ulykkesituasjonar, og å sjå til at underentreprenørar mv. møter krava til beredskaps- og tryggingstiltak. Det er utvikla eit regelverk som stiller strenge krav til dei enkelte selskapa sin innsats. Styring av storulykkerisiko skal vere ein integrert del av aktiviteten i selskapa. Petroleumstilsynet fører tilsyn med næringa. Ved ei hending innan petroleumsverksemda er det operatør som er ansvarleg for å sette i verk naudsynte tiltak og rapportere til Petroleumstilsynet, samt andre aktuelle etatar. For nærmare omtale av meir konkrete mål og satsingar sjå Del II, programkategori 09.40 Arbeidsmiljø- og tryggleik, kap. 642 Petroleumstilsynet.

Endringar i teknologi og den raske digitaliseringa gir utfordringar for samfunnstryggleiken. IKT-infrastrukturar og -system blir meir globale, omfattande og integrerte. Fleire einingar blir kopla til internett, bruken av skytenester vil auke, og fleire IKT-funksjonar blir sette ut til tredjepartar. Dette er òg tema i styringsdialogen med verksemdene. I tråd med den nasjonale digitale tryggleikstrategien er det etablert ei responsfunksjon på arbeids- og velferdsområdet for å handtere digitale truslar og eventuelle dataangrep. Arbeids-

og velferdsetaten administrerer dette i samarbeid med Statens pensjonskasse og Pensjonstrygda for sjømenn.

Lov om nasjonal sikkerhet (tryggingslova) tok til å gjelde 1. januar 2019. Lova har som føremål å sikre våre nasjonale tryggingsinteresser mellom anna gjennom å ivareta grunnleggande nasjonale funksjonar (GNF). Slike funksjonar er tenester, produksjon og andre former for verksemd der eit heilt eller delvis bortfall av funksjonen vil innverke på staten si evne til å ivareta dei nasjonale tryggingsinteressene. Regelverket legg opp til at vi skal verne vesentlege verdiar i form av informasjon, informasjonssystem, objekt og infrastruktur (skjermingsverdige verdiar). Departementa skal identifisere GNF, gjere vedtak overfor verksemdar som har avgjerande innverknad for GNF og gjennomføre naudsynte tryggingstiltak for skjermingsverdige verdiar. GNF-prosessen vil vere eit vedvarande arbeid som kan føre til endringar når det gjeld identifiserte funksjonar og skjermingsverdige verdiar, kva for verksemdar som er av vesentleg og avgjerande betydning, og i kva grad ei verksemd er avhengig av eksterne ressursar (andre verksemdar). Kva som vil krevjast for å oppnå eit forsvarleg tryggingsnivå kan òg bli endra.

Departementet gjekk i 2019 igjennom sektorens ansvar og om det finst verdiar i sektoren, dvs. objekt og/eller system, med eit særskilt tryggingsbehov i tråd med krava i tryggingslova. Det er identifisert følgande grunnleggande nasjonale funksjonar i sektoren:

1. Arbeids- og sosialdepartementets verksemd, handlefriheit og avgjerdsdugleik
2. Kritiske offentlege ytingar til befolkninga

Det har vore arbeidd i sektoren med å avgrense kva for tenester som tar vare på og støttar opp om dei grunnleggande nasjonale funksjonane. For å ivareta GNF nummer ein må departementet kunne sikre tryggleik og handlefridom for statsrådets verksemd, samt ivareta sentrale forvaltningsmessige oppgåver. Bortfall av dette kan innverke på staten si evne til å ivareta nasjonale tryggingsinteresser, forsvar og beredskap.

Når det gjelder GNF nummer to, er fleire av de største ytingane som Arbeids- og velferdsetaten forvaltar avgjerande for livsopphaldet til mottakarane. Manglande utbetaling av slike kritiske offentlege ytingar vil i løpet av kort tid kunne gi grunnlag for uro og turbulens i befolkninga, som kan innverke på nasjonale tryggingsinteresser. Kva som er kritiske offentlege ytingar i GNF-samanheng er avgrensa til livsopphaldsytingar.

Skjermingsverdige verdiar knytt til dei to grunnleggande nasjonale funksjonane er meldt inn til Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM). Verdiar i sektoren som var meldt inn etter gammal tryggingslov er òg meldt inn etter ny lov. Det blir nå arbeidd med skadevurderingar av dei skjermingsverdige verdiane, eit system for jamlege oppdateringar av desse skadevurderingane, samt å avklare naudsynte tryggingstiltak for å beskytte verdiane. Departementet tar sikte på å vurdere skadevurderingar og fatte vedtak om behov for konkrete tryggingstiltak innan utgangen av 2020.

Mål 2: Vere i stand til å handtere og minske følgene av ei krisehending i sektoren

Arbeids- og sosialdepartementet oppdaterte i slutten av 2019 planverket for krisehandtering. Dette planverket dekker dei ulike typane kriser som departementet kan bli involvert i, inkludert pandemi. Planverket har vært nytta i handteringa av koronapandemien.

Koronapandemien og dei smitteverntiltaka som er sette i verk har fått stor innverknad på Arbeids- og sosialdepartementets sektor. Særleg Arbeids- og velferdsetaten har fått ei svært stor belastning på sine system. I løpet av dei første fire vekene etter innføringa av dei omfattande smitteverntiltaka 12. mars, blei talet på registrerte arbeidssøkarar hos Arbeids- og velferdsetaten meir enn firedobla. Den dramatiske oppgangen kom i hovudsak som følge av permitteringar, men òg talet på ordinære ledige auka. Smitteverntiltaka førte elles til eit behov for å handtere karantenebestemmingar og stengte skolar/barnehagar, og utgifter for arbeidsgivarar knytt til dette låg an til å kunne bli svært store. Tilgangen på NAV-kontor ble samstundes redusert som følgje av nedstenginga.

Stortinget vedtok 16. mars 2020 eit breitt sett med tiltak for å dempe dei samfunnsmessige verknadene av smitteverntiltaka. Det har vore kritisk å få på plass desse ordningane. Dei har omfatta både inntektssikringsordningar retta mot personar som er arbeidsledige eller permitterte, og ordningar som reduserer arbeidsgjevars kostnader ved permittering, sjukdom og omsorgsfri som følge av koronapandemien. Det er òg gjort endringar knytt til andre inntektssikringsordningar, mellom anna sjukepengar og omsorgspengar ved frávær som skuldast covid-19, samt forlenga stønadsperioder og bortfall av krav til gjennomføring av aktivitet. Alle ordningar som er sette i verk tilknytt virusutbrotet er føresette å gjelde mellombels til hausten/årsskiftet. For nærmare omtale

sjå Del II, programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken, programkategori 09.20 Tiltak for bedre levekår mv., programkategori 09.30 Arbeidsmarked, programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom og uførhet og programkategori 33.30 Arbeidsliv.

Arbeids- og sosialdepartementet har i samband med koronapandemien arbeidd med ei rekke lov- og føresegsendringar, å sette Arbeids- og velferdsetaten i stand til å behandle den store saksinngangen, og å følge opp krisehandlinga i eigen sektor. Departementet har òg hatt ekstraordinære møter med partane i arbeidslivet om utviklinga. Lønnsoppgjeret blei utsett til hausten 2020. Verksemdene i sektoren har innanfor sitt myndighetsansvar jamleg rapportert om status i sin koronahandtering. Arbeids- og velferdsetaten har på dei fleste område klart å levere stabile tenester til tross for det omfattande arbeidet knytt til implementering av regelendringar og systemutvikling i til dels svært gamle IKT-system. Statens pensjonskasse og Pensjonstrygda for sjømenn har sørga for at medlemmane har fått dei ytingane og tenester dei rettmessig har krav på. Innan arbeidsmiljø og tryggleiksområdet har Petroleumstilsynet og Arbeidstilsynet trappa ned sin fysiske tilsynsaktivitet som følge av smitteverntiltaka. Naudsynte tilsyn er gjennomført, med tilpassing av metodar og bruk av digitale løysningar. Arbeidstilsynet har òg bidratt til helsemyndighetene sitt arbeid med utvikling av nasjonale bransjestandardar.

Dersom det i løpet av hausten 2020 eller i 2021 kjem nye smitteutbrot, lokalt eller nasjonalt, vil det på ny kunne få store følger for Arbeids- og sosialdepartementets sektor. Ut frå erfaringane så langt står Arbeids- og velferdsetaten likevel betre rusta om det igjen skulle oppstå ei tilsvarande situasjon. Mellom anna gjeld det evna til raskt å etablere eit apparat som på ein god måte handterer krisa gjennom organisatoriske tilpassingar og flytting av ressursar, samt å sikre eit godt samspel mellom kompetansmiljøa som implementerer nye regelverk og systemutvikling. Departemen-

tet legg til grunn at det vil vere ei høgare terskel for å innføre endringar som krev kompliserte regelverk og IKT-løysningar midt i ei krise. Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet vil kunne dra nytte av erfaringane med bruk av alternative tilsynsformer og digitale verktøy. Tilsynsoppfølginga må òg sjåast i samheng med andre verkemiddel som rettleiing og informasjon. For nærmare omtale av handtering av koronapandemien og framtidige utfordringar på arbeidsmiljø- og tryggleiksområdet sjå Del II, programkategori 09.40 Arbeidsmiljø- og tryggleik, kap. 640 Arbeidstilsynet og kap. 642 Petroleumstilsynet.

Som naudsynte førebuingar for raskt å kunne gjenoppta, vidareføre eller sette i verk nye tiltak har Arbeids- og sosialdepartementet gått gjennom moglege framtidige behov i handteringa av koronapandemien. Departementet arbeider med ein konkret beredskapsplan for dette. Beredskapsplanen vil følge opp smitteverntiltaka i regjeringa sin *Beredskapsplan for smitteverntiltak ved økt smittespredning under covid-19-pandemien* av 10. juni 2020.

Elles har Arbeids- og sosialdepartementet sin sektor levert omfattande dokumentasjon til Koronakommisjonen om korleis koronapandemien er handtert så langt. Koronakommisjonen vil evaluere regjeringa si handtering av situasjonen. Departementet og enkelte verksemdar i sektoren er samstundes i ferd med å førebu undervegsevalueringar av krisehandlinga. Departementet vil i 2021 nytte desse evalueringane som eit utgangspunkt for læring og systematisk oppfølging, i tråd med krava i Samfunnstryggleiksinstruksjonen.

Dei siste åra har departementet tatt del i to til tre øvingar årleg. Det var planlagt å delta i den nasjonale øvinga om IKT-tryggleik, Digital 2020. Grunna koronapandemien har dette ikkje blitt prioritert. I samarbeid med Petroleumstilsynet er det planlagt ei kriseøving om ei petroleumshending i oktober 2020. Hensikta er å auke ansvar og rolleforståinga mellom departementet og Petroleumstilsynet, samt til andre sektorar.

12 Grunnbeløp, pensjon, trygd og stønader

Grunnbeløpet er ein faktor som blir nytta til å fastsette og berekne retten til og storleiken på mange ytingar etter folketrygdlova. Grunnbeløpet blir mellom anna nytta til å fastsette opptening av alderspensjon, til opptening og berekning av pensjonsyttingane frå folketrygda, til fastsetting av inntektsgrenser for inntektsprøvde ytingar og til fastsetting av det maksimale sjukepengegrunnlaget ein kan nytte ved berekning av sjukepengar. Grunnbeløpet blir regulert kvart år frå 1. mai. Frå 1. mai 2020 auka grunnbeløpet frå 99 858 kroner til 101 351 kroner. Dette er ein auke på 1,50 pst. Det gjennomsnittlege grunnbeløpet auka med 2,01 pst. frå 2019 til 2020, frå 98 866 kroner til 100 853 kroner.

Grunnbeløpet blir fastsett på grunnlag av venta lønnsauke i inneverande år, justert for eventuelle avvik mellom venta og faktisk lønnsauke dei siste to åra. I Revidert nasjonalbudsjett 2020 blei det lagt til grunn ein forventa lønnsauke i 2020 på 1,5 pst. Som følgje av at lønnsoppgjering i frontfaget blei utsett til august pga. koronapandemien, blei årets trygdeoppgjering utsett til etter at oppgjering i frontfaget blei avvikla. Oppgjering i frontfaget enda med ein lønnsauke i 2020 på 1,70 pst, og denne lønnsauken ble nytta i trygdeoppgjering i staden for den lønnsauken som blei lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett. Drøftingane med pensjonistorganisasjonane, organisasjonane til dei funksjonshemma og arbeidstakarorganisasjonane blei halde 1. og 2. september.

I rapporten frå Det tekniske berekningsutvalet for inntektsoppgjeringa blei faktisk lønnsauke for

2019 førebels anslått til 3,5 pst. Det føreligg da eit avvik eit år tilbake i tid på 0,3 pst som blei tatt omsyn til ved årets regulering. Faktisk lønnsvekst for 2018 på 2,8 pst. er ikkje endra, og det ligg ikkje føre avvik to år tilbake i tid.

Frå 1. januar 2011 blei det innført fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering av alderspensjon, og reglane for korleis minsteytinga i alderspensjonen frå folketrygda blir målt ut blei endra. Særtillegget blei avløyst av eit pensjonstillegg, og minste pensjonsnivå for personar med låg eller ingen tilleggspensjon blir fastsett som eit kronebeløp. Er satsen høgare enn den grunn- og tilleggspensjonen pensjonisten har rett til, blir differansen betalt ut som eit pensjonstillegg.

Personar fødte til og med 1942 er ikkje omfatta av reglane om fleksibelt uttak og levealdersjustering. Personar fødte i 1943 som tok ut alderspensjon med særtillegg i 2010, vil få gjort om særtillegget til pensjonstillegg dersom dei reduserer pensjonsgraden eller får ny opptening mv. Den ordinære satsen for særtillegget er 100 pst. av grunnbeløpet.

Pr. 1. mai 2020 utgjer satsane for minste pensjonsnivå i folketrygdlova § 19-8 158 621 kroner for låg sats, 183 587 kroner for ordinær sats, 193 188 kroner for høg sats, 204 690 kroner for særskild sats i sjettede ledd bokstav a og 300 704 kroner for særskild sats i sjettede ledd bokstav b. Satsane er knytt opp til sivilstatus og storleiken på ektemakens inntekt og pensjon.

Følgjande pensjonsytingar blir fastsette i høve til grunnbeløpet:

Stønadsform	Utgjer i pst. av grunnbeløpet
1. Full grunnpensjon til einsleg pensjonist, og til pensjonist med ektemake som ikkje har rett til pensjon	100
2. Full grunnpensjon til pensjonist med ektemake/sambuar som og har rett til pensjon, eller som forsørgjer seg sjølv ¹	90
4. Barnetillegg for kvart barn før inntektsprøving (gjeld uføretrygd)	40
5. Barnepensjon	
a) for 1. barn når ein av foreldra er død	40
b) for kvart av dei andre barna når ein av foreldra er død	25
c) for 1. barn når begge foreldra er døde: Same beløp som pensjon til etterlatne til den av foreldra som ville ha fått størst slik pensjon	
d) for 2. barn når begge foreldra er døde	40
e) for kvart av dei andre barna når begge foreldra er døde	25
6. Full overgangsstonad til etterlaten, ugift, skilt eller separert forsørgjar	225
7. Sært tillegg til ytingar i folketrygda	
a) for einsleg pensjonist, pensjonist som forsørgjer ektemake under 60 år (ordinær sats)	100
b) for ektepar der begge har minstepensjon (100 pst. for kvar), og for pensjonist som forsørgjer ektemake over 60 år	200
c) for pensjonist som har ektemake med tilleggspensjon som er høgare enn særtillegget etter ordinær sats	74

¹ Ektefelle/sambuar som har årleg inntekt større enn to ganger grunnbeløpet blir rekna som sjølvforsørgjande.

For alderspensjonistar svarar fullt tillegg for ektemake til 25 pst. av minste pensjonsnivå med høg sats, medan barnetillegg svarar til 20 pst.

Andre stønader som Stortinget fastset¹:

Satsane for grunn- og hjelpestønad blir normalt prisjustert med forventa konsumprisvekst. Frå 2020 til 2021 foreslår departementet at satsane vidareførast nominelt.

Type stønad	2020	2021
1a. Grunnstønad for ekstraavgifter grunna varig sjukdom, skade eller lyte etter folketrygdlova § 6-3 (lågaste sats)	8 232	8 232
1b. Ved ekstraavgifter utover lågaste sats, kan grunnstønad bli auka til	12 564	12 564
1c. eller til	16 464	16 464
1d. eller til	24 252	24 252
1e. eller til	32 868	32 868
1f. eller til	41 052	41 052
		-
2a-2. Hjelpstønad etter folketrygdlova § 6-4 til dei som må ha særskilt tilsyn og pleie grunna varig sjukdom, skade eller lyte	14 748	14 748
2b. Høgare hjelpstønad etter folketrygdlova § 6-5 til barn under 18 år som må ha særskilt tilsyn og pleie	29 496	29 496
2c. eller til	58 992	58 992
2d. eller til	88 488	88 488
3. Behovsprøvd gravferdsstønad opptil	23 990	24 734
4. Stønad til barnetilsyn etter lova §§15-10 og 17-9 ²		
for første barn	48 636	50 340
for to barn	63 468	65 688
for tre og fleire barn	71 916	74 436

¹ Satsane under punkt 1, 2 og 4 er årlege beløp for ytingane.

² Beløpa i tabellen er maksimale refusjonssatsar. Stønaden er inntektsprøvd.

13 Standardiserte nøkkeltal for nettobudsjetterte verksemder – STAMI

Finansdepartementet har i samråd med aktuelle departement etablert nye prosedyrar for rapportering av nettobudsjetterte verksemder sine kontantbeholdningar per 31. desember med verknad

frå statsrekneskapen for 2010. Det blei i samband med budsjettproposisjonen for 2011 utarbeidd tre standardtabellar med nøkkeltal:

Utgifter og inntekter etter art: Føremålet med tabellen er å vise verksemda sine brutto utgifter og inntekter ut frå kontantprinsippet og med inndeling etter art ut frå dei same prinsippa som gjeld for dei bruttobudsjetterte verksemdene (i heile kroner)

Utgifter/inntekter	Rekneskap 2017	Rekneskap 2018	Rekneskap 2019	Budsjett 2020
1. Utgifter				
Driftsutgifter:				
Utgifter til lønn	88 592 491	86 677 348	87 551 047	97 462 369
Varer og tenester	34 345 144	40 587 782	44 497 542	56 740 402
Sum driftsutgifter	122 937 635	127 265 130	132 048 590	154 202 771
Investeringsutgifter:				
Investeringar, større anskaffingar og vedlikehald	11 601 806	7 782 105	10 322 540	10 922 161
Sum investeringsutgifter	11 601 806	7 782 105	10 322 540	10 922 161
Sum utgifter	134 539 441	135 047 235	142 371 129	170 124 932
2. Inntekter				
Driftsinntekter:				
Inntekter frå sal av varer og tenester	4 574 868	4 953 297	5 662 005	3 161 043
Inntekter frå avgifter, gebyr og lisensar	0	0	0	0
Refusjonar ¹	0	0	0	0
Andre driftsinntekter	200 980	0	0	0
Sum driftsinntekter	4 775 848	4 953 297	5 662 005	3 161 043

Utgifter/inntekter	Rekneskap 2017	Rekneskap 2018	Rekneskap 2019	Budsjett 2020
Overføringer til verksemda:				
Inntekter frå statlege løyvingar	121 649 000	122 421 000	152 925 000	162 879 035
Andre innbetalingar	15 197 680	5 880 000	10 073 540	5 596 761
Sum overføringsinntekter	136 846 680	128 301 000	162 998 540	168 476 796
Sum inntekter	141 622 528	133 254 297	168 660 545	171 636 839
3. Nettoendring i kontantbeholdninga (2–1)	7 083 087	-1 792 938	26 289 416	6 511 907

¹ Frå 2015 blei refusjonar knytte til foreldrepengar og sjukepengar mv. rekneskapsførte som reduksjon i utgifter til lønn. I tabellen ovanfor er refusjonar presenterte i utgift til lønn som brutto inntekt.

Inntekter etter inntektskjelde: Dei fleste nettobudsjetterte verksemdene har fleire inntektskjelder, og føremålet med tabell 2 er å gi ei oversikt over dei ulike inntektskjeldene (i heile kroner)

Inntektskjelde	Rekneskap 2017	Rekneskap 2018	Rekneskap 2019	Budsjett 2020
Løyvingar til finansiering av statsoppdraget				
Løyvingar frå fagdepartementet	121 649 000	122 421 000	152 925 000	124 875 000
Løyvingar frå andre departement	0	0	0	0
Løyvingar frå andre statlege forvaltingsorgan	3 871 000	1 500 000	3 635 685	2 033 838
Tildeling frå Noregs forskingsråd	6 663 250	994 333	1 645 501	2 021 957
Sum løyvingar	132 183 250	124 915 333	158 206 186	128 930 795
Offentlege og private bidrag				
Bidrag frå kommunar og fylkeskommunar	0	700 000	356 000	152 194
Bidrag frå private	4 663 430	2 685 667	4 436 354	9 050 306
Tildelingar frå internasjonale organisasjonar	0	0	0	0
Sum bidrag	4 663 430	3 385 667	4 792 354	9 202 500
Oppdragsinntekter				
Oppdrag frå statlege verksemdar	0	0	0	0
Oppdrag frå kommunale og fylkeskommunale verksemdar	0	0	0	0
Oppdrag frå private	0	0	0	0
Andre inntekter (kursinntekter, laboratorieinntekter)	4 775 848	4 953 297	5 662 005	4 330 400
Sum oppdragsinntekter	4 775 848	4 953 297	5 662 005	4 330 400
Sum inntekter	141 622 528	133 254 297	168 660 545	142 463 695

Andre inntekter enn basisløyvinga er i hovudsak forskingsbidrag. Inntektskjeldene er i all hovudsak offentlege midlar frå andre finansieringskjel-

der, hovudsakleg Noregs forskingsråd og andre forskingsfond.

Verksemda si kontantbeholdning per 31. desember i perioden 2017–2019 med spesifikasjon av føremålet kontantbeholdninga skal nyttast til (i heile kroner)

Balanse 31. desember	2017	2018	2019	Endring 2018–2019
Kontantbeholdning				
Behaldning på oppgjerskonto i Noregs Bank	69 337 590	67 544 652	93 834 068	26 289 416
Behaldning på andre bankkonti, andre kontantbeholdningar og kontantekvivalentar	0	0	0	0
Andre kontantbeholdningar	0	0	0	0
Sum kontantbeholdning	69 337 590	67 544 652	93 834 068	26 289 416
Avsetningar til dekking av kostnader med forfall i neste budsjettår:				
Feriepengar mv.	7 173 419	7 058 678	7 389 666	330 988
Skattetrekk og offentlege avgifter	6 215 760	6 270 702	6 553 688	282 986
Gjeld til leverandørar	7 702 735	5 298 274	6 171 068	872 794
Gjeld til oppdragsgivarar	0	0	0	0
Anna gjeld med forfall i neste budsjettår	-865 023	2 115 652	2 330 146	214 494
Sum til dekking av kostnader med forfall i neste budsjettår	20 226 891	20 743 307	22 444 569	1 701 262
Avsetningar til dekking av planlagde tiltak der kostnadene heilt eller delvis vil bli dekte i framtidige budsjettår				
Prosjekt finansiert av Noregs forskingsråd mv.	13 040 542	8 100 521	6 340 261	-1 760 260
Større starta, fleirårige investeringsprosjekt finansiert av grunnløyvinga frå fagdepartement	4 896 523	4 535 220	4 235 740	-299 480
Konkrete oppstarta, ikkje fullførte prosjekt finansiert av løyvingar frå fagdepartement	21 173 634	26 165 605	53 813 498	27 647 893
Andre avsetningar til vedtekne, ikkje igangsette føremål	0	0	0	0
Sum avsetningar til planlagde tiltak i framtidige budsjettår	39 110 699	38 801 345	64 389 499	25 588 154

Balanse 31. desember	2017	2018	2019	Endring 2018–2019
Andre avsetningar				
Avsetningar til andre føremål/ikkje spesifiserte føremål	10 000 000	8 000 000	7 000 000	-1 000 000
Fri verksemdkapital	0	0	0	0
Sum andre avsetningar	10 000 000	8 000 000	7 000 000	-1 000 000
Langsiktige forpliktingar (netto)				
Langsiktige forpliktingar knytt til anleggsmiddel	0	0	0	0
Anna langsiktig gjeld	0	0	0	0
Sum langsiktig gjeld	0	0	0	0
Sum netto gjeld og forpliktingar	69 337 590	67 544 652	93 834 068	26 289 416

Utanom avsetningar til arbeidsgivaravgift, feriepengar og arbeidsgivar sine pensjonsinnskott, inneheld kontantbeholdninga konkrete utgiftsforpliktingar i form av forskotsinnbetalte forskingsbidrag i dei enkelte prosjekta, og delar av tidlegare

års løyving som i framtidige år vil gå med til å skaffe vitskapeleg utstyr i tillegg til dekking av periodevise høgare kostnader, mellom anna for NOA og den arbeidsmedisinske satsinga.

Arbeids- og sosialdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2020–2021) om statsbudsjettet for år 2021 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et framlagt forslag.

Forslag

Under Arbeids- og sosialdepartementet føres det i Prop. 1 S (2020–2021) statsbudsjettet for budsjettåret 2021 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 600–667, 2470, 2541–2543, 2620–2686, 3600–3642, 5470, 5571, 5607, 5701–5705

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Administrasjon				
600	Arbeids- og sosialdepartementet			
	01 Driftsutgifter		222 309 000	222 309 000
601	Utredningsvirksomhet, forskning mv.			
	21 Spesielle driftsutgifter		76 175 000	
	22 Kunnskapsutvikling i IA-avtalen mv., <i>kan overføres</i>		33 885 000	
	50 Norges forskningsråd		119 000 000	
	70 Tilskudd		52 510 000	
	71 Tilskudd til bransjeprogrammer under IA-avtalen mv., <i>kan overføres</i>		72 240 000	
	72 Tilskudd til Senter for seniorpolitikk		17 250 000	371 060 000
	Sum Administrasjon			593 369 000
Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken				
604	Utviklingstiltak i arbeids- og velferds- forvaltningen			
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres,</i> <i>kan nyttes under post 45</i>		254 820 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres,</i> <i>kan nyttes under post 21</i>		184 700 000	439 520 000
605	Arbeids- og velferdsetaten			
	01 Driftsutgifter		12 619 970 000	
	21 Spesielle driftsutgifter		35 130 000	
	22 Forsknings- og utredningsaktiviteter		60 210 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		315 215 000	13 030 525 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
606	Trygderetten			
	01 Driftsutgifter		91 015 000	91 015 000
	Sum Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken			13 561 060 000
	Pensjoner mv. under Statens pensjonskasse			
611	Pensjoner av statskassen			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		16 400 000	16 400 000
612	Tilskudd til Statens pensjonskasse			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		9 413 000 000	
	22 Sluttoppgjør, <i>overslagsbevilgning</i>		-25 000 000	
	70 For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, <i>overslagsbevilgning</i>		249 000 000	9 637 000 000
613	Arbeidsgiveravgift til folketrygden			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		1 000 000	
	70 For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, <i>overslagsbevilgning</i>		21 000 000	22 000 000
614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse			
	01 Driftsutgifter		32 000 000	
	70 Tap/avskrivninger		2 000 000	
	90 Utlån, <i>overslagsbevilgning</i>		5 100 000 000	5 134 000 000
615	Yrkesskadeforsikring			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		70 000 000	70 000 000
616	Gruppelivsforsikring			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		187 000 000	187 000 000
	Sum Pensjoner mv. under Statens pensjonskasse			15 066 400 000
	Tiltak for bedrede levekår mv.			
621	Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering			
	21 Spesielle driftsutgifter		87 080 000	
	63 Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte, <i>kan overføres</i>		152 085 000	
	70 Frivillig arbeid, <i>kan overføres</i>		119 260 000	
	74 Tilskudd til pensjonistenes organisasjoner mv.		14 550 000	372 975 000
	Sum Tiltak for bedrede levekår mv.			372 975 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Arbeidsmarked				
634	Arbeidsmarkedstiltak			
	01 Driftsutgifter		309 710 000	
	76 Tiltak for arbeidssøkere, <i>kan overføres</i>		7 956 475 000	
	77 Varig tilrettelagt arbeid, <i>kan overføres</i>		1 710 180 000	
	78 Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser		72 550 000	
	79 Funksjonsassistanse i arbeidslivet		76 265 000	10 125 180 000
635	Ventelønn			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		4 000 000	4 000 000
	Sum Arbeidsmarked			10 129 180 000
Arbeidsmiljø og sikkerhet				
640	Arbeidstilsynet			
	01 Driftsutgifter		725 750 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, regionale verneombud		16 600 000	742 350 000
642	Petroleumstilsynet			
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 21</i>		308 600 000	
	21 Spesielle driftsutgifter		31 010 000	339 610 000
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt			
	50 Statstilskudd		156 285 000	156 285 000
646	Pionerdykkere i Nordsjøen			
	72 Tilskudd, <i>kan overføres</i>		3 496 000	3 496 000
648	Arbeidsretten, Riksmekleren mv.			
	01 Driftsutgifter		20 910 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>		1 130 000	
	70 Tilskudd til faglig utvikling		2 064 000	24 104 000
649	Treparts bransjeprogrammer			
	21 Spesielle driftsutgifter – Treparts bransjeprogrammer		2 475 000	2 475 000
	Sum Arbeidsmiljø og sikkerhet			1 268 320 000
Kontantytelser				
660	Krigspensjon			
	70 Tilskudd, militære, <i>overslagsbevilgning</i>		40 000 000	
	71 Tilskudd, sivile, <i>overslagsbevilgning</i>		119 000 000	159 000 000

Kap.	Post		Kroner	Kroner	Kroner
664		Pensjonstrygden for sjømenn			
	70	Tilskudd		29 000 000	29 000 000
665		Pensjonstrygden for fiskere			
	70	Tilskudd		42 900 000	42 900 000
666		Avtalefestet pensjon (AFP)			
	70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>		3 010 000 000	3 010 000 000
667		Supplerende stønad til personer over 67 år			
	70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>		349 800 000	349 800 000
		Sum Kontantytelser			3 590 700 000
Statens forretningsdrift					
2470		Statens pensjonskasse			
	24	Driftsresultat			
		1 Driftsinntekter, <i>overslagsbevilgning</i>	-654 000 000		
		2 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	512 000 000		
		3 Avskrivninger	100 000 000		
		5 Til investeringsformål	60 000 000		
		6 Til reguleringsfond	-35 000 000	-17 000 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		163 640 000	146 640 000
		Sum Statens forretningsdrift			146 640 000
Arbeidsliv					
2541		Dagpenger			
	70	Dagpenger, <i>overslagsbevilgning</i>		18 386 000 000	18 386 000 000
2542		Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv.			
	70	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv., <i>overslagsbevilgning</i>		1 170 000 000	1 170 000 000
2543		Midlertidige stønadsordninger for selvstendig næringsdrivende, frilansere og lærlinger			
	71	Stønad til lærlinger, <i>overslagsbevilgning</i>		20 000 000	20 000 000
		Sum Arbeidsliv			19 576 000 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Sosiale formål				
2620	Stønad til enslig mor eller far			
	70 Overgangsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 650 000 000		
	72 Stønad til barnetilsyn til enslig mor eller far i arbeid, <i>overslagsbevilgning</i>	120 000 000		
	73 Tilleggsstønader og stønad til skolepenger, <i>overslagsbevilgning</i>	38 000 000		
	76 Bidragsforskott	705 000 000	2 513 000 000	
2650	Sykepenges			
	70 Sykepenges for arbeidstakere mv., <i>overslagsbevilgning</i>	39 640 000 000		
	71 Sykepenges for selvstendige, <i>overslagsbevilgning</i>	1 500 000 000		
	72 Pleie-, opplærings- og omsorgspenges mv., <i>overslagsbevilgning</i>	1 250 000 000		
	75 Feriepenges av sykepenges, <i>overslagsbevilgning</i>	2 730 000 000		
	76 Tilskudd til ekspertbistand og kompetansetiltak for sykmeldte, <i>kan overføres</i>	105 265 000	45 225 265 000	
2651	Arbeidsavklaringspenges			
	70 Arbeidsavklaringspenges, <i>overslagsbevilgning</i>	31 380 000 000		
	71 Tilleggsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	146 000 000		
	72 Legeerklærings	400 000 000	31 926 000 000	
2655	Uførhet			
	70 Uføretrygd, <i>overslagsbevilgning</i>	103 950 000 000		
	75 Menerstatning ved yrkesskade, <i>overslagsbevilgning</i>	70 000 000		
	76 Yrkesskadetrygd gml. lovgivning, <i>overslagsbevilgning</i>	38 000 000	104 058 000 000	
2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv.			
	70 Grunnstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 576 300 000		
	71 Hjelpestønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 652 400 000		
	72 Stønad til servicehund	5 480 000		
	73 Hjelpemidler mv. under arbeid og utdanning	117 500 000		
	74 Tilskudd til biler	759 600 000		
	75 Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler	3 728 300 000		

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	76	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester	318 700 000	
	77	Ortopediske hjelpemidler	1 765 600 000	
	78	Høreapparater	814 800 000	
	79	Aktivitetshjelpemidler til personer over 26 år	83 730 000	10 822 410 000
2670		Alderdom		
	70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	79 950 000 000	
	71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	158 480 000 000	
	72	Inntektpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	6 510 000 000	
	73	Sært tillegg, pensjonstillegg mv., <i>overslagsbevilgning</i>	6 250 000 000	251 190 000 000
2680		Etterlatte		
	70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	1 080 000 000	
	71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	785 000 000	
	72	Sært tillegg, <i>overslagsbevilgning</i>	83 000 000	
	74	Tilleggsstønader og stønad til skolepenger, <i>overslagsbevilgning</i>	1 000 000	
	75	Stønad til barnetilsyn til gjenlevende i arbeid, <i>overslagsbevilgning</i>	3 000 000	1 952 000 000
2686		Stønad ved gravferd		
	70	Stønad ved gravferd, <i>overslagsbevilgning</i>	235 000 000	235 000 000
		Sum Sosiale formål		447 921 675 000
		Sum departementets utgifter		512 226 319 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Arbeids- og sosialdepartementet			
3605	Arbeids- og velferdsetaten		
	01 Administrasjonsvederlag	10 025 000	
	04 Tolketjenester	4 128 000	
	05 Oppdragsinntekter mv.	25 310 000	
	06 Gebyrinntekter for fastsettelse av bidrag	26 420 000	65 883 000
3614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse		
	01 Gebyrinntekter, lån	28 000 000	
	90 Tilbakebetaling av lån	10 300 000 000	10 328 000 000
3615	Yrkesskadeforsikring		
	01 Premieinntekter	79 000 000	79 000 000
3616	Gruppelivsforsikring		
	01 Premieinntekter	100 000 000	100 000 000
3634	Arbeidsmarkedstiltak		
	85 Innfordring av feilutbetalinger, arbeidsmarkedstiltak	3 000 000	3 000 000
3635	Ventelønn mv.		
	01 Refusjon statlig virksomhet mv.	3 000 000	3 000 000
3640	Arbeidstilsynet		
	04 Kjemikaliekontroll, gebyrer	4 875 000	
	05 Tvangsmulkt	6 790 000	
	06 Refusjoner	3 405 000	
	07 Byggesaksbehandling, gebyrer	22 420 000	
	08 Refusjon utgifter regionale verneombud	16 945 000	
	09 Overtredelsesgebyrer	27 865 000	82 300 000
3642	Petroleumstilsynet		
	02 Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	8 020 000	
	03 Gebyr tilsyn	77 800 000	85 820 000
	Sum Arbeids- og sosialdepartementet		10 747 003 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
	Avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forretningsdrift i samband med nybygg, anlegg mv.		
5470	Statens pensjonskasse		
	30 Avsetning til investeringsformål	60 000 000	60 000 000
	Sum Avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forretningsdrift i samband med nybygg, anlegg mv.		60 000 000
	Skatter og avgifter		
5571	Sektoravgifter under Arbeids- og sosi- aldepartementet		
	70 Petroleumstilsynet – sektoravgift	122 130 000	122 130 000
	Sum Skatter og avgifter		122 130 000
	Renter og utbytte mv.		
5607	Renter av boliglånsordningen i Statens pensjonskasse		
	80 Renter	378 000 000	378 000 000
	Sum Renter og utbytte mv.		378 000 000
	Folketrygden		
5701	Diverse inntekter		
	71 Refusjon ved yrkesskade	879 750 000	
	73 Refusjon fra bidragspliktige	205 000 000	
	80 Renter	1 000 000	
	86 Innkreving feilutbetalinger	1 327 000 000	
	87 Diverse inntekter	18 150 000	
	88 Hjelpemiddelsentraler mv.	82 000 000	2 512 900 000
5704	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs		
	70 Dividende	225 000 000	225 000 000
5705	Refusjon av dagpenger		
	70 Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs	27 000 000	
	71 Refusjon av dagpenger for grense- arbeidere mv. bosatt i Norge	100 000	27 100 000
	Sum Folketrygden		2 765 000 000
	Sum departementets inntekter		14 072 133 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og sosialdepartementet i 2021 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 605 post 01	kap. 3605 postene 01, 04 og 05
kap. 640 post 01	kap. 3640 postene 06 og 07
kap. 640 post 21	kap. 3640 post 08
kap. 642 post 21	kap. 3642 post 02

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse, skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 01 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift.

Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

III

Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og sosialdepartementet i 2021 kan:

1. omdisponere inntil 10 pst. av bevilgningen under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 01 Driftsutgifter til kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkere.
2. omdisponere inntil 11 mill. kroner fra kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkere til kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 77 Varig tilrettelagt arbeid i forbindelse med forsøket med VTA i kommunal regi.
3. omdisponere inntil 10 pst. av bevilgningen under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 77 Varig tilrettelagt arbeid til kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkere.
4. omdisponere fra kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkere til kap. 634

Arbeidsmarkedstiltak, post 78 Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser inntil 10 pst. av bevilgningen under kap. 634, post 78.

5. omdisponere fra kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkere til kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 79 Funksjonsassistanse i arbeidslivet inntil 10 pst. av bevilgningen under kap. 634, post 79.
6. omdisponere mellom bevilgningene under kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen, post 21 Spesielle driftsutgifter og kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter.
7. omdisponere mellom bevilgningene under kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold og kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

IV

Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at Arbeids- og sosialdepartementet i 2021 kan overskride bevilgningen under kap. 2470 Statens pensjonskasse, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, med inntil 50 mill. kroner mot dekning i reguleringsfondet.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

V

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og sosialdepartementet i 2021 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for

nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post Betegnelse	Samlet ramme
634	Arbeidsmarkedstiltak	
	76 Tiltak for arbeidssøkere	3 060,7 mill. kroner
	77 Varig tilrettelagt arbeid	951,8 mill. kroner

VI

Fullmakt til å pådra staten forpliktelser utover budsjettåret for gjennomføring av forsøk med velferdsobligasjoner

Stortinget samtykker i at Arbeids- og sosialdepartementet i 2021 kan gi tilsagn som pådrar staten forpliktelser utover budsjettåret for å gjennomføre forsøk med velferdsobligasjoner innenfor en sam-

let ramme på inntil 10 mill. kroner inkludert tidligere tilsagn på kap. 621 Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering, post 63 Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte.

Andre fullmakter

VII

Fullmakt til postering mot mellomværendet med statskassen

Stortinget samtykker i at Arbeids- og sosialdepartementet i 2021 kan gi Arbeids- og velferdsetaten fullmakt til å:

1. postere utgifter som Arbeids- og velferdsetaten betaler på vegne av Statens pensjonskasse mot mellomværendet konto 715510 Statens pensjonskasse. Konto 715510 utlignes ved at Sta-

tens pensjonskasse resultatfører og rapporterer de utbetalte ytelsene i sitt regnskap.

2. postere utgifter som Arbeids- og velferdsetaten betaler på vegne av ikke-statlige aktører knyttet til AFP-ordningen og kommunal tilleggspensjon mot mellomværendet med statskassen.

Folketrygden

Andre fullmakter

II

Stortinget samtykker i at med virkning fra 1. januar 2021 skal følgende ytelser i folketrygden gis etter disse satsene¹:

	kroner
1a. Grunnstønnad for ekstraavgifter grunnet varig sykdom, skade eller lyte etter lovens § 6-3 (laveste sats)	8 232
1b. Ved ekstraavgifter utover laveste sats, kan grunnstønningen forhøyes til	12 564
1c. eller til	16 464
1d. eller til	24 252
1e. eller til	32 868
1f. eller til	41 052
2a. Hjelpstønning etter lovens § 6-4 til de som må ha særskilt tilsyn og pleie grunnet varig sykdom, skade eller lyte	14 748
2b. Forhøyet hjelpstønning etter lovens § 6-5 til barn under 18 år som må ha særskilt tilsyn og pleie	29 496
2c. eller til	58 992
2d. eller til	88 488
3. Behovsprøvet gravferdsstønning opptil	25 377
4. Stønning til barnetilsyn etter lovens §§ 15-10 og 17-9 første ledd bokstav a) ²	
for første barn	50 340
for to barn	65 688
for tre og flere barn	74 436

¹ Satsene under 1, 2 og 4 er årsbeløp for ytelsene.

² Stønning til barnetilsyn etter lovens §§ 15-10 og 17-9 første ledd bokstav a) gjelder fra 1.1.2016 stønning til barnetilsyn for enslige forsørgere og etterlatte som er i arbeid. Stønningen dekker 64 pst. av dokumenterte utgifter til barnetilsyn. Beløpene i tabellen er maksimale refusjonssatser. Stønningen er inntektsprøvet.

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Media AS – 10/2020

